

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV

Januari 1972

Aflevering

1

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

- Mr. W. H. Vermeer*, Oorlogsmisdrijven en het beroep op ambtelijk bevel . . . . .
P. A. M. de Vos, Majoor der Artillerie, Het beoordelingsvoorschrift officieren. . . . .

Strafrechtspraak

- Overtreding van artikel 3 van de Opiumwet door het opz. in het bezit hebben van 2 gram hashish. (Opiumwet art. 3) . . . . .
- Beklaagde heeft zich op 15 oktober 1962 opz. ongeoorloofd verwijderd en is op 12 maart 1971 te Amsterdam aangehouden.
- Krijgsraad:** desertie in tijd van oorlog gepleegd;
- Hoog Militair Gerechtshof:** desertie in tijd van vrede gepleegd. (W.M.Sr. art. 71a, 98 (2), 98(3); Inv. wet mil. straf en tuchtr. art. 76; W.Sr. art. 55, 56) 18
- Desertie, driemaal gepleegd, waarvan éénmaal met verwijdering in het buitenland. Voorts zaakbeschadiging door het in brand steken van een mat, welke tegen de voordeur van een woning was geplaatst, waardoor die voordeur gedeeltelijk was verbrand. (W.M.Sr. art. 97, 98, 99; W.Sr. art. 350). 25
- Opz. wederr. gebruik gemaakt van een militair motorrijtuig: met een militaire Kombi wederr. ritten gemaakt van Apeldoorn naar Deventer en van Arnhem naar Deventer. (W.M.Sr. art. 164) 30
- „Valsheid ingeschrift" door op een declaratieformulier ter verkrijging van vergoeding wegens gebruik van eigen motorvoertuig (in strijd met de waarheid) te vermelden dat een andere soldaat op bepaalde dagen bepaalde ritten als passagier in zijn privé-auto had meegemaakt. (W.Sr. art. 225) . . . . .
- Handelingen in strijd met art. 14 W.V.W. en overtreding van art. 13 j° art. 80 W.V.R.: beklagde had zijn bromfiets opgevoerd door wijziging van de reductie tussen motor en achterwiel, vergroting van de doorlaatopening van de carburateur en van de aanzuigbuis en vergroting van de uitlaat; vervolgens de bromfiets voorzien van een kenteken dat niet was het ingevolge art. 9 W.V.W. aan de eigenaar van een motorrijtuig opgegeven kenteken. (W.V.W. art. 14; W.V.R. art. 13, 80a) 35

Tuchtrechtspraak

- Ondermijning van de krijgstucht in een voor verspreiding onder dpl. militairen bestemde publicatie. Een dpl. soldaat had als lid van het afd. bestuur van de VVDM een bijdrage geschreven voor en vervolgens deelgenomen aan het redigeren van een gestencilde publicatie, uitgaande van dat bestuur en — naar hij wist — bestemd om te worden verspreid onder dpl. militairen, door welke publicatie en daarin opgenomen bijdrage getracht werd de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen o.m. met bepaalde daarin voorkomende zinsneden. Bij de bepaling der strafmaat was rekening gehouden met het feit dat de gestrafte bij herhaling blijkt had gegeven van een onvoldoende aanpassing aan de militaire tucht, blijkende uit bepaalde feiten.
- Het H.M.G., eindbeslissing nemende op het beklag, wijzigt de opgelegde straf van 4 maanden plaatsing in de tuchtklasse in die van 3 maanden, onder uitvoerige verwerping van de door de klager tegen de strafoplegging opgeworpen bezwaren, waaronder diens beroep op het Verdrag van Rome.
- (W.K. art. 2, 5 sub 8, 18, 19, 20; R.K. art. 1.7, 14 (2), 19 sub a, 27, 28; Voorschr 27-1 Toepassing militair straf- en tuchtrecht ptn 23 e.a.; W.M.Sr. art. 147; Dienstpl. wet art. 32 sub b; Verdrag van Rome art. 5, 6, 10) 39
- Vrijheid van meningsuiting in de krijgsmacht in gebondenheid. Een majoor, commandant van een parate compagnie in een grote legerplaats had in een lande-

BIJDRAGEN

Oorlogsmisdrijven en het beroep op ambtelijk bevel

door

MR. W. H. VERMEER

Naar aanleiding van een stelling van Mr. F. KALSHOVEN, verdedigd bij zijn promotie cum laude op 24 maart 1971 te Leiden, gaf Prof. Mr. B. V. A. RÖLING onder bovenstaande titel in het Nederlands Juristenblad 1971, blz. 514 e.v., enige belangwekkende overwegingen omtrent artikel 10 van de Wet Oorlogsstrafrecht. Dezer dagen (N.J.B. van 4 september 1971, blz. 888) heeft KALSHOVEN gerepliceerd. Ten gerieve van de lezer wordt die stelling, waartegen door RÖLING alstoen oppositie werd gevoerd, hier herhaald. KALSHOVEN stelde:

„Artikel 10 van de Wet Oorlogsstrafrecht, dat terecht ten aanzien van de in de artikelen 8 en 9 van die Wet omschreven feiten de werking van artikel 43 van het Wetboek van Strafrecht uitsluit, dient te worden aangevuld met de uitdrukkelijke bepaling dat de dader een beroep op overmacht in de zin van artikel 40 van dat Wetboek openstaat en dat bij de beoordeling van een zodanig beroep de vraag of hij heeft gehandeld ter uitvoering van een al dan niet bevoegd gegeven ambtelijk bevel in de eerste plaats in aanmerking dient te worden genomen.”

RÖLING brengt tweërlei bezwaar tegen deze stelling naar voren. In de eerste plaats bestrijdt hij dat de uitsluiting van artikel 43 van het Wetboek van Strafrecht door de Wet Oorlogsstrafrecht terecht zou zijn en in de tweede plaats is hij het er niet mee eens dat uit de stelling zou volgen dat er sprake zou kunnen zijn van een bevoegd ambtelijk bevel om een oorlogsmisdrijf te plegen. Ik ga op het eerste bezwaar (dat, als ik het goed zie, ook RÖLING als het belangrijkste beschouwt) nader in.

Ik heb artikel 10 Wet Oorlogsmisdrijven altijd als een allerongelukigste trovaille van de Wetgever beschouwd, mogelijk ingegeven door de nog niet voldoende bezonken emoties zo kort na de Tweede Wereldoorlog. Ik meen dat dit voorschrift schadelijk is; niet zozeer als het artikel zou worden gehanteerd door de Nederlandse rechter (wat ten aanzien van Nederlandse justitiabelen uitzondering zal zijn) als wel wanneer het artikel toegepast zou worden door een buitenlandse rechter, met name de rechter van het vijandelijke land. Wanneer de rechter van een vijandelijk land na afloop van een eventuele oorlog (en wellicht zelfs gedurende de oorlog) het oorlogsgedrag van Nederlandse militairen aan het Nederlandse recht zou toetsen, zal hij in artikel 10 van de eigen Wet Oorlogsstrafrecht van de terechtstaande Nederlandse militairen een duidelijke handleiding vinden: een beroep op een „superior order” wordt

de verdachte reeds bij voorbaat door zijn eigen wet uit de handen geslagen. De buitenlandse rechter zal – zoals ook de Bijzondere Raad van Cassatie heeft gedaan bij de berechting van Duitse oorlogsmisdadigers¹ – in de eerste plaats naar het eigen rechtssysteem van de verdachte kijken en eerst als dat ongenoegzaam wordt bevonden, ander (beter) recht toepassen. De Nederlandse rechter zal, niettegenstaande artikel 10 Wet Oorlogsstrafrecht, door het toepassen van algemene beginselen van Nederlands strafrecht (geen straf zonder schuld; beroep op overmacht, dat door artikel 10 niet uitgesloten wordt) toch wel tot een rechtvaardig oordeel komen: de Nederlandse rechter zal, in het algemeen, welwillend staan tegenover een Nederlandse verdachte. Zo zal het echter niet staan met de rechter van een vijandelijk land, die te oordelen krijgt over een tenlastelegging dat een Nederlands militair zich aan een oorlogsmisdrijf heeft schuldig gemaakt. Van hem is géén welwillendheid te verwachten.

Duidelijk heeft RÖLING dit aspect belicht in zijn voordracht voor de Militair Rechtelijke Vereniging op 28 november 1968²). „In de na-oorlogse vonnissen” aldus Spreker, „werd de verslagen vijand voorgehouden „dat hij wereldburger was, met plichten als zodanig. Tegenover Nederlanders, die met de Duitsers hadden geheuld, werd er de nadruk op „gelegd, dat zij vóór alles een goed vaderlander hadden moeten zijn. „Van de Nederlandse militair werd blijkbaar de blinde gehoorzaamheid „verwacht, die elders werd gewraakt. Er is spanning door de rechtsordes „en loyaliteiten, door het vèr uit elkaar liggen van de internationale en „de intern-nationale aspecten, van internationale verplichting en nationale „loyaliteit”³).

Ter illustratie noem ik het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 2 januari 1951 (M.R.T. XLIV, blz. 385 m.n. W.H.V. en N.J. 1952/247 m.n. B.V.A.R.). Een lid van de B.S. en commandant van een K.P.-groep stond terecht wegens het door hem gegeven en door zijn ondergeschikten uitgevoerde bevel om een gevangen genomen N.S.B.-er te liquideren. De Krijgsraad achtte het bevel wel wederrechtelijk, maar verklaarde het beroep op dwaling ten aanzien van die wederrechtelijkheid gegrond; beklaagde werd vrijgesproken. De uitvoerder van het bevel werd strafeloos geacht omdat „beklaagde, als lid van de B.S. als zodanig gehoorzaamheid aan zijn commandant verschuldigd was” en „dat, gezien de „omstandigheden, waaronder dat bevel werd gegeven, beklaagde te „goeder trouw mocht aannemen, dat zijn commandant bevoegd was dit „bevel tot liquidatie van de gevangenen te geven, vallende dit bevel „binnen de kring zijner ondergeschiktheid”.

RÖLING merkte in zijn naschrift in N.J. op, dat hier en daar verwonde-

---

1) Zie o.a. arrest van 6 december 1948, N.J. 1969/85 m.n. B.A.V.R.

2) M.R.T. LXII blz. 154 e.v.

3) T.a.p. blz. 166.

ring, zo niet wrevel heeft bestaan over deze uitspraken en hij verwijst naar de constante jurisprudentie van de Bijzondere Raad en de Bijzondere Hoven, waarvan het axioma was dat eigenmachtige executie altijd misdadig is en dat de normaal-ontwikkelde mens dit absolute gebod kent. Dàt axioma werd op de Duitse oorlogsmisdadigerstoegepast.

Ik vestigde in mijn naschrift onder dit „liquidatie-vonnis" in het M.R.T. de aandacht op het verschil in benadering van eigen onderdanen en gewezen vijanden door de naoorlogse rechter en stelde de vraag of onmiddellijk na de oorlog de overwinnaar wel op de juiste wijze en met terzijdestelling van alle passie de „oorlogsmisdaden" van de overwonnene heeft vermogen te berechten.

Als in de hier door mij geopperde vraag de waarschijnlijkheid van een ontkennende beantwoording schuilt, komt het mij levensgevaarlijk voor om in de Nederlandse wet voor te schrijven dat met betrekking tot oorlogsmisdrijven, waarvan iemand verdacht wordt, elk beroep op ambtelijk bevel reeds bij voorbaat uitgesloten is. De rechter van de overwinnaar zal licht oordelen dat dit een even rechtlijnig als duidelijk voorschrift van de wetgever van de overwonnene is, dat hij bij het ontvangen van orders (van alle orders) voortdurend voor ogen had behoren te houden. De mogelijkheid lijkt mij groot dat een beroep op overmacht (noodtoestand), zoals KALSHOVEN wil, als een spitsvondige omwegredenering terzijde zal worden gelegd.

Als het dan ook de bedoeling is om de beklagde niet altijd en onder alle omstandigheden, een beroep op ambtelijk bevel te ontnemen, dan moet men dat tot uitdrukking brengen door artikel 10 Wet Oorlogsstrafrecht te schrappen en niet door eerst artikel 43 W.Sr. buiten toepassing te verklaren en vervolgens via artikel 40 W.Sr. te introduceren. Dat laatste is onduidelijk en kan licht verwarring stichten. Als artikel 10 Wet Oorlogsstrafrecht geschrapt wordt, zal de rechter — zéker de rechter van de overwinnaar die te oordelen heeft over daden van de overwonnene — waachtig wel de nodige matiging aanbrengen in een te ver doorgevoerd beroep op ambtelijk bevel.

Naar mijn overtuiging is en blijft het een belang van de eerste orde dat een staat kan rekenen op in beginsel onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van zijn militairen aan de bevelen van hun superieuren. Elke staat vordert dat van zijn eigen militairen; elke staat dient, eerlijkheidshalve, aan de vijand het recht te laten die gehoorzaamheid ook van zijn militairen te vorderen. Een noodzakelijke correctie wordt ook zonder artikel 43 W.Sr. buiten toepassing te verklaren door de rechter aangebracht bij de beoordeling van het conflict van plichten, waar de militair voor staat als hij een order ontvangt waarvan hij de strekking niet op het eerste gezicht kan overzien. Naar mijn mening moet elke militair in beginsel kunnen vertrouwen op de rechtmatigheid (in het licht van de oorlog en het oorlogsrecht) van de hem gegeven bevelen. Wanneer gepropageerd wordt

dat elke militair elk bevel dat hij ontvangt eerst dient te wikken en wegen en af' dient te meten naar de hem bekende gegevens omtrent het dienstbelang en de rechtmatigheid, krijgt men een krijgsmacht die lam ligt en krijgt men een systeem dat de deur wagenwijd openzet voor straffeloos lijdelijk verzet en het straffeloos prevaleren van de drang naar zelfbehoud.

De noodzaak van primaire gehoorzaamheid, ook wanneer de ontvanger van het bevel niet alle aspecten ervan kan overzien, is duidelijk naar voren gebracht in de zgn. „brandstichtings-sententie” van het H.M.G.v.N.I. van 5 januari 1948 (M.R.T. XLI, blz. 326, m.n. W.H.V. en N.J. 1949/147 m.n. B.A.V.R.). Het H.M.G.v.N.I. stelde in die sententie duidelijk dat de militair het opvolgen van bevelen niet afhankelijk dient te stellen van zijn oordeel omtrent de doelmatigheid ervan. Zeker in oorlogstijd en zeker van beroepsmilitairen mag worden verwacht dat zij er a priori van uitgaan, dat zij te doen hebben met dienstbevelen: maatregelen van militaire noodzaak, en niet représaille inhoudende, terwijl zij, hieraan twijfelende, ten hoogste hiernaar navraag mochten doen. Naar mijn mening terecht: hoewel er tussen bevelen, ten aanzien waarvan de plicht bestaat ze te weigeren enerzijds en bevelen, ten aanzien waarvan de plicht geldt ze onvoorwaardelijk op te volgen anderzijds een onderscheid bestaat, is een scherpe scheidingslijn daartussen niet te trekken. Daartussen bestaat een ruim gebied van twijfel. En hoe minder de militair, die het bevel ontvangt, in het beleid betrokken is (dat geldt derhalve speciaal voor de lagere militairen en de lagere bevelhebbers) hoe ruimer dat gebied is. Het is het terrein waar de rechter later (vaak ver van de turbulente sfeer van het moment) uitmaakt wat recht is. De rechter zal daarbij voor ogen moeten houden dat de krijgsmacht in beginsel onvoorwaardelijke gehoorzaamheid eist.

Ik ben het dan ook met RÖLING eens, dat artikel 10 Wet Oorlogsstrafrecht behoort te worden afgeschaft, omdat het slechts verwarring kan stichten en omdat er, bij toepassing, slechts onheil van is te verwachten. Als buiten het betoog vallende ga ik niet diep in op hetgeen, in de militaire maatschappij, moet worden verstaan onder „bevoegd^M ex artikel 43 Wetboek van Strafrecht. Ik meen dat de bevoegdheid in dit verband twee kanten heeft: het bevel moet liggen binnen de normale taak (bevoegdheid) van de meerdere enerzijds en de uitvoering ervan binnen de normale taak van de mindere, met dien verstande dat het dienstbelang een bepaalde machtsaanmatiging (bevoegdheidsuitbreiding) van de meerdere kan rechtvaardigen, waardoor het bevel binnen die uitgebreide bevoegdheid valt. Het mag als vanzelfsprekend worden beschouwd dat de mindere zodanige machtsaanmatiging vaak niet vermag te toetsen. Ook hier: in beginsel (behoudens duidelijke uitzonderingsgevallen; die echter suo periculo) eerst de order opvolgen en daarna zijn bezwaren inbrengen.

Tot zover mijn opmerkingen over de „bevoegdheid” van artikel 43

Wetboek van Strafrecht, zoals dat raakt aan het dienstbelang van artikel 114 (140) Wetboek van Militair Strafrecht⁴). Overigens ben ik het met KALSHOVEN in zoverre eens, dat voor de militaire verhoudingen (dienstbevel) artikel 40 Wetboek van Strafrecht zeker even belangrijk is als, zo niet belangrijker dan, het op de burger-ambtelijke verhoudingen toegesneden artikel 43, handelende over het ambtelijke bevel. Anders dan de burger-ambtenaar staat immers de militair voor de keuze of het bevel op te volgen, met de kans op strafvervolging als hij niet toetste daar waar hij had moeten toetsen, of het bevel niet op te volgen, met de kans van strafvervolging wegens opzettelijke ongehoorzaamheid als hij toetste daar waar hij niet had mogen toetsen.

Ik stelde boven reeds, dat de eisen welke – speciaal in oorlogstijd – aan de krijgsmacht worden gesteld, vorderen dat in beginsel de militair hem gegeven dienstbevelen onvoorwaardelijk opvolgt en dat de rechter, die later over een beweerd oorlogsmisdrijf heeft te oordelen, met deze eis rekening heeft te houden, ook als hij het gedrag van de overwonnen vijand te beoordelen krijgt. Dat artikel 40 voor de militaire samenleving belangrijker is dan artikel 43, rechtvaardigt echter geenszins dat artikel 43 uitdrukkelijk – ik zou haast zeggen: ostentatief – door artikel 10 Wet Oorlogsstrafrecht terzijde wordt geschoven, omdat daardoor, zeker voor de (minder welwillende) buitenlandse rechter de schijn wordt gewekt alsof volgens de Nederlandse wet de militair elk hem gegeven bevel toetsen moet en ingeval van twijfel verplicht is, de opvolging ervan te weigeren.

Het beoordelingsvoorschrift officieren

door

P. A. M. DE VOS, Majoor der Artillerie

§ 1. Inleiding.

In 1962 werd in het Militair Rechterlijk Tijdschrift (MRT 1962 blz. 81 e.v.) een artikel betreffende dit onderwerp gepubliceerd door Mr. A. F. STEFFEN, kolonel van de militair Juridische Dienst b.d.

In de laatste alinea staat: „De tijd zal leren hoe het hier besproken „(nieuwe) beoordelingsvoorschrift in de praktijk zal voldoen. Veel zal af-, hangen van de officieren, die dit voorschrift moeten toepassen, alsmede

---

⁴) Zie in dit verband mijn opstel „Elementen van het „dienstbevel“ in verband met de „tenlastelegging“ in M.R.T. XLIII, blz. 569 e.v., speciaal blz. 576/7.

„de wijze van toepassing van art. 13 Besluit Beoordeling Officieren (BBO) „en de hantering der beoordelingen door de minister.”

Op 1 september 1971 is een decennium verstreken na het in werking treden van het BBO en is het nuttig die afgelopen 10 jaren te bekijken.

Voorop dient te worden gesteld, dat aan ieder beoordelingssysteem bezwaren kleven.

Zo ging Mr. A. F. STEFFEN in zijn artikel § 3 ook dieper in op het in 1961 ingetrokken voorschrift betreffende beoordeling van de officieren en op de bezwaren, welke daaraan kleefden. Schrijver gaf ook in § 2 zijn visie weer op de eisen waaraan een beoordelingssysteem dient te voldoen. Aan de hand van deze eisen constateert schrijver in § 7 reeds enige tekortkomingen c.q. feiten, nl.:

1. De officier ontvangt geen inzage van de over hem uitgebrachte beoordelingen, zodat recht van beklag over een uitgebrachte beoordeling ontbreekt.

2. Beklag is alleen mogelijk over de hem door de minister meegedeelde waarderingen als bedoeld in art. 13 van het BBO.

3. De beoordeling is een functiebeoordeling geworden met een sterk persoonlijke visie van de beoordelaar.

4. Het beoordelingsvoorschrift (BVS) is in duidelijke klare taal gesteld, behoudens het beoordelingsformulier, dat minder duidelijk is ingericht.

5. Dat een eis van geschiktheid voor de bevordering op grond van medische keuring niet is gesteld.

6. Dat voor a.s. officieren en onderofficieren een ander beoordelingssysteem geldt dan voor officieren en dat de beoordelingssystemen voor KL, Klu en Mobiele Colonnas aanzienlijk verschillen met die van de Zeemacht.

Voorts signaleert Mr. A. F. STEFFEN in zijn artikel (blz. 83), dat het Georganiseerd Overleg wel bezwaren zag in het nieuwe systeem, vooral met betrekking tot de rechtspositie van de officier.

§ 2. *Bezwaren tegen het huidige beoordelingssysteem.*

Het zal moeilijk zijn alle bezwaren, welke zich in de afgelopen 10 jaren tegen dit systeem hebben voorgedaan te achterhalen en te belichten.

Daar iedere officier persoonlijk betrokken is bij het beoordelingssysteem vrijwel altijd als beoordeelde en ook vaak als beoordelaar, zal het persoonlijke element in een visie nooit kunnen worden uitgeschakeld.

Welke bezwaren bestaan er nu tegen het huidige beoordelingssysteem?

In het kort samengevat zijn het de volgende:

a. het gemis aan openheid, waardoor de rechtspositie van de officier in het geding komt.

b. De onzekerheid omtrent de objectiviteit van de beoordeling.

c. Het niet altijd oordeelkundig toepassen van de voorschriften door:

- (1) de beoordelaar;
- (2) de chefs;
- (3) de minister van defensie.

d. Het ongewisse betreffende het hanteren van kennisgevingen en beoordelingen.

Dat hierbij niet alle bezwaren genoemd worden, welke Mr. A. F. STEFFEN reeds constateerde, sluit het bestaan daarvan niet uit, maar de vier hierboven genoemde bezwaren zijn het meest merkbaar voor beoordeelde en beoordelaar.

§ 3. *Het gemis aan openheid.*

„Gebrek aan openheid en voorlichting werkt wantrouwen en wrevel „in de hand. Een van de geheime wapens van een autoritair – en dus „niet-democratisch – gezag is, om zich zoveel mogelijk in nevelen te „hullen.”

Deze uitspraak bevat vele waarheden en is ook toepasselijk op het huidige beoordelingssysteem.

Het gebrek aan openheid bij het beoordelingssysteem blijkt o.a. uit:

a. enkele programmapunten van de officiersvereniging e.w. :

(1) het streven naar een open personeelsbeleid (aannee, selectie, beoordeling en bevordering);

(2) een beoordeling moet duidelijk en zakelijk zijn, terwijl inzage door betrokkene, ook na invulling door chefs, mogelijk moet zijn.

b. het beoordelingsvoorschrift, (BVS) waarin de openheid wordt geblokkeerd doordat op blz. 22 punt 3, art. 13 staat, dat de beoordeelde officier de beoordeling niet ter inzage krijgt.

Zelfs indien men in eerste aanleg tegen een kennisgeving in beklag komt, wordt geen inzage in de beoordelingslijst verstrekt.

Derhalve is het ook in strijd met het BVS om tijdens een beoordelingsgesprek inzage in de beoordelingslijst te geven. In de praktijk is dit vaak anders, hetgeen bewijst dat er wel behoefte bestaat aan die openheid, welke de minister in feite niet toestaat, maar een niet-te-controleren maatregel is.

Dat tijdens het beoordelingsgesprek inzage niet toegestaan is, vindt vermoedelijk zijn oorzaak in het feit, dat er dan vaak geen sprake is van een gesprek, maar alleen de beoordeling wordt gecopieerd. Het gesprek is dan geen open gesprek van man tot man en de zaak wordt terloops afgedaan, hetgeen uitdrukkelijk wordt verboden door het BVS (blz. 27 punt 11).

Variaties van een beoordelingsgesprek, liggend tussen een echt gesprek en de opmerking: „ik heb je beoordeling gemaakt, het zit wel goed” zijn oneindig.

Ook chefs van de beoordelaar en hogere chefs mogen een beoordelings-

gesprek voeren. Dit wordt in de praktijk te weinig gedaan (ook al geeft een afwijkende mening van die chef er aanleiding toe).

Dat de OOP een voorstander is van het (beoordelings) gesprek door de chefs met de beoordeelde, bleek tijdens INFOOP II okt 1969, toen hij o.a. zei: „Aan de Inspecteurs zijn destijds richtlijnen verstrekt inzake het „houden van gesprekken, waarbij de carrière-verwachting (zoals UBG, „ABG en BG) uiteraard wel ter sprake komt. In de nieuwe opzet zal ook „aan dit punt alle aandacht worden besteed.” (zie INFOOP II blz. 90 punt 29)

De wapeninspecteurs zijn echter uit de organisatie verdwenen en voor wat betreft de carrière-verwachting (dus de indeling in de groepen UBG, ABG, BG (en nu ook NBG)) zijn bij min. beschikking dd. 5 aug. 1970, DOOPKL afd Rechtstoestand nr KL 500.425 B voor de Kon. Landmacht de inspecteurs vervangen door een aantal adviescommissies, elk bestaande uit 5 officieren.

Waar het beoordelingsgesprek m.b.t. de carrière-verwachting nog enige mogelijkheid bood voor openheid, wordt door deze min. beschikking de deur geheel gesloten en is de beroepsofficier nog verder achteruitgegaan in zijn rechtspositie. Immers dat, wat vóór 1961 de gewoonste zaak was nl. om te weten of men al dan niet aanbevolen werd voor bevordering, werd na 1961 een dubieuze zaak en nu in 1971 zal dit gaan afhangen van de openbaarheid van de ambtelijke gegevens (ook wel ambtsberichten genoemd), welke door de adviescommissies worden opgemaakt. In ieder geval hoeft de minister – ook al zijn deze gegevens tegen het persoonlijk belang – geen mededeling te doen van dergelijke gegevens ingevolge art. 13 van het BBO.

Hopelijk gaat de OOP nu in deze „gesprekken^m de rol van de inspecteur overnemen.

Tenslotte blijft het gesprek een beperkte openheid, want recht van beroep is logischerwijs uitgesloten. Immers op welke gronden zou dit beroep moeten geschieden? Het beroep over een beoordeling, of althans over een gedeelte van de beoordeling is uitputtend geregeld in de punten 14 e.v. van het BBO. De Ambtenarenrechter zal zich daarop beroepen en het beroep niet-ontvankelijk verklaren en zo zal ook de minister in eerste aanleg doen.

Volgens het Ambtenarengerecht is het zelfs niet mogelijk om in beroep te komen tegen een ter inzage gegeven beoordeling. (zie A.G. dd. 19 april 1971 Nr. MAW 1970/337 en MAW 1970/341, niet gepubliceerd).

De conclusie over de openheid is, dat in feite alleen dat deel van de beoordeling „open” en „voor beklag vatbaar” is, wat naar de mening van de minister (of „enkele ambtenaren”) via een kennisgeving wordt medegedeeld.

Dat niet iedereen deze mening is toegedaan blijkt uit de visie van hen, die beweren, dat door dit systeem de rechtspositie alleen maar duidelijker

geworden is, nl. : door de kennisgeving hoort men officieel, wat het struikelblok voor de verdere carrière-gang *kan* zijn. Door in beklag te gaan kan dat struikelblok worden weggenomen. Men weet nu dus waar men aan toe is.

Natuurlijk zegt een kennisgeving nog niet alles. Dit wordt ook in het BVS zo gesteld en het „niet ontvangen van een kennisgeving” is nog geen waarborg voor bevordering en ook omgekeerd niet. (BVS blz. 28 punt 12). En wat, voorstanders, indien de chefs een geheel afwijkende mening hebben dan die van de 1e beoordelaar, die beoordeelde tijdens het gesprek een gunstige indruk gaf?

Dat door dit gebrek aan openheid, speciaal v.w.b. de oordelen van de chefs, de rechtspositie niet gewaarborgd is, behoeft geen verder betoog; immers de minister houdt de mogelijkheid tot beroep in eigen hand d.m.v. de kennisgeving. Zou dit een mogelijkheid tot willekeur kunnen geven?

Ofschoon de CRvB dd. 4 dec. 1968 MAW 1968/K 8 (M.R.T. 1969, blz. 146) heeft beslist, dat de minister ingevolge art. 13 BBO bij bepaalde criteria verplicht is kennisgevingen uit te reiken, laat de CRvB de minister toch „enige vrijheid” ten aanzien van het beleid in deze. Deze „enige vrijheid” is niet te controleren, tenzij een beroep over „het niet bevoornden” wordt ingesteld.

Indien nu het gerucht waar is, dat in de afgelopen tien jaren reeds drie maal een voorstel is ingediend om tot een ander beoordelingsstelsel te komen en mocht hieruit de conclusie worden getrokken, dat de openheid en de rechtspositie zullen verbeteren, dan geeft de volgende uitspraak van de OOP weinig HOOP: „Ik wil echter niet onvermeld laten dat „de beoordelingsvoorschriften van officieren momenteel in opdracht „van de minister onder de loep worden genomen, waarbij alle aspecten – „*m.u.vde schriftelijke openbaarheid* – in beschouwing worden genomen.” (INFOOP I mei 1968 blz. 199).

De conclusie, welke Mr. A. F. STEFFEN in 1962 reeds trok, is ook nu nog ten volle van toepassing nl. :

„Zolang deze gegevens” (en hier bedoelt schrijver de beoordelingen en de ambtelijke mededelingen, ook wel ambtsberichten geheten) „niet „aan betrokkene worden bekendgemaakt, kan hij zich tegen mogelijk „onjuiste inlichtingen niet verdedigen en is op grond hiervan zijn rechtspositie niet verzekerd.” (blz. 105).

In de jongste Regeringsverklaring wordt gesteld, dat het kabinet zal streven naar grotere openbaarheid van het beleid. De inspraakmogelijkheden zullen daartoe worden uitgebreid!

Ook dit zal de tijd moeten uitwijzen.

§ 4. *De onzekerheid omtrent de objectiviteit van de beoordeling.*

Hieromtrent zegt de OOP in INFOOP III nov. 1970 (blz. 44):

„Het beoordelen van personeel is – hoe objectief men dit ook wil „doen – onderworpen aan subjectieve en andere storende factoren, die „de objectiviteit van de beoordeling tot een illusie maken.”

Daarna noemt de OOP enkele factoren zoals:

- a. de persoon van de beoordelaar;
- b. de verhouding beoordeelde - beoordelaar.

Om dan die „objectiviteit' tot normale proporties terug te voeren, wordt gesteld, dat de Inspecteurs in deze een regulerende rol in hun eigen wapen (dienstvak) vervullen, door onder punt 42 van de beoordelingslijst hun visie te geven. Alsof daardoor die beoordeling dan objectief zou worden. Dit ware juist te noemen, wanneer de inspecteur inderdaad ook de beoordelaar onder de loep zou nemen en oudere beoordelingen op hun waarde zou schatten in vergelijking met de door hem te ondertekenen beoordeling. Welke reden de minister ook heeft om de punten 39 en 42 van het beoordelingsformulier aan de schriftelijke openbaarheid te onttrekken en onder de term „ambtsbericht” een geheim leven te laten leiden, het is niet in overeenstemming met het bepaalde in art. 13 BBO, waar gesproken wordt over dienstbelang en het persoonlijk belang. Of is het oordeel met betrekking tot (on)geschiktheid niet een voor de officier van belang zijnde waardering?

Sinds 5 aug. 1970 is voor het merendeel der beoordelingen het punt 42 niet meer van belang, daar de taak in deze is overgenomen door de adviescommissies, welke commissie advies uitbrengt als een ambtelijk gegeven en dus niet meer onder punt 42 van het beoordelingsformulier.

Door de OOP werd in 1970 de verwachting uitgesproken, dat door deze gang van zaken de objectiviteit zou worden bevorderd, maar zal ook in deze commissies niet teveel worden afgegaan op het oordeel van de chef van de beoordelaar of zoals veelal geschiedde op de „ambtsberichten” van vroegere beoordelingen. Ook hier zal de tijd moeten leren, hoe dit systeem in de praktijk voldoet.

De vraag echter blijft: wie bepaalt nu of een beoordeling objectief of subjectief is? Wie bepaalt of de beoordelaar te hoog of te laag waardeert? Wie oordeelt tenslotte over de verhouding beoordeelde-beoordelaar?

Mr. A. F. STEFFEN zegt in zijn artikel (blz. 102) – en ook de OOP geeft dit toe – : „In geval haat, ruzie, antipathie, bekrompenheid, stemmingen, „elkaar niet liggen of eigenwijsheid de chef hebben beïnvloed, kan diens „oordeel niet zo objectief zijn uitgevallen als dat had behoren te zijn.”

Dit geldt niet alleen voor de verhouding beoordelaar-beoordeelde, maar in nog meerdere mate voor de chef van de beoordelaar tenopzichte van de beoordelaar (en enigszins ook beoordeelde), daar de chef meer direct contact heeft met beoordelaar dan met de beoordeelde. Zal de chef een objectief oordeel kunnen uitbrengen, wanneer deze factoren bij hem een rol spelen?

In mei 1968 INFOOP I (blz. 140) zegt de OOP: „Wij weten op het

„departement zeer goed wie hoog en wie laag beoordeelt en houden daar „rekening mee. Ook de wapen- of dienstvakinspecteur speelt hierbij een „belangrijke rol. Wij bezien dergelijke zaken met de grootst mogelijke „nauwkeurigheid in het bijzonder als het op een bevordering aankomt”.

Voorts wijt de OOP (grote) verschillen tussen diverse beoordelingen aan de functie van betrokkene. Vermoedelijk ligt de ene functie de man beter dan een andere functie.

Dat de beoordeling alleen en uitsluitend een functie-beoordeling is blijkt niet uit het BVS blz. 32 punt 18: „er wordt ook beoordeeld als officier, als „mens en als lid van de maatschappij.” Hierbij zij voorts nog opgemerkt dat de punten 20 (besluitvaardigheid), 21 (samenwerking), 22 (menselijke verhoudingen), 28 (uithoudingsvermogen), 29 (houding en gedragingen als officier) en punt 30 (uiterlijk voorkomen) niet erg duidelijk in het stramien van een loutere functiebeoordeling passen.

Een mogelijke oorzaak van te subjectief oordelen zou kunnen zijn het niet-capabel zijn om te oordelen. In de brief van BLS dd. 11 dec. 1961 nr G1/61.0848 L staat o.a.: „Indien een commandant – na daaromtrent „te zijn onderricht – bij herhaling in de door hem uitgebrachte beoorde- „lingen blijkt geeft minder juist te kunnen beoordelen, kan dit duiden op „minder gewenste eigenschappen en/of een gebrek aan kennis.” In deze gevallen zal niet direct van subjectiviteit sprake zijn, maar het kan ertoe leiden.

Ook kennisgevingen bieden meestal geen oplossing voor het onderkennen van de subjectiviteit, ofschoon door een beklag wel de verhouding beoordelaar-beoordeelde naar voren kan komen. Maar zelfs het onderkennen van verstoorde verhoudingen is geen garantie voor het doen wedervaren van recht, vooral wanneer men bij vorige beoordelingen (door dezelfde beoordelaar) deze subjectiviteit niet in het geding heeft gebracht. Uit de verslagen van de CRvB blijkt hoe langdurig en pijnlijk een beklag over deze „verstoorde verhoudingen” kan zijn (CRvB dd. 17 dec. 1969 MAW 1967/K 14; MRT 1970, blz. 169 e.v.)

Een mogelijkheid om te subjectieve beoordelingen te voorkomen, zou gezocht kunnen worden in de mogelijkheid om altijd twee onafhankelijk van elkaar (d.w.z. door 2 personen) opgemaakte beoordelingen in één functie te verkrijgen, zonder gebonden te zijn aan een tijdslimiet. In de praktijk zal dit op vele bezwaren stuiten.

§ 5. *Het niet oordeelkundig toepassen van het beoordelingsvoorschrift (BVS).*

a. *door de beoordelaars.*

De BLS gaf reeds drie maanden na het van kracht worden van het huidige BVS zijn richtlijnen uit en deze spreken voor zich. (brief BLS G1

Nr 61.0848L dd. 11 dec. 1961). Wilde de BLS de beoordelaars er alleen maar op wijzen, dat er meer aan het beoordelen vast zit, dan alleen maar klakkeloos kruisjes te zetten en een verhaal onder punt 31 (aanvullende opmerkingen) te produceren, of waren er reeds toen tekortkomingen geconstateerd bij het toepassen van het BVS?

Zelfs in 1970, INFOOP III blz 44 signaleert de OOP nog heel wat tekortkomingen en geeft enkele voorbeelden.

Het beoordelen is een doorlopend proces. In feite zouden de beoordelaars – de goede uitgezonderd – de man dagelijks bewust moeten observeren en hem iedere 14 dagen moeten beoordelen, zich goed realiserend wat er allemaal op het formulier staat. Werkt men in deze geest dan kan de te beoordelen officier tussentijds op zijn tekortkomingen worden gewezen en zal het beoordelingsgesprek bij de uiteindelijke beoordeling niet als een moeilijke en vaak onaangename taak worden ervaren door beide partijen. Het in tijdnood komen – zoals vaak gebeurt – zal zodoende ook niet kunnen voorkomen. Ook zal een „goede” beoordelaar in punt 31 weinig of niets vermelden, daar dit punt alleen een motivering zal inhouden van te lage waarderingen en slechts in uitzonderingsgevallen wordt gebruikt om zijn visie te geven op de beoordeelde.

Over het beoordelingsgesprek is in de vorige paragrafen voldoende uitgebreid en niemand zal twijfelen aan het nut van een goed gesprek.

b. *door* de chefs:

Gezien het gewicht en de waarde, welke de minister hecht aan het in punt 39 (geschiktheid voor de naast hogere rang) door de chef gesteld oordeel, zou hier ook een bepaalde tijdslimiet moeten gelden. Gezien dit niet mogelijk is zou het aanbeveling verdienen, dat de tijd van mogelijke waarneming wordt vermeld.

Om dezelfde reden zou het ook nuttig zijn, dat het beoordelingsgesprek voor de chefs – zeer zeker voor de chef van de beoordelaar – verplicht wordt gesteld, zodat een gefundeerd oordeel kan worden gegeven. In een dergelijk gesprek zou dan ook de onder § 4 besproken subjectiviteit tot zijn recht kunnen komen.

Bij het vormen van een oordeel (= een goed- of afkeurende uitspraak, die als geldig erkend wordt, van kracht is) door hogere chefs is volgens de brief van de BLS mede van invloed:

- (1) de door de 1e beoordelaar gegeven beoordeling in de functie en
- (2) de verwachting, welke de 1e beoordelaar uitspreekt in punt 34.

Het beoordelingsvoorschrift geeft weinig houvast aan de chefs, maar ligt het niet op hun weg om door eigen waarneming – indien mogelijk – de uitgebrachte beoordelingen te verifiëren. Ook daarom al is het gesprek door de chef zo belangrijk!

c. *door de minister van defensie:*

Het zou ongepast zijn hier de minister van defensie in persoon aan te vallen, maar uit de gegeven opdracht – om het huidige beoordelingsstelsel te herzien – blijkt toch ook wel, dat het toepassen van het voorschrift niet smetteloos verloopt.

Waaruit valt nu te concluderen, dat het voorschrift ook door het ministerie niet geheel smetteloos wordt toegepast? Hieronder volgen enkele waarnemingen:

(1) Het feit, dat de beoordeling, althans zeer zeker delen van de beoordeling als „ambtsbericht” beschouwd worden, terwijl het BBO, het BVS en het beoordelingsformulier deze term niet gebruiken en er ook geen aanleiding toe geven. Is de beoordeling in zijn geheel dan geen ambtelijk gegeven of een ambtsbericht?

Het is hier niet de plaats om over ambtsberichten uit te weiden. Ook in het ministeriële Besluit dd. 5 aug. 1970, DOOPKL afd. Rechtstoestand Nr KL 500.425 B worden de termen ambtsbericht, beoordeling en ambtelijk gegeven zeer verwarrend toegepast. Terecht wordt door de officiersverenigingen om enige klaarheid in deze materie gevraagd. (zie VOKL Nr 7 dd. juli 1971 blz. 4)

(2) Het feit, dat het oordeel van de chef van de beoordelaar en van andere chefs niet onder de waarderingen bedoeld in art 13 BBO vallen is nergens in het voorschrift vermeld. Wat wordt er eigenlijk onder „persoonlijk „belang” (zie art. 13 BBO) verstaan? En waarom mocht beoordeelde zijn geschiktheid voor een naast-hogere rang vóór 1961 wel vernemen cq. lezen?

(3) Het feit, dat na een beklag, waardoor de beoordeling een wijziging ondergaat, het oordeel van de chef niet meer wordt gevraagd. Deze chef zou zijn oordeel misschien kunnen wijzigen.

(4) Het feit, dat punt 31 (aanvullende opmerkingen) vaak stof levert voor een kennisgeving, terwijl de waarderingen (de kruisjes dus) geen reden voor een kennisgeving gaven. Punt 31 is een aanvulling en alleen te gebruiken voor „uitzonderingsgevallen”. (zie BVS blz. 31 punt g).

Het is vaak voorgekomen, dat bij het uitreiken van een kennisgeving – hetgeen via de beoordelaar dient te geschieden (waarvan het ministerie ook afwijkt) – de beoordelaar zelf verrast is, dat op een dergelijke opmerking van punt 31 een kennisgeving wordt uitgereikt. De minister denkt er echter anders over (zie BVS blz. 28 2e al.). Vaak zal die beoordelaar dan aanraden om niet in beklag te gaan, daar hij het wel zal recht-trekken bij een volgende beoordeling. Dit is echter ten **enemale** onjuist! Na dertig dagen staat de kennisgeving in rechte vast en kan nooit meer ongedaan gemaakt worden. Conclusie is dus: bezwaarschrift! m.a.w. een kennisgeving dient er alleen maar voor om in beklag te gaan. Dit is de enige mogelijkheid om de kennisgeving ongedaan te maken en al zegt

de minister dat een kennisgeving geen maatstaf hoeft te zijn voor het al of niet bevorderen, de praktijk heeft wel anders bewezen. In ieder geval heeft het een vertragende werking bij het bevorderen.

§ 6. Het ongewisse betreffende het hanteren van kennisgevingen en beoordelingen.

Vermoedelijk vraagt degene, die een kennisgeving ontvangt, zich wel eens af, wie bepaalt nu of er een kennisgeving wordt uitgereikt en welke maatstaven worden daarbij gebruikt? Het is een publiek geheim, waar de **zgn** rode lijn loopt. Van ministeriële zijde is deze lijn nooit officieel bekend gemaakt, maar de officiersverenigingen en ook de Divisiecommandanten hebben er wel bekendheid aan gegeven.

Deze rode lijn is trouwens alleen bekend voor de punten 17 t/m 30 van het beoordelingsformulier. In feite zou de minister eerst duidelijk moeten maken wat onder „waarderingen^m”, bedoeld in art. 13 BBO, moet worden verstaan. Uit het beoordelingsformulier en de omschrijvingen in het BVS zijn alleen dát waarderingen, wat door middel van een kruisje wordt aangegeven. Wil de beoordelaar hiervan afwijken, dan zijn er in BVS enkele regels gegeven op blz. 30 punt 16, 17a en op blz. 31 punt 17g, maar dan alleen toe te passen in bijzondere gevallen.

Een omschrijving van een karaktertrek is geen waardering en zegt niet veel, een omschrijving van een karakterfout, zoals diefachtig, lafhartig, verkwistend zijn tekortkomingen; omschrijvingen met „iets meer” zijn normaliter dooddoeners en geven zeer zeker geen waardering weer.

Voorts zou het interessant zijn te weten of de minister formeel een kennisgeving kan uitreiken uitsluitend en alleen over punt 31, terwijl de waarderingen in de punten 17 t/m 30 geen aanleiding tot een kennisgeving geven (zie § 5, C (4) hierboven).

Welke waarde moet de beoordeelde nu toekennen aan een kennisgeving? Hierover kunnen we kort zijn, gezien boven reeds betoogd is, dat het alleen maar zijn nut heeft om in beklag te gaan. Hierdoor kan men nooit iets verliezen. Een andere manier om een kennisgeving ongedaan te maken bestaat er niet.

Is een kennisgeving nu een definitieve carrière-breker of is het een waarschuwing om zich te beteren? Of heeft de kennisgeving het karakter van een vertraging in de bevordering? Wordt de kennisgeving gehanteerd voor het personeelsbeleid? De gemachtigde van de minister heeft eens verklaard, dat kennisgevingen niet gehanteerd worden voor het personeelsbeleid (waaronder toch ook het bevorderingsbeleid valt) zie CRvB dd. 17 dec. 1969 MAW 1969/K 5; MRT 1970, blz. 181. Waarom worden kennisgevingen na verloop van een bepaalde tijd, wanneer bewezen is dat de „kennisgegeven waarderingen” verbeterd zijn, niet vernietigd en

waarom blijven deze kennisgevingen de beoordeelde altijd als een (vernietigende) schaduw volgen?

Tot slot dan de ongewisheid over het hanteren van de beoordelingen. Het doel van het beoordelen wordt wel omschreven in het BVS (blz. 21). Hoe en wanneer de minister uiteindelijk de beoordelingen gebruikt, zal nimmer aangevochten kunnen worden, daar dit een beleidskwestie is en het beleid kan per dag anders zijn.

Zo kan men bv. in het verslag van de CRvB dd. 11 jan. 1967 MAW 1966/B8; MRT 1967, blz. 440, lezen, dat voor het bevorderen de beoordelingen over de laatste vijf jaren worden beschouwd. Dit argument gaat echter niet op voor de KL, daar dit een geval van de KLu was. Zou men hier ook over „discriminatie“ kunnen spreken? De „Wet ontslag en bevordering beroepsofficieren“ maakt geen onderscheid tussen KL en KLu officieren (vergelijk art. 45 en 48 met art. 87 en 90).

In feite speelt de beoordeling – en dan onder beoordeling te verstaan (volgens de minister) het eerste deel van het beoordelingsformulier nl. de punten 17 t/m 31 – slechts een geringe rol, wanneer het op bevordering aankomt en voor hem, de minister, ligt het zwaartepunt in de kennisgevingen en de zgn ambtsberichten (punt 38 t/m 42). Ook al geeft de beoordeling van de eerste beoordelaar geen aanleiding tot opmerkingen en de punten 38 t/m 42 zijn afwijkend van hetgeen de 1e beoordelaar stelt, dan zijn toch die „ambtsberichten“ zwaarder dan de gegeven waarderingen.

Mogelijk kan gezegd worden, dat in dit artikel veel „kritiek“ verscholen ligt en derhalve mogen nog de volgende woorden van Mr. Dr. VAN ERK als slot worden geciteerd: „Ik herhaal, de meerdere moet kritiek kunnen „verdragen, zowel gegronde als – wat nog moeilijker is – de ongegronde.“ (MRT 1966, blz. 669).

STRAFRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 4 augustus 1971

President: Mr. Lamers: *Leden:* Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff (plv.) en Mr. Berkhout (plv.);
Raadsman: Mr. R. M. Schutte.

Overtreding van artikel 3 van de Opiumwet door het opzettelijk in het bezit hebben van 2 gram hashish.

Veroordeling tot f 50 boete.

(Opiumwet art. 3)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant van een vonnis, op 21 april 1971 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklaagde geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen:

N.C.W., geboren 3 september 1949, dpl. soldaat, met klein verlof, geïntimeerde, en van: N.C.W. voornoemd, appellant van gemeld vonnis door de Krijgsraad voornoemd geweest, bijgestaan door zijn raadsman voornoemd, tegen:

de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis, met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van f 50,— subsidiair 10 dagen hechtenis;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis waarvan hoger beroep voor wat betreft:

a. de daarin gebezigde bewijsmiddelen, waarvan de weergave verbetering en aanvulling behoeft;

b. de aan beklaagde opgelegde straf, die het Hof onjuist is voorgekomen, achtende het Hof bovendien voor de door de Krijgsraad bepaalde openlijke uitlezing van het vonnis geen termen aanwezig;

Overwegende dat het vonnis mitsdien moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 18 december 1970 op zijn kamer in de „Willem George Frederikkazerne te Harderwijk opzettelijk een hoeveel-

„heid van een gebruikelijke bereiding, waaraan de hars getrokken uit „hennep ten grondslag ligt, aanwezig heeft gehad“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting heeft verklaard, zakelijk weergegeven en onder meer:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was heb ik in de periode van begin december tot omstreeks 18 december 1970 op mijn legeringskamer in gebouw 18 in de Willem George Frederikkazerne te Harderwijk een hoeveelheid hashish voor eigen gebruik voorhanden gehad, die ik te Amsterdam van een mij onbekende had gekocht. Ik heb daarvan sindsdien zelf gebruik gemaakt. Hetgeen ik op 18 december 1971 nog van die hashish over had is die dag in de kast op mijn legeringskamer aangetroffen en nadien in beslag genomen door de Koninklijke Marechaussee. Het was mij bekend, dat het voorhanden hebben van hashish strafbaar is.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. P 54/71, dd. 3 maart 1971 opgemaakt en gesloten door Jan Wouters, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, Brigade Harderwijk, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van: verbalisant:

Op 18 december 1970 heb ik in kamer 14 van gebouw 18 van de Willem George Frederikkazerne de bij soldaat W. in gebruik zijnde kast geïnspecteerd. Tijdens die inspectie zag ik, dat in een sigarettendoosje een bruin gekleurd staafje ter lengte van ongeveer 7 centimeter zat, dat qua kleur en geur, sterke gelijkenis met hashish had. Op 21 december 1970 is dit staafje door mijn zorg overgebracht naar het Gerechtelijk Laboratorium te 's-Gravenhage;

Overwegende, dat een Rapport van het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, nr. 92537/70/XI dd. 22 december 1970, opgemaakt op de door hem als vast gerechtelijk deskundige afgelegde eed door drs. Antonius Maria van der Ark, apotheker-toxicoloog, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van die deskundige:

„Op 21 december 1970 ontving ik uit handen van de marechaussee I, „H. van Rijsten te Harderwijk: een stukje bruine substantie, gewicht „2 gram. Namens de Brigadecommandant der Koninklijke Marechaussee „te Harderwijk werd verzocht een onderzoek te willen instellen naar ver- „dovende middelen in de zin van de Opiumwet 1928. Het vermelde ma- „teriaal bestond uit een harsachtige massa welke vermengd was met fijn „botanisch materiaal. Bij het mikroskopisch onderzoek van dit materiaal „werden de voor hennep kenmerkende botanische elementen zoals cysto- „lithharen, meercellige klierharen en bladparenchymweefsel met talrijke „kleine kristalsterren gevonden. Van het materiaal werd het hexaan een „extrait vervaardigd, waarin de aanwezigheid van hennephars met de „kleurreactie volgens Duquenois kon worden vastgesteld. Uit de resul- „taten van het onderzoek moet, mede gezien de aard van het materiaal,

„worden gekonkludeerd dat het vermelde materiaal bestaat uit een ge-
„bruikelijke bereiding van hennep (hashish) als bedoeld in de Opiumwet
„1928 onder artikel 3-1-d.”;

overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande
bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde
is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Artikel 3, eerste lid, van de *Opiumwet* overtreden, terwijl de schuldige
„hetfeit opzettelijk heeft gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 10, eerste lid, van de Opiumwet;

Overwegende dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-
standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden ophef-
fen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht
met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het
werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde te dier zake tot betaling van een geldboete van
vijftig gulden, met bepaling dat die geldboete bij gebreke van betaling en
verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijf dagen.

Permanente Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 2 juni 1971

President: Mr. H. Donker (fgd.); Leden: Lt.-Kol.d.Mars. A. J. Knegtmans
en Kapt.Lt.t.Zee Vlieger J. A. J. M. van der Meulen;

Raadsman: Mr. J. H. van Wijk.

„Tijd van oorlog”?

Beklaagde heeft zich op 15 oktober 1962 opzettelijk ongeoorloofd ver-
wijderd en is op 12 maart 1971 te Amsterdam aangehouden.

KRIJGSRAAD: „desertie in tijd van oorlog gepleegd”; 4 maanden gevangenisstraf.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: (zie sententie achter het vonnis):
„desertie in tijd van vrede gepleegd”; 16 weken gevangenisstraf met *af trek*
van 2 weken en het resterende gedeelte voorwaardelijk.

Verworpen de *grief* van de raadsman dat geen veroordeling wegens *deser-*

tie had mogen worden uitgesproken, nu beklaagde (na zijn arrestatie) uit de zeedienst is ontslagen.

(W.M.Sr. art. 71a; 98 (2); 98 (3). Inv. M.S.T. art. 76. W.Sr. art. 55, 56)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE, in de zaak van de Fiscaal tegen E.D., geboren 31 mei 1940, gerequireerde, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbend als schrijver der 1e klasse a/b Hr. Ms. „Neptunus” te den Helder;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 27 april 1971 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Den Helder, dienende als schrijver der 1e klasse aan boord „van Hr. Ms. „Neptunus”, aldaar, in tijd van oorlog, op of omstreeks „15 oktober 1962 te ongeveer 08.15 uur opzettelijk ongeoorloofd niet van „week-einde verlof of anderszins is teruggekeerd, en sedertdien, in elk „geval sedert 16 oktober 1962, opzettelijk voortdurend zonder vergunning „afwezig is gebleven, totdat hij op 12 maart 1971 te Amsterdam door de „Koninklijke Marechaussee is aangehouden”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde op 30 mei 1956 als schrijver der derde klasse bij de zeemacht werd aangenomen, op 19 oktober 1962 werd afgevoerd als deserteur, op 12 maart 1971 werd aangehouden en op 26 maart 1971 eervol uit de zeedienst werd ontslagen;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde:

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: E.D., oud 30 jaar, als *beklaagde*:

dat hij op 12 oktober 1962, toen hij diende als schrijver der eerste klasse aan boord van Hr. Ms. Neptunus te Den Helder, 's avonds met weekend is gegaan; dat hij op 13 oktober 1962 te Amsterdam een treinkaartje heeft gekocht en per trein van Amsterdam naar Boppard in West-Duitsland is gereisd; dat hij dit deed, omdat hij zich opzettelijk aan al zijn dienstverplichtingen bij de Koninklijke Marine wilde onttrekken; dat hij, toen hij in Duitsland was, besloot om nooit meer terug te keren naar de Koninklijke Marine; dat hij zich opzettelijk en voortdurend zonder toestemming aan zijn dienstverplichtingen heeft onttrokken vanaf 15 oktober 1962 te ongeveer 08.15 uur, totdat hij op 12 maart 1971 omstreeks 06.15 uur te Amsterdam door de Koninklijke Marechaussee werd aangehouden;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. PV. 100/P 16/'71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Amsterdam, gesloten op 15 maart 1971, opgemaakt door A. Poortman, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, en G. H. van Gorkum, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, zakelijk onder meer inhoudt: *als relaas van verbalisanten*:

dat op 11 januari 1971 op de brigade der Koninklijke Marechaussee te Amsterdam telefonisch bericht werd ontvangen van sergeant Smits van de marinepatrouille bij de marinekazerne te Amsterdam, dat schrijver der eerste klasse E.D., marinenummer . . . , gesignaleerd in opsporingsregister nr. 1 d.d. 1 februari 1971, vermoedelijk verblijf zou houden op het adres Balistraat 57 II te Amsterdam; dat uit onderzoeken bleek, dat schrijver der eerste klasse E.D. daadwerkelijk verbleef op het adres **Balistraat 57 II** te Amsterdam; dat zij op 12 maart 1971 omstreeks 06.10 uur een persoon vanuit perceel Balistraat 57 II te Amsterdam zagen komen, wiens uiterlijk overeenstemde met het in hun bezit zijnde signalement van E.D.; dat zij deze persoon op 12 maart 1971 omstreeks 06.15 uur ter plaatse hebben staande gehouden; dat deze persoon opgaf te zijn: E.D., geboren 31 mei 1940 te Leeuwarden, beroepsmilitair;

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid, zijnde een uittreksel scheepsjournaal Hr. Ms. Neptunus, d.d. 22 oktober 1962 opgemaakt en ondertekend door kapitein ter zee A. J. Marcus, commandant van Hr. Ms. Neptunus, zakelijk onder meer inhoudt:

Reewacht van maandag 15 oktober 1962

08.30 Baksgewijs z.i. Schr 1, E.D., marineno: . . . mankerend.

09.00 Hebben aanhouding en opsporing verzocht van Schr 1 E.D., marineno: . . . wegens vermoedelijke ongeoorloofde afwezigheid sedert 150815A/Oktober.

Reewacht van vrijdag 19 oktober 1962

08.15 Voeren af als deserteur Schr 1 E.D. (. . .) mankerend sedert maandag 15 oktober 1962 ten 08.15.

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dienverstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij te Den Helder, dienende als schrijver der 1e klasse aan boord „van Hr. Ms. „Neptunus“, aldaar, in tijd van oorlog, op 15 oktober 1962 „te ongeveer 08.15 uur opzettelijk ongeoorloofd niet van weekeinde verlof „is teruggekeerd, en sedertdien opzettelijk voortdurend zonder **vergunning** afwezig is gebleven, totdat hij op 12 maart 1971 te Amsterdam door „de Koninklijke Marechaussee is aangehouden;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Desertie, in tijd van oorlog gepleegd“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98, aanhef en ten 2e van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat uit zich in het procesdossier van beklaagde bevin-
dende bescheiden, zijnde een bevel tot inarreststelling, dd. 12 maart 1971
opgemaakt en ondertekend door de Commandant der zeemacht in Ne-
derland, vice-admiraal A. van der Moer, en een ontslag uit voorlopig
arrest, dd. 26 maart 1971 opgemaakt en ondertekend door de Comman-
dant der zeemacht in Nederland, vice-admiraal A. van der Moer, blijkt
dat schrijver der eerste klasse E.D. (. . .) op 12 maart 1971 ten 11.15 uur
in voorlopig arrest is gesteld en dat dit arrest heeft voortgeduurd tot het
ontslag uit voorlopig arrest op 26 maart 1971 ten 10.00 uur;

Overwegende, dat de Krijgsraad – gelet op de ernst van het gepleegde
feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, in aanmerking geno-
men dat beklaagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het alge-
meen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatie-
dienst te Leeuwarden, dd. 29 maart 1971 reeds eerder *terzake* van mis-
drijf werd veroordeeld – van oordeel is, dat hieronder genoemde straf
moet worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 maan-
den, met aftrek van het reeds ondergane voorlopig arrest van 12 maart
1971 tot 26 maart 1971 — *Red*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 september 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-nacht Bakker,
Generaals-majoor Coopmans en Bruinier en Schout-bij-Nacht b.d.
Van Renesse (plv.);

Raadsman: Mr. J. H. van Wijk, advocaat te Haarlem.

(zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie,
dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep,
niet kan verenigen aangezien:

a. de daarin gegeven bewezenverklaring en de aan het bewezene
gegeven kwalificatie en

b. de aan beklaagde opgelegde straf

het Hof onjuist zijn voorgekomen, zodat het vonnis moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij te Den Helder, dienende als schrijver der 1e klasse aan boord „van Hr. Ms. „Neptunus”, aldaar, in tijd van oorlog, op of omstreeks „15 oktober 1962 te ongeveer 08.15 uur opzettelijk ongeoorloofd niet „van week-einde verlof of anderszins is teruggekeerd, en sedertdien, in „elk geval sedert 16 oktober 1962, opzettelijk voortdurend zonder ver- „gunning afwezig is gebleven, totdat hij op 12 maart 1971 te Amsterdam „door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden”;

Overwegende, dat beklaagde op 30 mei 1956 als schrijver der derde klasse bij de zeemacht werd aangenomen, op 12 maart 1971 eervol uit de zeedienst werd ontslagen;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis, waarvan hoger beroep overneemt de overwegingen inhoudende de bewijsmiddelen;

overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van boven aange-
deuide bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen be-
klaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij te Den Helder, dienende als schrijver der eerste klasse aan „boord van Hr. Ms. „Neptunus”, aldaar op 15 oktober 1962 te ongeveer „08.15 uur opzettelijk ongeoorloofd niet van weekeinde-verlof is terug- „gekeerd en sedertdien opzettelijk voortdurend zonder vergunning af- „wezig is gebleven, totdat hij op 12 maart 1971 te Amsterdam door de „Koninklijke Marechaussee is aangehouden”;

Overwegende, dat aangezien sinds de inwerkingtreding op 1 juli 1965 van artikel 71a van het Wetboek van Militair Strafrecht geen besluit als in dat artikel bedoeld is uitgevaardigd en het bewezenverklaarde feit niet onder feitelijke oorlogsomstandigheden werd gepleegd, terwijl zich evenmin het in artikel 71 van dat wetboek bedoelde geval voordeed, de aanwezigheid van tijd van oorlog door de rechter niet kan worden aan- genomen voor de toepassing van titel III van bedoeld wetboek;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde moet worden gekwalificeerd als:

„Desertie in tijd van vrede gepleegd”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 lid 2 juncto lid 1 aanhef en onder 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat het Hof de door beklaagdes raadsman aangevoerde grief dat tegen beklaagde een straf **terzake** van desertie is uitgesproken hoewel hij reeds voor de uitspraak uit de militaire dienst werd ontslagen, terwijl die straf slechts tegen een militair kan worden uitgesproken, als onjuist verwerpt, aangezien beklaagde het onderwerpelijke feit pleegde

terwijl hij diende als schrijver der 1e klasse bij de zeemacht, derhalve als militair in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht en mitsdien aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon en zijn strafbaarheid niet wordt opgeheven door de omstandigheid dat hem na het einde van zijn ongeoorloofde afwezigheid ontslag uit de zeedienst werd verleend, vóórdat hij naar de militaire rechter werd verwezen;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklagde, waarbij het Hof in aanmerking neemt dat het omtrent beklagde door de zenuwarts H. Havinga te Voorburg uitgebrachte psychiatrische rapport d.d. 21 juli 1971 onder meer inhoudt als verklaring van die deskundige, zakelijk weergegeven:

dat beklagde destijds in 1962 bij het begaan van het feit lijdende was aan een gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens in de zin van een uiterst labiele, kwetsbare, infantiele structuur met een gebrekkige gewetensfunctie, waardoor betrokkene tot op zekere hoogte stuurloos was; dat het voor de toekomst van betrokkene van groot belang is dat hij niet veroordeeld wordt tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf;

Overwegende, dat beklagde terzake van het bewezene voorlopig arrest heeft ondergaan van 12 maart 1971 tot 26 maart 1971 te 10.00 uur;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen: 1, 10, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 1, 10, 14a, 14b en 27 van het Wetboek van Strafrecht; 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van ZESTIEN WEKEN;

Bepaalt, dat van deze gevangenisstraf een gedeelte groot VEERTIEN WEKEN niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van TWEE JAAR aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, dan wel zich op andere wijze heeft misdragen;

Bepaalt, dat bij de uitvoering van het onvoorwaardelijk gedeelte van deze straf daarop TWEE WEKEN van de tijd door de veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht in mindering zullen worden gebracht;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven werd bewezen verklaard;

Spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT

Beklaagde is van 15 oktober 1962 tot 12 maart 1971 opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest.

In 1962 was het, volgens vaste jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof, „tijd van oorlog“. Dat werd pas anders op 1 juli 1965, toen artikel 71a W.M.Sr. werd ingevoerd en in werking trad. Mitsdien was in oktober 1962, nadat 4 etmalen sinds beklaagdes verwijdering waren verstreken, het delict „desertie in tijd van oorlog gepleegd“ voltooid. Dat delict werd door de Zeekrijgsraad bewezen geacht en gekwalificeerd.¹⁾

Op 1 juli 1965 trad echter de „tijd van vrede“ in, zodat 30 dagen nadien „desertie in tijd van vrede gepleegd“ voltooid was. Toen beklaagde in 1971 werd aangehouden, had hij mitsdien twee verschillende afwezigheidsdelicten gepleegd.

In de mei-dagen 1940 kwamen in het toenmalige Nederlands Indië deze (en nog andere) schakeringen meermalen voor, maar dan wegens de overgang van „tijd van vrede“ naar „tijd van oorlog“. Zij werden door de Zeekrijgsraad te Soerabaja en het H.M.G.v.N.I. alle van een dubbele kwalificatie voorzien. Verwezen wordt naar mijn opstel „De Militaire Rechtspraak bij „de Zeemacht in het Oosten gedurende den Tweeden Wereldoorlog“ in M.R.T. XXXIX blz. 453 e.v. (speciaal § 22).

In Nederland heeft men omstreeks juli 1965 aan dit probleem weinig aandacht besteed. Ik verwijs naar vonnis Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch van 8 september 1965 (M.R.T. LVIII, blz. 673), vonnis Arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 13 januari 1966 (M.R.T. LIX blz. 343) en vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage van 28 juli 1965 (M.R.T., LVIII, blz. 599) niet de daarbij gestelde naschriften. Ook bovenstaand vonnis van de Zeekrijgsraad en bovenstaande sententie gaan op dat probleem niet nader in en volstaan met één kwalificatie (zij het dan dat zij elk een andere keus maken) zonder aan die keuze enige overweging te hechten. Het Hof zegt slechts dat sinds 1 juli 1965 „tijd van „vrede“ geldt, maar dat schijnt onvoldoende reden om de periode van 15 oktober 1962 tot 1 juli 1965 buiten beschouwing (en buiten de kwalificatie) te laten. Zelfs enig samenloop-artikel (bijv. voortgezette handeling: art. 56 W.Sr.) is in de sententie niet vermeld.²⁾

1) In gelijke zin het vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 27 augustus 1953 (M.R.T. XLVI, blz. 647).

2) Ook de overweging dat verandering van wetgeving — daargelaten of daarvan in dit geval sprake kan zijn — heeft geleid tot toepassing van de voor beklaagde gunstigste strafbepaling kan n.m.m. niet geleid hebben tot de enkelvoudige kwalificatie door het H.M.G., omdat artikel 1(2) W.Sr. in de sententie niet genoemd is.

Enigszins analoog aan de bovenvermelde figuur is een aanvankelijk culpose ongeoorloofde afwezigheid die later (binnen de termijn die vereist is voor de kwalificatie „desertie”) overgaat in een opzettelijke vorm. Ik verwijs naar de sententie van het H.M.G. van N.I. van 28 januari 1938 (M.R.T. XXXIII, blz. 714) betreffende een schepeling die zich had verslapen en daardoor de reis van zijn schip, welke die ochtend om 08.30 te Soerabaja zou aanvangen, verzuimde. Toen hij zich realiseerde dat hij zijn schip achterzeild had, bleef hij verder opzettelijk vier dagen ongeoorloofd afwezig. Het H.M.G. van N.I. verbeterde de door de Zeekrijgsraad gegeven kwalificatie in: (1) aan zijn schuld te wijten ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, waardoor hij een reis, waartoe het bevel hem bekend was, van een plaats buiten het Rijk in Europa, geheel heeft verzuimd; (2) opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede van ten minste één dag en niet langer dan dertig dagen.

Bij vonnis van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten van 22 januari 1943 (niet gepubliceerd) werd het geval berecht van twee schepe-lingen die op 7 september 1942 te Perth bij vergissing in een verkeerde trein stapten; die voorts, toen zij hun vergissing bemerkten op een tijdstip waarop zij nog konden overstappen om zich tijdig te melden aan boord van de Engelse hulpkruiser waarmede zij van Freemantle naar Colombo zouden worden vervoerd, het plan opvatten en uitvoerden om (derhalve opzettelijk) nog niet terug te keren. Zij meldden zich 5 dagen later te Freemantle bij de aldaar liggende divisie Nederlandse mijnenvegers. Het feit werd ten aanzien van ieder der beklagden gekwalificeerd als: (1) aan zijn schuld te wijten ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog; (2) desertie in tijd van oorlog, hebbende hij zich in het buitenland verwijderd, gepleegd door twee personen gezamenlijk; beide feiten één voortgezette handeling uitmakende.
W.H.V.

Arrondissementskrijgsraade 's-Gravenhage

Vonnis van 4 augustus 1971

*President: Mr. Dr. J. P. van Erk; Leden: Majoor A. J. van Dongen en
Majoor A. P. Wouters;
Raadvrouwe: Mej. Mr. L. Bienen.*

Desertie, driemaal gepleegd, waarvan éénmaal met verwijdering in het buitenland.

Voorts: zaakbeschadiging door het in brand steken van een mat, welke tegen de voordeur van een woning was geplaatst, waardoor die voordeur gedeeltelijk is verbrand.

(W.M.Sr. art. 97, 98, 99; W.Sr. art. 350)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad, eiser, tegen K.J.,
geboren 10 september 1950, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na voeging is ten laste gelegd:

I 436/71 C, I 512/71 C; „dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij
„de Staf Staf en Verzorgingscompagnie Garnizoenscommando Breda
„der Koninklijke Landmacht te Breda,

„1e. aldaar op 24 althans op 29 maart 1971 niet van bezoek aan het
„Militair Hospitaal te Utrecht, dan wel van bewegingsvrijheid in aan-
„sluiting daarop, bij zijn voormeld onderdeel is teruggekeerd en daarvan
„sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven
„met het oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te ont-
„trekken, zijnde hij tenslotte op 16 april 1971 te Veendam door de politie
„aangehouden en overgegeven aan de Koninklijke Marechaussee;

„2e. aldaar op 1 mei 1971 zijn voormeld onderdeel met het oogmerk als
„sub 1e vermeld andermaal eigendunkelijk heeft verlaten en daarvan
„sindsdien opzettelijk, ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven
„tot hij op 6 mei 1971 te Veendam door de politie werd aangehouden en
„overgegeven aan de Koninklijke Marechaussee;

„3e. aldaar op 9 mei 1971 zijn onderdeel voornoemd met het oogmerk
„als sub 1e vermeld wederom eigendunkelijk heeft verlaten en daarvan
„sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven,
„waarbij hij zich naar het buitenland, te weten Duitsland heeft verwijderd,
„zijnde hij tenslotte op 22 mei 1971 door de gemeentepolitie te Veendam
„aangehouden en overgegeven aan de Koninklijke Marechaussee te
„Groningen.

I 627/71 C. „*primair*:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Konink-
„lijke Landmacht, in of omstreeks de nacht van 21 op 22 mei 1971 te
„Veendam opzettelijk brand heeft gesticht in, althans aan de woning,
„perceel Ommelanderswijk no. 108 aldaar, door alstoen aldaar opzettelijk
„een buiten die woning door hem aangetroffen mat te doordrenken met
„een hoeveelheid benzine van ongeveer één liter (welke benzine hij te vo-
„ren met het oogmerk om in die woning brand te stichten had gekocht
„en meegenomen naar genoemd perceel) en vervolgens die mat tegen de
„onderzijde van de houten buitendeur van die woning te leggen en die mat
„met lucifers in brand te steken, waardoor die houten deur aan de onder-
„zijde vlam vatte en gedeeltelijk verbrandde, terwijl door die brandstich-
„ting gemeen gevaar voor goederen te duchten was, aangezien bij niet
„tijdige ontdekking van de brand genoemde woning en de daarin aanwe-
„zige inboedel in brand zouden kunnen zijn geraakt, mede omdat in de

„gang van die woning onmiddellijk achter de brandende deur een bromfiets stond, waarvan de tank gevuld was met ongeveer drie liter benzine; „subsidiar: -indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling „mocht volgen – dat hij in kwaliteit, ten tijde en ter plaatse als primair „gesteld, opzettelijk en wederrechtelijk een buitendeur van een woning „(toebehorende aan de weduwe K. de Wit-Feiken, in elk geval aan anderen of een ander dan aan beklagde) heeft vernield, althans beschadigd „en onbruikbaar gemaakt door opzettelijk en wederrechtelijk te handelen „als hiervoor is omschreven”;

Overwegende, dat in de telastelegging (I 436/71 C en I 512/71 C) kenmerkend tengevolge van een schrijffout in de 2e regel staat vermeld: „Staf „Staf^m, welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen „Staf”, door welke verbetering van de telastelegging de beklagde niet in zijn verdediging wordt geschaad.

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem primair I 627/71 C ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken.

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk weergegeven heeft verklaard: (I 436/71 C en 512/71 C):

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Staf en Verzorgingscompagnie garnizoenscommando Breda van de Koninklijke Landmacht,

1. ben ik op 24 maart 1971, toen ik voor een keuringsaangelegenheid het militair hospitaal in Utrecht moest bezoeken, van daar weggegaan, waarna ik niet meer naar mijn voormeld onderdeel in Breda ben teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig gebleven met de vooropgezette bedoeling mij voorgoed aan mijn dienstverplichtingen te onttrekken. Deze afwezigheid duurde tot 16 april 1971, toen ik door de politie te Veendam werd aangehouden en overgegeven aan de Koninklijke Marechaussee.

2. Nadat ik op 30 april 1971 weer was overgebracht naar mijn voornoemd onderdeel in Breda, heb ik op 1 mei 1971 dat onderdeel andermaal eigendunkelijk verlaten en ben daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig gebleven tot ik op 6 mei 1971 door de politie te Veendam werd aangehouden en overgegeven aan de Marechaussee.

3. Nadat ik vervolgens wederom was teruggebracht naar mijn onderdeel in Breda heb ik op 9 mei 1971 mijn voormeld onderdeel wederom eigendunkelijk verlaten en ben ik daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig gebleven, totdat ik tenslotte op 22 mei 1971 weer door de politie van Veendam ben aangehouden en overgegeven aan de Koninklijke Marechaussee te Groningen. Tijdens deze afwezigheid van 9 tot 22 mei 1971 heb ik mij ook nog naar het buitenland, te weten

West-Duitsland, verwijderd, en wel van 10 tot 14 mei 1971. Ik was naar Kiel gegaan om daar te gaan werken.

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk weergegeven voorts heeft verklaard: (I 627/71 C)

4. In de nacht van 21 op 22 mei 1971 heb ik te Veendam opzettelijk brand gesticht aan de woning, perceel Ommelanderwijk 108, door een door mij buiten die woning aangetroffen mat te overgieten met een liter bromfietsbenzine, welke benzine ik voor die brandstichting had gekocht en naar die woning had meegenomen, en door daarna die mat te leggen tegen de onderkant van de houten buitendeur van die woning en met lucifers die mat in brand te steken, waardoor die deur aan de onderkant begon te branden en gedeeltelijk verbrandde;

ad 1, 2 en 3: Overwegende, dat blijkens bovengenoemde justitiële verklaring d.d. 3 juni 1971 beklagde van 29 maart 1971 tot 16 april 1971, van 1 mei 1971 tot 7 mei 1971 en van 9 mei 1971 tot 3 juni 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel. (I 436/71 C en I 512/71 C).

ad 4: Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de gemeentepolitie te Veendam nr. M 74 d.d. 22 juni 1971 opgemaakt door Aldert Pieter Kraima, hoofdagent-rechercheur van gemeentepolitie te Veendam onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Hendrik Hulshof:

Op 22 mei 1971 omstreeks 4.15 uur, toen ik in mijn woning op mijn kamertje in bed lag te slapen, werd ik wakker. Ik rook een doordringende brandlucht. Onmiddellijk begaf ik mij in nachtkleding naar beneden. Buiten gekomen zag ik dat de onderzijde van de voordeur, zich bevindende opzij van de woning, brandde. Ik zag dat de in brand gestaan hebbende deur en een zich daaronder bevindende drempel, alsmede de houtenvloer van de gang, tengevolge van de brand min of meer ernstig schade hadden geleden. Aan de buitenzijde van de woning zag ik voor de verbrande deur een grotendeels verbrande mat liggen. Ik heb aan niemand toestemming gegeven om aan dat perceel op een of andere wijze opzettelijk vernieling te plegen.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde justitiële verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen, ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde I 436/71 C en 512/71 C en I 627/71 C subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van I 627/71 C primair ten laste gelegde.

ad 4: voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350 lid 1 van het Wetboek van Strafrecht;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1 en 2: „desertie in tijd van vrede gepleegd, meermalen gepleegd“;
3: „desertie, in tijd van vrede gepleegd, waarbij de schuldlige zich naar het buitenland verwijdert“;

4: „opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele aan een „ander toebehoort, beschadigen“;

ad 1 en 2: voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 lid 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht juncto artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

ad 3: voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 lid 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht juncto artikel 99 lid 1 aanhef en onder 5e van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklagde van 22 mei 1971 tot 4 augustus 1971 voorlopig arrest heeft ondergaan;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 22 mei 1971; van welke straf 1 maand en 16 dagen voorwaardelijk, met een proeftijd van 10 maanden en opdracht aan de Stichting Maatschappelijke Begeleiding Militairen overeenkomstig art. 14d, alinea 2 van het Wetboek van Strafrecht – Red.).

NASCHRIFT

Aan beklagde zijn drie opzettelijke ongeoorloofde afwezigheden ten laste gelegd, alle drie met het oogmerk om zich voor goed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken.

Ten aanzien van de eerste heeft beklagde verklaard dat hij „de voorop-„gestelde bedoeling“ had, zich „voor goed aan zijn dienstverplichtingen te „onttrekken“.

Ten aanzien van de beide andere afwezigheden heeft beklagde een dergelijke bekentenis niet afgelegd.

Deze afwezigheden duurden resp. 6 dagen en 23 dagen, derhalve korter dan 30 dagen. Ten rechte hadden deze feiten niet als „desertie“ maar als „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid“ dienen te worden gekwalificeerd.

Het feit dat beklaagde de eerste maal het genoemde oogmerk had, impliceert niet zonder meer dat zijn latere afwezigheden met hetzelfde oogmerk zijn ondernomen.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem,

Vonnis van 26 februari 1970

President: Mr. J. L. M. Elders (plv.), *Leden:* Luitenant-Kolonel J. P. H. van der Meer en Luitenant-Kolonel H. L. Peters;
Raadsmansman: Kapitein C. Lit.

Opzettelijk wederrechtelijk gebruik gemaakt van een militair motorrijtuig; met een militaire Kombi wederrechtelijkritten gemaakt van Apeldoorn naar Deventer en van Arnhem naar Deventer.

(W.M.Sr. art. 164)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen N.P.P., geboren 6 augustus 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, telkens opzettelijk „wederrechtelijk een bij de Krijgsmacht in gebruik zijnde motorrijtuig „(militaire Kombi) heeft gebruikt, als bestuurder daarmee rijdende:

a . op of omstreeks 11 december 1969 voor een rit van Apeldoorn „naar en in Deventer en terug;

b . op of omstreeks 13 december 1969 voor een rit van Arnhem naar „Deventer”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, toenmaals was ingedeeld bij de A-compagnie van het 541 Verbindingsbataljon en was tewerkgesteld in de garnizoensgarage te Arnhem, op 11 december 1969 willens en wetens als bestuurder een militaire kombi, zijnde een bij de krijgsmacht in gebruik zijnde motorrijtuig, een rit heeft gemaakt van Apeldoorn naar Deventer;

dat hij in dezelfde hoedanigheid met hetzelfde voertuig op 13 december 1969 een rit heeft gemaakt van Arnhem naar Deventer;

dat hij bij het maken van beide ritten wist dat hij daarvoor van niemand recht of toestemming had gekregen;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, telkens opzettelijk wederrechtelijk een bij de Krijgsmacht „in gebruik zijnd motorrijtuig (militaire Kombi) heeft gebruikt, als bestuurder daarmede rijdende:

a . op 11 december 1969 voor een rit van Apeldoorn naar Deventer;

b . op 13 december 1969 voor een rit van Arnhem naar Deventer”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken dat bij de Krijgsmacht in gebruik is, „meermalen gepleegd;”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 1 week – Red.).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 augustus 1971

President: Mr. J. L. M. Elders (plv.); *Leden:* Kolonel V. Thorn Leesonen

Luitenant-Kolonel W. M. M. Hasenbos;

Raadman: Mr. D. J. Rimmelink.

„Valsheid in geschrift” door op een declaratieformulier ter verkrijging van vergoeding wegens gebruik van eigen motorvoertuig (in strijd met de waarheid) te vermelden dat een andere soldaat op bepaalde dagen bepaalde ritten als passagier in zijn (privé) auto had meegemaakt.

(W.Sr. art. 225)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.L., geboren 11 april 1948, dpl. kanonnier, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij omstreeks eind februari 1971 – begin maart 1971 te Ermelo, „terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij „de Koninklijke Landmacht een geschrift, waaruit enig recht kon ont- „staan en/of dat bestemd was om tot bewijs van enig feit te dienen te we- „ten een declaratieformulier ter verkrijging van vergoeding wegens gebruik „van eigen motorvoertuig, gekenmerkt Garnizoenscommando Harder- „wijk SKnr. KA. 005, valselijk heeft opgemaakt met het oogmerk om het „als echt te gebruiken, terwijl daaruit enig nadeel kon ontstaan, hebbende „hij toen aldaar valselijk, bedriegelijk en in strijd met de waarheid met „voormeld oogmerk in genoemd declaratieformulier vermeld, dat de „soldaat J. H. J. Snieders als medereizende in zijn, beklaagdes, motor- „voertuig had gereisd op 5 februari 1971 van Ermelo naar Deventer, op „7 februari 1971 van Deventer naar Ermelo, op 19 februari 1971 van „Deventer naar Ermelo, op 21 februari 1971 van Ermelo naar Deventer, „op 26 februari 1971 van Ermelo naar Hengelo en op 28 februari 1971 „van Hengelo naar Ermelo, terwijl uit het gebruik van dit aldus valselijk „opgemaakte geschrift enig nadeel kon ontstaan,

„althans indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling mocht of „zou kunnen volgen: dat hij omstreeks eind februari – begin maart 1971 „te Ermelo, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire „dienst was bij de Koninklijke Landmacht, opzettelijk aan zijn Com- „pagniescommandant, althans aan de overheid, de onjuiste ambtelijke „mededeling heeft gedaan of overgebracht middels een declaratieformu- „lier ter verkrijging van vergoeding wegens gebruik eigen motorvoertuig, „gekenmerkt Garnizoenscommando Harderwijk SKnr. KA. 005, dat „de soldaat J. H. J. Snieders als medereizende in zijn, beklaagdes motor- „voertuig had gereisd: op 5 februari 1971 van Ermelo naar Deventer, „op 7 februari 1971 van Deventer naar Ermelo, op 19 februari 1971 van „Deventer naar Ermelo, op 21 februari 1971 van Ermelo naar De- „venter, op 26 februari 1971 van Ermelo naar Hengelo en op 28 februari „1971 van Hengelo naar Ermelo”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris, gelijk aangevuld ter terechtzitting, onder meer zakelijk heeft verklaard:

Begin maart 1971 heb ik in Ermelo, terwijl ik in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, een declaratie ingediend bij de compag-

niesadministratie van de 2e Opleidingscompagnie Infanterie in de Jan van Schaffelaarkazerne ter verkrijging van vergoeding wegens gebruik eigen auto. Ik had op dit formulier de data ingevuld waarop ik van mijn eigen auto gebruik had gemaakt om van Ermelo naar mijn eigen woonplaats Deventer heen en weer te reizen op de weekends waarop ik bewegingsvrijheid had in de maand februari 1971. Omdat ik het formulier niet goed had ingevuld moest ik bij de heer de Ruiter van de compagniesadministratie komen. Ik kreeg van laatstgenoemde een door hem ingevuld declaratieformulier. U laat mij dit formulier zien. Het is thans gemerkt met een rode Romeinse II. De heer de Ruiter heeft mij bij deze gelegenheid gezegd dat ik een declaratie moest indienen die was ingevuld als op dit exemplaar dat hij mij gaf. Ik heb dat begin maart 1971 te Ermelo gedaan, mij wel realiserende dat in strijd met de waarheid werd ingevuld dat de soldaat Snieders niet alleen op 12 februari 1971 in mijn auto was meegereisd maar ook op 5 februari 1971 van Ermelo naar Deventer, op 7 februari 1971 van Deventer naar Ermelo, op 19 februari 1971 van Deventer naar Ermelo, op 21 februari 1971 van Ermelo naar Deventer, op 26 februari 1971 van Ermelo naar Hengelo en op 28 februari 1971 van Hengelo naar Ermelo. Dit hield in dat het door mij gedeclareerde totaalbedrag nu f 49,04 hoger was dan het totaal bedrag op de oorspronkelijk door mij ingediende declaratie. Ik begreep wel dat dit hogere bedrag berustte op een door mij gedane onjuiste opgave met betrekking tot het aantal malen dat Snieders met mij was meegereden. Het nummer van het door mij ingediende declaratieformulier was Garnizoenscommando Harderwijk SKnr. KA. 005/2. Ik wist dat het declaratieformulier, dat ik indiende, thans gemerkt met een rode Romeinse I, bestemd was om tot bewijs te dienen van de daarop vermelde feiten en dat door het daarop vermelden van onjuiste feiten het Rijk teveel geld zou uitbetalen en daardoor dus voor het Rijk financieel nadeel zou ontstaan";

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 208/71 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 14 april 1971 gedagtekend en ondertekend door Klaas Zwiers, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr.: 45.01.16.461, behorende tot de brigade Ermelo, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Wilhelm Daniël Heel, geboren te 's-Gravenhage op 21 juni 1933, wonende te Ermelo, Lion Chachetstraat 12, beroepsmilitair, dienende in de rang van sergeant-majoor administrateur, rnr.: 33.06.21.139, ingedeeld bij 2e Opleidingscompagnie Opleidingscentrum der Infanterie, gelegerd in de Jan van Schaffelaarkazerne te Ermelo:

Ik ben als administrateur werkzaam bij de 2e Opleidingscompagnie Opleidingscentrum der Infanterie, en gelegerd in de Jan van Schaffelaarkazerne te Ermelo. Naar ik meen op 4 maart 1971, diende de soldaat M.L. een declaratie over de maand februari 1971 in, betreffende het gebruik van eigen auto bij het reizen met verlof c.q. bewegingsvrijheid. De soldaat

L., declareerde voor een bedrag van f 66,44 (zesenzestig gulden en vieneveertig cent). Op dit declaratieformulier werd gedeclareerd, betreffende het medereizen door de soldaat J. H. J. Snieders, rnr.: 48.08.07.457, behorende tot eerdergenoemd onderdeel. Volgens deze declaratie zou de soldaat Snieders, op 24 januari 1971, 5, 7, 14, 19, 26 en 28 februari 1971, met de soldaat L. zijn meegereisd. Op 5 maart 1971, diende de soldaat Jacobs, eveneens behorende tot de 2e Opleidingscompagnie, een declaratie in over de maand februari 1971, betreffende het gebruik van eigen auto bij het reizen met verlof c.q. bewegingsvrijheid. Op deze declaratie was eveneens de soldaat Snieders, als medereizende vermeld. Toen de heer de Ruiter, werkzaam als schrijver bij de 2e Opleidingscompagnie, de declaratie van de soldaat Jacobs zag, meldde hij mij, dat de soldaat Snieders reeds eerder vermeld stond op het declaratieformulier van de soldaat L. De heer de Ruiter houdt van alle declaraties van het personeel van de compagnie aantekening, zodat dit aan het licht kwam. De soldaat Jacobs verklaarde mij, dat de soldaat Snieders altijd met hem was meegereden en dat Snieders alleen op 14 februari 1971 met de soldaat L. was meegereden. De soldaat Snieders bevestigde dit. Als dit niet ontdekt was, zou het Rijk voor f 49,04 (negenenveertig gulden en vier cent) benadeeld zijn geweest";

Overwegende, dat zich bij de stukken bevindt een declaratieformulier genaamd „lijst van vergoeding wegens gebruik eigen motorvoertuig" (SKnr. KA.-005/2, gemerkt met een rode Romeinse I) over de maand januari-februari 1971 en getekend door M.L., waarop als medereizende is vermeld de soldaat Snieders, J. H. J., en wel over de navolgende afgelegde trajecten :

5 februari 1971: Ermelo-Deventer; 7 februari 1971: Deventer-Ermelo; 19 februari 1971: Deventer-Ermelo; 21 februari 1971: Ermelo-Deventer; 26 februari 1971: Ermelo-Hengelo; 28 februari 1971: Hengelo-Ermelo.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd declaratieformulier slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen van de beklagde – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij omstreeks eind februari 1971-begin maart 1971 te Ermelo, „terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was „bij de Koninklijke Landmacht een geschrift dat bestemd was om tot „bewijs van enig feit te dienen te weten een declaratieformulier ter ver- „krijging van vergoeding wegens gebruik van eigen motorvoertuig, ge- „kenmerkt Garnizoenscommando Harderwijk SKnr. KA. 005, valselijk „heeft opgemaakt met het oogmerk om het als echt te gebruiken, terwijl „daaruit enig nadeel kon ontstaan, hebbende hij toen aldaar valselijk, „bedriegelijk en in strijd met de waarheid met voormeld oogmerk in „genoemd declaratieformulier vermeld, dat de soldaat J. H. J. Snieders „als medereizende in zijn, beklagdes, motorvoertuig had gereisd op

„5 februari 1971 van Ermelo naar Deventer, op 7 februari 1971 van Deventer naar Ermelo, op 19 februari 1971 van Deventer naar Ermelo, op 21 februari 1971 van Ermelo naar Deventer, op 26 februari 1971 van Ermelo naar Hengelo en op 28 februari 1971 van Hengelo naar Ermelo, terwijl uit het gebruik van dit aldus valselijk opgemaakte geschrift enig „nadeel kon ontstaan“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „valsheid in geschrift“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 225, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat – nu ten aanzien van het primair tenlastegelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het aldaar subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 150, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen – *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 9 september 1971

President: Mr. J. L. M. Elders (plv.); *Leden:* Luitenant-Kolonel R. P. Pieters en Kapitein D. J. Vleming.

Handelen in strijd met artikel 14 W.V.W. en overtreding van artikel 13 j° 80a W.V.R.: beklagde had zijn bromfiets opgevoerd door wijziging van de reductie tussen motor en achterwiel, vergroting van de doorlaatopening van de carburateur en van de aanzuigbuis en vergroting van de uitlaat; vervolgens had hij zijn bromfiets voorzien van een kenteken dat niet was het ingevolge artikel 9 W.V.W. aan de eigenaar van een motorrijtuig opgegeven kenteken.

(W.V.W. art. 14; W.V.R. art. 13, 80a)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A.P.N.,
geboren 18 november 1951, dpl.sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 8 mei 1971 te Geldrop als bestuurder van een „tweewielig motorrijtuig (bromfiets) daarmede heeft gereden over de voor „het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Wielewaal,

a . terwijl hij op of omstreeks genoemde datum dat motorrijtuig van „een kenteken – TR 26-33 –, niet zijnde het ingevolge artikel 9 van de „Wegenverkeerswet aan de eigenaar of houder van dat motorrijtuig op- „gegeven kenteken, heeft voorzien, met het oogmerk dat teken te doen „doorgaan voor het ingevolge voormeld artikel 9 aan de eigenaar of „houder voor dat motorrijtuig opgegeven kenteken;

b . terwijl dat motorrijtuig niet voldeed aan de in hoofdstuk IV van „het Wegenverkeersreglementten aanzien van de inrichting van voertui- „gen van de categorie, waartoe het behoort, gestelde eisen, immers: „de voorgeschreven reductie tussen motor en achterwiel was wat het „motortandwiel betreft gebracht van 11 op 14 tanden; de doorlaat-ope- „ning van de carburateur bedroeg 17 mm in plaats van de voorgeschreven „10 mm; de diameter van de aanzuigbuis bedroeg 17 mm in plaats van „de voorgeschreven 12 mm; de uitlaatgeluiddemper had in plaats van „een voorgeschreven dempermantel met een diameter van maximaal „60 mm een dempermantel met een diameter van 70 mm.;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris, gelijk aangevuld ter terechtzitting, onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 8 mei 1971 reed ik als bestuurder van een tweewielig motorrijtuig bromfiets merk Zündapp met ingeschakelde motor te Geldrop over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Wielewaal. Ik was eigenaar van deze bromfiets en ik had met opzet mijn bromfiets voorzien van een kenteken TR-26-33 terwijl dit kenteken niet was het kenteken dat ingevolge artikel 9 van de Wegenverkeerswet aan mij als eigenaar van het motorrijtuig opgegeven was; ik had dit gedaan met het oogmerk dit teken te doen doorgaan voor het ingevolge het voormelde artikel 9 aan mij als eigenaar voor dat motorrijtuig opgegeven kenteken. Terwijl ik als bestuurder van eerdergenoemde bromfiets aldaar en toen reed, voldeed mijn bromfiets niet aan de in hoofdstuk IV van het Wegenverkeersreglement ten aanzien van de inrichting van voertuigen van de categorie waartoe het behoort gestelde eisen. Ik wist dit, aangezien ik zelf de voorgeschrevenreductie tussen motor en achterwiel, wat het motortandwiel betreft, had gebracht van 11 op 14 tanden, de doorlaatopening van de carburateur had vergroot tot 17 mm in plaats van de voorgeschreven 10 mm, de diameter van de aanzuigbuis had vergroot tot 17 mm in plaats van de voorgeschreven 12 mm en de uitlaatdemper had voorzien van een dempermantel met een diameter van 70 mm in plaats van de

voorgeschreven diameter van max. 60 mm. De kentekenplaat had ik ongeveer een maand voor de 8e mei 1971 aangebracht;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal No. 660/71 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 10 juni 1971 gedagtekend en ondertekend door Ronald Eduard Michiel Blaauw, agent van gemeentepolitie te Geldrop, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van *verbalisant*:

Op zaterdag, 8 mei 1971 zag ik, dat een persoon als bestuurder van een tweewielig motorrijtuig met kenteken TR 26-33, reed over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Wielewaal, gelegen binnen de bebouwde kom van de gemeente Geldrop. De bestuurder verklaarde, dat het voertuig dat hij bereed, niet een tweewielig motorvoertuig was, doch een bromfiets. Het door verdachte bereden voertuig bleek toen, bij nader onderzoek, een bromfiets als bedoeld in artikel 4 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens en als bedoeld in artikel 1 lid 1 onder dI van het Wegenverkeersreglement. Ik hield de verdachte staande en vroeg hem naar zijn naam. Hij gaf mij op te zijn:

A.P.N., geboren te Geldrop op 18 november 1951, ongehuwd, dienstplichtig militair der Koninklijke Landmacht. De bromfiets, merk Zundapp, is voor een technisch onderzoek overgebracht naar het politiebureau te Geldrop, alwaar het technisch onderzoek werd verricht door de hoofdagent H. L. Ronde, van de gemeentepolitie te Geldrop. Diens bevindingen zijn neergelegd in een technisch proces-verbaal. De kentekenplaat, TR-26-33, is door mij, ten dienste van de Justitie, in beslag genomen. Het motortandwiel, de carburateur, de aanzuigbuis en de uitlaatgeluidemper zijn door mij ten dienste van de Justitie in beslag genomen;

overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal No. 0660b op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 2 juni 1971 gedagtekend en ondertekend door Hermannus Lucas Ronde, hoofdagent van gemeentepolitie te Geldrop, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van *verbalisant*:

Op 11 mei 1971, is door mij een onderzoek ingesteld van een bromfiets, welke op 8 mei 1971 door R. E. M. Blaauw, hoofdagent van gemeentepolitie te Geldrop, naar aanleiding van het gestelde in het door hem opgemaakte proces-verbaal, no. 0660 aan het bureau van politie was geplaatst. Uit dit onderzoek is mij het volgende gebleken:

Signalement: tweewielige bromfiets, merk Zundapp, type 515-006, framenummer 5492537, uitgerust met een verbrandingsmotor merk Zundapp, type 266-010. Ingevolge het keuringsrapport no. 2029 van het RAT-TNO instituut voor wegtransportmiddelen te Delft moet bovengeschreven merk en type bromfiets ondermeer voldoen aan de navolgende eisen: Reductie motor: achterwiel: voorgeschreven is een reductie tussen motor en achterwiel van 11 : 41. Aangebracht was een motortandwiel met 14 tanden en een achterwieltandwiel met 41 tanden, zodat de voorgeschreven reductie van 11 : 41 was veranderd in 14 : 41.

Doorlaat carburateur: Voorgeschreven is een carburateur merk Bing

met een doorlaat van 10 mm $\varnothing$. Aangebracht was een carburateur merk Bing met een doorlaat van 17 mm $\varnothing$.

Diameter aanzuigbuis: Voorgescreven is een aanzuigbuis met een diameter van 12 mm a. Aangebracht was een aanzuigbuis welke was uitgeboord tot 17 mm $\varnothing$.

Uitlaatgeluiddemper: Voorgescreven is een uitlaatgeluiddemper fabriekaat Boysen waarvan de dempermantel een diameter mag hebben van ten hoogste 60 mm D. Aangebracht was een z.g. universele uitlaatgeluiddemper, waarvan de dempermantel een diameter had van 70 mm a."

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat de feiten zijn gepleegd op 8 mei 1971;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „handelen in strijd met artikel 14, *aanhef* en onder c van de *Wegenverkeerswet*”;

2. „overtreding van artikel 13, eerste lid, *aanhef* en onder c, *j*^o artikel „80a, tweede lid, *aanhef* en onder g, *aanhef* en onder I, van het *Wegenverkeersreglement*”;

strafbaar gesteld bij:

1. artikel 35, tweede lid, van de *Wegenverkeerswet*,

2. artikel 124 van het *Wegenverkeersreglement*;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de begane feiten termen aanwezig acht aan de beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor na te melden tijd, echter vooralsnog voorwaardelijk;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot betaling van twee geldboeten van respectievelijk f 50 en f 100, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van respectievelijk 5 en 10 dagen; verbeurdverklaring van de kentekenplaat TR 26-33, het motortandwiel, de carburateur, de aanzuigbuis en de uitlaatgeluiddemper; ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 3 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar — Red.).

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 17 november 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, schout-bij-nacht Bakker, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Bruinier, luitenant-generaal b.d. Valk (plv. lid).

Klager bijgestaan door: dpl. soldaat Mr. W. Eggenkamp.

Ondermijning van de krijgstuicht in een voor verspreiding onder dpl. militairen bestemde publicatie.

Klager, dpl. soldaat, had als lid van het afdelingsbestuur van de VVDM een bijdrage geschreven voor en vervolgens deelgenomen aan het redigeren van een gestencilde publicatie, uitgaande van dat bestuur en – naar hij wist – bestemd om te worden verspreid onder dpl. militairen, door welke publicatie en daarin opgenomen bijdrage getracht werd de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen o.m. met bepaalde daarin voorkomende zinsneden.

Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met het feit dat de gestrafte bij herhaling blijkt heeft gegeven van een onvoldoende aanpassing aan de militaire tucht, blijkende uit bepaalde feiten.

Het H.M.G. wijzigt de door de strafoplegger opgelegde en de door de beklagmeerdere gehandhaafde strafreden en straf van 4 maanden plaatsing in de tuchtklasse in 3 maanden en verwerpt in zijn gemotiveerde beschikking de door klager opgeworpen bezwaren tegen de omschrijving der strafreden, waaronder diens beroep op het Verdrag van Rome.

(W.K. art. 2, 5 sub 8, 18, 19, 20; Regl. Kr. art. 1, 7, 14, tweede lid, 19 sub a, 27, 28; Voorschr. nr. 27 – 1 Toepassing militair straf- en tuchtrecht ptn 23 e.a.; W.M.Sr. art. 147; Dienstpl. wet art. 32 sub b; Verdrag van Rome art. 5, 6. 10).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verklaring gedagtekend 21 oktober 1971, waarbij de dpl. soldaat W., rnr. . . ., ingedeeld bij de 113 Algemene Uitrusting Aanvullingsplaats Compagnie, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant le Legerkorps over de straf van plaatsing in de tuchtklasse voor de duur van vier maanden hem opgelegd door de Commandant Legerkorps Logistiek Commando wegens:

„Als lid van het Afdelingsbestuur van de VVDM een bijdrage geschreven voor en vervolgens deelgenomen aan het redigeren van een gestencilde publicatie, uitgaande van dat bestuur en – naar hij wist –

„bestemd was om te worden verspreid onder dienstplichtige militairen, „in welke bijdrage opgenomen in die publicatie van een algemene de „krijgstucht ondermijnende tendens o.m. de volgende zinsneden:

„„„1. Er is toch een generaal Smits, die aan zijn „ondergeschikten' „„„schrijft: „ik zal alles in het werk stellen U ervan te weerhouden de wet „„„„te overtreden"; maar deze zelfde generaal is verantwoordelijk voor „„„de overplaatsingen van Daalhuizen en Duppen. Terwijl, zoals bekend, „„„maatregelen nooit het karakter van een verkapte straf mogen hebben. „„„Wat is de generaal toch wetsgetrouw zolang dit in zijn straatje te pas „„„komt;

„„„2. . . . behalve gewone straffen beschikken de legerbazen over een „„„hele serie andere middelen – waarvan overplaatsingen er slechts één „„„is – om de soldaten er onder te houden. Dat eindigt alleen als deze „„„mensen, die hun bewind alleen kunnen waarmaken met straffen en „„„intimidatie, gedwongen worden eens naar een normale betrekking om „„„te kijken".

„Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met het feit „dat de gestrafte bij herhaling blijf heeft gegeven van een onvoldoende „aanpassing aan de militaire tucht, aangezien hij dit feit heeft gepleegd, „terwijl hij tevoren reeds:

a . heeft deelgenomen aan de samenstelling en verspreiding van het „VVDM-Afdelingsblad „Alarm nr. 6”, ten aanzien waarvan – gezien „de onkrijgstuchtelijke inhoud van dat blad – een verspreidingsverbod „is gegeven, van welk feit, alsmede de redenen waarom, hij op de hoogte „was;

b . medio augustus 1971 is gestraft met de straf van streng arrest „voor zijn aandeel in de demonstratie te Ermelo en de verspreiding van „een daarmede samenhangend pamflet met een onkrijgstuchtelijke in- „houd;

c . medio september 1971 heeft deelgenomen aan het samenstellen „van een „Informatie-Bulletin" voor pas opgekomen dienstplichtigen, „van welk bulletin – gezien de negatieve en wantrouwen-zaaiende in- „houd – wederom de verspreiding moest worden verboden, van (welk **Red.**) feit, „alsmede de redenen waarom, hij op de hoogte was"; bij welke beschikking – op 19 oktober 1971 genomen en op dezelfde dag aan klager uitgereikt – de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving der strafredenen werd gewijzigd zodat deze komt te luiden:

„Als lid van het Afdelingsbestuur van de VVDM een bijdrage ge- „schreven voor en vervolgens deelgenomen aan het redigeren van een „gestencilde publicatie, uitgaande van dat bestuur en – naar hij wist – „bestemd om te worden verspreid onder dienstplichtige militairen, in „welke bijdrage opgenomen in die publicatie van een algemeen met een „goede krijgstucht strijdige strekking o.m. de volgende zinsneden staan:

„„„1. Er is toch een generaal Smits, die aan zijn „ondergeschikten"

„,schrijft: „ik zal alles in het werk stellen U ervan te weerhouden de **wet**
„,„,te overtreden“; maar deze zelfde generaal is verantwoordelijk voor
„,„,de overplaatsingen van Daalhuisen en Duppen. Terwijl, zoals bekend,
„,„,maatregelen nooit het karakter van een verkapte straf mogen hebben.
„,„,Wat is de generaal toch wetsgetrouw – zolang dit in zijn straatje te
„,„,pas komt“;

„,„,2. . . . behalve gewone straffen beschikken de legerbazen over een
„,„,hele serie andere middelen – waarvan overplaatsingen er slechts één
„,„,is – om de soldaten er onder te houden. Dat eindigt alleen als deze
„,„,mensen, die hun bewind alleen kunnen waarmaken met straffen en
„,„,intimidatie, gedwongen worden eens naar een normale betrekking
„,„,om te kijken“.

„Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met het feit
„,dat de gestrafte bij herhaling blijk heeft gegeven van een onvoldoende
„,aanpassing aan de militaire tucht, aangezien hij dit feit heeft gepleegd,
„,terwijl hij tevoren reeds:

a . heeft deelgenomen aan de samenstelling en verspreiding van het
„,VVDM-Afdelingsblad „Alarm nr. 6“, ten aanzien waarvan – gezien
„,de onkrijgstuchtelijke inhoud van dat blad – een verspreidingsverbod
„,is gegeven, van welk feit, alsmede de redenen waarom, hij op de hoogte
„,was;

„,b. medio augustus 1971 is gestraft met de straf van streng arrest
„,voor zijn aandeel in de demonstratie te Ermelo en de verspreiding van
„,een daarmee samenhangend pamflet met een onkrijgstuchtelijke in-
„,houd;

c . medio september 1971 heeft deelgenomen aan het samenstellen
„,van een „Informatie-Bulletin“ voor pas opgekomen dienstplichtigen,
„,van welk bulletin – gezien de negatieve en wantrouwen-zaaiende in-
„,houd – wederom de verspreiding moest worden verboden, van welk
„,feit, alsmede de redenen waarom, hij op de hoogte was“;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager, bijgestaan door de dpl. soldaat mr. W. Eggenkamp;

Gelet op de conclusie van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat zijdens Mager in de eerste plaats is betoogd, dat de
inhoud van het geïncrimineerde geschrift en met name van de in de om-
schrijving der strafreden vermelde passages niet van onkrijgstuchtelijke
aard is doch het Hof deze zienswijze volstrekt verwerpt en van oordeel
is dat de inhoud van dat geschrift en van de bedoelde passages, bestemd
ter verspreiding onder jeugdige onder de krijgstucht gestelde dienstplich-
tigen en in feite ook onder hen verspreid niet alleen onbestaanbaar is
met de militaire tucht en orde, doch ook dat daardoor getracht is de
krijgstucht onder de krijgsmacht te ondermijnen, zodat de omschrijving
van de strafreden dienovereenkomstig dient te worden gewijzigd;

Overwegende, dat Mager voorts als bezwaren tegen de omschrijving

van de strafreden, met erkenning van de daarin opgenomen feiten voor het overige, heeft aangevoerd:

I. dat ten aanzien van de daarin onder a, b en c vermelde geschriften ten tijde van de oplegging der krijgstuchtelijke straf slechts door de kazernecommandant gegeven voorlopige en nog niet door de Minister van Defensie tot definitief omgezette verspreidingsverboden golden, als gevolg waarvan met de onder a, b en c vermelde omstandigheden geen rekening mocht worden gehouden bij de bepaling van de strafmaat;

II. dat hij geen aandeel heeft gehad in de daarin onder b bedoelde demonstratie, noch in de verspreiding van het daar bedoelde pamflet;

III. dat het daarin onder c gestelde ten onrechte de kwalificaties „negatieve” en „wantrouwen-zaaiende” bezigt, omdat de eerste niet hanteerbaar is en de tweede bestrijdbaar is;

IV. dat bij de bepaling van de strafmaat ten onrechte rekening is gehouden met het in de omschrijving der strafreden onder c vermelde, omdat de samenstelling van het daarin bedoelde geschrift heeft plaats gevonden na het feit, waarvoor hij thans is gestraft;

Overwegende, dat de eerste klacht voor wat het onder a en c vermelde aangaat, faalt, omdat de beklagmeerdere kennelijk tot uitdrukking heeft willen brengen, dat bij het bepalen van de strafmaat voor het onderwerpelijke feit niet buiten aanmerking mocht blijven, dat klager reeds voordien op aanverwant gebied in strijd met de krijgstucht had gehandeld door het leveren van een aandeel in het samenstellen en verspreiden van het onder a bedoelde geschrift en het samenstellen van het onder c bedoelde geschrift, welke beide geschriften een onkrijgstuchtelijke inhoud hadden, terwijl klager ermede bekend was, dat hij door dat gedrag de grenzen van de krijgstucht had overschreden, nu een (voorlopig) verbod tot verspreiding dier geschriften was gegeven en klager daarvan en van de daartoe leidende redenen op de hoogte was; dat het Hof na kennisneming van de inhoud van een zich onder de stukken bevindend exemplaar van de onder a en c bedoelde geschriften heeft bevonden, dat deze stukken diverse onkrijgstuchtelijke passages bevatten en in verband daarmee van oordeel is, dat de beklagmeerdere terecht met voormeld onkrijgstuchtelijk gedrag van klager met betrekking tot die geschriften bij de strafoplegging rekening heeft gehouden; dat daaraan niet in de weg staat, dat ten tijde van de strafoplegging door de Minister van Defensie de vorenbedoelde verspreidingsverboden nog niet definitief zouden zijn gemaakt; dat tenslotte deze eerste klacht ten aanzien van het in de omschrijving van de strafreden onder b gestelde feitelijke grondslag mist, omdat aldaar niet van een verspreidingsverbod de rede is;

Overwegende, dat ook de tweede klacht ongegrond is, omdat met het „aandeel in de demonstratie te Ermelo en de verspreiding van een daar-, mede samenhangend pamflet met een onkrijgstuchtelijke inhoud” evidentelijk slechts een korte samenvatting wordt gegeven van en wordt

gerefereerd aan de omschrijving van de strafredenvan de in augustus 1971 aan klager opgelegde krijgstuchtelijke straf van streng arrest, voor zover inhoudende „instemming met het houden van een protestmars in de „kazerne" en „goedkeuring gehecht aan de verspreiding van een pamflet";

Overwegende, dat de derde klacht eveneens vruchteloos is voorgesteld, omdat de daarin aangevallen bewoordingen de inhoud van het onder c bedoelde geschrift op voldoende duidelijke en overigens juiste wijze karakteriseren;

Overwegende, dat evenmin de vierde klacht doel treft, omdat het daarin vervatte, ook reeds bij de beklagmeerdere gevoerde verweer door laatstgenoemde is verworpen op gronden, welke die beslissing kunnen dragen, wordende die gronden en beslissingen door het Hof overgenomen;

Overwegende, dat namens klager vervolgens een beroep is gedaan op de artikelen 5, 6 en 10 van het Europese Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden¹⁾ :

overwegende, dat dit beroep van klager faalt:

dat ter ondersteuning van het beroep op dat artikel 5 is aangevoerd, dat de krijgstuchtelijke straf van plaatsing in de tuchtklasse is een vrijheidsberoving, waartoe klagers commandant niet bevoegd is en welke alleen mag worden toegepast door de daartoe bevoegde rechter; dat nochtans de aan klager opgelegde straf van plaatsing in een tuchtklasse niet is aan te merken als vrijheidsberoving, arrestatie of gevangenhouding in de zin van voormeld verdragsartikel; dat immers deze krijgstuchtelijke straf, bestaande in de onderwerping van de militair aan een gestrengere tucht, in zijn toepassing een gewijzigde vorm van militaire dienstuitoefening is, gericht op het bijbrengen en ontwikkelen van de krijgstucht, waarbij aandacht wordt besteed, zowel aan de karaktervorming van de gestrafte als aan het aankweken en bevorderen van militaire vakkennis, een en ander met het doel de aanpassing aan de militaire samenleving te bevorderen; dat dan ook de tuchtklasse een militair onderdeel is, waar militaire dienst verricht wordt en waarbij met inachtneming van de in verband met de onderwerping aan een gestrengere tucht noodzakelijke beperkingen de militaire voorschriften, welke de normale dienst regelen, onverkort van toepassing zijn; dat uit een en ander volgt, dat de plaatsing

---

1) Wat betreft de verhouding van de Wet op de Krijgstucht tot het Verdrag van Rome heeft het H.M.G. reeds in zijn beschikking van 13 mei 1970 (M.R.T. LXIII, 1970, blz. 288) beslist dat er geen strijd bestaat tussen de Wet op de Krijgstucht en het Verdrag van Rome. Het Hof heeft blijkens bovenstaande beschikking zijn vroegere uitspraak bevestigd.

MR. E. A. VAN ALKEMA wijst er in een interessante bijdrage „Het militaire tuchtrecht „en de rechten van de mens" op, dat de Commissie voor de rechten van de mens zich in laatste instantie, het Europese Hof van Justitie te Straatsburg, nog niet heeft uitgesproken over de verenigbaarheid van het Nederlandse militaire tuchtrechtelijke proces en het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, waartoe hij in het bijzonder de artikelen 5 en 6 van dat Verdrag bespreekt. (M.R.T. LXIII, 1970, blz. 454).

in de tuchtklasse naar haar aard een maatregel van tucht is waarbij de meerdere vrijheidsbeperking slechts plaats vindt voor zover voormelde doelstelling deze noodzakelijk maakt;

dat – wanneer hieromtrent al anders ware te oordelen – het beroep zou moeten afstuiten op het bepaalde in artikel 5 eerste lid en onder b van het Verdrag, inhoudende dat de regel dat niemand van zijn vrijheid mag worden beroofd, uitzondering lijdt, indien hij langs wettelijke weg op rechtmatige wijze is gearresteerd of wordt gevangen gehouden teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren; dat toch uit het systeem van de Wet op de Krijgstucht voortvloeit, dat die Wet aan iedere militair de verplichting voorschrijft, zich naar de eisen van de krijgstucht te gedragen, hetwelk trouwens met zovele woorden tot uitdrukking is gebracht in het Reglement betreffende de Krijgstucht – dat blijkens artikel 14, tweede lid, onder meer de strekking heeft de grondslagen van de krijgstucht te omschrijven – en wel in artikel 27, eerste lid, van dat Reglement, voorzover inhoudende dat ieder militair verplicht is tot de instandhouding van een goede krijgstucht mede te werken; dat uit genoemde wet voorts volgt, dat nakoming van voormelde verplichting kan worden afgedwongen onder meer door het opleggen en doen ondergaan van krijgstuhtelijke straffen, omtrent hetwelk in voornoemd Reglement is bepaald: in artikel 27, eerste lid, dat de handhaving van de krijgstucht is opgedragen aan ieder, die bij de krijgsmacht met enig gezag is bekleed, alsmede: in artikel 28, dat de krijgstucht gehandhaafd zal worden met waardigheid en ernst, op een krachtige doch tevens rechtvaardige wijze en dat de meerdere . . . waar nodig, ook met gestrengheid tegenover de hem ondergeschikte militairen zal optreden . . . , desbevoegd, door krijgstuhtelijke bestraffing; dat mitsdien, het ondergaan door klager van de hem – overeenkomstig de door de Wet op de Krijgstucht voorgeschreven procedure – opgelegde krijgstuhtelijke straf van plaatsing in de tucht-klasse ertoe strekt de nakoming van de hem door die wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;

dat ter adstructie van het beroep op artikel 6 van het Verdrag vooreerst is aangevoerd, dat, waar het huidige tuchtrecht in wezen strafrecht is, moet worden voldaan aan de door het Verdrag aan het strafproces gestelde voorwaarden, te weten: berechting door een onafhankelijke en onpartijdige rechter, openbaarheid van de rechtszitting, bijstand van een raadsman en toelating van getuigen en deskundigen, aan welke voorwaarden ten deze niet is voldaan; dat evenwel artikel 6, voorzover dit een regeling inhoudt met betrekking tot het toekennen aan een ieder van zekere rechten bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgning of bij zijn vervolging wegens een strafbaar feit, blijkens de te dien aanzien in de authentieke teksten gebezigde terminologie – any criminal charge against him/toute accusation en matière pénale dirigée contre lui; charged with a criminal offence/accusé – kennelijk bedoelt de

daarin vervatte voorzieningen geen toepassing te doen vinden in gevallen, waarin iemand tuchtrechtelijk ter verantwoording wordt geroepen **terzake** van een niet in enige strafwet omschreven feit of **terzake** van een strafbaar feit, dat van zo lichte aard is dat het buiten strafrechtelijke behandeling wordt gelaten; dat zodanig geval zich ten deze voordoet ten aanzien van klager, die zich, bij een toetsing van zijn gedrag aan de krijgstucht, op grond van de Wet op de Krijgstucht wegens een daarin aangeduid krijgstuchtelijk vergrijp moet verantwoorden, terwijl die wet de krijgstuchtelijke vergrijpen definieert als:

1. „alle niet in enige strafwet omschreven feiten, strijdig met enig dienst-, „bevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of „orde“ en
2. „de strafbare feiten, waarvan de militaire rechter kennis kan nemen, „voorzoover zij onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, doch „tevens van zó lichte aard dat de zaak buitenstrafrechtelijke behandeling kan „worden afgedaan“; dat vorenbedoelde uitlegging van artikel 6 in aanmerking genomen, geen doel kan treffen hetgeen klager aan zijn beroep heeft ten grondslag gelegd;

dat bij het voormeld artikel 6 gedane beroep voorts is aangevoerd, dat het ten deze ook gaat over een burgerrecht, een „civil right“ in de zin van het eerste lid van dat artikel, te weten, de vrijheid van meningsuiting; dat echter het Hof van oordeel is, dat een toetsing aan de krijgstucht van klagers gedraging met betrekking tot het schrijven van een bijdrage voor en het redigeren van een voor verspreiding onder dienstplichtige militairen bestemde publicatie, overeenkomstig de in de Wet op de Krijgstucht gestelde regels door de in die wet genoemde strafoplegger en beklagmeerdere, niet oplevert een vaststelling van diens burgerlijke rechten – in de authentieke teksten „the determination of his civil rights“ „contestations „sur ses droits . . . de caractère civil“ – als waarop het eerste lid van artikel 6 van het Verdrag ziet;

dat ook het op artikel 10 van het Verdrag gedane beroep niet opgaat; dat toch het bij het eerste lid van dat artikel erkende recht op vrijheid van meningsuiting volgens het tweede lid kan worden onderworpen aan de beperkingen of sancties, welke bij de wet worden voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten; dat met „de „bescherming van de openbare orde“ wordt bedoeld op maatregelen nodig ter voorkoming van een toestand van wanorde, hoedanige toestand kan ontstaan bij ondermijning van de krijgstucht, welke onontbeerlijk is voor de ter bescherming van de belangen van de Staat in het leven geroepen krijgsmacht; dat daarom artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht moet geoordeeld worden mede ter bescherming van de openbare orde te dienen, terwijl dat artikel niet de grenzen te buiten gaat van wat in een democratische samenleving ter bescherming van de open-

bare orde nodig kan worden geacht; dat het door klager begane feit, zoals dit door het Hof hieronder zal worden omschreven, alle elementen bevat van deelneming aan hetgeen in artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht is gesteld; dat derhalve een krijgstuchtelijke bestraffing van klager terzake van dit – onder de gegeven omstandigheden als een in artikel 2 onder 2e van de Wet op de Krijgstucht bedoeld krijgstuchtelijk vergrijp aan te merken – feit niet onverenigbaar is met artikel 10 van het Verdrag;

Overwegende, dat namens klager tenslotte nog is aangevoerd, dat zijn in arreststelling op grond van artikel 20 van de Wet op de Krijgstucht in strijd was met de bepaling in artikel 5 lid 1 onder c van het Verdrag en op grond daarvan aan het Hof heeft verzocht hem een schadeloosstelling, als bedoeld in het 5e lid van dat artikel, toe te kennen, doch dit verzoek – wat er ook zij van de daarvoor aangevoerde grond – reeds daarom niet voor inwilliging vatbaar is, omdat het Hof de competentie tot onderzoek en beslissing van een dergelijk verzoek mist;

Overwegende, aangaande de toe te passen krijgstuchtelijke straf;

dat ook het Hof op grond van de vastgestelde feiten en omstandigheden een plaatsing in de tuchtclassen van klager geboden acht en zulks te meer, nu klager blijkens de aangevochten beschikking jegens de beklagmeerdere heeft verklaard voornemens te zijn met bedoelde activiteiten voort te gaan totdat hem uitvoerig zal worden bewezen dat zijn opvattingen omtrent wat strijdig is met de krijgstucht niet de juiste en die van de strafoplegger wel de juiste zijn, en jegens de strafoplegger op diens vraag of klager het onderzoek en de te verwachten afdoening dezer zaak ook plaatste in het kader van „legerbazen . . . mensen die hun bewind alleen „kunnen waarmaken met straffen en intimidatie” heeft verklaard dat hij vond, dat dat inderdaad zo was; dat klager omtrent laatstbedoelde verklaringen voor het Hof weliswaar een andere lezing heeft gegeven, doch het Hof de dienaangaande door de beklagmeerdere en strafoplegger verschaft gegevens als juist aanvaardt; dat de door en namens klager tegen de noodzaak van zijn plaatsing in de tuchtclassen aangevoerde omstandigheid, dat bij ommekomst van die straf de datum van zijn klein verlof aanstaande is en van hem geen naleving van de krijgstucht meer wordt verlangd, eraan voorbijgaat, dat geenszins uitgesloten is, dat klager de in de tuchtclassen doorgebrachte tijd zal moeten nadienen en dat klager ook voor het geval van herhalingsoefeningen en eventuele buitengewone oproeping onder de wapenen het vermogen om zich aan de krijgstucht te onderwerpen behoort te worden bijgebracht;

dat tot dit laatste een plaatsing in de tuchtclassen voor de tijd van drie maanden door het Hof voldoende wordt geacht;

Overwegende, dat het vorenoverwogene leidt tot de navolgende beslissing;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Wijzig de opgelegde straf in die van plaatsing in een tuchtclassse voor de tijd van *drie maanden*;

Wijzig de omschrijving der strafreden zo, dat deze komt te luiden:
„Als lid van het Afdelingsbestuur van de VVDM een bijdrage geschreven voor en vervolgens deelgenomen aan het redigeren van een gestencilde publicatie, uitgaande van dat bestuur en – naar hij wist – bestemd om te worden verspreid onder dienstplichtige militairen, door welke publicatie en daarin opgenomen bijdrage getracht werd de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen, o.m. met de daarin voorkomende zinsneden:

„1. „Er is toch een generaal Smits, die aan zijn „ondergeschikten' „schrijft: „ik zal alles in het werk stellen U ervan te weerhouden de *wet* „„„„te overtreden" maar deze zelfde generaal is verantwoordelijk voor de „„„overplaatsingen van Daalhuisen en Duppen. Terwijl, zoals bekend, „„„maatregelen nooit het karakter van een verkapte straf mogen hebben. „„„Wat is de generaal toch wetsgetrouw – zolang dit in zijn straatje te pas „„„komt–“;

„2. „„ . . behalve gewone straffen beschikken de legerbazen over een „„„hele serie andere middelen – waarvan overplaatsingen er slechts één „„„is – om de soldaten er onder te houden. Dat eindigt alleen als deze „„„mensen, die hun bewind alleen kunnen waarmaken met straffen en „„„intimidatie, gedwongen worden eens naar een normale betrekking om „„„te kijken“;

„Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met het feit dat de „„gestrafte bij herhaling blijkt gegeven van een onvoldoende aanpassing aan de militaire tucht, aangezien hij:

„a. heeft deelgenomen aan de samenstelling en verspreiding van het „„VVDM Afdelingsblad „Alarm nr. 6“, ten aanzien waarvan – gezien „„de onkrijgstuchtelijke inhoud van dat blad – een verspreidingsverbod is „„gegeven, van welk feit, alsmede de redenen waarom, hij op de hoogte „„was;

„b. medio augustus 1971 is gestraft met de straf van streng arrest voor „„zijn aandeel in de demonstratie te Ermelo en het doen verspreiden van „„en daarmee samenhangend pamflet met een onkrijgstuchtelijke inhoud;

„c. medio september 1971 heeft deelgenomen aan het samenstellen van „„een „Informatie-Bulletin" voor pas opgekomen dienstplichtigen, van „„welk bulletin – gezien de negatieve en wantrouwen-zaaiende inhoud – „„wederom de verspreiding moest worden verboden“;

Bepaalt, dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desgewenst aan de Minister van Defensie.

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 8 december 1971

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, schout bij nacht Bakker, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Bruinier, luitenant-generaal b.d. Valk (plv. lid).

Vrijheid van meningsuiting in de krijgsmacht in gebondenheid.

Een majoor, beroepsofficier, commandant van een parate compagnie in een grote legerplaats, had onder schuilnaam, maar door afdrucken van zijn portret ook bij zijn ondergeschikten bekend als de schrijver, in een landelijk dagblad:

1. de Inspecteur-Generaal van de Krijgsmacht aangeduid met „ene „mijnheer Von Lippe Biesterveld”, en met „ene de facto ambteloos burger”;

2. in een „verboden” VVDM-blaadje geschreven: „De redactieleden „plus de schrijver zijn maandag (5 juli) door de Kolonel-arts Beens over hun „gedoe aan de tand gevoeld. Ze zullen, net als die jongens van Luctor wel „voor het (militaire) gerecht worden gedaagd, waarschijnlijk om te horen, „dat hun „geschrijf” zo iets als majesteitsschennis is. Je reinste flauwe kul „natuurlijk want waar geen worstjes zijn daar verliest zelfs de keizer zijn recht;”

3. het desbetreffende VVDM-artikel gekenschetst als „badinerend”, hoewel het een opwekking van de Prins tot aanvulling van bestaande wapentekorten beantwoordt met: „Zijn opmerking over het snoepen van soldaten was „natuurlijk niet bedoeld omdat hij zo bezorgd is om onze gezondheid. Dat „geloofde toch al niemand. Het gaat de Prins om de winsten van zijn vrienden, de ondernemers. De geschiedenis leert dat zij het zijn die de oorlogen „uitlokken, om winsten te kunnen maken, en dat wij de soldaten, dan kunnen „sneuelen op het veld van eer”;

4. het uitblijven van zichtbare actie op een door hem doorgezonden rapport over eetzaalreinheid aan de kaak gesteld met de woorden dat „er geen mallemoer aan de smeertroep is gebeurd”.

De C- IVe Divisie had hem deswege gestraft met 3 dagen streng arrest, welke straf C- I L. K. na beklag had gehandhaafd onder wijziging van de omschrijving der strafreden.

Het H.M.G. handhaafde in tweede instantie de opgelegde straffen en de door de beklagmeerdere gewijzigde omschrijving der strafreden onder uitvoerige weerlegging van de door klager aangevoerde bezwaren.

Artikel 7 van de Grondwet kent aan ieder, derhalve ook aan de militaire ambtenaar, het recht toe zonder voorafgaand verlof door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, **zij het onder de voor een ieder geldende beperking van diens verantwoordelijkheid volgens de wet.** Deze verantwoordelijkheid van klager wordt méde bepaald door die wettelijke regelingen, welke klager als militair normen opleggen – inzonderheid in dit geval de Wet op de Krijgstucht en het Reglement betreffende de Krijgstucht –, waar-

aan zijn gedragingen zowel in als buiten dienst getoetst kunnen worden. Voor klager, die zich als beroepsmilitair tot onderwerping aan de krijgstucht heeft verplicht (vgl. eedsformulier) geldt op grond van de W.K. de regel dat hij zich te allen tijde heeft te onthouden van gedragingen strijdig met enig dienstvoorschrift of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde.

De krijgstucht eist niet dat de militair zich zal onthouden van elke kritiek op maatregelen en beslissingen van militaire autoriteiten of op de in de krijgsmacht bestaande toestanden, mits die kritiek op zakelijke wijze wordt geleverd en naar vorm en toon doet blijken dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vereiste eerbied voor de in die kritiek betrokken autoriteit.

Het Hof overweegt dat de inhoud van de publicatie allerminst zakelijke kritiek is, en op onnodig krenkende wijze over personen wordt gesproken, en daarin bovendien bijval wordt betuigd met militairen, die als redactieleden van of als schrijver in een voor verspreiding onder militairen bestemd blad voor de inhoud daarvan verantwoordelijk waren en van welk blad de verspreiding op grond van de onkrijgstuchtelijke inhoud in de kazerne werd verboden. Klagers gedragingen moeten worden aangemerkt als een uiting van gebrek aan loyaliteit met de krijgsmacht.

Het „badinerend” kenschetsen van de inhoud van het geschrift was in verband met de verdere inhoud van het artikel als een uit krijgstuchtelijk oogpunt laakbare betuiging van instemming aan te merken, geschikt om militaire schrijvers van artikelen met een onkrijgstuchtelijke inhoud, in plaats van te waarschuwen, aan te moedigen.

(Grondwet art. 7; Regl. Kr. art. 7 (1))

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring waaruit blijkt dat de majoor G., rnr., ingedeeld bij de Geneeskundige Compagnie op 25 augustus 1971 's-Hofs eindbeslissing heeft ingeroepen naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant van het 1e Legerkorps over de straf van drie dagen streng arrest hem opgelegd door de commandant van de 4e Divisie wegens: „Als hoofdofficier-commandant van een parate „compagnie in een grote legerplaats, onder schuilnaam, maar door af- „drukken van zijn portret ook bij ondergeschikten bekend als de schrijver, „in een landelijk dagblad 1. de Inspekteur-Generaal van de Krijgsmacht „„aangeduid met „ene mijnheer Von Lippe Biesterfeld”, en met „een „„de facto ambteloos burger”;

„2. Naar aanleiding van de in punt 3 hieronder aangehaalde voor de „Prins beledigende passage in een „verboden” VVDM-blaadje, geschreven: „„De redactieleden plus de schrijver zijn maandag (5 juli) door de „„Kolonel-Arts Beens over hun gedoe aan de tand gevoeld. Zij zullen „„net als die jongens van Luctor wel voor het (militaire) gerecht worden „„gedaagd, waarschijnlijk om te horen, dat hun „geschrijf” zo iets „„als majesteitsschennis is. Je reinste flauwe kul natuurlijk want

„,waar geen worstjes zijn, daar verliest zelfs de keizer zijn recht”,
„3. het desbetreffende VVDM-artikel gekenschetst als „badinerend”.
„,hoewel het een opwekking van de Prins tot aanvulling van bestaande wapentekorten beantwoordt met: „zijn opmerking over het snoepen van
„,soldaten was natuurlijk niet bedoeld omdat hij zo bezorgd is om onze
„,gezondheid. Dat geloofde toch al niemand. Het gaat de Prins om de
„,winsten van zijn vrienden, de ondernemers. De geschiedenis leert dat
„,zij het zijn die de oorlogen uitlokken, om winsten te kunnen maken,
„,en dat wij, de soldaten, dan kunnen sneuvelen op het veld van eer”.

„4. het uitblijven van zichtbare actie op een door hem doorgezonden
„,rapport over eetzaalonreinheid aan de kaak gesteld met de woorden
„,dat „er geen mallemoer aan de smeertroep is gebeurd”,

bij welke beschikking – op 17 augustus 1971 genomen en op 20 augustus
1971 aan klager uitgereikt – de opgelegde straf werd gehandhaafd en de
omschrijving der strafreden werd gewijzigd zo dat deze komt te luiden:

„Als hoofdofficier-commandant van een parate compagnie in een grote
„,legerplaats, onder schuilnaam, maar door afdrukken van zijn portret
„,ook bij ondergeschikten bekend als de schrijver in een landelijk dagblad

„1. de Inspecteur-Generaal van de Krijgsmacht aangeduid met „ene
„,mijnheer Von Lippe Biesterfeld”, en met „een de facto ambteloos burger.”

„2. Naar aanleiding van de in punt 3 hieronder aangehaalde voor de
„,Prins beledigendepassage in een „verboden” VVDM-blaadje, geschreven:
„,De redactieleden plus de schrijver zijn maandag (5 juli) door de
„,Kolonel-Arts Beens over hun gedoe aan de tand gevoeld. Ze zullen,
„,net als die jongens van Luctor wel voor het (militaire) gerecht worden
„,gedaagd, waarschijnlijk om te horen, dat hun „geschrijf” zoiets als
„,majesteitsschennis is. Je reinste flauwe kul natuurlijk want waar geen
„,worstjes zijn, daar verliest zelfs de keizer zijn recht”.

„3. het desbetreffende VVDM-artikel gekenschetst als „badinerend”,
„,hoewel het een opwekking van de Prins tot aanvulling van bestaande
„,wapentekorten beantwoordt met: „Zijn opmerking over het snoepen van
„,soldaten was natuurlijk niet bedoeld omdat hij zo bezorgd is om onze
„,gezondheid. Dat geloofde toch al niemand. Het gaat de Prins om de
„,winsten van zijn vrienden, de ondernemers. De geschiedenis leert dat zij
„,het zijn die de oorlogen uitlokken, om winsten te kunnen maken, en dat
„,wij de soldaten, dan kunnen sneuvelen op het „veld van eer”.”

„4. het uitblijven van zichtbare actie op een door hem doorgezonden
„,rapport over eetzaalonreinheid aan de kaak gesteld met de woorden
„,dat „er geen mallemoer aan de smeertroep is gebeurd.”

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de Mager;

Gelet op conclusie van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat Mager als bezwaren tegen zijn bestraffing heeft aan-
gevoerd:

a. dat in deze zaak krijgstuchtelijke afdoening heeft plaatsgevonden, hoewel het in deze om belangrijke rechtsvragen gaat – onder meer aangaande het recht van vrije meningsuiting –, die zijns inziens aan het oordeel van de rechter behoren te worden onderworpen;

b. dat hij door de afdoening buiten strafrechtelijke behandeling in zijn verdediging werd geschaad, doordat hij zich niet door een raadsman kon doen bijstaan;

c. dat uit het feit, dat hij naar aanleiding van een kritische publicatie van zijn hand werd gestraft de conclusie moet worden getrokken dat het grondrecht vervat in artikel 7 van de Grondwet niet geldt voor de militaire ambtenaar;

d. dat de inhoud van de gewraakte publicatie, waarmede hij beoogde op te komen voor het tolereren ook van de kritische mening van dienstplichtige militairen, niet de krijgstucht ondermijnend is en ten onrechte is aangemerkt als een uiting van gebrek van loyaliteit;

Overwegende met betrekking tot het onder a. vermelde, dat niet is gebleken dat klager in deze zaak als verdacht van het plegen van een strafbaar feit is of kon worden aangemerkt, zodat klagers Commanderende Officier ingevolge het bepaalde in artikel 8 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht terecht heeft beslist dat het feit buiten strafrechtelijke behandeling kon worden afgedaan; dat deze klacht derhalve moet worden verworpen;

Overwegende, dat de onder b. vermelde grief er blijkbaar van uitgaat, dat de onderwerpelijke zaak zich zowel voor strafrechtelijke als krijgstuchtelijke afdoening leent en dat door de gedane keuze tot krijgstuchtelijke afdoening klager zich niet door een raadsman heeft kunnen doen bijstaan, doch dit uitgangspunt – naar met betrekking tot de klacht onder a. is overwogen – onjuist is, zodat aan deze grief in zoverre de grondslag ontvalt, terwijl zij voor het overige afstuit op de omstandigheid, dat de Wet op de Krijgstucht niet voorziet in de mogelijkheid voor een militair om zich door een raadsman te doen bijstaan bij de krijgstuchtelijke afdoening van een hem verweten feit;

Overwegende, dat klagers onder c. vermelde stelling moet worden verworpen; dat immers het in artikel 7 van de Grondwet vervatte recht om zonder voorafgaand verlof door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren toekomt aan een ieder, derhalve ook aan de militaire ambtenaar zij het onder de voor een ieder geldende beperking van diens verantwoordelijkheid volgens de wet; dat deze verantwoordelijkheid van klager mede wordt bepaald door die wettelijke regelingen, welke hem als militair normen opleggen – inzonderheid in dit geval de Wet op de Krijgstucht en het daarmee verband houdende Reglement betreffende de Krijgstucht –, waaraan zijn gedragingen zowel in als buiten de dienst getoetst kunnen worden; dat voor klager, die zich als beroepsmilitair tot onderwerping aan de krijgstucht heeft verplicht, op grond van de Wet op de Krijgs-

tucht de regel geldt dat hij zich te allen tijde heeft te onthouden van gedragingen strijdig met enig dienstvoorschrift of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde; dat de krijgstucht niet eist dat de militair zich zal onthouden van elke kritiek op maatregelen en beslissingen van militaire autoriteiten of op de in de krijgsmacht bestaande toestanden, mits die kritiek op een zakelijke wijze wordt geleverd en naar vorm en toon doet blijken dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vereiste eerbied voor de in die kritiek betrokken autoriteit;

Overwegende, dat het Hof, kennis genomen hebbende van de onderwerpelijke publicatie en gelet op het hiervoor overwogene, van oordeel is dat deze naar vorm en inhoud met de krijgstucht strijdig is met name voor wat betreft de tekstgedeelten weergegeven in de omschrijving van de strafreden; dat daarin immers van het leveren van zakelijke kritiek allerminst sprake is; dat daarin voorts op onnodig krenkende wijze over personen wordt gesproken en bovendien bijval wordt betuigd met militairen, die als redactieleden van of als schrijver in een voor verspreiding onder militairen bestemd blad, voor de inhoud daarvan verantwoordelijk waren en van welk blad de verspreiding op grond van de onkrijgstuchtelijke inhoud in de kazerne werd verboden; dat dan ook klagers gedragingen terecht aan de krijgstucht zijn getoetst, aan welke toetsing niet in de weg stond de omstandigheid, dat klager, zoals door hem verklaard, het artikel niet heeft geschreven in de functie van commandant van een paraat onderdeel doch als particulier persoon, aangezien ook de gedragingen van de militair buiten dienst, zo zij met de militaire tucht en orde onbestaanbaar zijn, aan de krijgstucht kunnen worden getoetst;

Overwegende, dat op grond van het ten aanzien van de onder c. vermelde klacht overwogene, eveneens het onder d. vermelde verweer dat de publicatie niet van onkrijgstuchtelijke inhoud was en ten onrechte als een uiting van gebrek aan loyaliteit van klager is aangemerkt moet worden verworpen;

Overwegende nog ten aanzien van het in de omschrijving van de strafreden onder 3 gestelde, dat het als „badinerend“ kenschetsen van de inhoud van een geschrift op zichzelf beschouwd niet strijdig is met de krijgstucht, doch dat in casu deze kenschetsing in verband met de verdere inhoud van het artikel als een uit krijgstuchtelijk oogpunt laakbare betuiging van instemming als hiervoor bedoeld is aan te merken, immers geschikt is om militaire schrijvers van artikelen met een onkrijgstuchtelijke inhoud, in stede van te waarschuwen, aan te moedigen;

overwegende, dat het Hof zich wijders verenigt met de gronden en beslissingen vervat in de beschikking waarvan beklag en het beklag derhalve als ongegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag:

Bevestigt de beschikking waarvan beklag met overneming der gronden.
enz.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

17 november 1971

(M.A.W. 1971/B 2)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper (fgd.); Leden: Mr. A. O. W. D. Grosheide en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Reglement voor de militaire ambtenaren der Kon. Landmacht en der Kon. Luchtmacht, art. 22 lid 1 sub a)

Een sergeant der 1e klasse werd met toepassing van art. 22 lid 1 sub a van het RMAKL/KLu ontslagen terzake van gedrag, waardoor hij ongeschikt werd geacht om in de beklede rang militaire dienst te verrichten. Dit besluit steunde op het advies van een commissie, dat op zijn beurt met name gebaseerd was op een strafdossier inzake betrokkene van het H.M.G. (veroordeeling wegens enkele winkeldiefstallen).

De Raad is van oordeel, dat de voorbereiding en totstandkoming van het ontslagbesluit dusdanig onzorgvuldig zijn geweest dat gesproken moet worden van strijd met een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur. Met name heeft eiser volgens de Raad onvoldoende acht geslagen op de over gedaagde uitgebrachte beoordelingen, welke nimmer tot een kennisgeving hebben geleid.

Voorts voldoet het besluit niet aan de eis dat het voldoende duidelijk en concreet gemotiveerd moet zijn. Gedaagde heeft nl. de motivering van het besluit in haar volle en beslissende omvang niet gekend en ook redelijkerwijs niet kunnen kennen.

De Raad laat in het midden of het ontslagbesluit in voldoende mate door zijn, eigenlijke, motivering kan worden gedragen. Reeds op grond van strijd met vorenbedoelde algemene beginselen van behoorlijk bestuur kan dit besluit niet in stand blijven.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

inzake: *De Minister van Defensie*, eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. B. C. Punt, vaandrig der intendance, wonende te Noordwijk aan Zee, tegen: A., wonende te B. gedaagde in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Mr. L. F. Canté, advocaat en procureur te Z.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen alsook als getuigen van eisers zijde medegebracht, V., burgerambte-

naar bij het Ministerie van Defensie, wonende te W., en R., kapitein bij het dienstvak van de Technische Dienst der Koninklijke landmacht, wonende te Z., overweegt als volgt:

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Op 2 maart 1970 is aan gedaagde, sergeant der 1e klasse, toen geplaatst bij de ..... der Koninklijke landmacht, het volgende, door de (waarnemend) commandant van die ..... ondertekende, geschrift (voorzien van het opschrift „MODEL behorende bij de beschikking „van de minister van defensie d.d. 24 februari 1970 nr. .... ..”) uitgereikt:

„Hierbij bevestig ik de U, namens de minister van defensie, gedane „mondelijke aanzegging, dat aan U, met toepassing van artikel 22, „eerste lid, onder a, van het Reglement voor de militaire ambtenaren der „Koninklijke Landmachten der Koninklijke Luchtmacht ter zake van ge- „drag, waardoor U ongeschikt bent om in de verkregen rang bij enig „onderdeel van de Koninklijke landmacht of de Koninklijke luchtmacht „te dienen, ontslag uit de dienst als beroepsmilitair wordt verleend met „ingang van 16 juni 1970 tenzij U gebruik wenst te maken van de moge- „lijkheid op een door U zelf, ingevolge artikel 23, tweede lid van genoemd „reglement, te bepalen vroegere datum te worden ontslagen, in welk geval „U daartoe de wens kenbaar dient te maken.”.

Tegen het hem hieruit gebleken besluit van eiser heeft gedaagde onder dagtekening 26 maart 1970 een klaagschrift ingediend bij het Ambtenarenrecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, te 's-Gravenhage. Dat gerecht heeft bij mondelinge uitspraak van 5 april 1971 – naar welke aantekening hierbij wordt verwezen – dat besluit nietig verklaard.

Eiser heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld bij de Raad en op bij beroepschrift (met bijlagen) aangevoerde gronden in hoofdzaak verzocht die uitspraak te vernietigen. Desverzocht is van de zijde van het Hoog Militair Gerechtshof een straf dossier, op gedaagde betrekking hebbende, ingezonden.

Ter 's Raads terechtzitting heeft eisers gemachtigde nog een stuk overgelegd.

IN RECHTE:

I

In het dossier bevindt zich een als „Ontslagbrief” aangeduid stuk d.d. 14 april 1970, luidende:

„De Minister van Defensie

„Overwegende dat de sergeant der 1ste klasse A., van het dienstvak van „de technische dienst, terzake van gedrag ongeschikt is om in de verkregen „rang bij enig onderdeel van de Koninklijke landmacht of de Koninklijke „luchtmacht te dienen;

„Gelet op de bepalingen van het Reglement voor de militaire ambte-

„naren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht;
„Verleent bij deze, met toepassing van artikel 22, eerste lid onder a,
„van genoemd reglement, met ingang van 16 juni 1970 ontslag uit de
„dienst als beroepsmilitair beneden de rang van tweede-luitenant der
„Koninklijke landmacht aan de sergeant der 1ste klasse-tankmonteur
„A.

„Stelt vast dat hij met ingang van de datum van het ontslag komt te
„verkeren in de positie van gewoon dienstplichtig segeant der 1ste klasse,
„met groot verlof.”

Hiertegen heeft gedaagde destijds geen afzonderlijk beroep ingesteld.
De Raad neemt, evenals kennelijk de eerste rechter heeft gedaan, aan dat
gedaagde zich na kennisneming van het vorengenoemde hem op 2 maart
1970 uitgereikte stuk redelijkerwijs op het standpunt mocht stellen dat
eiser te dezen een principieel en definitief besluit had genomen; daaraan
doet niet af dat gedaagde, zoals hierna nog zal worden vermeld, heeft
getracht eiser alsnog tot een ander standpunt te brengen.

De evengenoemde ontslagbrief bevat geen ander besluit dan dat het-
welk gedaagde reeds kende (en trouwens ook geen te dezen van belang
zijnde nieuwe gegevens omtrent dat besluit).

II

De eerste rechter geeft het bestreden besluit nietig verklaard omdat het
gebaseerd was op een niet met de nodige zorgvuldigheid tot stand ge-
komen oordeelsvorming. Eiser heeft in zijn beroepschrift onder ~~m~~
gesteld dat deze opvatting van de eerste rechter niet ter zake dienende is,
omdat bij het onderhavige artikel 22 lid 1 onder a. niet aan de orde is een
discretionaire beoordeling door eiser omtrent de vraag of zich een der
voorwaarden voor ontslag, in die bepaling bedoeld, voordoet, doch wél
een beoordeling door eiser ter zake, welke in volle omvang aan de toetsing
van de ambtenarenrechter onderworpen is. De Raad onderschrijft deze
mening van eiser voor zover die betrekking heeft op het karakter der
onderhavige beoordelingsbevoegdheid, maar aanvaardt niet dat daaruit
zonder meer de conclusie zou moeten worden getrokken – gelijk eiser heeft
gedaan – dat de ambtenarenrechter in een geval als het onderhavige de
vorenaangeduide zorgvuldigheidsvraag zou moeten passeren en zich
(slechts) zou moeten bezighouden met de vraag of een voorwaarde voor
ontslag als vorenbedoeld feitelijk aanwezig is. Daarbij zij vooropgesteld
dat de bij dit artikel gegeven ontslagbevoegdheid zélve wel degelijk een
discretionair karakter draagt (zulks in tegenstelling tot met name het in
artikel 21 lid 1 van het onderhavige reglement bepaalde), en dat een ge-
brek aan zorgvuldigheid bij de oordeelsvorming reeds op zich zelf zeker
invloed zal kunnen hebben op de beantwoording van de vraag of van die
bevoegdheid redelijkerwijze bepaald gebruik kan worden gemaakt.

Voorts moet worden opgemerkt dat voor élk besluit de op grond van

algemene beginselen van behoorlijk bestuur te stellen eisen gelden dat het met de nodige zorgvuldigheid wordt voorbereid, dat het voldoende duidelijk en concreet gemotiveerd is, en dat het door die motivering kan worden gedragen. Daarbij kan in het midden blijven of en zo ja in hoeverre een niet-voldoen aan deze eisen in gevallen, waarin een discretionaire bevoegdheid niet aan de orde is, voor de betrokken besluiten andere gevolgen zal moeten of kunnen hebben dan in een geval als het onderhavige, waarin, gelijk gezegd, een zodanige bevoegdheid juist wel aan de orde is.

III

Met name uit hetgeen van eisers zijde althans in hoger beroep duidelijk is gesteld, is de Raad gebleken, dat het bestreden besluit, zoals het op 2 maart 1970 ter kennis van gedaagde kwam, was genomen uitsluitend op grondslag van een stuk, gedateerd 11 februari 1970, van de „Commissie „Administratieve Maatregelen Personeel beneden de rang van tweede-„luitenant“ (een niet krachtens algemeen verbindende regels optredende commissie) welk stuk op zijn beurt met name was gebaseerd op het voren- genoemde strafdossier van het Hoog Militair Gerechtshof inzake gedaagde.

Het bedoelde stuk luidt, voorzover te dezen van belang, als volgt:

„Gegevens:

„A. is op 5 november 1969 door het HMG tot vier weken onvoor- „waardelijke gevangenisstraf wegens winkeldiefstallen in twee warenhuizen „in Z. veroordeeld.

„Naar aanleiding van het gepleegde feit is een persoonsbeoordeling „over de betrokkene opgemaakt en hieruit blijkt, dat deze zijn functie van „inspecteur rupsvoertuigen goed uitvoert en ook over voldoende tech- „nische kennis beschikt.

„Daarnaast echter treedt A. zeer oncollegiaal jegens zijn collegae- „onderofficieren op. Hij wendt ziektes voor en onttrekt zich aan kazerne- „diensten: hij mist de juiste mentaliteit als onderofficier.

„De beoordelingen opgemaakt volgens het beoordelingsvoorschrift „zijn goed, terwijl zijn straflijst sedert 1957 slechts vier krijgstuchtelijke „straffen vermeldt: 11 dagen verzwaard en 8 dagen licht arrest.

„Advies:

„de Commissie adviseert,

„gezien strafdossier, straflijst en beoordelingslijsten,

„betrokkene ontslag uit de militaire dienst te verlenen op grond van „zijn gedrag.”.

Het bedoelde strafdossier van het Hoog Militair Gerechtshof bevat een sententie van dat Hof d.d. 5 november 1969, waarbij gedaagde wegens (winkel)diefstal tot vier weken gevangenisstraf werd veroordeeld, met daarbij behorende processtukken; onder die stukken zijn er slechts twee van belang, welke op gedaagdes gedrag in het algemeen, dus buiten de

bedoelde diefstal om, betrekking hebben, te weten de voornoemde straflijst en een brief d.d. 25 juli 1969, aan de officier-commissaris van de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage gericht (naar aanleiding van diens verzoek) door gedaagdes toenmalige militaire chef, kapitein R. voornoemd, waarnemend commandant van . . . . ., waar gedaagde toen – sinds jaren – als inspecteur rupsvoertuigen geplaatst was. Deze brief luidt, voor zover hier van belang, als volgt:

„Beoordeling:

„De sgt. I A. is de laatste jaren bij . . . . . werkzaam geweest als „inspekteur rupsvoertuigen.

„Zijn technische kennis en inzicht in de functie kunnen gekwalificeerd „worden als „goed”.

„De wijze van taakvervulling als inspekteur is ook goed geweest.

„Als persoon is A. te rekenen onder de „moeilijke” jongens: bij veranderingen in het werk of werkwijze, staat hij meteen op zijn „achterste „„benen” en hij wil dan categorisch een persoonlijk onderhoud met de „commandant.

„Hij is bijzonder goed op de hoogte van alles „wat zijn rechten zijn”.

„A. is bij . . . . . berucht geworden om zijn groot aantal absentie-„dagen door al of niet- voorgewende ziekte, speciaal in het begin en aan „het eind van ieder jaar.

„Ik ben er persoonlijk van overtuigd (zonder echter hiervoor de bewijzen te kunnen aanvoeren), dat A. ziekte voorwendde, om de „pieken”³¹ „in zijn neven-beroep (assurantie-kantoor; invullen van belastingformulieren e.d.) te kunnen opvangen.

„Daarnaast werd A. praktisch altijd „ziek” als hij voor kazerne-„dienst (wachtcommandant, eetzaal-toezicht, sgt. v.d. dag) gecommandeerd werd. Vooral bij zijn collega's stond hij hiervoor bekend, „omdat deze dan altijd zijn diensten moesten waarnemen.

„Enige malen is A. bij controles op „ziek thuis” niet thuis aangetroffen, maar hij had dan steeds het tegenweer, dat hij wel thuis was geweest, doch in bed had gelegen, de bel niet had gehoord en dat zijn „vrouw niet thuis was geweest.

„Slotconclusie omtrent betrokkene:

„Vaktechnische bekwaamheid: goed;

„Mentaliteit als O.O.: onvoldoende.”.

Het hier gegeven oordeel over gedaagde heeft belangrijke invloed uitgeoefend op, en zelfs de doorslag gegeven bij, de totstandkoming van eisers oordeel over gedaagdes gedrag, ten grondslag liggend aan het bestreden besluit. Verwonderlijk is echter, dat in de over gedaagde in de loop der jaren op grond van het Beoordelingsvoorschrift kader landmacht uitgebrachte beoordelingen niets van de gedaagde in evengenoemde brief aangewreven feiten is terug te vinden; deze beoordelingen vermelden ook geen andere punten van waardering, waarvan, gezien artikel 8 van het

Beoordelingsvoorschriftkader landmacht, verbetering door het dienstbelang wordt gevorderd en zij hebben dus ook tot geen enkele kennisgeving als in voornoemd artikel bedoeld geleid; van de vijf beoordelingslijsten, over gedaagde als sergeant der eerste klasse in zijn genoemde functie bij ..... opgemaakt, vermelden er als antwoord op de vraag (rubriek 20) „Zoudt U de beoordeelde in een verantwoorde functie onder moeilijke omstandigheden onder Uw bevelen willen hebben a) in zijn huidige rang? b) in de naasthogere rang?“ twee: „zou het op prijs stellen“ (2 x) en drie: „geen bezwaar“ (eveneens 2 x); op alle vijf beoordelingslijsten geven de betrokken eerste beoordelaars aan, dat van de aangegeven kwalificaties de kwalificatie: „Berekend voor zijn taak“ het meest op gedaagde van toepassing is. Het is dan ook niet gemakkelijk te begrijpen wat de vorenbedoelde commissie van advies met haar verwijzing naar de beoordelingslijsten kan hebben bedoeld; hetzelfde geldt trouwens ook wel voor de verwijzing naar de straflijst, waarop weliswaar één niet licht te noemen straf (zeven dagen verzwaard arrest) voorkomt met een niet onbedenkelijke strafreden („Zijn compagniescommandant bewust voorgelogen”), doch waarvan de commissie tevens zegt, dat zij „slechts“ vier krijgstuchtelijke straffen sinds 1957 bevat; opmerking verdient voorts, dat de commandant die evenbedoelde straf oplegde blijkbaar geen aanleiding heeft gezien het bedoelde feit een duidelijke rol te doen spelen in de over het betrokken tijdvak opgemaakte beoordeling (die commandant was daarbij mede-beoordelaar).

Naar de Raad uit het voorgaande acht gebleken, heeft eiser bij het totstandbrengen van het bestreden besluit geen, althans niet voldoende, acht geslagen op de betrokken beoordelingslijsten – zulks alhoewel deze, gezien hun opzet en strekking, wel in de eerste en veelal zelfs beslissende plaats een rol moeten spelen bij het oordeel omtrent o.a. iemands gedrag – en daardoor kennelijk niet in aanmerking genomen dat er een duidelijke tegenspraak bestond tussen die lijsten en het oordeel van kapitein R.. Mede daardoor heeft eiser een situatie geschapen waarin hij een beslissing nam op grond van gegevens over en bezwaren tegen gedaagdes gedrag, waarmede hij deze niet in kennis had gesteld en waaromtrent gedaagde dus geen verweer had kunnen voeren, waarbij nog opmerking verdient dat, zelfs als gedaagde die gegevens en bezwaren had gekend, hij nog niet zou hebben geweten – en, gegeven het beoordelingssysteem en deszelfs voor hem van belang zijnde resultaten, ook niet behoefde of behoorde te weten – dat zij van doorslaggevend belang voor een hem te verlenen ontslag zouden zijn. Bedenklijk in dit verband acht de Raad het ook, dat eiser, toen gedaagde hem op 9 maart 1970 om een persoonlijk onderhoud vroeg, volstond met – telefonisch – de mening van twee vroegere chefs van gedaagde te vragen, en toen die meningen ongunstig bleken gedaagdes verzoek afwees, zonder onder ogen te hebben gezien dat evenvermelde meningen zich geenszins verdroegen met de beoordelingen, waaraan deze

chefs als medebeoordelaars doorslaggevend hadden medegewerkt. Weliswaar speelde dit zich af na 24 februari 1970, doch het kan 's Raads oordeel over de wijze van voorbereiding en totstandkoming van het aan het bestreden besluit ten grondslag liggende oordeel van eiser over gedaagdes gedrag, en dus van het bestreden besluitzelve, slechts versterken. Dat oordeel van de Raad is, dat die voorbereiding en totstandkoming dusdanig onzorgvuldig zijn geweest, dat gesproken moet worden van strijd met een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur in vorenvermelde zin.

IV

Ten aanzien van de redactie van het bestreden besluit valt op dat daarin, behoudens een verwijzing naar de toegepaste bepaling en een beperking van de ontslaggronden dier bepaling tot „gedrag” geen motivering voor het ontslag voorkomt. De vraag rijst derhalve of dat besluit voldoet aan de hiervoor onder II genoemde eis dat het voldoende duidelijk en concreet gemotiveerd is. Het antwoord op deze vraag is mede afhankelijk van buiten de tekst van het besluit gelegen factoren, waaronder met name te noemen valt de kwestie, of gedaagde zich bij het kennis krijgen van het besluit in voldoende mate kon realiseren welke eisers motieven waren.

Uit het in eerste aanleg ingediende klaagschrift blijkt dat gedaagde ten tijde van het instellen van zijn beroep nog steeds niet wist op welke gronden het bestreden besluit nu exact berustte; hij vermoedde slechts, dat de onderhavige sententie van het Hoog Militair Gerechtshof daaraan ten grondslag lag. Dat er nog een andere grond was, te weten het oordeel van kapitein R. – gelijk uit het voorgaande volgt, kunnen de beoordelingslijsten en de straflijst niet, respectievelijk als van ondergeschikt belang nauwelijks, als gronden voor het bestreden besluit gelden – was gedaagde, gelijk gezegd, onbekend. Ook had noch kapitein R., noch, voorzover is gebleken, enige andere chef van gedaagde hem ooit voor werkelijke of vermeende feiten ter verantwoording geroepen dan wel opheldering gevraagd of een waarschuwing gegeven. Tekenend is wat de getuigen V. en R. ter 's Raads terechtzitting hebben verklaard, namelijk dat, toen getuige V., onder wiens technische leiding gedaagde werkte, een kapitein R., de chef van de werkplaats, vroeg om een algemeen werktijdvoorschrift, en dit motiveerde met de klacht dat gedaagde – en eigenlijk hij alleen – bij bepaalde gelegenheden, naar getuige meende, steeds te vroeg wegging, kapitein R. zo'n voorschrift zonder meer heeft gegeven en gedaagde over genoemde klacht in het geheel niet heeft aangesproken. Tekenend is ook dat gedaagdes hiervoor, onder III, bedoelde (mede)beoordelaars blijkbaar wel telefonisch te kennen wilden geven het geen „verlies voor de dienst” te achten indien gedaagde ontslagen zou worden, doch, gelijk gezegd, verzuimd hadden die mening ook maar enigermate in de beoordelingen tot uiting te doen komen. Te dezer plaatse kan nog worden opgemerkt, dat gedaagde na de onderhavige sententie is overgeplaatst

en dat hij in zijn nieuwe functie, die van instructeur rupsvoertuigen, weer zodanig is beoordeeld dat de vorenbedoelde vragen van rubriek 20 der beoordelingslijst met „zou het op prijs stellen" zijn beantwoord. Het is dan ook duidelijk dat gedaagde de motivering van het bestreden besluit in haar volle en beslissende omvang niet heeft gekend en ook redelijkerwijs niet vermocht te kennen. Gezegd moet trouwens worden dat eiser zich na het totstandkomen van het bestreden besluit geen enkele moeite heeft gegeven gedaagde te dezen opheldering te verschaffen, ook niet toen zich daartoe een goede gelegenheid voordeed, te weten naar aanleiding van gedaagdes genoemde verzoek om een persoonlijk onderhoud; het gedaagde toen – na de genoemde telefonische inlichtingen van zijn vroegere commandanten – gegeven antwoord spreke in dit verband voor zich zelf; het luidt aldus:

„Naar aanleiding van uw verzoek d.d. 9 maart 1970 om in een persoonlijk onderhoud te worden ontvangen, deel ik u het volgende mede.

„Hoewel u in uw verzoek niet heeft vermeld waarover u een onderhoud „wenst te hebben, neem ik aan, dat u over het u te verlenen ontslag wenst „te spreken.

„In verband hiermede deel ik u mede ,dat eerst na rijp beraad is besloten aan u een ontslag te doen aanzeggen zulks met toepassing van het „bepaalde in artikel 22, eerste lid onder a, van het Reglement voor de „militaire ambtenarender Koninklijkelandmacht en der Koninklijke luchtmacht ter zake van gedrag.

„Vermits een mondeling onderhoud mijn standpunt in deze niet zal „kunnen wijzigen, acht ik geen termen aanwezig uw onderhavig verzoek „in gunstige overweging te nemen.".

Op grond van het voorgaande moet worden vastgesteld dat het bestreden besluit ook niet voldoet aan de vorenomschreven eis, dat het voldoende duidelijk en concreet gemotiveerd zij.

V

Thans komt de vraag aan de orde of het bestreden besluit in voldoende mate door zijn, eigenlijke, motivering kan worden gedragen. Uit het voorgaande zal duidelijk zijn geworden dat eiser de meergenoemde brief van kapitein R. bij die motivering niet heeft mogen gebruiken, althans niet op de wijze waarop hij dat heeft gedaan; dat voorts een beroep op de „beoordelingen" in het geheel niet opgaat; en dat tenslotte de straflijst een zo ondergeschikte rol speelt, dat de invloed daarvan te dezen gevoegelijk buiten beschouwing kan blijven. Blijft over de meergenoemde sententie van het Hoog Militair Gerechtshof en het daaraan ten grondslag liggende gedrag van gedaagde, te weten de (op één dag in twee verschillende warenhuizen gepleegde) winkeldiefstal. Of dit gebeuren voldoende is om een ontslag op de onderhavige grond te rechtvaardigen, wil de Raad in het midden laten. Eiser, wie, het zij herhaald, te dezen een discretionaire be-

voegdheid tot ontslag toekomt, heeft genoemde vraag kennelijk ontken-
nend beantwoord; kennelijk heeft hij ook niet de ontslaggrond van artikel
21, aanhef en onder d. van het onderhavige reglement aanwezig geacht.
De Raad behoeft voorts inzake deze kwestie niet te beslissen; reeds het
hiervóór onder III en IV vermelde leidt tot de conclusie dat het bestreden
besluit niet in stand kan blijven.

Op grond van het voorgaande moet worden beslist als volgt:

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

BOEKAANKONDIGING

Title: The Tokyo Judgement. The International Military Tribunal for the Far East, November 12, 1948.

Editors: Professor Mr. B. V. A. Röling of the Groningen University and Mr. C. F. Rütte of the University of Amsterdam.

Contents: Part I – Majority Judgement; Part II – Dissenting Opinions Pal; Part III – Other Dissenting Opinions and Charter of the International Military Tribunal for the Far East. With Indexes of persons, subjects and documents. Bound in two volumes (ca. 900 pp. + 300 pp.). Cloth.

Language: English.

Price: Subscription price till February 1st, 1972: Hfl. 300, –. Subscription price after February 1st, 1972: Hfl. 400, –

Publisher: University Press Amsterdam, a division of ASSOCIATED PUBLISHERS AMSTERDAM N.V. P.O. Box 10562. O.Z. Voorburgwal 85, Amsterdam-C.

Publication date: September 1972.

Together with the trial of the „major war criminals“ held before the International Military Tribunal in Nuremberg, the trial of the principal Japanese „major war criminals“ held before the International Military Tribunal for the Far East (IMTFE) is the most important trial to have been held after the Second World War, and was with justice described by the general prosecutor Joseph Keenan as „the biggest trial in recorded „history“.

Taking part in the trial were judges from the 11 countries which had been at war with Japan (U.S.A., U.S.S.R., China, U.K., France, Canada, Australia, New Zealand, Holland, The Philippines and India). There were 28 accused, of whom one was declared „not capable of standing „trial“ on the grounds of insanity (Shumei Okawa) and two died before sentence was passed (Admiral Osami Nagano, January 1947, and Yosuke Matsuoka, June 1946).

The trial began on 29 April 1946 and ended with the passing of sentence on 12 November 1948. The official report of the trial runs to 49,858 pages. The Court received 4,336 documents as evidence and 419 witnesses were called. No unanimous decision was reached by the Court. Instead, there was a Majority Opinion, one „concurring opinion“ (Jaranilla, Philippines), one „separate opinion“ (Webb, Australia) and three „dissenting „opinions“ (Bernard, France; Pal, India; Röling, Holland).

The trial was conducted according to a „Charter“ published on 19 January 1946 by General Douglas MacArthur as Supreme Commander Allied Powers, who also set up the IMTFE for the purpose of settling the Terms of Surrender, in which „the meting out of stern justice to war „criminals“ was demanded.

The crimes of which the defendants were accused fell into three cate-

gories: crimes against peace, conventional war crimes and crimes against humanity. The definition of these three categories in the Tokyo Charter differs on one or two points from the formulation in the Nuremberg Charter.

It is, to say the least, curious that the Tokyo judgement (i.e. the majority verdict and the separate „opinions”) has not until now been published. At present it is available only in the stencilled form used for the reading of the judgement at the court session (the individual opinions were not read) and, in as far as it was read at the time, in the official report of the session on pp. 48,413 – 49,858.

Despite this, it is important that the Tokyo judgement should be made readily accessible, for it is the result of one of the largest and most historic trials to be held after the Second World War. No complete assessment of the administration of justice after the war can be made without a consideration of the Tokyo trial, in which Japanese leaders were called to account for the country's foreign policy from 1928 until the capitulation in 1945, and for the activities which resulted from that policy during the wars with China and the Allies.

It may be questioned whether the contents of the official report of the trial and the judgement are of importance for historians. At the time an American historian¹⁾ wrote that the task of clearly establishing the degree of the Axis powers' responsibility for the Pacific War „would assume „Herculean proportions”. It may be doubted, therefore, whether a trial in which judges from the victorious countries have to determine, immediately after a war, whether or not the defeated country has waged aggressive wars, applies in its description of the events standards corresponding to the norms usually accepted by historians. In any event, the judgement is of importance if for no other purpose than that of establishing to what extent a judge after a war is capable of avoiding too biased a view of events in the very recent past.

Seen from a legal point of view, the verdict is even more important. The Court was faced with more difficult questions than the Nuremberg Court, which was dealing with defendants whose criminal guilt could scarcely be doubted. The thoroughly criminal orders from the top made the judges' task easy. In Japan it was more difficult to obtain a clear impression of the rôle of the individual accused. With regard to „CRIMES „AGAINST PEACE”, the Tokyo Court was faced with the question of the extent to which an individual is responsible if he accepts a cabinet post in order to prevent war or to bring a war already in progress to a rapid close, and the extent to which a member of the armed forces is guilty of crimes against peace if he restricts himself to purely military activities, even though he may hold very high rank.

1) Charles A. Beard, *American Foreign Policy in the Making, 1932-1940. A study in Responsibilities.* New Haven 1946, p. 42.

In the case of „CONVENTIONAL WAR CRIMES“ a frequently recurring problem was the extent of the accused's responsibility for neglecting to prevent the regular transgression of the rules of war on the battle-ground or in occupied territory. It is perhaps here, when considering the degree of guilt attached to what has been allowed and what has been neglected, that the great significance of the Tokyo judgement lies.

It is a question which is at present again at the centre of controversy in connection with the accusations of persistent misconduct in the war in Vietnam. Jackson expressed himself thus: „I am not willing to charge as a „crime against a German official acts which would not be crimes if „committed by officials of the United States“.”²⁾ The same principle dominated attitudes in Tokyo. At the time, in Tokyo, it reminded me of the words of Macbeth (I, 7) „that we but teach Bloody instructions, which „being taught, return to plague the inventors“.

The Tokyo rules applying to responsibility as a result of negligence require our attention. They may be of the utmost importance for our own time. The search for a means of strengthening the International Humanitarian Laws of War instigated by the Red Cross, might be furthered by a clear delineation of the responsibility (as a result of negligence) of the superior officer.

THE TOKYO JUDGEMENT IS THUS OF THE GREATEST IMPORTANCE FOR TWO CENTRAL LEGAL PROBLEMS: THE QUESTION OF THE LIMITS OF THE GROUP OF PERSONS WHO MAY BE HELD RESPONSIBLE FOR CRIMES AGAINST PEACE, AND THE QUESTION OF HOW FAR, AND UNDER WHAT CIRCUMSTANCES, AN INDIVIDUAL OR GROUP OF PERSONS MAY BE HELD RESPONSIBLE FOR NEGLECTING TO ACT IN ORDER TO PREVENT „CONVENTIONAL WAR CRIMES“.

The death sentence was passed on Dohihara, Hirota, Itagaki, Kimura, Matsui, Muto and Tojo, Life sentences were imposed on Araki, Hashimoto, Hata, Hiranuma, Hoshino, Kido, Koiso, Minami, Oka, Oshima, Sato, Shimada and Suzuki. Togo was sentenced to 20 years, imprisonment, Shigemitsu to 7 years.

Prof. Mr. B. V. A. Röling.

---

2) *Report of Robert H. Jackson, U.S. Representative to the International Conference on Military Trials, London 1945. Washington 1949, p. 394.*

lijk dagblad: (1) de Inspecteur-'Generaal der Krijgsmacht aangeduid met „ene „mijnheer Von Lippe Biesterveld" en met „ene de facto ambteloos burger"; (2) in een verboden VVDM-blaadje geschreven: „De redactieleden plus de „schrijver zijn maandag 5 juli door de Kolonel-arts Beens over hun gedoe aan „de tand gevoeld. Zij zullen, net als die jongens van Luctor wel voor het mili- „taire gerecht worden gedaagd, waarschijnlijk om te horen, dat hun „geschrijf" „zo iets als majesteitsschennis is. Je reinste flauwe kul natuurlijk want waar „geen worstjes zijn, daar verliest zelfs de keizer zijn recht"; (3) het desbetreffende VVDM-artikel gekenschetst als „badinerend", hoewel het een opwekking „van de Prins tot aanvulling van bestaande wapentekorten beantwoordt met: „opmerkingen over het snoepen van soldaten was natuurlijk niet bedoeld om- „dat hij zo bezorgd is om onze gezondheid, Dat geloofde toch al niemand. „Het gaat de Prins om de winsten van zijn vrienden, de ondernemers. De ge- „schiedenis leert dat zij het zijn die de oorlogen uitlokken, om winsten te kun- „nen maken, en dat wij de soldaten, dan kunnen sneuvelen op het veld van „eer." (4) het uitblijven van zichtbare actie op een door hem doorgezonden rapport over eetzaalreinheid aan de kaak gesteld met de woorden „dat er „geen inallemoer aan de sineertroep is gebeurd."

C-IVe Divisie had de majoor deswege gestraft met 3 dagen streng arrest, welke straf C-1 E.K. na beklag had gehandhaafd onder wijziging der strafreden, welke straf en strafreden door het H.M.G. na beklag in tweede instantie werden gehandhaafd.

Art. 7 der Grondwet kent aan een ieder, derhalve ook aan de militaire ambte- naar, het recht toe om zonder voorafgaand verlot door de drukpers gedach- ten of gevoelens te openbaren zij het onder de voor een ieder geldende beper- king van diens verantwoordelijkheid volgens de wet, i.c. de W.K. en het R.K. De krijgstucht eist niét dat de militair zich zal onthouden van elke kritiek op maatregelen en beslissingen van militaire autoriteiten of op de in de krijgs- macht bestaande toestanden, mits die kritiek op zakelijke wijze wordt geleverd en naar vorm en toon doet blijken dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vereis- te eerbied voor de in die kritiek betrokken autoriteit. (Grondwet art. 7; R.K. art. (7)). . . . .

48

Administratieve rechtspraak

Een sergeant der 1e kle werd met toepassing van art. 22, lid 1, sub a R.M.A.KL/ KLu ontslagen terzake van gedrag, waardoor hij ongeschikt werd geacht om in de beklede rang militaire dienst te verrichten. Dit besluit steunde op het advies van een commissie, dat met name gebaseerd was op een strafdossier van be- trokkene inzake een veroordeling door het H.M.G. wegens enkele winkeldief- stallen.

De C.R.v.B. oordeelt, dat de voorbereiding en totstandkoming van het ontslag- besluit dusdanig Onzorgvuldig zijn geweest, dat gesproken moet worden van strijd met een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur. Met name heeft de M.v.D. onvoldoende acht geslagen op de over gedaagde uitgebrachte beoorde- lingen, welke nimmer tot een kennisneming hebben geleid.

Voorts voldoet het besluit niet aan de eis dat het voldoende duidelijk en con- creet gemotiveerd moet zijn: gedaagde heeft n.l. de motivering van het besluit in haai volle beslissende omvang niét gekend en ook redelijkerwijs niet kunnen kennen. (R.A.M.A.KL/KLu art. 22, lid 1 sub a) . . . . .

53

Boekaankondiging

The Tokyo Judgement. The International Military Tribunal for the Far East.
Editors Professor Mr. B. V. A. Röling of the Groningen University and Mr.
C. F. Rütte of the University of Amsterdam . . . . .

62

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *A. F. Steffen*, Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;
Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. *W. Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *C. Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *W. A. J. Wevers*, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. *W. H. Vermeer*, Borskilaan 14 te Bloemendaal, Telefoon no. 238554 of 238558-020 (na 18 uur: 254678-023).

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. *A. Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. *A. D. Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, **Res.-Luit.-Kolonel** van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. *F. Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV
Februari 1972

Aflevering

2

16 de rijksoverheid vraagt

voor het Ministerie van Justitie

t.b.v. de auditie van de arrondissementskrijgsraad te Arnhem,

substituut-auditeur-militair

vac. nr. 2-3454/2871

Vereist: doctoraal examen Nederlands recht en ervaring in rechtspraktijk van tenminste zes jaar b.v. bij advocatuur of overheid. Ruime maatschappelijke ervaring. Kennis van het strafrecht, meer in het bijzonder van het militaire straf- en tuchtrecht, strekt tot aanbeveling

De kandidaten worden door een Commissie geselecteerd

Salaris max. f 3587,- per maand.

Sollicitaties, gericht tot H.M. de Koningin, zenden aan de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, s-Gravenhage.

AOW-premie voor Rijksrekening. De salarissen zijn exclusief 6½% vakantiegeld en de salarisverhoging per 1-1-1972.

INHOUD

Bijdragen

Het interim-rapport van de werkgroep militair tuchtrecht van de gezamenlijke officierenverenigingen	65
<i>Drs. J. Wiersum</i> , majoor der infanterie. Plaats en functie van het militair tuchtrecht in de krijgsmacht	65
<i>Mr. G. L. Coolen</i> , luitenant ter zee A der eerste klasse. Pleidooi voor invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht	71
<i>L. Kaijen</i> , luitenant ter zee A der eerste klasse. De rechtsmiddelen in het tuchtrecht	74

BIJDRAGEN

Het interim-rapport van de werkgroep militair tuchtrecht van de gezamenlijke officierenverenigingen

Omstreeks mei 1971 werd door het hoofdbestuur van de Vereniging van Officieren Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht (VOKL) besloten een werkgroep te vormen, met de opdracht, uitgaande van het rapport van de commissie-Lagerwerff, een studie te maken van het militaire tuchtrecht. Doel was te komen tot een zo duidelijk mogelijk gemotiveerd standpunt inzake deze materie.

Reeds bij de vorming van de werkgroep werd de noodzaak onderkend, gezien het grote belang van het te bestuderen onderwerp, ook de andere officierenverenigingen – de Algemene Christen Officierenvereniging (ACOV), de Algemene Vereniging van Nederlandse Reserve-Officieren (AVNRO) en de Vereniging van Marine-Officieren (VMO) – bij de studie te betrekken. Dit leidde tot de instelling van een werkgroep (de „werk-groep militair tuchtrecht“) van de Gezamenlijke Officierenverenigingen.

In december 1971 bracht deze werkgroep haar eerste (interim-)rapport uit.

De volgende drie bijdragen maken – resp. als hoofdstuk I, hoofdstuk IV en hoofdstuk V – deel uit van het interim-rapport. Zij zijn door de schrijvers duidelijkheidshalve hier en daar aangevuld.

Plaats en functie van het tuchtrecht in een krijgsmacht

door

DRS. J. WIERSUM, majoor der infanterie

1. Inleiding

Wil een organisatie haar doelstellingen kunnen verwezenlijken, dan dient de leiding over sociale beïnvloedingsmiddelen te beschikken, die haar in staat stellen het gedrag van de organisatieleden in de door haar gewenste richting te sturen. In hoeverre de verschillende sociale beïnvloedingsmiddelen aan hun doel beantwoorden, hangt in grote mate af van de aanwezige mogelijkheden in de organisatie om de individuele behoeften van de leden te bevredigen en om de zin van de organisatie duidelijk te maken en te doen aanvaarden. Dat betekent dat het organisatiedoel beter gerealiseerd zal worden indien organisatiedoel en individuele doeleinden van de organisatieleden overeenstemmen.

Met name geldt dat voor een krijgsmacht, die in tegenstelling tot civiele bedrijven, voor een belangrijk deel bestaat uit verplicht dienenden en die in extreme situaties het hoogste offer van haar leden kan eisen.

Voor bedoelde sociale beïnvloeding staan de leiding vele middelen ter beschikking. Tuchtrecht is er één van en zeker niet belangrijkste¹). Andere, veel belangrijker zijn onder meer: goed leiderschap, een taakstructurering, die zoveel mogelijk tegemoetkomt aan de behoeften van de mens, het scheppen van voorwaarden voor het ontstaan van primaire groepsrelaties, goede objectieve arbeidsvoorwaarden, eerlijke voorlichting enz.,

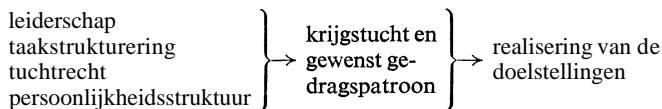
In deze visie is tuchtrecht slechts een marginaal stelsel van normen en regels, die de functie hebben: het bevorderen en handhaven van een GEWENST gedragspatroon, zonodig met gebruikmaking van positieve en negatieve sancties²).

Onder KRIJGSTUCHT wordt hier verstaan de *bereidheid* tot het opvolgen van regels, normen en opdrachten gesteld/gegeven door het bevoegd gezag, die in het belang van de militaire organisatie en/of doelstelling van de krijgsmacht zijn gegeven. Krijgstucht is dus een attitude.

Een dergelijke houding kan het tuchtrecht niet afdwingen; het kan nimmer allesomvattend zijn. Hiervoor zijn de andere genoemde sociale beïnvloedingsmiddelen, zoals leiderschap, nodig. Het tuchtrecht kan en moet slechts waarborgen, dat de militair de taken en verplichtingen, die voortvloeien uit zijn functie en zijn militair-zijn naar beste weten en kunnen uitvoert en dat hij zich niet schuldig maakt aan plichtsverzuim; m.a.w. dat hij zoveel mogelijk het gewenste gedragspatroon vertoont³).

Wel moet nog worden opgemerkt, dat behalve de genoemde sociale beïnvloedingsmiddelen, nog vele andere variabelen van invloed zijn op het gedragspatroon. En de houding van de militair, zoals sociale afkomst, politieke overtuiging, persoonlijkheidsstructuur enz. enz.

Resumerend kan worden gesteld dat krijgstucht en gedragspatroon resultanten zijn van een complex van factoren, waarvan het tuchtrecht er één is, (zie fig. 1), die op hun beurt leiden tot een realisering van de doelstellingen van de krijgsmacht.

2. *Waarom tuchtrecht nodig?*

Een positieve houding tegenover de krijgsmacht en haar doeleinden is uiteraard een zeer *wenselijke* zaak, waarnaar voortdurend dient te worden gestreefd. Of de leiding daarin altijd en onder alle omstandigheden zal slagen, is evenwel zeer de vraag.

1) König, R. „Das Recht in Zusammenhang der sozialen Normensysteme“, in *Sonderheft „Studien und Materialien zur Rechtssoziologie“*, Köln und Opladen 1967 (47).

2) In het rapport „Lagerwerff“ wordt het gewenst gedragspatroon „krijgstucht“ genoemd. De hier gebezigde definitie wijkt daar dus fundamenteel van af.

3) Ontwerp wet gedragsregels militairen PvdA, 27 januari 1971, artikel 37.

Gedrag conform de voorgeschreven regels en opdrachten is echter een *noodzakelijke* voorwaarde voor het realiseren van de organisatiedoelinden. En hiervoor is de krijgsmachtleiding tenslotte verantwoordelijk, zowel tegenover haar eigen leden als tegenover het Nederlandse volk, dat zich grote financiële offers getroost voor de instandhouding van een krijgsmacht.

De frekwentie van een gedrag conform de voorgeschreven regels en normen mag men echter niet overschatten; dit geldt zelfs voor vrijwillig georganiseerde belangengemeenschappen, laat staan voor een organisatie met vele verplicht dienenden⁴). De oorzaak is, dat men zich innerlijk onvoldoende of in het geheel niet met de organisatorische doelstellingen verbonden voelt en/of werkzaamheden moet verrichten waarin men zich nauwelijks of niet kan ontplooien. Meerdere moderne sociaal-wetenschappelijke theorieën gaan ervan uit, dat bijna ieder mens een scala van behoeften kent, van verschillend, cumulatief niveau(s). Deze behoeften variëren van zuiver, primaire, fysiologische behoeften tot en met behoeften aan zelfontplooiing en zelfrealisatie. De meer hogere behoeften worden pas dan manifest, indien de lagere voldoende bevredigd zijn.

Onze westerse samenleving nu, met zijn toenemende materiële welvaart en steeds hogere intellectueel opleidingspeil geeft een duidelijke toename van de behoeften aan zelfontplooiing te zien. De bevrediging van deze behoeften zal vooral moeten plaatsvinden in het dagelijks werk. De mate van bevrediging, die men in zijn werk ervaart, zal voor een belangrijk deel houding en gedrag tegenover de organisatie, waarin men werkt, bepalen.

Is er onvoldoende ruimte tot zelfontplooiing dan zal zich dikwijls een gedrag manifesteren, dat zich onder meer kenmerkt door een afkeer van werken, het niet willen aanvaarden van enige verantwoordelijkheid en een grote mate van controle door niveaus hoger in de hiërarchie noodzakelijk maakt. Deze kenmerken komen overeen met de opvattingen die ten grondslag liggen aan het mensbeeld van theorie X, namelijk dat de mens van nature lui is, geen verantwoordelijkheid wil aanvaarden en voortdurend controle op werkzaamheden behoeft⁶).

Goed leiderschap, voorlichting over en motivering van het waarom van de taak kan hier veel aan verbeteren, doch zoals vele onderzoeken op dit gebied aantonen, lang niet alles⁷).

Is er echter wel voldoende ruimte voor zelfontplooiing aanwezig dan zal het gedrag meer de tegenovergestelde kenmerken vertonen. Namelijk

---

4) Mayntz, R. *Organisatiesociologie*, Utrecht 1965, Marka 24 (155).

5) Maslow, A. H. *Motivation and Personality*, New York, Harper and Brothers 1954.
6) McGregor, D. *De menselijke kant van het ondernemen*, Alphen a/d Rijn, 1970 (26-46).

7) Herzberg, F. *Work and Nature of Man*, The world publishingcompany, Chicago 1966.

meewerkend, controle nauwelijks nodig, de opgedragen werkzaamheden altijd zonder tegenwerking doen enz. Een overeenkomst met een geheel ander mensbeeld dus; het mensbeeld van theorie Y⁷⁾.

De praktijk geeft echter geen mensen te zien, die òf altijd tegenwerken, lui zijn en controle behoeven (type X) of mensen, die altijd alles opgewekt uit zich zelf doen, nooit controle behoeven en nimmer tegenwerken (type Y). Deze mensbeelden zijn eerder extremen op een continuüm. Mensen zoals ze werkelijk zijn, bevinden zich hier ergens tussen in. Waar precies, is afhankelijk van de situatie en structuur, waarin betrokkene verkeert, en dat kan erg variëren. Dit meer reële mensbeeld wordt in moderne managementliteratuur wel het mensbeeld van theorie Z genoemd; d.w.z. een mens met een situationeel bepaald gedragspatroon⁸⁾.

Nu is het in de dagelijkse praktijk zo, dat bijna elke organisatie doorgaans een aantal werkzaamheden heeft te verrichten, die niemand graag doet, omdat ze op geen enkele wijze bijdragen aan de bevrediging van de individuele behoeften naar zelfrealisatie.

Dat geldt mutatis mutandis ook voor een krijgsmacht. De doelstellingen in een militaire organisatie kunnen slechts vaag omschreven zijn, wat een gecentraliseerd optreden noodzakelijk maakt⁹⁾. De consequentie daarvan is, dat er minder ruimte voor zelfontplooiing en initiatief op lagere niveaus kan zijn, hetgeen de arbeidsvreugde en inzet natuurlijk niet ten goede komt.

Zo bestaat er, vooral op laag niveau, dikwijls een permanente spanning tussen de behoefte aan individuele zelfontplooiingsmogelijkheden en de efficiëntie van de organisatie. Een situatie, die door het hoge opleidingspeil van vele (dienstplichtige) militairen en de tendens in de organisatie zoveel mogelijk werkzaamheden te standaardiseren nog meer in ongunstige zin wordt beïnvloed.

Het gevolg hiervan is, dat het gedragspatroon van een aantal militairen soms meer beantwoordt aan het mensbeeld van theorie X. Onder deze omstandigheden zal het voor een goed functioneren van de militaire organisatie noodzakelijk kunnen zijn meer dwang en controle te gaan uitoefenen. Gezag is dan voor beheersing van het gebeuren een deugdelijk middel, temeer indien werkelijke verbondenheid met de doelstellingen van de krijgsmacht niet tot stand kan worden gebracht. De rol van de met gezag beklede leider is dan de adequate rol. Hij zal onder zulke omstandigheden, als andere sociale beïnvloedingsmiddelen falen, disciplinaire maatregelen moeten kunnen nemen. En op zich zelf steekt daar niets verkeerd of kwaads in.

Gezag is echter alleen dan als regelings- en besturingsmiddel in een organisatie effectief, als de mogelijkheid bestaat, dat de *leider het direkt*

---

8) Urwick, L. F. S.A.M. *Advanced Management Journal*, Januari 1970.

9) Mayntz, R. *op.cit.* (1965), 59.

en snel, door middel van sancties, kan laten gelden¹⁰). Ook uit de leerpsychologie weten we dat als straf werkt, dan allèen indien de straf onmiddellijk na de overtreding komt¹¹). Onder onmiddellijk verstaan wij hier niet een disciplinaire correctie „vanuit het zadel“, doch wel een afdoening binnen 24 uur. De afdoening mag echter in geen geval twee tot vier weken op zich laten wachten.

Hoe veel, hoe zwaar en hoe gedifferentieerd deze sancties moeten zijn, laat ik hier buiten beschouwing. Wel dient gestreefd te worden naar een aansluiting bij de ontwikkeling in het commune recht, namelijk een zo gedifferentieerd mogelijk sanctiepatroon.

De vaak gehoorde suggestie, dat een goede leider geen strafbevoegdheid nodig heeft, zal in de meeste gevallen juist zijn. Maar te stellen, dat het voor alle situaties zal gelden, is uitgaan van een irrealistische toestand, en, zoals uit het voorgaande moge blijken, een grove miskenning van de realiteit. Ik wijs deze stelling dan ook zeer beslist van de hand.

Ook de wel eens gehoorde suggestie om de kleine groep verplicht dienende militairen, die een grote mate van onaangepast gedrag te zien geven, maar zonder meer naar huis te sturen, wijs ik af. Zo'n beleid zou een ongunstige invloed hebben op het moreel van de ook verplicht dienende-blijvers, die zich wel schikken in de weinig aantrekkelijk geoordeelde situatie. Immers deze laatsten zullen zich refereren aan degenen, die zonder meer de dienst verlaten en merken, dat een onaangepast gedragspatroon min of meer „beloond“ wordt. Frustraties zullen dan ook niet uitblijven. Onderzoekingen op het gebied van referentie groeperingen laten daarover geen twijfel bestaan. Een treffend voorbeeld is het onderzoek naar de zgn. „relative deprivation“ in het Amerikaanse leger gedurende de tweede wereldoorlog¹²).

3. Functie van het tuchtrecht in oorlogstijd

De stelling, dat de functie van het tuchtrecht in oorlogstijd niet functioneel, ja zelfs disfunctioneel is, omdat dan andere sociale variabelen mee zouden spelen, is slechts zeer ten dele waar. Ten eerste betreft het merendeel van het sociologisch onderzoek waarop deze mening stoelt, slechts bepaalde onderdelen van het leger die in werkelijk echte gevechtssituaties verkeren¹³). Zijn bedoelde onderdelen voor rust uit de gevechtsszone, of

10) McGregor, D. op. cit. (1970), 16.

11) Hoefnagels, G. P. „Voetbal en agressie“ in de Volkskrant van 24 december 1971.

12) Merton, R. K. „Social Theory and Social Structure“, Glencoe 1949, hoofdstuk VIII en

Stoufer, S. A. (ed), „The American Soldier“, Vol. I Adjustment to Army life, Princeton 1949.

13) Marshall, S. L. A. „Men against fire“; „Bird“; „South of Cambodia“.

Moskos, C. C., „The American enlisted man“, New York 1970.

Stoufer, S. A. op. cit. (1944).

Janowitz, M., „The professional soldier“, New York 1964.

betreft het de verzorgende eenheden (nog altijd een 4/5 deel van het leger) in het achtergebied, dan heersen grotendeels de verhoudingen, die ook een leger in vreedstijd kenmerken en onder deze omstandigheden is de functie van het tuchtrecht vrijwel dezelfde¹⁴).

Ten tweede tonen de (schaarse) onderzoeken naar de andere krijgsmachtdelen in oorlogstijd aan, dat de omstandigheden van dien aard kunnen zijn dat tuchtrecht zelfs in gevechtsumstandigheden functioneel kan zijn¹⁵).

Ook aangaande bijzondere situaties, zoals bijv. het inzetten van de krijgsmacht voor politionele acties ten behoeve van de UNO, kan worden opgemerkt, dat dan van bijzondere sociale beïnvloedingsfactoren, die tuchtrecht disfunctioneel zouden maken, nauwelijks sprake is. Ook voor deze situatie is de functie van het tuchtrecht nagenoeg hetzelfde¹⁶).

Ten overvloede zou ik nog willen opmerken, dat een krijgsmacht langer in vredes- dan in oorlogsumstandigheden verkeert. Haar functie is in de huidige politieke situatie meer gericht op het voorkómen van oorlog dan op het voeren van oorlog. Bij velen kan door deze functie de overtuiging dat een krijgsmacht nodig is, vervagen. Dat bemoeilijkt de toepassing van sociale beïnvloedingsmiddelen als motivering en dergelijke in grote mate. Toch is een goed geoefende krijgsmacht een vereiste om deze „preventie^w functie met succes te kunnen uitvoeren. Om dat belangrijke doel te kunnen bereiken, is het nodig de opgedragen taken zo goed mogelijk te vervullen, m.a.w. ernaar te streven, dat het werkelijke gedragspatroon het gewenste zo veel mogelijk benadert. Tuchtrecht is *één* van de middelen daartoe, zij het, het zij nogmaals opgemerkt, niet de belangrijkste.

Concluderend zou ik willen stellen, dat ik het tuchtrecht slechts als *één* van *de middelen* zie, naast vele andere beïnvloedingsmiddelen, om het gestelde doel, n.l. een goed geoefende krijgsmacht, die berekend is voor haar taak, te realiseren. Ik ben daarbij van mening, dat het in bepaalde situaties nodig kan zijn negatieve sancties toe te passen, sancties die ook als zodanig door de gestraften worden ervaren.

---

14) Little, R. W. „Buddy relations and combat performance” in „The new military”, New York (1969).

15) Paterson, T. T. „Moral in war and work”, London (1955).

16) Moskos, C. C. „Structured Strain in a United Nations Constabulary Force” Social Science Symposium, Ile de Bendor 21 — 25 september 1970, Uitgave van University Press, Rotterdam (1971), 341-357

Pleidooi voor invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht

door

MR. G. L. COOLEN, luitenant ter zee A der eerste klasse

„In deze Kamer acht ik het enforcer une
porte ouverte als men veel ten voordeele
van dat instituut zegt”.

Prof. VAN HAMEL in de Tweede Kamer in
1915, het jaar dat de voorwaardelijke ver-
oordeling h.t.l. werd ingevoerd.

1. Het standpunt van de commissie-Lagerwerff

Met betrekking tot de vraag of invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht al of niet gewenst is, schrijft de commissie-Lagerwerff in het door haar in juni 1970 gepubliceerde rapport:¹⁾

„De mogelijkheid van een voorwaardelijke oplegging en tenuitvoerlegging van krijgstuchtelijke straffen wordt afgewezen.

„Een voorwaardelijke straf heeft als consequentie dat de gestrafte zich „gedurende een proeftijd in bijzondere mate in acht dient te nemen daar „elk krijgstuchtelijk vergrijp aanleiding kan zijn tot het alsnog ten uitvoer „leggen van de opgelegde sanctie. Hierdoor zou het instituut van de voor- „waardelijke veroordeling passen in het kader van de handhaving van de „krijgstucht. De voorwaardelijk gestrafte wordt immers in positieve zin „beïnvloed om zich aan het van hem geëiste gedragspatroon te confor- „meren. Niettemin is van voorwaardelijke oplegging of tenuitvoerleg- „ging van krijgstuchtelijke straffen afgezien om de volgende praktische „redenen:

„a. Daar het instituut van de voorwaardelijke veroordeling uitgebreide „voorzieningen met zich brengt, zou de opzet van de krijgstuchtregeling „te gecompliceerd worden. Hierdoor zou aan de hanteerbaarheid van het „gekozen systeem afbreuk worden gedaan.

„b. Binnen het kader van de krijgstucht is het de tuchtrechter in ruime „mate mogelijk persoonlijk door vermaning, waarschuwing en terecht- „wijzing, dus zonder een sanctiemiddel te hanteren, hetzelfde resultaat „te bereiken als met een voorwaardelijke oplegging of tenuitvoerlegging „van een krijgstuchtelijke sanctie wordt nagestreefd. Deze mogelijkheden „ontbreken in de strafrechtelijke sfeer.

„c. Overplaatsingen van zowel de tuchtrechter als van de betrokken „militair hebben tengevolge dat de continuïteit, welke voor een integrale

---

1) Rapport van de werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht”, juni 1970, blz. 46.

„toepassing van een instituut van voorwaardelijke veroordeling (tenuit „voerlegging) is vereist, ontbreekt”.

2. *Eigen standpunt*

Anders dan de commissie-Lagerwerff beantwoord ik de vraag of invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht wenselijk is bevestigend, en wel op grond van de volgende overwegingen:²⁾

a. De (praktische) bezwaren die de commissie-Lagerwerff tegen invoering van het instituut aanvoert, deel ik niet. Op elk van deze bezwaren zal aan het slot van deze bijdrage in een afzonderlijke paragraaf worden ingegaan.

b. Invoering van het instituut betekent een uitbreiding van het disciplinaire sanctiestelsel (een verrijking van het militaire tuchtrecht), waardoor de commandant beter dan thans in staat zal zijn, indien toepassing van een disciplinaire straf uit een oogpunt van tuchthandhaving noodzakelijk is, de op te leggen straf te „individualiseren”, te snijden op de maat van de individuele overtreders).

c. Het instituut biedt de commandant de mogelijkheid in elk concreet geval tegelijkertijd — door het opleggen van een in relatieve zin zware sanctie — de ernst van het gepleegde vergrijp te onderstrepen en — door de straf voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen — ten gunste van de gestrafte rekening te houden met diens persoonlijke omstandigheden.

d. Verzetten thans de persoonlijke omstandigheden van de overtreder zich tegen ten uitvoerlegging van bijvoorbeeld een arreststraf, dan wordt veelal volstaan met een schuldigverklaring zonder oplegging van straf, gepaard gaande met de waarschuwing dat een volgende maal — *ceteris paribus* — wel bestraffing zal plaatsvinden, waarbij met het niet bestrafte feit rekening zal worden gehouden⁴⁾. Een voor derden vaak niet te verklaren — en daardoor verontrusting wekkende — ongelijkheid in straf-toemeting is van deze wijze van afdoening het gevolg.

e. De voorwaardelijke veroordeling heeft als voordeel dat zij als straf — evenals de berisping — slechts de gestrafte treft en niet ook anderen, zoals vaak wel het geval is met m.n. de arreststraffen.

---

2) De voorwaardelijke veroordeling is te beschouwen — en wordt in deze bijdrage ook beschouwd — als een (zelfstandige) niet-materiële straf. Vgl. Straf, een Anthosboek 1969, blz. 78.

3) Vgl. de opmerking in de Memorie van Toelichting bij het in 1912 aan de Tweede Kamer aangeboden ontwerp van wet tot vaststelling van nadere strafrechtelijke voorzieningen betreffende de voorwaardelijke strafopshorting, inhoudende dat „het voor-„uitzicht der c.q. te boeten straf voor vele personen een krachtiger prikkel tot goed „gedrag (is) dan de herinnering aan eene ondergane.”

4) Dat schuldigverklaring zonder oplegging van straf in het militaire tuchtrecht mogelijk is, is o.a. af te leiden uit art. 28 lid 2 R.K.

De regeling die mij voor ogen staat, is weer te geven in een vijftal artikelen:⁵⁾

1. Ingeval van oplegging van de straf van verzaamd arrest, licht arrest, geldboete of strafdienst kan de commandant daarbij tevens het bevel geven, dat de straf geheel of voor een door hem te bepalen gedeelte niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij hij later op grond van artikel 4 anders mocht gelasten⁶⁾.

2. Ingeval van toepassing van artikel 1 wordt een proeftijd bepaald van ten hoogste drie maanden. De proeftijd gaat in zodra de beslissing aan de militair is aangezegd. De proeftijd loopt niet gedurende de tijd dat de militair rehtens zijn vrijheid is ontnomen en eindigt van rechtswege wanneer de militair uit de militaire dienst wordt ontslagen of met groot verlof wordt gezonden.

3. Als algemene voorwaarde waaraan de militair gedurende de proeftijd zal moeten voldoen wordt gesteld dat hij geen tuchtvergriep zal begaan.

4. Gedurende de proeftijd kan de commandant, indien de militair ter zake van een gedurende die tijd begaan tuchtvergriep wordt strafbaar verklaard, last tot ten uitvoerlegging geven.

5. De beslissing, bedoeld in artikel 4, wordt door de commandant niet genomen dan na de militair te hebben gehoord.

3. De bezwaren van de commissie-Lagerwerf

Zoals geschreven, deel ik de mening van de commissie-Lagerwerff niet, dat invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht om praktische redenen moet worden afgewezen.

Ten eerste vergt invoering van het instituut – anders dan de commissie Lagerwerff stelt – geen speciale voorzieningen, althans niet indien het stelsel wordt ingevoerd, uitgewerkt in paragraaf 2. Met name is het niet nodig een bijzonder toezicht in te stellen, daar op grond van artikel 27 van het Reglement betreffende de Krijgstucht reeds iedere meerdere verplicht is de te zijner kennis gekomen tuchtvergriepen aan de (tot straffen bevoegde) commandant te rapporteren.

Wat de tweede stelling betreft („aan het instituut bestaat in het militaire „tuchtrecht geen behoefte“): opgemerkt wordt dat het strafrecht voor

---

5) Vgl. de artt. 77w, 77z, 77cc en 77dd W.v.S.

6) De werkgroep militair tuchtrecht van de GOV heeft, zoals te lezen valt in het interim-rapport, gekozen voor handhaving of invoering van de volgende disciplinaire sancties:

- Berisping.
- Strafdienst, tenminste 1 en ten hoogste 4 uur per dag, gedurende ten hoogste 8 dagen.
- Geldboete van tenminste 1 gulden en ten hoogste 100 gulden.
- Licht arrest van tenminste 1 dag en ten hoogste 14 dagen.
- Verzaamd arrest van tenminste 1 dag en ten hoogste 14 dagen.

minderjarigen, evenals het militaire tuchtrecht, de straf van berisping kent en bovendien de mogelijkheid tot schuldigverklaring zonder oplegging van straf. Een en ander is voor de wetgever echter geen reden geweest invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het strafrecht voor minderjarigen af te wijzen.

Ook het derde bezwaar (geformuleerd in paragraaf 1 onder c) deel ik niet. Overplaatsingen van de strafoplegger of van de gestrafte hebben hoogstens ten gevolge dat de persoon van de tot straffen bevoegde meerdere een andere wordt. De gestrafte zal altijd gesteld blijven onder de bevelen van een militaire tuchtrechter.

De rechtsmiddelen in het tuchtrecht

door

L. KAIJEN, luitenant ter zee A der 1e klasse

1. *Het standpunt van de commissie-Lagerwerff*

Wat de rechtsmiddelen in het militaire tuchtrecht betreft, maakt de commissie-Lagerwerff onderscheid tussen „BEROEP” en „BEKLAG”.

Zij verstaat daaronder het volgende:

- a. BEROEP kan worden ingesteld naar aanleiding van een krijgstuchtelijke bestraffing;
- b. BEKLAG kan worden ingediend over onbillijke of krenkende behandeling of over een ontvangen opdracht.

Deze terminologie zal in dit artikel verder worden aangehouden.

Zowel ten aanzien van het beroep als het beklag huldigt de commissie gelijkelijk het standpunt, dat aansluiting moet worden gezocht bij het algemene beginsel van het Nederlandse recht, dat beroep of beklag doorgaans bij meer dan één instantie kan worden ingesteld.

Zowel voor het beroep als het beklag geldt, dat de behandeling in tweede instantie door het Hoog Militair Gerechtshof zal moeten plaats vinden, waarbij de betrokken militair zich in beide gevallen door een raadsman kan laten bijstaan. Ten aanzien van het beklag in eerste instantie (over het beroep in eerste instantie straks) heeft de commissie-Lagerwerff „om redenen van doelmatigheid een procedure gekozen, waarbij de klager zijn „recht zoekt binnen de militaire hiërarchie”.

„Uit overwegingen van praktische aard”, aldus de commissie verder, „is afgezien van het scheppen van een recht voor de klager om zich bij de „behandeling van het beklag in eerste aanleg te doen bijstaan door een „gekozen of een op zijn verzoek toegewezen raadsman”.

Tot zover is de commissie-Lagerwerff eenstemmig.

Ten aanzien van het beroep inzake een krijgstuchtelijke bestraffing kiest de meerderheid van de commissie-Lagerwerff voor een systeem,

waarbij Mager zijn bezwaren buiten de hiërarchie (d.w.z. bij de krijgsraad) naar voren kan brengen, ook in dit stadium bijgestaan door een raadsman. Deze keuze wordt door bedoelde meerderheid niet nader gemotiveerd.

Een kleine minderheid heeft tegen vorenbedoelde procedure bezwaren. Deze minderheid zou het beroep in eerste instantie liever binnen de hiërarchie behandeld zien. Zij motiveert haar standpunt met een viertal argumenten, welke hieronder nader besproken zullen worden.

2. *Een* contra-standpunt

Vooropgesteld wordt dat het standpunt van de commissie-Lagerwerff een aantal elementen bevat, dat in grote trekken met instemming kan worden gelezen. Het is misschien niet toevallig, dat die instemming juist betrekking heeft op de elementen, waarover ook binnen de commissie geen verschil van mening bestond, t.w.:

- behandeling in tweede instantie van zowel beroep als beklag door het HMG;
- in dat stadium bijstand door een gekozen of een op klagers verzoek toegewezen raadsman;
- beklag (wegens onbillijke of krenkende behandeling of over een ontvangen bevel) binnen de militaire hiërarchie;
- bij beklag in eerste instantie geen bijstand door een raadsman.

Geheel anders ligt het echter met het beroep in eerste instantie. Op grond van de doelmatigheid en de praktische realiteit, die door de commissie-Lagerwerff blijkens haar rapport terecht hoog worden aangeslagen, is het onverdedigbaar (hetgeen de meerderheid trouwens ook nalaat) het beroep in eerste instantie buiten de hiërarchie (en bij de militaire rechter) te plaatsen, zoals de meerderheid van de commissie wil. De meerderheid kiest in feite voor een oplossing, waarin in overdaad rechtszekerheid wordt bereikt ten koste van zowel het belang van de militair als dat van de organisatie.

Meent men het ernstig met begrippen als doelmatigheid, praktische realiteit, uitvoerbaarheid en rechtszekerheid, dan kan men m.i. slechts voorstander zijn van een systeem, waarbij het beroep in eerste instantie binnen de hiërarchie en in tweede instantie daarbuiten (d.w.z. bij het Hoog Militair Gerechtshof) wordt behandeld.

Slechts deze combinatie vormt de optimale oplossing van de probleemstelling; op welke wijze worden òn het recht òn de militair òn de organisatie het best gediend.

Vóór het standpunt om het beroep in eerste instantie binnen de hiërarchie te behandelen zijn enige belangrijke argumenten aan te voeren.

a. De Krijgsraad noch het Hoog Militair Gerechtshof zal zich – geen dezer instanties heeft immers bestuursverantwoordelijkheid – inlaten of hebben in te laten met doelmatigheidsvragen. Bij deze instanties komt slechts de rechtmatigheidsvraag aan de orde; dit houdt een beperking in

ten opzichte van behandeling binnen de hiërarchie. Bij behandeling binnen de hiërarchie, d.w.z. door een wel bestuursverantwoordelijkheid dragende instantie, zullen immers – zoals in werkelijkheid momenteel ook gebeurt – zowel de doelmatigheid als de rechtmatigheid worden beoordeeld. Vergelijking met de verschillen tussen administratief beroep en administratieve rechtspraak is in dit verband interessant. In Nederlands Bestuursrecht¹⁾ treft men ter kenschetsing van dit onderscheid o.m. de volgende regels aan:

„Ter generale typering van het verschil kan worden gesteld, dat het „administratief beroep meebrengt, dat de gehele zaak, waarin het geschil „is gerezen, aan de beslissing van de beroepen instantie wordt onderworpen. Dat juist de beroepen instantie beslist op bezwaar tegen de genoemde beschikking, hangt samen met het haar naar algemene beginselen „van bestuursorganisatie of krachtens bijzondere opdracht toekomende toezicht op de gedragingen van het beschikkende orgaan. Men zoekt het, „om het huiselijk uit te drukken, „hoger op” in de bestuurskolom. Bij de „administratieve rechtspraak is dat anders. Daar beroept men zich op het „oordeel van een buiten het bestuur staande, dus ook geen bestuursverantwoordelijkheid dragende instantie. Men heeft dan een bijzondere „waarborg willen scheppen voor de rechtmatigheid van het bestuur. „Alleen die rechtmatigheidsvraag komt dus ter toetse. Heeft die toetsing „plaats gehad, dan is met het uitspreken van een bindend oordeel de taak „van de administratieve rechter principieel beëindigd”.

b. Regionale commandanten of bataljons/korpscommandanten (bij wie de beslissingsbevoegdheid inzake beroep in eerste instantie behoort te liggen) zijn – als elke tot straffen bevoegde meerdere, maar uit hoofde van functie en positie méér nog dan hun onderhebbende commandanten – verantwoordelijk voor de juiste handhaving van de militaire tucht in hun regionale of numerieke verantwoordelijkheidsgebied. Dit aspect is onverbreekelijk aan hun bevelvoering verbonden.

Bedoelde hoedanigheid van de overkoepelende commandanten impliceert, dat de overkoepelende commandant medeverantwoordelijkheid draagt voor de wijze waarop zijn onderhebbende commandanten de militaire tucht handhaven. Terecht vindt men deze opvatting ook terug in het rapport van de commissie-Lagerwerff, dat zelfs een zodanig snelle rapportering van de op lager niveau opgelegde straf aan de naasthogere commandant verlangt, dat deze nog kan corrigeren voordat de gestrafte in beroep kan gaan.

Voorts bestaat er bij de commissie-Lagerwerff geen twijfel over, dat de overkoepelende commandant het recht behoort te hebben een opgelegde krijgsthuchtelijke straf te wijzigen „indien hij van oordeel is dat een juiste „tuchthandhaving zulks vordert”. Een volstrekt juiste opvatting; z6

---

1) Nederlands Bestuursrecht. Algemeen deel. Aiphen aan de Rijn 1962, blz. 339.

juist zelfs, dat het onlogisch en onjuist zou zijn de overkoepelende commandanten wel de wijsheid en rijpheid van oordeel toe te dichten om deze parameter te hanteren, wanneer hij op eigen initiatief kan ingrijpen, doch niet wanneer de gestrafte dit initiatief neemt. Deze discrepantie klemmt te meer, omdat de rapportering van de straf de overkoepelende commandant – zeker onder crisissomstandigheden – zelden zo snel zal bereiken dat hij voor de aanvang van de beroepstermijn van de opgelegde straf kennis kan nemen, laat staan deze op zijn merites beoordelen.

Samenvattend gezegd: de beslissingsbevoegdheidszake beroep is voor de overkoepelende commandant een onmisbaar instrument om zijn verantwoordelijkheid voor de tuchthandhaving te dragen. Veel meer nog dan zijn bevoegdheid tot ingrijpen wanneer de lagere commandant blijkens zijn waarneming onjuist heeft gestraft, is zijn beslissingsbevoegdheid inzake beroep het middel om beleids- en rechtseenheid in zijn verantwoordelijkheidsgebied te brengen en om zijn ervaringen als meer ervaren en deskundig tuchtrechter (immers geadviseerd door een deskundige staf) aan zijn onderhebbende commandanten over te dragen.

c. Een ander voordeel van het beroep in eerste instantie binnen de organisatie is, dat de lagere commandant minder gauw lichtvaardig of „hobby-„istisch” zal straffen. Hij zal zich bewust richten naar de katalyserende opvattingen van zijn hogere chef en minder geneigd zijn om — desnoods tegen de opvatting van zijn hogere chef in, maar in de hoop dat derechter hem in het gelijk zal stellen²⁾ — eigen opvattingen boven die van zijn chef te laten prevaleren. Dat de opvattingen van de hogere, grotere verantwoordelijkheid dragende, chef dienen te prevaleren, is zo vanzelfsprekend, dat het ten enenmale onjuist zou zijn deze hogere chef buiten spel te zetten en tot lijdelijk toeschouwer te veroordelen in aangelegenheden, waarin zijn opvatting en verantwoordelijkheid zwaarder wegen dan die van de lagere commandant. Het beroep over een opgelegde straf is bij uitstek zulk een aangelegenheid!

d. Wanneer de behandeling van het beroep zowel in eerste als in tweede instantie buiten de organisatie wordt gelegd, wordt de gestrafte militair de gelegenheid ontnomen om zijn gevoel van onbehagen binnen de organisatie te ontladen. Het zou onjuist zijn voorbij te gaan aan het feit dat het beroep lang niet altijd primair wordt ingediend omdat de militair zich in absolute zin te zwaar of ten onrechte gestraft voelt. Uit praktijkervaringen blijkt dat de werkelijke aanleiding om in beroep te gaan dikwijls is gelegen in de omstandigheid dat hij wil weten of „de hoogste baas” net zo over zijn vergrijp denkt als zijn directe commandant, of eenvoudig omdat de Mager bij zijn hogere chef kwijt wil wat hij bij zijn directe commandant meende niet kwijt te kunnen. Zulk soort beroep, dat — in

---

2) Omdat, zoals gezegd, de militaire rechter niet de doelmatigheid toetst, is deze situatie niet denkbeeldig.

het belang van gezonde verhoudingen – frustraties wegneemt of daarvoor een uitlaatklep vormt, hoort per definitie bij de hogere chef en niet bij een met organisatieverhoudingen en bestuursverantwoordelijkheden niets uitstaande hebbende krijgsraad thuis.

e. Eveneens uit de praktijk blijkt dat het beroep tevens een „ombuds“-functie heeft. Het komt meermalen voor, dat de gestrafte militair zijn beklagrecht over een opgelegde straf gebruikt om a.h.w. een meerdere te rapporteren (als pendant dus van het rapporteringsrecht van de meerdere jegens de mindere). Veelal betreft dit de meerdere door wiens toedoen hij met de commandant in aanraking is gekomen. Men kan zich hier vanaf maken door te zeggen dat de militair een verkeerde procedure volgt en een beklag wegens vermeend onbillijke behandeling had moeten indienen contra die meerdere, doch dit zou dan in het algemeen behandeld moeten worden door de commandant, die hem heeft bestraft. Wat ook de afloop van eerstbedoeld – formeel wellicht onjuist – beroep moge zijn, vast staat dat de hogere chef een inzicht krijgt in de wijze waarop de tucht in zijn gebied wordt gehandhaafd. Hij heeft de gelegenheid tot beoordelen en eventueel ingrijpen; anderzijds heeft de klager een mogelijkheid om zijn grieven buiten de kring van zijn directe meerderen aan een toetsing te onderwerpen. Indien zijn grieven juist zijn, kunnen deze over de grenzen van het formele heen weggenomen worden.

Ook dit is een functie van het beroep; deze functie zou overboord worden gezet indien het beroep geheel buiten de organisatie zou worden gehandeld. De mindere zou een communicatiemiddel met zijn hogere chefs worden ontnomen; dit kan niet anders dan ten nadele van de gestrafte werken, hoeveel formele rechtswaarborgen men ook zou kunnen schep- pen met het geheel buiten de organisatie plaatsen van de beslissing op het beroep over een opgelegde straf. Nu de formele rechtswaarborgen – voor- zover deze reeds niet bij de overkoepelende commandanten in goede han- den zijn – door het HMG bij het beroep in tweede instantie kunnen wor- den bewaakt, is geen enkele redelijke grond aanwezig om van de geschetste voordelen van het interne beroep afstand te doen.

f. Een geheel ander, doch niet minder belangrijk aspect, is de starheid en onhanteerbaarheid van de door de commissie-Lagerwerff gekozen be- klagprocedure in tijd van oorlog (of beter nog: bij afwezigheid van vrede; vele variaties immers zijn in een modern conflict denkbaar). Juist in tijden van spanning en onzekerheid is een soepele, snelle en doeltreffende pro- cedure onontbeerlijk. Het door de commissie-Lagerwerff gekozen systeem kan aan deze eisen niet beantwoorden; dit systeem houdt in opzenden en wachten op een geschikte gelegenheid om de krijgsraad de zaak te laten behandelen.

Dit is ondoelmatig en bovendien gevaarlijk. Onder crisisomstandighe- den is elke onzekerheid een gevaar voor een optimale taakuitvoering; het zou onjuist zijn daaraan zelf een extra onzekerheid tot te voegen. **Onze-**

keren en twijfelaars behoren het beslissende standpunt van de hogere chef te kennen, voor zij anderen aansteken; chicaneurs behoren geen kans te krijgen psychologisch voordeel te behalen uit langlopende beroepsprocedures; kortom: het louter om formele redenen kortwieken van de tucht-handhaving onder oorlogsomstandigheden is verwerpelijk.

N.B. De reeds genoemde kleine minderheid van de commissie-Lagerwerff heeft het onder b. besproken bezwaar wel onderkend, doch heeft daaraan slechts (te) spaarzame woorden gewijd. Herzelfde moet worden gezegd van de onder f. besproken bezwaren.

g. De minderheid van de commissie-Lagerwerff heeft voorts terecht opgemerkt dat de beroepsprocedure bij een krijgsraad overtrokken en tijdrovend is. Wat dit betreft zij bovendien nog gewezen op de zeer hoge kosten, welke met zo'n procedure gemoeid zijn. De door het rijk te dragen financiële offers zullen in genedele in verhouding staan tot het belang dat met een procedure van dit formaat wordt gediend.

h. De mening van meergenoemde minderheid dat een toekomstig straffenarsenaal de door de meerderheid voorgestane „zware” procedure nauwelijks zal rechtvaardigen, behoort eveneens te worden onderschreven.

i. Wat de raadsman bij het beroep in eerste instantie betreft: het zou op praktische bezwaren stuiten om bij een beroep binnen de hiërarchie op dezelfde voet als bij het beroep in tweede instantie bijstand van een raadsman toe te laten.

Wel is veel te zeggen voor een mogelijkheid om de klager de bevoegdheid te verlenen zich bij de voorbereiding van zijn beroep in eerste instantie door een „adviseur” te laten bijstaan. Deze „adviseur” zou bovendien de bevoegdheid moeten bezitten om bij het horen van Mager aanwezig te zijn.

Conclusie

De terminologie van de commissie-Lagerwerffinzake beroep en beklag volgend, luidt het contra-standpunt:

1. a. **BEROEP** in eerste instantie „op niveau” binnen de militaire hiërarchie. Bijstand door een „adviseur”;
  - b. **BEROEP** in tweede instantie bij het HMG. Bijstand door een raadsman.
  2. a. **BEKLAG** in eerste instantie binnen de militaire hiërarchie. Geen bijstand;
  - b. **EEKLAG** in tweede instantie bij het HMG. Bijstand door een raadsman.
-

STRAFRECHTSPRAAK

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht te Seedorf

Vonnis van 26 februari 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Luitenant-Kolonel L. A. Walboom en Majoor L. J. Broeksma;
Raadsman: 1e Luitenant Bastiaan.

Als dpl. sergeant niet op tijd teruggekeerd naar zijn legerplaats in Seedorf. In verband met bijzondere omstandigheden en goede dienstverrichtingen van de betrokkene doet de Krijgsraad de zaak krijgstuuchtelijk af als ware hij commanderend officier.

(W.M.Sr. art. 99 (5); W.K. art. 58)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT TE SEEDORF,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.D.S.,
geboren 19 februari 1947, dpl.sgt., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, „op of omstreeks 29 december 1969 na een hem verleend verlof of bewe- „gingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel „in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, is teruggekeerd „en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan onge- „oorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks „5 januari 1970 bij zijn onderdeel is teruggekeerd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commis-
saris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 12 december 1969 vertrok ik terwijl ik als dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht met verlof. Ik moest bij mijn onderdeel in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland terugkeren voor 08.00 uur op 30 december 1969. In de loop van de maand november 1969 had ik in Kaatsheuvel een personenauto gekocht, die vrijwel onmiddellijk defect raakte en weer gerepareerd zou worden door de verkoper. Omdat het mijn bedoeling was met deze auto terug te keren naar Seedorf heb ik direct in mijn verlof contact opgenomen met de verkoper die mij verzekerde dat de auto voor Kerstmis in orde zou zijn. Met Kerstmis was evenwel de auto niet klaar. Toen ik omstreeks 17.00 uur op 31 december 1969 de verkoper belde vertelde hij mij dat ik de auto zelf moest komen halen en dat ik f 832, — reparatiekosten contant moest betalen. Zou ik het geld niet meenemen dan zou de

auto niet door hem worden afgegeven. Dit was de eerste maal dat hij over kosten sprak en had ik geweten dat hij deze procedure zou volgen dan was ik beslist eerder naar Seedorf teruggekeerd, met name op 30 december 1969 voor 08.00 uur. Ik wilde proberen om toch de auto los te krijgen bij de verkoper. In verband met verplichtingen van mijn vader op 1 januari 1970 en door het bar slechte weer op 2 en 3 januari 1970 is hier niets van gekomen. Ik ben op 5 januari 1970 met de militaire bus naar Seedorf teruggekeerd en heb me op die dag teruggemeld bij mijn onderdeel.

Overwegende, dat uit eerder genoemde Justitiële Verklaring tevens onder meer blijkt, dat verdachte van 30 december 1969 tot 5 januari 1970 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel A-Compagnie 42e Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd te Seedorf (W.-Dld.); dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, omstreeks 29 december 1969 na een „hem verleend verlof, niet naar zijn onderdeel in de legerplaats Seedorf „in de Bondsrepubliek Duitsland, is teruggekeerd, en daarvan sindsdien „opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op „5 januari 1970 bij zijn onderdeel is teruggekeerd“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende, terwijl de schuldige zich in „het buitenland verwijdert“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1e, j° artikel 99, 1e lid, aanhef en sub 5e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak een in artikel 2, onder ten tweede van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan en de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht om met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderend officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden krijgstuchtelijke straf de juiste acht, in aanmerking genomen zowel de omstandigheden waaronder

het feit is gepleegd, als de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

(De Krijgsraad bevindt dat de zaak een in artikel 2, onder ten tweede van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan en legt aan beklaagde terzake een krijgstuchtelijke straf op van 7 dagen verzwaaard arrest, met omschrijving van de strafreden als volgt:

„Na met verlof in Nederland te zijn geweest niet op het voorgeschreven „tijdstip naar het onderdeel teruggekeerd en zodoende 7 dagen ongeoorloofd afwezig geweest" met aantekening dat bij de strafoplegging rekening is gehouden met de overige goede dienstverrichtingen van betrokkene – *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht te Seedorf

Vonnis van 26 februari 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Luitenant-Kolonel L. T. Walboom en Majoor L. J. Broeksma;

Raadsman: Majoor de Vries te Seedorf.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid door twee of meer personen gezamenlijk in het buitenland: samen met een kameraad niet tijdig van bewegingsvrijheid naar zijn onderdeel in Seedorf teruggekeerd.

(W.M.Sr. art. (99 (2) en (5))

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT TE SEEDORF,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C.H.R.,
geboren 9 februari 1950, dpl.sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, „op of omstreeks 30 november 1969 te omstreeks 3.00 uur, opzettelijk „tezamen en in vereniging met de dienstplichtig soldaat (eerste klasse) „in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, G.A., na een hem en „zijn voornoemde mede-beklaagde verleende bewegingsvrijheid niet naar „zijn onderdeel in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland „is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld „daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij met zijn „voornoemde mede-beklaagde op of omstreeks 1 december 1969 te „omstreeks 20.30 uur bij zijn onderdeel is teruggekeerd;"

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris **zakelijk** onder meer heeft verklaard:

Op 29 november 1969 was ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht. Ik had avondpermissie aangevraagd en verkregen tot 03.00 uur op 30 november 1969. Ik wist dus dat ik op dat tijdstip moest terugkeren bij mijn onderdeel gelegerd in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland. Ik heb in de loop van de avond van 29 november 1969 **tesamen** met de dienstplichtig soldaat der eerste klasse G.A. het plan opgevat om een paar dagen op stap te gaan. We zijn samen in een taxi naar Hamburg gegaan alwaar we in de nacht van 29 op 30 november arriveerden. In de loop van de middag van 30 november zijn wij naar Bremen gegaan, alwaar wij verbleven tot de vroege avonduren van 1 december 1969.

Op 1 december 1969 te omstreeks 20.30 uur ben ik bij mijn onderdeel te Seedorf teruggekeerd. Ik weet dat ik van 03.00 uur op 30 november 1969 tot omstreeks 20.30 uur op 1 december 1969 ongeoorloofd afwezig ben geweest van mijn onderdeel;

Overwegende, dat uit eerdergenoemde Justitiële Verklaring tevens onder meer blijkt, dat de verdachte van 30 november 1969, 03.00 uur tot 1 december 1969, 20.30 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel **C-Compagnie 42 Pantser Infanterie Bataljon**, gelegerd te Seedorf;

dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten,

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke landmacht, op 30 november 1969 te omstreeks 03.00 „uur, opzettelijk tezamen en in vereniging met de dienstplichtig soldaat „(eerste klasse) in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, G.A., „na een hem en zijn voornoemde mede-beklaagde verleende **bewegings-** „vrijheid niet naar zijn onderdeel in de legerplaats Seedorf in de **Bonds-** „republiek Duitsland is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk „ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij met zijn voor- „noemde mede-beklaagde op 1 december 1969 te omstreeks 20.30 uur „**bij** zijn onderdeel is teruggekeerd;”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde *afwezigheid*, in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende, terwijl twee of meer personen „gezamenlijk het misdrijf plegen en de schuldigen zich in het buitenland „verwijderen,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1e jo artikel 99, aanhef en sub 2e en 5e van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen **be-**

klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht te Seedorf

Vonnis van **10** juni 1971

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Majoor H. S. Manusama en Majoor P. A. Blussé van Oud Alblas.

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Als militair in Duitsland: (1) op een voor het openbaar verkeer openstaande weg een auto bestuurd zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs (zijnde hem bij gewijsde de bevoegdheid tot het besturen van motorrijtuigen ontzegd); (2) aldaar de veiligheid op de weg in gevaar gebracht (tegen een voor hem uit rijdende auto, die vaart verminderd had, aangereden).

KRIJGSRAAD: *het eerstgenoemde feit is niet met straf bedreigd door enige ingevolge het W.M.Sr. toepasselijke strafbepaling en wordt gekwalificeerd volgens artikel 168 van dat wetboek.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie sententie achter het vonnis*): *het eerstgenoemde feit wordt gekwalificeerd volgens artikel 167 W.M.Sr.*

Voorts brengt het Hof een na de datum van het plegen der feiten opgelegde straf op de voet van art. 63 W.Sr. in rekening.

(W.M.Sr. art. 4, 165, 167, 168; W.Sr. art. 63; W.V.W. art. 25, 32)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND TE SEEDORF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. R., geboren 27 november 1950, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 9 maart 1971 te Bergen, in de Bondsrepubliek Duitsland,

„1e. een personenauto heeft bestuurd op de voor het openbaar ver-

„keer openstaande weg, de Landstrasse 298, zonder in het bezit te „zijn van een rijbewijs (Fuhrerschein) het welke zijn geldigheid niet „had verloren, als bedoeld in de bepalingen van het Strassenverkehrs- „gesetz, of enig ander daarmede ingevolge de wettelijke bepalingen van „de wetgeving van de Bondsrepubliek Duitsland gelijkgesteld geldig rij- „bewijs, zijnde het hierboven ten laste gelegde feit niet met straf be- „dreigd, door enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toe- „passelijke strafbepaling doch zijnde hij, beklaagde, daarvoor strafbaar „ingevolge de op hem toepasselijke bepalingen van het Strassenver- „kehrsgesetz en/of andere wettelijke bepalingen van het Strassenver- „kehrsgesetz en/of andere wettelijke bepalingen van de verkeerswetge- „ving van de Bondsrepubliek Duitsland;

„2e. als bestuurder van een personenauto, daarmede rijdende over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 298. „onvoorzichtig en/of onoplettend onvoldoende heeft gelet op en/of on- „voldoende rekening heeft gehouden met en onvoldoende heeft geremd „voor of is uitgeweken voor een voor hem uit in dezelfde richting over „deze weg langzaam rijdende en/of tot geringe snelheid afgeremde per- „sonenauto, bestuurd door H. H. J. J. M. Spoormans, door welke on- „voorzichtige wijze van rijden van beklaagde een aanrijding of botsing „tussen beide personenauto's is ontstaan en in elk geval de veiligheid „op de weg. is in gevaar gebracht of naar redelijkerwijze is aan te ne- „men in gevaar is kunnen worden gebracht";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende ten aanzien van het sub 1e tenlartenelende:

dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hii. terwijl hii als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, was ingedeeld bij het Staf Stafverzorgingseskadron 41 Tankbatalion en was gelegerd te Hohne in de Bondsrepubliek Duitsland, op 9 maart 1971, te circa 23.45 uur, te Bergen in de Bondsrepubliek Duitsland als bestuurder van een personenauto. merk B.M.W., type 1600, gekentekend 42-86-DH, daarmede heeft Reden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 298, zonder dat hij in het bezit was van een geldig rijbewijs, daar hem bij vonnis van de Kantonrechter te Gorinchem, dd. 22 december 1970, de rijbevoegdheid was ontzegd voor de tijd van drie maanden, ingaande op 14 januari 1971 en eindigende op 13 april 1971;

dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. PD 28/71, op afgelegde ambtseed opgemaakt en ondertekend door Arie Abraham Jacob Wijnmalen, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Hohne van de Koninklijke Marechaussee, gesloten te Hohne op 8 april 1971, als verklaring tegenover de verbalisant afgelegd door Johannes Augustinus Maria Duivenvoorde, geboren te Aar-

denburg op 3 juni 1950, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst, nr.: 50.06.03.10, gelegd in de legerplaats Hohne, onder meer zakelijk inhoudt:

dat de korporaal Bijl, de hem bekende soldaat R. en hij, Duivenvoorde, op 9 maart 1971, omstreeks 23.45 uur het café „Zum Weinberg“ te Bergen, Bondsrepubliek Duitsland, verlieten; dat, nadat Bijl en hij, Duivenvoorde, waren ingestapt, R. als bestuurder van de personenauto, merk B.M.W., type 1600, gekentekend 42-86-DH, daarmede over de Landstrasse 298 naar de legerplaats Hohne reed;

dat een ten processe aanwezig gerechtelijk schrijven, Parketnummer 36319170-OR, dd. 14 januari 1971, ondertekend door de Officier van Justitie in het Arrondissement Dordrecht, onder meer inhoudt, dat genoemde Officier van Justitie aan J. R., geboren op 27 november 1950 te Gorinchem, kennis geeft: 1e. dat hem bij vonnis van de Kantonrechter te Gorinchem van 22 december 1970 de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen is ontzegd voor de tijd van drie maanden: 2e. dat voormelde ontzegging is ingegaan op 14 januari 1971 en zal eindigen op 13 april 1971;

dat een ten processe aanwezige akte van uitreiking, opgemaakt en ondertekend door Leendert Brand, hoofdagent van gemeentepolitie te Gorinchem. inhoudt, dat voormeld gerechtelijk schrijven van de Officier van Justitie in het Arrondissement Dordrecht op vrijdag 22 januari 1971, te 14.45 uur, door genoemde hoofdagent van gemeentepolitie aan geadresseerde J. R. in persoon is uitgereikt;

dat¹⁾ het tenlastegelegde niet met straf is bedreigd door enige in gevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling — zijnde de bepalingen van de Wegenverkeerswet niet van toepassing omdat de werking van deze wet beperkt is tot voor het openbaar verkeer onestaande Nederlandse wegen — doch beklagde deswege strafbaar is ingevolge de op hem toepasselijke paragraaf 21 van het Strassenverkehrsgesetz;

Overwegende ten aanzien van het sub 2e tenlastegelegde:

dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, was ingedeeld bij het Staf Stafverzorgingseskadron 41 Tankbataljon en was gelegd te Hohne in de Bondsrepubliek Duitsland, op 9 maart 1971, te circa 23.45 uur, te Bergen in de Bondsrepubliek Duitsland als bestuurder van een personenauto, merk B.M.W., type 1600, gekentekend 42-86-DH. daarmede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Land-

---

1) Het wil ons voorkomen dat aan deze reclistoverweging die omtrent de bewezenverklaring vooraf dient te gaan. (Red.).

strasse 298; dat hij toen aldaar op een gegeven moment achter een motorvoertuig, merk Vauxhall, van de hem bekende Spoomans reed; dat die auto even later uit zijn gezicht verdween achter een zich in de weg bevindend viaduct; dat hij, toen hij dit viaduct over was, die auto weer zag en waarnam dat de remlichten van die auto in werking waren gesteld; dat dit hem verraste en hij daarop met de door hem bestuurde auto tegen de inmiddels bijna tot stilstand gekomen, zich voor hem bevindende auto is aangebotst; dat een aan de rechterkant van de weg gelegen greppel en de aanwezigheid van Militaire Politie op de weg uitwijken onmogelijk maakten;

dat voormeld proces-verbaal nr. PD 28/71, als verklaring tegenover de verbalisant, afgelegd door Henncus Hubertus Johannes Josephus Maria Spoomans, geboren te Velthoven op 14 april 1949, in werkelijke dienst als dienstplichtig korporaal, gelegerd in de legerplaats Hohné, onder meer zakelijk inhoudt:

dat hij op 9 maart 1971, omstreeks 24.00 uur, als bestuurder van de hem in eigendom toebehorende personenauto, merk Vauxhall, type Cresta, gekentekend JU 77-89, daarmee reed over de Landstrasse 298 te Bergen, Bondsrepubliek Duitsland, komende uit de richting Bergen en rijdende in de richting Belsen; dat hij, gekomen ter hoogte van het in de Landstrasse 298 gelegen spoomegviaduct, ongeveer honderd meter vóór zich aan de rechterzijde van de Landstrasse 298 een auto zag stil staan en dat — gezien zijn rijrichting — ook aan de linkerzijde van de Landstrasse 298 een auto stil stond; dat hii in verband daarmee de snelheid van de door hem bestuurde personenauto geleidelijk terugbracht van ongeveer 70 kilometer per uur tot ongeveer 10 kilometer per uur; dat hij plotseling in de achteruitkijkspiegel van zijn auto een andere auto zag naderen en direct daarop een klap hoorde en een schok voelde; dat hij zijn auto tot stilstand bracht en uitstapte en zag, dat de achterzijde van zijn auto was aangereeden door een B.M.W.-personenauto, type 1600, gekentekend 42-86-DH, welke, naar hij wist, aan de hem bekende soldaat R. toebehoorde; dat R. op hem toeliep en vroeg, of de schade niet onderling kon worden geregeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 9 maart 1971 te Bergen, in de Bondsrepubliek Duitsland,

„1e. een personenauto heeft bestuurd op de voor het openbaar ver-

„keer openstaande weg, de Landstrasse 298, zonder in het bezit te „zijn van een rijbewijs (Fuhrerschein) het welke zijn geldigheid niet had „verloren, als bedoeld in de bepalingen van het Strassenverkehrsgesetz, „of enig ander daarmede ingevolge de wettelijke bepalingen van de „wetgeving van de Bondsrepubliek Duitsland gelijkgesteld geldig rij- „bewijs, zijnde het hierboven ten laste gelegde feit niet met straf be- „dreigd door enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toe- „passelijke strafbepaling, doch zijnde hij, beklaagde, daarvoor strafbaar „ingevolge de op hem toepasselijke bepalingen van het Strassenver- „kehrsgesetz;

„2e. als bestuurder van een personenauto, daarmede rijdende over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 298, „onvoorzichtig of onoplettend onvoldoende heeft gelet op en onvol- „doende rekening heeft gehouden met en onvoldoende heeft geremd „voor een voor hem uit in dezelfde richting over deze weg langzaam „rijdende en tot geringe snelheid afgeremde personenauto, bestuurd „door H. H. J. J. M. Spoomans, door welke onvoorzichtige wijze van „rijden van beklaagde een aanrijding tussen beide personenauto's is „ontstaan en de veiligheid op de weg is in gevaar gebracht”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1) „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon buiten „het Koninkrijk een feit begaan, dat niet met straf wordt bedreigd door „enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke „strafbepaling, doch waarvoor hij ingevolge enige op hem toepasselijke „wet van het land waar het feit begaan wordt strafbaar is”;

2) „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon zich op „een voor het openbaar verkeer openstaande weg zodanig gedragen, „dat de veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht”;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1) artikel 168 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2) artikel 165 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeen- stemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandig- heden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het sub 2e bewezen geoordeelde feit termen aanwezig acht aan de beklaagde de bevoegd-

heid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor na te melden tijd; (Volgt: veroordeling tot: ad 1) een militaire detentie voor de tijd van 10 dagen en ad 2) betaling van een geldboete van *f* 100, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 6 maanden — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 10 november 1971

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier en Lt.-Generaal b.d. Van der Veen (plv.).

Raadsman: Mr. *R. F.* Foortse, advocaat te 's-Gravenhage.

(*Zie het vonnis hiervóór.*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien van de overweging als laatste gewijd aan het sub 1e tenlastegelegde — bladzijde 3 vonnis, 2e alinea — waarin de zinsnede „omdat „de werking van deze wet beperkt is tot voor het openbaar verkeer „openstaande Nederlandse wegen" behoort te worden gewijzigd in de zinsnede: „omdat de ten deze voor de tenlastelegging toegepaste Duitse „verkeersvoorschriften voor de rijbevoegdheid andere papieren eisen „dan in de Nederlandse verkeerswetgeving worden vereist";

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep, niet kan verenigen, zodat dit vonnis moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklagde is ten laste gelegd: (. . . enz.; *zie het vonnis — Red.*).

Post alia:

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen en het daarbij nader overwogene — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten. waarop het blijkens de weergegeven inhoud betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 9 maart 1971 te Bergen, in de Bondsrepubliek „Duitsland:

„1e. een personenauto heeft bestuurd op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 298, zonder in het bezit te zijn van een rijbewijs, hetwelk zijn geldigheid niet had verloren, als bedoeld in de bepalingen van het Strassenverkehrsgesetz of enige daarmede ingevolge de wettelijke bepalingen van wetgeving van de Bondsrepubliek Duitsland gelijkgesteld geldig rijbewijs;

„2e. als bestuurder van een personenauto, daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 298, onvoorzichtig of onoplettend onvoldoende heeft gelet op en onvoldoende rekening heeft gehouden met een voor hem uit in dezelfde richting over deze weg langzaam rijdende en tot geringe snelheid afremmende personenauto, bestuurd door H. H. J. J. M. Spoormans, door welke onvoorzichtige wijze van rijden van beklagde een aanrijding tussen beide personenauto's is ontstaan en de veiligheid op de weg in gevaar is gebracht”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. *„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als gebruiker van een voor het openbaar verkeer openstaande weg de door het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels niet in acht nemen”;*

2. *„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon zich op een voor het openbaar verkeer openstaande weg zodanig gedragen, dat de veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht”;*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. artikel 165 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat beklagde op 9 juni 1971 door het Hof terzake van overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet, gepleegd op 21 oktober 1970, werd veroordeeld tot een week hechtenis en acht maanden ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen. welke straffen het Hof bij het bepalen van na te melden straffen in rekening brengt;

overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van de beklagde;

(Volgt: veroordeling tot twee geldboeten (van f 150 en van f 100,

subs. 15 resp. 10 dagen hechtenis) en ontzegging van de rijbevoegdheid voor 6 maanden — *Red.*).

NASCHRIFT

Verwezen wordt naar het naschrift onder het vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht van 15 juni 1971 en de daarbij behorende sententie van 27 oktober 1971, hierna opgenomen.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 23 juni 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel G. J. I. Vermeulen;
Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Desertie, door in de loop van december 1970 na genezing van zijn ziekte niet naar zijn onderdeel terug te keren doch sedertdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig te blijven tot 2 maart 1971.

(W.M.Sr. art. 98)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. A., geboren 6 december 1950 dpl.sld., beklagde.

Gezien: . . . enz. ;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij te Oirschot, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienst-„plichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was ingedeeld „bij de Stafstafverzorgingscompagnie van het 17e Pantser Infanterie „Bataljon, sedert medio december 1970, althans sedert enige datum in de „maand december 1970, toen hij, op zijn huisadres verblijvende, tot reizen „in staat was, niet naar zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd, doch „sedertdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig ongeoorloofd „afwezig is geweest, totdat hij op 2 maart 1971 bij zijn genoemd onderdeel „is teruggekeerd“;

Overwegende: . . . enz. ;

overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Half december 1970, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij de Staf Staf Verzorgings Compagnie van het 17e Pantser Infanterie Bataljon te Oirschot, ben ik, op mijn huisadres verblijvende, na een periode gedurende welke ik door ziekte niet tot reizen in staat was, toen ik daartoe wel weer in staat was, niet naar mijn genoemd onderdeel teruggekeerd doch ben ik sedertdien daarvan met opzet en zonder dat ik daartoe recht of toestemming had

afwezig geweest en gebleven totdat ik op 2 maart 1971 bij mijn genoemd onderdeel ben teruggekeerd;

Overwegende, dat voormelde justitiële verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

De dienstplichtig soldaat P.A., is van omstreeks 6 december 1970 tot 2 maart 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning, afwezig geweest van zijn onderdeel 17e Pantser Infanterie Bataljon Staf Staf Verzorgings Compagnie, gelegerd te Oirschot, Generaal Majoor de Ruijter van Steveninckkazerne;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – wordende genoemde justitiële verklaring slechts bezeugd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij te Oirschot, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke „militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij de Stafstafverzorgingscompagnie van het 17e Pantser Infanterie Bataljon, sedert medio december „1970, toen hij op zijn huisadres verblijvende, tot reizen in staat was, „niet naar zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd, doch sedertdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest, totdat hij op 2 maart „1971 bij zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd;”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „desertie, gepleegd in tijd van vrede”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98, eerste lid aanhef en sub 2 juncto tweede lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 10 weken, voorwaardelijk, proeftijd 6 maanden – Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 14 juli 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel Mr. O. van der Bij en Kolonel R. R. Twijssel;

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Diefstal van 2 personenauto's, de ene van de openbare weg waar de auto onafgesloten en met de contactsleutel in het contactslot stond, de andere van de brug van een garagebedrijf.

7 maanden gevangenisstraf waarvan 4 maanden voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 310)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.L., geboren 17 januari 1951, dpl.sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

1 dat hij op of omstreeks 27 maart 1971, in de gemeente Apeldoorn, „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een personenauto (Volvo-sportmodel), geheel of ten dele toebehorende aan „G. Verhoek, althans aan een ander of anderen dan aan hem, beklaagde,

2 dat hij op of omstreeks 19 april 1971, in de gemeente Nijmegen, „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „een personenauto (B.M.W.) geheel of ten dele toebehorende aan de „N.V. Nieuwenhuis, althans aan een of meer anderen dan aan hem, „beklaagde;”

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 27 maart 1971 heb ik te omstreeks 12.15 uur bij garage Huisman aan de Loolaan te Apeldoorn weggenomen een personenauto, Volvo sportmodel, gekentekend GA 70-80, naar mij later bleek toebehorende aan J. Verhoek, met de bedoeling mij die auto toe te **eigenen**. Ik had van niemand recht of toestemming die auto weg te nemen en mij toe te **eigenen**.

Op 19 april 1971 heb ik te omstreeks 19.45 uur uit garage Nieuwenhuis te Nijmegen weggenomen een personenauto, B.M.W. 2002, gekentekend 69-64 FN, naar mij later bleek toebehorende aan de N.V. Nieuwenhuis met de bedoeling die auto voor mijzelf te behouden, hoewel ik van niemand recht of toestemming had die auto weg te nemen en mij toe te **eigenen**;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-

verbaal nr..., opgemaakt en gesloten te Apeldoorn op 29 maart 1971 door Johannes Cornelis Godefrides Hubertus Vermeulen, agent rechercheur van gemeentepolitie te Apeldoorn, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Gerrit Verhoek:

Ik ben eigenaar en houder van de Volvo personenauto, gekentekend GA 70-80, sportmodel. Ik plaatste deze auto op zaterdag 37 maart 1971 onafgesloten en met de contactsleutels in het contactslot voor perceel Loolaan 2 te Apeldoorn. Die dag te omstreeks 19.00 uur bemerkte ik, dat mijn auto weg was. Ik had de auto aan niemand uitgeleend. Ik heb ook aan niemand toestemming gegeven om met de auto te gaan rijden, zich toe te eigenen of om de benzine uit de auto te gebruiken. Een ieder miste daartoe elk recht;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. 2118/71 RE, opgemaakt en gesloten te Nijmegen op 22 april 1971 door Jacobus Henricus Wilhelmus Beset, hoofdagent rechercheur van gemeentepolitie te Nijmegen, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Antonius Henricus Nieuwenhuis:

Ik ben directeur van het autobedrijf Nieuwenhuis N.V., gevestigd te Nijmegen. Genoemde N.V. is eigenaresse van een personenauto, merk B.M.W., type 2002, kenteken 69-65 FN. Deze auto was op maandag 19 april 1971, omstreeks 18.45 uur geplaatst op de brug van het garagebedrijf, gevestigd in perceel Raadhuisstraat 30 te Nijmegen. Op dinsdag 20 april 1971, omstreeks 08.30 uur, kwam ik tot de ontdekking dat de auto uit de garage was verdwenen. Namens de N.V. verklaar ik U dat aan niemand het recht of de toestemming is gegeven de aan de N.V. toebehorende personenauto weg te nemen of zich toe te eigenen dan wel deze op de openbare weg te gebruiken of te doen gebruiken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigt ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1 en sub 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

1 dat hij op 27 maart 1971, in de gemeente Apeldoorn, met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een personenauto (Volvo-sportmodel), geheel of ten dele toebehorende aan „G. Verhoek,

2 dat hij op 19 april 1971, in de gemeente Nijmegen, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een personenauto (B.M.W.) geheel of ten dele toebehorende aan de N.V. Nieuwenhuis”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „diefstal, meermalen gepleegd”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklagde zich sedert 21 april 1971 in voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Dictum: Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de duur van 7 maanden, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Handhaaft het bestaande arrest;

Beveelt, dat van deze gevangenisstraf een gedeelte groot 4 maanden niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op 2 jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarden, dat veroordeelde zich zal gedragen naar de door of namens de Protestants Christelijke Reclaseringsvereniging te geven aanwijzingen zolang deze instelling zulks nodig oordeelt en hij zich gedurende de proeftijd zal stellen onder psychiatrische behandeling, voor zover en voor zolang de toezichthoudende instelling zulks noodzakelijk acht;

Bepaalt dat beëindiging van het reclasseringscontact niet plaats vindt dan na daartoe verkregen toestemming van de betrokken reclasseringsraad;

Draagt voormelde instelling op gedurende die tijd terzake hulp en steun te verlenen – *Red.*).

Arrondissementskrijgsraadte 's-Hertogenbosch

Vonnis van 28 juli 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel L. Breure en Luitenant-Kolonel E. P. H. van der Leur;
Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Als korporaal door een samenweefsel van verdichtsels (in strijd met de waarheid aan zijn commandant meegedeeld dat zijn echtgenote ziek was en geen hulp had) zich een aantal vrije dagen verschaft; vervolgens ongeveer een week opzettelijk ongeoorloofd afwezig gebleven.

(W.M.Sr. art. 97, 101; W.Sr. art. 56, 57)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.C.,
geboren 28 oktober 1947, korp. I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 18 januari 1971 te Veldhoven, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als korporaal in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij het Pantserinfanterie Rij- en Opleidingscentrum, zich opzettelijk door een listige kunstgreep en/of een samenweefsel van verdichtsels gedurende 18, 19 en 20 januari 1971 heeft onttrokken aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen als korporaal-rijinstructeur, hebbende hij toen aldaar opzettelijk, listiglijk, bedriegelijk en in strijd met de waarheid aan zijn compagniescommandant, de Majoor Th. A. Sies, medegedeeld dat zijn vrouw ziek was en thuis geen hulp had, waarna gemelde compagniescommandant hem (beklaagde) op 18, 19 en 20 januari 1971 buitengewoon verlof heeft verleend en hij (beklaagde) daarop gemeld militair onderdeel heeft verlaten, waarna hij (beklaagde) vervolgens op 21 januari 1971, dienende in hogervermelde kwaliteit, niet op zijn te Veldhoven gelegerd militair onderdeel is teruggekeerd, doch sedertdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 28 januari 1971 weder op dat onderdeel is teruggekeerd,

„althans, indien terzake van vorenstaande geen veroordeling mocht of zou kunnen volgen:

„dat hij te Veldhoven, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als korporaal in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij het Pantserinfanterie Rij- en Opleidingscentrum, op of omstreeks 18 januari 1971 zijn genoemd onderdeel heeft verlaten, althans op of omstreeks 21 januari 1971, na afloop van een hem verleend buitengewoon verlof niet naar zijn gemeld onderdeel is teruggekeerd, en sedertdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 28 januari 1971 weder op dat onderdeel is teruggekeerd”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige justitiële verklaring, gedagtekend 1 februari 1971 en ondertekend door de Commandant van de A. Compagnie van het Pantser Infanterie Rij- en Opleidingscentrum te Veldhoven, blijkt dat de korporaal der 1e klasse C.G., behorende tot de

Koninklijke Landmacht, op genoemde datum sedert 16 november 1966 in dienst is als vrijwilliger wiens dienstverband hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 18 januari 1971, terwijl ik als korporaal in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij de A. Compagnie van het Pantserinfanterie Rij- en Opleidingscentrum te Veldhoven, heb ik te omstreeks 14.00 uur aan mijn compagniescommandant, de Majoor Sies, verzocht mij enkele dagen buitengewoon verlof te verlenen omdat mijn vrouw ziek was en thuis geen hulp had, hoewel ik wist dat deze mededeling in strijd met de waarheid was. Te omstreeks 16.00 uur die dag deelde mijn commandant mij mede dat hij mij om voormelde reden buitengewoon verlof verleende tot en met 20 januari 1971. Te omstreeks 17.00 die dag heb ik mijn militair onderdeel verlaten en heb ik mij op voormelde wijze tot en met 20 januari 1971 onttrokken aan de vervulling van mijn dienstverplichtingen als korporaalrijnstructeur, door genoemde periode van mijn onderdeel afwezig te zijn. Op 21 januari 1971 ben ik echter niet naar mijn te Veldhoven gelegerd militair onderdeel teruggekeerd doch ik ben sedertdien daarvan met opzet en zonder dat ik daartoe recht of toestemming had, afwezig geweest en gebleven totdat ik op 28 januari 1971 weer bij dat onderdeel ben teruggekeerd;

Overwegende, dat voormelde justitiële verklaring, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De korporaal der 1e klasse G.C., is van 18 januari 1971 tot 28 januari 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel Pantserinfanterie-Rij- en Opleidingscentrum de A. Compagnie, gelegerd te Veldhoven;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek opgemaakt en gesloten te Veldhoven op 28 januari 1971 door Henderikus Martin van Dijk, eerste luitenant der Infanterie en Jan Reinder Gerard Jofriet, vaandrig der Infanterie, beiden behorende tot de A. Compagnie van het Pantser Infanterie Rij- en Opleidingscentrum te Veldhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Theodorus Anthonius Sies, majoor der Infanterie:

Op maandag 18 januari 1971 keerde de korporaal G.C. terug van buitengewoon verlof in verband met de bevalling van zijn echtgenote. Hij meldde zich bij mij en vroeg nog enige dagen buitengewoon verlof in verband met ziekte van zijn echtgenote. Ik vroeg hem of er geen hulp in huis was (zij woonden bij hun schoonouders in), waarop hij zei dat zijn schoonmoeder overdag werkte en er dus geen hulp was. Ik heb hem toen nog enige dagen buitengewoon verlof verleend en hem gezegd dat hij midden in de week moest bellen om te vertellen hoe de situatie thuis was.

Hierna verdween hij. Hij gaf deze week geen bericht. Op 27 januari 1971 heb ik de Brigade Marechaussee in Amersfoort gebeld met het verzoek aan de korporaal T.C. een reisopdracht uit te reiken naar zijn onderdeel. 's Avonds te ongeveer 22.45 uur belde de korporaal G.C. mij op en vroeg wat er aan de hand was. Ik heb hem toen bevolen de volgende ochtend om 08.00 uur in de kazerne aanwezig te zijn. De volgende ochtend om 08.00 uur, donderdag 28 januari 1971 heeft hij zich op zijn onderdeel teruggemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – **wordende** genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks”, „in ieder geval in Nederland”, „een listige kunstgreep en/of”, en „althans hoogst nalatig”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als militair zich opzettelijk door een samenweefsel van verdichtsels „tijdelijk aan de vervulling zijner dienstverplichtingen onttrekken,” voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 101 van het Wetboek van Militair Strafrecht, juncto artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht; en „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat – nu ten aanzien van het primair ten laste gelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar – Red.).

NASCHRIFT

Beklagde is, aanvankelijk krachtens een door bedrieglijke middelen verkregen toestemming en vervolgens met eigendunkelijke overschrijding van

die toestemming, van 18 tot 28 januari 1971 opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest. Deze afwezigheid werd door de Krijgsraad als twee verschillende feiten beschouwd en naar mijn mening terecht. Ik meen dat er inderdaad van twee misdrijven sprake is wanneer het op grond van de bedrieglijke middelen verkregen verlof aan een bepaalde termijn verbonden was en die termijn opzettelijk ongeoorloofd werd overschreden.¹⁾

De beklaagde heeft in dit verband verklaard, dat hij buitengewoon verlof kreeg tot en met 20 januari en dat hij vanaf 21 januari verder opzettelijk ongeoorloofd afwezig bleef. De commandant van beklaagde zegt het niet zó scherp-geformuleerd. Hij heeft verklaard, dat hij beklaagde „enige dagen” buitengewoon verlof verleende met de mededeling dat beklaagde midden in de week (woensdag viel op 20 januari 1971) moest opbellen om te vertellen hoe de situatie thuis was. Toen echter beklaagde op 20 januari niet belde, zal ook in de lezing van de commandant verder niet meer van een (zij het op bedrieglijke gronden verkregen) verlof sprake zijn geweest.

De Krijgsraad heeft, blijkens aanhaling van art. 57 W.Sr., de beide feiten in meerdaadse samenloop beschouwd; naar mijn mening is hier veeleer sprake van voortgezette handeling (art. 56 W.Sr.).

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 11 augustus 1971

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonel Mr. C. R. van der Kooi en Kolonel C. J. Ponte;

Raadman: Mr. A. J. Brouwers.

De Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch, kennisnemende van de zaak tegen een *dpl.sld.* van de KLu is ingevolge artikel 99 Invoeringswet bevoegd tevens kennis te nemen van de zaak tegen een *dpl.sld.* der KL.

Als verantwoordelijke redacteuren van het districtsblad van district 5 der Vereniging voor dienstplichtige militairen, genaamd „Emergo”, opnemen van een anonieme inzending waarvan de strekking de grondslagen van de krijgstucht aantast.

Met gebruikmaking van art. 24 W.Sr. veroordeeld tot f 150 boete.

(W.M.Sr. art. 147; W.Sr. art. 24; Inv. M.S.Tr. art. 99)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.H. en P.W., resp. geboren op 27 april 1947 en op 26 maart 1950, beiden *dpl.sld.*, beklaagden.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagden is ten laste gelegd:

„dat zij op of omstreeks 25 maart 1971, in ieder geval in of omstreeks

---

¹⁾ Men vergelijkte het vonnis van de Krijgsraad te Velde Zuid van 11 september 1952 (M.R.T. XLVI blz. 37) met het daarbij gestelde naschrift.

„de maand maart 1971, te Utrecht en/of te Amersfoort, in ieder geval in „Nederland, terwijl zij ieder als dienstplichtig soldaat in werkelijk militaire „dienst verbleven, tezamen en in vereniging, althans ieder voor zich, als „leden van de redactie van het district-blad „Emergo” van de „Vereniging „„van dienstplichtige militairen”, door middel van een in meerdere exem- „plaren onder in de Juliana van Stolbergkazerne gelegerde militairen „verspreid geschrift, hetwelk als bijlage 5 is gevoegd bij proces-verbaal „nr. P. 190/71 van de Brigade Amersfoort van de Koninklijke Mare- „chaussee, waarin het volgende is opgenomen:

„„NOG EEN TOEVOEGEND SCHRIJVEN VAN EEN – uiteraard anoniem te „„blijven – BETROKKENE.

„„De kracht van onze actie lag in het feit, dat we sinds lange tijd in de „„Jul. v. Stolbergkazerne de legerleiding ter plaatse en later zelfs te lande „„weer eens met de neus op de reactionaire feiten drukten. Het gewraakte „„bulletin zou de eerste in een dergelijke reeks zijn. Het lag in de bedoe- „„ling om regelmatig maten in die bulletins aan het woord te laten over „„meegemaakte gebeurtenissen van onverkwikkelijke en niet te accepteren „„aard. We wilden een VVDM opbouwen die een eigen strijdbond van „„alle soldaten in de kazerne zou vormen. Onder andere met deze bulle- „„tins wilden we de eenheid van de soldaten opbouwen en een sterke „„macht organiseren tegen de legerleiding.

„„Wat in het bulletin staat is volledig in overeenstemming met de feite- „„lijke gang van zaken. Het materiaal is door vrijwel alle betrokkenen „„geleverd. Er is uitvoerig over gediskussieerd en eenstemmig over be- „„sloten. De reacties van de meerderheid van de soldaten was positief. „„Van zó'n soldatenorganisatie die opkomt voor de belangen van alle „„maten wilde men wel lid worden. Al onmiddellijk bleek dat het verschij- „„nen van een schijntje waarheid over de werkelijke verhoudingen in het „„Nederlandse leger het vertrouwen van velen krijgt en solidariserend wer- „„ken kan. De reactie van de commandant van de Juliana was omgekeerd „„evenredig. Hij sprak van opruiing, onbehagen kweken, onrust stoken. „„Hij zag de „rode vaandels al ontrold worden”. Op deze weg moest de „„VVDM niet voortgaan! Trouwens daar zou hij zelf wel voor zorgen!

„„En toen bleek onze zwakte. Eén pamflet maakt nog geen sterke orga- „„nisatie, die met sukses kan optreden tegen represailles van de leger- „„bazen. Om de onvermijdelijke straffen, overplaatsingen (: onschade- „„lijkmaking) e.d., met goed resultaat te bestrijden, moet de gehele „„kazerne gemobiliseerd kunnen worden in een daadwerkelijk verzet „„(langzaam aan acties, stakingen).

„„Kontaktcommissies kunnen uit protest aftreden, de VVDM kan „„de opinie van het volk mobiliseren. Niet alleen in het Grote Overleg „„op het Ministerie e.d. maar vooral in de dagelijkse strijd van de sol- „„daten zelf in de kazernes wordt de uitslag van acties beslist. Zover „„waren we nog niet, zover zijn we nog nergens. Maar wanneer we de

„,lessen uit stukken strijd als deze trekken, kunnen we geleidelijk aan
„,vooruitgaan. Zo is het in de eerste plaats van belang te beseffen, dat
„,„pamfletten als VVDM bulletin nr. 1 in Amersfoort en nergens legaal
„,„kunnen worden uitgegeven. In het leger moet men zich zelf op dit
„,„moment (als we nog niet zo sterk zijn) niet te gauw blootgeven, Anders
„,„is het gevolg: afbraak door de legerleiding van wat moeizaam is opge-
„,„bouwd. De belangrijkste les uit onze aktie was dan ook, dat we tot het
„,„inzicht kwamen van de noodzakelijkheid om legale kernen (besturen)
„,„en illegale kernen (aktiegroepen) op te bouwen. Wanneer deze beiden
„,„buiten de kazerne kontakt hebben met elkaar, goed naar de soldaten
„,„luisteren, een strategie uitstippelen en daaraan konsekvent vasthou-
„,„den, dan kan zoiets als in de Juliana van Stolbergkazerne na de aktie
„,„is gebeurd niet meer voorvallen. Dan kunnen de Heren van het
„,„OCMGD nog vele onthullende bulletins verwachten en dan kunnen
„,„de soldaten eindelijk eens een vuist gaan maken"

„,hebben getracht de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen,

„,althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling
„,mocht of zou kunnen volgen:

„,dat zij op of omstreeks 25 maart 1971, in ieder geval in of omstreeks
„,de maand maart 1971, te Utrecht en/of te Amersfoort, in ieder geval in
„,Nederland, terwijl zij ieder als dienstplichtig soldaat in werkelijke
„,militaire dienst verbleven, tezamen en in vereniging, althans ieder voor
„,zich, een geschrift, te weten het district-blad „Emergo” van de „Vereni-
„,„ging van dienstplichtige militairen”, welk geschrift als bijlage 5 is ge-
„,voegd bij proces-verbaal nr. P. 190/71 van de Brigade Amersfoort van
„,de Koninklijke Marechaussee, waarin het volgende is opgenomen”: . . .
(enz. — *Red.*);

„,zijnde een geschrift waarin werd getracht de tucht onder de krijgs-
„,macht te ondermijnen, in tientallen exemplaren, althans meer dan één
„,exemplaar onder in de Juliana van Stolbergkazerne gelegerde mili-
„,tairen hebben verspreid en/of ter verspreiding in voorraad hebben ge-
„,had, terwijl ieder van hen (beklaagden) bekend was met de strekking van
„,dat geschrift om de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen”;

Overwegende dat uit een ten processe aanwezige justitiële verklaring,
gedagtekend 17 mei 1971 en ondertekend door de Commandant 120
Genie LichteHerstel-en AanvullingsplaatsCompagniete Maarn, blijkt, dat
de dienstplichtig soldaat J.H., behorende tot de Koninklijke Landmacht,
op genoemde datum sedert 21 juli 1970 in werkelijke militaire dienst is;

Overwegende dat uit een ten processe aanwezige justitiële verklaring,
gedagtekend 14 mei 1971 en ondertekend door de Commandant A-
squadron Staf CLV te Zeist, blijkt, dat de dienstplichtig soldaat P.W.
behorende tot de Koninklijke Luchtmacht, op genoemde datum sedert
23 februari 1970 in werkelijke militaire dienst is;

Overwegende dat de bevoegdheid tot kennisneming van de zaak ten

aanzien van beklaagde W. voornoemd, ingevolge het bepaalde in artikel 99 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, de bevoegdheid tot kennisneming van de zaak ten aanzien van beklaagde H. voornoemd mee brengt;

Overwegende dat beklaagde H. ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

In maart 1971 heb ik te Utrecht samen met de dienstplichtig soldaat Koninklijke Luchtmacht P.W., met wie ik de redactie vormde van het districtsblad van district 5 der Vereniging Voor Dienstplichtige Militairen, genaamd „Emergo” op pagina 14 van nummer 1 van de eerste jaargang van genoemd blad, opgenomen een artikel onder de kop „Nog een „toegevoegd schrijven van een – uiteraard anoniem te blijven – be-„trokkene”, welk artikel in de tenlastelegging correct en volledig is geciteerd.

Ik weet dat bedoeld nummer eind maart 1971 in meerdere exemplaren is verspreid onder de in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort gelegerde militairen. W. en ik hebben genoemd stuk doorgelezen alvorens het in het bewuste Emergo-nummer te plaatsen. Als redactielid voel ik mij verantwoordelijk voor de plaatsing daarvan. Ik erken dat met name waar in dit stuk wordt gesproken van daadwerkelijk verzet, daarmee inderdaad de grondslagen van de krijgsmacht worden aangetast en dat men hier inderdaad kan spreken van ondermijning van de tucht in de krijgsmacht.

Overwegende dat beklaagde W. ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

In maart 1971 heb ik te Utrecht samen met de dienstplichtig soldaat Koninklijke Landmacht J.H., met wie ik de redactie vormde van het districtsblad van district 5 der Vereniging Van Dienstplichtige Militairen, op pagina 14 van nummer 1 van de eerste jaargang van genoemd blad opgenomen een beschouwing onder de kop „Nog een toegevoegd schrijven van een – uiteraard anoniem te blijven – betrokkene”, welke beschouwing letterlijk in de tenlastelegging staat vermeld.

Ik weet dat bedoeld nummer eind maart 1971 in meerdere exemplaren, 800 à 1000, is vervaardigd en die bestemd waren om verspreid te worden in de diverse afdelingen van district 5 van de W D M . Een aantal van deze exemplaren is, zoals ik weet, verspreid onder de in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort gelegerde militairen. H. en ik hebben genoemd stuk meerdere malen doorgelezen alvorens het in het bewuste „Emergo”-nummer te plaatsen. Als redactielid voel ik mij verantwoordelijk voor de plaatsing daarvan.

Overwegende dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 190/71, opgemaakt en gesloten te Amersfoort op 11 mei 1971 door Jozeph Hendrikus Maassen, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Amersfoort, onder meer za-

kelijk inhoudt:

als verklaring van Cornelis van de Velde:

Op een dag in maart 1971 trof ik in een legeringskamer voor soldaten in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort twee drukwerkjes aan, die bij nadere beschouwing de eerste aflevering bleken te zijn van het VVDM-districtsblad „Emergo”.

Overwegende dat het ten processe overgelegde aan beklagden vertoond en voorgehouden VVDM-districtsblad „Emergo” onder meer zakelijk inhoudt: (*zie tenlastelegging – Red.*);

Overwegende dat de inhoud van het in de tenlastelegging genoemde geschrift in zijn geheel en met name in het bijzonder de passages:

„onder andere met deez bulletins wilden we de eenheid van de soldaten „opbouwen en een sterke macht organiseren tegen de legerleiding”, „Eén „pamflet maakt nog geen sterke organisatie, die met sukses kan optreden „tegen represailles van de legerbazen. Om de onvermijdelijke straffen, „overplaatsingen (onschadelijkmaking) e.d. met goed resultaat te be- „strijden, moet de gehele kazerne gemobiliseerd kunnen worden in een „daadwerkelijk verzet (langzaam aan akties, stakingen)”, „De belang- „rijkste les uit onze akties was dan ook, dat we tot het inzicht kwamen „van de noodzakelijkheid om legale kernen (besturen) en illegale kernen „(aktiegroepen) op te bouwen” en „Dan kunnen de Heren van het „OCMGD nog vele onthullende bulletins verwachten en dan kunnen „de soldaten eindelijk eens een vuist gaan maken”,

de strekking heeft te trachten de tucht onder de Krijgsmacht te ondermijnen en dat het oogmerk daartoe voortvloeit uit de gebezigde woorden van het geschrift zelve, zowel dit geschrift in zijn geheel als in het bijzonder uit genoemde passages daarvan;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen – wordende de verklaring van elk der beklagden slechts gebezigd tegen hen die haar aflegden en wordende het aan beklagden vertoond en voorgehouden hiervorengenoemde districtsblad „Emergo” slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagden primair is ten laste gelegd met hun schuld daaraan, te weten:

„dat zij in de maand maart 1971 te Amersfoort, terwijl zij ieder als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleven, tezamen „en in vereniging als leden van de redactie van het districtsblad „Emergo” „van de „Vereniging van dienstplichtige militairen”, door middel van een „in meerdere exemplaren onder in de Juliana van Stolbergkazerne gele- „gerde militairen verspreid geschrift, hetwelk als bijlage 5 is gevoegd bij „proces-verbaal nr. P. 190/71 van de Brigade Amersfoort van de Ko- „ninklijke Marechaussee, waarin het volgende is opgenomen”: . . . (*enz.; zie tenlastelegging – Red.*);

„hebben getracht de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen”;

Overwegende dat het aldus bewezene ten aanzien van ieder der beklagden moet worden gekwalificeerd als:

„*Medeplegen van als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon, „door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht trachten te ondermijnen”*,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 147, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, juncto artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagden meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat zij daarvan behoren te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagden zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon der daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij toepassing van vrijheidsstraf als hoofdstraf gevangenisstraf van niet meer dan drie maanden zou hebben opgelegd;

Overwegende dat – nu ten aanzien van het primair tenlastegelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

(Volgt: veroordeling van ieder der beklagden tot betaling van een geldboete van f 150, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen – *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 14 september 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels R. W. van der Molen en G. J. G. Verschueren.

Raadsman: Kapitein B. Duvekot.

(1) *Aangifte doen van een strafbaar feit (een te zijnen laste gepleegde diefstal van DM 20 uit een portefeuille, zich bevindende in zijn jas die hij in zijn legeringskamer had neergelegd) wetende dat dat feit niet gepleegd was.*

(2) *Diefstal van DM 7 uit een porternonnaie, zich bevindende in de broekzak van een soldaat, welke broek deze over zijn bed gehangen had. Twee weken militaire detentie.*

(W.M.Sr. art. 11; W.Sr. art. 188 en 310).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen

J. F., geboren 29 september 1950, res. korp., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op 19 maart 1971 te **Blomberg** (Bondsrepubliek **Duits-**
„**land**), terwijl hij als korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de
„**Koninklijke Luchtmacht** en zich in militaire dienstbetrekking in de
„**Bondsrepubliek Duitsland** bevond, opzettelijk tegen de soldaat **Corne-**
„**lis Johannes Antonius Roovers** bij de wachtmeester 1e klasse der **Ko-**
„**ninklijke Marechaussee** van de **Brigade Blomberg** (Bondsrepubliek
„**Duitsland**), **Johannes Kloosterman**, valselijk klachte of aangifte heeft
„gedaan en door deze in schrift heeft doen brengen, dat genoemde sol-
„daat **Roovers** van hem, beklaagde, een bedrag in geld, groot 20 D.M.,
„had gestolen, waardoor de eer en/of de goede naam van genoemde
„**Roovers** werd aangerand,

„althans, indien **terzake** van het vorenstaande geen veroordeling
„mocht of zou kunnen volgen:

„dat hij op 19 maart 1971 te **Blomberg** (Bondsrepubliek **Duitsland**),
„terwijl hij als korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de **Ko-**
„**ninklijke Luchtmacht** en zich in militaire dienstbetrekking in de
„**Bondsrepubliek Duitsland** bevond, bij de wachtmeester 1e klasse der
„**Koninklijke Marechaussee** van de **Brigade Blomberg** (Bondsrepubliek
„**Duitsland**), **Johannes Kloosterman**, aangifte of klachte heeft gedaan,
„dat de soldaat **Cornelis Johannes Antonius Roovers** te zijnen nadele
„diefstal had gepleegd van 20 D.M., terwijl hij wist dat dit misdrijf niet
„gepleegd was;

„2. dat hij op of omstreeks 18 maart 1971 te **Blomberg** (**Bondsrepu-**
„**bliek Duitsland**), terwijl hij als korporaal in werkelijke militaire dienst
„was bij de **Koninklijke Luchtmacht** en zich in militaire **dienstbetrek-**
„**king** in de **Bondsrepubliek Duitsland** bevond, met het oogmerk van
„wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een bedrag in geld
„groot 7.00 D.M., toebehorende aan de soldaat der 1e klasse **P. F. M.**
„**Hebben**, althans aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, gedagtekend 14 mei 1971 en ondertekend door de Commandant van het Verzorgings-squadron van de 3e Groep Geleide Wapens te **Blomberg**, blijkt dat de reserve korporaal **J. F.**, registratienummer . . . , behorende tot de **Koninklijke Luchtmacht**, op genoemde datum sedert 30 september 1968 in dienst is als vrijwilliger, wiens dienstverband hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem sub 1 primair tenlastegelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sinds 30 september 1968 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst als reserve militair bij de Koninklijke Luchtmacht. Sinds 24 november 1969 ben ik als zodanig in de rang van korporaal ingedeeld bij het Verzorgings-squadron van de 3e Groep Geleide Wapens te Blomberg (Bondsrepubliek Duitsland) en aldaar **tewerk** gesteld. Op 18 maart 1971 bevond ik mij in kamer 35 van gebouw 2 op het Koninklijke Luchtmacht-kamp te Blomberg (Bondsrepubliek Duitsland). Aldaar heb ik toen, na onderzoek in de broekzakken van de soldaat der eerste klasse P. F. M. Hebben, een portemonnaie gevonden. Uit die portemonnaie heb ik toen de twee grootste munten gehaald, één munt van 5 D.M. en één van 2 D.M., totaal derhalve een geldbedrag groot 7.00 D.M. Dit geldbedrag heb ik **in mijn eigen portemonnaie gestopt**. Toen ik dit geldbedrag wegnam, met de bedoeling om het voor **mij** zelf te behouden, wist ik dat die 7 D.M. **mij** niet toebehoorden, maar aan genoemde Hebben en ik wist toen ook dat ik van niemand recht of toestemming had om dat geldbedrag; weg; te nemen en **mij** toe te **eigenen**.

Op 19 maart 1971 arriveerde ik in het gebouw van de Brigade van de Koninklijke Marechaussee te Blomberg (Bondsrepubliek Duitsland). Aldaar werd ik te woord gestaan door de wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee Johannes Kloosterman. Wetende dat zulks in **strijd** met de waarheid was, heb ik toen tegenover genoemde wachtmeester **T** verklaard, dat er door de soldaat **C. J. A. Roovers** van mij een geldbedrag van 20 D.M. was gestolen. Die **aangifte** van **mij** is toen door genoemde wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee **op** schrift gesteld;

Overwegende, dat het ten **processe** overgelegde ambtsedig **proces-verhaal no. P. 22/1971**, opgemaakt en gesloten te Blomberg **op** 20 april 1971 door Johannes Kloosterman, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade **Blomberg** (Bondsrepubliek Duitsland), onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op 19 maart 1971 verscheen voor mij een persoon die mij opgaf te zijn genaamd J. F., korporaal, ingedeeld bij het Verzorgings-squadron van de 3e Groep Geleide Wapens der Koninklijke Luchtmacht. gelegd te **Blomberg** (Bondsrepubliek Duitsland). Hij deed mij de volgende aangifte en verklaarde:

„Op 6 of 13 februari 1971 ging in mij douchen en heb ik mijn kle-
„ding over een stoel op mijn kamer gelegd. In mijn **jasje** zat **mijn** Porte-
„feuille, inhoudende onder meer een bankbiljet van DM. 20,—. Toen
„ik terugkwam van het douchen zag ik een mij onbekend persoon uit
„mijn kamer komen. Ik ben vlug naar mijn kamer gelopen en zag dat
„mijn portefeuille anders in mijn jasje zat dan ik hem er in gedaan had.
„Ik ben onmiddellijk de hierboven bedoelde persoon nagelopen. Het
„bleek mij te zijn de soldaat **C. J. A. Roovers**. Roovers gaf onmiddellijk

„toe dat hij een bankbiljet van DM 20,— uit mijn portefeuille had ge-
„haald. Ik had Roovers geen toestemming gegeven om het mij in eigen-
„dom toebehorende bankbiljet van D.M. 20 weg te nemen en zich
„toe te eigenen”;

als verklaring van Cornelis Johannes Antonius Roovers:

De door U genoemde korporaal F. ken ik in het geheel niet. Ik ben
nog nooit in de tweede etage van gebouw 2 van de Nato kazerne te
Blomberg (Bondsrepubliek Duitsland) geweest. Ik ben nog nooit bij de
korporaal F. op de kamer geweest. Ik ontken dat ik DM 20 van hem
gestolen heb;

als verklaring van Paulus Franciscus Maria Hebben:

Op 17 maart 1971 was ik op kamer 35 in gebouw 2 van de Nato
kazerne te **Blomberg** (Bondsrepubliek Duitsland). Ik had mijn uniform-
broek over het voeteneinde van mijn bed gehangen. In een der broek-
zakken zat mijn portemonnaie inhoudende onder meer één munt van
DM 5,— en één munt van DM 2,—. Omstreeks 24.00 uur kwam kor-
poraal F., die ook op deze kamer gelegerd is, binnen. De volgende mor-
gen, 18 maart 1971 zag ik dat de twee muntstukken van DM 5,— en
DM 2,— niet meer in mijn portemonnaie aanwezig waren. Ik heb aan
niemand toestemming gegeven om bedoelde, mij in eigendom toebeho-
rende, muntstukken weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-
staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen
aan beklagde sub 1 subsidiair en sub 2 is ten laste gelegd met zijn
schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of klachte” in sub
1 subsidiair en „of omstreeks” en „althans aan een of meer anderen
„dan aan hem, beklagde” in sub 2;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het
„niet gepleegd is”*,

2. „*diefstal*”;

1. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 188 Wetboek van Strafrecht,

2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem-
ming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden
waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 2
weken — *Red.*).

CIVIELE RECHTSPRAAK

President van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage

(KORT GEDING)

Vonnis van 14 juni 1971*)

President: Mr. J. H. C. Slotemaker

Eiser, militair van de Amerikaanse Marine, op 26 juni 1970 van zijn toen in Nederland liggende schip gedeserteerd, verzet zich tegen de beslissing van de Staatssecretaris van Justitie om hem, op vordering van de Amerikaanse autoriteiten, op grond van het Nato Status Verdrag ter beschikking van die autoriteiten te stellen.

De President in kort geding overweegt dat eiser reeds bijna een jaar, en zulks met medeweten van de Nederlandse autoriteiten, in Nederland verblijft; dat eiser gedurende die tijd door de Nederlandse en door de Amerikaanse autoriteiten ongemoeid is gelaten; dat op een verzoek van eiser om verblijfsvergunning nog niet in hoogste ressort is beslist en dat eiser ook nog een verzoek kan indienen om hem als politieke vluchteling te beschouwen. Aangezien hier meerdere, voor verschillende beantwoording vatbare rechtsvragen van niet eenvoudige aard aan de orde zijn gesteld en misschien nog kunnen worden gesteld, van de beantwoording waarvan het afhangt of de Staat al of niet gehouden zal zijn eiser over te leveren, dient eiser meer tijd en gelegenheid te krijgen om die rechtsvragen, eventueel met behulp van terzake deskundige juristen en na behoorlijke voorbereiding, ten overstaan van Rechter-Commissaris resp. Minister van Justitie in volle omvang en uitputtend te (doen) behandelen.

De President concludeert dat nog niet onomstotelijk vaststaat dat eiser onderworpen is aan de rechtsmacht van zijn Staat en aan deze moet worden overgeleverd; en voorts dat de spoed waarmede de Staat der Nederlanden voornemens is te voldoen aan het pas naar aanleiding van persberichten door de Amerikaanse Ambassade gedane verzoek tot overlevering (hebbende die Ambassade kennelijk bijna een jaar niet naar eiser omgekeken) niet gerechtvaardigd noch geboden is, noch is te rijmen met de beginselen van „fair play" en de jegens eiser in acht te nemen zorgvuldigheid.

De President acht de stelling van eiser, dat de Staat der Nederlanden zich jegens hem schuldig zou maken aan een onrechtmatige daad door hem thans over te leveren, gegrond. De President verbiedt de Staat, voorlopig en gedurende 6 maanden, eiser over te leveren.

(Nato Status Verdrag art. VII en XVI; Vreemdelingenwet art. 15, 29; Verdrag van Genève)

---

*) De Staat der Nederlanden heeft tegen dit vonnis hoger beroep ingesteld. (Red.).

DE PRESIDENT VAN DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE 'S-GRAVENHAGE, rechtdoende in kort geding, heeft het navolgende vonnis gewezen in de zaak van R.J.W., wonende te Haarlem (procureur Mr. A. S. Lissauer; advocaat Mr. W. J. van Bennekom te Amsterdam) tegen de Staat der Nederlanden (procureur Mr. E. Droogleever Fortuyn).

Gezien: . . . enz.;

TEN AANZIEN VAN DE FEITEN OVERWEGENDE ALS VOLGT:

Eiser heeft doen zeggen en concluderen voor eis overeenkomstig de in dit vonnis in fotocopie opgenomen dagvaarding.

(De dagvaarding strekt daartoe dat:

1. Aangezien eiser als Amerikaans militair op of omstreeks medio juni 1970 aan boord van zijn schip, de U.S.S. „Marias”, Nederland is binnengekomen, waarop hij op 26 juni 1970 is gedeserteerd;

2. Aangezien eisers desertie uitsluitend te verklaren was vanuit zijn overtuiging, dat hij niet langer dienstbaar mocht zijn aan de regeringspolitiek van zijn land, die hij als fundamenteel onjuist verwierp;

3. Aangezien eiser met een onderbreking van circa 1 maand sedert 26 juni 1970 in Nederland heeft gewoond, zulks sedert medio oktober 1970 met volledig medeweten van gedaagde;

4. Aangezien de Regering van de Verenigde Staten van Amerika gedaagde middels een op 5 mei 1971 gedagtekende nota aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken en een op 27 mei 1971 gedagtekende brief aan de Minister van Justitie heeft verzocht eiser te doen arresteren, en aan de door voormelde Regering aangewezen autoriteiten over te leveren;

5. Aangezien dit verzoek uitsluitend gegrond is op het z.g. NAVO-Status-verdrag (Trb. 1951, nr. 114) en de wet van 7 augustus 1953, houdende goedkeuring en uitvoering van voormeld Verdrag (Stbl. 1953, nr. 438);

6. Aangezien gedaagde middels een op 9 juni 1971 genomen besluit van de Minister van Justitie heeft besloten eiser aan de Amerikaanse autoriteiten over te leveren;

7. Aangezien dit besluit jegens eiser onrechtmatig is;

8. Aangezien het besluit vooreerst in strijd is met het sub 5 genoemde Verdrag en de aldaar genoemde Wet, alsook met het voor gedaagde verbindende Verdrag van Genève, houdende regeling van de rechtspositie van vluchtelingen;

9. Aangezien eiser's verblijf hier te lande immers geen verband (meer) houdt met enige uit zijn officiële functie als Amerikaans militair voortvloeiende verplichting;

10. Aangezien eiser bij de overlevering aan de Amerikaanse autoriteiten vervolgd zal worden wegens een feit, dat hij op grond van zijn politieke overtuiging heeft gepleegd, zodat hij beschouwd moet worden als politiek vluchteling in de zin van het Verdrag van Genève;

11. Aangezien het meergenoemde besluit van de Minister van Justitie voorts volstrekt willekeurig is;

12. Aangezien gedaagde zich immers op 9 maart 1971 nog op het standpunt stelde, dat het NAVO-status-verdrag niet aan eisers verblijf in Nederland in de weg stond;

13. Aangezien eiser onder deze omstandigheden recht en belang heeft als na te melden;

de Edelachtbare Heer President van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage gedaagde zal verbieden eiser aan de door de Verenigde Staten van Amerika daartoe aangewezen autoriteiten over te leveren – **Red.**).

Gedaagde heeft tegen de vordering verweer gevoerd, met conclusie tot weigering van de gevraagde voorziening, op hetwelk Wij hieronder voorzoveel nodig zullen ingaan.

De zaak is ter terechtzitting mondeling toegelicht, voor eiser door zijn advocaat Mr. van Bennekom voornoemd, voor gedaagde door zijn procureur voornoemd, waarbij beide partijen bescheiden in het geding hebben gebracht.

Eiser heeft ter terechtzitting zijn eis vermeerderd in dier voege dat hij vordert het door Ons te wijzen vonnis uitvoerbaar bij voorraad te verklaren.

Gedaagde heeft verklaard zich niet tegen deze vermeerdering te verzetten.

Voorts heeft eiser verzocht in het zesde „aangezien^m der dagvaarding te lezen: „10 juni 1971" in plaats van „9 juni 1971" en „de Staatssecretaris van Justitie" in plaats van „Minister van Justitie", met welke rectificatie van verschrijvingen gedaagde zich accoord heeft verklaard.

Wij hebben voorts ter terechtzitting ten verzoeken van eiser na te noemen personen voor het geven van inlichtingen (buiten ede) gehoord, te weten Prof. P. J. G. Kapteyn, oud 43 jaren, hoogleraar in het recht der internationale organisaties, wonende te Utrecht; Mr. C. F. Rüter, oud 33 jaren, wetenschappelijk medewerker in het strafrecht aan de Universiteit te Amsterdam, wonende te Amsterdam; Mejuffrouw M. G. Barendrecht, oud 34 jaren, lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, wonende te Maassluis; P. Dankert, oud 37 jaren, lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, wonende te Zaandam.

Partijen hebben tenslotte, onder overlegging van de stukken – waarvan de inhoud, voorzover niet in dit vonnis weergegeven, als hier ingelast moet worden beschouwd – vonnis verzocht.

TEN AANZIEN VAN HET RECHT OVERWEGENDE ALS VOLGT:

Het gestelde in het eerste tot en met zesde „aangezienⁿ der dagvaarding staat als door gedaagde niet, althans niet voldoende betwist, ten processe vast voorzover hieronder het tegendeel niet blijkt.

Gedaagde voert aan dat hij niet weet of waar is hetgeen eiser aangeeft als reden voor zijn desertie (tweede „aangezien”).

De procureur van gedaagde deelde ter terechtzitting mede dat in het Besluit dd. 10 juni 1971, no. 325/271, van de Staatssecretaris van Justitie – waarbij is afgewezen het beroep van eiser op de rechter-commissaris, belast met de behandeling van strafzaken in het arrondissement Haarlem, daartoe strekkende dat eiser niet is onderworpen aan de rechtsmacht van de militaire autoriteiten van de Verenigde Staten van Amerika op grond van het Navo-Status-Verdrag (Trb. 1951 no. 114) – na te melden onjuist- of onvolledigheden voorkomen :

a. op pag. 5 in regel 11 van boven moet achter „Rechter-Commissaris” gelezen worden: „heeft”;

b. op pag. 6 moet in regel 12 van boven het woord „zich” vervallen en in regel 8 van onderen in plaats van het woord „van” gelezen worden „daar”;

c. op pag. 7 moet in regel 1 van boven in plaats van „en” het woord „er” gelezen worden en in regel 2 van boven achter „houden” het woord „dat”;

d. op pag. 8 moeten tussen de regels 3 en 4 van boven worden ingevoegd de volgende woorden: „dat dit argument in overeenstemming met wat de rechter-commissaris daarover heeft opgemerkt moet worden **verworpen** op dezelfde gronden als hierboven ten aanzien van het eerste **argument** besproken”.

Voor de beoordeling van deze zaak is het van belang de volgende feiten, die als wederzijds niet of niet voldoende betwist als ten processe vaststaande kunnen worden aangemerkt, voorop te stellen:

1. Op 26 juni 1970 deserteerde eiser te Rotterdam als Amerikaans militair van het U.S.S. Marias, een onderdeel van de Amerikaanse zee-strijdkrachten. Hij verbleef tot 21 juli 1970 in Nederland en ging op die datum naar Zweden, waarna hij op 29 augustus 1970 (welke datum Wij op gezag van eisers raadsman voorshands als waar aannemen) in Nederland terugkeerde, alwaar hij sindsdien verblijft.

2. Eiser heeft vervolgens met behulp van zijn raadsman en van de Tweede Kamerleden Mejuffrouw M. G. Barendrecht en de heer P. Dankert een verblijfsvergunning overeenkomstig de Vreemdelingenwet aangevraagd. Bij een onderhoud hierover op of omstreeks 22 oktober 1970 tussen Mr. A. J. Fonteijn, loco-secretaris-generaal van het Ministerie van Justitie, en Mejuffrouw Barendrecht en de heer Dankert (die dit ter terechtzitting bevestigden) is besproken de mogelijkheid dat aan eiser een verblijfsvergunning zou worden verleend onder bepaalde voorwaarden, onder andere dat hij werk had, zich niet in Amsterdam zou vestigen, geen publicatie zou geven aan het feit dat hij een verblijfsvergunning zou krijgen en dat een door de Minister van Justitie in te stellen onderzoek zou uitwijzen dat het Navo-Status-Verdrag geen beletsel opleverde.

3. Op 1 december 1970 diende eiser bij het hoofd van de plaatselijke

politie te Haarlem, zijn verblijfplaats, een verzoek om een verblijfsvergunning in.

4. Bij door eiser op 12 maart 1971 ontvangen beschikking van 9 maart 1971 besloot het hoofd der plaatselijke politie voormeld verzoek af te wijzen op grond dat het verlenen van een vergunning in strijd zou zijn met het algemeen belang omdat deze vreemdeling geen enkele band met Nederland heeft.

5. Bij verzoekschrift d.d. 8 april 1971 heeft eiser overeenkomstig het bepaalde in art. 29 der Vreemdelingenwet aan de Minister van Justitie herziening gevraagd van de zoëven vermelde beschikking. Hierop is nog niet door de Minister beslist. Zijdens gedaagde is niet gesteld dat de Minister geen gebruik zal maken van zijn bevoegdheid de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken in dit geval te horen, welk horen in een geval als dit waarschijnlijk lijkt.

6. Bij Nota dd. 5 mei 1971, no. 27, aan het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken vestigde de Amerikaanse Ambassade alhier de aandacht van het Ministerie op „a number of press reports in the latter part of March 1971 concerning the presence in the Netherlands of an American citizen, Petty Officer, Third Class (FTG-3), Ralph Joseph W., United States Navy, born in New York, N.Y., on september 20, 1948. According to these reports, an application, made in Haarlem by Petty Officer, Third Class, W. for a residence permit has been denied and this denial has been appealed.” In die Nota wordt voorts medegedeeld dat eiser op 26 juni 1970, terwijl hij „on active duty” was, zich zonder toestemming van zijn „duty station, the USS Marias”, een schip dat op dat ogenblik „on a routine (operational) visit” in de haven van Rotterdam lag, heeft verwijderd en (deswege) tot deserteur werd verklaard. Onder verwijzing naar de artt. VII leden 2-a en 5-a j° I lid 1-e van het Navo-Status-Verdrag verzocht de Amerikaanse Ambassade op grond van een en ander de Nederlandse Regering eiser te arresteren en over te leveren aan de Amerikaanse militaire autoriteiten in Nederland.

7. Bij brief dd. 11 mei 1971 zond de Minister van Buitenlandse Zaken een afschrift van voormelde Nota toe aan de Minister van Justitie met het oog op het aan de Ambassade te geven antwoord.

8. Op 1 juni 1971 is eiser door de Koninklijke Marechaussee gearresteerd en voorgeleid voor de Officier van Justitie te Haarlem, daarna voor de rechter-commissaris, belast met de behandeling van strafzaken in het arrondissement Haarlem, zulks op grond van art. 3 van de Goedkeuringswet ter uitvoering van het Navo-Status-Verdrag. Blijkens het door die rechter-commissaris van zijn verhoor opgemaakt proces-verbaal voerde eiser onder meer aan dat en waarom de bepalingen van gemeld Verdrag zijns inziens niet op zijn geval van toepassing zijn en beriep eiser zich er op, niet aan de rechtsmacht van zijn Staat van herkomst (de Verenigde Staten van Amerika) onderworpen te zijn.

9. Bij schrijven dd. 3 juni 1971 heeft de rechter-commissarisvoornoemd aan de Minister van Justitie geadviseerd, zulks ter uitvoering van art. 3 der Goedkeuringswet, het door eiser gedaan beroep gegrond te verklaren aangezien, in aanmerking nemende de op dat moment (3 juni 1971) voorhanden zijnde gegevens, niet onomstotelijk is komen vast te staan dat eiser onderworpen is aan de rechtsmacht van zijn Staat van herkomst als bedoeld in voormeld Verdrag.

10. Op 4 juni 1971 legde het Ministerie van Buitenlandse Zaken de punten, welke de rechter-commissaris tot zijn advies leidden, voor aan de Amerikaanse Ambassade, die daarop antwoordde bij schrijven dd. 7 juni 1971.

11. Op 9 juni 1971 is eiser verhoord door de Staatssecretaris van Justitie, van welk verhoor een proces-verbaal is opgemaakt en waarbij eiser zijn standpunt nader heeft toegelicht.

12. Bij besluit dd. 10 juni 1971 verklaarde de Staatssecretaris het beroep van eiser ongegrond.

13. Op 11 juni 1971 deed eiser gedaagde dagvaarden in kort geding teneinde een verbod uit te lokken tot zijn overlevering aan de Amerikaanse autoriteiten.

14. Art. III lid 4 van meergenoemd Verdrag bepaalt onder andere dat de autoriteiten van de Staat van herkomst van ieder geval van onwettige afwezigheid van meer dan 21 dagen van een lid van zijn krijgsmacht hiervan onmiddellijk mededeling doet aan de autoriteiten van de Staat van verblijf onder opgave van alle gewenste bijzonderheden. Aan deze verdragsverplichting is door de Verenigde Staten van Amerika ten aanzien van eiser niet voldaan.

Uit het voorgaande blijkt dat eiser reeds sinds 26 juni 1970, met een onderbreking van ruim vijf weken, hier te lande verblijf houdt, sinds minstgenomen omstreeks oktober 1970 met medeweten van de Nederlandse autoriteiten, die hem tot 1 juni 1971 ongemoeid hebben gelaten en geen haast hebben gemaakt met de behandeling van zijn op 1 december 1970 ingediend verzoek om een verblijfsvergunning.

Blijkens de bespreking in oktober 1970 met Mr. Fonteijn (punt 2 hierboven) bleek dat de Nederlandse autoriteiten, hoewel op de hoogte met het feit dat eiser een gedeserteerd Amerikaans militair was, niet zonder meer afwijzend stonden tegenover het onder bepaalde voorwaarden aan eiser verlenen van een verblijfsvergunning.

Nog geenszins staat vast (cf. punt 5) dat op eisers verzoek om zulk een verblijfsvergunning definitief afwijzend zal worden beslist.

Het door eiser gedaan beroep op het zijn van vluchteling in de zin van het Verdrag van Genève dd. 28 juli 1961 (Trb. 1951 no. 131) maakt het waarschijnlijk dat hij ook alsnog op grond van art. 15 der Vreemdelingenwet een verzoek om toelating als vluchteling zal indienen bij de Nederlandse autoriteiten, hetwelk dan eveneens met inachtneming van de in de

Vreemdelingenwet voorgeschreven procedure zal moeten worden behandeld.

Eiser beroept zich er op verschillende gronden op dat hij thans niet (meer) onderworpen is aan de rechtsmacht van zijn Staat van herkomst. In het bijzonder zijn stelling dat tengevolge van – en na zijn verblijf in Zweden (cf. punt 1) het Navo-Status-Verdrag niet meer op hem van toepassing is, mede in verband met de niet naleving door de Staat van herkomst van de mededelingsplicht, hierboven onder punt 14 vermeld, wordt door verscheidene gezaghebbende juristen – waaronder Prof. P. J. G. Kapteyn ter terechtzitting – uitvoerig gemotiveerd ondersteund.

Ter terechtzitting heeft Mr. C. F. Rüter bovendien nog betoogd dat eiser niet meer aan de rechtsmacht van zijn Staat van herkomst onderworpen is en het Navo-Status-Verdrag in het onderhavige geval niet van toepassing is op grond van het gestelde in art. VII lid 1 aanhef en onder *a*, onder meer inhoudende: „. . . the right to exercise within the receiving „state all criminal and disciplinary jurisdiction. . .” (cf. de Franse tekst: „. . . le droit d'exercer sur le territoire de l'Etat de séjour les pouvoirs „de jurisdiction pénale et disciplinaire . . .” alsmede de Nederlandse tekst: „. . . het recht op het grondgebied van de Staat van verblijf de bevoegdheden op strafrechtelijk en krijgstuuchtelijk gebied uit te oefenen. . .”). Naar het oordeel van Mr. Rüter valt uit deze bewoordingen af te leiden dat, wil in casu sprake zijn van toepasselijkheid van dit Verdrag, een met rechtsmacht ten opzichte van eiser toegeruste instantie van de Verenigde Staten op het grondgebied van gedaagde moet bestaan. Zijn bewering dat zich hier te lande geen tot eisers berechting bevoegde (zee)krijgsraad bevindt werd ter terechtzitting zijdens gedaagde niet weersproken of weerlegd.

Van Ons kan niet in redelijkheid worden gevergd dat Wij Ons in de korte tijd, die Ons ter beschikking staat, een voldoende gefundeerd oordeel kunnen vormen over de in casu een rol spelende juridische vraagstukken waarover blijkens het voorgaande (lees:) ernstig verschil van mening bestaat en waarbij de, van die van de Staatssecretaris van Justitie afwijkende, opvattingen naar Ons aanvankelijk oordeel niet als klaarblijkelijk van elke grond ontbloot kunnen worden aangemerkt. Het door Mr. Rüter opgeworpen argument is waarschijnlijk niet eens vóór dit kort geding bij het Ministerie van Justitie aan de orde gesteld; in elk geval blijkt niet dat het aan de Amerikaanse Ambassade is voorgelegd. Het is niet uitgesloten dat nog meer argumenten ten gunste van het standpunt van eiser naar voren kunnen worden gebracht.

Aan Ons vóór de behandeling van dit geding tot de raadsman van gedaagde gericht verzoek om een hoogleraar in het internationaal recht als deskundige ter terechtzitting aanwezig te doen zijn heeft die raadsman, overigens door oorzaken buiten zijn macht, niet kunnen voldoen, zodat

Wij op dit punt het gevoel van een door gedaagde voorgebrachte deskundige niet hebben kunnen inwinnen.

Niet gesteld of gebleken is voorts dat het Ministerie, voordat het besluit dd. 10 juni 1971 werd genomen, de door eiser respectievelijk de rechter-commissaris opgeworpen gronden, behalve aan de Amerikaanse Ambassade óók nog aan een of meer Nederlandse hoogleraren in het internationaal recht ter beantwoording heeft voorgelegd, waartoe te meer aanleiding bestond nu van gezaghebbende zijden (al zij het in verband met de spoed telegrafisch) gesteld was dat eiser op verscheidene juridische gronden niet kan worden overgeleverd.

Ook omtrent diverse feitelijkheden, die van belang kunnen zijn, verschilt de lezing van eiser van die van de Amerikaanse Ambassade (waarvan Wij slechts noemen de vraag of eiser al dan niet geweigerd heeft een zgn. „conscientious objector application" bij de Amerikaanse militaire autoriteiten in te dienen, dan wel of zijn commandant heeft geweigerd een dergelijke „application" van eiser op de voorgeschreven wijze in behandeling te nemen), doch dat naar een en ander een behoorlijk nader onderzoek is ingesteld is tot dusver niet gebleken.

Weliswaar nu bepaalt art. 3 der Goedkeuringswet dat, indien een verdachte bij uitsluiting is onderworpen aan de rechtsmacht van de Staat van herkomst, deze verdachte, indien hij door de Nederlandse autoriteiten in arrest wordt genomen, „zo spoedig mogelijk" aan de militaire autoriteiten van de Staat van herkomst wordt overgeleverd en dat, indien de verdachte zich er op beroept niet aan de rechtsmacht van die Staat te zijn onderworpen en de rechter-commissaris advies uitbrengt aan de Minister van Justitie, laatstgenoemde „zo spoedig mogelijk" op dit beroep beslist, doch te dezen had rekening gehouden mogen worden, enerzijds met de omstandigheid dat de Staat van herkomst zelf in het geheel niet had voldaan aan zijn Verdragsverplichting tot onmiddellijke mededeling aan gedaagde van de onwettige afwezigheid van eiser, welke verplichting volgens de Memorie van Toelichting op de Goedkeuringswet nog wel beoogt de belangen van de Staat van verblijf, in casu Nederland, te beschermen, anderzijds met het feit dat de woorden „zo spoedig mogelijk" niet hun weerslag vinden in het Verdrag, noch een bepaalde termijn aangeven.

Samengevat blijkt uit het vorenstaande dat eiser reeds bijna een jaar hier te lande verblijft, met medeweten van de Nederlandse autoriteiten, die hem, evenals de Amerikaanse, tot 1 juni 1971 ongemoeid hebben gelaten; dat op een verzoek van eiser om een verblijfsvergunning nog in hoogste ressort moet worden beslist; dat hij zich als politieke vluchteling beschouwd wil zien en een daartoe strekkend verzoek kan indienen; dat hier meerdere, voor verschillende beantwoording vatbare rechtsvragen van niet eenvoudige aard aan de orde zijn gesteld en misschien nog kunnen worden gesteld, van welke beantwoording afhangt of gedaagde

al dan niet gehouden is eiser over te leveren; dat eiser naar Ons oordeel tot dusver – bij de hier voorgeschreven, toch al weinig bevredigende procedure van art. 3 der Goedkeuringswet – onvoldoende tijd en gelegenheid heeft gekregen om die rechtsvragen, eventueel met behulp van terzake deskundige juristen en na behoorlijke voorbereiding, ten overstaan van rechter-commissaris respectievelijk Minister van Justitie (Staatssecretaris van Justitie) in volle omvang en uitputtend te (doen) behandelen.

Op grond van al het vorenoverwogene concluderen Wij dat ook thans nog niet onomstotelijk vaststaat dat eiser onderworpen is aan de rechtsmacht van zijn Staat van herkomst en aan deze moet worden overgeleverd; en voorts, dat de spoed, waarmede gedaagde voornemens is te voldoen aan het pas naar aanleiding van berichten in de pers door de Amerikaanse Ambassade (die tevoren gedurende bijna een jaar kennelijk niet naar eiser had omgekeken) gedaan verzoek tot overlevering van eiser niet gerechtvaardigd, noch geboden is, noch te rijmen is met de beginselen van „fair play” en de jegens eiser in acht te nemen zorgvuldigheid; dat laatste te minder nu de Goedkeuringswet de mogelijkheid van beroep op het in art. 3 lid 2 bedoelde besluit van de Minister (Staatssecretaris) niet kent.

Eisers ter terechtzitting nader aangevulde en toegelichte stelling bij dagvaarding dat gedaagde zich jegens hem zou schuldig maken aan een onrechtmatige daad door hem thans aan de Amerikaanse Autoriteiten over te leveren achten Wij gegrond, aangezien uit het vorenstaande volgt dat de Staatssecretaris van Justitie naar Ons aanvankelijk oordeel met afweging van alle in aanmerking komende belangen in redelijkheid niet reeds op 10 juni 1971 tot ongegrondverklaring van eisers ten processe bedoelde beroep heeft kunnen komen.

Het is Onzes inziens naar de huidige stand van zaken niet bij voorbaat uitgesloten te achten dat de Staatssecretaris na een in deze noodzakelijk nader onderzoek en/of naar gelang de beslissing zal uitvallen op eisers verzoek om een verblijfsvergunningen om als vluchteling te worden toegelaten aanleiding kan vinden zijn besluit dd. 10 juni 1971 in te trekken en/of de Staat van herkomst te verzoeken om gedaagde onder de bijzondere omstandigheden van dit geval en bij de heersende twijfel omtrent de vraag, hoe het Navo-Status-Verdrag op bepaalde punten moet worden geïnterpreteerd – immers ingevolge art. XVI van het Verdrag moeten alle geschillen met betrekking tot de uitlegging of toepassing van het Verdrag in eerste instantie door onderhandelingen tussen de er bij betrokken Staten geregeld worden – te ontheffen van zijn verdragverplichting ten opzichte van eiser en van overlevering van eiser af te zien.

Overlevering-thans zou deze mogelijkheden voor eiser afsnijden.

Het voorgaande wettigt mitsdien naar Ons oordeel de gevraagde voorziening, met dien verstande dat Wij Ons niet bevoegd achten een onbeperkt verbod te geven. Wij zullen het verbod derhalve aan een voorlopige,

in beginsel te zijner tijd ingeval van noodzaak op vordering in kort geding voor verlenging vatbare termijn binden opdat intussen de verdere ontwikkeling van zaken kan worden afgewacht.

RECHTDOENDE:

Verbieden gedaagde, voorlopig voor de duur van zes maanden na heden, eiser aan de door of namens de Verenigde Staten van Amerika daartoe aangewezen autoriteiten over te leveren;

Verklaren dit vonnis tot hiertoe uitvoerbaar bij voorraad;
Wijzen af het meer of anders gevorderde.

Staatssecretaris van Justitie

Hoofd Afdeling Vreemdelingenzaken en Grensbewaking

Besluit van 30 augustus 1971

Afwijzing van het verzoek om herziening van het besluit van de Minister van Justitie van 2 juli 1971, waarbij het verzoek van R. J. W. (als vrijwilliger in militaire dienst bij de Amerikaanse Marine) om als vluchteling te worden toegelaten, was afgewezen.

De eerste grief van verzoeker, inhoudende dat in zaken als de onderhavige de nadruk moet worden gelegd op de subjectieve motivering van het betrokken individu en niet op mogelijk beschikbare objectieve gegevens, wordt verworpen omdat uit de jurisprudentie, waar verzoeker naar verwijst, blijkt dat om politieke motieven gepleegde desertie niet zonder meer leidt tot het aannemen van vluchtelingschap doch slechts indien er bijzondere omstandigheden zijn die de te verwachten strafvervolging maken tot een vervolging wegens politieke overtuiging, met name indien te verwachten is dat de bestraffing van de desertie onmenselijk zwaar zal zijn.

Ook de tweede grief kan geen stand houden. Hierin heeft verzoeker aangevoerd dat bij een eventuele bestraffing in Amerika in voor hem nadelige zin rekening zal worden gehouden met het feit dat hij in Nederland bij herhaling openlijk heeft verklaard dat er bij de Amerikaanse Marine ernstige rassendiscriminatie heerst en dat hij de politiek van zijn land als onderdrukkend beschouwt, waardoor het z.i. aannemelijk is dat dit soort gevallen van desertie in Amerika zwaarder zal worden bestraft dan in overeenstemming is met de Nederlandse opvattingen. Deze grief kan daarom geen stand houden omdat uit de beschikbare gegevens blijkt dat een groot aantal Amerikaanse deserteurs, die na een verblijf in Zweden naar Amerika terugkeerden, van wie het overgrote deel gedeserteerd was wegens bezwaren tegen de Amerikaanse buitenlandse politiek, wegens hun desertie veroordeeld werden tot straffen

die naar Nederlandse opvattingen niet als zwaar moeten worden beschouwd.

De derde grieftegen het aangevallen besluit behelst, dat ten onrechte de bewijslast van de feiten die voor verzoekers toelating als vluchteling van belang zijn, volledig op hem heeft gerust. Deze grief wordt verworpen omdat zij berust op een onjuiste lezing of interpretatie van het bestreden besluit.

In zijn vierde en laatste grief stelt verzoeker dat niet beslissend is of de staatsrechtelijke orde in Amerika voor hem als „oppressive” moet worden ondervonden maar of hij deze als zodanig ondervindt. Ook deze grief wordt verworpen omdat, om als vluchteling te worden toegelaten, vereist is dat er gegronde redenen bestaan voor vrees voor vervolging, hetgeen los staat van het subjectieve oordeel van de vreemdeling.

Tenslotte heeft verzoeker uitstel van de beslissing ,gevraagd tot na 29 augustus 1971, omdat anders het recht op herziening bij de Kroon van een eventueel ongunstig uitvallend besluit verloren zou gaan.

Voor inwilliging van dit verzoek bestaan noch materiële noch formele gronden, aangezien buiten twijfel is dat verzoeker bij zijn komst in Nederland niet afkomstig was uit een land waar hij gegronde redenen had om te vrezen voor vervolging wegens zijn politieke overtuiging en het bovendien niet redelijk is om, met een beroep op eigen nalatigheid, te verlangen dat hij gebruik kan maken van een rechtsmiddel dat hij normaliter, bij tijdige indiening van het verzoek om toelating als vluchteling, niet zou hebben kunnen aanwenden. Niettemin wordt, om ook maar de schijn te vermijden alsof het oogmerk zou hebben bestaan hem het rechtsmiddel van nadere voorziening te onthouden, het besluit gedateerd op 30 augustus 1971.

(Vreemdelingenwet art. 15, 34).

DE STAATSSECRETARIS VAN JUSTITIE,

Voor zoveel nodig in overeenstemming met de Minister van Buitenlandse Zaken.

Gelet op het bepaalde bij en krachtens de Vreemdelingenwet (Stb. 1965, 40);

Overwegende, dat de vreemdeling van Amerikaanse nationaliteit R, J. W., geboren 20 september 1947 te New York City op 28 juni 1971 ter gelegenheid van de behandeling door de Adviescommissie voor vreemdelingenzaken van zijn verzoek om herziening van de beschikking van het hoofd van plaatselijke politie te Haarlem van 9 maart 1971, strekkende tot weigering van een vergunning tot verblijf, alsnog een verzoek heeft ingediend om toelating als vluchteling als bedoeld in artikel 15 van de Vreemdelingenwet;

Overwegende, dat de vreemdeling ter vergadering van de commissie

van die datum op dit verzoek is gehoord, en hij en zijn raadsman, Mr. W. J. van Bennekom, advocaat te Amsterdam, **alsto**en tevens dit verzoek hebben toegelicht en bepleit, waarna de commissie — nadat de Vertegenwoordiger in Nederland van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen, die de vergadering had bijgewoond en daarin het woord had gevoerd, zijn zienswijze omtrent de zaak aan de commissie had kenbaar gemaakt — met betrekking tot **meerbedoeld** verzoek om toelating als vluchteling advies heeft uitgebracht;

overwegende, dat de vreemdeling op 2 augustus 1971 herziening heeft verzocht van de beschikking van de Minister van Justitie van 2 juli 1971, voorzover bij die beschikking afwijzend is beslist op het verzoek om toelating als vluchteling;

overwegende, dat de vreemdeling ter vergadering van de commissie van 23 augustus 1971 op dit verzoek om herziening wederom door de commissie is gehoord en hij en zijn genoemde raadsman in de gelegenheid **zijn** gesteld de zaak bij haar te **bepleiten**;

Overwegende, dat de Vertegenwoordiger in Nederland van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen in de **W**legenheid is gesteld om zelf of bij gemachtigde laatstbedoelde vergadering van de subcommissie bij te wonen, daarin het woord te voeren, en **zijn** zienswijze omtrent de zaak (wederom) kenbaar te maken, doch bericht is binnengekomen, dat hij daarvan geen gebruik kan maken;

Overwegende, dat de Vertegenwoordiger van de Minister van Buitenlandse Zaken bij de behandeling van het **onderwerpelijke** verzoek om herziening ter vergadering van de commissie aanwezig is geweest en aldaar **zijn** zienswijze omtrent de zaak heeft kenbaar gemaakt;

Gezien het eenstemmig advies van de Adviescommissie voor vreemdelingenzaken van **23** augustus 1971, strekkende tot afwijzing van het verzoek om herziening;

Overwegende, dat de beschikking van de Minister van Justitie van 2 **juli** 1971, voorzover daarbij het verzoek om toelating als **vluchteling** is afgewezen, als volgt is gemotiveerd:

„Overwegende, dat de vreemdeling, die als vrijwilliger in militaire „dienst was **bij** de Amerikaanse Marine, mede ter zitting heeft **aan**„gevoerd, dat **hij** is gedeserteerd omdat **hij** gedurende de drie **jaren ge**„durende welke **hij** bij de Marine heeft gediend — van de in totaal zes „jaar waarvoor hij zich had verbonden — in toenemende mate **spijt** „heeft gekregen van het feit, dat hij zich had verbonden, met name om „dat hij steeds meer van de Marine vervreemde door dat hij het niet „eens was met de Amerikaanse buitenlandse politiek en de oorlogen, „die in het buitenland werden gevoerd, voorts door de **rassendiscrimi-**

„natie aan boord van zijn schip en bij de gehele Amerikaanse Marine
„in het algemeen;

„Overwegende ten deze, dat te verwachten is, dat, indien de vreem-
„deling naar Amerika terugkeert, hij dan aldaar voor de militaire straf-
„rechter zal moeten verschijnen **terzake** van de door hem gepleegde
„desertie doch niet is gebleken noch aannemelijk gemaakt, dat hij in
„Amerika gegronde reden heeft te vrezen voor vervolging in de zin van
„de Vreemdelingenwet; dat met name niet aannemelijk is geworden, dat
„hij bij vorenbedoelde berechting wegens zijn politieke overtuiging
„zwaarder zal worden gestraft dan in geval die politieke overtuiging bij
„hem geen rol zou hebben gespeeld, terwijl al evenmin is gebleken, dat
„in het algemeen gevallen van desertie als het onderhavige in de Ver-
„enigde Staten van Amerika zwaarder worden gestraft dan in overeen-
„stemming is met Nederlandse opvattingen;

„Overwegende, dat de vreemdeling voorts ter zitting van de advies-
„commissie heeft verklaard, dat hij volledig vervreemd is van de Ame-
„rikaanse samenleving zowel in haar politieke, als economische en so-
„ciale aspecten en dat hij die samenleving verwerpt aangezien naar zijn
„mening zijn individualiteit als mens aldaar niet vrij is maar wordt
„aangetast, daarbij aanvoerende dat hij zich gevoelt als een **deserteur**,
„die „has refused to do military service because he does not want to
„„lend his support to a regime which he considers oppressive" („The
„„Status of Refugees in International Law" — Volume I door Alte
„Grahl-Madsen, blz. 250), en dat hij, zelfs indien hij niet wegens de
„gepleegde desertie strafrechtelijk zou worden vervolgd, zich als vluch-
„teling zou beschouwen;

„Overwegende, dat deze opvatting, in overeenstemming met het oor-
„deel **terzake** van de adviescommissie, moet worden verworpen;

„Overwegende, dat immers de aangehaalde. buiten het verband ge-
„brachte, zinsnede geen recht doet wedervaren aan de casuïstische en
„in bepaalde opzichten tegenstrijdige rechtspraak waarnaar de schrijver
„op dezelfde bladzijde verwijst; dat in de aangehaalde rechterlijke be-
„slissingen steeds sprake is van personen die bij **dienstweigering** juist
„wegens godsdienstige of andere redenen wel een vervolging hadden te
„duchten hetgeen, zoals hierboven is vastgesteld, ten aanzien van deze
„vreemdeling niet het geval is; dat deze voorts niet aannemelijk heeft
„kunnen maken, noch anderszins feiten naar voren zijn gekomen, waar-
„uit zou moeten volgen dat de staatsrechtelijke orde in de Verenigde
„Staten als „oppressive" moet worden ondervonden, respectievelijk
„door hem, los van de mogelijkheid van vervolging wegens desertie,
„als zodanig dient te worden ondervonden;

„Overwegende, dat, gelet op een en ander, toelating als vluchteling
„moet worden geweigerd";

Overwegende, dat het onderwerpelijke verzoek om herziening vier grieven bevat, waarvan de eerste inhoudt, dat — anders dan de Minister van Justitie heeft gedaan — in zaken als de onderhavige de nadruk moet worden gelegd op de subjectieve motivering van het betrokken individu en niet op mogelijk beschikbare „objectieve“ gegevens, zodat nu een bestraffing van de vreemdeling in de Verenigde Staten van Amerika wegens de door hem gepleegde desertie zou impliceren, dat hij tevens voor en op grond van zijn politieke overtuiging zou worden gestraft, reeds op die grond het verzoek om toelating als vluchteling behoort te worden ingewilligd, en een weigering in strijd is met het volkenrecht;

Overwegende ten deze:

dat ter adstructie van voormeld betoog weliswaar wordt verwezen naar drie in voormeld boekwerk van Grahl-Madsen geciteerde Duitse rechterlijke uitspraken, doch ten onrechte; dat immers uit de in dat boekwerk vermelde — casuïstische — rechterlijke beslissingen blijkt, dat de strafbedreiging als gevolg van een uit politieke motieven gepleegde desertie niet zonder meer leidt tot het aannemen van vluchtelingenschap in de zin van het Verdrag van Genève, doch dit slechts dan geschiedt indien er bijzondere omstandigheden zijn, die de te verwachten strafvervolgung maken tot een vervolging wegens politieke overtuiging in de zin van het Verdrag; dat meermalen is beslist, dat laatstbedoeld geval zich voordoet indien te verwachten is, dat de bestraffing van de desertie onmenselijk zwaar zal zijn; dat voorts de aanwezigheid van zodanige gegronde reden voor vrees voor vervolging („well-founded fear of being persecuted”) aan objectieve maatstaven moet worden getoetst; dat Grahl-Madsen te dien aanzien opmerkt (blz. 173):

„The adjective „well-founded” suggests that it is not the frame of „mind of the person concerned which is decisive for his claim to „refugeehood, but that this claim should be measured with a more „objective yardstick”;

dat mitsdien de stelling in het herzieningsrekest, dat de conclusie van Grahl-Madsen is, dat de bevoegde rechters in Duitsland en in Frankrijk bij zaken als de onderhavige uiteindelijk de nadruk zijn gaan leggen op de subjectieve motivering van het betrokken individu, „en niet op mogelijk beschikbare „objectieve“ gegevens” kennelijk onjuist is en berust op een ongenoegzame lezing van hetgeen op blz. 236 van meer genoemd boekwerk wordt gesteld, waar de schrijver er zich toe beperkt op te merken: „We may conclude that in the end competent tribunals „in Germany as well as in France have placed emphasis on the „motivation of the individual concerned”, doch met geen woord stelt, dat niet ook nog andere — objectieve — feiten en omstandigheden een rol spelen als het gaat om de vraag of gegronde reden voor vrees voor

vervolgving moet worden aangenomen;

Overwegende, dat ook Mr. C. A. Pompe in Rechtsgeleerd Magazijn Themis 1956, aflevering 4, als zijn oordeel geeft (blz. 436) dat een op politieke grond gestelde daad de strafrechtelijk vervolgde dader niet zonder meer als vluchteling kwalificeert, alsmede dat de eis, dat de vrees gegrond moet zijn, met zich brengt, dat de beslissende instantie een oordeel zal moeten verkrijgen, niet zozeer over de gesteldheid van de vluchteling, als wel over de toestand in het land van zijn herkomst;

Overwegende, dat derhalve verworpen moet worden het betoog, dat het beoordelen van de mogelijk zwaardere bestraffing wegens het politieke motief c.q. zwaardere bestraffing dan in overeenstemming is met Nederlandse opvattingen onjuist is en strijdig met het volkenrecht. en evenzeer faalt de stelling, dat reeds op de enkele grond van het politieke motief en de strafbedreiging vluchtelingschap behoort te worden erkend;

Overwegende, dat de tweede grief inhoudt, dat, indien de eisen van zwaardere bestraffing etc. wel relevant zijn bij de interpretatie van artikel 15 van de Vreemdelingenwet, de beschikking van 2 juli 1971. voorzover daarvan herziening wordt verzocht, evenmin in stand behoort te blijven omdat te verwachten is, dat bij eventuele bestraffing van de vreemdeling in voor hem nadelige zin rekening zal worden gehouden met het feit, dat hij hier te lande bij herhaling openlijk heeft verklaard, dat er bij de Amerikaanse Marine ernstige rassendiscriminatie plaats vindt en dat hij de politiek van zijn land als onderdrukkend beschouwt. terwijl voorts aannemelijk is, dat gevallen van desertie als de onderhavige in de Verenigde Staten zwaarder worden gestraft dan in overeenstemming is met de Nederlandse opvattingen;

Overwegende, dat uit beschikbare gegevens blijkt dat een groot aantal Amerikaanse deserteurs, die na een verblijf in Zweden naar de Verenigde Staten van Amerika terugkeerden, en van wie het overgrote deel uit bezwaren tegen de Amerikaanse buitenlandse politiek. met name de gebeurtenissen in Vietnam, de militaire dienst verlaten had, wegens onwettige afwezigheid veroordeeld werden tot straffen die naar Nederlandse opvattingen niet als zwaar moeten worden beschouwd. on grond waarvan het niet aannemelijk is dat hun politieke overtuiging bij het bepalen van de strafmaat van invloed zou zijn geweest;

Overwegende, dat het mitsdien niet redelijk is om te veronderstellen dat, ook al zou de vreemdeling niet wegens onwettige afwezigheid. doch wegens desertie worden veroordeeld — hetgeen overigens blijkens bekomen inlichtingen alleen het geval zou kunnen zijn indien het bewijs geleverd zou kunnen worden dat de vreemdeling het oogmerk had „to remain away permanently” — diens politieke motief wél een strafverzwarende werking zou hebben:

Overwegende, dat mitsdien ook de tweede grief niet kan slagen;

Overwegende, dat de derde grief stelt, dat de redengeving van de beschikking impliceert, dat de last om de **feiten**, die voor toelating als vluchteling van belang zijn, waar te **maken**, volledig op de vreemdeling rust, en dat dit onjuist is en zich niet verdraagt met het volkenrecht;

Overwegende, dat deze grief berust op een onjuiste lezing of interpretatie van de bestreden beschikking, immers die beschikking niet inhoudt noch impliceert, dat de last om te bewijzen of althans **aannemelijk** te maken geheel op de vreemdeling rust, weshalve ook deze grief niet kan slagen;

Overwegende, dat de vierde en laatste grief stelt, dat irrelevant is of de staatsrechtelijke orde in de Verenigde Staten door de **vreemdeling** als „**oppressive**” **moet** worden ondervonden, daar beslissend is of hij deze staatsrechtelijke orde als „**oppressive**” ondervindt;

Overwegende, dat, ook als **juist** zou zijn dat voor de beoordeling van het **vluchtelingschap** van de vreemdeling van belang kan zijn de **subiectieve** mening van de vreemdeling, nl. dat de situatie in de Verenigde Staten van Amerika voor hem „**oppressive**” is, dit niet impliceert dat **hij** als vluchteling moet worden toegelaten, aangezien daarvoor wordt vereist gegronde reden voor vrees voor vervolging, hetgeen los staat van het **zoiust** bedoelde subiectieve oordeel van de vreemdeling;

Overwegende, dat uit het voorgaande volgt, dat de in het **herzieningsverzoekschrift** aangevoerde grieven **geen** van alle opgaan;

Overwegende, dat nog de vraag aan de orde komt of, met **voorbijgaan** aan de inhoud van het **herzieningsrekest**, overigens grond bestaat om het verzoek om toelating; als vluchteling alsnog in te willigen;

Overwegende, dat dit niet het geval is, aangezien **bij beschouwing** van alle feiten en omstandigheden niet is in te zien, dat de **vreemdeling** afkomstig is uit een land waarin **hij** gegronde reden heeft te **vreesen** voor vervolging wegens zijn politieke overtuiging als bedoeld in de Vreemdelingenwet;

Overwegende, dat mitsdien geen termen aanwezig zijn tot **inwilliging** van het verzoek om herziening;

overwegende, dat het advies van de commissie strekkende tot **afwijzing** van het onderwerpelijke verzoek om herziening op **23 augustus 1971** werd uitgebracht;

Overwegende, dat de raadsman van de vreemdeling nadien een verzoek om **uittstel** van de beslissing heeft gedaan;

Overwegende, dat het verzoek om toelating als vluchteling dat aar de bestreden beschikking ten grondslag ligt eerst op **28 juni 1971**, d.w.z. tien maanden na de terugkeer van de vreemdeling uit Zweden in Nederland (**29 augustus 1970**) werd ingediend;

Overwegende, dat een van de redenen welke de raadsman van de vreemdeling voor zijn verzoek om uitstel heeft opgegeven is dat, indien de beslissing op het onderwerpelijke verzoek om herziening vóór 29 augustus 1971 zou worden genomen, de vreemdeling ingevolge artikel 34, vijfde lid, van de Vreemdelingenwet niet het rechtsmiddel van nadere voorziening bij de Kroon tegen die beslissing zou kunnen aanwenden, omdat hij dan, op de dag waarop die beslissing zou zijn genomen, nog niet sedert een jaar hoofdverblijf in Nederland had;

overwegende, dat de in de voorgaande overweging vermelde reden voor het verzoek om uitstel op zichzelf noch op materiële noch op formele gronden aanleiding tot inwilliging van het verzoek om uitstel kan geven daar immers — zoals uit het vorenstaande blijkt — buiten twiifel is dat de vreemdeling niet geacht kan worden afkomstig te zijn uit een land waar hij gegronde reden heeft om te vrezén voor vervolging wegens zijn politieke overtuiging, terwijl het niet redelijk is om, met een beroep op eigen nalatigheid, te verlangen dat de vreemdeling gebruik kan maken van een rechtsmiddel dat hij normaliter, bij tijdige indiening van het verzoek om toelating als vluchteling, niet zou hebben kunnen aanwenden;

Overwegende, dat er desondanks, uitsluitend teneinde ook maar de schijn te vermijden dat — door vaststelling van deze beschikking kort voor de bovengenoemde datum van 29 augustus 1971 — het oogmerk zou hebben bestaan de vreemdeling het rechtsmiddel van nadere voorziening bij de Kroon, als bedoeld in artikel 34 van de Vreemdelingenwet,") te onthouden, tenslotte aanleiding is gevonden de beschikking nà deze datum te nemen;

Besluit:

het verzoek om herziening af te wijzen.

Als gevolg van regelmatig overleg tussen de Nederlandse en Amerikaanse autoriteiten is het verzoek tot overdracht ingetrokken. De Nederlandse regering heeft daarop prijs gesteld wegens het lange tijdsverloop, dat met de procedure is gemoeid, hetgeen echter niets verandert aan de mening van de Nederlandse regering over de toepasselijkheid van het Nato-statusverdrag op dit soort gevallen. (Red.)

---

* Tegen deze beschikking kan binnen een maand na de dag waarop deze ter kennis van de betrokkene is gekomen ingevolge artikel 34 van de Vreemdelingenwet nadere voorziening worden gevraagd, d.w.z. dat beroep kan worden ingesteld bij de Kroon door een met redenen omkleed verzoekschrift te richten tot Hare Majesteit de Koningin.

Dit verzoekschrift moet in tweevoud worden ingediend bij de Voorzitter van de Afdeling voor de Geschillen van Bestuur van de Raad van State. Binnenhof 1, 's-Gravenhage.

Deze beslissing of een afschrift daarvan moet bij het verzoekschrift worden overgelegd.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

7 oktober 1971
(A.M.P. 1971113)

Voorzitter: Mr. A. Blom; *Leden:* Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Algemene militaire pensioenwet, art. U 1 lid 7, art. Y 13).

Eisers beroep op een brief van de Minister van Defensie uit 1961, waarin desgevraagd inlichtingen waren verstrekt omtrent o.a. het aanvragen van pensioen gebaseerd op de toen geldende wetgeving, geeft de Raad niet de vrijheid om de Kroon — in strijd met de thans geldende wettelijke bepalingen (de m.i.v. 1 januari 1966 in werking getreden Alg. mil. pensioenwet) — verplicht te oordelen het pensioen eerder te doen ingaan dan op 19 december 1968, een jaar vóór de dag waarop de aanvraag is ingekomen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: *M.*, wonende te *B.*, eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden zijn echtgenote *E. M.-J.*, tegen: *de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden *G. L. Koops*, referendaris bij het ministerie van defensie.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden;
WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat bij Koninklijk besluit van 23 maart 1970 aan eiser als gewezen reserve-majoor der Koninklijke Landmacht, ter zake van ten minste 28 voor pensioen geldige dienstjaren, een pensioen is toegekend ten bedrage van f 2941,— per jaar met ingang van 19 december 1968, „zijnde de datum, liggende een jaar voor de dag, waarop de „aanvraag is ingekomen”;

Overwegende, dat eiser tegen dit besluit beroep heeft ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, stellende dat de datum van ingang van het pensioen had moeten zijn 18 juli 1968, maar dit Ambtenarengerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 22 februari 1971 — naar welker aantekening hierbij wordt verwezen — dit beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende, dat eiser bij zijn vorengenoemde gemachtigde van deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het be-

roepschrift zijn bezwaren tegen die uitspraak heeft medegedeeld;

IN RECHTE:

Overwegende, dat eiser, die is geboren op 18 juli 1908, met ingang van 1 oktober 1961 op zijn verzoek eervol is ontslagen als reserve-majoor van de Koninklijke Landmacht en krachtens artikel 2 onder 1e van de Pensioenwet voor het reserve-personeel der landmacht 1923 aan dat ontslag een recht op pensioen ontleende, geldend te maken op 60-jarige leeftijd;

Overwegende, dat ingevolge artikel Y 13 der Algemene militaire pensioenwet het recht op dit pensioen uitsluitend kan worden getoetst aan de bepalingen van deze wet en ook volgens deze bepaling werd verkregen indien de leeftijd van 60 jaar was bereikt;

Overwegende, dat ingevolge artikel U 1 lid 1 van laatstgenoemde wet het pensioen ingaat met ingang van de dag waarop het recht daarop ontstaat, maar ingevolge het 7e lid van dit artikel, indien de aanvraag om pensioen is ingekomen meer dan een jaar na de dag met ingang waarvan het pensioen had kunnen ingaan, het pensioen ingaat met ingang van de dag, liggende, een jaar voor de dag waarop die aanvraag is ingekomen;

Overwegende, dat eisers aanvraag om pensioen is ingekomen op 19 december 1969, derhalve meer dan een jaar na de dag met ingang waarvan het had kunnen ingaan, zodat het met toepassing van laatstgenoemd wettelijk voorschrift niet eerder mocht ingaan dan op 19 december 1968;

Overwegende, dat eiser niettemin **van** mening is dat zijn pensioen dient in te gaan op 18 juli 1968, toen hij de leeftijd van 60 jaar bereikte, en dat hij ter ondersteuning van deze mening in de eerste plaats een beroep heeft gedaan op een minder gunstige toestand van zijn gezondheid;

overwegende, dat echter niet aannemelijk is dat eisers gezondheidstoestand destijds van die aard was, dat het hem redelijkerwijs onmogelijk is geweest binnen een jaar na 18 juli 1968 de pensioenaanvraag in te dienen; dat vanwege eiser trouwens zelf is gesteld dat, indien de voormelde wettelijke termijn van een jaar hem bekend was geweest, hij ervoor zou hebben gezorgd dat de aanvraag binnen deze termijn was ingediend;

Overwegende, dat eiser in de tweede plaats een beroep heeft gedaan op een brief van de Minister van Defensie van 23 november 1961, bevattende inlichtingen omtrent zijn pensioenaanspraken, waarin onder meer is medegedeeld dat, wanneer een aanvraag om toekenning van pensioen later is ingekomen dan twee jaren na de dag waarop het pensioen kon ingaan, het pensioen ingaat met de dag waarop de aanvraag is ingekomen;

Overwegende, dat deze mededeling geheel in overeenstemming was met hetgeen toentertijd in de Pensioenwet voor het reserve-personeel der landmacht 1923 was voorgeschreven, maar krachtens de eerder genoemde artikelen U 1 en Y 13 der in 1966 in werking getreden Algemene militaire pensioenwet deze termijn van twee jaren niet meer gold en was vervangen door de termijn van één jaar; dat het wel moet worden betreurd indien eiser, die hoofd was van een lagere school, van de ingrijpende wijziging zowel van de burgerlijke als van de militaire pensioenwetgeving, welke in 1966 van kracht is geworden en waaraan ruime publiciteit is gegeven, onkundig is gebleven en daarom is blijven vertrouwen op hetgeen in de brief van 23 november 1961 was medegedeeld; dat daartegenover aannemelijk is dat, zoals gedaagdes gemachtigde heeft toegelicht, het voor de militaire pensioenadministratie niet doenlijk is geweest om allen, aan wie tevoren (onverplicht) inlichtingen waren verstrekt zoals ook eiser had ontvangen, op de hoogte te brengen met de nieuwe voorschriften; dat eisers beroep op de ministeriële brief van 23 november 1961 de Raad niet de vrijheid geeft om gedaagde — in strijd met de thans geldende wettelijke bepalingen — verplicht te oordelen het pensioen eerder te doen ingaan dan op 19 december 1968; overwegende, dat eisers beroep bij de aangevallen uitspraak derhalve terecht ongegrond is verklaard, zodat die uitspraak moet worden bevestigd;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

NASCHRIFT

In de rechtspraak vindt men de regel, dat algemeen verbindende voorschriften niet opzij gezet kunnen worden door algemene rechtsbeginselen of algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Slechts indien het administratief orgaan een bepaalde beleidsvrijheid heeft, komt eventueel de toepassing van deze beginselen aan de orde.

Voorbeelden hiervan vormen — behalve de hiervoor weergegeven uitspraak — de uitspraak van de C.R.v.B. van 25 maart 1971, AMP 1970/15, afgedrukt op blz. 297 in het mei/juni 1971-nummer van dit tijdschrift, en het in de noot aldaar genoemde arrest van de Hoge Raad van 14 oktober 1970, BNB 1971/3, waarbij het ging om toepassing van een gemeentelijke verordening.

Onlangs heeft de C.R.v.B. in dezelfde geest een belangwekkende uitspraak gedaan (uitspraak van 15 december 1971, AOW 1971/19, nog te publiceren in Rechtspraak sociale verzekering).

Gedurende de periode dat betrokkene een uitkering op grond van de Wet overgangsregeling arbeidsongeschiktheidsverzekering ontving, lo-

pende van 1 juli 1967 tot het bereiken van de 65-jarige leeftijd, had de bedrijfsvereniging op deze uitkering premie ingevolge de Algemene Ouderdomswet ingehouden, naar later bleek ten onrechte. Aanvankelijk stelde het bestuur der Sociale Verzekeringsbank zich op het standpunt dat bedoelde periode bij de vaststelling van betrokkenes pensioenaanspraken buiten beschouwing diende te blijven, maar in de loop van het geding kwam het daarop terug. Het bestuur achtte het met het oog op de rechtszekerheid zeer bezwaarlijk, indien hetgeen ingevolge de premiebepalingen der A.O.W. is beslist en uitgevoerd, rechtens niet zou binden bij de vaststelling van het pensioenrecht.

De C.R.v.B. kon zich echter met deze zienswijze niet verenigen. De Raad was van oordeel „dat een beroep op één of meer van de door „eiser (het bestuur der SVB, red.) genoemde algemene rechtsbeginselen „of beginselen van behoorlijk bestuur de rechter niet kan en mag leiden tot het oordeel dat gedaagde op en na 1 juli 1967 als verzekerd „ingevolge de Algemene Ouderdomswet dient te worden beschouwd, „nu dit oordeel in strijd zou zijn met de van toepassing zijnde impera- „tief gestelde wettelijke voorschriften“.

A. B.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Samenvoeging van arrondissementskrijgsraden en instelling van een algemene mobiele krijgsgraad voor de luchtmacht

Bij K.B. van 16 dec. 1971 nr. 48 (Ned. Stcrt. van 24 dec. 1971 nr. 250) is het Besluit voorzieningen militaire justitie met ingang van 1 januari 1972 gewijzigd.

Daarbij is o.m. bepaald, dat Nederland één militair arrondissement vormt met als hoofdplaats Arnhem. De arrondissementskrijgsraad kan bij een reglement van orde, onder goedkeuring van de M.v.D. en de M.v.J., kamers instellen waarover de werkzaamheden verdeeld worden. Een mobiele krijgsgraad, genaamd Mobiele krijgsgraad buitenland landmacht, wordt ingesteld bij de eenheden van de landmacht, welke buiten Nederland zijn gelegerd.

Bij de luchtmacht worden ingesteld: a. een mobiele krijgsgraad, genaamd Mobiele krijgsgraad buitenland luchtmacht, bij de eenheden van de luchtmacht, welke buiten Nederland zijn gelegerd; b. een mobiele krijgsgraad, genaamd Algemene mobiele krijgsgraad luchtmacht, bij de eenheden van de luchtmacht voor welke de oorlogsbevelvoering van kracht is.

Strafrecht

Na met verlof in Nederland te zijn geweest niet op het voorgeschreven tijdstip naar zijn onderdeel in de legerplaats Seedorf (Dld.) teruggekeerd en zodoende 7 dagen ongeoorloofd afwezig geweest. Gekwalificeerd als opz. ongeoorl. afwezigheid enz. De krijgsraad doet de zaak krijgst, af als ware de raad de C.O. van beklaagde en neemt in aanmerking diens goede dienstverrichtingen. (W.M.Sr. art. 99 (5); W.K. art. 58)	80
Opz. ongeoorl. afwezigheid door 2 dpl. soldaten gezamenlijk in het buitenland; na verleende bewegingsvrijheid niet tijdig naar het onderdeel teruggekeerd. (W.M.Sr. art. 99 (2) en (5))	82
Als militair in Duitsland: (1) een auto bestuurd zonder rijbewijs, zijnde beklaagde bij gewijsde de bevoegdheid tot het besturen van motorrijtuigen ontzegd; (2) aldaar de veiligheid op de weg in gevaar gebracht. De krijgsraad kwalificeert feit (1) volgens art. 168 W.M.Sr.; het H.M.G. kwalificeert feit (1) volgens art. 167 W.M.Sr., en brengt voorts een na de datum van het plegen der feiten opgelegde straf op de voet van art. 63 W.Sr. in rekening. (W.M.Sr. art. 4, 165, 167, 168; W.Sr.art.63; W.V.W. art. 25, 32)	84
Desertie, door in de loop van december 1970 na genezing van zijn ziekte niet naar zijn onderdeel terug te keren doch sedertdien daarvan opz. ongeoorl. afwezig te blijven tot 2 maart 1971. (W.M.Sr. art. 98)	91
Diefstal van 2 personenauto's, de ene van de openbare weg waar de auto onafgesloten en met de contactsleutel in het contactslot stond, de andere van de brug van een garagebedrijf. (W.M.Sr. art. 310)	93
Als korporaal door een samenweefsel van verdichtsels (in strijd met de waarheid aan zijn commandant medegedeeld dat zijn echtgenote ziek was en geen hulp had) zich een aantal vrije dagen verschaft; vervolgens ongeveer een week opz. ongeoorl. afwezig gebleven. (W.M.Sr. art. 97, 101; W.Sr. art. 56, 57)	96
De arr. krijgstr. te 's-Hertogenbosch, kennismemende van de zaak tegen een dpl. sld. van de KLu, is ingevolge art. 99 Inv. mil. str. en tuchtr. bevoegd tevens kennis te nemen van de zaak tegen een dpl. sld. der KL. Als verantwoordelijke redacteurs van het districtsblad van district 5 der VVDM, genaamd „Emergo”, opnemen van een anonieme inzending waarvan de strekking de grondslagen van de krijgstucht aantast. (W.M.Sr. art. 147; W.Sr. art. 24; Inv. mil. str. en tuchtr. art. 99).	99
Aangifte doen van een strafbaar feit (diefstal van 20 DM uit de portefeuille van de aangever) wetende dat dat feit niet gepleegd was. Diefstal van 7 DM uit de portemonnaie welke in een broekzak van een korporaal stak. (W.M.Sr. art. 11; W.Sr. art. 188, 310)	104

Civiele rechtspraak

Uitspraak in kort geding door de president van de arr. rechtb. te 's-Gravenhage inzake verzet van een deserteur van de Amerikaanse Marine tegen de beslissing van de Staatssecretaris van Justitie om hem niet op vordering van de Amerikaanse autoriteiten op grond van het NATO-statuut ter beschikking van die autoriteiten te stellen.	108
Besluit van de Staatssecretaris van Justitie, Hoofd afd. Vreemdelingenzaken en Grensbewaking, waarbij het verzoek om herziening van het besluit van de M.v.J. van 2 juli 1971, waarbij het verzoek van R. J. W. (als vrijwilliger in militaire dienst bij de Amerikaanse Marine) om als vluchteling te worden toegelaten, was afgewezen	117
Vordering om uitlevering van R. J. W. door de Amerikaanse autoriteiten ingetrokken.	124

Administratieve rechtspraak

Eisers beroep op een brief van de **M.v.D.** uit 1961, waarin desgevraagd inlichtingen waren verstrekt omtrent o.a. het aanvragen van pensioen gebaseerd op de toen geldende wetgeving, geeft de **C.R.v.B.** niet de vrijheid om de Kroon — in strijd met de thans geldende wettelijke bepalingen (de m.i.v. 1 januari 1966 in werking getreden Alg. mil. pensioenwet) — verplicht te oordelen het pensioen eerder te doeningaan dan op 19 december 1968, een jaar vóór de dag waarop de aanvraag is ingekomen. (Alg. mil. pensioenwet art. U 1 lid 7, art. Y 13) . . . 125

Opmerkingen en mededelingen

Wijziging Besluit voorzieningen militaire justitie. Samenvoeging van arrondissementskrijgsraden en instelling van een algemene mobiele krijgsmacht voor de luchtmacht. 128

Kongres „Strafrecht te-recht?”

Op 17 en 18 maart a.s. wordt in Leiden een kongres georganiseerd onder bovenstaande titel. Het kongres zal zich bezig houden met de Depenaliserings- en Dekriminaliseringsproblematiek. Het gaat hierbij om de vraag of er gedragingen zijn waarop nu door middel van het strafrechtelijke stelsel gereageerd wordt, terwijl een reactie door een ander stelsel (juridisch of niet-juridisch) misschien beter op zijn plaats zou zijn, of zelfs een georganiseerde reactie geheel achterwege zou kunnen blijven. Aangezien de vraagstelling een multidisciplinaire aanpak vraagt, wordt ernaar gestreefd sekties te creëren waarbinnen (juist) ook anderen dan juristen een inbreng kunnen leveren vanuit hun discipline. Zo zullen zij die werkzaam of studierend zijn op het gebied van bijv. de (geestelijke) volksgezondheid, het maatschappelijk werk, de criminologie, de sociologie etc. een belangrijke bijdrage kunnen leveren in het denken over de onderhavige problemen.

Spreekers zijn o.a. DR. D. CHAPMAN, PROF. MR. A. A. G. PETERS, MR. J. J. DE BAK.

Het kongres wordt georganiseerd door het Strafrechtelijk en Criminologisch dispuut S.O.S. onder auspiciën van de Coornhert-Liga.

Aanvragen voor inlichtingen en deelname-formulieren kunnen alleen schriftelijk gericht worden tot de Kongrescommissie „Strafrecht te-recht?” p/a Rapenburg 38, Leiden.

De uiterste datum waarop inschrijvingsformulieren in het bezit van de commissie moeten zijn is 4 maart 1972. De deelname-formulieren worden in volgorde van binnenkomst behandeld.

De kosten bedragen: f 20,— voor studerenden, f 30,— voor niet-studerenden. In deze prijs zijn maaltijden inbegrepen, logies niet. Vóór het kongres krijgen alle deelnemers de kongresmap toegezonden.

Correspondentie: Rapenburg 38, Leiden, tel. 01710 - 4 27 41, tst. 38.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV

Maart 1972

Aflevering

3

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr. E. A. Alkema. Dona</i> en Schul. Nogmaals: Het militair tuchtrecht en de rechten van de mens.	129
<i>A. Kok</i> , res. kapitein v.d.s. inf. Afwijking van de grondrechten in tijden van nood	143

Strafrechtspraak

(1) Opz. ongeoorl. afwezigheid waarbij de schuldige zich naar het buitenland begeeft en waarbij hij tevens het oogmerk had zich voor goed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken;	
(2) verduistering van een auto die de schuldige krachtens huurkoopovereenkomst onder zich had;	
(3) diefstal van een tiental bankbiljetten. (W.M.Sr. art. 98, 99; W.Sr. art. 310, 321)	147

Beklaagde had in Duitsland als bestuurder van een auto op een voor het openbaar verkeer openstaande weg gereden, terwijl hem bij onherroepelijk geworden (Nederlands) vonnis de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen was ontzegd; subsidiair was hem tenlastegelegd dat hij had gereden zonder geldig rijbewijs (Fuhrerschein). Krijgsraad: De W.V.W. heeft blijkens de aanhef de strekking het verkeer te regelen op de wegen binnen het Rijk in Europa; derhalve levert het primair tenlastegelegde géén overtreding op van art. 32 W.V.W. (vrijspraak). De krijgsraad verklaart het subsidiair tenlastegelegde bewezen als overtreding van een Duitse strafnorm en beklaagde schuldig aan overtreding van art. 167 W.M.Sr. H.M.G.: Het Hof verklaart het primair tenlastegelegde bewezen, doch niet een overtreding van art. 32 W.V.W., omdat de W.V.W., sprekende over een „weg”, kennelijk ziet op een weg binnen Nederland. Het primair tenlastegelegde levert ook geen overtreding op van art. 167 W.M.Sr. Het Hof handhaaft de schuldigverklaring van het subsidiair tenlastegelegde volgens art. 167 W.M.Sr. Anders de advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht in een uitvoerige conclusie. (W.M.Sr. art. 2, 4, 167, 168; W.Sr. art. 5; W.V.W. art. 32)	151
--	-----

Gevoegde zaak van 6 beklaagden, van wie 2 beklaagden een geschrift opstelden waardoor getracht werd de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen en van wie 4 beklaagden dat geschrift verspreidden. Qualificatie: t.a.v. bedoelde 2 beklaagden: „Als aan de militaire rechtsmacht „onderworpen persoon door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht trachten te ondermijnen”; qualificatie t.a.v. de 4 andere beklaagden: Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon bekend met de strekking van een geschrift, waarin de tucht onder de krijgsmacht wordt ondermijnd, zodanig geschrift verspreiden. (Eur. Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden art. 10; Grondw. art. 7; W.M.Sr. art. 66, 108, 147)	173
--	-----

Zonder de vereiste vergunning een radio-zend- en ontvangerinrichting gebruikt: Beklaagde en zijn vriend, beiden mariniers der 2e klasse zm, spraken met elkaar via een walkietalkie, terwijl zij ieder aan een kant van een weg voortliepen. (T. en T. wet art. 3)	187
--	-----

BIJDRAGEN

De zaken – Dona en Schul. Nogmaals: Het militair tuchtrecht en de rechten van de mens¹⁾

door

MR. E. A. ALKEMA

In de beklagbeschikkingen van het Hoog Militair Gerechtshof inzake *Dona en Schul*²⁾, is enige malen het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden aan de orde gekomen. Daarbij ging het om de vrijheid van persoon (art. 5), het recht op een behoorlijk proces (art. 6) en de vrijheid van meningsuiting (art. 10). Het is mijn bedoeling op deze punten hieronder nog eens nader in te gaan.

Al eerder kreeg het H.M.G. te beslissen over de toepasbaarheid van het Verdrag op het Nederlandse militaire tuchtrecht³⁾. Toen ging het om de vraag of de opgelegde lichte arresten in strijd waren met de artikelen 5 en 6. Deze kwestie is inmiddels aan de Commissie voor de rechten van de mens in Straatsburg in een drietal klachten voorgelegd. Daar zijn nu de klachten van *Dona en Schul* bijgekomen. Ook het Hof voor de rechten van de mens zal zich misschien bezig moeten houden met deze problematiek, nu de Nederlandse regering aan het Comité van Ministers verzocht heeft het Hof om een juridisch advies *terzake* te vragend). Al hebben beide instanties zich nog niet uitgesproken, toch is er aanleiding tot een voorbeschouwing. Enerzijds is er enige nieuwe jurisprudentie over de artikelen 5 en 6, anderzijds zijn i.c. andere straffen, plaatsing in een tuchtclassse, „voorafgaand arrest“ (in de zin van art. 20 Wet op de Krijgstucht) en de vrijheid van meningsuiting in het geding.

ARTIKEL 5 : HET RECHT OP VRIJHEID VAN PERSOON

Opnieuw heeft het H.M.G. een beroep op artikel 5 van de hand gewezen, omdat naar zijn mening plaatsing in de tuchtclassse geen „vrijheidsberoving“ inhoudt, doch een gewijzigde vorm van militaire dienst-

¹⁾ Verg. M.R.T. *LXIII*, 1970 p. 454.

²⁾ De beide beschikkingen van 17 november 1971 zijn grotendeels gelijkloidend. Eén, inzake *Schul*, is opgenomen in M.R.T. *LXV*, 1972 afl. 1 p. 39.

³⁾ H.M.G. beschikking van 13 mei 1970 M.R.T. *LXIII*, 1970 p. 350 en H.M.G. beschikking van 17 maart 1971 M.R.T. *LXIV*, 1971 p. 288.

⁴⁾ Zie Handelingen Tweede Kamer 1971-72, p. 1536 linker kolom.

⁵⁾ Verg. J. E. S. FAWCETT — The Application of the European Convention on Human Rights. Oxford 1969, p. 82.

uitoefening is. De juistheid van deze mening staat niet vast; zij hangt af van de omvang van de „meerdere vrijheidsbeperking”, zoals het Hof — zichzelf enigszins tegensprekend — het uitdrukt, in Nieuwersluis. Het voegt daaraan toe dat deze beperking slechts plaats vindt voor zover voormelde doelstelling (namelijk van de tucht) deze noodzakelijk maakt. Naar mijn mening is het doel van de beperking evenwel niet relevant voor het begrip vrijheidsberoving in artikel 5. Ook bijvoorbeeld detentie van minderjarigen, die geen misdrijf hebben gepleegd doch die men wil isoleren van de hen schadende omgeving, is een vorm van vrijheidsberoving welke alleen krachtens uitdrukkelijke uitzondering (lid 1d van artikel 5) geoorloofd is⁵⁾.

In verband met de vrijheidsberoving verdient bijzondere aandacht de in arreststelling door de beklagmeerdere voorafgaand aan de plaatsing in de tuchtklasse. Dit onderdeel van de straf, al was het in de onderhavige gevallen betrekkelijk kort, is zoals ook hierna nog zal blijken van grote principiële betekenis. Het rechtskarakter ervan is overigens niet geheel duidelijk. Het Hof achtte zich uitdrukkelijk onbevoegd de legitimiteit van het voorafgaand arrest te onderzoeken. Toch werd het arrest van beide klagers tijdens de terechtzitting opgeheven! Het voorafgaand arrest is zonder twijfel een vorm van vrijheidsberoving in de zin van artikel 5. Dit blijkt m.i. uit de zaak 2977/66⁶⁾. De Commissie oordeelde immers dat de disciplinaire insluitingen voor telkens zes dagen van de betreffende Belgische gendarme vielen onder artikel 5.

Het H.M.G. heeft zich gewapend tegen een eventueel verwijt dat hier toch van vrijheidsberoving gesproken moet worden. Het doet een subsidiair beroep op lid 1b van artikel 5: de gevangenhouding is eventueel te rechtvaardigen „teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren”. Deze uitleg van lid 1b, die overigens overeenstemt met die van de Commissie in genoemde zaak 2977/66, acht ik nog steeds ongelukkig⁷⁾. Een betere basis zou lid 1a kunnen zijn, dat vrijheidsberoving toestaat „na veroordeling door een daartoe bevoegde „rechter”. Het H.M.G. stelt zich niet op deze grondslag, waarschijnlijk wegens de consequenties voor de door het Hof zelf te volgen procesregels. Die consequenties zijn echter onvermijdelijk, want al kan het H.M.G. met een beroep op artikel 5 (1b) misschien voorkomen dat het bij de veroordeling tot een vrijheidsstraf „rechter” in de zin van het Verdrag is, krachtens lid 4 dient het toch aan die eis te voldoen. Lid 4 verleent immers ieder, die door arrestatie van zijn vrijheid is beroofd, het recht voorziening te vragen bij de *rechter* opdat deze op korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding. Tenzij men aan moet nemen dat van een

---

⁶⁾ Van 22 mei 1969 ongepubliceerd; besproken in M.R.T. LXIII, 1970 p. 462.

⁷⁾ In gelijke zin M. C. B. BURKENS — Beperking van grondrechten. Diss. Utrecht 1971, pp. 163-164.

beslissing van het H.M.G. nog beroep op de burgerlijke rechter openstaat, is die rechterlijke instantie het H.M.G. zelf! Kortom, aan vrijheidsberoving moet volgens het Verdrag steeds een rechter te pas komen.

Deze stelling wordt gestaafd door het arrest van het Europese Hof van 18 juni 1971 in de zaak van de Belgische landlopers*). Deze zaak betrof drie personen, die zich elk afzonderlijk wegens gebrek aan onderdak bij de politie hadden gemeld en die vervolgens door de politierechter ter beschikking van de regering waren gesteld. Hun grieven richtten zich vooral tegen de gebrekkige procedure, waarbij over de gevangenhouding was beslist en tegen de duur van de gevangenhouding (variërend van 7 tot 21 maanden). Het Verdrag staat in artikel 5 lid 1e detentie van zwervers toe en het Hof achtte die bepaling dan ook niet geschonden. Daarna ging het Hof echter na of aan lid 4 was voldaan. Dit bleek niet het geval te zijn⁵⁾. Volgens het Hof is schending van lid 4 mogelijk, ook al is de detentie krachtens lid 1 rechtmatig. Dit houdt niet noodzakelijk in dat de beslissing tot gevangenhouding en de beoordeling van de wettigheid daarvan in twee instanties moet geschieden. Eén instantie kan voldoende zijn, mits deze met alle procedurele waarborgen is omkleed.

Welke procedurele eisen dat dienen te zijn hangt af van de aard van het proces. In het geval van de landlopers leken aard en duur van de gevangenhouding zo zeer op die van een straf opgelegd in een strafproces, dat het Hof ook dienovereenkomstige waarborgen nodig achtte. De summariere procedure ten overstaan van de Belgische politierechter gaf deze waarborgen niet.

Naar het oordeel van het Europese Hof moet vrijheidsberoving dus tenminste één maal door een „behoorlijke" rechter getoetst kunnen worden op haar rechtmatigheid. Toegepast op de militaire tuchtrecht-procedure betekent dit, dat tenminste de procedure voor het H.M.G. een volwaardige rechtsgang moet bieden in overeenstemming met het Verdrag. Is dit te veel gevraagd? Het lijkt me niet. Het Hof voldoet immers aan de normale eisen van onafhankelijkheid. Rechtskundige bijstand heeft het reeds enige malen toegestaan. Daaraan zou alleen, zo is van deskundige zijde bepleit¹⁰⁾, een wettelijke grondslag gegeven dienen te worden. Verder ontbreekt nog de mogelijkheid van het doen horen van getuigen¹¹⁾. Aangevuld met deze, op zichzelf niet ingrijpende maar voor de klagers vaak wezenlijke, elementen zou de procedure voor het H.M.G.

**Publications de la Cour européenne des Droits de l'Homme (verder: C.E.D.H.)
série A 1971 p. 12.**

Ibidem §§ 72-80, p. 39-43.

¹⁰⁾ Zie het naschrift van A. F. S(TEFFEN) op de aangehaalde beschikking van 13 mei 1970 M.R.T. LXIII, 1970 p. 354.

¹¹⁾ Dit werd ook als grief aangevoerd door de klager in de zaak geciteerd in de vorige noot. Ibidem p. 351.

een eindweeg¹²⁾ tegemoet komen aan mogelijke „Europese“ kritiek. Het H.M.G. zou dan als „bevoegde rechter“ vrijheidsstraffen op kunnen leggen krachtens artikel 5 lid 1a in plaats van lid 1b. Wel zou het Hof bovendien volledig bevoegd behoren te zijn met betrekking tot het voorafgaand arrest.

ARTIKEL 6: HET RECHT OP EEN BEHOORLIJK PROCES

De hierboven aangeduide aanpassing van de tuchtprocedure loopt vooruit op de vraag naar de toepasselijkheid in de onderhavige gevallen van artikel 6. Er is immers aansluiting gezocht bij de voorwaarden, die artikel 6 lid 3 stelt aan een strafvervolging. Een dergelijke opvatting impliceert dat men ervan uitgaat, zoals ook de klagers deden, dat het tuchtrecht i.c. naar maatstaf van het Verdrag strafrecht is, ongeacht het nationale etiket. Een argument daarvoor zou kunnen zijn, dat het militaire tuchtrecht zich onderscheidt van gewoon tuchtrecht door zijn vrijheidsstraffen. Noodzakelijk is deze gelijkstelling m.i. echter niet.

Het H.M.G. heeft deze weg evenmin willen gaan en opnieuw gesteld dat bij een tuchtzaak niet van een strafvervolging gesproken kan worden.

Hierbij dient aangetekend te worden dat het H.M.G. het *misdrijf* van artikel 147 (ondermijning van de krijgstucht) „onder de gegeven omstandigheden” als krijgstuchtelijk vergrijp in de zin van artikel 2 lid 2 W.K. (een zgn. oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp) kwalificeerde. Een nadere motivering daarvoor ontbreekt.

Ook de Commissie beschouwt tuchtrecht in beginsel niet als strafrecht. Met één uitzondering heeft zij zich echter steeds uitgesproken over tuchtrecht dat geldt voor groepen van personen, bijvoorbeeld ambtenaren, architecten en medici die dat vrijwillig, met de intree in hun beroep, hebben aanvaard¹³⁾. De ene begrijpelijke uitzondering wordt gevormd door gevangenen¹⁴⁾.

BURKENS acht het element van vrijwilligheid bij de toetreding tot een aan tuchtrecht onderworpen groep weinig relevant voor de gelding van

---

¹²⁾ Verder zou o.a. de niet-openbare behandeling ter terechtzitting voorwerp van kritiek kunnen zijn. Ook mist men t.a.v. de onderhavige procedure een bepaling als van art. 345 lid 3 Strafvordering, dat voorschrijft dat de uitspraak binnen 14 dagen geschiedt. In casu had het H.M.G. — anders dan aangekondigd — geen twee doch drie weken nodig voor zijn uitspraak.

¹³⁾ 734/60 van 29 mei 1961 Commission européenne des droits de l'homme — Recueil de décisions (verder: *Recueil*) no. 6 p. 29 (zie hierover ook KALSHOVEN in M.R.T. LXI, 1968 p. 411) (betreffende een ambtenaar); 4040/69 van 5 febr. 1971 *Recueil* no. 37 p. 25 (architect); 4519170 van 5 febr. 1971 *Recueil* no. 37 p. 34 (medica).

¹⁴⁾ 4300/69 van 14 dec. 1970 *Recueil* no. 37 p. 78.

grondrechten¹⁵⁾). Juist t.a.v. het recht op een behoorlijk proces van art. 6 (1) blijf ik met hem van mening verschillen. De Commissie heeft beslist dat partijen bij overeenkomst afstand kunnen doen van de rechten van art. 6 (1)¹⁶⁾. Voor vrijwillig aanvaarde tucht kan men een dergelijke — stilzwijgende — afstand van recht misschien veronderstellen, doch voor de tucht van dienstplichtigen m.i. niet. Daartegenover staat dat de Commissie een recht als dat van de persoonlijke vrijheid, art. 5, als on-ervreemdbaar beschouwt¹⁷⁾.

Klagers voerden nog een andere reden aan voor een beroep op artikel 6. Subsidiair stelden zij dat het in hun gevallen ging om de vrijheid van meningsuiting, een burgerrecht, voor de vaststelling waarvan artikel 6 eveneens de voorwaarden formuleert. Over het begrip „burgerlijke „rechten en verplichtingen“ bestaat nog steeds onvoldoende klaarheid¹⁸⁾. Wel is het Europese Hof onlangs bij de uitleg van dit begrip burgerlijke rechten aanzienlijk verder gegaan dan de Commissie. Niet alleen geschillen tussen burgers onderling, aldus het Hof, maar ook geschillen tussen burger en overheid kunnen „de vaststelling van burgerlijke „rechten“ betreffen. De term omvat: „toute procédure dont l'issue est „déterminante pour des droits et obligations de caractère privé“¹⁹⁾. De draagwijdte van deze uitspraak wordt duidelijk wanneer men haar vergelijkt met de authentieke Franse tekst waar gesproken wordt van „droits „et obligations de caractère *civil*“. Volgens het Hof doet het er dan ook niet toe of de toe te passen wet in het nationale recht gekwalificeerd wordt als burgerlijk, handels- of administratief recht.

Nu het Europese Hof geschillen tussen burger en overheid niet van de toepassing van artikel 6 uitsluit, is de kans groot dat ook de grondrechten, die in het Verdrag zijn neergelegd en die in de eerste plaats de verhouding burger-overheid betreffen, eveneens in de meeste gevallen onder de werking van artikel 6 vallen. Zulke rechten, de persoonlijke vrijheid en de vrijheid van meningsuiting, stonden hier op het spel. Het lag voor de hand dat de klagers zich ook daarom op artikel 6 meenden te mogen beroepen.

Het H.M.G. heeft ook deze stelling afgewezen: toetsing aan de krijgstucht van de gedragingen van klager leverde in het onderhavige geval

---

¹⁵⁾ BURKENS t.a.p. p. 163 n.

¹⁶⁾ 1197/62 van 5 maart 1962 *Annuaire de la Convention européenne des Droits de l'Homme* (verder: *Annuaire*) V p. 89.

¹⁷⁾ European Commission of Human Rights — The Vagrancy Cases. *Strasbourg z.j.* (Rapport voltooid op 19 juli 1969) § 172.

¹⁸⁾ Verg. T. BUERGENTHAL en W. KEWENIG — „Zum Begriff der „Civil Rights“ in „Art. 6 (1) der Europäischen Menschenrechtskonvention“ *Archiv des Völkerrechts* Bd. 13, okt. 1967, p. 393 en C. RASENACK — „„Civil Rights and Obligations“ or „Droits „„et Obligations de caractère civil“ — Two crucial legal determinations in art. 6 (1) „of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental „Freedoms“ *Human Rights Journal* 1970 no. 1 p. 51.

¹⁹⁾ Arrest van 16 juli 1971 (Ringeisen) C.E.D.H. série A 1971 § 94 p. 39.

niet een „vaststelling van diens burgerlijke rechten" op. Deze opvatting lijkt te berusten op de veronderstelling dat het tuchtrecht een uitzonderingsregime is, dat buiten de ressorts van de burgerlijke en de strafrechter valt. Als de Europese Commissie en het Europese Hof deze opvatting zouden delen²⁰⁾ dan zullen zij m.i. duidelijk dienen aan te geven welke eisen aan een dergelijk uitzonderingsregime gesteld behoren te worden. Het moet de verdragspartijen nu eenmaal niet vrij staan ongelimiteerd groepen van de bevolking aan de werkingssfeer van het Verdrag te onttrekken; willekeur of discriminatie zou het gevolg kunnen zijn.

Een vorige maal is jurisprudentie geciteerd waaruit bleek dat de Commissie er soms toe neigt het Verdrag niet in volle omvang op militairen van toepassing te doen zijn²¹⁾. In aanvulling hierop kan nog worden gewezen op een oudere en enigszins andere uitspraak van de Commissie in verband met artikel 4 in de zaak-Grandrath. Artikel 4 verbiedt dwangarbeid en verplichte arbeid, terwijl het derde lid van dit artikel bepaalt dat dienst van militaire aard niet als dwangarbeid of verplichte arbeid beschouwd dient te worden. De Commissie gaf hier te verstaan dat zelfs in dit geval, waar het Verdrag toch uitdrukkelijk de militaire dienst uitzondert, de staten niet volledig vrij zijn aan militairen wettelijke beperkingen op te leggen²²⁾. De algemene bepalingen van het Verdrag, zoals het discriminatieverbod van artikel 14, gelden ook voor dergelijke wettelijke beperkingen: de uitzondering ten behoeve van de militaire dienst is dus zelfs hier niet absoluut. Deze uitspraak maant tot voorzichtigheid bij de beantwoording van de vraag die in de onderhavige zaken centraal staat. Deze vraag luidt: in hoeverre kunnen militairen zich beroepen op de rechten neergelegd in het Verdrag²³⁾?

ARTIKEL 10: DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING

Het H.M.G. geeft in het vervolg van zijn beschikkingen impliciet een antwoord op de hiervoor gestelde vraag. Het erkent namelijk dat ook militairen aanspraak kunnen maken op het recht van vrije menings-

---

²⁰⁾ De Commissie acht in een aantal gevallen noch de civielrechtelijke noch de strafrechtelijke procedureregels van art. 6 (1) van toepassing: op revisieprocedures (914/60, *Annuaire* IV p. 373); op verzoeken om revisie (846/60, *Recueil* no. 9 p. 17); op procedures i.v.m. de gevangenhouding van landlopers (ex art. 5 lid 1 sub e) (European Commission of Human Rights — *The Vagrancy Cases* § 181); op procedures i.v.m. voorlopige invrijheidstelling (606159, *Annuaire* IV p. 340). T.a.v. de laatste categorie neemt het Hof eenzelfde standpunt in: arrest van 27 juni 1968 (Neumeister) C.E.D.H. série A 1968 ¶ 23 p. 43.

²¹⁾ 3435-3438/67 van 19 juli 1968 *Annuaire* XI p. 562.

²²⁾ European Convention on Human Rights — *The Grandrath Case*. Strasbourg 1967, ¶ 38-40 pp. 33-34.

²³⁾ Verg. de interpellatie van het Tweede-Kamerlid DE GAAY FORTMAN *Hand. II* 1971-72 p. 1518 en 1519 n. en het antwoord van de Minister van Defensie, *ibidem* p. 1521.

uiting. Anders dan bij de artikelen 5 en 6 wijst het H.M.G. een beroep op het grondrecht zelf niet af, maar steunt het zijn afwijzing op de in lid 2 van artikel 10 neergelegde uitzonderingen.

Deze benadering van het Hof acht ik positief. Het zou na het voorgaande voor het H.M.G. betrekkelijk eenvoudig geweest zijn ook hier de werking van het Verdrag te ontkennen. De gewraakte publikatie richtte zich immers primair tot militairen en bleef dus binnen de militaire sfeer.

a. *algemeen*

Alvorens in te gaan op de argumenten van het H.M.G. dient nog een enkele opmerking gemaakt te worden over de uitleg van het Verdrag. De Commissie en ook het Hof plegen aan de verdragsstaat bij het beperken van de gewaarborgde rechten een zekere speelruimte, een „margin „of appreciation” te laten²⁴⁾. Deze marge is zeker niet in alle gevallen dezelfde. De doctrine is tot ontwikkeling gekomen bij artikel 15 dat handelt over noodtoestanden²⁵⁾. Het spreekt vanzelf dat daar de marge ruim is. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor artikel 8 voor zover dit toestaat het gezinsleven te beperken in het belang van het kind²⁶⁾. De marge is wisselend in breedte al naar gelang het grondrecht. Naar mijn mening is die marge bij artikel 10 smaller dan bij de vergelijkbaar geredigeerde artikelen 8, 9 en 11. Aan het eerste lid van artikel 10 is namelijk nog een precisering toegevoegd: „Dit recht omvat de vrijheid een mening te „koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen „of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht „grenzen”²⁷⁾).

De erkenning door Hof en Commissie van de margin of appreciation brengt nog niet mee dat de nationale rechter daarop zonder risico kan prejudiciëren. Daarvoor is het begrip te weinig exact. De Hoge Raad bedreef dan ook in het processieverbod-arrest een soort rechterlijk „brinkmanship” door zich bij de toetsing van de wet aan het Verdrag de vraag te stellen of „het ten enenmale ondenkbaar zou moeten worden geacht dat een wetgever, gesteld voor de noodzaak met het oog op de bescherming van de openbare orde te dien aanzien een regeling te treffen, daartoe een zodanige regeling in redelijkheid zou kunnen treffen of handhaven”²⁸⁾. Een uitspraak die uitgaat van zo'n ruim bemeten marge loopt

---

²⁴⁾ Zaak 3039/67, *Annuaire X* p. 506 i.h.b. p. 516.

²⁵⁾ C. C. MORRISSON — *The Developing European Law of Human Rights*. Leyden 1967 p. 150; verg. FAWCETT t.a.p. p. 248.

²⁶⁾ Zaak 4396170 van 14 dec. 1970 *Recueil no. 36* p. 88 en zaak 4284/69 van 1 febr. 1971 *Recueilno. 37* p. 74.

²⁷⁾ Verg. Y. TAJIMA — „Protection of freedom of expression by the European Convention of Human Rights”. *Human Rights Journal* 1969 no. 4 p. 658 e.v. i.h.b. p. 665.

²⁸⁾ H.R. 19 jan. 1962, N.J. 1962, no. 107.

het gevaar in Straatsburg gewraakt te worden.

Ook in ander opzicht zal de nationale rechter enigszins rekening moeten houden met de internationale praktijk bij de uitleg van het Verdrag. De Commissie ziet zich door de eis van artikel 25, dat slechts slachtoffers van verdragsschending kunnen klagen, genoopt om bij iedere klacht na te gaan of er *in concreto* een schending heeft plaats gevonden. Zij is evenmin als het Hof bereid in abstracto wettelijke maatregelen aan het Verdrag te toetsen²⁹). Dit maakt het wenselijk dat de nationale rechter niet volstaat met de constatering dat een wettelijke regeling *zou kunnen* voldoen aan het Verdrag. Wil hij zoveel mogelijk inspelen op de wijze van beoordeling van de Commissie en het Hof dan dient hij zich ook uit te laten over de verenigbaarheid van wet en Verdrag in het concrete geval, dus over de wetstoepassing. Zo'n concretisering verkleint de kans op verschil van inzicht tussen de nationale en de internationale rechter, al blijft een dergelijk verschil altijd mogelijk.

Een en ander toepassend op debeschikkingen van het H.M.G., meen ik dat het Wetboek van Militair Strafrecht en het begrip ondermijning van de krijgstuicht in beginsel tot de door artikel 10 lid 2 toegelaten beperkingen gerekend kunnen worden, maar tevens dat de beschikkingen te vaag zijn wanneer gesteld wordt, dat de gepleegde ondermijning van de krijgstuicht een toestand van wanorde *kan* doen ontstaan. Alleen reeds uit oogpunt van „proceseconomie” ware een feitelijk uitspraak gewenst geweest.

Tenslotte biedt artikel 10 nog een negatieve vingerwijzing voor de uitleg in de onderhavige zaken. „Om het gezag en de onpartijdigheid van „de rechterlijke macht te waarborgen” mag krachtens lid 2 de meningsuiting beperkt worden. Daaruit kan men a contrario afleiden dat de opstellers van het Verdrag ander, bijvoorbeeld militair gezag, géén speciale bescherming hebben willen bieden tegen aantasting door woord of geschrift. Optreden tegen aantasting daarvan zal dus op de andere, algemene beperkingen van lid 2 van artikel 10 moeten berusten.

Het H.M.G. motiveert inderdaad de opgelegde beperking van de meningsuiting door uitdrukkelijk te verwijzen naar lid 2 van artikel 10, dat beperkingen toestaat „welke bij de wet worden voorzien en die in een „democratische samenleving nodig zijn in het belang van de openbare „orde en het voorkomen van strafbare feiten”. Drie elementen hiervan verdienen afzonderlijke bespreking.

b. „bij de wet voorzien”

Allereerst het begrip „wet”. Het lijdt geen twijfel dat het Wetboek van

---

²⁹) De Commissie o.a. in haar rapport inzake Ofner en Hopfinger (Council of Europe — The Cases of Ofner and Hopfinger. Strasbourg 1963 § 46 p. 78) en het Hof in zijn arrest van 27 maart 1962 (De Becker) C.E.D.H. série A 1962 § 14 p. 26. D. H. M. MEUWISSEN — De Europese Conventie en het Nederlandse recht. Leiden 1968 p. 144.

Militair Strafrecht waaruit het H.M.G. artikel 147 citeerde, een wet is in de zin van het Verdrag.

Minder positief moet het oordeel zijn over de beschikking „Versprei-
„ding geschriften”³⁰⁾, die weliswaar niet direct de grondslag voor de
uitspraken vormde, maar wel de strafmaat beïnvloedde.

Deze beschikking van 1967 is blijkens de considerans een uitvoering
van artikel 19c Reglement betreffende de Krijgstucht. Dit artikel verbiedt
de militair „in zijn bezit te hebben of te verspreiden geschriften of af-
„beeldingen, welke op last van de militaire overheid, om redenen ont-
„leend aan de krijgstucht of in het belang der krijgsmacht, (aldaar)
„worden geweerd.” De beschikking werkt dit uit door het bezit te ver-
bieden van meer dan één exemplaar van een geschrift dat naar het inzicht
van de Minister van Defensie (die daartoe door een commissie wordt
geadviseerd) niet strookt met de krijgstucht of het belang der krijgsmacht.
Daarnaast geeft het aan de commandant de bevoegdheid bij voorbaat
een geschrift te verbieden dat naar zijn oordeel in aanmerking komt voor
een ministerieel verbod.

Deze beschikking is op 26 november 1971, dus na de uitspraken van
het H.M.G., ingetrokken³¹⁾. In de Tweede Kamer is door mejuffrouw
GOUDSMIT gevraagd of deze beschikking wel grondwettig was, doch de
Minister van Justitie wenste zich daarover niet uit te laten, aangezien dat
een academische kwestie zou zijn geworden³²⁾. Voor zover de beslissingen
van het H.M.G. op deze beschikking steunen is de kwestie allerminst
academisch. Ik wil hier echter volstaan met te verwijzen naar de door
mejuffrouw GOUDSMIT geciteerde jurisprudentie³³⁾ en naar literatuur³⁴⁾,
waaruit blijkt dat in Nederland voor beperking van de grondwettelijke
drukkersvrijheid in het algemeen een wet in formele zin wordt geëist.
Dat is de beschikking uiteraard niet. Evenmin is duidelijk waarop deze
beschikking steunt, want als artikel 19c Reglement op de Krijgstucht al
een machtiging inhoudt tot nadere uitvoering dan zou die uitvoering
gezien artikel 73 van de Wet op de Krijgstucht toch nog altijd moeten

---

³⁰⁾ Beschikking d.d. 21 dec. 1967, nr. 243.270 R, afgedrukt in Bijlage Hand. II 1971-72, 11 618 Nr. 4.

³¹⁾ Besluit van 26 nov. 1971 van de Minister van Defensie, afgedrukt in Bijlage Hand. II 1971-72, 11 618 Nr. 6.

³²⁾ Hand II 1971-72 p. 1527 linker kolom resp. p. 1535 rechter kolom. Mej. GOUDSMIT nodigde aan het eind van het debat over de genoemde interpellatie de Kamer uit, in een motie uit te spreken dat de beschikking strijdt met de Grondwet (Bijl. Hand. II 1971-72 p. 11618 Nr. 3). Deze motie werd echter aangehouden tot de behandeling van de Nota herziening milit. tuchtrecht, zie noot 53 *infra*.

³³⁾ H.R. 20 juni 1950 N.J. 1950, No. 619 (ventverbod Breda) en H.R. 28 nov. 1950 N.J. 1951, No. 138 (A.P.V. Sittard).

³⁴⁾ Verg. P. J. BOUKEMA — Enkele aspecten van de vrijheid van meningsuiting in de Duitse Bondsrepubliek en in Nederland. Diss. A'dam V.U. 1966 p. 128 e.v. i.h.b. 129 n. 61.

geschieden bij algemene maatregel van bestuur³⁵⁾.

Terug naar het Verdrag van Rome en de uitdrukking „bij de wet „voorzien“ (prévues par la loi/prescribed by law)^{35a)}. Hoewel deze uitdrukking enigszins verschilt van die in lid 3 van artikel 2 van het Vierde Protocol (respectievelijk bij de wet voorzien, prévues par la loi en *in accordance with law*), meen ik toch dat gebruik gemaakt kan worden van een opmerking in de travaux préparatoires van dit Protocol, welke, in tegenstelling tot die van het Verdrag, zijn gepubliceerd³⁶⁾. Deze luidt: „Il „a été entendu que l'expression „prévues par la loi“ laissait la place à „l'action administrative dès lors que celle-ci s'exerçait conformément à la législation interne—37). Ondanks de discrepantie tussen de Engelse teksten heeft het Comité van regeringsdeskundigen welbewust de Franse tekst niet gewijzigd in „conformes à la loi“, omdat dan een verschil met de meeste andere bepalingen van het Verdrag (artt. 8, 9, 10 en 11) zou ontstaan dat tot uitlegmoeilijkheden zou kunnen leiden³⁸⁾. Uit het handhaven van de Franse term (de Engelse wordt niet consequent gebruikt, verg. art. 9), zou ik willen afleiden dat men ook elders de „action „administrative“ niet heeft willen uitsluiten. Deze action administrative moet echter geschieden in overeenstemming met de nationale wetgeving. De uitdrukking „bij de wet voorzien“ betekent daarom naar mijn opvatting dat administratieve maatregelen op een wettelijke basis moeten berusten terwijl de er aan ten grondslag liggende wet zelf primair moet voldoen aan de nationale constitutionele eisen voor geldigheid. Een andere zienswijze huldigt BOUKEMA die iedere beperking in de vorm van een administratief voorschrift uit den boze acht³⁹⁾. De houdbaarheid van die stelling is echter weer afhankelijk van de uitleg van de niet zo duidelijke Engelse termen „administrative action“ en „administrative „acts“, die gebruikt werden tijdens de voorbereiding van de bepaling over de vrije meningsuiting in het verdrag van de Verenigde Naties over de politieke en burgerlijke rechten⁴⁰⁾. Hoe dit ook zij, uit beide opvattingen volgt dat de ministeriële beschikking in strijd is met het Verdrag. Daarmee ontvalt m.i. de grond aan enkele van de strafverzwarende omstandigheden.

³⁵⁾ Art. 73 schrijft voor, dat nadere bepalingen ter uitvoering van de wet bij A.M.v.B. uitgevaardigd dienen te worden tenzij de wet anders bepaalt; verg. J. J. C. VAN DIJK e.a. — *Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht*. Alphen a/d Rijn 1952, pp. 272-273.

^{35a)} *TAJIMA* t.a.p. p. 667.

³⁶⁾ Conseil de l'Europe — *Rapport Explicatif sur les protocoles no. 2 à 5 a la Convention européenne de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales* Doc. no. H(71) 11. Strasbourg 1971.

³⁷⁾ p. 42.

³⁸⁾ Verg. ook H. G. SCHERMERS — „Het vierde protocol bij het Europese Verdrag tot „bescherming van de rechten van de mens“ *Nederlands Juristenblad* 1964, p. 393.

³⁹⁾ T.a.p. p. 251; verg. ook BURKENS t.a.p. p. 51 en MEUWISSEN t.a.p. p. 405.

⁴⁰⁾ *Tractatenblad* 1969 no. 99.

c. „in een democratische samenleving nodig—41)

Dit vereiste is letterlijk nauw verbonden met het voorgaande en wel door het woordje „en“: beide eisen moeten dus tegelijkertijd zijn vervuld. De vereisten liggen ook in elkaars verlengde. Meestal zal immers de in het parlement tot stand gekomen wet weerspiegelen wat in een democratie noodzakelijk wordt geacht. Toch heeft de Commissie één maal geoordeeld dat bij een wet die noodzakelijkheid niet meer aanwezig was, namelijk in de zaak-De Becker toen zij de Belgische strafbepaling toetste waardoor oorlogsmisdadigers een levenslang publikatieverbod opgelegd kon worden⁴²⁾.

Een onderzoek naar de „noodzaak” is ook in casu geboden. Tegen de achtergrond van de algemene wens tot herziening van het militair straf- en tuchtrecht is die noodzaak geenszins evident. Hoewel zeker niet elke op hand zijnde wetswijziging de bestaande wet tot niet noodzakelijk zal stempelen⁴³⁾, lijkt in de huidige overgangsfase omzichtigheid geboden en behoort de noodzakelijkheid in concreto goed gefundeerd te zijn. Zo'n fundering ontbreekt in de onderhavige uitspraken. Het H.M.G. volstaat met de opmerking dat artikel 147 „niet de grenzen te buiten gaat van wat „in een democratische samenleving ter bescherming van de openbare „orde nodig kan worden geacht”.

d. de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten

Er is reden de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten gezamenlijk te behandelen. In het Nederlands en in het Frans (à la défense de l'ordre et à la prévention du crime) zijn de termen nauw verbonden. De Engelse tekst kent taalkundig die verbinding niet maar verschilt ook overigens in woordkeus: for the prevention of disorder or crime. Uit beide authentieke teksten zou ik willen afleiden dat de twee termen ook naar hun betekenis sterk samenhangen⁴⁴⁾. Weliswaar aarzelen de Commissie⁴⁵⁾, sommige schrijvers⁴⁶⁾ en in casu ook het

---

⁴¹⁾ Verg. Ph. Th. VEGLERIS — „Valeur et signification de la clause „dans une „„société démocratique” dans la Convention européenne des Droits de l'Homme” *Human Rights (Journal of International and Comparative Law)* 1968, p. 219.

⁴²⁾ 214/56 C.E.D.H. série B 1962 §263 p. 128.

⁴³⁾ Verg. in dit verband de overweging van de Commissie: „Il n'existe aucune disposition dans la Convention qui interdise aux Hautes Parties Contractantes d'annuler „une loi *pro futuro* et de l'appliquer à des faits qui sont antérieurs à son annulation” (3500168 van 5 febr. 1971, *Recueil* no. 37, p. 5).

⁴⁴⁾ Evenzo H. F. VAN PANHUYS — Het Verdrag van Rome, de reclame en de commerciële televisie. Uitgave O.T.E.M. N.V. z.j. p. 12; anders A.-G. BERGER in zijn conclusie bij H.R. 24 jan. 1967, N.J. 1967 no. 270.

⁴⁵⁾ Zaak 1860/63 van 15 dec. 1965 *Annuaire* VIII, p. 217.

⁴⁶⁾ BOUKEMA t.a.p. p. 256 en BERGER t.a.p. p. 753. De laatste leidt uit de koppeling

H.M.G. niet „de bescherming van de openbare orde" afzonderlijk als beperkingsgrond te noemen, doch dat houdt nog niet in dat dit begrip daarmee losgemaakt is van de „voorkoming van strafbare feiten" (d.w.z. commune strafbare feiten). Dat is echter juist datgene wat het H.M.G. in het voorafgaande deel van de beschikking heeft gedaan door het beroep op artikel 6 van de hand te wijzen, omdat het niet om een strafrechtelijke maar een tuchtrechtelijke procedure zou gaan. Voor de bescherming van de openbare orde en zeker voor de voorkoming van strafbare feiten kan n.m.m. geen aanspraak gemaakt worden op exclusieve tuchtrechtelijke jurisdictie, want die omvat per definitie een zich van de rest van de maatschappij afzonderende groep⁴⁷⁾.

De term openbare orde in artikel 10 lid 2 wijst op zichzelf overigens ook al in die richting. Vooropgesteld zij, dat hier geen sprake is van het meer gangbare begrip openbare orde (*ordre public*), zoals dat ook in het Verdrag bijvoorbeeld in artikel 9 voorkomt in de zeer algemene betekenis van het gemeenschapsbelang dat moet prevaleren boven dat van de individuele burger⁴⁸⁾. Prof. VAN PANHUYS heeft aan de hand van de voorgeschiedenis van de bepaling aangetoond dat men welbewust het begrip „*ordre public*" heeft willen vermijden, omdat dit te ruim werd geacht⁴⁹⁾. Bij de nieuwe formulering zou de opstellers voor ogen hebben gestaan: „de politietak zoals die behoort tot de algemene bevoegdheden van de overheid in een democratische samenleving. Deze taak „houdt enerzijds in voorkoming (c.q. bestraffing) van misdrijven, anderzijds de handhaving van de openbare orde en rust, of, wanneer men het „negatief wil uitdrukken, het voorkomen van wanordelijkheden".

De Hoge Raad heeft in een arrest van 24 januari 1967 deze opvatting wel enigszins aangevuld door uit te maken dat onder openbare orde niet slechts verkeersordete verstaan zou zijn⁵⁰⁾. Toch blijft m.i. de openbaarheid d.w.z. het toegankelijk zijn voor een ieder in tegenstelling tot de beslotenheid van een groep kenmerk van dit begrip „openbare orde" in artikel 10.

---

met de voorkoming van misdaad af, dat de bescherming van de openbare orde — kenmerk bij wijze van complement — gericht moet zijn op het voorkomen van wanordelijkheden, die niet als strafwaardige handelingen zijn aan te merken. Deze ruime uitleg van een beperking van een grondrecht, door BERGER zelf als zodanig gekwalificeerd, is in strijd met art. 18 van het Verdrag en de vaste rechtspraak van het Hof (arrest van 27 juni 1968 (Wemhoff) C.E.D.H. *série A* 1968 p. 23) en van de Commissie (214/56 *Annuaire II* p. 217i.h.b. p. 245). Dergelijke beperkingen dienen juist eng te worden uitgelegd. Bovendien berooft deze interpretatie m.i. het grondrecht van iedere betekenis.

⁴⁷⁾ Verg. W. F. PRINS — „Tuchtrecht". Themis 1953 pp. 540-542 en pp. 550-551.

⁴⁸⁾ Verg. voor dit begrip „openbare orde" Th. C. VAN BOVEN — De volkenrechtelijke bescherming van de godsdienstvrijheid. Assen 1967, pp. 226-227 en W. J. GANSHOF VAN DER MEERSCH — „Does the Convention have the force of „*ordre public*" in „*municipal law*?" in A. H. ROBERTSON ed. — *Human Rights in National and International Law*. Manchester 1968, p. 97.

⁴⁹⁾ T.a.p. p. 12-13.

⁵⁰⁾ N. J. 1967, no. 273, (A.P.V. Rotterdam).

Zo beschouwd past i.c. een beroep hierop slecht. Hoe zeer militair tucht-recht ook verband houdt met de *militaire* orde, het is duidelijk dat deze lang niet altijd identiek is met de burgerlijke, openbare orde. Hierboven werd geconstateerd dat het H.M.G. in het midden laat of i.c. de openbare orde werd geraakt. Naar mijn mening moet niet alleen die vraag in concreto beantwoord worden maar moet bovendien het antwoord ontkennend luiden. Het omstreden geschrift reikte nauwelijks verder dan de *kazernepoort* en lijkt al evenmin van zodanig kaliber dat het binnen die poort een chaos zou kunnen veroorzaken die op zijn beurt de orde in de Nederlandse samenleving zou verstoren.

Kortom al stem ik graag met 's Hofs erkenning van het grondrecht van artikel 10 lid 1 in, toch vind ik het beroep op openbare orde om dit te beperken onjuist. Daartoe zou „'s lands veiligheid" een betere basis kunnen bieden, maar dan mag het vergrijp wel wat ernstiger zijn dan een enkel schotschrift; anders lijkt het op artillerievuur tegen libellen.

SLOTPMERKINGEN

De beide hier besproken beschikkingen van het H.M.G. weerspiegelen de onzekerheid die momenteel heerst omtrent de verhouding van het tuchtrecht, in het bijzonder het militaire, tot het gewone recht. Die verhouding krijgt hier nog een extra dimensie omdat een grondrecht in het geding is dat, gegarandeerd door het Verdrag van Rome, nationale wettelijke regels opzij kan zetten.

„Is het (tuchtrecht) publiekrecht, privaatrecht of geen van beide?" vroeg RÖLING zich af in zijn preadvies voor de N.J.V. in 1936⁵¹⁾. Vijftig jaar later vult VAN AGT aan: „Of is het beide?"⁵²⁾ Het H.M.G., gesteld voor deze alternatieven, geeft een op het eerste gezicht consequent antwoord: tuchtrecht is noch privaatrecht noch publiekrecht, althans geen zaak voor de burgerlijke of strafrechter. Dat geldt voor de aard van de procedure (art. 6), voor de straf (het arrest en de plaatsing in de tuchtklasse die geen vrijheidsberoving in de zin van art. 5 zouden vormen) en ook voor het vergrijp dat weliswaar een strafbaar feit is doch van zo lichte aard „dat „de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan" (art. 2 lid 2 W.K.). Die logische consequentie klopt echter niet goed met de feiten. Zijn voorafgaand arrest en tuchtklasse echt geen vrijheidsberovingen? Kan een vergrijp tegelijkertijd van lichte aard zijn en toch de inperking van een grondrecht wettigen? Kan men tenslotte optreden tegen iemand ter bescherming van de openbare orde en ter voorkoming van strafbare feiten en hem een strafrechtelijke procedure weigeren? Dit zijn

---

⁵¹⁾ p. 31.

⁵²⁾ Handelingen N.J.V. 1971 deel 1, 2e stuk p. 8.

enkele van de belangrijkste twijfels die deze uitspraken bij mij hebben opgeroepen.

De Minister van Defensie heeft na de uitspraken inzake **Dona** en Schul niet alleen de Verspreidingsbeschikking ingetrokken, maar ook de commandanten geïnstrueerd voor zaken betreffende de meningsuiting de krijgsraden in te schakelen⁵³). Daarmee wordt enigszins tegemoet gekomen aan de hiervoor ontwikkelde bezwaren. Toch blijft met name dit laatste een incidentele maatregel, want wat moet er gebeuren als andere grondrechten bijvoorbeeld de godsdienstvrijheid of het recht op privé leven in tuchtprocedures aan de orde komen? In beginsel zou dat tot dezelfde problemen leiden.

Een stap verder nog ging de door een meerderheid van de Tweede Kamer aanvaarde motie-De Gaay Fortman. Deze vroeg om een instructie aan de commandanten om zaken betreffende de vrijheid van meningsuiting, die zij als zo ernstig beoordelen dat zij een zwaardere straf dan licht arrest noodzakelijk achten, uitsluitend strafrechtelijk af te laten doen⁵⁴).

Ik laat in het midden in hoeverre deze oplossingen passen in het systeem van het militair tuchtrecht, maar het is wel duidelijk dat zij eerst recht „ondermijnd” zijn voor de uitspraken van het **H.M.G.** Voor de Staat zal het nu heel moeilijk zijn in Straatsburg staande te houden dat de beperking van de vrijheid van meningsuiting in deze vorm en omvang „in „een democratische samenleving nodig” was, nu Minister en Kamer daarover geheel anders blijken te denken.

De klagers **Dona** en Schul zien dank zij deze acties hun positie voor de Commissie voor de Rechten van de Mens beduidend versterkt. Daartegen is noch uit het oogpunt van het militair tuchtrecht noch uit het oogpunt van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde enig bezwaar: op beide terreinen kan dit tot verheldering leiden.

De Minister van Justitie zei in de Kamer dat het hem „een lief ding „waard zou zijn” indien het Hof in Straatsburg een uitspraak zou doen⁵⁵).

---

⁵³) Brief van 19 november 1971 afgedrukt in Bijlage Hand. II 1971-72, 11 618 Nr. 1. Inmiddels heeft de Minister in de Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht (Bijl. Hand. II 1971-72, 11 689 Nr. 2, p. 6) te kennen gegeven de tuchtclassen als straf af te willen schaffen en voorts op voorhand de commandanten geadviseerd deze tuchtstraf niet meer op te leggen. (N.R.C./H.B. 28 jan. 1972).

⁵⁴) Bijl. Hand. II 1971-72, 11 618 Nr. 2. Blijkens een brief van 25 januari j.l. wil de Minister deze motie niet geheel uitvoeren, doch de commandanten de bevoegdheid laten bij krijgstuchtelijke vergrijpen, die de vrijheid van meningsuiting betreffen, verzwaaard arrest op te leggen. Overigens wordt de handhaving van dit arrest afhankelijk gesteld van de uitleg die zal moeten worden gegeven aan de begrippen „vrijheidsbe-„roving”, „gevangenhouding” en „rechter” in lid 1 aanhef en sub a van art. 5 van het Verdrag. De regering zoekt dus niet zoals het **H.M.G.** een rechtsgrond voor arrest in lid 1 sub b!) (Bijl. Hand. II 1971-1972, 11618 Nr. 7).

⁵⁵) Hand. II 1971-72 p. 1536 linker kolom.

De demarche van de regering bij het Comité van Ministers van de Raad van Europa om een „advisory opinion” van het Hof te verkrijgen over de verenigbaarheid van het Nederlandse militaire tuchtrecht met het Verdrag van Rome lijkt daartoe overigens nauwelijks geschikt. Deze berust m.i. op een uiterst vrijmoedige interpretatie van het Tweede Protocol⁵⁶⁾. Beter en effectiever zou het zijn als Nederland, zoals nog onlangs Zweden dat heeft gedaan⁵⁷⁾, de Commissie meedeelde af te willen zien van alle verweren *terzake* van de ontvankelijkheid wegens het belang van de door klagers opgeworpen vragen. De Commissie zou dan direct aan de slag kunnen gaan met het feitenonderzoek. Als de zaken vervolgens niet tot een minnelijke schikking zouden leiden, kunnen zij snel bij het Hof belanden. Hiermee zou dan wellicht alsnog een zinvolle afsluiting gegeven kunnen worden aan twee zaken waaraan alle direct betrokkenen tot nu toe waarschijnlijk weinig vreugde hebben beleefd.

Leiden, januari 1972.

Afwijking van grondrechten in tijden van nood

door

A. KOK, res.-kapitein v.s.d. infanterie

Van ouds kent onze grondwet regels van objectief staatsnoodrecht welke afwijking van in de grondwet gewaarborgde grondrechten mogelijk maakt. Artikel 202 en 203 legaliseren bijv. zulke afwijkingen. Zij hebben dan het oog op uitzonderingstoestanden als staat van oorlog, staat van beleg, toestand van verhoogde waakzaamheid en burgerlijke uitzonderingstoestand. Gezien de thans voortdurend in discussie zijnde grondwetsherziening is het interessant hierbij stil te staan.

Huidige grondwet. In art. 202 grw wordt de wetgever vrijheid gegeven af te wijken van de artikelen 7, 9, 172 en 173 grw. Deze artikelen handelen respectievelijk over de drukpersvrijheid, het recht van vereniging en vergadering, het binnentreden van woningen tegen de wil van de bewoner en het briefgeheim. Voor het geval van oorlog kan ook van art. 170, eerste lid, worden afgeweken (*ius de non evocando*). Deze

---

⁵⁶⁾ Art. 1 lid 2 van dit Protocol luidt:

„Deze adviezen mogen zich niet inlaten met vragen betreffende de inhoud en de omvang van de rechten en vrijheden welke in Titel I van het Verdrag en in de daarbij behorende Protocollen zijn omschreven, noch met andere vraagstukken welke de Commissie, het Hof of het Comité van Ministers in behandeling dient te nemen als gevolg van het instellen van een in het Verdrag voorziene procedure.”

⁵⁷⁾ Zaak-Karnell en Hardt tegen Zweden. Perscommuniqué van de Raad van Europa C(71) 25 van 15 dec. 1971.

bepaling maakt het mogelijk iemand te laten berechten door een andere rechter dan de wetgever hem — middels regels van relatieve en absolute competentie — heeft toegekend. Hierdoor is het dus mogelijk burgers voor bijv. krijgsraden te dagen, of — doch dit lijkt een ongewenst gevolg van de redactie van dit artikel — voor een speciale rechtbank voor troebelen (bloedraad). Eén en ander is uitgewerkt door de wetgever in de *oorlogswet voor Nederland* en de *wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag*.

De Proeve. In art. 73 Proeve neemt men een ander standpunt in dan in de huidige grondwet. Art. 73 maakt het nl. mogelijk van alle grondrechten af te wijken. De beslissing van welke grondrechten tijdens vigerende uitzonderingstoestanden afgeweken kan worden wordt daarvoor verschoven van de grondwetgever naar de wetgever. Of dit wel juist is in zo'n belangrijke zaak als het aantasten van grondrechten is zeer de vraag. De Proeve stelt zich echter op een duidelijk ander uitgangspunt in het commentaar op dit artikel. Daar staat immers: „De „nieuwe redactie laat de beslissing ter dezer zake aan de wetgever; deze „zal in de wetten die de uitzonderingstoestanden regelen, kunnen aan„wijzen van welke grondrechten **afwijking** geoorloofd zal zijn. **Delega„tie** is hierbij niet toegelaten. Deze opzet lijkt beter dan de bestaande. „De grondwet behoort niet aan een effectieve regeling van **uitzonde„ringstoestanden** in de weg te staan. De concrete beslissing van welke „grondrechten afwijking noodzakelijk zal zijn kan de grondwet niet „nemen zonder daarbij vooruit te lopen op de wet waarin de betrokken „uitzonderingstoestand geregeld wordt.”

In vier adviezen van politieke en maatschappelijke organen over vernieuwing van grondwet en kieswet werd aan dit aspect van het staatsnoodrecht aandacht besteed. Deze adviezen zijn het advies van de vierde afdeling van de Raad van State, het advies van het bestuur van de Pacifistisch Socialistische Partij, het advies van de KRO, de NCRV en de VARA en het eindrapport van de commissie ter bestudering van de grondwetsherziening van de Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting inzake de hoofdstukken 2, 3, 4, 5 en 8 van de Proeve van een nieuwe grondwet.

In vorengenoemde adviezen worden zeer uiteenlopende standpunten ingenomen. De vierde afdeling van de Raad van State sluit zich geheel bij de zienswijze van de Proeve aan, de PSP daarentegen vindt de regeling in de Proeve weinig geslaagd en gevaarlijk. Deze partij wil het noodrecht zichzelf laten ontwikkelen, daar anders de mogelijkheid bestaat dictatoriale bevoegdheden te gaan uitoefenen. Het advies van KRO, NCRV en VARA schaart zich op het punt van de afwijking van grondrechten in tijden van nood, achter de opstellers van de Proeve.

Het eindrapport van de Savornin Lohmanstichting wijst er op, dat in een grondwet zeker grenzen behoren te staan voor de afwijking van grondrechten. Het geeft bijvoorbeeld geen pas, door die grenzen niet te noemen, godsdienstvrijheid en onderwijsvrijheid te kunnen beperken. Deze vrijheden behoren ook tijdens een uitzonderingstoestand, onverkort te blijven. Bovendien zou spanning met het verdrag betreffende de rechten van de mens (art. 15) kunnen ontstaan. In dit artikel wordt uitdrukkelijk gesteld, dat het recht op leven gehandhaafd moet blijven. Ook mag geen inbreuk gemaakt worden op art. 4, eerste lid (niemand mag in slavernij of dienstbaarheid worden gehouden) en art. 7 (geen feit is strafbaar dan uit een daaraan voorafgegane wet).

Grondwetsherziening 1971. Met het oog op de grondwetsherziening 1971 diende de regering op 27 november 1970 een wetsontwerp in om de grondwetsbepalingen betreffende de grondrechten te wijzigen. Dit ontwerp nam alle klassieke grondrechten onder de loupe, hetgeen in de ogen van de Tweede Kamer geen genade kon hebben nu men daar zo kort tijd had het ontwerp op alle merites te onderzoeken. Men moest immers zorgdragen, dat uiterlijk eind maart 1971 het ontwerp als wet het staatsblad bereikt had, wilde men het althans aan een tweede lezing onderwerpen waar een kamerontbinding voor nodig is. De Tweede Kamer — en mijns inziens terecht — stelde dat een zo groot aantal grondrechten bij tal van politieke richtingen belangrijke beschouwingen zou los maken. Dergelijke rechten leenden zich er ook niet voor bij de behandeling „afgeraffeld" te worden. Dit alles was reden voor de Kamer de voorstellen aan te houden voor nader beraad en de regering te adviseren het om spoedige wijziging vragende grondrecht betreffende de onderwijsvrijheid (i.v.m. het Goudse rijsschoolarrest, de beteugeling van beunhazerij in de autorijschoolbranche en het stellen van eisen aan het schriftelijk onderwijs) in een apart wetsontwerp aan te bieden. Dit geschiedde en het gelukte dan ook deze wet tot grondwetsherziening in eerste lezing te doen aannemen. Nu de overige grondrechten voorlopig op een laag pitje gezet zijn, lijkt het toch nuttig enige aandacht te schenken aan de M.v.T. m.b.t. de daarin gemaakte opmerkingen over de in dit opstel behandelde afwijking van grondrechten. Uit die opmerkingen is op te maken, dat de regering zich geheel achter de opvattingen van de staatscommissie Cals/Donner (staatscommissie van advies inzake de grondwet en de kieswet) schaaft. Wij zullen dan ook hier die opvattingen weergeven.

Staatscommissie Cals/Donner. Wat de afwijking van grondrechten tijdens uitzonderingstoestanden betreft stelt de staatscommissie zich geheel achter het systeem van de huidige grondwet. Waar die afwijkin-

gen zeer ingrijpend kunnen zijn behoort de grondwet de grenzen van deze afwijking niet ruimer te trekken dan strikt noodzakelijk. Ook wijst de commissie op het bestaan van, het hiervoren reeds genoemde, artikel 15 van het Verdrag van Rome (rechten van de mens). Afwijking van bepaalde grondrechten wordt daarin als ongeoorloofd gesteld. Primair behoort het standpunt te zijn, dat afwijking van grondrechten niet geoorloofd is. Afwijking van grondrechten zal alleen geoorloofd zijn terzake van *bepaalde* grondrechten. Als zodanige grondrechten noemt de grondwet thans (art. 202) de drukpersvrijheid, het recht tot vereniging en vergadering, de bescherming van de woning, het briefgeheim en het ius de non evocando. De commissie **Cals/Donner** is het met deze opzet eens. Haalt men in de toekomst echter het ius de non evocando weg uit de groep constitutionele grondrechten — wanneer deze als geheel het eerste hoofdstuk gaan uitmaken van een nieuwe grondwet — en plaatst men dit recht in het hoofdstuk over de „rechtspraak^m dan zal men toch wel afwijking in tijden van nood mogelijk moeten maken. De commissie-Van Schaik had indertijd aanbevolen afwijking van het ius de non evocando slechts mogelijk te maken door tijdens oorlog bij de wet het militaire strafrecht en de militaire strafrechtspleging van algemene toepassing te verklaren. De commissie **Cals/Donner** is het echter niet eens met deze zienswijze, omdat de commissie-Van Schaik kennelijk uit het oog heeft verloren, dat onder omstandigheden van nood tevens wijzigingen met betrekking tot de competentie van de gewone rechter noodzakelijk kunnen zijn. Uit dien hoofde kan mogelijkheid tot afwijking niet beperkt blijven tot het militaire recht. Reden om in de thans bestaande opsomming van afwijkingen dit te handhaven.

Wij hopen, dat in ons land waar de vrijheidsrechten zo'n hoog goed zijn, de constitutie inbreuken hierop duidelijk vastlegt in haar objectieve staatsnoodrechtregels.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 september 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel Mr. J. J. Bouwer.

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

(1) Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid waarbij de schuldige zich naar het buitenland begeeft en waarbij hij tevens het oogmerk had zich voor goed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken;

(2) Verduistering van een auto die de schuldige krachtens huurkoop-overeenkomst onder zich had;

(3) Diefstal van een 10-tal bankbiljetten van f 100.

(W.M.Sr. art. 98, 99; W.Sr. art. 310 en 321).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. W. K., geboren 9 februari 1950, sld. I., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde, na voeging, is ten laste gelegd:

„1. dat hij te Weert, terwijl hij als vrijwilliger, wiens dienstverband „hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht, in werkelijke dienst „was bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij de Koninklijke Militaire School te Weert, op 26 april 1971, na herstel van „ziekte, niet naar zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd, doch sindsdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, „totdat hij op 23 mei 1971 werd aangehouden en overgegeven aan de „Koninklijke Marechaussee, tijdens welke afwezigheid hij zich naar het „buitenland heeft verwijderd tevens met het oogmerk zich voorgoed „aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken;

„2. dat hij op of omstreeks 9 januari 1971, te Apeldoorn, althans in „Nederland, opzettelijk een personenauto (B.M.W.), geheel of ten dele „toebehorende aan de N.V. Algemene Crediet en Discontering Maatschappij „Alcredis”, althans aan een ander of anderen dan aan hem „(beklaagde), welke hij als huurkoper en in ieder geval anders dan „door misdrijf onder zich had, zich wederrechtelijk heeft toegeëigend;

„3. dat hij op of omstreeks 27 april 1971, te Apeldoorn, met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen 10, althans enig aantal, bankbiljetten van f 100,—, geheel of ten dele toebehoorende aan Lucas W. B. Meering, althans aan een ander of anderen dan aan hem, beklaagde”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Vanaf 3 maart 1969 ben ik in werkelijke militaire dienst als vrijwilliger wat mij tot doorlopende werkelijke militaire dienst verplicht. Ik ben ingedeeld bij de Koninklijke Militaire School te Weert. Op 26 april 1971 ben ik na herstel van ziekte niet naar mijn onderdeel, de Koninklijke Militaire School te Weert, teruggekeerd, hetgeen mijn verplichting was, doch ben ik sindsdien onafgebroken en welbewust van voormeld onderdeel afwezig geweest en gebleven zonder recht of toestemming totdat ik op 23 mei 1971 werd aangehouden en in arrest gesteld. Tijdens die afwezigheid besloot ik, nadat ik mij naar het buitenland had begeben, te weten Italië, om mij voorgoed aan mijn dienstverplichtingen te onttrekken.

In de maand november 1970 heb ik een personenauto gekocht, merk B.M.W. en gekentekend FN 88-49. Daar ik niet over voldoende middelen beschikte om contant te kunnen betalen ben ik met de N.V. Algemene Crediet en Disconteringsmaatschappij „Alcredis”, gevestigd te Amsterdam een huurkoopovereenkomst aangegaan. Ik wist, dat zolang ik nog niet alle betalingen volgens de huurkoopovereenkomst had verricht, de auto niet mijn eigendom was, maar van de N.V. Alcredis en ik deze auto ook niet mocht verkopen. Niettemin heb ik op 9 januari 1971 de B.M.W. welbewust verkocht aan J. Nieuwenhuis te Apeldoorn, zulks terwijl ik geen recht of toestemming van de eigenaar van bedoelde auto, de N.V. Alcredis, had verkregen.

Op 27 april 1971 heb ik te Apeldoorn weggenomen 10 bankbiljetten van f 100,—, geheel toebehorende aan L. W. B. Meering, zonder dat ik daartoe van iemand recht of toestemming had, zulks met de bedoeling om dit geld voor mijzelf te behouden.

Overwegende, dat voormelde Justitiële Verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De soldaat der eerste klasse H. W. K., registratienummer . . ., is vanaf 26 april 1971 tot 23 mei 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel de D Compagnie van de Koninklijke Militaire School te Weert. Hij is op 23 mei 1971 te Hellendoorn aangehouden en door de Koninklijke Marechaussee teruggebracht;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 65/71, opgemaakt en gesloten te Deventer op 30 juni 1971 door Jan Schenkel, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee en Dick Franklin Tegel, marechaussee 1e klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Deventer en Meine

Becker, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Apeldoorn, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Jacob Mulder:

Op 19 november 1970 heb ik aan H. W. K. een **B.M.W.** personenauto, voorzien van het kenteken **FN 88-49**, verkocht. Omdat K. niet voldoende contant geld had is de auto op huurkoopovereenkomst gefinancierd bij de N.V. Alcredis te Amsterdam;

als verklaring van Johan Marinus Heyning:

Ik ben gevolmachtigde van het financieringsbedrijf „Alcredis” te Amsterdam. In de maand november 1970 werd ik door J. Mulder te Apeldoorn opgebeld waarbij hij mij uitnodigde om voor H. W. K. een auto te financieren. Ik heb daarna de huurkoopovereenkomst klaar gemaakt, waarbij ik K. een bedrag van f 2250,— financierde, welk bedrag in 24 maandelijke termijnen moet worden afgelost. De auto, merk **B.M.W.**, gekentekend **FN 88-49**, zal totdat de laatste termijn betaald is, eigendom van de financieringsmaatschappij „Alcredis” te Amsterdam blijven. De voorwaarden van de huurkoop staan vermeld op de huurkoopovereenkomst die aan K. is toegezonden. Als K. de auto verkocht heeft dan moet ik U zeggen dat hij hiervoor toestemming had moeten hebben van de maatschappij „Alcredis”. K. had geen recht of toestemming om genoemde auto te verkopen. Tot op 22 juni 1971 zijn door H. W. K. slechts twee termijnen op de auto afbetaald;

als verklaring van Jacob Nieuwenhuis:

Op 9 januari 1971 kwam bij mij in de zaak H. W. K., die een andere auto wilde kopen. Hij was volgens zijn verklaring eigenaar van een personenauto, merk **B.M.W.**, gekentekend **FN 88-49**. Wij kwamen overeen dat ik de **B.M.W.** van K. tegen een Opel Kadett, gekentekend **MT 97-02** zou ruilen. K. ging hiermee akkoord. Ik ontving van hem de **B.M.W.** en hij nam de Opel mee.

als verklaring van Lucas Willem Bernard Meering:

Op 27 april 1971 had ik op mijn kamer te Apeldoorn een zwart stalen kistje staan, waarin ik mijn spaargeld had opgeborgen. Op 4 juni 1971 miste ik tien briefjes van f 100,— uit dit kistje. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven die f 1000,— uit mijn geldkistje weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende genoemde Justitiële Verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1, sub 2 en sub 3 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„1. dat hij te Weert, terwijl hij als vrijwilliger, wiens dienstverband

„hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht, in werkelijke dienst „was bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij de Koninklijke „Militaire School te Weert, op 26 april 1971, na herstel van ziekte, „niet naar zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd, doch sindsdien „daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, tot „dat hij op 23 mei 1971 werd aangehouden en overgegeven aan de Ko- „ninklijke Marechaussee, tijdens welke afwezigheid hij zich naar het „buitenland heeft verwijderd tevens met het oogmerk zich voorgoed „aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken;

„2. dat hij op 9 januari 1971, te Apeldoorn opzettelijk een personen- „auto (B.M.W.) geheel toebehorende aan de N.V. Algemene Grediet „Discontering Maatschappij „Alcredis”, welke hii als huurkoper en in „ieder geval anders dan door misdrijf onder zich had zich wederrechte- „lijk heeft toegeëigend;

„3. dat hij op 27 april 1971, te Apeldoorn, met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen 10 bankbiljetten van „f 100, — geheel toebehorende aan Lucas W. B. Meering”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd **als:**

1. „Desertie, gepleegd in tijd van vrede”;
2. „Verduistering”;
3. Diefstal”;

1. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98, sub 1 i^o. artikel 99 sub 5 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht;

3. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken:

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem- ming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt acht in de militaire stand te blijven doch niet te- vens zodanig ongeschikt dat hij voorgoed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat beklagde zich sedert 24 mei 1971 in voorlopig

arrest heeft bevonden;

overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Dictum: veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de duur van 7 maanden, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Handhaaft het bestaande arrest;

Beveelt, dat van deze opgelegde gevangenisstraf een gedeelte groot 3 maanden niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op 2 jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde voorwaarde, dat veroordeelde zich zal gedragen naar de door of namens het Leger des Heils te geven aanwijzingen zolang deze instelling zulks nodig oordeelt;

Bepaalt, dat beëindiging van het reclasseringscontact niet plaats vindt dan na daartoe verkregen toestemming van de betrokken reclasseringsraad;

Draagt voormelde instelling op gedurende die tijd terzake hulp en steun te verlenen;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — *Red.*).

NASCHRIFT

Ofschoon ten laste gelegd en bewezen is verklaard dat de beklaagde zich tijdens zijn opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid naar het buitenland heeft verwijderd, is deze strafverzwarende omstandigheid niet in de kwalificatie opgenomen. Wel heeft de Krijgsraad overwogen dat het gepleegde voorzien en strafbaar is gesteld bij artikel 98, sub 1 j^o. artikel 99 sub 5 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

W .H.V.

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 15 juni 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonels J. M. J. Kort en A. J. Fokker.

Raadsman: Kapitein J. J. de Wilde.

Beklaagde had in Duitsland als bestuurder van een auto op een voor

het openbaar verkeer openstaande weg gereden, terwijl hem bij onherroepelijk geworden (Nederlands) vonnis de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen was ontzegd; subsidiair was hem ten laste gelegd dat hij had gereden zonder geldig rijbewijs (Fuhrerschein).

KRIJGSRAAD: aangezien de Wegenverkeerswet blijkens de aanhef de strekking heeft het verkeer op de wegen te regelen, waaronder moet worden verstaan de wegen binnen het Rijk in Europa, levert het primair tenlastegelegde geen overtreding van artikel 32 W.V.W. op. De Krijgsraad acht het subsidiair tenlastegelegde bewezen, hetgeen oplevert een overtreding van een Duitse straf-norm en acht beklagde schuldie aan overtreding van artikel 167 W.M.Sr.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): met verbetering van de gronden wordt de schuldigverklaring van het subsidiair tenlastegelegde volgens artikel 167 W.M.Sr. gehandhaafd.

Met betrekking tot het primair tenlastegelegde overweegt het Hof dat dit feit bewezen is doch geen overtreding van artikel 32 W.V.W. oplevert omdat die Wet, voor zover sprekende van „een weg” kennelijk ziet op een binnen Nederland gelegen weg. Het primair tenlastegelegde levert ook geen overtreding van artikel 167 W.M.Sr. op omdat de bijkomende straf van ontzegging van de rijbevoegdheid niet kon worden aangemerkt als een met betrekking tot het verkeer gegeven regel of aanwijzing.

Anders: de Advocaat-Fiscaal in zijn uitvoerige conclusie.

(W.M.Sr. art. 2, 4, 167, 168; W.Sr. art. 5; W.V.W. art. 32).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. A. H., geboren 21 december 1946, sergeant, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 2 maart 1971 te **Bruntrup** (Bondsrepubliek „Duitsland), terwijl hij als sergeant in werkelijke militaire dienst was „bij de Koninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienstbetrekking in „de Bondsrepubliek Duitsland bevond, als bestuurder van een vierwiel„lig motorrijtuig, daarmede heeft gereden over de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055, terwijl hij wist of „redelijkerwijze moest weten, dat hem bij onherroepelijk geworden „vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht d.d. 24 november 1970 „de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen was ontzegd, voor de tijd „van DRIE MAANDEN, ingaande 11 december 1970 en eindigende 11 „maart 1971;

„althans, indien **terzake** van het vorenstaande geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen:

„dat hij op of omstreeks 2 maart 1971 te **Bruntrup** (Bondsrepubliek „Duitsland), terwijl hij als sergeant in werkelijke militaire dienst was „bij de Koninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienstbetrekking in „de Bondsrepubliek Duitsland bevond, in strijd met het bepaalde in „§ 4, lid 2, van de Strassenverkehrs **Zulassungs** Ordnung, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmede heeft gereden over de „voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055. „terwijl hij niet een geldig rijbewijs (Fuhrerschein) bij zich had, **heb-** „bende hij, beklagde, toen aldaar aldus handelende, als gebruiker van „een voor het openbaar verkeer openstaande weg, de door of vanwege „het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels en/of „aanwijzingen niet in acht genomen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende ten aanzien van het aan beklagde primair ten laste gelegde feit:

dat met de woorden: „de voor het openbaar verkeer openstaande „weg^w de steller van de tenlastelegging blijktens zijn requisitoir ter terechtzitting heeft bedoeld een weg in zin van artikel 1 van de Wegenverkeerswet;

dat dit feit blijktens de tenlastelegging gepleegd zou zijn te Bruntrup in de Bondsrepubliek Duitsland, derhalve in het buitenland;

Overwegende echter, dat de Wegenverkeerswet blijktens de aanhef de strekking heeft het verkeer op de wegen te regelen, waaronder moet worden verstaan wegen gelegen binnen het Rijk in Europa;

Overwegende, dat derhalve aan deze wet in zijn geheel een werking moet worden toegekend, beperkt tot genoemd territorium, zodat deze wet niet van toepassing kan worden geacht op een feit dat in het buitenland is begaan;

Overwegende, dat beklagde derhalve van het hem primair **tenlaste-**gelegde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde ten aanzien van het hem subsidiair **ten-**lastegelegde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 2 maart 1971 was ik als sergeant in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Luchtmacht en bevond ik mij in militaire dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duitsland. Op genoemde datum reed ik als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig (personenauto), merk **Simca** voorzien van het BFG registratienummer VP 64 N, over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055, te Bruntrup (B.R.D.). Ik was toen niet in het bezit van een geldig rijbewijs (Fuhrerschein), omdat mij bij onherroepelijk geworden vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht van 24 november 1970 de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen was ontzegd voor de tijd van drie maanden, ingaande 11 december 1970 en eindigende 11 maart 1971;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 1911971, opgemaakt en gesloten te **Blomberg** op 18 maart 1971, door Klaas van **Diermen**, wachmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee en Hendrik Hilverink, marechaussee 1e klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Blomberg, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Op 2 maart 1971 bevonden wij ons op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055, te **Bruntrup** (B.R.D.) Wij zagen een ons tegemoetkomend motorvoertuig rijden, voorzien van het BFG (NL) registratienummer **VP 64 N**. Tevens zagen wij dat dit motorvoertuig werd bestuurd door de ons bekende sergeant P. A. H., zulks terwijl ons bekend was dat hem de bevoegdheid tot het besturen van motorvoertuigen bij vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht van 24 november 1970 was ontzegd van 11 december 1970 tot 11 maart 1971. Genoemde H., door ons op 2 maart 1971 staande gehouden, kon op een door ons daartoe strekkend verzoek geen rijbewijs tonen geldig voor de categorie motorvoertuigen als waarmee doos hem werd gereden;

Overwegende, dat § 4, lid 2 van de Strassenverkehrs Zulassungs Ordnung van de Bondsrepubliek Duitsland zakelijk inhoudt dat men als bestuurder van een motorvoertuig een geldig rijbewijs (Führerschein) bij zich moet hebben en dat dit rijbewijs aan bevoegde personen ter controle moet worden overhandigd;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht. hetgeen aan beklagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks" en „en/of aanwijzingen";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als gebruiker van een voor het openbaar verkeer openstaande weg de door het „bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels niet in „acht nemen";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden

opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 150, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen — *Red.*).

CONCLUSIE VAN DE WND. ADVOCaat-FISCAAL MR. G. J. DE LINT, inzake het beroep van de Auditeur-Militair bij de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht tegen het vonnis door die Krijgsraad uitgesproken op 15 juni 1971, Rolnr. L. 2471, WL. nr. 159-I L. in de zaak contra P. A. H., houdende vrijspraak van primair aan beklaagde ten laste gelegd misdrijf als bedoeld in art. 32 Wegenverkeerswet en veroordeling terzake van subsidiair tenlastegelegde overtreding als bedoeld in art. 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

De vrijspraak van het primair tenlastegelegde steunt op de navolgende overwegingen:

dat met de woorden: „op de voor het openbaar verkeer openstaande „weg” de steller van de tenlastelegging blijkens zijn *requisitoir* ter terechtzitting heeft bedoeld een weg in de zin van art. 1 van de Wegenverkeerswet;

dat dit feit blijkens de tenlastelegging gepleegd zou zijn te Bruntrup in de Bondsrepubliek Duitsland, derhalve in het *buitenland*;

echter dat de Weeenverkeerswet blijkens de aanhef de *strekking* heeft het verkeer op de wegen te regelen, waaronder moet worden verstaan wegen *gelegen* binnen het *Rijk* in Europa;

dat derhalve aan deze wet in zijn geheel een werking moet worden toegekend, beperkt tot genoemd territorium, zodat deze wet niet van toepassing kan worden geacht op een feit dat in het buitenland is begaan;

dat beklaagde derhalve van het hem primair tenlastegelegde dient te worden vriigesproken.

De Auditeur-Militair wijst op de vreemde consequenties van dit standpunt, dat beperking aanlegt aan de rechtsmacht van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht om het gezag van een door die raad zelf uitgesproken ontzegging rijbevoegdheid te handhaven in een rechtsgebied, waartoe die rechtsmacht zich krachtens algemene definitie wel uitstrekt. In het bijzonder zijn die consequenties vreemd indien een *ontzegging* van de rijbevoegdheid door de Krijgsraad werd opgelegd krachtens zijn rechtsmacht terzake van een op een Duitse weg gepleegd delict en dan alleen zou kunnen worden gehandhaafd voor de Nederlandse voor het openbaar verkeer openstaande wegen. Een doctrine, welke tot zulke

grillige resultaten leidt verdient nader op haar juistheid te worden gewogen, zoals door de Auditeur-Militair wordt bepleit. Die algemene definitie waarbij de rechtsmacht der militaire gerechten territoriaal is uitgebreid tot buiten de grenzen van het Rijk in Europa vindt men in artikel 4 W. Mil. Str. Dat is een duidelijke en solide bepaling, die geen grillige effecten doet verwachten.

Voorals de misdrijf-artikelen in de Wegenverkeerswet (14, 26, 30, 32, 36, 37) — zo stelt de Auditeur-Militair — hebben niet een typisch nationale werkingssfeer; zij komen in alle buitenlandse wetgevingen voor en zijn daar zelfs gedeeltelijk opgenomen in het Strafwetboek.

De Auditeur-Militair maakt in zijn schriftuur melding van de Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 26 maart 1957 (M.R.T. 1957 blz. 682) waarin de Krijgsraad een bindende richtlijn heeft gevonden waarmede door dit College bezwaarlijk kon worden gebroken, maar bepleit of veronderstelt dat het H.M.G. bereid zou zijn zijn jurisprudentie te veranderen of te nuanceren.

In het „Militair Straf- en Tuchtrecht“ van Prof. Mr. H. van der Hoeven, 1903, Eerste Deel, blz. 92 vindt men een toelichting op art. 4 W. Mil. Strafrecht, waarin is gesteld: Het beginsel, waarop dit artikel berust, namelijk dat, t.a.v. buiten het Rijk in Europa gepleegde delicten, in het militaire recht een ruimere werking aan de Nederlandse strafwet moet worden toegekend dan in het gemeene strafrecht, heeft geen tegenkanting ondervonden. Over de vraag hoever dat beginsel moet worden toegepast, d.i. welke uitbreiding aan de te dier zake geldende bepalingen van het gemeene recht behoort te worden gegeven is verschil van gevoelen mogelijk en ook gebleken. Aan de juistheid en de noodzakelijkheid der bepaling van nr. 1 (= in de oude tekst: . . . toepasselijk op den militair: 1° die, terwijl hij zich in dienstbetrekking buiten het Rijk in Europa bevindt, zich aldaar aan eenig strafbaar feit schuldig maakt), hierop neerkomende dat — gelijk de Memorie van Toelichting van par. 7 van het Duitsche Mil. Swb. het uitdrukt — de militair in dienstbetrekking zijne strafwet overal met zich medeneemt, valt wel niet te twijfelen. Alleen viel de vraag te overwegen, of ook terzake van in den vreemde gepleegde *overtredingen* de Nederlandse strafwet toepasselijk verklaard moet worden. Op die vraag, zo stelt Prof. Van der Hoeven, past een bevestigend antwoord en hij noemt dan een aantal voorbeelden van overtredingen, waarvoor de militair in het buitenland naar de regel van art. 4 gestraft moet kunnen worden. Daarbij zijn overtredingen, die typisch verknocht zijn aan de Nederlandse openbare orde en meestal niet zullen worden bestreken door een buitenlandse rechtsorde, zoals bedelarij (art. 432 Sr.), dat in vele vreemde landen als een respectabele bedrijvigheid wordt aangemerkt, het beoefenen van hazardspel, dat in vreemde landen meestal wel geoorloofd is en

het ongerechtigd voeren van een Nederlands ordeteken.

Van Dijk in zijn bekende handboek, 4e druk, **1952** tekent m.b.t. art. 4 aan: Primair is ten deze de eis, dat de militair steeds, ook in het buitenland, berecht wordt door zijn eigen militaire rechter; hieruit vloeit de secundaire eis voort dat de Nederlandse militaire rechter in het buitenland de Nederlandse strafwet kan toepassen. Dit laatste wordt gewoonlijk uitgedrukt door het adagium „de militair neemt zijn strafwet „overal met zich mede“. Over de gelding van dat adagium stelt Van Dijk vervolgens: Een moeilijkheid hierbij is dat de Nederlandse strafwet niet geschreven is met het oog op een dergelijke mondiale werking. Sommige bepalingen hebben een onmiskenbare **locale** kleur, welke werking buiten de Nederlandse grenzen uitsluit, zoals bijvoorbeeld artikel **220** W.v.S. Andere zijn algemeen, zoals bijvoorbeeld artikel **310** W.v.S., terwijl daartussen dubieuze gevallen kunnen bestaan.

Het is dat facet van de **locale** kleur, dat in de jaren **1929** en vlg. is gaan leiden tot beperkingen in de toepassing van de regel van art. 4 door de militaire rechter, welke aanvankelijk voortkwamen uit een per geval aan het licht getreden onmogelijkheid om een Nederlandse rechtsregel buiten het Nederlandse territorium toe te passen en dienovereenkomstig leidde tot een genuanceerde jurisprudentie zoals in deze zaak door de Auditeur-Militair wordt bepleit.

Franken en Brunner (1948) maakt melding van een uitspraak van de Zeekrijgsraad te Soerabaja van 24 september **1929** (M.R.T. XXVI, 40) waarbij werd geoordeeld dat het toepassen van de Nederlandse Strafwet op het gepleegde feit — het doorrijden door een stopteken van een verkeersagent — zoveel moeilijkheden ontmoet dat deze toepassing vrijwel illusoir is te achten. Het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië — deze zaak in appel behandelende — ging nog een stapje verder en gaf als zijn mening te kennen dat het feit in de Nederlandse Strafwet nergens strafbaar is gesteld. Het Hof gaf aldus een eigen formulering voor zijn inzicht dat de door de Zeekrijgsraad gesignaleerde moeilijkheden onoverkomelijk waren. Het vraagstuk van de substitutie van de Nederlandse verkeersagent door een functionaris die in Ned.-Indië met een overeenkomstige bevoegdheid was uitgerust was in deze zaak waarschijnlijk de crux van de moeilijkheden. De Nederlandse strafbepaling werd in het Ned.-Indische rechtsgebied niet hanteerbaar bevonden.

In **1933** kwam de kwestie van de mogelijkheid van toepassing van de Nederlandse strafwet i.c. van het Motor- en Rijwielreglement wederom aan de orde. De Zeekrijgsraad (M.R.T. XXX, **92**) overwoog toen, dat het toepassen van voor de Nederlandse wegen en rijwielpaden geldende regelen in het gegeven geval tot onaannemelijke consequenties zou leiden en sprak beklagde op die grond vrij.

Een dergelijke „onmogelijkheid^m werd niet gezien door de Krijgsraad te Velde Oost bij de berechting van ten laste gelegd misdrijf als voorzien in art. 36 Wegenverkeerswet gepleegd te **Ostenholz** in Duitsland op 28-8-1956 op de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Panzerstrasse. In zijn vonnis van 17-1-1957 (**M.R.T.** 1957, blz. 681) werd de norm van art. 36 Wegenverkeerswet van toepassing geacht en geoordeeld dat deze norm i.v.m. art. 4 W. Mil. Sr. in het Duitse rechtsgebied toepassing kon vinden.

Vorenbedoeld vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost werd bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 26-3-1957 (**M.R.T.** 1957, blz. 682) vernietigd en deze uitspraak is zo kort en bondig geformuleerd in haar afwijzing van de exterritoriale werking van onze Wegenverkeerswet, dat sindsdien van de toepassing van de normen van de Nederlandse Verkeerswetgeving op handelingen van Nederlandse militairen buiten het Kijk in Europa geheel is afgezien. De **rechtsontwikkeling** van het **militaire** recht, zoals die door het **H.M.G.** in zijn jurisprudentie mede wordt bepaald, werd in zoverre bevroren en het moet een gelukkige omstandigheid worden geacht dat in deze zaak de **Auditeur-Militair n.b.** na 14 jaren wederom het oordeel van het Hof heeft ingeroepen n.a.v. een vrijspraak welke door een Krijgsraad werd gegeven op een motivering, die zo duidelijk is ontleend aan de overwegingen van de oude sententie van 26-3-1957. Het Hof zal dan nu kunnen beslissen of, c.q. in hoeverre die overwegingen van weleer m.b.t. de rechtsverhoudingen van dit moment en m.b.t. het tenlastegelegde strafbare feit van art. 32 Wegenverkeerswet van toepassing moeten worden geacht.

Bij de **Rijkswet van 4 juli 1963**, St. 295 werd de redactie van art. 4 Wetboek van Militair Strafrecht gewijzigd. In de nieuwe tekst is het beginsel dat de militair zijn strafwet overal met zich meeneemt in de duidelijkste formulering zonder enige restrictie gehandhaafd (zelfs wordt niet meer gesproken van de militair „in **dienstbetrekking**”) en bij de behandeling van deze Wet is er aan de gaafheid van gelding van dat beginsel geen twijfel uitgesproken.

M.b.t. de wegenverkeerswetgeving werd een nieuwe norm **ingevoegd**, welke invoeging de betekenis had van een uitbreiding van het **normenpakket**, dat de militair naar het buitenland met zich meeneemt, te weten art. 168.

M.b.t. het normenpakket dat de militair krachtens het beginsel van art. 4 met zich meeneemt werd in de Memorie van Toelichting **overwogen** dat het scheppen van afzonderlijke strafbepalingen m.b.t. door militairen gepleegde verkeersdelicten noodzakelijk was. Het merendeel van de in de Wegenverkeerswet opgenomen strafbepalingen kan slechts — zo werd betoogd — worden toegepast m.b.t. verkeersdelicten, welke

binnen Nederland zijn bedreven. Weliswaar verklaart art. 4 van het Wetboek van Militair Strafrecht de Nederlandse strafwet ook toepasselijk op feiten, welke door militairen buiten Nederland worden begaan, doch de redactie van de overgrote meerderheid van de gedragsregels en strafbepalingen van de Wegenverkeerswet en zijn uitvoeringsregelingen is zodanig, dat zij slechts betrekking hebben op het verkeer op een Nederlandse weg.

Deze **overwegingen** vormden de grondslag voor invoeging in het W. Mil. Sr. van de **artt.** 162, 163, 164, 165, **166** en 167, waarin men normen moet zien, waarvan werd aangenomen dat de overeenkomstige gedragsregels van de Wegenverkeerswet misschien niet op de Nederlandse militair in het buitenland zouden kunnen worden toegepast. Men kan uit de Toelichting op de invoeging van de **artt.** 162 t/m 167 **m.i.** niet lezen, dat zij bedoeld was om t.a.v. het hele complex van de Verkeerswetgeving, zoals die voor de Nederlandse wegen was geprojecteerd, een substituut te scheppen, waaraan de Nederlandse militairen gebonden zouden zijn bepaaldelijk bij hun gedragingen op wegen buiten Nederland.

De Toelichting releveert het feit dat de redactie van de overgrote **meerderheid** van de gedragsregels en strafbepalingen van de Wegenverkeerswet en zijn uitvoeringsregelingen zodanig is, dat zij slechts betrekking hebben op het verkeer op een Nederlandse weg. Een nadere specificatie van deze meerderheid wordt niet gegeven en men kan die ook niet ontleen aan de inhoud van de nieuwe normen **artt.** 162 t/m 167. De invoeging van deze normen was niet bedoeld om aan te geven dat t.a.v. die normen de Nederlandse militair gebonden zou zijn aan die speciale normen met uitsluiting van de normen **van** de burgerlijke Nederlandse verkeerswetgeving. De invoeging was bepaaldelijk aanvullend bedoeld, zoals ook kan blijken uit de artikelsgewijze toelichting in de Memorie van Toelichting en dan aanvullend naar de mate waarin de jurisprudentie zou leren dat met de toepassing van de Nederlandse verkeerswetgeving op de basis van art. 4 niet zou kunnen worden volstaan. Weliswaar was in **1963** voor het kennen van die jurisprudentie de sententie van het H.M.G. van 26-3-1957 een document van overheersend gewicht, maar de Toelichting is niet aan die sententie gekoppeld, **immers** noemt deze zelfs niet, en houdt de weg open voor een nadere jurisprudentie, waarbij naar voren zou kunnen komen de minderheid van de gedragsregels en strafbepalingen van de Wegenverkeerswet welke **niet** zodanig zijn geredigeerd, dat zij slechts betrekking kunnen hebben op het verkeer op een Nederlandse weg.

Het hiervoor bedoelde aanvullend karakter van de **artt.** 162 t/m 167 W. Mil. Sr. is met zoveel woorden onderkend in de sententie van het H.M.G. van 28-6-1966 (M.R.T. LIX: 412) betrekking hebbende

op de veroordeling van een militair voor overtreding van de artt. 25 Wegenverkeerswet en 13 Wegenverkeersreglement. In die sententie wordt overwogen dat de in het W. Mil. Sr. opgenomen verkeersmisdrijven en verkeersovertredingen strafbepalingen zijn alleen toepasselijk op militair verkeer en/of gedragingen van aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen voorzover voor dat verkeer of die gedragingen geen normen zijn gesteld in een toepasselijke Nederlandse strafwet of een op een Nederlandse strafwet steunende uitvoeringsregeling, dan wel schending van die normen wordt bedreigd met een lager strafmaximum dan waarmede de hoger genoemde verkeersmisdrijven en verkeersovertredingen zijn strafbaar gesteld. Het Hof verwijst ter adstructie van deze overweging naar de Memorie van Toelichting behorende bij de in het W. Mil. Sr. ingevoegde verkeersdelicten en mede naar de passage waarin is gesteld dat „het merendeel” van de in de Wegenverkeerswet opgenomen strafbepalingen slechts kan worden toegepast m.b.t. verkeersdelicten welke binnen Nederland zijn bedreven.

Het vonnis van de Krijgsraad betr. de onderwerpelijke zaak volgt bij de overwegingen, welke leidden tot vrijspraak van het primair tenlastegelegde misdrijf van art. 32 Wegenverkeerswet woordelijk de formulering welke het H.M.G. als 2e en 3e overweging heeft gebezigd in zijn sententie van 26-3-1957 teneinde te kunnen beslissen dat de norm van art. 36 lid 1 Wegenverkeerswet in het toen berechte geval geen toepassing kon vinden. De Auditeur-Militair richt zich in zijn beroep tegen de inhoud van die overwegingen vorenbedoeld, de vraag opwerpende of de consequentie, die het H.M.G. in 1957 uit de considerans van de Wegenverkeerswet heeft getrokken 1° wel noodzakelijk is en 2° voor alle artikelen van die Wet moet gelden.

Deze vraag moet worden betrokken op de rechtswerking van art. 4 W.M.Sr., welke terzake een andere is dan die van de artt. 4 t/m 8 W. v. Strafrecht t.a.v. Nederlandse niet-militairen. Voor nagenoeg alle onderdelen van de Nederlandse Strafwet geldt dat zij bedoeld zijn om de rechtsorde binnen het Rijk in Europa te versterken en op dat territoir te werken en te worden gehandhaafd, terwijl handhaving ten laste van een Nederlandse burger, die buiten het Rijk in Europa de door die Strafwet ondersteunde rechtsorde aantast, behalve in een beperkt aantal met name genoemde gevallen alleen strafbaar zal zijn indien de door hem gepleegde inbreuk mede een inbreuk betekent op de rechtsorde en de strafwet van het land, waarin de aantasting plaats vindt. Voor Nederlandse burgers is het dan ook niet zo dat zij ook in het buitenland blijven zuchten onder de last van de eigen strafwet, voorzover er niet een samenloop is van vreemde en Nederlandse strafbepalingen. Voor de militair is dat principieel anders voorzien.

Art. 4 W. Mil. Sr. heeft rechtswerking waarvoor de mogelijkheid

van samenloop als vorenbedoeld van geen belang is. Maar het hanteren van de Nederlandse Strafwet in het gastvrijheid verlenende land is natuurlijk in zoverre een delicate zaak dat de Strafwet van dat land zal moeten worden gerespecteerd. Er zullen geen bij de Nederlandse rechtsorde passende gedragingen op de grondslag van art. 4 in het vreemde land mogen worden geïntroduceerd en afgedwongen, die met de rechtsorde in dat land onverenigbaar zijn. Het laat zich inzien dat bv. een aantal verkeersregels, geldende voor Nederland, in het andere land niet kunnen worden volgehouden als onverenigbaar met de verkeers-rechtsorde in dat andere land. Dat is dan een vorm van onmogelijkheid om de Nederlandse strafwet buiten de grenzen te handhaven maar die onmogelijkheid zal zich niet voor de complete Nederlandse Verkeerswetgeving voordoen en zal van onderdeel tot onderdeel moeten worden beoordeeld en aan de hand van de ontwikkeling van de rechtsorde in Nederland en in het vreemde land. De jurisprudentie zal die ontwikkeling moeten volgen, waarbij moet worden bedacht dat de verkeerswetgeving in de West-Europese landen in een snel tempo wordt gecoördineerd, zodat gevallen van onverenigbaarheid als bovenbedoeld, waaruit een verkorting van de gelding van art. 4 W. Mil. Sr. moet voortvloeien, betrekkelijk zeldzaam zijn geworden. Aan deze ontwikkeling zal mede aandacht kunnen worden besteed voor beraad over de vraag of de overwegingen door de Krijgsraad overgenomen uit de sententie van het H.M.G. van 26-3-1957 niet een aanpassing behoeven. Het H.M.G. zou termen kunnen vinden om deze overwegingen in die zin te specificeren, dat het huishoudelijk nationale karakter van de Wegenverkeerswet, waaraan in de considerans van die Wet uitdrukking is gegeven, een toepassing van die Wet in het buitenland in overeenstemming met art. 4 W. Mil. Sr. in de weg staat **alleen** dan, wanneer zij onverenigbaar zou zijn met de ter plaatse geldende vreemde verkeerswetgeving, dan wel indien de toepassing tot zo onoverkomelijke moeilijkheden zou leiden i.v.m. de inhoud van de nationale norm dat zij illusoir (een ijdele zaak) zou worden, d.i. haar zin zou missen.

Het H.M.G. kan in 1957 niet hebben bedoeld de Nederlandse verkeerswetgeving in algemene zin uit te sluiten van de rechtswerking van art. 4 W. Mil. Sr. Zo is de uitspraak van 1957 in elk geval ook niet verstaan bij de herziening van het W. Mil. Sr. Art. 4 W. Mil. Sr. heeft betrekking op de complete Nederlandse strafwet en zeker zou het de Wetgever hebben vrijgestaan om de wegenverkeerswetgeving uit te zonderen, maar daaraan is niet gedacht, noch in 1963, noch vroeger. Nu de Wetgever zich niet op het bestaan van zodanige uitzondering heeft uitgesproken, zal zij hem niet in de mond mogen worden gelegd op grond van in de Wegenverkeerswet gebezigde formulering, tenzij die formulering inderdaad op het scheppen van die uitzondering gericht zou zijn

geweest. De Wegenverkeerswet dateert van 1935 en er zijn geen aanwijzingen dat het toen de bedoeling is geweest van de Wetgever dit wetgevingsprodukt van de werking van art. 4 W. Mil. Sr. uit te sluiten of dat daaraan zelfs maar is gedacht. Zou er later aan zijn gedacht en door de Wetgever uitzondering zijn voorgenomen, dan zou hetzij de Wegenverkeerswet hetzij de wetsregel van art. 4 W. Mil. Sr. dienovereenkomstig zijn aangevuld en dat is niet gebeurd, ook niet na het alarmsignaal, dat met de sententie van het **H.M.G.** van 26-3-1957 werd gegeven. Het is ook niet gebeurd m.b.t. de met art. 4 W. Mil. Sr. corresponderende burgerlijke regeling (art. 5 **W.v.Sr.**) nadat door het Gerechtshof te Arnhem een alarmsignaal was gegeven.

De zaak waarin het Gerechtshof te Arnhem uitspraak heeft gedaan bij arrest van 27-2-1958, **N.J.** 1959: 60, betrof eveneens het misdrijf van art. 32 lid 1 **W.V.W.** gepleegd in Duitsland door een Nederlander. aan wie de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen door een Nederlandse rechter was ontzegd en die eerst na het passeren van de Nederlands-Duitse grens het stuur van een hem begeleidend persoon had overgenomen. De Rechtbank Almelo had deze Nederlander veroordeeld met inachtneming van art. 5 Wetboek van Strafrecht, oordelende dat hij een feit had gepleegd dat door de Nederlandse Strafwet als misdrijf werd beschouwd en waarop ook door de Duitse wetgeving straf was gesteld. Het Gerechtshof Arnhem heeft bedoelde Nederlander ontslagen van rechtsvervolging, overwegende: dat de **W.V.W.** blijkens haar considerans regelen beoogt te stellen nopens het verkeer op de wegen: dat de Nederlandse wetgever evenwel, zeker voor een materie met zo'n sterk territoriaal karakter, in beginsel slechts wetgevende bevoegdheid kan worden toegekend voor zijn eigen territorium, nl. het grondgebied van het Rijk in Europa; dat dan ook, bij gebreke van een uitdrukkelijk anders luidende bepaling in de **W.V.W.** en bijgevolg ook in art. 32 lid 1 dier Wet, onder weg niet anders kan worden verstaan, dan een weg gelegen op dat grondgebied; dat hieruit volgt, dat het besturen van een motorrijtuig onder de in art. 32 lid 1 **W.V.W.** genoemde omstandigheden op een buiten het Rijk in Europa gelegen weg, gelijk i.c. niet het in dat artikel en lid omschreven misdrijf vermag op te leveren.

Deze overwegingen van het Gerechtshof Arnhem lijken minder overtuigend dan die van de Rechtbank Almelo in dezelfde zaak m.b.t. de uitleg van de Nederlandse Verkeerswetgeving. Deze rechtbank had overwogen dat onder „weg" in art. 32 **W.V.W.** mede moet worden verstaan een weg gelegen buiten het Nederlandse grondgebied. Niet is in te zien — zo overwoog de rechtbank in dit verband — op welke grond de veiligheid op de buitenlandse weg niet beschermd zou dienen te worden tegen de Nederlander, aan wie de bevoegdheid motorrijtuigen op de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande wegen te

besturen is ontzegd op grond van zijn misdadige gedragingen op deze wegen hier te lande of elders.

De juistheid van deze overwegingen van de Rechtbank Almelo werd door het Gerechtshof Arnhem nergens weerlegd. Dit Hof trekt zijn conclusie uit het feit, dat de Wetgever zeker voor een materie met zo'n sterk territoriaal karakter in beginsel slechts wetgevende bevoegdheid had voor het eigen territoir en dat dan ook *bij gebreke van een uitdrukkelijk anders luidende bepaling in de W.V.W.* het produkt van wetgeving (art. 32 lid 1) niet geacht kon worden strafbaar te stellen hetgeen zich buiten dat territoir kon afspelen. Maar in deze redenering wordt voorbijgegaan aan het *terzake* van de buiten-territoriale werking van de Nederlandse wetgeving beslissende artikel 5 W.v.Sr. en aan het feit dat in *dat artikel* geen uitzondering is gemaakt voor de *Wegenverkeerswetgeving* en zodanige uitzondering (d.i. een uitzondering in omgekeerde zin dan waarnaar door het Hof werd gezocht) door de Wetgever ook niet in die *Wegenverkeerswetgeving* zelf of elders is ondergebracht. Onder deze omstandigheden lag het niet op de weg van de rechter te zoeken naar een uitdrukkelijke bevestiging van het beginsel van art. 5 W.v.Sr. in de *Wegenverkeerswetgeving*, maar had hij de werking van dat beginsel voor die wetgeving moeten aanvaarden *omdat* er geen uitzondering werd gemaakt. Een redenering als die welke door het Hof Arnhem is gevolgd kan worden opgezet t.a.v. ook andere onderdelen van de strafwet en miskent de systematiek van onze wetgeving.

Het arrest van het Gerechtshof Arnhem van 27-2-1958 had betrekking op de *rechtswerking* van art. 5 W.v.Sr., waarin een andere en minder vergaande voorziening is gegeven, dan in art. 4 W. Mil. Sr. Maar ook het H.M.G. in zijn sententie van 26-3-1957 heeft niet art. 4 W. Mil. Sr., maar art. 5 burgerlijk strafrecht gehanteerd na te hebben overwogen dat art. 4 W. Mil. Sr. in het toen berechte geval geen toepassing kon vinden (omdat niet was ten laste gelegd en kon worden bewezen verklaard dat beklaagde zich ten tijde van het plegen van het hem verweten feit in dienstbetrekking buiten het Rijk in Europa bevond, terwijl het in dat artikel sub 2 (oud) gestelde niet van toepassing was).

In dit verband verdient de aandacht dat de regelingen van enerzijds art. 5 W.v.Sr. en anderzijds art. 4 W. Mil. Sr. in opzet en inhoud zich op belangrijke punten van elkaar onderscheiden. Art. 5 lid 1 sub 2° van de burgerlijke regeling heeft alleen betrekking op de *misdrijven*, welke gepleegd in het vreemde land een zodanige aantasting van de rechtsorde en rechtsbelangen in dat land betekenen, dat van de Overheid van dat land niet kan worden verwacht of verlangd te berusten in een ongestraft blijven van de naar Nederland ontkomen dader, die als Nederlander niet kan worden uitgeleverd. De ratio van de bepaling is

het verschaffen van genoegdoening aan de vreemde overheid i.v.m. het gegeven dat de Nederlandse wetgeving de uitlevering van Nederlanders niet toestaat.

De ratio van art. 4 W. Mil. Sr. is een geheel andere. Zij wil in het eigen Nederlands belang de discipline van de Nederlandse strafwet de militair doen volgen naar het vreemde land en wel voor *alle* strafbare feiten, zowel misdrijven als overtredingen en zonder dat daarbij het beginsel van aanspraak op genoegdoening van de vreemde overheid enige rol speelt. Met die aanspraken op genoegdoening is het daarbij zo gelegen dat het belang van de aanwezigheid van de Nederlandse militair op het vreemde territoir (op basis van reciprociteit) door de daar heersende overheid wordt erkend als een tegemoetkoming aan het nationaal belang dat onder haar zorg is gesteld en dat zij daarin reden vindt om in haar jurisdictie plaats in te ruimen voor de *vreemde* jurisdictie over de vreemde militair welke door deze wordt meegebracht. Bij deze rechtsfiguur past dat de vreemde militaire rechter die jurisdictie ook zal uitoefenen op het territoir van het gastvrijheid verlenende land, hetgeen mede een essentieel verschil betekent met de burgerlijke regeling.

Het beginsel dat de militair zijn strafwet overal met zich meeneemt, is zoals reeds Prof. Mr. H. van der Hoeven in **1903** heeft toegelicht, duidelijk en zonder restricties in ons militaire recht geïntroduceerd. Men heeft toen geen restricties voorzien of willen voorzien, hoewel men zich zeer wel bewust was dat de toepassing van het beginsel t.a.v. onderdelen van de Strafwet moeilijkheden zou opleveren omdat zij niet op een mondiale gelding waren afgestemd, niet waren geformuleerd met het oog op een dergelijke mondiale werking. Aan de jurisprudentie werd overgelaten de reikwijdte van het beginsel m.b.t. alle onderdelen van de Strafwet vast te stellen, zonder dat daarvoor een algemene sleutel werd gegeven. Indien men in gedachten houdt dat de formulering van het beginsel blijkbaar aan het Duitse Mil. Swb. was ontleend, dan kan men het misschien betreuren dat niet tevens werd opgenomen een algemene formule tot beperking in de trant van de Duitse regeling, welke de Duitse burgerlijke strafwet van toepassing doet zijn op de handeling begaan in den vreemde door een „**Staatsgehörige**” zelfs indien die daad niet strafbaar is volgens het ter plaatse geldende recht, maar die toepasselijkheid opheft alleen „**wenn** die Tat wegen der be-, „sonderen Verhältnisse am Tatort kein strafwürdiges Unrecht ist” (zie verzamelde geschriften aangeboden aan Prof. Van Bemmelen, 1965, Prof. Enschedé, pag. 48).

Bij het ontbreken van een overeenkomstige regeling in de Nederlandse wetgeving, zal de jurisprudentie van onze militaire gerechten bij het beoordelen van door militairen in het buitenland gepleegde vergrij-

pen die inbreuk vormen op de Nederlandse Strafwet, soms tot een overeenkomstige conclusie moeten komen, d.i. tot de conclusie dat de handeling niet strafbaar was en wel op basis van de algemene beginselen van ons strafrecht, welke toepassing zal kunnen leiden tot de conclusie dat het element van wederrechtelijkheid dan wel het element van de schuld ontbrak onder de bijzondere verhoudingen ter plaatse b.v. indien werd gehandeld krachtens een rechtsplicht opgelegd door het vreemde recht.

Toepassing van de Nederlandse verkeerswetgeving in het buitenland zal voor belangrijke onderdelen van die wetgeving niet aan de orde kunnen komen i.v.m. de onverenigbaarheid van de desbetreffende voorschriften met de ter plaatse geldende regelingen, maar wèl in al die gevallen waarin die onverenigbaarheid niet bestaat, waarbij het niet zo behoeft te zijn dat de Nederlandse regeling en de vreemde regeling elkaar volledig behoeven te dekken d.i. niet zo behoeft te zijn dat de handeling ook naar het vreemde recht strafbaar is.

De toepassing van een Nederlandse strafnorm in den vreemde zal ook soms niet kunnen worden geëffectueerd omdat een element van die norm b.v. het frustreren van het bevel van een Nederlandse bevoegde instantie, daar niet kan worden vervuld, waarbij valt te denken aan een bevel ad hoc en ter plaatse b.v. ter ordening van het verkeer, zoals in de eerder genoemde zaak welke in 1929 door de Zeekrijgsraad te Soerabaja werd berecht.

Maar indien het gaat om een overtreding van de norm van art. 32 Wegenverkeerswet in het buitenland, gepleegd door een Nederlandse militair aan wie door een bevoegde Nederlandse rechter de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen was ontzegd dan heeft men te maken met een complete delictsvervulling en dan valt niet in te zien waarom de Nederlandse militaire rechter deze overtreder niet strafbaar zou kunnen en moeten oordelen. Dan zal die overtreder zich niet kunnen verweren met een beroep op bijzondere verhoudingen ter plaatse waar hij heeft gereden, welke het wederrechtelijk karakter van zijn daad zouden opheffen. Een dergelijk verweer zou dan zinloos zijn zowel wanneer de buitenlandse wetgeving zelf een aan art. 32 Wegenverkeerswetgeving overeenkomstige strafnorm omvat, als wanneer de materie in die buitenlandse wetgeving in het geheel niet zou zijn geregeld. In de Duitse verkeerswetgeving vindt men een aan art. 32 overeenkomstige strafnorm.

Zo zal n.m.m. in deze zaak Uw Hof tot de conclusie kunnen komen dat de beklaagde zich heeft schuldig gemaakt aan het misdrijf van artikel 32 van de Wegenverkeerswet ten tijde en ter plaatse als in de tenlastelegging genoemd en beslissen dat deze norm niet behoort tot het merendeel van de in de Wegenverkeerswet opgenomen strafbepalingen

dat slechts kan worden toegepast m.b.t. verkeersdelicten welke binnen Nederland zijn bedreven. De berechting door de Nederlandse militaire rechter zal hebben te geschieden krachtens de voorrang van rechtsmacht, aan die rechter toekomende als **gevolg** van de uitvoering welke is gegeven aan art. 19 van de Aanvullende Overeenkomst bij het NAVO-Verdrag van 3 augustus 1959, opgenomen in het Tractatenblad 1961 nr. 119.

In deze internationale overeenkomst vindt men nog een aantal voorzieningen ter bescherming van de Duitse rechtsorde tegen introductie van vreemd recht. Daaronder vindt men ook een voorrangsregeling van het Duitse materiële recht m.b.t. het verkeer. Art. 57 lid 3 bepaalt: „Tenzij in deze Overeenkomst anders is bepaald, zijn de Duitse verkeersvoorschriften van toepassing op een krijgsmacht, een civiele „dienst, hun leden en gezinsleden“.

De strekking van deze regeling is te voorkomen dat voor de Duitse verkeersnormen andere normen in de plaats zouden worden gedrongen. maar niet om aan de regeling van de rechtsmacht van art. 19 te tornen. Met Duitse verkeersvoorschriften zijn bedoeld de gedragsregels en niet de strafbepalingen in ruimere zin. De Engelse tekst spreekt van German traffic regulations en de Franse van prescriptions allemandes. Met de toepassing van art. 32 W.V.W. in het gegeven geval zal geen inbreuk worden gemaakt op art. 57 lid 3 van de Aanvullende Overeenkomst bij het NAVO-Verdrag. Zij zal volledig harmoniëren met het Duitse Verkeersrecht.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 27 oktober 1971

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier en Lt.-Generaal b.d. Van der Veen (plv.).

Raadsman: Kapitein J. J. de Wilde.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen **terzake** van het primair tenlastegelegde met inachtneming van de artikelen 2, 4, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 32 van de Wegenverkeerswet, tot betaling van een geldboete van éénhonderdvijftig gulden subsidiair vijf-

tien dagen hechtenis, met ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van zes maanden;

Overwegende, dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan verenigen, omdat de daarin ten aanzien van het aan beklagde primair tenlastegelegde gegeven beslissing onvoldoende met redenen is omkleed, waarin het Hof aanleiding vindt het vonnis in zijn geheel te vernietigen;

Overwegende, dat aan beklagde is ten laste gelegd: (zie *het vonnis* — Red.);

Overwegende: . . . enz.;

Post alia:

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht:

„dat beklagde op 2 maart 1971 te Bruntrup (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij als sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de „Koninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienstbetrekking in de „Bondsrepubliek Duitsland bevond, als bestuurder van een vierwielig „motorrijtuig daarmede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055, terwijl hij wist dat hem „bij onherroepelijk geworden vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht d.d. 24 november 1970 de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen was ontzegd voor de tijd van drie maanden, ingaande 11 december 1970 en eindigende 11 maart 1971“;

Overwegende, dat het aldus bewezene niet strafbaar is gesteld bij artikel 32, eerste lid, juncto artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet, omdat eerstbedoelde bepaling, voorzover sprekende van „een „weg“, blijkens het doel en de **strekking** van de Wegenverkeerswet kennelijk op een op het grondgebied van het Rijk in Europa gelegen weg ziet;

Overwegende, dat dit bewezene ook niet strafbaar is gesteld bij artikel 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht, omdat de bij wege van bijkomende straf opgelegde ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen niet kan worden aangemerkt te behoren tot de „met betrekking tot het verkeer gegeven regels en aanwijzingen“ in de zin van dat artikel;

Overwegende, dat, waar het bewezenverklaarde evenmin bij enig ander ander wettelijk voorschrift strafbaar is gesteld, beklagde te dier zake behoort te worden vrijgesproken;

Met betrekking tot het subsidiair tenlastegelegde:

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 2 maart 1971 was ik als sergeant in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Luchtmacht en bevond ik mij in militaire dienstbetrek-

king in de Bondsrepubliek Duitsland. Op genoemde datum reed ik als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig (personenauto), voorzien van het BFG registratienummer VP 64 N, over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055, te Bruntrup (B.R.D.), terwijl ik toen niet een geldig rijbewijs bij mij had;

Overwegende, dat het hierboven reeds vermelde ambtsedige proces-verbaal onder meer zakelijk inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 2 maart 1971 bevonden wij ons op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055, te Bruntrup (B.R.D.). Wij zagen een tegemoetkomend motorvoertuig rijden, voorzien van het BFG registratienummer VP 64 N. Tevens zagen wij dat dit motorvoertuig werd bestuurd door de ons bekende sergeant P. A. H. Genoemde H.. door ons op 2 maart 1971 staande gehouden, kon op een door ons daartoe strekkend verzoek geen rijbewijs tonen geldig voor de categorie motorrijtuigen als waarmede door hem werd gereden;

Overwegende, dat paragraaf 4, lid 2, van de Strassenverkehrs Zulassungs Ordnung van de Bondsrepubliek Duitsland en paragraaf 10 van de „Verordnung uber internationalen Kraftfahrzeugverkehr" zakelijk inhouden, dat men als bestuurder van een motorrijtuig een geldig rijbewijs bij zich moet hebben;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van laatstgebezigde bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht:

„dat beklagde op 2 maart 1971 te Bruntrup (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij als sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de „Koninklijke Luchtmacht en **zich** in militaire dienstbetrekking in de „Bondsrepubliek Duitsland bevond, in strijd met het bepaalde in paragraaf 4, lid 2, van de Strassenverkehrs Zulassungs Ordnung, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig daarmede heeft gereden over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landstrasse 1055. „terwijl hij niet een geldig rijbewijs bij zich had, hebbende beklagde „toen aldaar aldus handelende, als gebruiker van een voor het openbaar verkeer openstaande weg, de door of vanwege het bevoegd gezag „met betrekking tot het verkeer gegeven regels niet in acht genomen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene oplevert:

„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als gebruiker van een voor het openbaar verkeer openstaande weg de door het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels niet in acht nemen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrij-

gesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waar- onder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklagde, gelijk van een en ander ten processe is gebleken;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep;

En opnieuw rechtdoende:

Verklaart het primair tenlastegelegde bewezen in voege als voor- meld;

Verklaart, dat dit bewezene niet oplevert een strafbaar feit;

Spreekt beklagde daarvan vrij;

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven subsidiair als bewe- zen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot betaling van een geldboete van eenhon- dervijftig gulden, met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijftien dagen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is ver- klaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT

*De door de Auditeur-Militair en, in zijn uitvoerige conclusie, door de Advocaat-Fiscaal aan de orde gestelde vraag is reeds oud. Het is de vraag die door art. 4 van het **W.M.Sr.** wordt opgeworpen. Dit arti- kel houdt het adagium in, dat de Nederlandse militair zijn **strafwet** overal met zich meeneemt. Het betreft de vraag of die Nederlandse strafwet, die in beginsel slechts Nederlandse belangen beoogt te beschermen, als zij door de Nederlandse militair naar het buitenland is „meegenomen“, die beperkte regionale werking moet blijven behouden, dan wel of zij in dat geval een **ruimere** (mondiale) strekking behoort te verwerven. Anders gezegd: of men vóór begrippen als „bevoegd ge- „zag“, „weg“, „ambtenaar“ e.d., waar die begrippen in de Nederlandse wet voorkomen, ook als die Nederlandse wet in het buitenland moet werken, de onuitgesproken beperking „Nederlands“ (dus „Nederlands“ bevoegd gezag, „Nederlandse“ weg en „Nederlandse“ ambtenaar) moet blijven lezen.*

Terecht wijst de Advocaat-Fiscaal op het verschil in doelstelling tus-

sen artikel 4 *W.M.Sr.* en artikel 5 *W.Sr.* Bij eerstgenoemd artikel ligt het accent op de handhaving van de rechtsorde (de discipline) onder de zich in het buitenland bevindende militairen; bij artikel 5 *W.Sr.* gaat het meer om het verschaffen van genoegdoening aan de vreemde overheid ten aanzien van een naar Nederland uitgeweken Nederlandse delinquent, aangezien Nederlanders niet worden uitgeleverd.

Vanouds en vast is de jurisprudentie zodanig, dat de Nederlandse strafwet, ook als zij krachtens artikel 4 *W.M.Sr.* in het buitenland wordt toegepast, haar regionale werking behoudt en mitsdien slechts Nederlandse belangen kan behartigen. De Advocaat-Fiscaal noemt in zijn conclusie de bekende voorbeelden, die tot 1929 teruggaan.

Tegen deze jurisprudentie is herhaaldelijk bezwaar geopperd. De Wetgever heeft echter die bezwaren niet ondervangen door in artikel 4 *W.M.Sr.* te stellen dat bovenbedoelde geïmpliceerde beperkingen niet moeten gelden indien en voor zover de Nederlandse wet door de militair wordt meegenomen naar het buitenland.

Integendeel: de Wetgever heeft, om de ontstane leemte op te vullen, een blanco strafbepaling in het leven geroepen, waarin de in het buitenland gepleegde delicten worden opgevangen als zij niet onder de regionaal werkende Nederlandse strafwet kunnen worden gebracht. Die blanco strafbepaling is neergelegd in artikel 168 *W.M.Sr.* Dit artikel werd ingevoegd onder meer omdat het merendeel van de in de Wegenverkeerswet opgenomen bepalingen slechts kan worden toegepast op binnen Nederland gepleegde verkeersdelicten. Dat zijn die delictomschrijvingen, waarin het element (Nederlandse) „weg“ voorkomt. Inderdaad komt dat element in het merendeel der delictomschrijvingen voor. Uitzonderingen zijn bijvoorbeeld artikel 30 en artikel 36 *W.V.W.*

Een iets andere oplossing voor het opvullen van de leemte als gevolg van de geïmpliceerde locale werking van de Nederlandse strafwet werd in 1940 gevonden in het toenmalige Nederlands-Indië. Daar immers deden zich vóór de Tweede Wereldoorlog de door de Advocaat-Fiscaal geschetste problemen om zo te zeggen dagelijks voor. Toen in de mei-dagen van 1940 daar de staat van beleg werd afgekondigd en het militaire gezag verordenende bevoegdheid kreeg, werd bij Verordening van het Militaire Gezag No. 43 aan artikel 2 *W.M.Sr.* een tweede lid toegevoegd. Daarin werd een uitbreiding gegeven aan het begrip „het gemene strafrecht“, in dier voege dat daaronder mede begrepen werd het in Nederlands-Indië geldende gemene strafrecht voor zover het betreft feiten, welke niet in het Nederlandse strafrecht zijn omschreven.)

---

1) Meer hierover in mijn artikel „De militaire rechtspraak bij de Zeemacht in het Oosten gedurende de Tweede Wereldoorlog“ in *M.R.T.* XXXIX blz. 453.

De tekst van deze *V.M.G.* No. 43 is afgedrukt in *M.R.T.* XXXIX blz. 477.

Ik meen dan ook dat door de oplossing, die de Wetgever toepaste, namelijk het invoegen van een blanco strafbepaling om de gevolgen van de regionale werking van het Nederlandse strafrecht op te vangen, de poging van de Advocaat-Fiscaal gedoemd was te stranden. Het Hof heeft aan de oude jurisprudentie vastgehouden en is niet met zijn Advocaat-Fiscaal meegegaan.

Niet duidelijk is mij echter dat het Hof naar artikel 167 W.M.Sr. heeft gegrepen en niet naar artikel 168. Artikel 167 vordert nl. dat de schuldige regels of aanwijzingen, die door of vanwege het „bevoegde „gezag' zijn gegeven, niet in acht neemt. Op grond van het bovenstaande en zeker in de schaduw van artikel 168 meen ik dat onder „bevoegd „gezag” moet worden verstaan „Nederlands bevoegd gezag”.

Nu is het mogelijk dat de commandant van beklaagde of een hogere Nederlandse commandant in Duitsland een verkeersregel heeft uitgegeven, inhoudende dat al zijn onderhebbende militairen zich op de (Duitse) voor het openbaar verkeer openstaande wegen zullen hebben te gedragen naar de Duitse verkeersregels. Als dat het geval zou zijn geweest, is artikel 267 toepasselijk. Van een dergelijke order blijkt echter uit het vonnis en uit de sententie niet.

Sterker is het nog met het hiervóór op blz. 84 e.v. opgenomen vonnis van 10 juni 1971, waar de Krijgsraad — m.i. terecht — voor een soortgelijk feit artikel 168 W.M.Sr. toepaste, welke kwalificatie echter in hoger beroep werd vernietigd en werd afgestemd op artikel 167.

W . H . V .

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 22 december 1971

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout bij Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans, Bruinier en Lagenverff(b.d.) (plv.); Raadsman: Mr. E. J. Dommering, advocaat te 's-Gravenhage.

Gevoegde zaak van 6 beklaagden, waarvan 2 een geschrift opstelden en 4 dat geschrift verspreidden.

Qualificatie ten aanzien van bedoelde 2 beklaagden:

„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon door een geschrift „de tucht onder de krijgsmacht trachten te ondermijnen”

en ten aanzien van de 4 anderen:

„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon bekend met de „strekking van een geschrift, waarin de tucht onder de krijgsmacht wordt „ondermijnd, zodanig geschrift verspreiden”.

Het verweer dat het de beklaagden aan het door het woord „trachten”

uitgedrukte oogmerk heeft **ontbroken** en dat het geschrift niet als **tucht-**ondermijning kan worden beschouwd, verworpen, omdat het geschrift **aan** de lezer suggereert dat de met name genoemde luitenant de beschreven maatregelen heeft **ondernomen** niet met het oog op de belangen van de dienst, maar ter bevrediging van persoonlijke genoegens, waarin hij zo'n behagen schiep dat hij er „rode wangetjes” van kreeg, terwijl hij aldus bovendien de mogelijkheid creëerde om te bewerkstelligen dat enige, hem voldoening gevende, straffen werden opgelegd; dat vervolgens in generaliserende zin, alsof de geschetste gang van zaken ook elders pleegt voor te komen, als antwoord op de gestelde vraag, wat „wij als onderdrukten daar „aan kunnen doen”, slechts een massaal protest of beklag wordt aanbevolen, daarmede implicerende dat het naar voren brengen van gerechtvaardigde klachten nutteloos is en solidariteit alleen de willekeur kan tegengaan, waar de macht ligt bij de massa en de legerleiding bang is voor deze massa. Aangezien schriftelijke mededeling van dit geschrift aan in de kazerne gelegerde militairen geschikt is tot het kweken van een slechte geest onder die militairen, op de voedingsbodem waarvan naderhand verzet kan ontstaan en opruiing kans van slagen biedt, is de aard van het onderwerpelijke geschrift een zodanige als waarop artikel 147 **W.M.Sr.**, blijkens de daarop gegeven memorie van toelichting, het oog heeft.

Voorts zijn de in het geschrift gebezigde woorden en gewekte suggesties zozeer geladen, dat het streven van de ontwerpers ervan noodzakelijkerwijs op tuchtondermijning gericht is geweest en het Hof daaruit afleidt dat zij de tucht onder de krijgsmacht getracht hebben te ondermijnen.

De stelling dat toepassing van genoemd artikel 147 niet te verenigen is met de strekking van artikel 7 G.W. en artikel 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden wordt verworpen omdat toetsing van een wetsartikel aan de Grondwet uitgesloten is en omdat de toepassing van artikel 147 beperkingen inhoudt, welke in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van de openbare orde, als bedoeld in artikel 10 (2) van genoemd verdrag.

Het Hof oordeelt dat het ontwerpen, vermenigvuldigen en verspreiden van de bewuste tekst niet oplevert het beschimpen van een meerdere als bedoeld in artikel 108 **W.M.Sr.**; vrijspraak te dier zake.

Geldboeten (f 150,—) opgelegd op grond enerzijds dat, gelet op de doelstellingen van de krijgsmacht, ondermijning van de krijgstucht in welke vorm ook als van ernstige aard moet worden beschouwd, doch anderzijds dat ieder der beklagden zich niet eerder aan een soortgelijk delict heeft schuldig gemaakt en het doorgaande gedrag van elk hunner geen aanleiding heeft gegeven tot bijzondere klachten.

(Eur. Verdrag Mensenrechten art. 10; G. W. art. 7; **W.M.Sr.** art. 66, 108 en 147).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaken van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant van een vonnis op 8 september 1971 door **die** Krijgsraad inzake de na te noemen beklaagden geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen:

1. **A.A.**, geboren te Rotterdam op 2 april 1949, dpl. soldaat, dienende bij het Kazerne Commando Administratieve Compagnie te Leiden,

2. **B.B.**, geboren te Amsterdam op 1 juni 1951, dpl. soldaat, Staf Staf Compagnie 41 Pantserbrigade te Seedorf (Dld.),

3. **C.C.**, geboren te Leiden op 5 november 1944, dpl. soldaat, 43 Brigade Geneeskundige Compagnie te **Havelte**, inmiddels overgeplaatst naar 41 Brigade Geneeskundige Compagnie te Utrecht-Veldpost,

4. **D.D.**, geboren te **Bandoeng** (Ind.) op 15 september 1949, dpl. soldaat, 12 Brigadegeneeskundigecompaniëte Nunspeet,

5. **E.E.**, geboren te Rotterdam op 16 april 1947, dpl. soldaat, Staf Verzorgings Compagnie, Provinciaal Militair Garnizoenscommando te Utrecht, thans met groot verlof,

6. **F.F.**, geboren te Weert op 16 april 1947, dpl. soldaat, Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst, A Compagnie 1e **Instructie**-bataljon te Amersfoort, inmiddels overgeplaatst naar 11 afd. Rijdende artillerie, Oranjekazerne te Schaarsbergen,

geïntimeerden, bijgestaan door hun raadsman, mr. E. J. Dommering, advocaat te 's-Gravenhage;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met betrekking tot elk der beklaagden met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende de beklaagden **A.A.**, **B.B.**, **D.D.** en **E.E.** elk zal veroordelen tot een geldboete van honderdvijftig gulden, subsidiair vijftien dagen hechtenis, de beklaagde **C.C.** tot een geldboete van tweehonderdvijftig gulden subsidiair vijftentwintig dagen hechtenis en de beklaagde **F.F.** tot een geldboete van tweehonderd gulden, subsidiair twintig dagen hechtenis;

Overwegende, dat het Hof zich met de in het vonnis, waarvan hoger beroep, ten aanzien van elk der beklaagden gegeven vrijspraak niet kan verenigen, zodat dit vonnis moet worden vernietigd;

overwegende, dat na voeging ter terechtzitting van de krijgsraad van de tegen ieder der beklaagden afzonderlijk aangebrachte zaken **Wl. nrs I 234/71 B, I 235/71 B, I 236/71 B, I 237/71 B, I 238/71 B en I 239/71 B** aan ieder der beklaagden is ten laste gelegd hetgeen in de hierna opgenomen fotokopieën van de onderscheidene dagvaardingen is vermeld;

(Inzake **A.A.**): **terzake**:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de **Konink-**„**lijke** Landmacht, op of omstreeks 12 januari 1971 te Amersfoort in de „**Juliana van Stolbergkazerne** aldaar een aantal exemplaren heeft ver-„**spreid** en ter verspreiding in voorraad heeft gehad van het gestencilde

„geschrift „V.V.D.M. - bulletin I”, waarin ondermeer de volgende, de „tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voorkwamen „(met de inhoud en de strekking, waarvan hij bekend was):

„„Luitenant Wieringa (2 sterren, A-Cie) heeft niet veel te doen. „„Tijdens het bivak van vorige week demonstreerde hij dat duidelijk door „„met rode wangetjes z'n tijd te doden met haarinspekties” en „Maar „„de waarnemend C.C. Lt. Wieringa had nu eenmaal z'n zinnen gezet „„op een paar leuke strafjes” en „Op deze manier zijn de voorschriften „„geen „richtlijnen” die de samenwerking binnen het leger mogelijk „„maken, maar de voorschriften dienen de willekeur, die de onder- „„drukking van de dienstplichtige mogelijk maakt.

„„Dit mogen wij niet langer accepteren, maar wat kunnen wij als „„onderdrukten daar aan doen.

„„Dat kan, dat moet en dat zal gebeuren. Hoe ???

„„Door met z'n allen of met zoveel mogelijk van het peleton tegen „„dergelijke van willekeur druipende straffen te protesteren of in beklag „„te gaan.

„„Dit moet met z'n allen gebeuren omdat de macht alleen maar ligt „„bij de massa en niet bij de enkeling. De legerleiding is bang van deze „„massa. Solidariteit dus in dergelijke zaken kan alleen de willekeur „„tegenaan en voor ons gunstige gevolgen tot gevolg hebben.

„„Een meerdere die veel beklages over zijn optreden krijgt zal spoedig „„opvallen bij zijn eigen meerdere en dan vanzelf wel wat voorzichtiger „„worden. Dat is zo”;

„„hebbende hij alstoen aldaar op een of meer legeringskamers van ge- „„noemd kazernecomplex een exemplaar van genoemd geschrift, bevat- „„tende genoemde zinsneden (waarvan hij de inhoud en de krijgstucht „„ondermijnende strekking kende), aan verschillende militairen ter hand „„gesteld en/of op de tafels op die kamers gedeponeerd”;

(Inzake B.B.): gelijkkluidend aan de tenlastelegging inzake A.A. – Red.); (Inzake C.C.): *terzake*:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Konink- „„lijke Landmacht:

1 *primair*: op of omstreeks de data van 11 en 12 januari 1971 te „Amersfoort – in elk geval in Nederland – heeft getracht door een ge- „„schrift de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen door:

a . te Amersfoort op of omstreeks 11 januari 1971 met het oogmerk „na te noemen stencils onder de militairen in de Juliana van Stolberg- „„kazerne aldaar te verspreiden en/of door anderen te laten verspreiden, „„het rood gemerkte gedeelte te ontwerpen van de hierna geciteerde tekst „„van een te stencillen geschrift, getiteld „V.V.D.M. - bulletin I”, waarin „„onder meer de volgende, de tucht onder de krijgsmacht ondermijnende „„zinsneden voorkwamen: . . . enz. [Red.];

„b. te Utrecht – in elk geval in Nederland – op of omstreeks 12

„januari 1971 het door hem ontworpen gedeelte van de hierboven
„geciteerde tekst te doen toekomen aan soldaat F.F., die een en ander
„volgens afspraak zou stencillen;

c . te Amersfoort op of omstreeks 12 januari 1971 samen met anderen
„de gereed gekomen stencils met de boven geciteerde tekst (waarvan hij
„de inhoud en de krijgstucht ondermijnende strekking kende) te versprei-
„den op de legeringskamers van de Juliana van Stolbergkazerne aldaar;
„subsidiar: – indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling
„mocht volgen – op of omstreeks 12 januari 1971 te Amersfoort in de
„Juliana van Stolbergkazerne aldaar een aantal exemplaren heeft ver-
„spreid en ter verspreiding in voorraad heeft gehad van het gestencilde
„geschrift „V.V.D.M. - bulletin I", waarin onder meer de volgende, de
„tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voorkwamen
„(met de inhoud en de strekking waarvan hij bekend was):

„ . . enz. [Red.]

„hebbende hij alstoen aldaar op een of meer legeringskamers van ge-
„noemd kazernecomplex een exemplaar van genoemd geschrift, bevat-
„tende genoemde zinsneden (waarvan hij de inhoud en de krijgstucht
„ondermijnende strekking kende), aan verschillende militairen ter hand
„gesteld en/of bij de bedden en op de tafels op die kamers gedeponerd;

2 op of omstreeks de data van 11 en 12 januari 1971 te Amersfoort
„– in elk geval in Nederland – zijn meerdere, de eerste luitenant Wie-
„ringa, heeft beschimpt door alstoen aldaar de tekst van hetgeen hier-
„boven met betrekking tot deze meerdere is geciteerd, te ontwerpen, die
„tekst te laten vermenigvuldigen en de vermenigvuldigde tekst mede te
„verspreiden onder militairen in de Juliana van Stolbergkazerne te
„Amersfoort”;

(Inzake D.D. : gelijkkluidend aan de tenlastelegginginzake A.A. – Red.);

(Inzake E.E. : gelijkkluidend aan de tenlastelegginginzake A.A. – Red.);

(Inzake F.F.): terzake:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Konink-
„lijke Landmacht:

„1. primair: op of omstreeks de data van 12 en 13 januari 1971 te
„Utrecht en te Amersfoort – in elk geval in Nederland – heeft getracht
„door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen door:

a . te Utrecht op of omstreeks 12 januari 1971 met het oogmerk na
„te noemen stencils onder de militairen in de Juliana van Stolbergkazerne
„te Amersfoort te verspreiden en/of door anderen te laten verspreiden,
„het rood gemerkte gedeelte te ontwerpen en te stencillen en het niet
„gemerkte gedeelte (dat soldaat C.C. hem had doen toekomen) te stencillen
„van de hierna geciteerde tekst van een geschrift, getiteld „V.V.D.M. -
„bulletin I", waarin onder meer de volgende, de tucht onder de krijgs-
„macht ondermijnende zinsneden voorkwamen: . . . enz. [Red.];

b . te Amersfoort op of omstreeks 13 januari 1971 de gereedgekomen

„stencils met de boven geciteerde tekst (waarvan hij de inhoud en de „krijgstucht ondermijnende strekking kende) te verspreiden op de „legeringskamers van de Juliana van Stolbergkazerne aldaar;

„subsidiar: – indien *terzake* van het vorenstaande geen veroordeling „mocht volgen – op of omstreeks 13 januari 1971 te Amersfoort in de „Juliana van Stolbergkazerne aldaar een aantal exemplaren heeft ver„spread en ter verspreiding in voorraad heeft gehad van het gestencilde „geschrift „V.V.D.M.-bulletin I”, waarin onder meer de volgende, de „tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voorkwamen (met „de inhoud en de strekking waarvan hij bekend was): . . . enz. [*Red.*];

„hebbende hij alstoen aldaar op een of meer legeringskamers van ge„noemd kazernecomplex een exemplaar van genoemd tijdschrift, be„vattende genoemde zinsneden (waarvan hij de inhoud en de krijgstucht „ondermijnende strekking kende), aan verschillende militairen ter hand „gesteld en/of op de tafels op die kamers gedeponereerd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht dat beklaagde C.C. het hem onder 2 ten laste gelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende te dien aanzien dat de in de tenlastelegging gestelde feiten te weten het ontwerpen, laten vermenigvuldigen en verspreiden van een tekst als daarin aangeduid niet opleveren het beschimpen van een meerdere bedoeld in artikel 08 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat de beklaagden A.A., B.B., D.D. en E.E. ten processe ieder voor zich doch eensluidend hebben verklaard:

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht heb ik op 12 januari 1971 in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort een aantal exemplaren van het gestencilde geschrift „V.V.D.M.-bulletin I” op de legeringskamers verspreid. Ik kende dit geschrift naar inhoud en strekking. De mij ten processe getoonde fotokopie is een kopie van het geschrift waarover ik heb verklaard;

Overwegende, dat voorts ten processe heeft verklaard, zakelijk weergegeven:

a. beklaagde A.A.:

Ik heb bedoeld geschrift verspreid door exemplaren daarvan aan verschillende militairen ter hand te stellen en op de tafels van de legeringskamers te deponeren;

b. beklaagde B.B.:

Ik heb het geschrift verspreid in de cantine en op enige legeringskamers van de A-compagnie en toen aldaar exemplaren van dat geschrift ter hand gesteld aan verschillende militairen en op de bedden in die kamers neergelegd;

c. beklaagde D.D.:

Ik heb het geschrift verspreid door exemplaren daarvan op de legeringskamers van mijn compagnie op de bedden te deponeren;

d. beklagde E.E.:

Ik heb het geschrift verspreid door exemplaren daarvan op de bedden in de legeringskamers van de B-compagnie, waartoe ik behoorde, te deponeren;

Overwegende, dat de beklagde C.C. ten processe heeft verklaard, zakelijk weergegeven en onder meer:

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht heb ik op 12 januari 1971 in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort ongeveer 75 exemplaren van het VVDM bulletin I, gedateerd 12 januari, waarvan mij ten processe een fotocopie is getoond, verspreid over de legeringskamers van de E-compagnie van het 1e Instructiebataljon van het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst, door die exemplaren op de aldaar aanwezige tafels en bedden te deponeren. De inhoud van dat geschrift was mij geheel bekend. Het tekstgedeelte onder het hoofd „HAARKOLDER” en „Nog meer kolder” tot en met de zinsnede „op deze manier zijn de voorschriften geen „richt-,,,lijnen” die de „samenwerking” binnen het leger mogelijk maken, maar „de voorschriften dienen de willekeur, die de onderdrukking van de „dienstplichtigen mogelijk maakt” is door mij ontworpen op 1 januari 1971 met de bedoeling om deze tekst als VVDM-bulletin in voormelde kazerne te verspreiden. Op 12 januari 1971 heb ik die tekst ter hand gesteld aan de soldaat F.F., die voor de vermenigvuldiging daarvan heeft gezorgd. De exemplaren van voormeld geschrift zijn door mij en mijn mede-beklaagden onderling ter verspreiding verdeeld, waarbij ik mijn voormeld aandeel ontving;

Overwegende, dat beklagde F.F. ten processe heeft verklaard, zakelijk weergegeven en onder meer:

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht heb ik op 12 januari 1971 in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort ongeveer 50 exemplaren van het VVDM-bulletin I, gedateerd 12 januari, waarvan mij ten processe een fotocopie is getoond, verspreid over de legeringskamers van de C-compagnie van het 1e Instructiebataljon van het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst, door deze exemplaren op de aldaar staande tafels neer te leggen. Tevoren die dag had ik tesamen met onder meer de soldaten C.C. en E.E. de exemplaren van dat geschrift onderling ter verspreiding verdeeld. De inhoud van dat bulletin was mij bekend. Ik sta geheel achter die inhoud. Het tekstgedeelte van genoemd bulletin vermeld boven het stukje getiteld „HAARKOLDER” alsmede het laatste gedeelte van de tekst aanvangende met de woorden: „Dit mogen wij niet langer accepte-,,ren, . . .”, is door mij te Utrecht ontworpen en samen met de verdere tekst door mij op stencil gezet en in ongeveer 400 exemplaren vermenig-

vuldigd met de bedoeling deze exemplaren onder de militairen in de Juliana van Stolbergkazerne te verspreiden;

overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 74/71, op ambtseed opgemaakt en op 4 maart 1971 gesloten door Jozeph Hendrikus Maassen, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Amersfoort, onder meer inhoudt als verklaring van Hans Robert Haak, kapitein, commandant van de A-compagnie van het 1e Instructiebataljon OCMGD, zakelijk weergegeven:

In de morgenuren van 13 januari 1971 stelde de luitenant Wieringa van mijn compagnie mij een geschrift ter hand inhoudende het VVDM-bulletin I, gedateerd dinsdag 12 januari en ondertekend met V.V.D.M. Jul. v. Stolberg kazerne, Amersfoort. Van dit bulletin waren die ochtend een groot aantal exemplaren aangetroffen in de legeringskamers van de A-compagnie in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort. Onder andere waren exemplaren bevestigd aan de publicatieborden voor kazerne- en compagnies-mededelingen. Op 13 januari 1971 te omstreeks 09.00 uur bereikte mij het bericht dat de militairen van het 1e peloton van voormelde compagnie, die op dat moment een les voorlichting hadden van een voorlichtings-officier, weigerden om die les te volgen indien er niet werd gesproken over de op 11 en 12 januari 1971 opgelegde krijgstuuchtelijke straffen voor onvoldoende wapenonderhoud en onjuiste haardracht. Ik heb toen het lesprogramma bij de compagnie gewijzigd. Later die ochtend heb ik de militairen van die compagnie in de kantine laten verzamelen en om de compagnie weer in de hand te krijgen daar ongeveer 2 uur met die militairen gesproken. Er heerste daarbij onder die militairen een opstandige stemming;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en aan beklagden getoond een als bijlage no. 1 bij eerderevermeld proces-verbaal behorende fotocopie van V.V.D.M.-bulletin I, waarvan de inhoud luidt zoals weergegeven in de hierna opgenomen fotocopie van dat geschrift:

FOTOKOPIE

V.V.D.M.-bulletin I.

Jul. van Stolbergkazerne
dinsdag 12 januari.

Berichten en ervaringen als onderstaand zullen in het vervolg vaker hier verschijnen.

De V.V.D.M. wil veel aktiever gaan werken en de belangen vooral van haar leden nog beter te gaan behartigen. Daarom houdt ons in de gaten!!

Wij worden sterker!

Heb je problemen, kom naar ons toe.

HAARKOLDER

Luitenant Wieringa (2 sterren, A-cie.) heeft niet veel te doen. Tijdens het bivak van vorige week demonstreerde hij dat duidelijk door met rode wangetjes z'n tijd te doden met haarinspekties.

Resultaat: ongeveer 15 man moesten voor vrijdagmiddag 4 uur naar de kapper. Dat deed iedereen; de meesten zochten een halfgediplomeerde kapper op, die hen keurig netjes tot boven de kraag kaal maakte.

Maar de waarnemend C.C. Lt. Wieringa had nu eenmaal z'n zinnen gezet op een paar leuke strafjes. Dus gebruikte hij het op diverse manieren op te vatten argument dat het haar vlak op het hoofd moet zitten en dus niet dik mag zijn. Kortom: Lt. Wieringa wilde de Bobop-stijl. Zodoende kregen op vrijdag 14 man 2 dagen licht. Zij protesteerden fel tegen deze straf bij de overste Brasem, die beducht voor moeilijkheden de jongens naar huis stuurde met de opdracht om zaterdag naar de kapper te gaan. Maandag daarop moest dat nieuwe kapsel opnieuw worden nagekeken door de overste. En weer was van acht jongens het nu al twee keer gekortwiekte haar nog niet genoeg misvormd. Dat betekende: rapport C.C. op dinsdag.

Wordt vervolgd.

Nog meer kolder.

Maandag 11 januari, vlak voordat de A-cie. de opleiding achter de rug heeft, was er een wapeninspektie. De pistolen werden uit elkaar gehaald en neergelegd op de tafels. Daarna kontroleerden de burgers van de wapenkamer de pistolen. Natuurlijk bleken alle wapens nog in goede staat te verkeren, maar toch werden bij sommigen nog wat onreinheden gevonden. Dit werd doorgegeven en betekende voor 8 man rapport C.C. en 4 dagen licht.

Beide voorgaande gevallen zijn voorbeelden van een willekeur die mogelijk gemaakt worden door onduidelijke, makkelijk te misvormen voorschriften.

Het eerste voorschrift over de haardracht kan willekeurig worden toegepast, want niemand kan vaststellen wat „te dik haar” is en niemand kan vaststellen wanneer het haar „over de kraag valt”.

Het tweede voorschrift – over het wapenonderhoud – biedt nog duidelijkere mogelijkheden tot willekeur.

Een wapen kan en hoeft nu eenmaal niet 100% schoon zijn. Verder kan en hoeft een wapen nu eenmaal niet 100% verzorgd te zijn.

Op deze manier zijn de voorschriften geen „richtlijnen” die de „samenwerking binnen het leger mogelijk maken”, maar de voorschriften dienen de willekeur, die de onderdrukking van de dienstplichtige mogelijk maakt. Dit mogen wij niet langer accepteren, maar wat kunnen wij als onderdrukten daar aan doen.

Dat kan, dat moet en dat zal gebeuren. Hoe????

Door met z'n allen of met zoveel mogelijk van het peleton tegen dergelijke van willekeur druipende straffen te protesteren of in beklag te gaan.

Dit moet met z'n allen gebeuren omdat de macht alleen maar ligt bij de massa en niet bij de enkeling. De legerleiding is bang van deze massa. Solidariteit dus in dergelijke zaken kan alleen de willekeur tegengaan en voor ons gunstige gevolgen tot gevolg hebben. Een meerdere die veel beklagjes over zijn optreden krijgt zal spoedig opvallen bij zijn eigen meerdere en dan vanzelf wel wat voorzichtiger worden. Dat is zo.

De V.V.D.M., als belangenbehartiger van de dienstplichtigen heeft binnen deze kazerne haar eigen afdeling. In de laatste week van januari zal er in de filmzaal een grote ledenvergadering zijn. Nader bericht hierover zal nog volgen. Heb je ergens moeilijkheden mee, kom dan naar ons toe.

Kom allemaal naar de vergadering, ook de niet-leden, want de macht ligt bij de meerderheid, bij de massa op weg naar rechtvaardigheid!

V.V.D.M. Jul. v. Stolberg
Amersfoort.

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen – de verklaring van elk der beklagden slechts als bewijsmiddel gebezigd ten aanzien van hem, die deze heeft afgelegd, en voormelde fotocopie van het V.V.D.M.-bulletin I slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen elk der beklagden is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

1. ten aanzien van beklagde A.A.:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op 12 januari 1971 te Amersfoort in de Juliana van Stolbergkazerne aldaar een aantal exemplaren heeft verspreid van het gestencilde geschrift „V.V.D.M.-bulletin I“, waarin ondermeer de volgende, de tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voorkwamen (met de inhoud en de strekking waarvan hij bekend was):

„„Luitenant Wieringa (2 sterren, A-Cie.) heeft niet veel te doen.

„„Tijdens het bivak van vorige week demonstreerde hij dat duidelijk „„door met rode wangetjes z'n tijd te doden met haarinspeksies“ en „„Maar de waarnemend C.C. Lt. Wieringa had nu eenmaal z'n zinnen „„gezet op een paar leuke strafjes“ en „„Op deze manier zijn de voorschriften „„ten geen „richtlijnen“ die de „samenwerking binnen het leger mogelijk „„maken, maar de voorschriften dienen de willekeur, die de onderdrukking van de dienstplichtigemogelijk maakt.

„„Dit mogen wij niet langer accepteren, maar wat kunnen wij als „„onderdrukten daaraan doen.

„„Dat kan, dat moet en dat zal gebeuren. Hoe????

„„Door met z'n allen of met zoveel mogelijk van het peleton tegen „„dergelijke van willekeur druipende straffen te protesteren of in beklag

„„te gaan.

„„Dit moet met z'n allen gebeuren omdat de macht alleen maar ligt bij „„de massa en niet bij de enkeling. De legerleiding is bang van deze massa. „„Solidariteit dus in dergelijke zaken kan alleen de willekeur tegengaan „„en voor ons gunstige gevolgen tot gevolg hebben.

„„Een meerdere die veel beklagjes over zijn optreden krijgt zal spoedig „„opvallen bij zijn eigen meerdere en dan vanzelf wel wat voorzichtiger „„worden. Dat is zo”;

„„hebbende hij alstoen aldaar op legeringskamers van genoemd kazerne- „„complex een exemplaar van genoemd geschrift, bevattende genoemde „„zinsneden (waarvan hij de inhoud en de strekking kende), aanverschillende „„militairen ter hand gesteld en op de tafels op die kamers gedeponeerd.

2. ten aanzien van de beklagde B.B.;

„„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Konink- „„lijke Landmacht, op 12 januari 1971 te Amersfoort in de Juliana van „„Stolbergkazerne aldaar een aantal exemplaren heeft verspreid van het „„gestencilde geschrift „„V.V.D.M-bulletin 3” waarin onder meer het vol- „„gende, de tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voor- „„kwamen (met de inhoud en de strekking waarvan hij bekend was): „„ . . enz. [Red.]

„„hebbende hij alstoen aldaar op legeringskamers van genoemd kazer- „„necomplex een exemplaar van genoemd geschrift, bevattende genoemde „„zinsneden (waarvan hij de inhoud en de strekking kende), op de bedden „„op die kamers gedeponeerd;

3. ten aanzien van de beklagde C.C. (van het hem 1 primair ten laste gelegde):

„„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Konink- „„lijke Landmacht:

„„op of omstreeks de data van 11 en 12 januari 1971 te Amersfoort „„heeft getracht door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht te „„ondermijnen door:

„„te Amersfoort op of omstreeks 11 januari 1971 met het oogmerk na te „„noemen stencils onder de militairen in de Juliana van Stolbergkazerne „„aldaar te verspreiden en/of door anderen te laten verspreiden, van de „„hierna geciteerde tekst van een te stencillen geschrift, getiteld „„V.V.D.M.- „„„bulletin I”, waarin onder meer de volgende, de tucht onder de krijgs- „„macht ondermijnende zinsneden voorkwamen:

„„ . . enz. [Red.]

„„het gedeelte aanvangende met de woorden „„Luitenant Wieringa (2 „„„sterren A.-Cie.) – . . . .” en eindigende met de woorden „„ . . . de „„„dienstplichtige onmogelijk maakt”, te ontwerpen en op 12 januari 1971 „„samen met anderen de gereedgekomen stencils met de boven geciteerde „„tekst (waarvan hij de inhoud en de strekking kende) te verspreiden op de „„legeringskamers van de Juliana van Stolbergkazerne aldaar”;

4. ten aanzien van beklagde D.D. :

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op 12 januari 1971 te Amersfoort in de Juliana van Stolbergkazerne aldaar een aantal exemplaren heeft verspreid van het gestencilde geschrift „V.V.D.M.-bulletin I", waarin onder meer de volgende, de tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voorkwamen (met de inhoud en de strekking waarvan hij bekend was):

„. . . enz. [Red.]

„hebbende hij alstoen aldaar op legeringskamers van genoemd kazernecomplex een exemplaar van genoemd geschrift, bevattende genoemde zinsneden (waarvan hij de inhoud en de strekking kende), op de bedden op die kamers gedeponereerd";

5. ten aanzien van beklagde E.E. :

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op 12 januari 1971 te Amersfoort in de Julianakazerne aldaar een aantal exemplaren heeft verspreid van het gestencilde geschrift „V.V.D.M.-bulletin I" , waarin onder meer de volgende, de tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voorkwamen (met de inhoud en de strekking waarvan hij bekend was):

„. . . enz. [Red.]

„hebbende hij alstoen aldaar op legeringskamers van genoemd kazernecomplex een exemplaar van genoemd geschrift, bevattende genoemde zinsneden (waarvan hij de inhoud en de strekking kende) op de bedden op die kamers gedeponereerd";

6. ten aanzien van beklagde F.F. (van het hem primair tenlastegelegde

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks de data van 12 en 13 januari 1971 in Nederland heeft getracht door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen door:

„te Utrecht op of omstreeks 12 januari 1971 met het oogmerk na te noemen stencils onder de militairen in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort te verspreiden en/of door anderen te laten verspreiden, van de hierna geciteerde tekst van een geschrift, getiteld „V.V.D.M.-bulletin I" waarin onder meer de volgende, de tucht onder de krijgsmacht ondermijnende zinsneden voorkwamen:

„. . . enz. [Red.]

„het gedeelte aanvangende met de woorden „Dit mogen wij niet langer . . ." en eindigende met de zinsnede. . . „Dat is zo" te ontwerpen en met de overige tekst te stencillen en te Amersfoort op of omstreeks 13 januari 1971 de gereedgekomen stencils met de boven geciteerde tekst (waarvan hij de inhoud en de strekking kende) te verspreiden op de legeringskamers van de Juliana van Stolbergkazerne aldaar";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: voor wat betreft het onder 1, 2, 4 en 5 vermelde:

„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon bekend met de „strekking van een geschrift, *waarin* de tucht onder de krijgsmacht wordt „ondermijnd, zodanig *geschrift* verspreiden”,

en voor wat betreft het onder 3 en 6 vermelde:

„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon door een geschrift „de tucht onder de krijgsmacht trachten te ondermijnen”;

welke feiten zijn voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 147, 1e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat aan voormelde beslissingen niet in de weg staat, hetgeen daartegen door en namens beklaagden is aangevoerd, te weten:

1. dat het onderwerpelijke geschrift niet als tuchtondermijnd kan worden beschouwd,

2. dat de beklaagden C.C. en F.F. het in het woord „trachten” tot uitdrukking gebrachte oogmerk tot ondermijning van de tucht in de krijgsmacht heeft ontbroken,

3. dat, nu derhalve door het geschrift niet getracht wordt de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen, de beklaagden A.A., B.B., D.D. en E.E. niet hebben verspreid een „zodanig stuk” als bedoeld in artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht,

4. dat in het aan de beklaagden C.C. en F.F. tenlastegelegde niet is gesteld, dat bij hen het oogmerk tot ondermijning van de tucht onder de krijgsmacht heeft bestaan en daarom *terzake* van het aan hen respectievelijk onder 1 primair en primair tenlastegelegde geen veroordeling kan volgen, en

5. dat toepassing te dezen van voormeld artikel 147 niet is te verenigen met de strekking van dat artikel, noch met de in artikel 7 van de Grondwet en artikel 10 van het Europese verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden gewaarborgde rechten;

Overwegende, dat de onder 1 en 2 vermelde verweren door het Hof worden verworpen op de navolgende gronden:

dat de in het bewezenverklaarde bedoelde zinsneden — ook in de context van de overige inhoud van het geschrift — in de eerste plaats aan de lezer suggereren, dat luitenant Wieringa, overgegaan zijnde tot het houden van haarinspecties, zulks heeft gedaan niet met het oog op de belangen van de militaire dienst, doch ter bevrediging van persoonlijke genoegens, immers die luitenant, niet veel te doen hebbende, die inspecties slechts hield om zijn tijd te doden en daarin zo'n behagen schiep, dat hij er rode wangen van kreeg, terwijl hij aldus bovendien de mogelijkheid creëerde om te bewerkstelligen dat — zoals hij reeds tevoren beoogde — enige, hem voldoening gevende, straffen werden opgelegd; dat vervolgens daarin in generaliserende zin, alsof de geschetste gang van zaken ook elders in de krijgsmacht pleegt voor te komen, op de vraag wat „wij als onderdrukten „daaraan doen kunnen”, slechts een massaal protest of beklag wordt aanbevolen, daarmee kennelijk implicerende, dat bij het bestaan van

gerechtvaardigde klachten over het plaats hebben van onderdrukking en het uitoefenen van willekeur, het door of namens de bezwaarden naar voren brengen daarvan langs de daartoe geëigende weg bij de daarvoor in aanmerking komende militaire meerderen nutteloos is, daar die meerderen toch in gebreke zullen blijven tot het nemen van doeltreffende maatregelen en de oorzaken van bedoelde euvels zullen laten voortbestaan, immers — naar in het geschrift wordt betoogd — solidariteit alleen de willekeur kan tegengaan, waar de macht ligt bij de massa en de legerleiding bang is voor deze massa;

dat schriftelijke mededelingen van de bewezenverklarde inhoud en met een gesuggereerde en impliciete strekking als voormeld aan een aantal in de kazerne gelegerde militairen geschikt zijn tot het kweken van een slechte geest onder die militairen, op de voedingsbodem waarvan naderhand verzet kan ontstaan en opruiing kans van slagen biedt, zodat de aard van het onderwerpelijke geschrift, waarin die mededelingen zijn vervat, juist een zodanige is als waarop artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht blijkt de daarop gegeven memorie van Toelichting het oog heeft;

dat verder de in het geschrift gebezigde bewoordingen en gewekte suggesties zozeer geladen zijn, dat het streven van de ontwerpers daarvan — de beklaagden C.C. en F.F. — noodzakelijkerwijs op tuchtondermijning gericht is geweest en het Hof daaruit dan ook afleidt, dat zij de tucht onder de krijgsmacht getracht hebben te ondermijnen, in verband waarmede het bij pleidooi opgeworpen punt omtrent de doelstellingen van het geschrift geen bespreking behoeft;

Overwegende, dat het vorenoverwogene de ongegrondheid van het onder 3 vermelde verweer medebrengt, immers daaruit volgt, dat de verspreiding door de beklaagden A.A., B.B., D.D. en E.E. van het onderwerpelijke geschrift, waarvan zij verklaard hebben zowel de inhoud als de strekking te kennen, oplevert een bij artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven en strafbaar gestelde handeling;

Overwegende, dat voorts het onder 4 vermelde verweer faalt, omdat de in de daar bedoelde tenlasteleggingen voorkomende woorden „heeft getracht „door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen” daarin kennelijk zijn gebezigd in dezelfde betekenis, welke de overeenkomstige woorden in meergenoemd artikel 147 hebben, zodat die tenlasteleggingen — en dienvolgens ook het daarvan bewezenverklarde — dezelfde vorm van het opzet inhouden als het in bedoeld artikel omschreven misdrijf;

overwegende, dat tenslotte ook het onder 5 gestelde tevergeefs wordt aangevoerd, omdat:

- a. hiervoren is overwogen, dat en waarom het bewezenverklarde valt, onder artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht,
- b. toetsing van dat wetsartikel aan de Grondwet is uitgesloten en
- c. aan toepassing van dat artikel 147, dat beperkingen behelst welke in

een democratische samenleving nodig zijn in het belang van de openbare orde als bedoeld in artikel 10, lid 2, van het aangehaalde Verdrag, op grond van laatstgenoemde uitzonderingsbepaling het in het eerste lid van bedoeld artikel 10 bepaalde niet in de weg staat;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagden meer of anders is ten laste gelegd, (voor wat betreft de beklaagden C.C. en F.F. onderscheidenlijk onder 1e primair en primair), dan hierboven bewezen werd verklaard, zodat zij daarvan dienen te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die hun strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende aangaande de aan ieder der beklaagden op te leggen straf, dat het Hof van oordeel is dat enerzijds, gelet op de doelstelling van de krijgsmacht, ondermijning van de krijgstuicht in welke vorm ook als van ernstige aard moeten worden beschouwd, doch anderzijds waar ieder der beklaagden zich niet eerder aan een soortgelijk delict heeft schuldig gemaakt en gezien de omstandigheid dat het doorgaand gedrag van elk hunner geen aanleiding heeft gegeven tot bijzondere klachten, ten deze met een geldboete kan worden volstaan, mede gelet op de persoon van elk der beklaagden;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen :
1, 60 en 62 Wetboek van Militair Strafrecht,
23 en 24 Wetboek van Strafrecht, en
77 's-Hofs Provisionele Instructie

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende :
Verklaart beklaagden schuldig aan de hierboven ten aanzien van ieder van hen als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten;
Veroordeelt elk der beklaagden tot betaling van een geldboete van **EENHONDERDVILFTIG GULDEN** met bepaling dat elk dier boeten bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van **VIJFTIEN DAGEN**;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagden meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen werd verklaard, spreekt hen daarvan vrij.

NASCHRIFT

1. Het Hof *heeft*, zonder nadere motivering, overwogen dat „het ont-,werpen, laten vermenigvuldigen en verspreiden van een tekst als daarin „aangeduid niet opleveren het beschimpen van een meerdere bedoeld in „artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht”.

Het is niet duidelijk, waarom het Hof dit gebeuren niet onder artikel 108 laat vallen, met name of dat is omdat het bewuste geschrift geen „*beschim-*

„pen^o” inhoudt, dan wel omdat strafbaar beschimpen niet bij geschrifte mogelijk zou zijn. Andere mogelijkheden zijn er, voor zover ik zien kan, niet.

Naar mijn mening levert de inhoud van het geschrift stellig een beschimpen van de meerdere op. Men zie de motivering van het Hof ter verwerping van het betoog van de raadsman dat artikel 147 *W.M.Sr.* niet toepasselijk zou zijn. Het Hof overweegt daar „dat de in het bewezenverklaarde bedoel- „de volzinnen – ook in de context van de overige inhoud van het geschrift – „in de eerste plaats aan de lezer suggereren, dat luitenant Wieringa, over- „gegaan zijnde tot het houden van haarinspecties, zulks heeft gedaan niet „met het oog op de belangen van de militaire dienst, doch ter bevrediging „van persoonlijke genoegens, immers die luitenant, niet veel te doen hebben- „de, die inspecties slechts hield om zijn tijd te doden en daarin zo'n behagen „schiep, dat hij er rode wangen van kreeg, terwijl hij aldus bovendien de „mogelijkheid creëerde om te bewerkstelligen dat – zoals hij reeds tevoren „beoogde – enige, hem voldoening gevende, straffen werden opgelegd. . .”. Mij dunkt dat hieruit een minachtende bejegening van de bewuste meerdere spreekt.

Daarbij dient in het oog gehouden te worden dat in artikel 108 de elementen „uitschelden^v” en „beschimpen^h” zijn opgenomen om aan artikel 266 *W.Sr.* enige, door het ernstige karakter van belediging door een militair een meerdere aangedaan, uitbreiding te geven. Het toevoegen van een scheldwoord (aldus de Memorie van Toelichting, zie **VAN DER HOEVEN II**, blz. 178) zal in den regel wel als belediging in de zin van artikel 266 te kwalificeren zijn, maar ook wanneer dit niet het geval mocht zijn, moet de mindere, die zich daarvan ten aanzien van zijn superieur bediende, gestraft kunnen worden. *Wegens fijnoverlegde* en voorzichtige keuze van scheldwoorden mag niet de premie van onvervolgbaarheid worden toegekend. Hetzelfde geldt voor het beschimpen.

Waar voor strafbare belediging vereist is dat zij in het openbaar mondeling of door een geschrift of afbeelding of in zijn tegenwoordigheid mondeling of door een gebaar of daad of door een toegezonden of aangeboden geschrift of afbeelding plaats vindt, zijn voor uitschelden of beschimpen geen beperkende bepalingen gesteld – anders wederom dan voor bespotten, hetgeen alleen strafbaar is als het in tegenwoordigheid van de meerdere plaats vindt. Men zie in verband met het bovenstaande de betekenis van het in het artikel meermalen voorkomende woord „hetzij[’]” (**VAN DER HOEVEN II**, blz. 181).

2. Naar mijn mening ten onrechte beginnen de beide kwalificaties met de woorden „Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon . . .” welke woorden in artikel 147 *W.M.Sr.* niet voorkomen maar in artikel 66 van het Wetboek. Daar wordt beschreven wat onder „hij die . . .” in een delictsomschrijving wordt verstaan.

Maar evenmin als de inhoud van artikel 60 wordt geciteerd in de kwalificaties, waarvan de delictsomschrijving begint met de woorden „de militair „die . . .” behoort naar mijn mening de inhoud van artikel 66 geciteerd

te worden in de qualificaties, waarvan de delictomschrijving begint met de woorden „hij die . . .”.

W.H.V.

Permanente krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 3 november 1971

President: Mr. R. Prins (fgd.); **Leden:** J. A. J. M. van der Meulen, Kapitein-Luitenant ter zee vlieger, A. J. Romijn, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsman: Majoor der mariniers R. J. Eikenboom.

Zonder de vereiste vergunning radio-zend- en ontvangerichting gebruikt: beklaagde en zijn vriend, beiden marinier der 2e klasse z.m., spraken met elkander via een walkie-talkie terwijl zij ieder aan een kant van een weg voortliepen.

f 10. – boete.

(T. & T. Wet art. 3).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.E.Z., geboren 21 maart 1949, marinier der 2e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 12 oktober 1971, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 17 juni 1971 te ongeveer 20.45 uur te Zeist op-
„zettelijk zonder de vereistevergunning een zogenaamde walky-talky, merk
„„Fieldphone”, type Seiwa, afgestemd op een frequentie van 27,065
„Mhz, zijnde dit een niet voor het openbaar verkeer bestemde radiotele-
„foon als bedoeld in artikel 3 van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904,
„heeft gebruikt, hebbende hij daarmee immers draadloos gesproken met
„een ander persoon, die eveneens over een soortgelijke installatie be-
„schikte”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:
H.E.Z., oud 22 jaar, *als beklaagde:*

dat hij op 17 juni 1971, omstreeks 20.45 uur, met zijn vriend, de mari-
nier der 2e klasse z.m. V., over de Slotlaan te Zeist liep; dat hij toen aan
de oostelijke zijde en V. aan de westelijke zijde van bedoelde Slotlaan liep,
ieder met een walky-talky in hun handen; dat hij toen op genoemd tijd-

stip aldaar bedoelde walky-talky opzettelijk gebruikte en daarmee draadloos sprak met de marinier V., die eveneens over bedoelde installatie beschikte, terwijl hij niet in het bezit was van een door of namens de Minister van Verkeer en Waterstaat afgegeven zendmachtiging als bedoeld in artikel 3 van de Telegraaf en Telefoonwet 1904; dat zij vervolgens op de **Slotlaan** werden aangehouden door de gemeentepolitie;

overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. 2624 van de gemeentepolitie te Zeist, gesloten op 20 juni 1971, opgemaakt door T. W. Rowaan, eerste verbalisant en R. J. Clewits, tweede verbalisant, beiden hoofdagent van gemeentepolitie te Zeist, zakelijk onder meer inhoudt:

Als relaas van verbalisanten:

dat zij op 17 juni 1971, omstreeks 20.45 uur, zich bevindende op de **Slotlaan** te Zeist, zagen dat op het links gelegen voetpad van de **Slotlaan** een man, die hen later bleek te zijn: H.E.Z., geboren te Zwolle op 21 maart 1949, als zeemiliciën der Koninklijke Marine dienende bij het Korps Mariniers, (lees:) in één van diens handen een op een draagbaar radio-toestel (radio-ontvanginrichting) gelijkend voorwerp vasthield, en dat op het rechts gelegen voetpad van de **Slotlaan**, ongeveer 50 meter van Z. verwijderd, een man, die hen later bleek te zijn: H. J. W. C. M. V., geboren te Eindhoven op 13 maart 1950, als zeemiliciën der Koninklijke Marine dienende bij het Korps Mariniers, eveneens in één van diens handen een op een draagbaar radiotoestel (radio-ontvanginrichting) gelijkend voorwerp vasthield; dat zij vervolgens zagen dat Z. het door deze vastgehouden voorwerp ter hoogte van diens mond hield en, gezien diens **mondbe-**wegingen, kennelijk voor dit voorwerp sprak, dat zij hierna zagen dat Z. het voorwerp ter hoogte van één van diens oren hield en dat daarop V. het door deze vastgehouden voorwerp ter hoogte van diens mond hield, en gezien diens mondbewegingen, voor het voorwerp sprak, terwijl Z. kennelijk luisterde naar hetgeen door V. werd gezegd; dat zij genoemde personen vervolgens aanhielden, waarna een radio-zend- en ontvanginstallatie, door Z., in het bijzijn van tweede verbalisant buiten werking werd gesteld; dat beide personen, militairen, verklaarden bedoelde radio-zend- en ontvanginstallatie niet ten behoeve van de militaire dienst te gebruiken en niet in het bezit te zijn van een zendmachtiging; dat zij de zaak voor nader onderzoek hebben overgedragen aan de wachtmeester Van der Hoek en de marechausseeder 1e klasse **Ortlep**, beiden behorende tot de brigade der Koninklijke Marechaussee te Soesterberg (gemeente Soest);

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. 237/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Soesterberg, gesloten op 16 juli 1971, opgemaakt door L. E. van der Hoek, eerste verbalisant en N. M. **Ortlep**, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester en marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

1. Als *relaas van verbalisanten*:

dat hen op 17 juni 1971, omstreeks 21.00 uur, werd medegedeeld door de dienstdoende brigadier van dienst der Gemeente te Zeist, dat aldaar twee militairen waren aangehouden, als verdacht van overtreding van de Telegraaf en Telefoonwet van 1904; dat zij vervolgens een onderzoek hebben ingesteld;

2. Als *relaas van le verbalisant*:

dat hij ten dienste der justitie, tegen bewijs van ontvangst, **inbeslaggenomen** heeft, uit handen van H.E.Z.: één radio-telefoon, merk Fieldphone, type Seiwa, serienummer 504005 met één oortelefoontje en van H.J.W.C.M.V.: één radio-telefoon, merk Fieldphone, type Seiwa, serienummer 504010;

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid, zijnde een „Technische Verklaring”, van de Centrale Directie der PTT, afdeling Bijzondere Radiodienst, behorende bij proces-verbaal nr. P. 237/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigasade Soesterberg, op 9 juli 1971 opgemaakt en ondertekend door G. L. Verhoef, opsporingsambtenaar bij de Bijzondere Radiodienst der PTT, tevens onbezoldigd ambtenaar bij het Korps Rijkspolitie, zakelijk onder meer inhoudt dat Verhoef voornoemd de door de Koninklijke Marechaussee, brigade Soesterberg, uit handen van H.E.Z. en H.J.W.C.M.V. inbeslaggenomen radiozendontvangers technisch heeft onderzocht; dat hem daarbij bleek dat deze radio-telefoenen, van het merk „Fieldphone”, type „Seiwa”, serienummers 504005 en 504010, waren afgestemd op een frequentie van 27,065 Mhz, kanaal 9, dat deze bestemd waren voor het niet openbaar verkeer en dat bij gebruik van deze apparatuur, volgens artikel 3 van de Telegraaf en Telefoonwet 1904, een machtiging is vereist;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 17 juni 1971;

overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Een niet voor het openbaar verkeer bestemde radiotelefoon gebruiken „zonder machtiging als bedoeld in artikel 3 van de Telegraaf en Telefoonwet „1904”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 20, eerste lid, sub b van de Telegraaf en Telefoonwet 1904;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, in aanmerking genomen dat beklagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Zwolle, ddo. 15 september 1971, nimmer **terzake** van soortgelijk mis-

drijf werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 10,— subs. 10 dagen hechtenis – *Red.*].

Permanente krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 17 november 1971

President: Mr. R. Prins (fgd.); *Leden:* J. A. J. M. van der Meulen, Kapitein-Luitenant ter zee vlieger; Mr. G. L. Coolen, Luitenant ter zee van administratieder 1e klasse.

Als bestuurder van een auto tijdens het rechts inhalen van een andere auto, deze aan het rechter voorscherm aangereden; vervolgens door- en weggereden zonder dat zijn identiteit was vastgesteld.

Toen ongeveer een uur later de politie zich te zijnen huize vervoegde, zich ongevraagd tot die politie gewend met de mededeling dat hij een aanrijding veroorzaakt had en op het punt stond zich bij het politiebureau te melden.

Vrijspraak.

(W.V.W. art. 30).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen A.F.J., geboren 1 augustus 1950, machinist der 2e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.

Gezien de dagvaarding d.d. 18 oktober 1971, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelgd:

„dat hij te Hengelo op of omstreeks 4 juli 1971 als bestuurder van een „vierwielig motorrijtuig, personenauto, na een ongeval, ontstaan als „gevolg van botsing, aan- of overrijding met dat motorrijtuig op de voor „het openbaar verkeer openstaande weg, de Brinkstraat, waarbij schade „werd toegebracht aan een ander vierwielig motorrijtuig, personenauto, „toehorende aan een of meer anderen dan aan hem, verdachte, zijnde „die ander of anderen niet-inzittende(n) van dat door hem, verdachte, „bestuurde motorrijtuig, is doorgereden of weggereden vóórdat de identiteit van dat motorrijtuig en van degene die tijdens dat ongeval het „motorrijtuig bestuurde, behoorlijk was kunnen worden vastgesteld“;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot bewezenverklaring van het de beklaagde ten laste gelegde, alsmede zijn schuld eraan en kwalificatiedaarvan als:

„Handelen in strijd met artikel 30, eerste lid van de Wegenverkeerswet“.

Vordert, dat beklaagde worde vrijgesproken;

Gelet op de verklaring door de beklagde afgelegd, dat hij afstand doet van het recht om een schriftuur van antwoord in te dienen;

Overwegende, dat de beklagde op 17 juli 1967 als machinist der 3e klasse bij de zeemacht werd aangenomen en thans nog als machinist der 2e klasse bij de zeemacht dient;

Overwegende, dat de Krijgsraad het in de dagvaarding gestelde woord „verdachte“ in plaats van „beklaagde“, beschouwt als een kennelijke schrijffout, weshalve beklagde daardoor in diens verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: *A.F.J.*, oud 21 jaar, als beklagde:

dat hij op 4 juli 1971, omstreeks 23.25 uur, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, personenauto, kleur rood, gekentekend **JP - 31 - 74**, waarin als passagiere eveneens was gezeten mejuffrouw A.B., reed te Hengelo (0); dat hij toen, bij een manoeuvre op de Brinkstraat aldaar, met de linkerachterzijde van genoemde personenauto een links naast hem rijdende personenauto, aan de rechterzijde daarvan, raakte; dat hierdoor aan de door hem aangereeden personenauto, welke noch aan hem, noch aan mejuffrouw B. voornoemd in eigendom toebehoorde, schade ontstond; dat hij echter, zonder dat zijn identiteit of dat van zijn motorvoertuig was vastgesteld, is doorgereden in de richting van de Spoorstraat te Hengelo;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 315/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Oldenzaal, gesloten op 21 juli 1971, opgemaakt door H. G. van Dijk, marechaussee der 1e klasse – opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee, eerste verbalisant en H. J. G. de Jongh, hoofdagent van gemeentepolitie te Hengelo (0), tweede verbalisant, zakelijk onder meer inhoudt:

Als op 4 juli 1971 aan tweede verbalisant afgelegde verklaring van *Wilhelm Weerts*:

dat hij op 4 juli 1971, omstreeks 23.25 uur, als bestuurder van zijn personenauto, reed te Hengelo (0); dat hij toen in de Brinkstraat aldaar, door de bestuurder van een rode personenauto, voorzien van het kenteken **JP - 31 - 74** aan de rechterzijde werd ingehaald; dat die bestuurder daarbij tegen het rechter voorspatbord van zijn voertuig aanreed, doch zonder te stoppen verder reed in de richting van de Spoorstraat;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 4 juli 1971;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Handelen *in strijd* met artikel 30, eerste lid, van de Wegenverkeerswet”

strafbaar gesteld bij artikel 35, lid 1, van de Wegenverkeerswet;
overwegende echter, dat een zich in het procesdossier van beklaagde bevindend bescheid, zijnde een rapport nr. 382 van het Korps Rijkspolitie, district Zwolle, groep Goor, op 3 oktober 1971 opgemaakt en ondertekend door L. Hamberg, wachtmeester der eerste klasse der Rijkspolitie te Goor, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd:

dat op 5 juli 1971, omstreeks 00.20 uur door de gemeentepolitie te Hengelo (O) werd medegedeeld dat aldaar door de bestuurder van een personenauto daarmede een aanrijding was veroorzaakt; dat deze bestuurder echter was doorgereden zonder dat de identiteit van deze of van het door deze bestuurde motorvoertuig behoorlijk kon worden vastgesteld; dat volgens telefonische informatie bij de Rijksdienst voor het wegverkeer (afdeling kentekens) te 's-Gravenhage het kenteken van bedoeld motorvoertuig afgegeven bleek te zijn aan A.F.J., wonende te Goor, . . . straat 5;

dat hij zich vervolgens naar genoemd adres heeft begeven, vergezeld van de wachtmeester der eerste klasse G. J. Bobbink; dat zij te 00.30 uur op genoemd adres arriveerden, voor welk perceel zij een motorvoertuig, personenauto, voorzien van het opgegeven kenteken aantroffen; dat de voordeur van genoemd perceel toen geopend was; dat in de deuropening een persoon stond, die hen later bleek genaamd te zijn: A.F.J.; dat, terwijl zij bij bedoelde personenauto stonden, J. voornoemd naar hen toekwam en verklaarde, „Ik heb, als bestuurder van deze auto, in Hengelo „een aanrijding gehad; ik heb het voornemen om mij direct met deze auto „naar de politie te Hengelo te begeven om mij aldaar te melden als degene, „die betrokken is geweest bij bedoelde aanrijding“;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op het gestelde in artikel 30, tweede lid van de Wegenverkeerswet, van oordeel is dat beklaagde, nu deze, zoals blijkt uit het hierboven aangehaalde rapport, ddo. 3 oktober 1971, nr. 382, van het Korps Rijkspolitie, district Zwolle, groep Goor, vrijwillig van het hem overkomen ongeval heeft kennis gegeven als bedoeld in genoemd artikel van de Wegenverkeerswet, binnen de in die wet gestelde termijn, terzake van het hierboven bewezen verklaarde feit niet strafbaar is, weshalve beklaagde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde niet strafbaar acht, zodat hij dient te worden vrijgesproken;

Gezien, de artikelen 185, 188 en 189 van de Rechtspleging bij de Zee-macht;

RECHTDOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde niet strafbaar;

Spreekt hem terzake vrij.

Als bestuurder van een auto tijdens het rechts inhalen van een andere auto, deze aan het rechter voorscherm aangereden, en door- en weggereden zonder dat zijn identiteit was vastgesteld. Toen ongeveer een uur later de politie zich te zijnen huize vervoegde, zich ongevraagd tot die politie gewend met de mededeling, dat hij een aanrijding veroorzaakt had en op het punt stond zich op het politiebureau te melden. Vrijspraak. (W.V.W. art. 30). **190**

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. A. F. *Steffen*, Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;
Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. W. *Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. C. *Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. W. A. J. *Wevers*, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. W. H. *Vermeer*, Borskilaan 14 te Bloemendaal, Telefoon no. 238554 of 238558-020 (na 18 uur: 254678-023).

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. A. *Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. A. D. *Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. J. M. van *Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res.-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”.*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV

April 1972

Aflevering

4

INHOUD

Strafrechtspraak

- Diefstal van een auto door verbreking: Na met een steen een toetraampje te hebben verbrijzeld, het portier geopend en zich de auto toegeëigend. (W.Sr. art. 310,311) 193
- Vrijspraak wegens afwezigheid van alle schuld: Beklaagde, als bestuurder van een auto een splitsing met een voorrangsweg naderende, had geen uitzicht naar links in verband met een daar geparkeerd staande auto. Hij stopte en reed vervolgens heel langzaam op. Onmiddellijk daarop werd zijn auto aangereden door een bromfiets. (R.V.V. art. 42) 195
- Als beroepssergeant: (1) iemand met een alarmpistool bedreigd (gekwalificeerd als bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht); (2) in het bezit geweest van een alarmpistool, zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuurwapenwet; (3) 5 dagen opz. ongeoorloofd afwezig geweest. (W.M.Sr. art. 97; W.Sr. art. 285; Vuurwapenwet art. 3) 198
- (1) Opz. ongeoorloofde afwezigheid; (2) in vereniging met 2 andere soldaten gepoogd een auto te stelen door tesamen met een hunner die auto een eindweegs weg te duwen, waarna de ander hunner getracht heeft de auto te starten, zijnde dit niet gelukt. (W.M.Sr. art. 97; W.Sr. art. 45,310,311) 202
- (1) Opz. ongeoorloofde afwezigheid; (2) idem, terwijl hij was dienstdoende (licht arrest onderging); (3) idem; (4) diefstal van een auto; (5) overtreding van art. 1 Wapenwet (in het bezit gevonden van een slaggers-uitbeen-mes. (W.M.Sr. art. 97, 99; W.Sr. art. 310; Wapenwet art. 1) 206
- Mishandeling door een soldaat jegens een medesoldaat door heni in het gezicht te slaan, tengevolge waarvan deze uit zijn mond bloedde. 2 Weken mil. detentie (W.Sr. art. 300) 212

Administratieve rechtspraak

Bij uitspraak van de C.R.v.B. van 17 juni 1970 werd verweerders besluit van 6 aug. 1969 nietig verklaard met opdracht een nieuwe beslissing te nemen. Het is n.l. volgens de Raad in strijd met het systeem van de Regeling Organisatieen Bevordering Schepelingen, wanneer door een gedragslijn, waarbij een wachttijst als regel niet kan ontstaan, de bevordering tot korporaal in wezen tot een keuzebevordering wordt gemaakt.

Onder dagtekening 8 dec. 1970 heeft verweerder een nieuw besluit genomen, waarbij het besluit van de C.Z.N. van 16 jan. 1969 — waarbij klager niet is aangewezen voor de eerstvolgende opleiding tot korporaal-schrijver — werd vernietigd en werd bepaald dat op gronden ontleend aan het algemeen belang de gevolgen van het vernietigde besluit geheel in stand zullen blijven. Hiertegen komt klager op 27 jan. 1970 in beroep.

C.R.v.B.: Het bestreden besluit is uitsluitend een beslissing om geen enkel reëel gevolg te geven aan de veroordeling vervat in de uitspraak van 17 juni 1969 en kan dan ook slechts zijn basis en rechtvaardiging vinden in art. 104 der Ambtenarenwet 1929. De daar genoemde beroepstermijn van 6 maanden is door klager onbenut gelaten, zodat van een schadevergoeding als in dit artikel mogelijk gemaakt, geen sprake kan zijn.

In het systeem der Ambtenarenwet 1929, zoals neergelegd in art. 104 en in art. 111, komt de ambtenarenrechter slechts een beperkte bevoegdheid toe; de

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 september 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel Mr. J. J. Bouwer.

Raadsman: Mr. F. van Kemenade Jr.

Diefstal van een auto door verbreking: na met een steen het tocht-ruitje te hebben verbrijzeld het autoportier geopend en zich de auto toegeëigend.

(W.Sr. art. 310, 311).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
J. K., geboren 22 maart 1951, dpl. sld., beklagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 27 juni 1971, te Helmond, met het oogmerk „van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een personenauto, „geheel of ten dele toebehorende aan Petrus W. M. Jonkers, althans „aan een ander of anderen dan aan hem, beklagde, hebbende hij deze „personenauto onder zijn bereik gebracht door met een steen het „tochtraampje te verbreken en vervolgens, na zijn arm door het kapotte „tochtraampje te hebben gebracht, van binnen uit het portier te **openen**”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik heb op 27 juni 1971 op een parkeerplaats te Helmond een personenauto, Opel 1700, die naar ik thans weet toebehoorde aan Petrus W. M. Jonkers, weggenomen met de bedoeling daarmee naar Antwerpen te rijden tesamen met mijn vrienden, waarbij ik met een steen een tochtraampje stuk sloeg om zodoende deze afgesloten auto te kunnen binnengaan en te kunnen besturen. Ik had geen toestemming van de eigenaar, voormelde Jonkers, om deze auto weg te nemen en mij toe te **eigenen**;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal no. P. 126/71, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 28 juni 1971 door Godefridus Gerardus Maria Clarijs, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Petrus Wilhelmus Maria Jonkers:

Ik ben eigenaar en houder van de vierwielige personenauto, merk Opel, voorzien van het kenteken 96-34 HD, type 1700. Op 26 juni 1971, omstreeks 22.00 uur, heb ik deze personenauto geparkeerd op het parkeerterrein gelegen op de hoek Laan Vredelust-Molenstraat te Helmond. Ik heb toen mijn auto afgesloten. Op 27 juni 1971, omstreeks 02.00 uur, kwam ik op dat parkeerterrein terug om mijn auto op te halen. Ik zag toen dat mijn auto verdwenen was. Ik heb aan niemand het recht of de toestemming gegeven om mijn auto weg te nemen en zich toe te **eigenen**. Ik heb ook aan niemand toestemming gegeven om enige vernieling aan mijn auto te plegen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks" en „althans aan een ander of „anderen dan aan hem, beklaagde,";

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

***„diefstal, waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder zijn be-
„reik heeft gebracht door middel van verbreking',***

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 juncto artikel 311 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem-
ming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden
waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde zich sedert 27 juni 1971 in voorlopig
arrest bevindt;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het begane
misdrijf ongeschikt acht in de militaire stand te blijven doch niet tevens
zodanig ongeschikt, dat hij voorgoed van de bevoegdheid om bij de
gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitvoe-
ring van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van
Strafrecht;

(Dictum: veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de duur
van 5 maanden, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoer-
legging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de

hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Beveelt, dat van deze gevangenisstraf een gedeelte groot 2 maanden niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op 2 jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarde, dat veroordeelde zich zal gedragen naar de door of namens het Consultatiebureau voor Alcoholisme en Drugs te geven aanwijzingen zolang deze instelling zulks nodig oordeelt;

Bepaalt, dat beëindiging van het reclasseringscontactniet plaats vindt dan na daartoe verkregen toestemming van de betrokken reclasseringsraad;

Draagt voormelde instelling op gedurende die tijd **terzake** hulp en steun te verlenen;

Ontslaat veroordeelde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Handhaaft het bestaande arrest — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 22 september 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel Mr. R. B. Lewis en Kolonel-arts Th. B. Kölling;

Raadsman: Luitenant-Kolonel A. Neut.

Vrijspraak wegens afwezigheid van alle schuld: beklagde, als bestuurder van een auto een splitsing met een voorrangsweg naderende, had geen uitzicht naar links in verband met een daar geparkeerd staande auto. Hij stopte en reed vervolgens heel langzaam op. Onmiddellijk daarop werd zijn auto aangerezen door een bromfiets.

(R.V.V. art. 42).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
O. S. D., geboren 15 maart 1925, majoor, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 november 1970, in de gemeente Eindhoven, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig (personenauto), „daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande

„weg, de Johannastraat, bij het naderen van de kruising of splitsing van „deze weg en de eveneens voor het openbaar verkeer openstaande weg, „de Frederiklaan, de doorgang niet heeft vrijgelaten aan de bestuurder „van een bromfiets, die aldaar voorrang had, aangezien laatstbedoelde „bestuurder reed op genoemde Frederiklaan, welke weg door bord 6 „van bijlage II van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens als „voorrangsweg was aangeduid”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 28 november 1970 reed ik te omstreeks 11.50 uur als bestuurder van mijn vierwielig motorrijtuig, personenauto, merk **Simca**, gekentekend FF 80-70 over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Johannastraat, te Eindhoven, gaande in de richting van de splitsing van deze weg en de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Frederiklaan. Gekomen bij bedoelde splitsing heb ik mijn auto tot stilstand gebracht, omdat ik weet dat het verkeer op de Frederiklaan voorrang heeft, hetgeen is aangegeven door desbetreffende borden ter zijde van de Johannastraat. Het uitzicht naar links op de Frederiklaan werd mij ontnomen door een auto, die geparkeerd stond precies op de hoek van bovenbedoelde splitsing. Omdat ik niets zag ben ik zeer langzaam de Frederiklaan opgereden. Nauwelijks had ik zulks gedaan of een bromfiets, die me later bestuurd bleek te zijn door H. W. J. van der Kruis, reed met zijn voorzijde tegen de linker voorzijde van mijn auto aan. Op het moment van de botsing had ik mijn auto al weer tot stilstand gebracht.

Overwegende, dat Henri Jan Wilhelmina van der Kruis, oud 16 jaar, van beroep metaalbewerker, wonende te Eindhoven, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 28 november 1970 reed ik te omstreeks 11.50 uur als bestuurder van een bromfiets over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Frederiklaan, te Eindhoven. Toen ik de splitsing van de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, de Frederiklaan en de Johannastraat, naderde, zag ik een vierwielig motorrijtuig, dat me later bleek te zijn een personenauto, merk **Simca**, gekentekend FF 80-70, bestuurd door de Majoor der Koninklijke Luchtmacht F. L. Ossendorp, op de Johannastraat stilstaan. Ik zag toen alleen een gedeelte van de voorzijde van die auto. Ik zag, dat de **Simca** optrok en gezien zijn rijrichting naar links stuurde. Ik heb toen ook nog naar links gestuurd om een botsing met de **Simca** te vermijden, maar dat lukte niet en ik botste met de voorzijde van mijn bromfiets tegen de linker voorzijde van de **Simca**.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 23171, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 24 februari 1971 door Harm Koster, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van *verbalisant*:

Bij een door mij gehouden onderzoek is het volgende gebleken. Op 28 november 1970, omstreeks 12.00 uur heeft zich een ongeval voorgedaan te Eindhoven, op het kruispunt van de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, de Frederiklaan en de Johannastraat. Deze wegen zijn niet van gelijke rangorde. Door middel van borden model 6 van bijlage II van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens op de Frederiklaan en borden model 9 van bijlage II van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens op de Johannastraat is aangeduid dat het verkeer op de Frederiklaan voorrang heeft ten opzichte van verkeer op de Johannastraat. Bij dit ongeval, een botsing, waren betrokken een vierwielig motorrijtuig, merk Simca, gekentekend FF 80-70, bestuurd door F. L. Ossendorp en een bromfiets, merk Zundapp, verzekeringsnummer RWV994, bestuurd door H. J. W. van der Kruis. Beide voertuigen waren beschadigd.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks” en „kruising of”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„overtreding van de gedragsregels vastgesteld bij artikel 42, aanhef „en sub a van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens”,

strafbaar gesteld bij artikel 139, 1e lid van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat op grond van het onderzoek ter terechtzitting is gebleken, dat hetgeen door beklaagde is verklaard omtrent de feitelijke toedracht, als juist is aan te nemen, zijnde in het bijzonder gebleken dat beklaagde toen, gezien de omstandigheden ter plaatse, met name dat het uitzicht van beklaagde naar links door een op de hoek van de Frederiklaan—Johannastraat geparkeerd staande auto belemmerd werd, gedaan heeft hetgeen redelijkerwijs van een bestuurder van een motorrijtuig, die ter plaatse de Frederiklaan wil oprijden, mag worden geëist;

Overwegende, dat mitsdien bij beklaagde alle schuld met betrekking tot het hierboven bewezenverklaarde en gekwalificeerde strafbare feit

ontbrak, weshalve hij behoort te worden vrijgesproken;

(Volgt: schuldigverklaring van beklaagde aan het als boven **bewezen**-verklaarde en gekwalificeerde feit; verklaring dat beklaagde deswege niet strafbaar is; vrijspraak — **Red.**).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 22 september 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel Mr. R. B. Lewis en Kolonel-arts T. B. Kölling.

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Als beroepssergeant:

(1) iemand met een alarmpistool bedreigd;

(2) in het bezit geweest van een alarmpistool, zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuurwapenwet;

(3) 5 dagen opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest.

Het eerste feit gekwalificeerd als „bedreiging met enig misdrijf tegen „het leven gericht“.

(W.M.Sr. art. 97; W.Sr. art. 285; Vuurwapenwet art. 3).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
P. H. N., geboren 1 december 1943, sergeant, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na wijziging is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 6 februari 1971 te Leeuwarden, opzettelijk na te noemen persoon met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, bedreigende, op korte afstand dreigend een alarmpistool, dat het uiterlijk had van een pistool, waarmee kogels konden worden afgevuurd, heeft gericht op Dirk Pietersma, door welk optreden hij, beklaagde, bij genoemde Pietersma de indruk heeft gewekt deze van het leven te zullen beroven, althans zwaar lichamelijk letsel te zullen toebrengen;

„2. dat hij op of omstreeks 6 februari 1971 te Leeuwarden, een alarmpistool, althans een soortgelijk voor bedreiging of afdreiging geschikt voorwerp, zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuurwapenwet 1919, voorhanden heeft gehad;

„3. dat hij te Leeuwarden, terwijl hij als sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij de Vliegbasis Leeuwarden, op 3 maart 1971, althans op 4 maart 1971, zijn genoemd onderdeel heeft verlaten, althans niet naar zijn onder-

„deel is teruggekeerd, en sindsdien daarvan opzettelijk, althans hoogst „nalatig, ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op „9 maart 1971 aldaar is teruggekeerd“;

overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 6 februari 1971 ben ik samen met mijn vrouw naar de bar „La „Bella” te Leeuwarden gegaan. Wij zijn daar samen geweest tot 7 februari 1971 omstreeks 02.30 uur. Toen wij de bar wilden verlaten kwam de mij bekende D. Pietersma naar ons toe. Er ontstond een twistgesprek tussen mijn vrouw en Pietersma. Omdat ik erg kwaad op hem werd nu hij zo tegen mijn vrouw stond te schelden, heb ik toen een alarmpistool, dat ik in mijn jaszak had, te voorschijn gehaald en op hem gericht. Ik wilde Pietersma een forse schrik aanjagen en het is zeer wel mogelijk, dat ik toen woorden heb gebruikt in de zin van: „Ik „schiet je dood”. Dat Pietersma zich op dat moment door mij bedreigd voelde en dat hij dacht, dat ik hem wilde doden, kan ik mij zeer wel indenken.

Bovenvermeld alarmpistool dat qua vorm leek op een gewoon pistool waarmee kogels kunnen worden afgevuurd heb ik omstreeks begin januari 1971 te Leeuwarden op straat gevonden. Ik wist dat het verboden was een alarmpistool voorhanden en in mijn bezit te hebben.

Op 4 maart 1971, ben ik, terwijl ik als sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en was ingedeeld bij het Technisch Squadron van de Vliegbasis Leeuwarden, niet naar mijn genoemd onderdeel teruggekeerd. Eerst op 9 maart 1971 heb ik me weer bij mijn onderdeel gemeld. Ik wist, dat ik van niemand recht of toestemming had van 4 maart 1971 tot 9 maart 1971 van mijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 83/71, opgemaakt en gesloten te Leeuwarden op 25 maart 1971 door Egbert Prins, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee en Tjeerd Henstra, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Leeuwarden, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Dirk Pietersma:

Van 6 februari 1971 omstreeks 20.00 uur tot 7 februari 1971 omstreeks 03.00 uur deed ik dienst als portier in de bar „La Bella” te Leeuwarden. Op 7 februari 1971 omstreeks 02.30 uur wilden de mij bekende P. H. N. en zijn echtgenote genoemde bar verlaten. Bij de uitgang kreeg ik met deze laatste woorden. N. ging zich met de zaak bemoeien. Op een gegeven moment zag ik, dat hij een pistool uit zijn jaszak te voorschijn haalde en dit op mij richtte. Ik schrok hiervan zo he-

vig, dat ik achteruit deinsde. Ik voelde mij zeer bedreigd. Ik dacht dat N. me neer zou schieten;

als relaas van verbalisanten:

Op 11 maart 1971 heb ik, 1e verbalisant, in beslag genomen het wapen, waarmede P. H. N. D. Pietersma had bedreigd. Het uiterlijk van dit wapen vertoonde overeenkomst met dat van een Browning pistool;

Overwegende, dat voormelde Justitiële Verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

De sergeant P. H. N. is vanaf 3 maart 1971 tot 9 maart 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel, het Technisch Squadron van de Vliegbasis Leeuwarden, gelegerd te Leeuwarden;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende genoemde Justitiële Verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1, sub 2 en sub 3 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij omstreeks 6 februari 1971 te Leeuwarden, opzettelijk na „te noemen persoon met enig misdrijf tegen het leven gericht bedreigende, op korte afstand dreigend een alarmpistool, dat het uiterlijk „had van een pistool, waarmede kogels konden worden afgevuurd. „heeft eericht op Dirk Pietersma, door welk optreden hii, beklagde. „bij genoemde Pietersma de indruk heeft gewekt deze van het leven „te zullen beroven;

„2. dat hij omstreeks 6 februari 1971 te Leeuwarden, een alarm- „pistool, zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuurwapenwet 1919, „voorhanden heeft gehad;

„3. dat hij te Leeuwarden, terwijl hij als sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij de „Vliesbasis Leeuwarden, op 4 maart 1971 niet naar zijn onderdeel is „teruggekeerd, en sindsdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig „is geweest en gebleven, totdat hij op 9 maart 1971 aldaar is terug- „gekeerd”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 285, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

2. „*overtreding van artikel 3, eerste lid, van de Vuurwapenwet „1919*”,

strafbaar gesteld bij artikel 12, eerste lid, van de Vuurwapenwet 1919;

3. „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede ten-
„minste één dag en niet langer dan dertig dagen durende“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1, van het
Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem-
ming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden
waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht het inbeslag-
genomen alarmpistool, merk Jaguarmatic, nummer Mat 51121, aan
het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat dit alarmpistool, met betrekking tot het-
welk de feiten sub 1 en sub 2 zijn begaan, van zodanige aard is, dat
het ongecontroleerde bezit daarvan strijdig is met de wet en het al-
gemeen belang;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoeffe-
ning van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van
Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 2
maanden, waarvan 1 maand voorwaardelijk, met een groeftijd van 2
jaar en met de bijzondere voorwaarde dat veroordeelde zich zal gedra-
gen naar de door of namens het Leger des Heils te geven aanwijzingen
zolang deze instelling zulks nodig oordeelt; met bepaling dat beëindi-
ging van het reclasseringscontact niet plaats vindt dan na daartoe ver-
kregen toestemming van de betrokken reclasseringsraad; en met op-
dracht aan voormelde instelling, om gedurende die tijd terzake hulp en
steun te verlenen; voorts: onttrokkenverklaring aan het verkeer van het
inbeslaggenomen alarmpistool, merk Jaguarmatic, nummer Mat 51121,
met betrekking tot hetwelk de feiten sub 1 en sub 2 zijn begaan —
Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 6 oktober 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels L. Breure en G. N. Tack.
Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

(1) Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid;

(2) In vereniging met twee andere soldaten gepoogd een auto te stellen door tesamen met een hunner die auto een eindweegs weg te duwen waarna de ander hunner getracht heeft de auto te starten, zijnde dit laatste niet gelukt.

(W.M.Sr. art. 97; W.Sr. art. 45, 310, 311).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
A. V., geboren 16 januari 1951, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na voeging is ten laste gelegd:

„1. dat hii te Harskamp, in ieder geval in Nederland, terwijl hii als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, ingedeeld „bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Batalion, gedu- „rende een bevolen verblijf in het Infanterieschietkamp te Harskamp, „op of omstreeks 28 juni 1971 dit Infanterieschietkamp heeft verlaten „en sedertdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig ongeoorloofd „afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 30 juni 1971 bij de C. „Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Batalion is teruggekeerd;
„2. dat hij op of omstreeks 28 juni 1971 te Harskamp, onder de ge- „meente Ede, in ieder geval in Nederland, tezamen en in vereniging met „H. E. A. V. en G. M. G., althans voor zich en afzonderlijk, met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een ver- „sonenauto (Opel), geheel of ten dele toebehorende aan Mannes ter „Avest, althans aan een ander of anderen dan aan hem (beklaagde) „en/of genoemde V. en/of genoemde G.,

..althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen:

„dat hii op of omstreeks 28 juni 1971, te Harskamp, onder de ge- „meente Ede, in ieder geval in Nederland, ter uitvoering van zijn voor- „nemen om tezamen en in vereniging met H. E. A. V. en G. M. G., al- „thans voor zich en afzonderlijk, een geheel of gedeeltelijk aan Mannes „ter Avest, althans aan een ander of anderen dan aan hem (beklaagde) „en/of genoemde V. en/of genoemde G. toebehorende personenauto: „(Opel) weg te nemen, deze personenauto tezamen met G. een eind „weegs heeft geduwd, waarna genoemde V. heeft getracht de motor „van die personenauto te starten, zijnde de verdere uitvoering van zijn „voorgenomen misdrijf niet voltooid tengevolge van de van zijn wil on- „afhankelijke omstandigheid dat het niet is gelukt de motor van die „personenauto te starten, althans alleen tengevolge van enige van zijn „wil onafhankelijke omstandigheid,

„althans, indien ook **terzake** van het vorenstaande geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen:

„dat hij op of omstreeks 28 juni 1971, te Harskamp, onder de ge- „meente Ede, in ieder geval in Nederland, tezamen en in vereniging „met H. E. A. V. en G. M. G., althans voor zich en afzonderlijk, op- „zettelijk en wederrechtelijk een motorrijtuig (personenauto, merk „Opel), geheel of ten dele toebehorende aan Mannes ter Avest, althans „aan een of meer anderen dan aan hem (beklaagde) en/of genoemde V. „en/of genoemde G., op een voor het openbaar verkeer openstaande „weg heeft gebruikt, hebbende hij immers toen aldaar tezamen en in „vereniging met G., althans voor zich en afzonderlijk, dat motorrijtuig, „nadat V. had getracht de motor daarvan te starten, voortgeduwd over „de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, Molenweg, Juliana- „straat en Edeseweg”:

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem sub 2 primair tenlastegelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 28 juni 1971 heb ik te Harskamp, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantserinfanteriebatalion, gedurende een bevolen verblijf in het Infanterie Schietkamp, dit schietkamp verlaten en sedertdien daarvan, zonder dat ik daartoe recht of toestemming had verkregen, afwezig geweest en gebleven totdat ik op 30 juni 1971 bij de C. Compagnie van het 48e Pantserinfanteriebatalion eigener beweging ben teruggekeerd.

Op 28 juni 1971, na het avondappel, het was omstreeks 23.15 uur heb ik met G. M. G. en H. E. A. V. het kamp verlaten en kwamen wij on het idee om in Harskamp te zoeken naar een auto, die wij zouden kunnen wegnemen om daarmee naar Schiedam te rijden. Na enige tijd zoeken zagen wij te Harskamp een Opel Kadett Coupé. Ik liep op deze auto toe en constateerde dat deze wagen niet was afgesloten. Nadat ik de deur had geopend ging V. op de bestuurdersplaats zitten en trachtte de auto te starten door de startknop om te draaien; dit lukte echter niet. Daarna hebben G. en ik, terwijl V. achter het stuur bleef zitten, geprobeerd om de auto al duwende in de versnelling te starten. Toen ook dit niet lukte, heeft V. nog getracht om door het verbinden van bepaalde draden de auto te starten. Tevergeefs echter. V. is toen uitgestapt en we hebben de auto achtergelaten. Ik erken dat ik op 28 juni 1971 te omstreeks 24.00 uur te Harskamp, samen en in vereniging met

de soldaten V. en G., heb geprobeerd een personenauto, merk Opel Kadett en gekentekend 51-32-EF, weg te nemen en mij toe te eigenen. Ik heb dit welbewust gedaan zonder dat ik daartoe recht of toestemming had van de eigenaar, die mij later bleek te zijn genaamd Mannes ter Avest;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige, aan beklagde vertoonde en voorgehouden, Justitiële Verklaring d.d. 5 juli 1971 opgemaakt en ondertekend door de Commandant van de C. Compagnie van het 48e Pantserinfanteriebataljon te 's-Hertogenbosch, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De dienstplichtig soldaat A. V., registratienummer . . ., is van 28 juni 1971 te 24.00 uur tot 30 juni 1971 te 17.00 uur onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel, de C. Compagnie van het 48e Pantserinfanteriebataljon, hetwelk van 28 juni 1971 tot en met 1 juli 1971 gelegerd was in het Infanterie Schietkamp te Harskamp in verband met een schietoefening. Hij heeft zich persoonlijk teruggemeld;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 146171, opgemaakt en gesloten te Harskamp op 26 juli 1971 door Barend Johannes van Rheenen, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee. Anton Bor, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee en Jacobus Martinus Voetee, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, allen behorende tot de brigade Harskamp, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van G. M. G.:

Op 28 juni 1971 was onze compagnie voor schietoefeningen gelegerd in de legerplaats Harskamp, gemeente Ede. Op 28 juni 1971 sprak ik met mijn vrienden, genaamd A. V. en H. E. A. V., die beiden ook soldaat zijn en bij genoemde compagnie zijn ingedeeld, af dat we na het avondappel te omstreeks 23.00 uur de legerplaats te Harskamp zouden verlaten, met de bedoeling om naar de Koning Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch te gaan, ons daar om te kleden in burger en daarna naar huis te gaan. We liepen het dorp Harskamp in en zagen een personenauto, merk Opel, staan waarvan de portieren niet afgesloten waren. Ik stapte in deze Opel en bemerkte dat de contactsleutel niet aanwezig was. Wij hebben toen met ons drieën die Opel zo geruisloos mogelijk weggeduwd, een andere straat in. Ik stapte in die Opel en trachtte, door onder het dashboard wat te prutsen, die auto te starten. Dit lukte me niet. We hebben deze Opel ter plaatse achtergelaten;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. M. 951171, opgemaakt en gesloten te Ede op 9 augustus 1971 door Auke de Vries, brigadier van gemeentepolitie te Ede, onder

meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Mannes ter Avest:

Mijn auto, merk Opel, type Coupé, gekentekend 51-32 EF, die ik op 28 juni 1971 geplaatst had aan de Molenweg te Harskamp, gemeente Ede, bleek mij op dinsdag 29 juni 1971 te 08.30 uur te zijn verdwenen. Het laatst zag ik hem daar op maandag 28 juni 1971 te 22.00 uur. Mij bleek dat de auto door een onbevoegde was verplaatst naar de Edeseweg te Harskamp. De elektrische bedrading van de auto bleek gedeeltelijk te zijn vernield. Niemand had het recht de auto en de goederen daarin aanwezig, welke mij geheel in eigendom toebehoren, weg te nemen en zich toe te eigenen of de auto op de weg te gebruiken of te pogen zulks te doen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende genoemde Justitiële Verklaring d.d. 5 juli 1971 slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1 en sub 2 subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij te Warskamp, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon, gedurende een bevolen verblijf in het Infanterieschietkamp te Harskamp, op 28 juni 1971 dit Infanterieschietkamp heeft verlaten en sedertdien daarvan opzettelijk, ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 30 juni 1971 bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon is teruggekeerd;

„2. dat hij op 28 juni 1971, te Harskamp, onder de gemeente Ede, ter uitvoering van zijn voornemen om tezamen en in vereniging met H. E. A. V. en G. M. G. een geheel aan Mannes ter Avest toebehorende personenauto (Opel) weg te nemen, deze personenauto tezamen met G. een eind weegs heeft geduwd, waarna genoemde V. heeft getracht de motor van die personenauto te starten, zijnde de verdere uitvoering van zijn voorgenomen misdrijf niet voltooid tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid dat het niet is gelukt de motor van die personenauto te starten”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. *opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, tenminste één dag en niet langer dan dertig dagen durende*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. *medeplegen van poging tot diefstal door twee of meer verenigde*

„personen“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, vierde lid juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat — nu ten aanzien van het sub 2 subsidiair tenlastegelegde veroordeling zal volgen — een onderzoek naar het sub 2 meer subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 1 maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar — **Red.**).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 6 oktober 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonels L. Breure en G. N. Tack.

Raadsman: Kapitein Mr. P. E. de Rooij.

(1) *Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid;*

(2) *Idem, terwijl de schuldige is dienstdoende (licht arrest onderging);*

(3) *Idem;*

(4) *Diefstal van een auto;*

(5) *Overtreding van artikel 1 Wapenwet (in het bezit gevonden van een slaggers uitbeen-mes).*

(W.M.Sr. art. 97, 99; W.Sr. art. 310; Wapenwet art. 1).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
G. M. G., geboren 25 december 1948, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde, na voeging, is ten laste gelegd:

„1. dat hij te Harskamp, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, ingedeeld

„bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon, gedurende een bevolen verblijf in het Infanterieschietkamp te Harskamp, op of omstreeks 28 juni 1971 dit Infanterieschietkamp heeft verlaten en sedertdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 30 juni 1971 bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon is teruggekeerd;

„2. dat hij te 's-Hertogenbosch, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon te 's-Hertogenbosch, op 9 juli 1971 te ± 17.00 uur, terwijl hij met licht arrest was gestraft, zijn genoemd onderdeel heeft verlaten en sindsdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij aldaar op 12 juli 1971 te ± 04.00 uur is teruggekeerd;

„3. dat hij te 's-Hertogenbosch, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon, op of omstreeks 3 augustus 1971 zijn genoemd onderdeel heeft verlaten en sedertdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 7 augustus 1971 door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden, zijnde hij op 30 juli 1971 gestraft met 7 dagen licht arrest, derhalve terwijl hij was dienstdoende;

„4. dat hij op of omstreeks 28 juni 1971, te Harskamp, onder de gemeente Ede, in ieder geval in Nederland, tezamen en in vereniging met A. V. en/of H. E. A. V., althans voor zich en afzonderlijk, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een Opel-Caravan, geheel of ten dele toebehorende aan Jan Gerritsen, althans aan een ander of anderen dan aan hem, beklaagde;

„5. dat hij op of omstreeks 28 juni 1971, te Harskamp, onder de gemeente Ede, in ieder geval in Nederland, op de openbare weg, Molenweg, een wapen, namelijk een slagers (uitbeen) mes onbevoegd bij zich heeft gehad”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik erken dat ik te Harskamp, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon, gedurende een bevolen verblijf in het ISK te Harskamp op 28 juni 1971 dit ISK heb verlaten en sedertdien daarvan met opzet en zonder dat ik daartoe van iemand recht of toestemming had verkregen, afwezig ben geweest en gebleven, totdat ik op 30 juni 1971 eigener beweging bij de C. Compagnie 48 Painfbat ben teruggekeerd.

Ik erken dat ik te 's-Hertogenbosch, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij de C. Compagnie 48e Pantser Infanterie Bataljon, terwijl ik met ingang van 30 juli 1971 gestraft was met 7 dagen licht arrest, op 3 augustus 1971 te omstreeks 00.30 uur dat arrest eigenmachtig heb verbroken en mijn voornoemd onderdeel verlaten en sedertdien daarvan met opzet en zonder dat ik daartoe van iemand recht of toestemming had, afwezig ben geweest en gebleven totdat ik op 7 augustus 1971 door de Koninklijke Marechaussee te Schiedam ben aangehouden.

Op 9 juli 1971 te omstreeks 17.00 uur, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij de C. Compagnie 48e Pantser Infanterie Bataljon, heb ik te 's-Hertogenbosch, terwijl ik met 6 dagen licht arrest gestraft was, de kazerne verlaten, zonder dat ik daartoe recht of toestemming had. Ik ben toen welbewust van mijn onderdeel afwezig gebleven totdat ik op 12 juli 1971 te ongeveer 04.00 uur eigener beweging bij mijn onderdeel ben teruggekeerd.

Ik heb welbewust op 28 juni 1971 te Harskamp een mij niet in eigendom toebehorende personenauto, merk Opel Rekord Caravan, naar mij later bleek gekentekend 47-82-BA weggenomen en mij toegeëigend zonder dat ik daarvoor van de eigenaar, die naar mij later bleek te zijn genaamd Jan Gerritsen, recht of toestemming had verkregen. Ik heb deze auto in 's-Hertogenbosch achtergelaten. Het mes dat de politie in die auto heeft gevonden is mijn slagersmes. Ik erken dat ik op 28 juni 1971 te Harskamp, onder de gemeente Ede, op de openbare weg, Molenveg, een wapen, nl. dat genoemde slagers (uitbeen) mes onbevoegd bij mij heb gehad;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt en ondertekend te 's-Hertogenbosch op 5 juli 1971 door de Commandant C. Compagnie 48e Pantser Infanterie Bataljon te 's-Hertogenbosch, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De dienstplichtig soldaat G. M. G., is van 28 juni 1971 te 14.00 uur tot 30 juni 1971 te 17.00 uur, onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel C. Compagnie 48e Pantser Infanterie Bataljon gelegerd te 's-Hertogenbosch. Van 28 juni tot en met 1 juli 1971 gelegerd in ISK Harskamp i.v.m. schietoefening;

Overwegende, dat voormelde Justitiële Verklaring, d.d. 9 augustus 1971, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De dienstplichtig soldaat G. M. G., is van 3 augustus 1971 te 00.15 uur tot 7 augustus 1971 te 14.30 uur, onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel C. Compagnie 48e

Pantser Infanterie Bataljon gelegerd te 's-Hertogenbosch;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt en gesloten te **'s-Hertogenbosch** op 14 juli 1971 door de Commandant C. Compagnie 48e Pantser Infanterie Bataljon te 's-Hertogenbosch, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De dienstplichtig soldaat G. M. G., is van 9 juli 1971 te 17.10 uur tot 12 juli 1971 te 04.00 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, afwezig geweest van zijn onderdeel C. Compagnie 48e Pantser Infanterie Bataljon gelegerd te 's-Hertogenbosch;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige — aan beklagde vertoond en voorgehouden — voor eensluitend afschrift getekend afschrift van de straflijst, opgemaakt en ondertekend te **'s-Hertogenbosch** op 9 augustus 1971 door de Commandant C-Cie 48 **Painfbat**, de Kapitein A. F. Bakker, onder meer zakelijk inhoudt:

De dienstplichtige soldaat G. M. G. is op 7 juli 1971 gestraft met 6 dagen licht arrest en op 30 juli 1971 gestraft met 7 dagen licht arrest;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 146171, opgemaakt en gesloten te **Harskamp** op 26 juli 1971 door Barend Johannes van Rheenen, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, **Anton** Bor, wachtmeester I e klas der Koninklijke Marechaussee en Jacobus Martinus Voetee, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, allen behorende tot de brigade Harskamp, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van A. V.:

In een straat in **Harskamp** zag ik op 28 juni 1971 een grijze Opel-Rekord staan, type Caravan. Ik zag dat G. M. G. het portier van deze **Opel** opende en hoorde dat hij zei: „De contactsleutel is er uit”. Ik zag dat hij aan de kop draaide, waarin de contactsleutel gestoken moet worden en hoorde dat hij de Opel-Caravan startte. G. nam achter het stuur plaats en wij reden via de openbare weg in de richting Ede. We reden via Arnhem, **Nijmegen** in de richting **'s-Hertogenbosch**. Onderweg sloeg de motor af. We zijn toen uitgestapt en verder gaan liften;

als relaas van verbalisant Bor:

Op de vloer van de Opel-Rekord 47-82-BA, die zich bevond bij het politiebureau te 's-Hertogenbosch, zag ik op 1 juli 1971 tussen de beide voorzitplaatsen een slagere (uitbeen) mes liggen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. M. 950171, opgemaakt en gesloten te Ede op 9 augustus 1971 door Auke de Vries, brigadier van gemeentepolitie te Ede, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Jan Gerritsen:

Op 29 juni 1971 bleek mij dat mijn auto, merk **Opel**, type Caravan,

gekentekend 47-82-BA, die ik op 28 juni 1971 geplaatst had op de Molenweg te Harskamp, gemeente Ede, verdwenen was. Ik heb aan niemand het recht of de toestemming gegeven bedoelde auto, die mij geheel in eigendom toebehoorde, weg te nemen of op de weg te gebruiken;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal no. P. 186/71, opgemaakt en gesloten te Harskamp op 24 september 1971 door Barend Johannes van Rheenen, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Harskamp, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Uit een onderzoek is mij gebleken dat de Molenweg te Harskamp, gemeente Ede, een voor het openbaar verkeer openstaande weg is;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft en wordende genoemde Justitiële Verklaringen en afschrift straflijst slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1, 2, 3, 4 en 5 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„1. dat hij te Harskamp, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon, gedurende een bevolen verblijf in het Infanterieschietkamp te I-Harskamp, op 28 juni 1971 dit Infanterieschietkamp heeft verlaten en sedertdien daarvan opzettelijk, ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 30 juni 1971 bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon is teruggekeerd:

„2. dat hij te 's-Hertogenbosch, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon te 's-Hertogenbosch, op 9 juli 1971 te ± 17.00 uur, terwijl hij met licht arrest was gestraft, zijn genoemd onderdeel heeft verlaten en sindsdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij aldaar op 12 juli 1971 te ± 04.00 uur is teruggekeerd;

„3. dat hij te 's-Hertogenbosch, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij de C. Compagnie van het 48e Pantser Infanterie Bataljon, op 3 augustus 1971 zijn genoemd onderdeel heeft verlaten en sedertdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 7 augustus 1971 door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden, zijnde hij op 30 juli 1971 gestraft met 7 dagen licht arrest, derhalve terwijl hij was dienstdoende;

„4. dat hij op 28 juni 1971, te Harskamp, onder de gemeente Ede, „voor zich en afzonderlijk, met het oogmerk van wederrechtelijke toe-
„eigening heeft weggenomen een Opel-Caravan, geheel toebehorende
„aan Jan Gerritsen;

„5. dat hij op 28 juni 1971, te Harskamp, onder de gemeente Ede, „op de openbare weg, Molenweg, een wapen, namelijk een slaggers (uit-
„been) mes onbevoegd bij zich heeft gehad“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede ten-
„minste één dag en niet langer dan dertig dagen durende“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. en 3. „Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede
„tenminste één dag en niet langer dan dertig dagen durende, terwijl de
„schuldige het misdrijf pleegt, terwijl hij is dienstdoende, meermalen
„gepleegd“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1e, jo. 99, aanhef en sub 4e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

4. „Diefstal“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

5. „Overtreding van het verbod gesteld in artikel 1 van de Wapen-
„wet“,

strafbaar gesteld bij artikel 3 van de Wapenwet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem-
ming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden
waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklagde zich sedert 9 augustus 1971 in voor-
lopig arrest bevindt;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht het inbeslag-
genomen slaggers (uitbeen) mes aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat dit slaggers (uitbeen) mes met betrekking
tot hetwelk feit sub 5 is begaan, van zodanige aard is dat het ongecon-
troleerde bezit daarvan strijdig is met de wet en het algemeen belang;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoeffe-
ning van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van

Strafrecht;

(Volgt: veroordeling **terzake** van de feiten sub 1, 2, **3** en 4 tot een gevangenisstraf voor de duur van 2 maanden met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht en handhaving van het bestaande arrest; veroordeling **terzake** van het feit sub 5 tot betaling van een geldboete van f 10, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 1 dag; voorts: onttrokkenverklaring aan het verkeer van het **inbeslag**-genomen slagers (uitbeen) mes met betrekking tot hetwelk het feit sub S is begaan — **Red.**).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 6 oktober 1971

President: Mr. P. E. Kloots, **Leden:** Kolonels L. Breure en G. N. Tack;
Raadsman: Mr. H. J. Jurrius.

Mishandeling, gepleegd door een soldaat jegens een mede-soldaat door hem in het gezicht te slaan ten gevolge waarvan deze uit zijn mond bloedde. Twee weken militaire detentie

(W.Sr. art. 300).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.M.,
geboren te Ede op 11 januari 1953, res. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 26 juli 1971 te Roermond, opzettelijk mishandeld, de soldaat Jacobus Gerardus Hoppenbrouwers in het gezicht „heeft geslagen of gestompt, waardoor hij pijnlijk werd getroffen en „bloedend werd verwond“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 26 juli 1971 heb ik te Roermond in de kazerne ruzie gehad met de soldaat Jacobus Gerardus Hoppenbrouwers. Ik heb hem bij ons twistgesprek in zijn gezicht geslagen, waardoor hij uit zijn mond bloedde. Ik neem aan dat hij daardoor pijnlijk werd getroffen.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt en gesloten te Roermond op 28 juli 1971 door Simon van Nugteren, eerste luitenant en Arnoldus Jozephus

Maria Kuijpers, adjudant onderofficier, beiden behorende tot het Technisch Specialisten Opleidingscentrum Zuid te Roermond, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Jacobus Gerardus Hoppenbrouwers:

Op 26 juli 1971 bevond ik mij op de kamer in de kazerne te Roermond, in mijn bed. Tegen 23.00 uur kwam de reserve soldaat J.M. met twee collega's zingend de kamer op. M. gedroeg zich daarbij uitdagend en maakte veel lawaai. De soldaat M. kwam toen op mij af en riep met dreigende gebaren mij toe: „Heb je wel eens een pak slaag gehad". Van M. kreeg ik een klap in mijn gezicht. Door de klap was mijn lip gescheurd en zat een tand los.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – wordende genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 26 juli 1971 te Roermond, opzettelijk mishandelend de soldaat Jacobus Gerardus Hoppenbrouwers in het gezicht heeft geslagen, „waardoor hij pijnlijk werd getroffen en bloedend werd verwond";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „mishandeling",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 2 weken – Red.)

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

24 november 1971
(M.A.W 1971/K1)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Ambtenarenwet 1929, art. 104)

Bij's Raads uitspraak van 17 juni 1970, M AW 1969/K 14, werd verweerders besluit van 6 aug. 1969 nietig verklaard, met opdracht een nieuwe beslissing te nemen. Het is n.l. volgens de Raad in strijd met het systeem van de Regeling organisatie en bevordering schepelingen, wanneer door een gedragslijn, waarbij een wachtlijst als regel niet kan ontstaan, de bevordering tot korporaal in wezen tot een keuzebevordering wordt gemaakt.

Onder dagtekening 8 december 1970 heeft verweerder een nieuw besluit genomen, waarbij het besluit van de CZN van 10 jan. 1969 — waarbij klager niet is aangewezen voor de eerstvolgende opleiding tot korporaal-schrijver — werd vernietigd en werd bepaald dat op gronden ontleendaan het algemeen belang de gevolgen van het vernietigde besluit geheel in stand zullen blijven. Hiertegen komt klager op 27 jan. 1970 in beroep.

C.R.v.B.: Het bestreden besluit is uitsluitend een beslissing om geen enkel reëel gevolg te geven aan de veroordeling vervat in de uitspraak van 17 juni 1969 en kan dan ook slechts zijn basis en rechtvaardiging vinden in art. 104 der Ambtenarenwet 1929. De daar genoemde beroepstermijn van 6 maanden is door klager onbenut gelaten, zodat van een schadevergoeding als in dit artikel mogelijk gemaakt geen sprake kan zijn.

In het systeem der Ambtenarenwet 1929, zoals neergelegd in art. 104 en in art. 111), komt de ambtenarenrechter slechts een beperkte bevoegdheid toe; de overige toetsingsgronden, als in art. 58 lid 1 der wet omschreven, kunnen niet meer aan de orde komen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

inzake D., wonende te Den Helder, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. A. L. Asscher, advocaat te 's-Gravenhage, als zijn raadsman, tegen: de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten te 's-Gravenhage, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. H. de Groot, werkzaam bij het Ministerie van Defensie en wonende te Leiderdorp.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, overweegt als volgt:

I

Bij het in 's Raads uitspraak van 17 juni 1970, M.A.W. 1969/K 14*), geheel weergegeven besluit d.d. 11 augustus 1969 heeft verweerder, beschikkende op het administratieve beroep, ingesteld door klager, schrijver der 1e klasse, gedateerd 24 januari 1969 tegen de beschikking van de commandant der zeemacht in Nederland van 10 januari 1969 nr. . . . , welke beschikking een afwijzende beslissing inhield op een op 11 november 1968 door klager ingediend verzoek om in aanmerking te komen voor plaatsing bij de op 10 februari 1969 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver, dat beroep ongegrond verklaard.

Klager heeft tegen dit besluit destijds beroep ingesteld bij de Raad. De Raad heeft bij vorengenoemde uitspraak van 17 juni 1970 het vorenbedoelde besluit van verweerder d.d. 11 augustus 1969 nietig verklaard en verstaan dat verweerder naar aanleiding van klagers oorspronkelijk beroep een nieuwe beslissing neemt met inachtneming van die uitspraak van de Raad.

Onder dagtekening 8 december 1970 heeft verweerder daarna het volgende besluit genomen:

„De Bevelhebber der Zeestrijdkrachten,

„Beschikkende, op het administratief beroep, ingesteld door schrijver „der 1e klasse D. op 24 januari 1969 tegen het besluit van de commandant „der zeemacht in Nederland van 10 januari 1969 nr. . . . – waarbij hij, „klager niet is aangewezen voor de op 10 februari 1969 aanvangende „opleiding tot korporaalschrijver;

„Gehoord, de commissie van onderzoek en advies, als bedoeld in artikel 1, 2e lid van het Koninklijk besluit van 31 december 1931 nr. 122 „(advies van 25 april 1969);

„Gelezen, de brief van de commandant der zeemacht in Nederland van „16 april 1969 nr. . . . ;

„Overwegende, dat hij bij zijn beschikking van 11 augustus 1969 nr. . . . „dit administratief beroep ongegrond heeft verklaard;

„dat klager tegen dit besluit beroep heeft ingesteld bij de Centrale Raad „van Beroep te Utrecht;

„dat de Centrale Raad van Beroep het bestreden besluit bij zijn uitspraak van 17 juni 1970 nr. M.A.W./1969/K, 14 nietig heeft verklaard „en heeft verstaan dat hij – de bevelhebber der zeestrijdkrachten – „een nieuwe beslissing neemt met inachtneming van 's raads uitspraak;

„Overwegende, dat de Raad in zijn uitspraak overwoog, dat naar zijn „oordeel onmiskenbaar in strijd wordt gehandeld met het systeem, neergelegd in de artikelen 12 en 13 van de „regeling organisatie en bevoor-

---

*) zie M.R.T. 1971 blz. 48, alwaar een soortgelijke uitspraak (M.A.W. 1969/K 12), gewezen t.a.v. een collega van klager, is opgenomen.

„„ring schepelingen" (VVKM 31), Koninklijk besluit van 10 juli 1951 nr. 38, wanneer – gelijk in het onderhavige geval –

„a. slechts zoveel plaatsen op de opleiding ter beschikking worden gesteld als er naar verwachting in het nabije verschiet ruimte zal zijn voor bevordering tot korporaal in het betreffende dienstvak;

„b. bij het aanwijzen van die deelnemers telkenmale feitelijk gekozen wordt uit het totale bestand aan (op zichzelf voor plaatsing geschikte en belanghebbende) schrijvers der 1e klasse, en wel op grond van de uitslag van een vergelijkend examen, in een bepaalde verhouding gecombineerd met de beoordelingsresultaten over de voorafgaande twee jaren,

„door welke gedragslijn – waarbij een wachtlijst als regel niet kan ontstaan – in wezen de bevordering tot korporaal tot een keuzebevordering wordt gemaakt;

„dat – aldus de Raad – het bestreden besluit, dat deze gedragslijn, gevolgd door de commandant der zeemacht in Nederland bij het aanwijzen van de gegadigden voor de korporaalsopleiding en ten aanzien van klager resulterende in het niet aanwijzen voor de op 10 februari 1969 aanvangende opleiding, sanctioneerde, wegens strijd met genoemde regeling niet in stand kan blijven;

„dat de Raad het het meest juist achtte te volstaan met nietigverklaring van het bestreden besluit en met te bepalen, dat hij – bevelhebber der zeestrijdkrachten – naar aanleiding van klagers oorspronkelijke beroep een nieuwe beslissing neemt met inachtneming van 's Raadsuitspraak, waarbij dan tevens aan de door klager in zijn klaagschrift gedane verdere ringen aandacht kan worden besteed;

„Overwegende, dat het in eerste instantie door klager bestreden besluit van de commandant der zeemacht in Nederland van 10 januari 1969 nr. . . . – de beslissing bevat dat 100 schrijvers der 1e klasse, waaronder klager, niet in aanmerking komen voor de op 10 februari 1969 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver, aangezien – mede gelet op het resultaat van het vergelijkend onderzoek – de keuze niet op hen is gevallen;

„dat in casu de nieuwe beslissing van hem – bevelhebber der zeestrijdkrachten – met inachtneming van 's Raads uitspraak moet strekken tot vernietiging van eerder genoemd besluit van de commandant der zeemacht in Nederland, vermits aan dit besluit de door de Raad gewraakte gedragslijn van selectie ten grondslag ligt en mitsdien het besluit in strijd is met het bepaalde in de „Regeling organisatie en bevordering „„schepelingen" (WKM 31);

„dat hij vervolgens, gebruik makend van zijn bevoegdheid als hoogste administratieve beroepsinstantie, zelf een nieuw besluit ten aanzien van klager zou kunnen nemen, dat zich wel verdraagt met deze regeling;

„dat het besluit van de commandant der zeemacht in Nederland moet

„worden gezien tegen de achtergrond van de hierna te schetsen **omstan-**
digheden en het in verband daarmee sedert geruime tijd gevoerde, ook
„in de toekomst noodzakelijkerwijze te continueren beleid;

„Overwegende, dat de door de Raad gewraakte gedragslijn, impliceren-
„de het selecteren van de meest geschikte gegadigden voor de **korporaals-**
„opleidingen sedert december 1966 door genoemde commandant der zee-
„macht is gevolgd op grond van de door de minister van defensie vast-
„gestelde circulaire voor de zeemacht nr. 2232f;

„dat het beginsel van selectie voor deze opleidingen, zij het in een **ande-**
„re vorm dan boven vermeld, reeds wordt toegepast sedert 1963;

„dat de minister van defensie tot het invoeren van selectie werd **ge-**
„noopt door de volgende omstandigheden;

„dat het aanbod van schepelingen in de 1e klasse van de stand van
„matroos voor de opleidingen tot korporaal, althans in een aantal **dienst-**
„vakken zo groot was, dat het toelaten van alle gegadigden tot deze op-
„leidingen de dienst aan boord van schepen en bij inrichtingen der **zee-**
„macht zou ontwrichten en de opleidingsinstituten voor onoverkomelijke
„moeilijkheden zou plaats en de opleidingsinstituten voor onoverkomelijke

„dat zelfs wanneer genoemde bezwaren niet bestonden de ongewenste
„toestand zou ontstaan, dat zich in een aantal dienstvakken lange
„wachtlijsten zouden vormen van schepelingen, die aan de **bekwaamheids-**
„eisen voldoen, doch die wegens het ontbreken van een vacature in de
„**korporaalsrang** nog niet kunnen worden bevorderd;

„dat deze toestand mede daarom ongewenst zou zijn, omdat dan ge-
„durende langere tijd – welke bij bepaalde dienstvakken zelfs vele jaren
„zou kunnen beslaan – in de praktijk geen behoefte aan opleidingen zou
„bestaan, waardoor de opleidingsinstellingen onrendabel zouden worden
„en de nog niet opgeleide schepelingen gedurende diezelfde tijd geen enkel
„voortzicht op bevordering zou kunnen worden geboden;

„dat voorts een dergelijke procedure, met name bij de wapen- en **alge-**
„meen technische vakken door de snelle ontwikkeling op die vakgebieden
„ZOU resulteren in een reeds verouderde vakkennis ten tijde van de **be-**
„vordering tot korporaal;

„Overwegende, dat, het huidige personeelsbestand in aanmerking **geno-**
„men, het aantal gegadigden voor korporaalsopleidingen het aantal
„vacatures in de korporaalsrang, althans in bepaalde dienstvakken, **voor-**
„alsnog aanmerkelijk zal overtreffen;

„dat het voor een doeltreffende bedrijfsvoering onder dergelijke om-
„standigheden een gebiedende eis is, dat selectie – in welke vorm dan ook –
„onverkort wordt gehandhaafd, waarbij het aantal bij een opleiding **be-**
„schikbare plaats en in principe wordt afgestemd op het aantal korporaals-
„vacatures;

„dat hieraan in de weg staat de door de Centrale Raad van Beroep
„vastgestelde strijdigheid van het beginsel der selectie met de „Regeling

„,organisatie en bevordering schepelingen", zoals deze thans luidt;

„,dat de minister van defensie deswege binnenkort een voorstel bij de „Kroon aanhangig zal maken tot wijziging van deze regeling, in hoofdzaak inhoudende, dat de schepeling bij keuze in aanmerking kan worden „gebracht voor toelating tot de korporaalsopleiding;

„,dat de minister, hangende deze wijziging, de aanvangsdata van alle „korporaalsopleidingen, waarvoor door het grote aantal gegadigden „selectie noodzakelijk is, voorshands heeft opgeschort;

„Overwegende, dat klager in zijn klaagschrift, ingediend bij de Centrale „Raad van Beroep, onder meer vordert, dat hij voor de eerst volgende „opleiding tot korporaalschrijver zal worden aangewezen en bij bevoor- „ding tot korporaalschrijver zal worden geplaatst dáár waar hij zou „hebben gestaan, indien te zijnen aanzien voor wat betreft toelating tot de „opleiding niet in strijd met het recht zou zijn beslist;

„,dat bij beslissing in de door klager gewenste zin ook ten aanzien van „alle overige militairen, die door hetzelfde besluit van de commandant „der zeemacht in hun belang werden getroffen, een gelijke beslissing zou „moeten worden genomen;

„,dat het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, dat gelijke gevallen „gelijk behandeld moeten worden, voorts zou medebrengen, dat de „schepelingen, die na het tot stand komen van vorenbedoeld besluit „hebben deelgenomen aan een soortgelijk vergelijkend onderzoek om te „worden toegelaten tot korporaalsopleidingen in verschillende dienstvak- „ken, eveneens opnieuw in beschouwing zouden moeten worden genomen „(nog daargelaten de vraag of en in hoeverre hetzelfde zou behoren te „geschieden ten aanzien van allen die sedert 1963 aan een dergelijk on- „derzoek hebben deelgenomen);

„,dat het hier – voorzover nog kan worden nagegaan – tenminste 26 „verschillende opleidingen (waaronder 3 voor korporaalschrijver) be- „treft, voor welke opleidingen uit meer dan 1300 gegadigden de meest „geschikte gegadigden werden geselecteerd;

„,dat slechts een besluit, waarbij al deze gegadigden voor de eerstvol- „gende korporaalsopleiding zouden worden aangewezen, niet in strijd „zou zijn met de „Regeling organisatie en bevordering schepelingen", „daar immers alleen op die wijze geen keuze – hoe ook – wordt gemaakt;

„,dat een dergelijk besluit echter afstuit op de hiervoor aangetoonde „praktische onuitvoerbaarheid;

„,dat voorts een beleid, waarbij gedurende een zestal jaren het beginsel „der selectie wordt gehanteerd, vervolgens gedurende enige tijd iedere „gegadigde zonder enige selectie tot de opleiding wordt toegelaten en „daarna – noodgedwongen – moet worden teruggekeerd tot een dan for- „meel toegelaten selectie, ten aanzien van alle daarbij betrokkenen slechts „kan worden gezien als een willekeurig meten met verschillende maten, „dat de toets der kritiek niet kan doorstaan;

„dat bovendien de minister van defensie zou worden gesteld voor de „moeilijkheid te bepalen in welke volgorde al deze gegadigden, na met gunstig resultaat de opleiding te hebben doorlopen, een plaats in de rang- „lijst van korporaal zouden moeten innemen;

„dat dit probleem te meer klemmt, omdat inmiddels een aantal van de sedert begin 1969 na selectie tot de opleiding toegelaten gegadigden zijn bevorderd tot korporaal en zich daarmee een plaats in de ranglijst hebben verworven;

„dat bij latere inpassing in de ranglijst van alle nog op te leiden gega- „digden, naar gelang van het resultaat door hen behaald bij het voor be- „vordering tot korporaal vereiste examen, deze reeds bevorderde schepe- „lingen gedurende een aantal jaren volstrekt in het ongewisse zouden ko- „men te verkeren ten aanzien van hun plaats in de ranglijst, omdat gedu- „rende die tijd bij voortduring de kans zou bestaan dat anderen, die met „een beter resultaat dan zij dit examen afleggen, doch bij gebreke van „vacatures niet terstond kunnen worden bevorderd, boven hen in de „ranglijst worden geplaatst;

„dat dit een aantasting van hun rechtspositie zou betekenen, hetgeen „in strijd is met het algemene beginsel der rechtszekerheid, waarop ook „de militaire ambtenaar aanspraak heeft;

„dat immers de plaats, die een schepeling als korporaal inneemt in de „ranglijst, medebepalend is voor het verloop van zijn verdere carrière bij „de Koninklijke marine, in het bijzonder voor wat betreft de mogelijkheid „om de hoogste onderofficiersrangte bereiken;

„Overwegende tenslotte, dat op grond van al het vorenstaande moet „worden geconcludeerd dat:

„1. het bestreden besluit van de commandant der zeemacht in Neder- „land wegens strijd met de „Regeling organisatie en bevordering sche- „„pelingen” (VVKM 31) behoort te worden vernietigd en mitsdien kla- „gers beroep gegrond moet worden verklaard;

„2. een nieuw besluit, dat niet strijdig is met de genoemde regeling, en „dat tegemoet komt aan klagers vorderingen, na afweging van alle daar- „bij betrokken belangen evenwel in redelijkheid niet kan worden geno- „men;

„3. dat de gevolgen van het vernietigde besluit derhalve geheel in stand „moet blijven;

„Gelet op, artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zee- „macht (Koninklijk besluit van 22 augustus 1931, Stbl. 377);

„Verklaart, het beroep gegrond;

„Vernietigt, het besluit van de commandant der zeemacht in Nederland „van 10 januari 1969 no. . . . - waarbij klager niet is aangewezen voor de „op 10 februari 1969 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver;

„Bepaalt, dat op gronden, ontleend aan het algemeen belang, de gevol- „gen van het vernietigde besluit geheel in stand zullen blijven”;

Klager heeft thans tegen dit besluit beroep ingesteld bij de Raad en op de in het klaagschrift aangegeven gronden gevorderd:

„1. vernietiging van het in tweede instantie genomen besluit van de „bevelhebber der zeestrijdkrachten van 8 december 1970 no. . . .;

„2. plaatsing in een eerstvolgende opleiding tot korporaalschrijver en „terugstelling in de ranglijst op de plaats dáár waar hij zou hebben gestaan „indien voor wat betreft toelating tot de opleiding niet in strijd met het „recht zou zijn beslist;

„3. bij een afwijzende beschikking van het gestelde onder 1 en 2 een „schadeloosstelling tot een groote van een bedrag ad f 30.000,— (dertig „duizendgulden) zijnde: financieel geleden en nog te lijden verlies wegens „het niet plaatsnemen in de opleiding tot korporaalschrijver. (ddo. 1 januari „1968 is door mij gebruikt als streefdatum)“.

Het beroep is ingesteld op 27 januari 1970, doch klager heeft overeenkomstig het bepaalde in artikel 60, derde lid, van de Ambtenarenwet 1929 ten genoegen van de Raad aangetoond, dat hij zijn beroep heeft ingesteld binnen 30 dagen na de dag, waarop hij van het thans bestreden besluit d.d. 8 december 1970 redelijkerwijs heeft kunnen kennisdragen.

Bij de op 2 april bij de Raad ingekomen contra-memorije geeft verweerder de gronden aan, waarop hij primair concludeert, dat klager wegens het overschrijden van de termijn, genoemd in artikel 104, 2e lid Ambtenarenwet 1929, in zijn beroep niet-ontvankelijk moet worden verklaard en subsidiair concludeert dat klagers beroep ongegrond behoort te worden verklaard.

II

Het bestreden besluit van 8 december 1970 kan niet anders worden opgevat dan als uitsluitend een beslissing van verweerder om geen enkel reëel gevolg te geven aan de niet op geld luidende veroordeling, vervat in 's Raads meergenoemde uitspraak van 17 juni 1970. Daaraan doet niet af, dat daarbij het oorspronkelijke beroep gegrond is verklaard en het aangevochten besluit van de commandant der zeemacht in Nederland is vernietigd. De wezenlijke inhoud van verweerders besluit is, de gevolgen van het vermelde vernietigde besluit geheel in stand te laten; de argumentatie van verweerders besluit spitst zich daarop ook geheel en al toe.

Met klagers raadsman is de Raad van oordeel, dat de administratie in een geval als het onderhavige geen bevoegdheid tot „gedektverklaring” toekomt als in artikel 48 der Ambtenarenwet 1929 aan de ambtenarenrechter is gegeven. Aan het bestreden besluit is dan ook geen enkele betekenis toe te kennen buiten het raam van artikel 104 der Ambtenarenwet 1929.

Het kan ook slechts zijn basis en rechtvaardiging vinden in die bepaling, waaruit blijkt dat de administratie bevoegd is een veroordeling als de onderhavige niet na te komen, doch deswege tot schadevergoeding kan

worden veroordeeld, mits de ambtenaar binnen zes maanden beroep instelt, als daaromschreven.

In het onderhavige geval is echter een zodanig beroep niet ingesteld. Uit hetgeen klager ter 's Raads terechtzitting heeft verklaard is aannemelijk geworden, dat klager niet op de hoogte was van de mogelijkheid tot zulk een beroep, terwijl hij bovendien, wetende dat omtrent de onderhavige materie en een eventuele wijziging in de verschillende *terzake* bestaande voorschriften overleg werd gevoerd, ervan uitging, dat verweerder op de een of andere wijze uitvoering zou geven aan de hem door de Raad gegeven opdracht. Dit een en ander kan echter niet wegnemen, dat de voornoemde termijn van zes maanden door klager onbenut is gelaten.

In het kader van de onderwerpelijke procedure – welke is gericht tegen het besluit van verweerder geen gevolg te geven aan de veroordeling, vervat in 's Raads uitspraak van 17 juni 1970 – kan derhalve geen sprake zijn van een veroordeling van verweerder tot schadevergoeding, als in artikel 104 der Ambtenarenwet 1929 mogelijk gemaakt.

III

Thans moet derhalve worden onderzocht, of het besluit van verweerder van 8 december 1970 voor nietigverklaring in aanmerking komt. Deze vraag beantwoordt de Raad ontkennend.

Gelijk onder II reeds is gesteld is de wezenlijke inhoud van verweerders voormeld besluit de gevolgen van het nietigverklaarde besluit van 11 augustus 1969 geheel in stand te laten. Het besluit van 8 december 1970 is genomen, nadat verweerder zich diepgaand had beraden over de vraag, wat hem te doen stond met betrekking tot de in 's Raads uitspraak van 17 juni 1970 uitgesproken veroordeling.

In het systeem der Ambtenarenwet 1929, zoals dat is neergelegd in artikel 104 (evenals in artikel 111) dier wet, komt de ambtenarenrechter bij een besluit als dat van 8 december 1970 slechts een beperkte bevoegdheid toe.

Eenmaal het karakter van zodanig besluit vastgesteld zijnde – te weten in dit geval: geen gevolg te geven aan de veroordeling met gebruikmaking van de bevoegdheid, daartoe in de Ambtenarenwet 1929 gelaten – kunnen de overige toetsingsgronden, als in artikel 58 lid 1 dier wet omschreven, niet meer aan de orde komen. Daartegen verzet zich het systeem der wet. Immers, slechts in het kader van een procedure, ingesteld op grond van en binnen de termijn van artikel 104 voormeld, kunnen de financiële gevolgen van het niet-nakomen ener veroordeling ter sprake worden gebracht en kan *terzake* een uitspraak worden gedaan met toekenning van een schadevergoeding. In het systeem der wet kan de administratie niet tot iets meer of anders worden veroordeeld. Dit geldt ingeval de administratie binnen de termijn van 6 maanden niet is gekomen tot het nakomen der veroordeling en de ambtenaar binnen die termijn beroep ingevolge artikel 104 (of

111) heeft ingesteld. Het ware niet overeenkomstig het systeem der wet anders te oordelen indien het niet-nakomen der veroordeling is vervat in een uitdrukkelijk genomen besluit, ongeacht of dit is geschied binnen dan wel na afloop van de termijn van zes maanden van artikel 104 der Ambtenarenwet 1929.

IV

Het vorenoverwogene leidt er toe, dat het tegen verweerders besluit van 8 december 1970 ingestelde beroep ongegrond moet worden verklaard, met niet-ontvankelijkverklaring van klager in zijn vorderingen als onder 2 en 3 in zijn klaagschrift vermeld en ter terechtzitting door klagers raadsman aangevuld.

Beslist moet derhalve worden als volgt:

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN !

Verklaart het door klager ingestelde beroep ongegrond.

Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn vorderingen als onder 2 en 3 van het klaagschrift gesteld en ter terechtzitting aangevuld.

NASCHRIFT

Wanneer de ambtenarenrechter een besluit (hetzelfde geldt voor een handeling of weigering) heeft nietig verklaard, kan hij tevens bepalen wat het administratieve orgaan ingevolge wet of algemeen verbindend voorschrift zal behoren te besluiten. De ambtenarenrechter kan dus niet een besluit nemen dat in de plaats treedt van het besluit van de administratie, behalve indien het gaat om een geldelijke aanspraak. Voldoet het administratieve orgaan niet aan de uitspraak van de ambtenarenrechter (voorzover de veroordeling niet op geld luidt) dan kan het tot schadevergoeding veroordeeld worden indien de ambtenaar binnen 6 maanden nadat de uitspraak onherroepelijk is geworden beroep heeft ingesteld. Een en ander is geregeld in de artikelen 47, 104 en 111 van de Ambtenarenwet 1929. De wetgever heeft de administratie in verband met haar verantwoordelijkheid voor het beschermen van ook andere belangen dan die van de betrokken ambtenaar enige speelruimte willen laten bij het al dan niet gevolg geven aan een uitspraak.

De weigering van een administratief orgaan de uitspraak van de ambtenarenrechter volledig uit te voeren, kan geschieden in de vorm van stil zitten of van een uitdrukkelijk besluit. In het laatste geval — dat zich in bovenstaande uitspraak voordoet — rijst de vraag of zo'n besluit een zelfstandige betekenis heeft in dier voege dat het in beroep aan alle gronden van art. 58 lid 1 der Ambtenarenwet 1929 moet worden getoetst. Deze vraag wordt in bovenstaande uitspraak ontkenkend beantwoord met een beroep op het systeem der wet, volgens hetwelke slechts in het kader van een procedure ex art. 104 der wet definanciële gevolgen van het niet-nakomen van een veroordeling ter sprake kunnen worden gebracht.

De lering welke uit deze uitspraak moet worden getrokken is deze: wanneer men door de ambtenarenrechter geheel of ten dele in het gelijk is gesteld, dient men de termijn van 6 maanden, genoemd in de artikelen 104 en 111 der Ambtenarenwet 1929, goed in het oog te houden in afwachting van de uitvoering van die uitspraak door de administratie. Blijft die uitvoering achterwege, dan dient men beroep, desnoods in voorlopige of voorwaardelijke vorm, in te stellen teneinde niet de kans te lopen een eventueel recht op schadevergoeding te verspelen.

A.B.

Centrale Raad van Beroep

2 december 1971
(A.M.P. 1971/4)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Algemene militaire pensioenwet, art. E 4 en E 6; Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 16)

Algemene invaliditeit, beroepsinvaliditeit, arbeidsongeschiktheid

I.v.m. een in dienst opgelopen knieletsel is gedaagde uit de militaire dienst ontslagen en in het genot gesteld van een voorlopige invaliditeitspensioen krachtens de bepalingen van de Pensioenwet voor de landmacht 1922. Ingaande 1 juli 1968 werd hem dit pensioen opnieuw voorlopig, en wel voor de tijd van twee jaren, toegekend naar een invaliditeit van 10%.

De Raad verstaat onder invaliditeit de in een percentage uit te drukken mate van de lichamelijke en geestelijke tekortkomingen en beperkingen, welke de belanghebbende in verhouding tot een geheel valide persoon van gelijke leeftijd in het dagelijkse leven in het algemeen ondervindt.

Afwijking van de algemene invaliditeit ten voordele van de beroepsinvaliditeit acht de Raad niet alleen toelaatbaar ingeval de belanghebbende werkzaam is gebleven in zijn oude, tevoren reeds uitgeoefende, beroep alsmede gedurende de tijd van een omscholing tot een ander beroep, maar ook in die gevallen waarin de lichamelijke of geestelijke beperkingen van de belanghebbende, ook na omscholing, in zijn nieuwe beroep zodanig belemmerend werken, dat de invaliditeit in het nieuwe beroep hoger is dan de algemene invaliditeit.

De Raad acht de algemene invaliditeit van gedaagde weliswaar 10%, doch oordeelt dat zijn invaliditeit in zijn nieuwe beroep van fijnbankwerker met 15% (afgerond 20%) juist is gewaardeerd, gelet met name op het niet kunnen verrichten van overwerk.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

inzake: *De Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, eiseres in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het Ministerie van Defensie, tegen: V. wonende te IJ., gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Drs. T. G. van den Hof, werkzaam bij de Stichting Rechtsbijstand dienstplichtigen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat bij Koninklijk besluit van 14 mei 1970 aan gedaagde met ingang van 1 juli 1968 met toepassing van de bepalingen van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 opnieuw voorlopig voor de tijd van 2 jaren een invaliditeitspensioen is toegekend ten bedrage van f 506, — 's jaars, berekend naar een pensioengrondslag van f 5.051, — en een invaliditeitspercentage van 10;

Overwegende, dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 4 januari 1971 — naar welke aantekening hierbij wordt verwezen — evenvermeld Koninklijk besluit met gegrondverklaring van het daartegen ingestelde beroep, nietig heeft verklaard;

Overwegende, dat de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van eiseres van die uitspraak in hoger beroep is gekomen en bij aanvullend beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht de uitspraak van het Ambtenarengerecht te vernietigen en het beroep van gedaagde in eerste aanleg alsnog ongegrond te verklaren;

Overwegende, dat namens gedaagde bij schrijven van 1 juli 1971 op de daarin aangegeven gronden is geconcludeerd tot bevestiging van de aangevallen uitspraak;

IN RECHTE:

Overwegende, dat de Raad op grond van de inhoud der gedingstukken en het verhandelde te zijner terechtzitting als vaststaande aanneemt:

dat gedaagde, geboren op 4 mei 1943, in 1958 het diploma machine-stoker heeft behaald;

dat hij daarna nog een cursus motordrijver heeft gevolgd, waarna hij in 1960 het diploma behaalde;

dat gedaagde van 8 september 1959 tot 6 februari 1963 eerst als hulpmachinemonteur en later als monteur werkzaam is geweest in dienst van de Machinefabriek Venus en de Waard N.V. te IJmuiden;

dat gedaagde op laatstgenoemde datum als gewoon dienstplichtige voor

eerste oefening onder de wapenen is gekomen;

dat hem op 6 mei 1963 tijdens de uitoefening van de militaire dienst een ongeval is overkomen, waarbij hij onder meer een fractuur van de linker knieschijf opliep, aan welke knie gedaagde ook is geopereerd;

dat gedaagde als gevolg van het opgelopen knieletsel ingaande 1 juli 1965 uit de militaire dienst is ontslagen en in het genot is gesteld van een voorlopig invaliditeitspensioen krachtens de bepalingen van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 naar een invaliditeit van 30% over de perioden 1 juli 1965 tot 1 juli 1966 en 1 juli 1966 tot 1 juli 1967;

dat gedaagde door zijn knieletsel ongeschikt is geworden voor zijn vroegere beroep van machinemonteur en op advies van een gewestelijk arbeidsbureau een omscholingscursus is gaan volgen tot fijnbankwerker;

dat deze omscholingscursus op 31 augustus 1966 was voltooid, waarna gedaagde aansluitend als fijnbankwerker in dienst is getreden van de N.V. Machinefabriek J. L. M. Dietvorst, gevestigd te IJmuiden;

dat aan gedaagde bij Koninklijk besluit van 1 november 1967 met ingang van 1 juli 1967 opnieuw voorlopig voor de tijd van een jaar een militair invaliditeitspensioen werd toegekend, doch nu berekend naar een invaliditeit van 10%;

dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bij uitspraak van 10 maart 1969 evengenoemd Koninklijk besluit nietig heeft verklaard, waarbij dit Gerecht in hoofdzaak op loonkundige gronden tot het oordeel kwam dat gedaagdes invaliditeit op 1 juli 1967 met 15 (afgerond 20)% juist was gewaardeerd:

dat tegen deze uitspraak geen hoger beroep is ingesteld;

dat bij het thans bestreden Koninklijk besluit aan gedaagde met ingang van 1 juli 1968 opnieuw voorlopig, en wel voor de tijd van twee jaren, een invaliditeitspensioen is toegekend naar een invaliditeit van 10%;

Overwegende, dat de eerste rechter ook dit laatste besluit nietig heeft verklaard, daarbij overwegende dat gedaagdes toestand op 1 juli 1968 niet alleen medisch maar ook loonkundig gezien dezelfde was als een jaar tevoren, zodat naar het oordeel van die rechter gedaagdes invaliditeit ook op 1 juli 1968 op 15 (afgerond 20)% moest worden gesteld;

Overwegende, dat namens eiseres tegen de wijze, waarop de eerste rechter de invaliditeit van gedaagde heeft benaderd, verscheidene grieven zijn aangevoerd, welke in hoofdzaak en kort samengevat hierop neerkomen;

dat de eerste rechter het begrip invaliditeit heeft geïdentificeerd met het begrip arbeidsongeschiktheid door daarin een loonkundig element te betrekken;

dat in de vroegere militaire pensioenwetten – op 1 januari 1966 is de Algemene militaire pensioenwet van kracht geworden – en met name in de Pensioenwet voor delandmacht 1922, welke wette dezen ingevolge het bepaalde in artikel Y 9 der Algemene Militaire Pensioenwet nog toepas-

sing dient te vinden, uitsluitend het begrip invaliditeit werd gehanteerd;

dat daaronder werd verstaan de medisch geconstateerde algemene invaliditeit, en dat de praktijk altijd is geweest dat daarmee werd uitgedrukt de mate van lichamelijke en geestelijke handicap, verband houdende met de uitoefening van de militaire dienst, waardoor de belanghebbende in het maatschappelijke verkeer wordt gehinderd;

dat de Algemene militaire pensioenwet naast het begrip invaliditeit heeft ingevoerd het begrip arbeidsongeschiktheid, doch uitsluitend voor beroepsmilitairen;

dat bij het bepalen van de mate van de arbeidsongeschiktheid van een belanghebbende loonkundige elementen wel van betekenis kunnen zijn, maar niet wanneer het gaat om het vaststellen van de mate van diens algemene invaliditeit;

dat de Algemene militaire pensioenwet, waar deze wet het begrip invaliditeit hanteert, gezien moet worden als een voortzetting van de oude militaire pensioenwetten;

Overwegende, dat de Raad het hiervoren weergegeven standpunt in grote lijnen onderschrijft;

dat de Raad daarbij onder invaliditeit verstaat de in een percentage uit te drukken mate van de lichamelijke en geestelijke tekortkomingen en beperkingen, welke de belanghebbende in verhouding tot een geheel valide persoon van gelijke leeftijd in het dagelijkse leven in het algemeen ondervindt;

Overwegende, dat namens eiseres bij het aanvullend beroepschrift naar voren is gebracht dat in geval evenbedoelde beperkingen ook in het beroep van de belanghebbende belemmerend werken, zodanig dat de vorenbedoelde invaliditeit daardoor hoger is te stellen, van dit hogere percentage, aangeduid als beroepsinvaliditeit, dient te worden uitgegaan, echter voor de duur dat medisch geen bezwaren bestaan tegen het blijven uitoefenen van dat beroep;

dat de gemachtigde van eiseres ter terechtzitting heeft medegedeeld, dat het begrip beroepsinvaliditeit uitsluitend toepassing dient te vinden ingeval de belanghebbende na zijn ontslag uit de militaire dienst werkzaam is gebleven in zijn oude, tevoren reeds uitgeoefende, beroep alsmede gedurende de tijd van een omscholing tot een ander beroep, maar buiten beschouwing dient te blijven nadat de belanghebbende in een ander vak is omgeschoold;

dat de Raad eiseres in deze opvatting niet geheel vermag te volgen;

dat de Raad geen doorslaggevende redenen aanwezig acht om het afwijken van de algemene invaliditeit ten voordele van de beroepsinvaliditeit niet toelaatbaar te achten in die gevallen, waarin de lichamelijke of geestelijke beperkingen van de belanghebbende, ook na omscholing in zijn nieuwe beroep zodanig belemmerend werken, dat de invaliditeit ook in het nieuwe beroep hoger is dan de algemene invaliditeit;

Overwegende, dat thans moet worden nagegaan welke consequenties 's Raads hiervoren ingenomen standpunt heeft ten aanzien van het voorliggende geval;

Overwegende, hieromtrent, dat aan de orde is de beantwoording van de vraag naar de bij gedaagde op 1 juli 1968 bestaande mate van invaliditeit in vorenuiteengezette zin;

dat de commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht blijkens haar rapport d.d. 19 juni 1968 de algemene invaliditeit waardeert met 10% en de beroepsinvaliditeit als dieselmonteur met 30%;

dat de Raad evenwel geen termen aanwezig acht in casu van **evenge**-noemde beroepsinvaliditeit als dieselmonteur uit te gaan nu gedaagde nimmer dieselmonteur is geweest;

dat de Raad wel wil aannemen, dat de algemene invaliditeit van gedaagde, gelet op de bij hem bestaande beperkingen en tekortkomingen, op 10% kan worden gesteld, doch dat naar 's Raads oordeel de invaliditeit van gedaagde in zijn nieuwe beroep van fijnbankwerker met 15% (afgerond 20%) juist is gewaardeerd;

dat de Raad hierbij met name in aanmerking heeft genomen, dat gedaagde door zijn handicap buiten staat is overwerk te verrichten en het verrichten van overwerk in de omvang van $\pm$ 6 uren per week zowel in gedaagdes huidige als in zijn vroegere werkkring als alleszins gebruikelijk is te beschouwen;

Overwegende, dat al het vorenoverwogene hierop neerkomt dat de aangevallen uitspraak, zij het op andere gronden, voor bevestiging in aanmerking komt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

WETGEVING

Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht

1. *Inleiding*

In de memorie van antwoord op de Defensiebegroting (zitting 1963–1964, nr. 7400) deelde de toenmalige Minister van Defensie mede voornemens te zijn, na aanbieding van de vraagpunten betreffende het militaire strafprocesrecht aan de Tweede Kamer, ook daarvoor in aanmerking komende vraagpunten betreffende het militaire tuchtrecht in te dienen.

Op verzoek van de ambtsvoorganger van de eerste ondergetekende werd in 1967 een werkgroep ingesteld, aanvankelijk belast met de voorbereiding van de vraagpunten, doch daarna met het adviseren omtrent de herziening van het militair tuchtrecht. Het rapport van deze werkgroep, de zogenaamde commissie-Lagerwerff, werd op 16 juli 1970 aan de voorzitters van de vaste Commissies voor Defensie en Justitie van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden. De ondergetekenden maken gaarne van de gelegenheid gebruik hierbij hun waardering uit te spreken voor de omvangrijke arbeid die door de werkgroep is verricht. Hoewel zij hun hieronder uiteengezette hoofdlijnen van een nieuw militair tuchtrecht niet uitsluitend op het rapport van de commissie Lagerwerff baseren, kan dit rapport op tal van punten een belangrijke bijdrage leveren voor de komende herziening van de militaire tuchtwetgeving.

Van verschillende zijden is gedurende de laatste jaren erop aangedrongen met de herziening van het militaire tuchtrecht spoed te betrachten.

De ondergetekenden zijn van de noodzaak van een spoedige herziening doordrongen. Zoals in het vervolg van deze nota nader zal worden uiteengezet en gemotiveerd, stellen zij zich bij deze herziening als belangrijkste wijzigingen voor:

a. een scherpe scheiding in strafrechtelijk te handhaven gedragsregels enerzijds en tuchtrechtelijk te handhaven regels anderzijds;

b. een daaraan gekoppelde competentiescheiding tussen strafrechter en tuchtrechter;

c. decriminalisering van de lichte vormen van een aantal delicten uit het Wetboek van Militair Strafrecht, waaronder dat van opzettelijke ongehoorzaamheid aan dienstbevelen;

d. vernieuwde formulering van de tuchtrechtelijke gedragsregels, waarbij bepalingen die beperking van fundamentele rechten en vrijheden inhouden, bij formele wet worden vastgesteld;

e. een beperking van de werking van het tuchtrecht;

f. herziening van het sanctiestelsel (afschaffing tuchtclassen en verlaging, invoering geldboete);

g. versterking van de waarborgen in het tuchtprocesrecht (vertrouwensman, onderzoek, bewijsrecht);

h. invoering van onmiddellijk beroep van krijgstuchtelijke straffen op de militaire rechter.

De ondergetekenden streven ernaar de wetsontwerpen waarin deze hoofdlijnen zullen zijn vervat en uitgewerkt, nog tijdens hun ambtsperiode bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal in te dienen.

Door een aantal oorzaken is het ambtelijk overleg, dat na de indiening van het rapport van de commissie-Lagerwerff is aangevangen, trager verlopen dan met het oog op een spoedige besluitvorming wenselijk was.

Een belangrijke oorzaak is gelegen in het feit, dat herziening van het militaire tuchtrecht niet als afzonderlijk wetgevingsproject kan worden benaderd. Het materiële en formele militaire strafrecht enerzijds en het militaire tuchtrecht anderzijds zijn zodanig met elkaar verweven dat ingrijpende wijzigingen in het tuchtrecht onvermijdelijk wijzigingen in het militaire straf- en strafprocesrecht ten gevolge moeten hebben. De ambtsvoorgangers van de ondergetekenden wezen er in de op 16 december 1970 ingezonden memorie van antwoord inzake de nota over een nieuw militair strafprocesrecht (zitting 1970–1971 – **8706**) reeds op, dat ten aanzien van een aantal punten, met name de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten, eerst bij de herziening van het militaire tuchtrecht een standpunt zou kunnen worden bepaald.

Op het terrein van het materiële recht doet zich de moeilijkheid voor dat herschrijving van het Reglement betreffende de Krijgstucht, hetgeen op betrekkelijk korte termijn zou zijn te verwezenlijken, volstrekt onvoldoende zou zijn aangezien de fundamentele bezwaren zich vooral richten tegen regels die in de Wet op de Krijgstucht besloten liggen. Bovendien hebben, zoals hieronder nader zal blijken, enkele voorstellen van de ondergetekenden voor een nieuw tuchtrecht tot gevolg dat ook aan wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht niet valt te ontkomen.

Ten slotte merken de ondergetekenden op dat onder invloed van de gedragswetenschappen en van gewijzigde inzichten omtrent gezagsverhoudingen zowel binnen als buiten de krijgsmacht, zeer verschillende opvattingen worden gehuldigd over aard en functie die een nieuw militair tuchtrecht zou moeten hebben. Ten einde bij het ambtelijk overleg met deze verschillende opvattingen rekening te kunnen houden en de gedachtenwisseling hierover te bevorderen, heeft de ambtsvoorganger van de eerste ondergetekende het rapport van de commissie-Lagerwerff gezonden aan de verschillende militaire belangenverenigingen met het verzoek om commentaar. Tevens werd de inhoud van het rapport getoetst aan de in-

zichten binnen de verschillende krijgsmachtdelen. Ten slotte beschikten de ondergetekenden onder meer over de door de Nationale Raad Welzijn Militairen op 16 februari 1966 en 2 maart 1971 uitgebrachte adviezen, alsmede over de „Discussienota Militair Tuchtrecht" uitgegeven door de Vereniging van Dienstplichtige Militairen.

Uit de ontvangen adviezen en beschouwingen blijkt dat over fundamentele vraagstukken betreffende het militaire tuchtrecht diepgaand verschil van mening bestaat. Ook om deze reden heeft het enige tijd geduurd alvorens de ondergetekenden ter zake hun standpunt konden bepalen en het ambtelijk overleg afsluiten. Hieronder hebben de ondergetekenden de resultaten van dit overleg kort samengevat in een aantal hoofdlijnen die naar hun inzicht bij het tot stand komen van een nieuw militair tuchtrecht als uitgangspunt moeten dienen. Hiermede wordt de toezegging van de ambtsvoorgangers van de ondergetekenden gestand gedaan de volksvertegenwoordiging zo spoedig mogelijk in te lichten omtrent het standpunt dat de Ministers van Defensie en van Justitie inzake de vernieuwing van het militaire tuchtrecht innemen. Tevens kan deze uiteenzetting de basis vormen voor parlementair overleg over deze uitgangspunten.

Met de uitwerking van nieuwe wetsvoorstellen hebben de ondergetekenden een interdepartementale werkgroep belast. Mede met het oog op de hiervoren gesignaleerde problematiek zal de wetgevende arbeid van deze werkgroep zich niet beperken tot het militaire tuchtrecht doch mede het formele en materiële militaire strafrecht omvatten ten einde tot een geïntegreerd geheel van nieuwe wettelijke regelingen betreffende de militaire straf- en tuchtwetgeving te komen.

2. Uitgangspunten

Hoezeer op dit moment de doelstellingen, functies en werkwijzen van de krijgsmacht in discussie zijn, het is de plicht van de overheid een zo doelmatig en doeltreffend mogelijke krijgsmacht in stand te houden en de daarvoor noodzakelijke middelen te verschaffen. Evenzeer is het plicht van de overheid de offers die zij daartoe van de samenleving moet vragen zoveel mogelijk te beperken.

Dit geldt in het verband van de herziening van het militair tuchtrecht met name ten aanzien van de personen, die de krijgsmacht vormen. Enerzijds moet de overheid van hen eisen en het hun mogelijk maken, dat zij optimaal bijdragen tot het functioneren van de krijgsmacht, maar anderzijds dient zij de rechten van de vrije burgers, die de krijgsmacht uitmaken, zoveel mogelijk te ontzien en te bevorderen.

Tussen doelmatigheidseisen **terwille** van de organisatie van de krijgsmacht en de eisen van persoonlijkheidsontplooiing van de leden van die krijgsmacht behoeft geen tegenstrijdigheid te bestaan. De nieuwe inzichten vanuit de gedragswetenschappen en vanuit de praktijk van de **krijgs-**

macht en andere organisaties tonen aan, dat realisering van **organisatie**-doeleinden en persoonlijkheidsontplooiing vaak niet alleen verzoenbaar zijn, maar elkaar zelfs vooronderstellen. De ondergetekenden onderkennen tevens, dat deze gedachten, ook in de naaste toekomst gereflecteerd zullen moeten worden in het personeelsbeleid in ruime zin binnen de krijgsmacht, met name om de constructieve ideeën in alle geledingen van de krijgsmacht te activeren en in beleid gestalte te geven.

Maar ook indien deze opvattingen volledig gerealiseerd zouden kunnen worden, zal er toch een spanning blijven bestaan tussen **doelmatigheids**-eisen en eisen van individuele vrijheid, tussen de voorwaarden voor het functioneren van de organisatie en de verlangens en behoeften van individuen en groepen binnen die organisatie. Het is immers zo, dat dienstplichtigen in het algemeen niet vrijwillig dienen doch verplicht worden tot een onevenredig grote bijdrage in vergelijking met andere bevolkingsgroepen; het is evenzeer een feit dat het leveren van een beroepsmatige bijdrage door vrijwillig dienende militairen niet zonder meer een vereenzelviging met de belangen van de organisatie impliceert.

Een optimale verhouding tussen de twee ten dele concurrerende vereisten van doelmatigheid en individuele vrijheid is niet eens en voor al aan geven. Niet alleen zijn er verschillen veroorzaakt door oorlogs- en vredes-tijd, door de technologie van de taak en door de omstandigheden waaronder zij uitgeoefend moet worden, maar ook de opvattingen over wat gerechtvaardigde eisen van en voor militairen zijn, zijn sterk aan verandering onderhevig.

Uit de kritiek, die de laatste jaren ook binnen de krijgsmacht is geuit, blijkt van hoog tot laag, onder beroepsmilitairen dienstplichtigen en in alle onderdelen een groeiende behoefte om als volwassen, zelfstandige en kritische medewerkers behandeld te worden. Deze aspecten van de kritiek worden door de ondergetekenden positief gewaardeerd; zij zijn van mening dat confrontatie met eigen tekortkomingen de krijgsmacht kan behoeden voor verstarring. Ook al zal die kritiek soms pijnlijk treffen door de ongewone en ook wel ongenueanceerde vormen waarin zij tot uiting wordt gebracht, dat ontslaat de overheid en dus ook de krijgsmacht niet van de plicht naar beste vermogen uit die kritiek de constructieve elementen ter **harte** te nemen.

Meer in het bijzonder met betrekking tot zaken van militair tuchtrecht zijn de volgende punten naar het oordeel van de ondergetekenden van belang.

Verplichtingen die aan de militairen worden opgelegd moeten functioneel voor de organisatie zijn en als zodanig verantwoord kunnen worden. Indien zij de toets van redelijke kritiek niet kunnen doorstaan, moeten zij gewijzigd kunnen worden. Hierbij dient voorop te staan, dat de krijgsmacht er niet is om zich zelfs wille, maar **terwille** van de doelstellingen die de overheid haar stelt. Een krijgsmacht die normen creëert of **hand-**

haaft, die er uitsluitend op zijn gericht om de organisatie een eigen status te verschaffen los van eerder bedoelde doelstellingen, past in geen enkel opzicht in democratische verhoudingen. Daarmee wordt allerminst gezegd dat een gezonde esprit de corps verwerpelijk zou zijn, maar alleen dat het militaire apparaat doordrongen dient te zijn van zijn dienende taak. Ook de militair dient gevrijwaard te zijn tegen machtsmisbruik. De rechtszekerheid van elke militair, gezagsdrager of ondergeschikte, zowel in het formele recht als in de daarbuiten vallende verhoudingen, dient met zorgvuldig gekozen garanties omgeven te worden.

Algemene gedragsregels dienen tot het noodzakelijke beperkt te blijven en zoveel mogelijk ruimte te laten voor een creatieve aanvulling in de zeer uiteenlopende situaties waarin onderdelen van de krijgsmacht en individuele militairen geplaatst kunnen worden.

De ondergetekenden zijn zich ervan bewust, dat zij thans niet in staat zijn een tot in concrete details uitgewerkt beeld te geven van de ontwikkeling van de krijgsmacht als samenlevingsverband die hun voor ogen staat. Zij zijn van mening, dat bovenstaande beschouwing wel de richting aangeeft, waarin zij willen werken en waarin zij met name de herziening van het militaire tuchtrecht willen zien.

Het is begrijpelijk dat verschillen van inzicht omtrent de evengenoemde ontwikkeling gepaard gaan met gewijzigde opvattingen over gezag en gezagsverhoudingen binnen de krijgsmacht, mede omdat dienstplichtigen er deel van uitmaken. Erkenning van de noodzaak van een krijgsmacht zal erkenning moeten betekenen van de noodzaak van een aantal gedragsregels die voor het functioneren van die organisatie onontbeerlijk zijn. Goede discipline kan dan bestaan indien de bereidheid bestaat deze regels als redelijk te aanvaarden en na te leven. Dit kan worden bevorderd door goed uitgeoefend leiderschap en goede leef- en werkomstandigheden. De sancties van het militaire tuchtrecht zullen slechts de marginale functie hebben om ongewenst gedrag te corrigeren, waar andere middelen gefaald hebben.

De ondergetekenden hopen dat een nieuw tuchtrecht een bijdrage zal leveren tot de goede gang van zaken in de krijgsmacht, al zijn zij zich ervan bewust dat de invoering van dat nieuwe tuchtrecht alleen niet voldoende zal zijn om deze goede gang van zaken te verzekeren. De ondergetekenden willen al het mogelijke doen om te bevorderen dat er een doelmatige krijgsmacht is, gevormd door vrije mensen. Zij gaan er daarbij van uit dat binnen en buiten de krijgsmacht voldoende verbeeldingskracht te mobiliseren is om resultaten te bereiken.

3. Het militaire tuchtrecht gezien als afzonderlijk normenstelsel

Het geheel van rechten en verplichtingen van militairen ligt in de huidige wetgeving vast in het strafrecht, het tuchtrecht en rechtspositieregelingen.

De vraag is of in de nieuwe wetgeving deze indeling moet worden gehandhaafd, met name of een afzonderlijk tuchtrecht moet blijven bestaan.

In hogergenoemde commentaren op het rapport-Lagerwerff, dat deze vraag zelf **niet** behandelt, worden te dien aanzien zeer uiteenlopende meningen weergegeven.

Tuchtrecht en strafrecht

Van belang – zij het onjuist – achten de ondergetekenden de door de Vereniging van Dienstplichtige Militairen (V.V.D.M.), in haar reeds vermelde „Discussienota Militair Tuchtrecht” ontwikkelde stelling dat het militaire tuchtrecht een vorm van strafrecht is en dat bijgevolg schendingen van de militaire gedragsregels – als overtredingen – in het Wetboek van Militair Strafrecht zouden moeten worden gesanctioneerd.

De V.V.D.M. baseert haar opvattingen voornamelijk op de overweging dat tuchtrecht alléén kan bestaan binnen een groep, die op vrijwillige deelneming berust. Aan dit criterium beantwoordt de krijgsmacht naar het inzicht van de V.V.D.M. niet. Dit argument overtuigt niet. De stelling dat tuchtrecht alleen kan bestaan binnen een groep die op vrijwillige deelneming berust, lijkt een *petitio principii*. In Nederland bestaat zeker ook tuchtrecht dat niet vrijwillig aanvaard is door de leden van de organisaties waarbinnen het geldt.

De ondergetekenden betwijfelen of theoretische beschouwingen over aard en wezen van het tuchtrecht, gebaseerd op vóóronderstellingen omtrent de vraag binnen welke maatschappelijke groepen normhandhaving door middel van het tuchtrecht in aanmerking komt, bruikbare argumenten kunnen opleveren vóór of tegen een afzonderlijk tuchtrecht. Zij geven er de voorkeur aan het gehele militaire normenstelsel in ogenschouw te nemen en daarbij de vraag te stellen of het strafrechtelijke normhandhavingssysteem wel het aangewezen is om dit gehele stelsel te sanctioneren.

Voor handhaving door het strafrecht komen allereerst normen in aanmerking, waarvan de niet-naleving zo ernstige maatschappelijke consequenties heeft, dat ingrijpende sancties het enig doeltreffende middel lijken om op zulk gedrag te reageren. Ook minder ernstige feiten kunnen voor strafrechtelijke repressie in aanmerking komen. De normschending moet dan wel inbreuk maken op een algemeen belang, of op een particulier belang dat alleen langs strafrechtelijke weg voldoende kan worden beschermd. Berechting van strafrechtelijk verboden handelen of nalaten dient in beide gevallen door een onafhankelijke strafrechter te geschieden, die tot taak heeft en dan ook gequalificeerd is om de algemene rechtsorde te handhaven, met toepassing van procesregels waardoor mede het belang van de verdachte adequaat wordt gewaarborgd.

Ook het militaire normenstelsel kent gedragsregels waarvan gezegd kan worden dat zij de algemene rechtsorde beschermen, in die zin dat **niet-**

naleving van die regels het algemene belang dat gelegen is in het behoorlijk functioneren van de krijgsmacht, aanmerkelijke schade toebrengt. Deze regels dienen door het militaire strafrecht te worden gehandhaafd door middel van een procedure die zoveel mogelijk gekenmerkt wordt door dezelfde beginselen die ook aan het commune strafprocesrecht ten grondslag liggen. Er zijn echter tal van eenvoudige militaire gedragsregels waarvan de niet-naleving niet kan worden aangemerkt als een schending van de algemene rechtsorde, maar toch een ontoelaatbare verstoring van de interne gang van zaken binnen de krijgsmacht vormt. Voor dergelijke vergrijpen zou het strafrechtelijke sanctiestelsel een te zwaar repressief middel zijn. Zelfs moet worden betwijfeld of het wel rechtvaardig zou zijn om een handhavingstelsel dat in beginsel op een andere – de algemene – rechtsorde is gericht, op dergelijke gevallen toe te passen. Het zou niet in het belang van de militair zijn indien hem bij een eenvoudige inbreuk op de orde slechts de keuze zou worden gelaten tussen het accepteren van een transactie, hetzij de toevlucht nemen tot een streng gereguleerd strafproces. Een goed gewaarborgde doch minder formeel geregelde tuchtprocedure, waarbij hoor en wederhoor plaatsvindt binnen de eenheid waarin de overtreding werd geconstateerd, kan betere voorwaarden voor een adequate behandeling scheppen, al was het reeds vanwege het feit dat in de vele gevallen dat het niet tot toepassing van enige straf leidt, de militair een belastend proces blijft bespaard. Voorts kan niet worden voorbijgegaan aan het feit dat het justitiële apparaat onevenredig zwaar zou worden belast, indien de handhaving van de militaire normen daaraan in de volle omvang zou worden toebedeeld.

De ondergetekenden achten het juist om de hier bedoelde eenvoudige regels en de handhaving daarvan niet aan het strafrecht maar aan een afzonderlijk tuchtrecht toe te bedelen.

Ook de bestaande Nederlandse militaire wetgeving kent een afzonderlijk tuchtrecht. De huidige regeling beantwoordt, naar de mening van de ondergetekenden, echter niet aan de hierboven ontwikkelde gedachte omtrent de plaats die een dergelijk tuchtrecht behoort in te nemen. Het geldende systeem van de militaire straf- en tuchtwetgeving is gebaseerd op de gedachte dat straf- en tuchtrecht elkaar overlappen. Het Wetboek van Militair Strafrecht kende bij de totstandkoming geen boek „overtredingen“. In verband met de redactie van artikel 2 van de Wet op de **Krijgstucht**¹⁾ lijkt daaraan ook geen behoefte te bestaan. Het tweede lid van dit artikel, bestempelt immers gedragingen die strafbare feiten opleveren onder bepaalde voorwaarden materieelrechtelijk tevens tot krijgstuuchtelijke vergrijpen. Deze voorwaarden laten echter zoveel speelruimte dat in feite de vervolgende instanties en in voorkomend geval de rechter beslissen omtrent de toedeling van het verboden handelen aan het strafrecht, dan

---

¹⁾ Zie bijlage.

wel aan het tuchtrecht. In het bestaande systeem kunnen wezenlijke verschillen ontstaan in de afdoening van gelijksoortige vergrijpen en ontbreekt een objectief criterium dat ook voor de militaire verdachte een waarborg zou kunnen betekenen.

Ook een beschouwing van het materiële militaire strafrecht doet bezwaren tegen dit systeem aan het licht komen. Mede met het oog op mogelijke tuchtrechtelijke afdoening bevat het Wetboek van Militair Strafrecht immers delictsomschrijvingen die naar huidige inzichten een te grote reikwijdte hebben, waardoor het niet naleven van een eenvoudige norm kan leiden tot veroordeling tot een zware straf wegens misdrijf.

Op grond van de hierboven weergegeven opvattingen over het militaire tuchtrecht wensen de ondergetekenden in de toekomstige wetgeving een duidelijk onderscheid te maken tussen normen waarvan de handhaving aan het strafrecht, en normen waarvan de handhaving aan het tuchtrecht wordt opgedragen. Hieruit vloeit voort dat met wijziging van het militaire tuchtrecht niet zal kunnen worden volstaan, doch dat ook het militaire strafrecht dient te worden gewijzigd. In elk geval zullen te ruim gestelde strafbepalingen zodanig moeten worden beperkt dat eenvoudige plichtsverzuimen die thans onder de omschrijving van een misdrijf vallen hetzij als militaire overtreding worden strafbaar gesteld, hetzij het karakter van strafbaar feit verliezen en als vergrijpen tegen de militaire tucht worden aangemerkt. Voor zover begeleidende omstandigheden of ingetreden gevolgen het niet naleven van een eenvoudige norm het karakter geven van een inbreuk op de algemene rechtsorde en derhalve het strafrecht moet ingrijpen, zal de wetgeving, anders dan nu het geval is, deze omstandigheden en gevolgen duidelijk moeten aangeven.

Hoe zij de materieelrechtelijke scheiding wensen aan te brengen hebben de ondergetekenden hiermede in het algemeen uiteengezet. Met betrekking tot het dienstbevel zullen zij deze uiteenzetting nader specificeren. Hieronder zullen zij tevens uiteenzetten dat zij de competentie geheel volgens deze grenzen willen verdelen over strafrechteren tot straffen bevoegde militaire commandant.

Een zelfde formeel stelsel van straf- en tuchtrecht voor oorlogs- en vredesomstandigheden

De vraag, of in oorlogsomstandigheden een ander formeel stelsel zou behoren te gelden dan in vredesomstandigheden beantwoorden de ondergetekenden ontkennend. In de militaire organisatie zijn militairen geplaatst in een functie en onderlinge relatie die bij overgang van vredes- naar oorlogsomstandigheden niet principieel worden gewijzigd. In beide omstandigheden verricht de krijgsmacht haar taken in organisatorische, hiërarchiek opgebouwde, verbanden. In beide situaties – oorlogs- en vredes- zal in beginsel dezelfde organisatie op gelijke basis moeten kunnen functioneren. Wel zullen afhankelijk van de situatie waarin een

militaire eenheid zich bevindt, verschillende vormen van gedragsbeïnvloeding en deels verschillende gedragsregels bestaan. Deze verschillen zijn zelf weer niet beperkt tot een vredes- of oorlogssituatie, welke laatste overigens niet noodzakelijkerwijs een gevechtssituatie behoeft te zijn. Ook in oorlogstijd zullen de omstandigheden bij onderdelen aan het front en bij die welke zich op enige afstand daarachter bevinden, wezenlijk kunnen verschillen. In vredestijd reeds functioneren bij een opleidingseenheid, een grote legerplaats, een bivak of aan boord van een onderzeeboot dezelfde gedragsregels op verschillende wijze.

4. Toekomstige militaire gedragsregels

Algemeen

De huidige militaire gedragsregels zijn nedergelegd in het Reglement betreffende de Krijgstucht. Vooral de Nationale Raad Welzijn Militairen heeft in het eerste van zijn reeds vermelde adviezen de inhoud van dit Reglement aan een uitvoerige kritische beschouwing onderworpen. De raad heeft in deze beschouwingen bedenkingen geuit zowel tegen de functie van het Reglement als tegen de redactie en strekking van een aantal regelen. De ondergetekenden delen deze door de raad en overigens van verschillende zijden geuite kritiek in vele opzichten. De nieuwe regeling zal niet meer de dooreenmenging van voorschrift- en handleidingsfunctie mogen vertonen.

Algemene aansporingen of geboden om zich overeenkomstig de geldende moraal of fatsoen te gedragen zullen achterwege blijven terwijl de redactie van nieuwe gedragsregels gespeend zal moeten blijven van vage aanduidingen als „min voegzaam en met de waardigheid van de militaire stand „strijdig gedrag“. De ondergetekenden verwerpen de gedachte aan uitputtende gedragsregels die het gedrag van de militair van vroeg tot laat tot in de finesses zouden moeten beheersen en eveneens aan een schets van een „gedragspatroon“ waaruit het beeld van de ideale militair zou moeten oprijzen. Zij streven naar een tuchtrecht dat zal bestaan uit een aantal duidelijke en doelmatige regels, noodzakelijk voor een geordend functioneren van de militaire organisatie en samenleving. Schending van deze regels zal aanleiding kunnen geven tot tuchtrechtelijke correctie.

Ook de omvang van de werking van deze regels zal worden bepaald door het hiervoor genoemde criterium. Hieruit volgt, dat deze regels in hoofdzaak zullen gelden wanneer de militair als zodanig dienst doet. Zij zullen in meer beperkte mate normgevend mogen zijn ten aanzien van een militair gedurende de periode dat deze zich, zonder dienst te verrichten, binnen de militaire samenleving bevindt, en gericht zijn op de orde binnen die samenleving. Zij zullen in uitzonderingsgevallen moeten gelden wanneer een militair zich, zonder dienst te hoeven verrichten, buiten die samenleving bevindt.

Het dienstbevel

De militaire gehoorzaamheidsplicht is een van de voornaamste militaire gedragsregels. In de discussie rond de herziening van de militaire straf- en tuchtwetgeving neemt de problematiek verbonden aan het dienstbevel en het daarmee samenhangende delict van opzettelijke ongehoorzaamheid een belangrijke plaats in. De ondergetekenden nemen zich voor op belangrijke punten de huidige wettelijke regeling van het dienstbevel te wijzigen.

De huidige regeling van het dienstbevel vindt haar beslag in het Reglement betreffende de Krijgstucht¹). De aan deze regeling verbonden strafbaarstellingen vindt men in het Wetboek van Militair Strafrecht en in artikel 2 eerste lid van de Wet op de Krijgstucht¹).

Tegen de huidige regeling is een drietal bezwaren naar voren gekomen. Zij betreffen:

1. de ongedifferentieerde strafbaarstelling van de opzettelijke ongehoorzaamheid;
2. de fundering van de bevelsbevoegdheid op de rangenhiërarchie;
3. de grenzen van de gehoorzaamheidsplicht.

Het eerste bezwaar bestaat hierin, dat, aangezien de jurisprudentie op artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht¹) aan de inhoud van het bevel geen verdere eisen stelt dan dat het enig dienstbelang moet betreffen, elke opzettelijke ongehoorzaamheid aan het dienstbevel een misdrijf is zonder enige differentiatie naar de inhoud, zij het dan dat dit misdrijf langs de weg van artikel 2 tweede lid van de Wet op de Krijgstucht¹), krijgstuclitelijk kan worden afgedaan. Hierboven hebben de ondergetekenden reeds hun bezwaren tegen een dergelijke, naar hun oordeel te ruime, strafbaarstelling uiteengezet. Zij menen dit bezwaar te kunnen ondervangen door in de komende regeling in overeenstemming met de eerder geschetste duidelijke scheiding die zij tussen straf- en tuchtrecht willen aanbrengen de enkele opzettelijke ongehoorzaamheid slechts dan als strafbaar feit aan te merken, indien weigering of niet-opvolging van een dienstbevel gewichtige militaire of andere algemene belangen schaadt of in gevaar brengt. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn wanneer door niet-nakoming van het bevel de uitvoering van een militaire operatie wordt verijdeld of belemmerd, de veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht dan wel in het algemeen afbreuk wordt gedaan aan de operationele gereedheid van de krijgsmacht als geheel of van een militaire eenheid in het bijzonder. Dergelijke, zo concreet mogelijk geformuleerde, criteria zullen in de strafrechtelijke strafbaarstelling moeten worden opgenomen. Dienstbevelen echter, die slechts de interne dagelijkse dienst binnen de krijgsmacht tot onderwerp hebben zonder dat weigering of

---

¹) Zie bijlage.

niet-nakoming de hiervorenvermelde bijzondere gevolgen of gemeengevaarlijkheid opleveren – en deze categorie vormt het merendeel van de in de praktijk gegeven bevelen – zullen in de toekomst in het disciplinaire vlak beoordeeld moeten worden.

Decriminalisering van het bestaande misdrijf van opzettelijke ongehoorzaamheid zal derhalve een einde maken aan de situatie dat een tucht-rechtelijke vorm kan worden versterkt met een dienstbevel, waardoor de op zich zelf staande schending van die norm niet een tuchtvergriep maar een misdrijf is. Een gunstig neveneffect hiervan zal zijn dat dit delict niet langer zal kunnen dienen als kapstok voor de strafrechtelijke repressie van algehele dienstweigering. Ook uit een oogpunt van systematiek verdient het de voorkeur de algehele dienstweigering die niet berust op erkende gewetensbezwaren als afzonderlijk delict strafbaar te stellen.

Aan algehele dienstweigering grenst onmiddellijk de niet-opvolging van dienstbevelen waaraan het oogmerk om de militaire dienst in het algemeen niet naar behoren te verrichten ten grondslag ligt. Daarbij kan gedacht worden aan stelselmatige weigeringen, alsmede aan optreden in gezamenlijk verband. Ook dergelijk wangedrag dient, naast de op zichzelf staande ongehoorzaamheid, waaraan de hierboven geschetste bijzondere gevolgen of gemeengevaarlijkheid zijn verbonden, onder het bereik van de strafwet te worden gebracht.

Het tweede bezwaar, dat van verschillende zijden naar voren is gebracht, betreft de bevelsbevoegdheid die niet langer gebaseerd zou moeten worden op de rangen-hiërarchie. De toekomstige regeling zou alleen bevelsbevoegdheid mogen toekennen aan de functionele chef en diens functionele meerdere. Gezagsverhoudingen zouden aldus gebonden zijn aan de lijnen van de organisatiestructuur.

Het wil de ondergetekenden voorkomen dat de voorstanders van een dergelijke beperkte bevelsbevoegdheid uit het oog verliezen dat slechts in exceptionele gevallen buiten de functionele lijn van de organisatiestructuur bevelen worden gegeven. Bovendien gaan zij naar hun mening uit van een simplistische kijk op de organisatie-structuur van de krijgsmacht. Wanneer zij van „functioneel” spreken lijken zij alleen aan gezagsverhoudingen in de werksituatie te denken. Naast verticale lijnen die de commandoverhoudingen regelen waarop het operationele gebruik van de krijgsmacht is gebaseerd kent deze structuur ook andere organisatielijnen en gezagsverhoudingen waarop de instandhouding van de krijgsmacht berust, zoals ondermeer de gezondheidszorg door de geneeskundigediensten, de justitiële en verkeersregelende taken van de Kon. Marechaussee, de werkzaamheden van de administratieve diensten, het technische toezicht op en het onderhoud van het materieel. Zij vormen voorbeelden van militaire diensten die mede in de organisatiestructuur van de krijgsmacht zijn ingebouwd. Ook het functioneren van deze diensten is niet mogelijk zonder gezagsverhoudingen en daarmee verbonden bevelsbevoegdheid.

Deze bevelsbevoegdheid is eveneens functioneel doch loopt niet parallel met die, voortspruitend uit operatieve bevelsverhoudingen. Doch ook indien de bevelsbevoegdheid in deze zin zou worden uitgebreid zou naar het oordeel van de ondergetekenden nog steeds geen bevredigende regeling zijn getroffen. Zij zijn namelijk van mening dat er zeer wel gevallen denkbaar zijn waarin het geven van een rechtens relevant bevel mogelijk moet zijn ook al staan bevelgever en -ontvanger niet in een op de organisatie-structuur berustende functionele relatie. Zulke gevallen kunnen zich reeds in vreedetijd voordoen wanneer bij onmiddellijk dreigende schade of gevaar direct optreden geboden is. Ofschoon in een dergelijk geval op iedere militair als zodanig deze plicht rust, is het nodig dat de mogelijkheid blijft bestaan dat tot handelen of nalaten wordt bevolen. Deze incidentele gezagsverhouding te baseren op de militaire rang achten de ondergetekenden de enige aanvaardbare oplossing, die dan ook bij alle krijgsmachten gebruikelijk is.

Voorts kan niet worden voorbijgegaan aan het feit dat de formele organisatiestructuur van de krijgsmacht in oorlogstijd dikwijls niet meer zal kunnen functioneren ten gevolge van verliezen of verbroken verbindingen. De mogelijkheid dat onder dergelijke omstandigheden adequaat „informeel leiderschap” zal optreden is zeker aanwezig, maar kan nimmer een argument zijn om een regeling van formeel leiderschap achterwege te laten.

Op grond van het bovenstaande komen de ondergetekenden tot de slotsom dat voor wijziging van de bestaande regeling op dit punt geen aanleiding is. Voor zover aan deze algemeen gestelde gehoorzaamheidsplicht het nadeel is verbonden dat tot op heden onvoldoende onderscheid wordt gemaakt in de strafwaardigheid van de niet-nakoming van dienstbevelen achten de ondergetekenden de hierboven geschetste decriminalisering van het bestaande artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht¹⁾ een doeltreffende methode om de maatschappelijk overtrokken betekenis die aan een deel van de hierbedoelde misdrijvingen thans nog wordt toegekend, aanmerkelijk in te perken.

Ten slotte is tegen de regeling van het dienstbevel als derde bezwaar aangevoerd, dat daarin de grenzen van de gehoorzaamheidsplicht onvoldoende tot uitdrukking komen. Van verschillende zijden is daarbij bepleit om de de nieuwe wetgeving aan te geven in welke gevallen de militair de plicht zou hebben een bevel niet op te volgen alsmede wanneer hij daartoe het recht zou hebben.

De ondergetekenden menen dat de grenzen van de militaire gehoorzaamheidsplicht tot uitdrukking moeten komen in de strafrechtelijke aansprakelijkheid zowel van de militair die een bevel uitvoert dat alle elementen van een strafbaar feit of zelfs een oorlogsmisdrijf bevat, als

---

¹⁾ Zie bijlage.

van de militair die weigert een dergelijk bevel uit te voeren. Voor het rechterlijk oordeel daaromtrent zijn bepalend de op elk geval betrekking hebbende strafbaarstellingen alsmede de toepassing van de algemene leerstukken van het strafrecht en de algemene strafuitsluitingsgronden. Een parafrase van deze gronden voor het speciale geval van het dienstbevel, voor zover deze thans in de artikelen 10, 11 en 12 van het Reglement betreffende de Krijgstucht) wordt gegeven, kan de rechter, gezien de met deze problematiek verbonden ingewikkelde casuïstiek, slechts bij het vormen van zijn oordeel belemmeren.

Op grond van het bovenstaande komen de ondergetekenden tot de conclusie dat de regeling van de gehoorzaamheidsplicht in de toekomstige wetgeving zal moeten uitmonden in een sluitend stelsel van strafbepalingen enerzijds en strafuitsluitingsgronden anderzijds. Aangezien het van het grootste belang is dat de militair inzicht heeft in zijn strafrechtelijke verantwoordelijkheid in dit opzicht, en juridische formuleringen niet geschikt zijn om hem dit inzicht te verschaffen, zal deze ingewikkelde materie op een voor elke militair begrijpelijke wijze in een handleiding moeten worden uiteengezet en zal bij de opleiding hieraan grote aandacht worden geschonken.

Hiermede is de vraag nog niet beantwoord of in de huidige wetgeving de regeling van de militaire gehoorzaamheidsplicht ook in materieel opzicht voldoet of zou moeten worden gewijzigd. De ondergetekenden menen over de strafrechtelijke aspecten van deze materie in deze nota met een aantal opmerkingen te moeten volstaan.

Zij menen dat de algemene strafuitsluitingsgronden van het commune strafrecht en artikel 38 van het Wetboek van Militair Strafrecht voldoende mogelijkheden bieden voor een genuanceerde rechterlijke beoordeling van de gevallen waarin een bevel werd uitgevoerd en de militair zich voor die uitvoering strafrechtelijk moet verantwoorden. Voor de afzonderlijke betekenis van deze strafuitsluitingsgronden verwijzen zij naar de hierover van gezaghebbende zijde gepubliceerde verhandelingen. De vraag of het bevel zelf onder omstandigheden strafuitsluitingsgrond kan zijn, een vraag die in artikel 10 van de Wet Oorlogsstrafrecht ontkennend wordt beantwoord, is in de recente literatuur wederom omstreden. De ondergetekenden wensen zich in dit stadium nog niet uit te spreken over wijziging van genoemd artikel.

De positie echter van de militair die opvolgen van een dienstbevel waarvan de rechtmatigheid kwestieus is, heeft geweigerd, achten de ondergetekenden thans onvoldoende geregeld. Zij menen dat een militair een bevel straffeloos onuitgevoerd moet kunnen laten indien hij redelijkerwijze mocht menen dat de bevolen handeling onrechtmatig zou zijn, ofschoon hij achteraf door de rechter in deze mening omtrent de rechtmatigheid niet wordt gesteund. Weliswaar bestaat de mogelijkheid dat een beroep op afwezigheid van alle schuld door de rechter gehonoreerd

zal worden. Aangezien echter in geval van gerechtvaardigde twijfel van de betrokkene aan de rechtmatigheid van de bevolen handeling nog niet altijd van afwezigheid van alle schuld sprake behoeft te zijn, overwegen de ondergetekenden bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht¹⁾ een bijzondere strafuitsluitingsgrond op te nemen om een beroep van deze strekking te honoreren. Zij denken daarbij met name aan de mogelijkheid van beroep op verontschuldgbare dwaling ten aanzien van de rechtmatigheid van het dienstbevel. De vraag rijst immers, gezien de thans nog bestaande vaagheid van de regels van het oorlogsrecht, of het juist is te achten de bevelsontvanger geheel te belasten met het risico dat zijn weigering achteraf ongegrond wordt geoordeeld.

Beperkingen van grondrechten en vrijheidsrechten

De ondergetekenden zijn van mening dat militaire gedragsregels die de uitoefening van grondrechten of het genot van fundamentele vrijheden beperken in de formele wet behoren te worden opgenomen. Deze regels zullen niet alleen grondwettig doch tevens verenigbaar moeten zijn met het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden beperken, in de formele wet behoren mens en de vrijheden welke in het Verdrag aan alle staatsburgers worden toegekend ook voor militairen te gelden.

De ondergetekenden zijn van mening dat aan de uitoefening van een aantal vrijheden, met name de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering en van betogingen, ten aanzien van militairen voor zover zij als militair optreden of kenbaar zijn dan wel voor zover zij deze vrijheden binnen het organisatie-verband van de krijgsmacht zouden willen uitoefenen, beperkingen moeten kunnen worden opgelegd. De Grondwet en het Europese Verdrag laten het maken van zekere beperkingen toe. De ondergetekenden zijn van oordeel dat aan de in het Verdrag voorkomende begrippen „bescherming van de openbare orde” en „in het belang van „’s lands veiligheid” een grondslag kan worden ontleend voor het stellen van beperkingen, die noodzakelijk zijn om het doelmatig functioneren van de krijgsmacht veilig te stellen. De aan te leggen beperkingen zullen geen algemeen verbod dienen in te houden doch slechts een verbod dat in verband staat met de bijzondere rechtsverhouding. De vaststelling bij de wet biedt de garantie dat in de toekomst geen verdere beperkingen zullen kunnen worden opgelegd dan die welke in gemeen overleg met de Staten-Generaal zijn tot stand gekomen.

5. Het sanctiestelsel

Voor de handhaving van militaire gedragsregels, ook wanneer deze

---

¹⁾ Zie bijlage.

slechts de interne orde betreffen, zal een sanctiestelsel noodzakelijk zijn. Naar de werking van een bij het militaire tuchtrecht behorend **sanctiestelsel** is nog weinig onderzoek gedaan. Wel kan in het algemeen worden gesteld dat straffen niet bij uitstek de middelen zijn die motiverend werken, binding aan de organisatie bewerkstelligen, samenwerking bevorderen of tot initiatief stimuleren.

De ondergetekenden zijn ervan doordrongen dat de naleving van militaire gedragsregels voornamelijk vrijwillig zal moeten geschieden. Leiderschap, uitsluitend gebaseerd op dwangmiddelen is instabiel en vraagt voortdurende rigide controle. Zij zullen bevorderen dat tuchtstraffen alleen zullen worden gehanteerd, als andere middelen dreigen te falen.

Ten **gevolge** van de opvatting dat het nieuwe militaire tuchtrecht slechts gedragsregels gericht op de interne orde zal bevatten, zal met een gematigd sanctiestelsel kunnen worden volstaan.

Het sanctiestelsel zal zo zijn ingericht dat de straffen op alle militairen, ongeacht hun rang of stand, gelijkelijk van toepassing zullen zijn. Van de bestaande krijgstuchtelijke straffen zullen de straffen van verlaging en van plaatsing in de tuchtclassen vervallen. De in het Wetboek van Militair Strafrecht thans als bijkomende straf opgenomen straf van plaatsing in een strafklasse zal dan als hoofdstraf worden opgenomen. Een wetsontwerp dat de afschaffing van de straf van streng arrest beoogt, is reeds ingediend.

In het toekomstige tuchtrecht zullen straffen met een vrijheidsbeperkend karakter blijven gehandhaafd. Zij zijn nodig vanwege de absolute noodzaak om de interne orde in de krijgsmacht te handhaven wanneer andere sancties onvoldoende effect sorteren.

De **ondergetekenden** stellen zich voor twee vrijheidsbeperkende strafsoorten in de toekomstige wetgeving op te nemen, t.w. licht arrest en arrest. Het licht arrest van ten hoogste 14 dagen zal alleen een uitgaansverbod inhouden. De gestrafte zal zich na de dienst vrijelijk binnen de militaire inrichting kunnen bewegen. Het (huidige verzwaard) arrest van ten hoogste 14 dagen zal voor de gestrafte de verplichting inhouden na de dienst op een bepaalde plaats te verblijven. Op geen enkele wijze zal de uitvoering van deze straf mogen resulteren in opsluiting. Met betrekking tot die straffen zijn een aantal vragen gerezen. Deze vragen betreffen met name de uitlegging van de begrippen „vrijheidsberoving” en „**gevangenhouding**” in artikel 5 eerste lid in aanhef en onder **a** van het Europese **Verdrag**¹⁾, alsmede omtrent het begrip „rechter” in genoemd artikel. Indien genoemde tuchtstraffen als vrijheidsberoving in de zin van het verdrag moeten worden aangemerkt en onder het begrip „rechter” moet worden verstaan een „onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie” (artikel **6** van het **Verdrag**¹⁾) dan zullen de eerder genoemde vrijheidsstraffen

---

¹⁾ Zie bijlage.

niet in een toekomstige regeling kunnen worden opgenomen en ook de bestaande overeenkomstige tuchtstraffen niet langer kunnen worden gehandhaafd. De ondergetekenden zijn van oordeel, dat niet is aangetoond dat de regeling die hen voor ogen staat, met het verdrag in strijd is.

De geldboete zal als nieuwe strafsoort in het sanctiestelsel worden opgenomen. Overeenkomstig de in het strafrecht opgedane ervaring verwachten de ondergetekenden dat de effectiviteit van deze straf in het tuchtrecht zo groot zal blijken te zijn dat vrijheidsstraffen nog slechts bij uitzondering behoeven te worden opgelegd. De geldboete zou ten minste f 2,50 en ten hoogste f 100 kunnen gaan bedragen met een individueel maximum van ten hoogste 10 pct. van de maandelijks bruto aan de gestrafte toekomstige militaire bezoldiging.

De strafdienst van ten hoogste twee uur per dag gedurende ten hoogste 8 dagen blijft gehandhaafd. Aan deze strafsoort zal behoefte blijven bestaan in die gevallen dat van arreststraffen of geldboete weinig effect mag worden verwacht. Gedacht wordt hierbij aan dienstomstandigheden op varende schepen en bij geïsoleerde eenheden. De aard van de strafdienst zal uit nuttige arbeid moeten bestaan.

De straffen van de verplichting om op een vastgesteld tijdstip, vroeger dan het algemeen voor het onderdeel geldende, bij het onderdeel terug te zijn gedurende ten hoogste 14 dagen en van de berisping zullen eveneens in de nieuwe tuchtregeling worden opgenomen.

Ondanks de preventieve werking, welke van een voorwaardelijke straf kan uitgaan, menen de ondergetekenden dat hiervoor in een tuchtsysteem, dat mede gericht is op een snelle tenuitvoerlegging van straffen, geen plaats is. Mogelijke overplaatsing van strafoplegger of voorwaardelijk gestrafte en een gecompliceerde administratie, waarbij de omstandigheden en de voorwaarden duidelijk moeten worden vastgelegd, zijn factoren, welke een rechtvaardige toepassing van het systeem afbreuk kunnen doen. Het geven van mondelinge waarschuwingen zoals dat alom gebruikelijk is, kent voornoemde bezwaren niet en daaraan kan een zekere preventieve werking niet worden ontzegd.

De mogelijkheid tot het opleggen van krijgstuchtelijk voorlopig arrest achten de ondergetekenden niet onmisbaar, zodat zij de afschaffing daarvan voorstaan.

Een stelsel van beloningen behoort naar de mening van de ondergetekenden niet thuis in een tuchtregeling. Het toekennen van beloningen vraagt om hantering van geheel andere maatstaven dan het opleggen van straffen.

6. Strafbevoegdheid

De ondergetekenden hebben overwogen de bevoegdheid om disciplinaire sancties op te leggen toe te kennen aan een onafhankelijke tuchtrecht-

ter. De argumenten die voor een onafhankelijke rechtspraak ook in tuchtzaken gelden, achten de ondergetekenden zo algemeen bekend, dat deze geen nadere uiteenzetting behoeven.

De commissie-Lagerwerff heeft aan het probleem van de afzonderlijke tuchtrechter ook uitvoerig aandacht geschonken en is unaniem tot de aanbeveling gekomen het bestaande systeem waarin aan militaire commandanten strafbevoegdheid is toegekend, te handhaven. De commissie voert daartoe een aantal principiële argumenten en praktische argumenten aan. Het principiële argument dat geen verantwoordelijkheid kan worden gedragen indien niet tevens de bevoegdheid wordt gegeven om straffen op te leggen, heeft de ondergetekenden niet kunnen overtuigen. Niet kan worden ontkend dat voor de handhaving van de discipline bij een militaire eenheid commandanten een grote verantwoordelijkheid dragen. Zoals de ondergetekenden reeds eerder hebben opgemerkt, is goed uitgeoefend leiderschap het eerstaangewezen middel om een goede discipline te bereiken. Daarin ligt dan ook vooral de verantwoordelijkheid van militaire commandanten.

Om uitsluitend praktische redenen kiezen de ondergetekenden voor handhaving van de strafbevoegdheid van militaire commandanten. Het instituut van een afzonderlijke onafhankelijke militaire tuchtrechter zou het militaire apparaat organisatorisch en financieel te zwaar belasten. De krijgsmacht bestaat uit zoveel verschillende kleinere organisatieverbanden die zowel in vredes- als in oorlogstijd zo zelfstandig moeten kunnen functioneren en dit in de praktijk ook doen, (men denke aan de varende eenheden van de Koninklijke Marine, de in het buitenland en op afgelegen plaatsen in het Koninkrijk gestationeerde eenheden, mogelijke operaties in verband met V.N.-taken die aan de krijgsmacht zouden kunnen worden toebedeeld) dat het naar de mening van de ondergetekenden vrijwel onmogelijk zou zijn om daarvoor een adequate disciplinaire justitie in het leven te roepen.

In het voorgaande hebben de ondergetekenden uiteengezet dat zij het materiële tuchtrecht willen beperken tot regels van interne orde. Militaire commandanten zijn beter dan een onafhankelijke tuchtrechter in staat tot een juiste beoordeling van het gewicht dat inbreuken op de orde in de militaire samenleving hebben. Indien de disciplinaire procedure met voldoende waarborgen is omgeven, is het ondoelmatig en wellicht zelfs niet in het belang van de betrokken militair dat anderen dan de militaire commandant als tuchtrechter optreden. Hoewel kritiek op de huidige toepassing van disciplinair sancties wellicht niet altijd ongerechtvaardigd is, willen de ondergetekenden hierbij toch benadrukken dat de overgrote meerderheid van de commandanten ook thans, ondanks de verouderde wetgeving, in staat is een verantwoord beleid te voeren.

De ondergetekenden zullen de mogelijkheid onderzoeken of bij de verschillende krijgsmachten in die gevallen dat strafbevoegdheid wordt uitge-

oefend door een officier van lagere rang dan die van kapitein het hiërarchische niveau van deze strafbevoegdheid kan worden verhoogd. Voorts zal nader moeten worden bepaald of het niet aanbeveling verdient op een algemene regeling betreffende het niveau van de strafbevoegdheid zekere beperkende uitzonderingen te maken.

De ondergetekenden zijn zich ervan bewust, dat de vorming van de officier die in aanmerking kunnen komen voor het uitoefenen van strafbevoegdheid, blijvende aandacht dient te behouden, waarbij ook psychologische en sociale aspecten van de disciplinaire strafoplegging in beschouwing worden genomen.

7. De competentie van de strafoplegger

De vraag of in een toekomstig militair tuchtrecht de mogelijkheid zou moeten blijven bestaan om strafbare feiten onder bepaalde omstandigheden disciplinair te bestraffen heeft in de commissie-Lagerwerff aanleiding gegeven tot diepgaande meningsverschillen.

Ook in dit verband zijn vragen gerezen over de uitlegging van het Europese Verdrag, met name of in artikel 6 van het Verdrag¹⁾ met het begrip „strafvervolgning” elke procedure wordt bedoeld ter zake van een door de strafwet verboden gedraging. Afgezien hiervan verzet zich tegen deze afdoening de thans met betrekking tot het militaire strafprocesrecht algemeen aanvaarde opvatting, dat het militaire strafproces zo nauw mogelijk moet aansluiten bij het commune strafproces en dat een militaire verdachte daarbij dezelfde waarborgen behoort te hebben als ieder ander. Op grond hiervan zijn de ondergetekenden – zoals reeds vermeld – van mening dat in de nieuwe disciplinaire regeling de militaire commandant uitsluitend bevoegd dient te zijn de als tuchtrechtelijk vergrijp aan te merken vergrijpen tegen de interne orde te bestraffen. De berechting van strafbare feiten dient naar hun mening uitsluitend te behoren tot de bevoegdheid van de militaire rechter. De handhaving van de discipline zal in de door de ondergetekenden voorgestane regeling niet in het gedrang komen omdat de verstoringen van de interne orde die door de decriminalisering in de hierboven aangeduide zin het karakter van strafbaar feit verliezen, evenals thans tot de competentie van de tot straffen bevoegde militaire commandant zullen behoren.

In gevallen waarin samenhang bestaat tussen strafbare feiten en disciplinaire vergrijpen zal de militaire rechter de bevoegdheid moeten hebben van beide feiten kennis te nemen.

In dit verband menen de ondergetekenden nog een opmerking te moeten maken met betrekking tot door militairen begane lichte commune

---

¹⁾ Zie bijlage.

strafbare feiten. Zij erkennen de behoefte om ten aanzien van lichte misdrijven als bij voorbeeld geringe diefstallen ook in de krijgsmacht een volledig strafproces te vermijden. De ondergetekenden zullen de mogelijkheid onderzoeken om aan deze behoefte tegemoet te komen. Hiervoor zien de ondergetekenden twee wegen. Vooreerst valt te denken aan een regeling die schikking voor deze vergrijpen toestaat. Daarnaast zou een specifieke regeling kunnen worden ontworpen die onder bijzondere omstandigheden de behandeling van de feiten door de militaire commandant mogelijk zou maken, vooropgesteld dat hiervoor het fiat van het openbaar ministerie zou zijn verkregen. Hierbij wordt bij voorbeeld gedacht aan oorlogsomstandigheden of aan verblijf van eenheden in het buitenland bij internationale hulpverlening, dan wel in het kader van de Verenigde Naties. De ondergetekenden zijn zich ervan bewust dat dit een principiële inbreuk zal betekenen op het door hen voorgestane systeem. Zij achten een zodanige inbreuk echter in die bijzondere omstandigheden onvermijdelijk.

De in dit hoofdstuk weergegeven beperking van de competentie van de tot straffen bevoegde meerdere houdt, gevoegd bij de hierna te noemen nieuwe regeling voor het beroep en de disciplinaire procedure, afdoende waarborgen in zodat de uit praktisch oogpunt onontbeerlijke continuering van strafbevoegdheid bij de militaire hiërarchie de ondergetekenden volledig aanvaardbaar voorkomt.

8. Het militaire tuchtprocesrecht

De keuze van de ondergetekenden voor de commandant als tuchtrechter is mede gebaseerd op de overweging dat in het toekomstige militaire tuchtrecht het tuchtproces uitvoeriger dan thans zal worden geregeld en met voldoende waarborgen zal worden omgeven.

Op grond van hun eerder vermelde algemene visie op het tuchtrecht gaan zij ervan uit dat de beginselen die aan het strafproces ten grondslag liggen eveneens voor het disciplinair proces tot uitgangspunt dienen. Afwijkingen van het strafprocesrecht in de disciplinaire procedure komen de ondergetekenden – en dan uitsluitend op grond van praktische argumenten – alleen aanvaardbaar voor, indien voor tuchtzaken beroep openstaat op de **onafhankelijke** militaire rechter, die de zaak kan behandelen overeenkomstig de regels die in **strafzaken** gelden. Hierin zal een belangrijke waarborg voor de gerapporteerde zijn gelegen.

De regels voor de procedure in eerste aanleg die de ondergetekenden zich voorstellen zullen wel afwijkingen vertonen van het strafprocesrecht. De procedureregels zullen dan ook meer gericht moeten zijn op een doeltreffende instructie van de tot straffen bevoegde commandant met betrekking tot de wijze waarop hij tot een verantwoorde beslissing kan geraken, dan op het stellen van op straffe van nietigheid in acht te nemen vormen.

De procedure in eerste aanleg zal voorts geen tijdrovend karakter mogen hebben. Sancties ter handhaving van de interne orde, die eerst na **geruime** tijd worden ten uitvoer gelegd verliezen hun effectiviteiten daarmede hun rechtvaardiging. Ook van vergrijpen tegen de discipline verdachte militairen hebben er recht op omtrent de afdoening niet te lang in het onzekere te verkeren. De geringe ernst van de feiten waarom het gaat brengt mede dat die tijd kort kan zijn.

De eisen van zorgvuldigheid en snelheid tegen elkaar afwegend komen de ondergetekenden tot de volgende hoofdregels die bij de procedure in eerste aanleg zullen moeten **gelden** :

De gerapporteerde behoort **tijdig vóór** het onderzoek in kennis te worden gesteld van de tegen hem ingebrachte beschuldiging, die van zo feitelijke aard moet zijn dat het hem mogelijk is zijn verweer hiertegen voor te bereiden. Het onderzoek moet in beginsel in zijn tegenwoordigheid door de strafoplegger zelf worden gehouden. De gerapporteerde heeft het recht getuigen op te geven die in zijn bijzijn worden gehoord. Ten aanzien van het bewijs dienen wettelijke regels in acht te worden genomen zoals vermeld in het rapport van de commissie-Lagerwerff). Een voor de gerapporteerde belastende beslissing dient de gronden aan te geven waarop die beslissing is gebaseerd. Bij bestraffing moet de gewraakte gedraging **feitelijk** worden omschreven en de overtreden gedragsregel aangeduid.

De gerapporteerde zal zich kunnen doen bijstaan door een door hemzelf te kiezen vertrouwensman. Op praktische gronden zal deze keuze bij de behandeling in eerste aanleg beperkt dienen te zijn tot personen die behoren tot het onderdeel van de gerapporteerde. Zo zal in veel gevallen, in verband met de plaats waar, of de omstandigheden waarin de betreffende eenheid zich bevindt, een andere keuze feitelijk welhaast uitgesloten zijn.

Overeenkomstig het advies van de grote meerderheid van de **commissie-Lagerwerff** zal, mede ten einde de eenheid van beleid met betrekking tot de toepassing van straffen te bevorderen, beroep bij de **onafhankelijke** militaire rechter worden opengesteld tegen de beslissing van de tuchtrechter in eerste aanleg. Voor de procedure in beroep zullen nagenoeg dezelfde regels gelden als bij de procedure in strafzaken. Daarmede zal ook voor het tuchtproces een sluitend stelsel van waarborgen zijn gegeven. De ondergetekenden menen dat, onverminderd de bevoegdheid van de **beroeps**-instantie tot schorsing van de tenuitvoerlegging van de straf, aan dit beroep geen opschortende werking kan worden toegekend. De commandant moet immers een middel hebben om onmiddellijk op te treden tegen normschendingen en daarmee een generaal-preventieeffect te bereiken dat de goede gang van zaken, waarvoor hij verantwoordelijk is, kan bevorderen.

---

¹⁾ Zie bijlage.

De wettelijke structuur van het nieuwe militaire tuchtrecht

Met betrekking tot de wettelijke vorm, waarin het militaire tuchtrecht zal worden gegoten, zijn de ondergetekenden van mening dat het niet mogelijk zal blijken de gehele materie in een formele wet te regelen.

Uit taak en doelstelling van de krijgsmacht vloeien enkele regels voort, die voor alle militairen ongeacht hun functie gelden. Daarnaast brengt de steeds toenemende differentiatie en specialisatie in deeltaken binnen de krijgsmacht echter met zich mee, dat met die taken de verantwoordelijkheden en derhalve ook de aan het gedrag te stellen eisen, variëren. Voor beide categorieën regels geldt voorts dat zij tijdgebonden kunnen zijn en door wijzigingen in omstandigheden en in technische of organisatorische inzichten achterhaald kunnen worden; meer dan elders kan in de krijgsmacht een snelle aanpassing noodzakelijk zijn.

Om deze redenen zijn de ondergetekenden van mening dat de bevoegdheid tot het vaststellen van algemeen geldende gedragsregels moet worden gedelegeerd aan de Kroon, terwijl het vaststellen van bijzondere voorschriften ter zake van de dienst, evenals thans, door of namens de Minister van Defensie zal moeten geschieden.

Deze delegatie dient echter beperkt te blijven. De wet dient daarbij tevens de grenzen aan te geven van de bevoegdheid voorschriften uit te vaardigen en van het terrein waarop deze voorschriften betrekking mogen hebben.

De algemene regels van het militaire tuchtrecht, die de rechtszekerheid en de rechtswaarborgen van de militairen betreffen, zullen echter in de formele (rijks)wet worden opgenomen. Dit geldt in elk geval voor:

1. de delegatie van wetgevende bevoegdheid met de daaraan verbonden beperkingen en toetsingsmogelijkheden, zoals hierboven reeds aangeduid, met strafbaarstelling van de krachtens deze delegatie gegeven regels;
2. de gedragsregels die uitoefening van grondrechten en het genot van de fundamentele vrijheden beperken;
3. een limitatieve opsomming van de sancties;
4. de aanwijzing en de omvang van de bevoegdheid van de tuchtrechter;
5. het tuchtprocesrecht.

Indien de bovengenoemde punten nauwkeurig in een formele wet zullen zijn geregeld, is naar de mening van de ondergetekenden daarmee een voldoende vastomlijnd en gewaarborgd kader vastgesteld waarbinnen het bepalen van de concrete gedragsregels aan lagere organen kan worden gedelegeerd.

Deze op elkaar afgestemde rechtsvoorschriften zullen echter niet meer tevens als handleiding voor militairen kunnen dienen. Daarvoor is een rechtsvoorschrift ook niet bestemd.

Met betrekking tot een aantal in deze rechtsvoorschriften opgenomen onderwerpen zal een afzonderlijke handleiding voor de militair worden ontworpen.

De Minister van Defensie,
H. J. DE KOSTER.

De Minister van Justitie,
VAN AGT.

1. *Lijst van geciteerde wetsartikelen*

Wetboek van Militair Strafrecht

Artikel 38: Niet strafbaar is hij die in tijd van oorlog binnen de grenzen zijner bevoegdheid een naar de regelen van het oorlogsrecht geoorloofd feit begaat, of wiens bestraffing strijdig zou zijn met een verdrag, geldende tussen Nederland en de mogendheid waarmede Nederland in oorlog is, of met enig voorschrift, ingevolge zodanig verdrag vastgesteld.

Artikel 114: 1. De militair die weigert of opzettelijk nalaat, te gehoorzamen aan enig dienstbevel, of die zodanig eigendunkelijk overschrijdt, wordt, als schuldig aan opzettelijke ongehoorzaamheid, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en negen maanden.

2. Indien het feit is gepleegd in tijd van oorlog, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

3. Het maximum der in het eerste en het tweede lid gestelde straffen wordt verdubbeld:

1e. indien de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen;

2e. indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen, sedert de schuldige een hem wegens gelijk misdrijf bij vonnis opgelegde straf geheel of ten dele heeft ondergaan, of sedert die straf hem geheel is kwijtgescholden; of indien tijdens het plegen van het misdrijf het recht tot uitvoering dier straf nog niet is verjaard;

3e. indien twee of meer personen gezamenlijk of ten gevolge van samsenspanning het misdrijf plegen;

4e. indien de schuldige tevens een andere militair tot het misdrijf aanzet;

5e. indien hij het misdrijf pleegt bij een gevecht met de vijand.

4. Indien het in het eerste of het in het tweede lid omschreven misdrijf vergezeld gaat van twee of meer der in nr. 1–5 vermelde omstandigheden,

wordt het maximum der in het derde lid gestelde straffen nogmaals met de helft daarvan verhoogd

5. Indien het bevel het werkdadig optreden tegen de vijand, of de bestrijding van ogenblikkelijk zeegevaar betrof, wordt de schuldige gestraft met de dood, levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Wet op de krijgstucht

Artikel 2: Krijgstuchtelijke vergrijpen zijn:

1e. alle niet in enige strafwet omschreven feiten, strijdig met enig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde;

2e. de strafbare feiten, waarvan de militaire rechter kennis kan nemen, voor zover zij onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, doch tevens van zo lichte aard dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.

Reglement betreffende de krijgstucht

Artikel 10: 1. De door de meerdere te geven bevelen moeten betrekking hebben op den dienst en tevens gegrond zijn op rede en billijkheid.

2. De meerdere zal er naar streven zijne bevelen te geven kort en bondig, stellig en duidelijk, daarbij rekening houdende met de omstandigheden en met den persoon tot wien het bevel wordt gericht.

3. Hij is aansprakelijk voor de wettigheid, de strekking en de doelmatigheid van de door hem gegeven bevelen.

Artikel 11: 1. De militair is verplicht de hem mondeling of schriftelijk gegeven dienstbevelen en de voor hem geldende dienstvoorschriften stipt op te volgen.

2. Van den militair mag worden verwacht, dat hij zijn plicht zal doen met toewijding aan de belangen van den dienst. Hij zal de **opvolging** van de hem gegeven dienstbevelen en de voor hem geldende dienstvoorschriften niet afhankelijk stellen van zijn oordeel omtrent hunne strekking en doelmatigheid, doch daaraan voldoen te goeder trouw en naar zijn beste weten en kunnen.

Artikel 12: 1. De algemene verplichting van den militair tot gehoorzaamheid mag evenwel nimmer leiden tot onzelfstandigheid, besluiteloosheid, gebrek aan durf of werkeloos blijven.

2. Indien het een militair blijkt dat, als gevolg van **wijziging** der omstandigheden sedert het ogenblik waarop het bevel gegeven werd, of van het bestaan van een anderen toestand ter plaatse dan door den **last-**

gever werd ondersteld, een hem door een meerdere gegeven dienstbevel niet uitvoerbaar is of de uitvoering daarvan in strijd zou zijn met het algemeen of militair belang waarop het bevel betrekking had, zal hij den zedelijken moed hebben om, wanneer nieuwe bevelen niet of niet tijdig door hem kunnen gevraagd of verkregen worden, zelfstandig te handelen. Hij zal dan zijn eigen inzicht volgen, naar gelang van de omstandigheden of van den door hem bevonden toestand. In zodanig geval zal hij echter den lastgever ten spoedigste in kennis stellen met de door hem getroffen maatregelen en met de reden der afwijking of niet-nakoming van het ontvangen bevel.

3. De militair zal hij het ontvangen van twee opvolgende, met elkaar strijdige dienstbevelen van verschillende meerderen, den laatsten lastgever bekend maken met het vooraf door hem ontvangen bevel.

Hij is, indien de laatste lastgever het door hem gegeven bevel niettemin handhaaft, verplicht aan dit bevel te gehoorzamen.

W e t O o r l o g s s t r a f r e c h t

Artikel 10: Ten aanzien van de feiten, bedoeld in de artikelen 8 en 9 zijn de artikelen 42 en 43 van het Wetboek van Strafrecht niet van toepassing.

Artikel 8: 1. Hij die zich schuldig maakt aan schending van de wetten en gebruiken van de oorlog wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren.

2. Gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren wordt opgelegd:

1e. indien van het feit de dood of zwaar lichamelijk letsel van een ander te duchten is;

2e. indien het feit een onmenselijke behandeling inhoudt;

3e. indien het feit inhoudt het een ander dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden;

4e. indien het feit plundering inhoudt.

3. De doodstraf, levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren wordt opgelegd:

1e. indien het feit de dood of zwaar lichamelijk letsel van een ander tengevolge heeft dan wel verkrachting inhoudt;

2e. indien het feit inhoudt geweldpleging met verenigde krachten tegen een of meer personen dan wel geweldpleging tegen een dode, zieke of gewonde;

3e. indien het feit inhoudt het met verenigde krachten vernielen, beschadigen, onbruikbaar maken of wegmaken van enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort;

4e. indien het feit, in het voorgaande lid bedoeld onder 3e of 4e, wordt gepleegd met verenigde krachten;

5e. indien het feit uiting is van een politiek van stelselmatige terreur of wederrechtelijk optreden tegen de gehele bevolking of een bepaalde groep daarvan ;

6e. indien het feit inhoudt een schending van een gegeven belofte, of een schending van een met de tegenpartij als zodanig gesloten overeenkomst;

7e. indien het feit inhoudt misbruik van een door de wetten en gebruiken van de oorlog beschermde vlag of teken dan wel van de militaire onderscheidingsteken of de uniform van de tegenpartij.

Artikel 9. Met gelijke straf als gesteld op de in het voorgaande artikel bedoelde feiten wordt gestraft hij die opzettelijk toelaat, dat een aan hem ondergeschikte een zodanig feit begaat.

Wetboek van Strafrecht

Artikel 42: Niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een wettelijk voorschrift.

Artikel 43: 1. Niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een ambtelijk bevel, gegeven door het daartoe bevoegde gezag.

2. Een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel heft de strafbaarheid niet op, tenzij het door den ondergeschikte te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en de nakoming daarvan binnen den kring zijner ondergeschiktheid was gelegen.

Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

Artikel 5: 1. Een ieder heeft recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid.

Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve in de navolgende gevallen en langs wettelijke weg:

a. indien hij op rechtmatige wijze wordt gevangen gehouden na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter;

b. indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gevangen wordt gehouden, wegens weigering een overeenkomstig de wet door een rechter gegeven bevel op te volgen of ten einde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;

c. indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gevangen gehouden ten einde voor de bevoegde rechterlijke instantie te worden geleid, wanneer redelijke termen aanwezig zijn om te vermoeden, dat hij een strafbaar feit heeft begaan of indien er redelijke gronden zijn om aan te nemen,

dat het noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan of te ontvluchten nadat hij dit heeft begaan;

d. in het geval van rechtmatige gevangenhouding van een minderjarige met het doel in te grijpen in zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige gevangenhouding, teneinde hem voor het bevoegde gezag te geleiden;

e. in het geval van rechtmatige gevangenhouding van personen, die een besmettelijke ziekte zouden kunnen verspreiden, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of van landlopers;

f. in het geval van rechtmatige arrestatie of gevangenhouding van personen ten einde hen te beletten op onrechtmatige wijze het land binnen te komen, of indien tegen hen een uitwijzings- of uitleveringsprocedurehangende is.

2. Iedere gearresteerde moet onverwijld en in een taal, welke hij verstaat, op de hoogte worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen welke tegen hem zijn ingebracht.

3. Een ieder die gearresteerd is of gevangen wordt gehouden, overeenkomstig lid 1c van dit artikel, moet onmiddellijk voor een rechter worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd verklaard is om rechterlijke macht uit te oefenen, en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld. De invrijheidstelling kan afhankelijk worden gesteld van een waarborg voor de verschijning van de betrokkene in rechte.

4. Een ieder, die door arrestatie of gevangenhouding van zijn vrijheid is beroofd, heeft het recht voorziening te vragen bij de rechter opdat deze op korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding en zijn invrijheidstelling beveelt, indien de gevangenhouding onrechtmatig is.

5. Een ieder die het slachtoffer is geweest van een arrestatie of een gevangenhouding in strijd met de bepalingen van dit artikel, heeft recht op schadeloosstelling.

Artikel 6: 1. Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgung, heeft een ieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Het vonnis moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en het publiek worden ontzegd, gedurende het gehele proces of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of 's lands veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van partijen bij het proces dit eisen of, in die mate als door de rechter

onder bepaalde omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer openbaarmaking de belangen van de rechtspraak zou schaden.

2. Een ieder, die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld volgens de wet bewezen wordt.

3. Een ieder, die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, heeft ten minste de volgende rechten:

a. onverwijld, in een taal welke hij verstaat, en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging;

b. te beschikken over voldoende tijd en faciliteiten welke nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging;

c. zich zelf te verdedigen of de bijstand te hebben van een raadsman naar zijn keuze, of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen kosteloos door een toegevoegd advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien het belang van de rechtspraak dit eist;

d. de getuigen à charge te ondervragen of doen ondervragen en het oproepen en de ondervraging van getuigen à décharge te doen geschieden op dezelfde voorwaarden als het geval is met de getuigen à charge;

e. zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de taal, welke ter zitting wordt gebezigd, niet verstaat of niet spreekt.

II. Geciteerde passage uit het rapport-Lagerwerff

Bewijsmiddelen in het tuchtrecht

De minima waarop de overtuiging van de strafoplegger moet zijn gebaseerd dienen limitatief te worden vastgelegd. Hiermede is de grond ontnomen aan de stelling dat strafoplegging in het militaire tuchtrecht in de praktijk uitsluitend zou geschieden op „bloot gemoedelijke overtuiging”. De gronden van overtuiging welke formele bewijsminima zijn en derhalve op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven worden in twee groepen verdeeld:

I. Gronden welke elk voor zich tot overtuiging kunnen leiden:

a. het constateren van het plegen van het vergrijp door de tuchtrechter zelf;

b. het rapporteren van een militair, die uit hoofde van zijn bijzondere taak of functie of hogere militaire rang, rapport heeft uitgebracht omtrent feiten welke hem uit eigen waarneming bekend zijn;

c. de ambtsedige verklaring van een bevoegde opsporingsambtenaar, als bedoeld in het Wetboek van Strafvordering, omtrent feiten welke hem uit eigen waarneming bekend zijn;

d. de ambtsedige verklaring van een bevoegde opsporingsambtenaar in Suriname en de Nederlandse Antillen omtrent feiten welke hem uit eigen waarneming bekend zijn.

II. Gronden welke slechts hetzij gecombineerd hetzij meervoudig tot overtuiging kunnen leiden:

- a.* verklaring van de verdachte;
- b.* verklaring van een getuige;
- c.* verklaring van een deskundige;
- d.* aanwijzingen van andere aard.

Formulering van deze gronden is zowel voor de rechtszekerheid als voor de praktische toepassing van het tuchtrecht gewenst.

Er zij nog op gewezen dat het hanteren van deze gronden in de praktijk niet nieuw is doch dat deze thans formeel worden vastgelegd.

Ook al is aan de hierboven vermelde bewijsminima voldaan, dan dient de tuchtrechter niettemin persoonlijk overtuigd te zijn dat het feit door de betrokkene is gepleegd, alvorens tot strafoplegging kan worden overgegaan. De tuchtrechter dient er bovendien van overtuigd te zijn dat het gepleegde feit aan betrokkene kan worden verweten. Bij het noemen van het onder *I.b.* vermelde rapport van een militair die uit hoofde van zijn bijzondere taak of functie verslag doet, is in het bijzonder gedacht aan de militair die is aangesteld in een toezienende of controlerende hoedanigheid en uit hoofde daarvan een mededeling doet, waartoe hij van ambtswege is verplicht.

„Aanwijzingen van andere aard” (*II.d.*) kunnen onder meer betrekking hebben op z.g. „stille getuigen”, sporen, documenten, enz.

BOEKAANKONDIGING

Stigmatisering. Diesrede, uitgesproken door prof. dr. H. BIANCHI op woensdag 20 oktober 1971 aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. N.V. Uitgeversmaatschappij AE. E. Kluwer, Deventer. f 7,50.

Onder stigmatisering verstaat men in de sociaal-wetenschappelijke literatuur, als dus prof. BIANCHI, het verschijnsel dat de samenleving afwijkende individuen op een bepaalde manier zichtbaar en herkenbaar maakt.

Na een kort theoretisch overzicht over de categorisering als noodzaak, maakt hij eerst een korte tocht naar de culturele achtergronden van het stigmatiseringsverschijnsel, ook historisch gezien. Vervolgens vraagt hij zich af welke groepen de samenleving uitkiest als voor stigmatisering geschikte personen. Enkele groepen die *altijd* tot de kring der gestigmatiseerden behoord hebben zijn, volgens prof. BIANCHI, de delinquenten en de psychisch gestoorden. Tot deze groeperingen beperkt hij zich in zijn verdere betoog.

Vervolgens stelt prof. BIANCHI vast met welke categorieën we in het stigmatiseringsveld te maken hebben en welke rollen daar gespeeld worden. Twee rollen vallen heel duidelijk op: A. de primaire stigmatisanten, d.z. degenen, die uit hoofde van hun functie of status, in de positie verkeren dat zij als „brandmerkspecialist” mogen optreden. Ten aanzien van delinquenten is dit het corps van participanten aan de strafjustitie, en B. de gestigmatiseerden.

Daarnaast bestaan nog twee andere categorieën, die echter geen duidelijke rol vervullen, nl. de secundaire stigmatisanten, d.w.z. het publiek en de stigmabelen, mensen die op grond van bepaalde omstandigheden een verhoogd risico lopen ooit gestigmatiseerd te worden.

Na al dit theoretisch materiaal bijeengebracht te hebben om verklaringen te vinden voor het stigmatiseringsverschijnsel, trekt prof. BIANCHI enkele voorlopige conclusies. Ten aanzien van het stigmatiseringseffect in de strafrechtspleging maakt hij enkele behartenswaardige opmerkingen: „Een stigma (in de strafrechtspleging) eenmaal aangebracht, kan vaak „levenslang duren. Het heeft vaak een veel erger en fnuikender effect op „de persoonlijkheid van de delinquent dan welke vrijheidsstraf ook. Het „stigma begint vaak zijn consequentie pas te doen gevoelen na de vrijlating. Het stigma doorkruist volledig en oncontroleerbaar de straftoewijzing, en maakt alle goede bedoelingen van de naar tijd en kwaliteit „zorgvuldig toegemeten straf of maatregel tot een klucht”.

Prof. BIANCHI besluit dan zijn rede met het suggereren en bespreken van twee modellen die voor een verdere theoretische analyse van het stigmatiseringsveld noodzakelijk zijn. Het eerste model legt zich bij de stigmatisering neer, maar probeert nochtans het aantal stigmatiseringen zo klein mogelijk te houden. Het tweede model tracht stigmatisering geheel weg te krijgen uit onze samenleving.

MR. H. RAAYMAKERS

overige toetsingsgronden, als in art. 58 lid 1 der wet omschreven, kunnen niet meer aan de orde komen (Ambtenarenwet 1929, art. 104) 216

Algemene invaliditeit, beroepsinvaliditeit, arbeidsongeschiktheid

In verband met een in dienst opgelopen knieletsel is gedaagde uit de militaire dienst ontslagen en in het genot gesteld van een voorlopig invaliditeitspensioen krachtens de bepalingen van de Pensioenwet voor de Landmacht 1922. Ingaande 1 juli 1968 werd hem dit pensioen opnieuw voorlopig, en wel voor de tijd van 2 jaren toegekend, naar een invaliditeit van 10%.

De C.R.v.B. verstaat onder ***invaliditeit*** de in een percentage uit te drukken mate van de lichamelijke en geestelijke tekortkomingen en beperkingen, welke de belanghebbende in verhouding tot een geheel valide persoon van gelijke leeftijd in het dagelijkse leven in het algemeen ondervindt.

Afwijking van de algemene invaliditeit ten voordele van de beroepsinvaliditeit acht de Raad niet alleen toelaatbaar in geval de belanghebbende werkzaam is gebleven in zijn oude, tevoren reeds uitgeoefende beroep, alsmede gedurende de tijd van een omscholing tot een ander beroep, maar ook in die gevallen, waarin de lichamelijke of geestelijke beperkingen van de belanghebbende, ook na omscholing, in zijn nieuwe beroep zodanig belemmerend werken, dat de invaliditeit in het nieuwe beroep hoger is dan de algemene invaliditeit.

De Raad acht de algemene invaliditeit van gedaagde weliswaar 10%, doch oordeelt dat zijn invaliditeit in zijn nieuwe beroep van fijnbankwerker met 15% (afgerond 20%) juist is gewaardeerd, gelet met name op het niet kunnen verrichten van overwerk. (Alg. Mil. pensioenwet, art. E.4 en E.6; Pensioenwet voor de Landmacht 1922, art. 16) 224

Wetgeving

Nota inzake de herziening van het militaire tuchtrecht (Hoofdlijnen van een nieuw militair tuchtrecht in verband met het rapport van de commissie Lagerwerff) 229

Boekaankondiging

Prof. Dr. H. Rianchi. Stigmatisering. Diesrede 294

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. A. F. *Steffen*, Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;
Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. W. *Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. C. *Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. W. A. J. *Wevers*, Luitenant ter *Zee* van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. W. H. *Vermeer*, Borskilaan 14 te Bloemendaal, Telefoon no. 238554 of 238558-020 (na 18 uur: 254678-023).

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. A. *Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. A. D. *Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. J. M. van *Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res.-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”.*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV

Mei/Juni 1972

Aflevering

5

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Strafrechtspraak

Overtreding van de artikelen 9, 12 en 26 van de Jachtwet door met een geweer op hazen en eenden te schieten, terwijl hem de uitoefening van de jacht niet was toegestaan, hij niet in het bezit was van een geldige jachtakte en de jacht op hazen en eenden niet was geopend. Verbeurdverklaring van het geweer (luchtbuks). Toepassing van het voor volwassenen geldende strafrecht voor de minderjarige beklaagde (Jachtwet art. 9, 12 en 26) 257

Beslissing dat geen informatiën zullen worden genomen.
Beschikking tot verwijzing van 15 oktober 1971; dagvaarding van 18 november 1971; in persoon aan beklaagde betekend op 23 november 1971.
Krijgsraad: Fiscaal is niet (meer) ontvankelijk in zijn strafvordering wegens overschrijding van de termijn van één maand als bedoeld in art. 27. **R.Z.** Vrijspraak.
H.M.G.: Het verzuim van bedoelde termijn om te dagvaarden is niet door de Wet met nietigheid getroffen. Bovendien kan de fiscaal pas na ontvangst van de betreffende stukken weten dat of wie hij moet dagvaarden, zodat de termijn eerst begint te lopen na ontvangst van die stukken (cfm. art. 112 **R.Z.**). Ook ten deze is een redelijke termijn als bedoeld in art. 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens niet overschreden. Op uitdrukkelijk verzoek van de verdachten beslist het Hof tevens in de hoofdzaak.
Memorie van Appél (**R.Z.** art. 27, 112, 112a; **R.L.Lu.** art. 30, 114, 114a; **P.I.** art. 77; **W.Sr.** art. 310; **W.Sv.** art. 244, 253; Europees Verdrag Mensenrechten art.6) 260

Feitelijke bedreiging met geweld van een meerdere: als matroos onder drankinvloed aan boord teruggekomen, de hut van de eerste officier binnengedrongen en deze, terwijl hij lag te slapen, met een mes bedreigd, daarbij uitroepende, dat hij die meerdere aan het mes zou rijgen (**W.M.Sr.** art. 116; **R.Z.** art. 220 e.v.) 268

Als korporaal samen met zijn echtgenote uit een herenmodezaak een kostuum weggenomen en zich toegeëigend (**W.Sr.** art. 311) 273

Gezamenlijk en in vereniging met twee andere dpl. sergeanten een aantal **P.S.U.**-goederen weggenomen en zich wederrechtelijk toegeëigend. Voorwaardelijke militaire detentie en ónvoorwaardelijke geldboete (**W.M.Sr.** art. 11; **W.Sr.** art. 311, 4) 275

Gezamenlijk en in vereniging met twee andere dpl. sergeanten een aantal **P.S.U.**-goederen weggenomen en zich wederrechtelijk toegeëigend (voorwaardelijke militaire detentie en ónvoorwaardelijke geldboete. (**W.M.Sr.** art. 11; **W.Sr.** art. 311, 3) 277

Gezamenlijk en in vereniging met twee andere dpl. sergeanten een aantal **P.S.U.**-goederen weggenomen en zich wederrechtelijk toegeëigend (voorwaardelijke militaire detentie en ónvoorwaardelijke geldboete. (**W.M.Sr.** art. 11; **W.Sr.** art. 311, 4) 278

Opzett. ongeoorf. afwezigheid van 27 maart 1971 na nachtpermissie tot 29 maart 1971 en van 2 april 1971 tot 19 april 1971. (**W.M.Sr.** art. 97) 280

Tuchtrechtspraak

Een reserve-sergeant Milva had: (1) in strijd met de voorschriften na het avondappel de kazerne waarin zij gehuisvest was, verlaten en was daarna circa 1½ uur ongeoorloofd afwezig geweest; (2) tijdens de diensturen had zij zonder

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 17 november 1971

President: Mr. R. Prins (plv.); Leden: J. A. J. M. van der Meulen, Kapitein-Luitenant ter zee vlieger en Mr. G. L. Coolen, Luitenant ter zee van administratie der 1e klasse.

Overtreding van de artikelen 9, 12 en 26 van de Jachtwet door met een geweer op hazen en eenden te schieten, terwijl hem de uitoefening van de jacht niet was toegestaan, hij niet in het bezit was van een geldige jachtakte en de jacht op hazen en eenden niet was geopend.

Verbeurdverklaring van het geweer (luchtbuks).

Toepassing van het voor volwassenen geldende strafrecht voor de minderjarige beklaagde.

(Jachtwet art. 9, 12 en 26).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.J., geboren te Drachten op 27 september 1954, matroos der derde klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz;

Gezien de dagvaarding d.d. 24 oktober 1971 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 27 maart 1971, te Drachten, gemeente Smal-,
„lingerland, op een perceel grond (namelijk een perceel weiland) gelegen
„ten zuiden van de openbare weg, het Zuiderend, aldaar, heeft gejaagd
„op wild in de zin van de Jachtwet, (hij, beklaagde, schoot namelijk als-
„toen aldaar met behulp van een geladen geweer op (een) haas (hazen)
„en/of op (een) (wilde) eend (eenden), in ieder geval op wild in de zin van
„de Jachtwet, teneinde die haas (hazen) en/of die (wilde) eend (eenden),
„in ieder geval dat wild te bemachtigen en/of te doden, terwijl hij, be-
„klaagde, zulks deed:

„1°. anders dan ter uitoefening van het genot van de jacht dat hem toe-
„kwam of waarvan de uitoefening hem was toegestaan als omschreven in
„artikel 9 van de Jachtwet;

„2°. zonder in het bezit te zijn van een geldige jachtakte;

„3°. terwijl de jacht op dat wild niet was geopend”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde:

Overwegende, dat een door de Officier-commissaris bij de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage opgemaakt proces-verbaal, ddo. 11 augustus 1971, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd, als aan deze Officier-commissaris op genoemde datum afgelegde verklaring, gerecolleerd op 12 augustus 1971, van J.J., als *beklaagde*:

dat hij op 27 maart 1971, met zijn vrienden F. Numan en Dijkstra, 's-middags is gaan jagen op een perceel grond, gelegen ten zuiden van de openbare weg, het Zuiderend, te Drachten, gemeente Smallingerland; dat hij toen in het bezit was van een buks, merk Telly, voorzien van het nummer 81890; dat hij in die buks loden kogeltjes gebruikte, kaliber 4,5 mm., waarvan hij toen één doosje a 500 stuks bij zich had; dat het zijn bedoeling was met het geladen geweer wild in de zin van de Jachtwet te bemachtigen of te doden; dat hij op genoemd perceel heeft gejaagd op hazen en eenden en daarbij op één haas en enige eenden heeft geschoten; dat hij zulks toen deed anders dan ter uitvoering van het genot van de jacht dat hem toekwam of waarvan hem de uitoefening was toegestaan als omschreven in artikel 9 van de Jachtwet, terwijl hij niet in het bezit was van een geldige jachtakte en wist dat de jacht op bedoeld wild niet was geopend omdat het jachtseizoen voor dat wild gesloten was;

Overwegende, dat een door de Officier-commissaris bij de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage opgemaakt proces-verbaal, ddo. 15 september 1971, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd, als aan deze Officier-commissaris op genoemde datum onder ede afgelegde verklaring van *Fokke Numan, als getuige*:

dat hij op 27 maart 1971, met zijn vrienden Dijkstra en J.J. is gaan jagen op een perceel grond, gelegen ten zuiden van de openbare weg, Het Zuiderend te Drachten, gemeente Smallingerland; dat zij aldaar alle drie met een buks op een haas en enige eenden hebben geschoten; dat zij zulks deden anders dan ter uitvoering van het genot van de jacht, dat hen toekwam of waarvan de uitoefening hen was toegestaan, als omschreven in artikel 9 van de Jachtwet, terwijl noch hijzelf, noch J., noch Dijkstra in het bezit was van een geldige jachtakte en zij voorts wisten dat de jacht op genoemd wild niet was geopend, omdat het jachtseizoen daarvoor gesloten was:

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen beklaagde onder aanhef en sub 1°, 2° en 3° ten laste is gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij op 27 maart 1971, te Drachten, gemeente Smallingerland, op „een perceel grond gelegen ten zuiden van de openbare weg, liet Zuider-

„land, aldaar, heeft gejaagd op wild in de zin van de Jachtwet, (hij, „beklaagde, schoot namelijk **alstoen** aldaar met behulp van een geladen „geweer op een haas en eenden), in ieder geval op wild in de zin van de „Jachtwet, teneinde die haas en die eenden, in ieder geval dat wild te „bemachtigen of te doden, terwijl hij, beklagde, zulks deed:

„1°. anders dan ter uitoefening van het genot van de jacht dat hem toe- „kwam of waarvan de uitoefening hem was toegestaan als omschreven in „artikel 9 van de Jachtwet;

„2°. zonder in het bezit te zijn van een geldige jachtakte;

„3°. terwijl de jacht op dat wild niet was geopend”;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwali- ficieerd als:

1. „Overtreding van artikel 9 Jachtwet”,

2. „Overtreding van artikel 12, lid I Jachtwet”,

3. „Overtreding van artikel 26, lid 1, aanhef en sub **a** Jachtwet”,

zijnde elk dezer overtredingen strafbaar gesteld bij artikel 70 Jachtwet;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat beklagde ten tijde van het begaan van de **strafbare** feiten de leeftijd van zestien, doch niet die van achttien jaren had bereikt, doch dat de Krijgsraad grond vindt in de ernst van de begane feiten en de persoonlijkheid van de dader, recht te doen overeenkomstigde bepalingen vervat in de titels voorafgaande aan titel VIIIA van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht de blijkens, zich in het procesdossier van beklagde bevindende, „Kennisgeving van inbe- „**slagneming**” nr. 906, ddo. 27 maart 1971 van de gemeentepolitie te Smallerland, aan beklagde toebehorende luchtbuks, merk Telly, kaliber 4,5 mm, voorzien van het nummer 81890, welke van beklagde in beslaggenomen werd en niet teruggegeven, verbeurd te verklaren, alsmede 15 loden luchtbukskogeltjes;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op **de ernst** van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, in aanmerking ge- nomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder **terzake** van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen en bijkomende straf moeten worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot: drie geldboeten van elk f 50, – en verbeurd- verklaring van de blijkens „Kennisgeving van inbeslagneming” nr. 906, ddo. 27 maart 1971, van de gemeentepolitie te Smallerland, van be- klaagde inbeslaggenomen en niet teruggegeven luchtbuks, merk „Telly”, kaliber 4,5 mm, voorzien van het nummer 81890 – Red.)

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 8 december 1971

President: Mr. R. Prins (plv.); *Leden:* W. F. Barbas, Kapitein-Luitenant ter zee en J. A. J. M. van der Meulen, Kapitein-Luitenant ter zee vlieger; *Raadsman:* Mr. H. Th. Bouma.

Beslissing dat geen informatiën zullen worden genomen.

Beschikking tot verwijzing van 15 oktober 1971; dagvaarding van 18 november 1971; in persoon aan beklagde betekend op 23 november 1971.

KRIJGSRAAD: fiscaal is niet (meer) ontvankelijk in zijn strafvordering wegens overschrijding van de termijn van één maand, vermeld in artikel 27 RZ. Vrijpraak wegens het niet aanwezig zijn van het recht tot strafvordering.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): Het verzuim van bedoelde termijn om te dagvaarden is niet door de Wet met nietigheid getroffen. Bovendien kan de fiscaal pas na ontvangst van de betreffende stukken weten dat of wie hij moet dagvaarden, zodat de termijn eerst begint te lopen na ontvangst van die stukken (cfm. artikel 112 RZ). Ook is ten deze een redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens niet overschreden.

Op uitdrukkelijk verzoek van de verdachte beslist het Hof tevens in de hoofdzaak.

(Verwezen wordt voorts naar de breedgemotiveerde Memorie van Appèl van de fiscaal, achter het vonnis opgenomen).

(RZ art. 27, 112, 112a, RLLu art. 30, 114, 114a; P.I. art. 77; W.Sr. art. 310; W.Sv. art. 244, 253; Eur. Verdrag Mensenrechten art. 6).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.P.G., geboren 14 mei 1950, zeemiliciën-hofmeester der 2e klasse, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 18 november 1971 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 21 augustus 1971 te ongeveer 04.00 uur te „Amsterdam met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weg- „genomen een herenfiets, merk Union, toebehorende aan een ander of „aan anderen dan aan hem, beklagde“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat beklagde bij beschikking no. 1138/I/71, op 15 oktober 1971 door de Commandant der Zeemacht in Nederland naar de militaire rechter werd verwezen;

dat bij bedoelde beschikking door genoemde autoriteit, overeenkomstig het advies van de Fiscaal, is bepaald dat in de zaak van beklagde geen informatiën behoren te worden genomen;

dat bedoelde beschikking niet werd gewijzigd;

Overwegende, dat de dagvaarding van beklagde vanwege de Fiscaal, gedagtekend op 18 november 1971, om *terzake* van vorenstaande *te*-lastelegging te dezer terechtzitting terecht te staan op 23 november 1971 door een dienaar van de openbare macht aan verdachte in persoon is betekend, zoals voorgeschreven in artikel 112a Rechtspleging bij de Zeemacht;

Overwegende, dat het tweede lid van artikel 27 Rechtspleging bij de Zeemacht voorschrijft dat indien, overeenkomstig het bepaalde in het eerste lid van dit artikel, geen informatiën worden genomen, de Fiscaal de zaak binnen een maand na de dag der verwijzing ter terechtzitting aanhangig maakt op de wijze als in – vorenbedoeld – artikel 112a, nadat de dag der terechtzitting overeenkomstig het tweede lid van artikel 112a Rechtspleging bij de Zeemacht – is vastgesteld;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op bovenaangehaalde artikelen Rechtspleging bij de Zeemacht, vermeent dat de fiscaal, nu deze, door de beklagde eerst op 23 november 1971 *terzake* van het feit waarvoor beklagde bij bedoelde beschikking tot verwijzing op 15 oktober 1971 naar de militaire rechter werd verwezen, te doen dagvaarden, niet tijdig heeft doen dagvaarden, in diens strafvervolgingte dier zake niet meer ontvankelijk is;

dat derhalve *terzake* van het aan beklagde ten laste gelegde feit geen recht tot strafvordering aanwezig is en beklagde behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 185, 188, 189,204 en 207 van de Rechtspleging bij de Zeemacht;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Spreekt de beklagde vrij.

Memorie van Appèl

inzake: de Fiscaal bij de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage, Mr. H. E. van Ee, appellant q.q., contra: H.P.G., zeemiliciën-hofmeesterder 2e klasse met groot verlof, geïntimeerde.

De Krijgsraad heeft de niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie uitgesproken op grond van overschrijding van de termijn bedoeld in artikel 27 Rechtspleging bij de Zeemacht (RZ). Dit artikel be-

paalt, dat de fiscaal de zaak binnen een maand na de dag der verwijzing ter terechtzitting aanhangig moet maken op de wijze zoals in artikel 112a RZ is bepaald, te weten door middel van een dagvaarding aan beklagde *inpersoon* betekend.

Andere soortgelijke termijnen komt men tegen in artikel 112 RZ. Merkwaardig daarbij is, dat het tijdstip waarop de termijn van 30 dagen begint te lopen verschillend is: in artikel 27 RZ is *de dag van verwijzing* beslissend, doch na een wijziging van de verwijzing *de dag waarop de desbetreffende beschikking aan defiscaal is toegezonden*, terwijl de termijn van artikel 112 RZ aanvangt op de dag *dat de fiscaal het rapport, genoemd in artikel 111 RZ ontvangen heeft*. Zonder twijfel is de regeling van artikel 112 RZ de meest juiste: in alle andere gevallen loopt de termijn reeds zonder dat daarvan iets bij het openbaar ministerie bekend hoeft te zijn. Dit laatste heeft dan ook tot gevolg dat in een geval als het onderhavige de fiscaal een niet-ontvankelijkheid hoort uitspreken op grond van verzuimen – zoals in casu een gebrek in de postverbinding met de commandant der zeemacht in Nederland, waardoor de verwijzing pas 30 dagen later werd ontvangen – die hij niet heeft kunnen voorkomen.

De memorie van toelichting op genoemde artikelen van de RZ vermeldt over de gestelde termijn niets. Volstaan wordt met te stellen dat, conform de regeling van strafvordering, het vroegere bevelschrift tot bijeenkomst van de Krijgsraad is vervangen door een dagvaarding, daarmede suggererende dat de in de artikelen 27 en 112 RZ neergelegde regeling overeenkomt met die van het Wetboek van Strafvordering. Niets is echter minder waar: essentieel is, dat in het burgerstrafproces de officier van justitie een dagvaarding kan uitbrengen via een gerechtelijk schrijven en zelfs door middel van openbare aanplakking, tengevolge waarvan de in de militaire rechtspleging voorgeschreven betekening *inpersoon* kan worden ontgaan. Voorts kan de termijn gesteld in artikel 244 van het Wetboek van Strafvordering (SV) indien nodig door de rechter worden verlengd, hetgeen evenzeer geldt voor de eventueel te stellen termijn ingevolge artikel 253 SV, terwijl de termijnen genoemd in de RZ niet verlengd kunnen worden. Tenslotte bepaalt artikel 255, 4^e lid SV dat indien ondanks alle ontsnappingsmogelijkheden toch de gestelde termijn is overschreden en de niet-ontvankelijkheid van de officier van justitie is uitgesproken, het Gerecht op vordering van de officier van justitie alsnog een nieuwe termijn kan stellen indien het algemeen belang dat dringend eist.

In het Wetboek van Strafvordering zijn derhalve de belangen van het openbaar ministerie en de verdachte aan alle kanten bezien en geregeld, terwijl overeenkomstige bepalingen in de militaire rechtspleging ontbreken.

De gevolgen daarvan lijken mij duidelijk: vele omstandigheden zijn denkbaar tengevolge waarvan een dagvaarding niet binnen 30 dagen *in*

persoon betekend kan worden, zoals b.v. ziekte, al dan niet ongeoorloofde afwezigheid, verblijf met verlof in het buitenland, gebrekkige postverbinding – in tijd van oorlog vaak geheel lamgelegd – met de schepen voor langere duur op zee, chicanes c.q. onzorgvuldigheid bij de betekenend ambtenaar aan boord van varende schepen, zomede chicanes van de zijde van beklagde die zich opzettelijk enige tijd „onbereikbaar^m houdt. In al deze gevallen zal het militair OM zich plotseling geconfronteerd zien met een verklaring van niet-ontvankelijkheid, tengevolge waarvan de zaak – hoe zwaar ook – stuk loopt.

De aan de orde zijnde vraag is: op welke wijze moet de militaire rechter op deze hoogste gebrekkige regeling reageren. De Krijgsraad heeft gemeend dit – in overeenstemming met de civiele strafrechtspraktijk – te moeten doen door het openbaar ministerie in zijn vordering niet-ontvankelijk te verklaren. Mijns inziens ten onrechte, omdat de regeling van bedoelde termijn in de militaire rechtspleging op geen enkele wijze in de pas loopt met die van het Wetboek van Strafvordering.

In de artikelen 27 en 112 RZ wordt op termijnverzuim geen nietigheid gesteld. Dit zou ook weinig zin hebben aangezien bij het uitspreken van de nietigheid van de dagvaarding iedere mogelijkheid om daarna alsnog een geldige dagvaarding uit te brengen ontbreekt: de termijn *is* en *blijft* verlopen; herstel is onmogelijk. Ook het uitlokken van een nieuwe beschikking tot verwijzing kan nimmer tot enig resultaat leiden, aangezien artikel 9a RZ bepaalt, dat intrekking van die beschikking – welke intrekking zal moeten voorafgaan aan het opnieuw uitbrengen – slechts mogelijk is *zolang de zaak nog niet ter terechtzitting aanhangig is gemaakt*. Bij de nietigverklaring van de dagvaarding zijn derhalve feitelijk alle mogelijkheden tot herstel van het vermelde verzuim uitgesloten. De meest aangewezen weg lijkt dan ook een eventuele nietigheid voor gedekt te houden indien beklagde daardoor niet in zijn belangen is geschaad, subs. het betreffende verzuim wordt geacht niet zo zeer het wezen van het strafproces te betreffen, dat dit tot nietigheid van de dagvaarding moet leiden (Vgl. HR 14-4-64, NJ 64.387).

Voor wat betreft een eventuele niet-onvankelijkheid komt het mij voor dat een soortgelijke situatie zich voordoet als bedoeld in het arrest van de Hoge Raad d.d. 7-4-1964, NJ 1964.386 (hoewel uiteraard betrekking hebbende op een andere casus, n.l. die waarin het ging over de niet-nakoming van de artikelen 488a en 488b SV). In het hiervoor liggend geval ware naar aanleiding van bedoeld arrest te overwegen: de genoemde voorschriften – artikelen 27 en 112 RZ – raken niet zó zeer het wezen van het strafproces – waarbij met name valt op te merken dat genoemde artikelen de strekking hebben in het strafproces een redelijke voortgang te verzekeren en in casu niet is gebleken dat van zulke voortgang geen sprake is geweest – dat niet-nakoming van één of meer van die voorschriften de niet-ontvankelijkheid van het militair openbaar ministerie ten gevolge

zouden moeten hebben, ook al is zodanige niet-ontvankelijkheid niet uitdrukkelijk in de wet voorzien.

Ik meen derhalve dat het onderhavige vonnis van de Krijgsraad moet worden vernietigd, waarbij ten aanzien van de ontvankelijkheid van de fiscaal te beslissen ware in laatstbedoelde zin.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 15 maart 1972

President: Mr. Lamers; Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals Majoor Coopmans, Bruinier en Van Nass (plv.) en Mr. Berkhout (plv.) Raadsman: Mr. H. Th. Bouma.

(Zie het vonnis, hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de akte van appel;

Gezien door de appellant ingediende memorie, behelzende de middelen en gronden, waarop het beroep steunt;

Gezien: . . . enz. ;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en beklagde **terzake** van het hem tenlastegelegde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van honderd gulden, subsidiair tien dagen hechtenis;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep niet kan verenigen zodat dit vonnis moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklagde is tenlastegelegd:

„dat hij, op of omstreeks 21 augustus 1971 te ongeveer 04.00 uur te „Amsterdam met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft „weggenomen een herenfiets, merk Union, toebehorende aan een ander of „anderen dan aan hem, beklagde”;

Overwegende, dat de beklagde op 19 januari 1970 als zeemilicien-hofmeester der derde klasse bij de zeemacht werd ingelijfd en op 19 oktober 1971 als zeemilicien hofmeester der tweede klasse met groot verlof werd gezonden;

Overwegende, dat beklagde bij beschikking van 15 oktober 1971 door de Commandant der Zeemacht in Nederland naar de militaire rechter werd verwezen, met de bepaling overeenkomstig het advies van de fiscaal dat in de zaak géén informatiën behoeften te worden ingewonnen, welke beschikking niet werd gewijzigd;

Overwegende, dat de dagvaarding om te dezer zake op 8 december 1971 terecht te staan vanwege de Fiscaal bij de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage op 23 november 1971 aan be-

klaagde in persoon werd betekend, nadat die fiscaal op 15 november 1971 de beschikking tot verwijzing had ontvangen;

Overwegende, dat de Krijgsraad heeft geoordeeld, dat aldus de termijn van één maand bedoeld in artikel 27, tweede lid, Rechtspleging bij de Zeemacht, binnen welke termijn de fiscaal behoort te dagvaarden, is overschreden, zodat de fiscaal in zijn strafvervolging niet meer kon worden ontvangen en beklaagde wegens het ontbreken van het recht tot strafvordering werd vrijgesproken;

Overwegende dienaangaande, dat het verzuim van de bedoelde termijn van dagvaarden, evenmin als die bedoeld in artikel 112 Rechtspleging bij de Zeemacht, uitdrukkelijk door de wet met nietigheid wordt getroffen;

Overwegende, dat de in beide artikelen bedoelde termijnen, evenals het dagvaarden als middel tot het aanhangig maken van de zaak ter terechtzitting, in de wet zijn opgenomen ter gelegenheid van een partiële wijziging bij de Rijkswet van 4 juli 1963 (stb. 294), welke wijziging blijkens de Memorie van Toelichting op dit punt beoogde de vroegere omslachtig bevonden bevelschriften tot bijeenkoming van de krijgsraad, uitgaande van de verwijzende autoriteit, te vervangen door een dagvaarding als in het commune strafprocesrecht voorzien;

Overwegende, dat bij dezelfde wijzigingswetgeving de vroegere verwijzing naar een bepaalde Krijgsraad werd vervangen door een verwijzing naar de militaire rechter in het algemeen, zodat tevens in de Rechtspleging bij de Zeemacht werd opgenomen het huidige artikel 32, bepalende dat de verwijzende autoriteit de beschikking tot verwijzing in handen stelt van de fiscaal bij diegene van meerdere Krijgsraden, die naar zijn mening bevoegd zal zijn van de zaak kennis te nemen, zulks ter verrichting van „het nodige”, waaronder ook valt te begrijpen het terstond dagvaarden zonder informatiën, nadat op verzoek en voordracht van de fiscaal een dag voor de terechtzitting door de president zal zijn bepaald, zoals artikel 27 Rechtspleging bij de Zeemacht in het tweede lid voorschrijft;

Overwegende, dat om diezelfde redenen thans in artikel 111 Rechtspleging bij de Zeemacht is opgenomen de bepaling, dat de fiscaal, aan wien de stukken na sluiting van de informatiën zijn toegezonden, mocht hij van oordeel zijn, dat een andere Krijgsraad bevoegd is, de stukken aan de fiscaal bij die Krijgsraad toezendt;

Overwegende, dat uit deze huidige regelingen blijkt, dat de fiscaal op wiens advies ingevolge artikel 8a Rechtspleging bij de Zeemacht een beschikking tot verwijzing is genomen – al dan niet met het advies tot het nemen van informatiën – niet noodzakelijkerwijs dezelfde is, als de fiscaal die na ontvangst van de betreffende stukken tot dagvaarding van de beklaagde zal hebben over te gaan en dat daaruit logischerwijs moet voortvloeien, dat ten aanzien van deze laatste, die immers eerst na ontvangst van die stukken kan weten dat of wie hij moet dagvaarden, de termijn van dagvaarding eerst begint te lopen, nadat hij die stukken zal

hebben ontvangen, zoals ook in ieder geval voor de zaken waarin informatiën wél zijn gehouden in artikel 112 Rechtspleging bij de Zeemacht is voorgeschreven;

Overwegende, dat een redelijke wetsuitlegging van artikel 27 Rechtspleging bij de Zeemacht dan ook met zich brengt, dat ook in de gevallen in dat artikel bedoeld, waarin géén informatiën behoeven te worden genomen, de termijn voor het aanhangig maken ter terechtzitting bij dagvaarding, wordt gerekend vanaf de dag waarop de beschikking tot verwijzing overeenkomstig artikel 32 Rechtspleging bij de Zeemacht in handen van de fiscaal zijn ontvangen;

Overwegende, dat naar bovenbedoelde opvatting ten deze niet kan worden aangenomen, dat voor de fiscaal — nu hij acht dagen ná ontvangst van de beschikking de dagvaarding aan beklagde heeft doen betekenen — het recht tot strafvervolgins komen te vervallen;

Overwegende, dat echter tevens dient te worden onderzocht of in deze opvatting niet te kort wordt gedaan aan de rechten van beklagde, vergeleken bij die van de verdachte in het commune strafprocesrecht, hetwelk immers blijkens de Memorie van Toelichting op de wijzigingswetgeving althans op sommige punten tot voorbeeld heeft gestrekt;

Overwegende, dat artikel 244 van het Wetboek van Strafvordering een termijn van één maand stelt, nadat de sluiting van het gerechtelijk vooronderzoek voor verdachte onherroepelijk is geworden, waarbinnen de officier van justitie tot dagvaarding of tot kennisgeving van niet verdere vervolging moet overgaan, zij het dat deze termijn telkens op vordering van de officier door de rechtbank voor een bepaalde tijd kan worden verlengd;

Overwegende, dat blijkens de wetsgeschiedenis de strekking van deze bepaling was te bewerkstelligen, dat verdachte „niet zeer lange tijd in „onzekerheid zal behoeven te blijven of al dan niet een vervolging tegen „hem zal worden ingesteld" naar aanleiding van het resultaat van het gerechtelijk vooronderzoek;

Overwegende, dat een dergelijk belang voor de beklagde in het militair strafproces niet door de termijn van artikel 112 Rechtspleging bij de Zeemacht kan worden gediend, daar hem reeds vóór de aanvang van de informatiën zeker is geworden dat in beginsel tot het instellen van een strafvervolging tegen hem is besloten en wel door de beschikking tot verwijzing waarvan hem volgens artikel 9 Rechtspleging bij de Zeemacht een afschrift ter hand behoort te worden gesteld;

Overwegende, dat weliswaar die zekerheid voor beklagde niet meer zo volstrekt is als voorheen, nu bij de wijzigingswetgeving is voorzien, dat de beschikking tot verwijzing kan worden ingetrokken en dat zulks in de Memorie van Toelichting wel is gezien als de „pendant van de kennisgeving van niet verdere vervolging uit het commune strafprocesrecht", maar dat deze vergelijking niet juist is, daar immers het hier gaat om de

intrekking van een reeds genomen besluit dat wél een vervolging zal worden ingesteld, welke situatie slechts valt te vergelijken met die bedoeld in artikel 253 van het Wetboek van Strafvordering, waarin de officier van justitie alsnog besluit van een verdere vervolging af te zien, nadat een kennisgeving van verdere vervolging reeds was gedaan of nadat een beschikking tot verwijzing was voorafgegaan, in welk geval echter voor de officier van justitie in het geheel geen termijn is voorgeschreven voor de mededeling van zijn nadere beslissing aan verdachte.

Overwegende, dat voorts voor het doen dagvaarden van verdachten in zaken waarin géén gerechtelijk vooronderzoek heeft plaatsgevonden, aan de officier van justitie in het geheel geen termijn wordt voorgeschreven;

Overwegende, dat mitsdien moet worden aangenomen, dat de termijnen voor dagvaarding gesteld in de artikelen 27 en 112 Rechtspleging bij de Zeemacht slechts beogen het strafproces een redelijke voortgang te verzekeren en het wezen daarvan niet zozeer raken dat het verzuim daarvan het recht tot strafvordering doet teniet gaan, ook waar zodanige nietigheid niet uitdrukkelijk in de wet is voorzien;

Overwegende, voorts nog dat ten deze een redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, niet is overschreden;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting in hoger beroep heeft verklaard niet gaarne andermaal ter zitting te moeten verschijnen en liet Hof heeft verzoekt thans in de hoofdzaak te beslissen;

Overwegende, dat beklagde heeft opgegeven – zakelijk:

Op 21 augustus 1971 te ongeveer 04.00 uur heb ik te Amsterdam een herenfiets, die mij niet toebehoorde van het merk Union, weggenomen met de bedoeling deze niet op dezelfde plaats weer terug te brengen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 21 augustus 1971, opgemaakt door H. Jansen, agent van gemeentepolitie te Amsterdam, onder meer inhoudt als het relaas van bevindingen van verbalisant, zakelijk weergegeven:

dat hij op 21 augustus 1971 te omstreeks 04.00 uur heeft waargenomen, dat een man, die later opgaf te zijn H.P.G., op de voetweg van de Da Costakade naar diverse fietsen stond te kijken, en eenmaal een fiets beetpakte, in de richting van verbalisant keek en weer doorliep; dat hij deze man even later op een herenfiets zag rijden en dat deze na staandhouding verklaarde zojuist een fiets van de Da Costakade te hebben weggenomen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen de beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene dient te worden gekwalificeerd als:

„diefstal“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Straf-

recht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 75, bij gebreke van betaling en verhaal te worden vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen; voorts verklaring dat het Hof niet in staat is, last te geven tot teruggave van het blijkens kennisgeving van inbeslagneming No. PV J 135/71 inbeslag genomen herenrijwiel van het merk Union, voorzien van het framenummer 263947, kleur zwart – Red.)

NASCHRIFT

Het Hof heeft, nadat de Krijgsraad de Fiscaal niet-ontvankelijk had verklaard en derhalve de hoofdzaak niet had onderzocht, na vernietiging van dat vonnis de zaak ten gronde onderzocht, en terzake uitspraak gedaan.

Nu zulks geschiedde op uitdrukkelijk verlangen van de beklaagde, kon het Hof zulks op grond van de hem gegeven vrijheid ex artikel 77 P.I. doen.

W. H. V.

Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen

Vonnis van 20 november 1971

President: Mr. J. C. A. Engel; Leden: Kapt.-Luit. t. Zee Vlieger G. Pauli en Kapt.-Luit. t. Zee P. H. Kuipers;

Raadsman: J. A. Brouwer.

Feitelijke bedreiging met geweld van een meerdere: als matroos onder drankinvloed aan boord teruggekomen, de hut van de eerste officier binnengedrongen en deze, terwijl hij lag te slapen, met een mes bedreigd, daarbij uitroepende dat hij die meerdere aan het mes zou rijden.

De raadsman beroept zich op onbevoegdheid van de Zeekrijgsraad omdat de Rechtspleging bij de Zeemacht in de Nederlandse Antillen niet is afgekondigd, doch slechts in het Publicatieblad het Koninklijk Besluit van 5 september 1913 is opgenomen, waarin de tekst van die Rechtspleging werd bekendgemaakt.

De Krijgsraad verwerpt dit beroep als tardief omdat zodanig beroep volgens de tweede titel, twaalfde hoofdstuk van de R.Z. tijdens de informatiën dient te worden voorgedragen. De Krijgsraad onderzoekt echter ambts-

halve zijn bevoegdheid en overweegt dat weliswaar het Regeringsreglement van Curaçao van 1865 de afkondigingseis heeft geïntroduceerd, maar dat die eis de gelding van anterieure wettelijke bepalingen niet ongedaan kan maken. De R.Z., gearresteerd bij Besluit van de Souvereine Vorst der Verenigde Nederlanden van 20 juli 1814, heeft voor de gehele zeemacht van de Verenigde Nederlanden gegolden, waar deze zich ook zou mogen bevinden, in de Nederlanden, de koloniën en/of bezittingen of op zee. Tenslotte is elke twijfel omtrent de gelding weggenomen door de Rijkswetgever (Rijkswet van 4 juli 1963).

(W.M.Sr. art. 116; R.Z. art. 220 v).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD IN DE NEDERLANDSE ANTILLEN,

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding, d.d. 8 november 1971 door de Fiscaal uitgebracht, waarin aan beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als matroos der tweede klasse aan boord van Hr. Ms. „Groningen te Curaçao, aldaar, op of omstreeks 30 augustus 1971 te ongeveer 05.45 uur in de hut van de eerste officier opzettelijk dreigend „het onblote lemmet van een mes in de richting van luitenant ter zee „P. L. Bakker, die in genoemde hut op bed lag, heeft gehouden daarbij „zeggende: „Ik kom U aan het mes rijgen, hardstikke dood maken“, „althans woorden van een dergelijke dreigende strekking gebruikende“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten aanzien van het de beklaagde ten laste gelegde ten processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard:

G.W., oud 21 jaar, *als beklaagde*:

dat hij op 30 augustus 1971 te omstreeks 05.30 uur, na op de wal stevig te hebben gedronken, is teruggekeerd aan boord van Hr. Ms. Groningen te Curaçao; dat hij eerst naar zijn dienstchef is gelopen en hem heeft gepord en daarop naar achteren is gelopen; dat, toen hij langs de deur kwam, welke toegang geeft tot de gang, waaraan de hut van de eerste officier is gelegen, plotseling het idee bij hem opkwam de eerste officier te pakken; dat het niet zijn bedoeling was hem te verwonden, maar meer om hem aan het schrikken te maken; dat hij naar matroos V.D. liep, die bij het portaal onderofficieren het dek aan het spoelen was, en hem vroeg, of hij diens mes mocht lenen; dat hij de hut is binnen gegaan en zag, dat de eerste officier met zijn rug naar hem toelag; dat hij zijn hand op de schouder van de eerste officier heeft gelegd om hem te porren en in de andere hand het mes met het onblote lemmet vasthield; dat hij niet meer weet, of hij dreigende bewegingen met het mes heeft gemaakt naar de eerste officier en ook niet meer, wat er allemaal gezegd is; dat hij wel weet, dat hij door een of meer personen werd vastgepakt en dat hij zijn mes kwijt raakte; dat hij niet precies kan aangeven, waarom hij dit alles gedaan heeft, maar dat

hij helemaal niet met de eerste officier kan opschieten;

Overwegende, dat, als getuigen gehoord door de officier-commissaris, onder meer zakelijk gerelateerd hebben verklaard en met ede bevestigd:

1. P. L. Bakker, oud 39 jaar:

dat op 30 augustus 1971 te omstreeks 05.45 uur de deur werd opengegooid van zijn hut aan boord van Hr. Ms. Groningen te Curaçao en iemand met veel lawaai naar binnen stormde; dat hij het licht aan deed en zag, dat het matroos W. was, die in zijn rechterhand een mes met ontbloot lemmet hield; dat deze riep: „Ik kom je aan het mes rijgen, je hardstikke „dood maken" of woorden van die strekking; dat deze daarbij dreigende bewegingen met het mes naar zijn – **getuiges** – borst maakte, waarop hij met zijn linkerhand diens rechterpols beetpakte; dat hij al worstelend trachtte W. te overreden rustig te gaan zitten en eens even te praten; dat hij vroeg, wat er toch aan de hand was, waarop W. uitriep, dat hij – eerste officier – hem gerapporteerd had; dat hij – nog steeds worstelend – heeft geprobeerd uit te leggen, dat het een toevalligheid was geweest, dat hij hem had gerapporteerd en dat het beslist niet zo was, dat hij hem, W., speciaal zocht; dat hij uit W.'s gedragingen de indruk kreeg, dat deze alles meer voor de show deed en niet echt van plan was zijn aanval door te zetten; dat na korte tijd enige mensen, waaronder korporaal De Ruijter, binnen kwamen, die W. vastpakten en hem wegtrokken;

2. H. de Ruijter, oud 29 jaar;

dat hij op 30 augustus 1971 aan boord van Hr. Ms. Groningen te Curaçao als onderofficier van de wacht aan de valreep stond, toen te ongeveer 05.50 uur kwartiermeester Warnar kwam aanhollen, die hem zei gauw te komen, aangezien W. met een mes in de hut van de eerste officier was; dat hij, bij bedoelde hut aangekomen, zag, dat W. over de kooi van de eerste officier heengebogen stond en daarbij met een mes met ontbloot lemmet zwaai-bewegingen maakte; dat hij W. hoorde zeggen: „Ik zal je „vermoorden lange, je gaat er aan"; dat de eerste officier hem probeerde te kalmeren, doch W. niet voor rede vatbaar was en zei: „Je hebt me erin „gezet, je hebt me op parade geknald"; dat hij, achter W. staande, zijn arm rond diens hals heeft gelegd en dat tot zijn verbazing W. zich vrij gemakkelijk liet wegtrekken; dat er intussen nog anderen in de hut waren gekomen, die meehielpen W. zijn mes te ontnemen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd, zomede zijn schuld daaraan :

Overwegende dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gekwalificeerd als:

„Opzettelijk een meerderefeitelijk bedreigen met geweld",

voorzien en strafbaar gesteld krachtens artikel 116 van het Wetboek van Militair Strafrecht:

Overwegende, dat de raadsman van beklagde heeft aangevoerd, dat

de Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen naar Nederlands-Antilliaans recht niet bestaat en deze Krijgsraad daarom niet bevoegd is als zodanig op te treden; dat immers – naar de raadsman betoogd heeft – om hier te lande gelding te hebben een wettelijke regeling sinds de inwerking treding van het Regeringsreglement van 1865 hier te lande afgekondigd dient te zijn op de bij Regeringsreglement c.q. Landsregeling c.q. Staatsregeling voorgeschreven wijze; dat de Rechtspleging bij de zeemacht nimmer hier te lande is afgekondigd doch slechts in het **Publicatieblad** (PB 1914 no. 2) is opgenomen het Koninklijk Besluit van de 5e september 1913 (Staatsblad no. 365) houdende bekendmaking van de tekst van de Rechtspleging bij de landmacht en van de Rechtspleging bij de zeemacht gearresteerd bij besluit van de Souvereine Vorst der Verenigde Nederlanden van 20 juli 1814 (Staatsblad no. 85) zoals deze luiden volgens de daarin door of tengevolge van de Wet van 31 oktober 1912 (Staatsblad no. 337) gebrachte wijzigingen en plaats gehad hebbende aanvullingen; dat mitsdien de Rechtspleging bij de zeemacht hier te lande geen kracht van wet heeft en de instelling van de Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen nietig is;

Overwegende, dat bij de tweede titel, twaalfde hoofdstuk van de Rechtspleging bij de zeemacht een bijzondere procesgang is voorgeschreven bij vermeende onbevoegdheid van de rechter; dat blijkens de bepalingen van dit hoofdstuk de beklagde in een zo vroeg mogelijk stadium van de berechting het beroep op de onbevoegdheid dient voor te dragen, te weten bij het eerste, tweede of verdere verhoor voor de officier-commissaris en ook nog na afloop der informatiën voor de officier-commissaris in de Krijgsraad; dat na voordracht van het beroep de beklagde niet meer mag worden gehoord; dat daarop een schriftelijke procedure volgt en dat de Krijgsraad hierop bij afzonderlijk vonnis uitspraak doet;

Overwegende, dat nu de raadsman de onbevoegdheid eerst heeft opgeworpen, nadat de Krijgsraad verstaan had, dat de zaak kon worden gehouden voor voldongen, de fiscaal het woord gevoerd had en zijn voordering had overgelegd, de voorgeschreven bijzondere procedure bij vermeende onbevoegdheid van de Krijgsraad niet zinvol meer kon worden gevolgd;

dat daarom de Krijgsraad het beroep als tardief heeft aangemerkt en daaraan is voorbijgegaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad desalniettemin ambtshalve de gronden van het betoog van de raadsman zal onderzoeken;

Overwegende, dat uit de aard der zaak de Rechtspleging bij de zeemacht, gearresteerd bij Besluit van de Souvereine Vorst der Verenigde Nederlanden van 20 juli 1814 (Staatsblad no. 85) voor de gehele zeemacht van de Verenigde Nederlanden heeft gegolden, waar deze zich ook zou mogen bevinden, in de Nederlanden, de koloniën en/of bezittingen of op de zee; dat voorts het reglement op het beleid der regering in de kolonie

Curaçao van 1865 weliswaar de afkondigingseis heeft geïntroduceerd voor de gelding van wettelijke regelingen te Curaçao, doch zulks de gelding van anterieure wettelijke bepalingen niet ongedaan gemaakt heeft; dat dan ook de Rechtspleging bij de zeemacht als wettelijke regeling is blijven gelden;

dat echter de wijzigingen en aanvullingen van de Rechtspleging bij de zeemacht hier te lande onder vigeur van de Regeringsreglementen c.q. Landsregeling c.q. Staatsregeling tot 1963 niet meer zijn afgekondigd, doch veelal volstaan is met publicatie door opneming in het **publicatieblad**; dat aldus in het Publicatieblad 1914 no. 2 het Koninklijk Besluit van de 5e september 1913 (Staatsblad no. 365) houdende bekendmaking van de tekst van o.m. de Rechtspleging bij de zeemacht, gearresteerd bij Besluit van de Souvereine Vorst der Verenigde Nederlanden van 20 juli 1814 (Staatsblad no. 85), zoals dat luidt volgens de daarin door of tengevolge van de Wet van 31 oktober 1912 (Staatsblad no. 337) gebrachte wijzigingen en plaats gehad **hebbende** aanvullingen, is opgenomen; dat naar het oordeel van de Krijgsraad door deze minder gelukkige legislatieve informaliteit echter hoogstens verschil van mening kan rijzen omtrent de vraag of de bedoelde wijzigingen en aanvullingen van de Rechtspleging bij de zeemacht sinds 1865 (tot 1963) hier te lande kracht van wet hebben gekregen;

dat omtrent dit punt echter geen onzekerheid hoeft te bestaan, waar de wetgever zelve van de gelding der aanvullingen en wijzigingen van de Rechtspleging bij de zeemacht hier te lande is uitgegaan, zoals al kan blijken uit het Koninklijk Besluit van 8 februari 1915 (Staatsblad no. 74) ter bevordering van de uitvoering in de kolonie Curaçao van sommige bepalingen van de Rechtspleging bij de zeemacht in de kolonie Curaçao, afgekondigd in Publicatieblad 1915 no. 27;

dat tenslotte elke twijfel omtrent de gelding van de bedoelde wijzigingen en aanvullingen hier te lande is weg genomen door de Rijkswetgever door bij Rijkswet van 4 juli 1963 (Staatsblad no. 294) de Rechtspleging bij de zeemacht – zoals gewijzigd en **aangevuld** – nogmaals te wijzigen en aan te vullen en deze Rijkswet hier te lande bij Publicatieblad 1963 no. 127 te doen afkondigen;

Overwegende, dat overigens bij artikel II van genoemde Rijkswet is bepaald, dat in elk der Rijksdelen een Permanente Krijgsraad is bevestigd (artikel 121 van de Rechtspleging bij de zeemacht) – tenzij bij algemene maatregel van rijksbestuur is bepaald dat in Suriname of de Nederlandse Antillen geen Permanente Krijgsraad zal zijn gevestigd –; en dat bij Algemene Maatregel van Rijksbestuur, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 26 februari 1965 (Staatsblad no. 80) is bepaald, dat de Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen te Willemstad is gevestigd, welk besluit hier te lande is afgekondigd in Publicatieblad 1965 no. 62;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken welke de strafbaarheid van beklaagde zouden

opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te noemen straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het werd gedaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar alsmede, onvoorwaardelijk tot betaling van een geldboete van f 300 (Ned. Crt.) subs. 30 dagen hechtenis – *Red.*).

NASCHRIFT

Voor de gelding van de Nederlandse militaire wetgeving in het voormalige Nederlands Indië, Suriname en Curaçao wordt verwezen naar het artikel van Dr. L. M. Rollin Couquerque in M.R.T. XLIZ (1949) blz. 88 en de daar aangehaalde jurisprudentie.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 25 augustus 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels A. M. Herbrink en E. P. W. Elstak;

Raadsman: Mr. W. J. M. ten Berge.

Als korporaal samen met zijn echtgenote uit een herenmodezaak een costume weggenomen en zich toeëigend.

(W.Sr. art. 311).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D.O., geboren te Rotterdam op 3 april 1946, res. korp. der eerste klasse, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 17 november 1970 te Eindhoven, tezamen en „in vereniging met L.A.M., althans voor zich en afzonderlijk met het oog- „merk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen, een heren- „costuum, geheel of ten dele toebehorende aan Peek en Cloppenburg, „althans aan een ander of anderen dan aan hem, beklagde en/of ge- „melde M.”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 17 november 1970 heb ik te Eindhoven te samen met mijn echtgenote L.A.M. in de zaak van Peek en Cloppenburg aldaar in vereniging een herencostuum weggenomen, dat naar wij wisten het eigendom was van de firma Peek en Cloppenburg, een en ander met de bedoeling om ons dat kostuum toe te **eigenen** zonder betaling en zulks terwijl wij daartoe geen toestemming hadden.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal no. 5646170, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 26 november 1970 door Simon Vreeker en Machiel Schneijdenberg, beiden hoofdagent van gemeentepolitie te Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van L.A.M.:

Op 17 november 1970 was ik samen met mijn echtgenoot, D.O. in Eindhoven in de zaak van Peek en Cloppenburg. Op de afdeling herenkleding hebben wij toen samen een kostuum weggenomen en ons zonder betaling toegeëigend, waarna wij de zaak verlieten.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces verbaal, no. P. 213170, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 20 november 1970 door Godefridus Gerardus Maria Clarijs, wachtmeester der Koninklijke marechaussee behorende tot de brigade Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van H. H. Welp:

Op 18 november 1970 werd mij medegedeeld dat er bij Peek en Cloppenburg, waar ik bedrijfsleider ben, een herenkostuum zou zijn ontvreemd. Het kostuum dat U mij toont herken ik aan het dessin als te zijn afkomstig uit onze zaak. Het kostuum is eigendom van Peek en Cloppenburg. Ik heb aan niemand toestemming gegeven om dit kostuum weg te nemen en het zich toe te **eigenen**.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 17 november 1970 te Eindhoven, tezamen en in vereniging „met L.A.M., met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft „weggenomen, een herencostuum, geheel toebehorende aan Peek en „Cloppenburg”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Diefstal door twee of meer verenigdepersonen,”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311 jo. 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van één geldboete van f 250, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 25 dagen — *Red.*)

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 25 augustus 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels A. M. Herbrink en E. P. W. Elstak;

Raadman: Luitenant-Kolonel J. A. Makkink.

Gezamenlijk en in vereniging met 2 andere dpl. sergeanten een aantal P.S.U.-goederen weggenomen en zich wederrechtelijk toegeëigend.

Veroordeling tot voorwaardelijke militaire detentie en onvoorwaardelijke geldboete (geen verlaging, zoals door de Auditeur-Militair gevorderd).

(W.M.Sr. art. 11; W.Sr. art. 311 (4))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A.A.A., geboren 19 juli 1949, dpl. sergeant, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de vordering van de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 25 augustus 1971 strekkende tot veroordeling van beklaagde tot een militaire detentie voor de duur van *een maand* en verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse en gehoord de voorlezing van deze vordering;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 21 mei 1971 te Oirschot, tezamen en in *vereniging* met B.B.B. en C.C.C., althans voor zich en afzonderlijk met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen twee paar „sokken, een binnenjack, twee zakdoeken, een koppel en een vechtpet, „geheel of ten dele toebehorende aan de Staat der Nederlanden”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige justitiële verklaring, gedagtekend 23 juni 1971 en ondertekend door de Commandant van de

C. Compagnie van het 17e Pantser Infanterie Bataljon te Oirschot, blijkt dat de sergeant **A.A.A.**, registratienummer . . ., behorende tot de Koninklijke Landmacht, op genoemde datum sedert 11 maart 1970 in dienst is als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 21 mei 1971 heb ik te Oirschot samen met de sergeanten **B.B.B.** en **C.C.C.** weggenomen twee paar sokken, een binnenjack, twee zakdoeken, een koppel en een vechtpet. Noch ik, noch **B.B.B.** noch **C.C.C.** hadden van iemand recht of toestemming gekregen deze P.S.U. goederen die, naar wij wisten, toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, weg te nemen en ons toe te **eigenen**.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 84/71, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 1 juni 1971 door Hendrik Jan Albert Hogeslag, opperwachtmeester en Emerikus Joseph van der Zanden, wachtmeester der 1e klasse, beiden behorende tot de Koninklijke Marechaussee van de brigade Welschap, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van **C.C.C.**:

Op 21 mei 1971 heb ik te Oirschot samen met de sergeanten **A.A.A.** en **B.B.B.** P.S.U. goederen weggenomen die, naar wij wisten, toebehoorden aan de Staat der Nederlanden. Ik had van niemand recht of toestemming om bedoelde goederen weg te nemen of mij toe te **eigenen**.

als verklaring van Jozef Arnoldus Hubertus Wilbers:

Ik ben aangesteld als beheerder van de bataljons P.S.U. rustkamer van het 17e Pantser Infanterie Bataljon. De in de rustkamer aanwezige goederen behoren geheel toe aan de Staat der Nederlanden. Ik heb niemand, ook niet de sergeanten **B.B.B.**, **A.A.A.** en **C.C.C.**, recht of toestemming gegeven P.S.U. goederen uit de rustkamer weg te nemen en zich toe te **eigenen**.

als relaas van verbalisant Hendrik Jan Albert Hogeslag:

Op 22 mei 1971 nam ik onder meer in beslag uit handen van de verdachte **A.A.A.**: twee paar sokken, een binnenjack, twee zakdoeken, een koppel en een vechtpet.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 21 mei 1971 te Oirschot, tezamen en in vereniging met „**B.B.B.** en **C.C.C.**, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „heeft weggenomen twee paar sokken, een binnenjack, twee zakdoeken, „een koppel en een vechtjas, geheel toebehorende aan de Staat der Nederlanden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „diefstal door twee of meer verenigde personen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, aanhef en sub 4, juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 2 weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 350, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen – *Red.*.)

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 25 augustus 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels A. M. Herbrink en E. P. W. Elstak;

Raadsman: Luitenant Kolonel J. A. Makkink.

Gezamenlijk en in vereniging met 2 andere dpl. sergeanten een aantal P.S.U.-goederen weggenomen en zich wederrechtelijk toeëigend.

Veroordeling tot voorwaardelijke militaire detentie en onvoorwaardelijke geldboete (geen verlaging, zoals door de Auditeur-Militair gevorderd).

(W.M.Sr. art. 11; W.Sr. art. 311(3))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B. B. B., geboren 30 september 1950, dpl. sergeant, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 21 mei 1971 te Oirschot, tezamen en in vereniging met A. A. A. en C. C. C., althans voor zich afzonderlijk met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen vier zak-„doeken, een tropenkoppel, een binnenjack en een sportshirt, geheel of „ten dele toebehorende aan de Staat der Nederlanden“;

Post alia (vergelijk vonnis inzake A. A. A. – Red.) :

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 21 mei 1971 te Oirschot, tezamen en in vereniging met „A. A. A. en C. C. C. met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „heeft weggenomen vier zakdoeken, een tropenkoppel, een binnenjack „en een sportshirt, geheel toebehorende aan de Staat der Nederlanden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*diefstal door twee of meer verenigde personen*”;

Voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311 aanhef en sub 4 juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht; (Volgt: veroordeling cfm. **A. A. A. - Red.**).

Arrondissementskrijgsraad te 's Hertogenbosch

Vonnis van 25 augustus 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonels A. M. Herbrink en E. P. W. Elstak;

Raadsman: Luitenant-Kolonel J. A. Makkink.

Gezamenlijk en in vereniging met 2 andere dpl. sergeanten een aantal P.S.U.-goederen weggenomen en zich wederrechtelijk toegeëigend.

Veroordeling tot voorwaardelijke militaire detentie en onvoorwaardelijke geldboete (geen verlaging, zoals door de Auditeur-Militair gevorderd).

(W.M.Sr. art. 11; W.Sr. art. 311(4))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE 'S-HERTOGENBOSCH
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C. C. C., geboren 27 augustus 1949, dpl. sergeant, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 21 mei 1971 te Oirschot, tezamen en in vereniging met B. B. B. en A. A. A., althans voor zich en afzonderlijk met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een overhemd, een paar sokken, een binnenjasje, een onderhemd, een onderbroek en een hemd met korte mouwen, geheel of ten dele toebehorende aan de „Staat der Nederlanden“;

Post alia (vergelijk vonnis inzake A. A. A. – Red.);

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 21 mei 1971 te Oirschot, tezamen en in vereniging met „B. B. B. en A. A. A. met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „heeft weggenomen een overhemd, een paar sokken, een binnenjasje, een „onderhemd, een onderbroek en een hemd met korte mouwen, geheel „toebehorende aan de Staat der Nederlanden“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*diefstal door twee of meer verenigde personen*“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, aanhef en sub 4, juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht; (*Volgt: veroordeling cfm. A. A. A. – Red.*).

NASCHRIFT

Bewezen is verklaard dat de drie dpl. sergeanten gezamenlijk en in vereniging een aantal P.S.U.-artikelen hebben gestolen. Het valt daarbij op dat ten laste gelegd is (en bewezen verklaard) niet dat deze 3 beklagden gezamenlijk en in vereniging het totaal van die goederen hebben gestolen (waarbij de onderlinge verdeling van de buit voor tenlastelegging en bewezenverklaring niet terzake dienend is) maar dat de tenlastelegging zich beperkt heeft tot de verdeling van de buit zoals die uiteindelijk tot stand gekomen is.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 september 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel Mr. J. J. Bouwer;
Raadsman: 2e luitenant J. Boor.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid van 27 maart 1971 na nachtpermissie tot 29 maart 1971 en van 2 april 1971 tot 19 april 1971.

(W.M.Sr. art. 97)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
H.H.M.S., geboren 20 november 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij te Oirschot, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienst-
„plichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was inge-
„deeld bij de A-Compagnie van het 16e Pantser Infanterie Bataljon.

„1. na afloop van een hem verleende nachtpermissie, op of omstreeks
„27 maart 1971 niet meer naar zijn onderdeel is teruggekeerd, doch sedert-
„dien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven,
„totdat hij op 29 maart 1971 weder bij zijn genoemd onderdeel is terug-
„gekeerd,

„2. op of omstreeks 2 april 1971 niet naar zijn genoemd onderdeel
„is teruggekeerd, doch sedertdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd af-
„wezig is geweest en gebleven, totdat hij op 19 april 1971 weder bij zijn
„genoemd onderdeel is teruggekeerd, althans totdat op 5 april 1971,
„0.800 uur zijn dienst als soldaat van alarm, welke dienst bij zijn onder-
„deel moest worden verricht, was afgelopen";

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige justitiële verklaring,
gedagtekend 5 mei 1971 en ondertekend door de Commandant van het
16e Pantser Infanterie Bataljon te Oirschot, blijkt dat de soldaat H.H.M.S.,
registratienummer . . . , behorende tot de Koninklijke Landmacht, op
genoemde datum sedert 20 juli 1970 in dienst is als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft
verklaard:

Ik erken dat ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst
zijnde bij de A-Compagnie van het 16e Pantser Infanterie Bataljon ge-
legerd te Oirschot, niet na afloop van een mij verleende nachtpermissie
van 26 op 27 maart 1971 naar mijn genoemd onderdeel ben terugge-
keerd bij het ochtendappel van 27 maart 1971. Sindsdien ben ik zonder

dat ik toestemming had van mijn genoemd onderdeel afwezig geweest en gebleven, totdat ik op 29 maart 1971 terugkeerde. Ik erken ook dat ik vanaf 2 april 1971 als dienstplichtig soldaat, in werkelijke militaire dienst zijnde bij de A-Compagnie van het 16e Pantser Infanterie Bataljon gelegerd te Oirschot, zonder recht of toestemming onafgebroken van mijn genoemd onderdeel afwezig ben geweest en gebleven, totdat ik op 19 april 1971 op mijn genoemd onderdeel ben teruggekeerd.

Overwegende, dat voormelde justitiële verklaring, onder meer zakelijk inhoudt:

De dienstplichtig soldaat H.H.M.S., registratienummer, . . . , is van 27 maart 1971 tot 29 maart 1971 en vanaf 2 april 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel, A-Compagnie van het 16e Pantser Infanterie Bataljon gelegerd te Oirschot.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde in de aanhef, sub 1 en sub 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij te Oirschot, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke „militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij de A-Compagnie van het „16e Pantser Infanterie Bataljon.

„1. na afloop van een hem verleende nachtpermissie, op 27 maart 1971 „niet naar zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd doch sedertdien daar- „van opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij „op 29 maart 1971 weder bij zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd,

„2. op 2 april 1971 niet naar zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd, „doch sedertdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en „gebleven, totdat hij op 19 april 1971 weder bij zijn genoemd onderdeel „is teruggekeerd”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende, meermalen gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar — Red.).

NASCHRIFT

In de tenlastelegging van de tweede afwezigheid heeft de Auditeur-Militair een alternatief ingebouwd, n.l. dat de beklaagde, sedert 2 april 1971 opzettelijk ongeoorloofd afwezig, teruggekeerd zou zijn nadat op 5 april 1971 te 08.00 uur zijn dienst als soldaat van alarm was afgelopen.

Uit het vonnis is niet duidelijk of beklaagde op die datum te 08.00 uur bij zijn onderdeel aanwezig is geweest dan wel of hij mogelijk na dat tijdstip verlof zou hebben gekregen.

In het eerste geval zou inderdaad de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid zijn geëindigd en een eventuele daarop volgende opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid niet zijn tenlastegelegd; in het tweede geval is een dergelijk verlof voor de duur van de ongeoorloofde afwezigheid even irrelevant als in de afwezigheid vallende zon- of feestdagen.

Opvallend is ook dat de justitiële verklaring, gedateerd 5 mei 1971, niets vermeldt omtrent het tijdstip van de terugkeer doch — althans blijkens het in het vonnis gerelateerde uittreksel daaruit — suggereert dat beklaagde op 5 mei 1971 nog niet bij zijn onderdeel was teruggekeerd. De vraag rijst dan ook of het tweede feit wel naar de eisen van de wet bewezen is.

W.H.V.

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 4 augustus 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff (plv.) en Mr. Berkhout (plv.).

Een reserve-sergeant Milva had: (1) in strijd met de voorschriften na het tijdstip van het avondappel de kazerne, waarin zij gehuisvest was, verlaten en was daarna circa 1½ uur ongeoorloofd afwezig geweest; (2) tijdens de diensturen zonder toestemming van haar diensthoofd en in burger gekleed een bezoek gebracht aan de Tandheelkundige Dienst, waardoor zij circa 2 uur te laat op haar werk was verschenen. Deswege was zij gestraft met 3 dagen verzuwaard arrest.

De beklagmeerdere handhaafde de opgelegde straf en wijzigde de omschrijving der strafreden.

Het H.M.G. verklaarde klaagsters beklag gedeeltelijk gegrond, overwegende, dat de opgelegde straf te zwaar was, gelet op de ernst van klaagsters tekortkomingen en de omstandigheden waaronder deze werden begaan, en wijzigde de opgelegde straf in 3 dagen licht arrest, alsmede de omschrijving van het onder (1) vermelde gedeelte der strafreden, overwegende, dat dit deel iets nauwkeuriger diende te worden gesteld, welke wijziging echter niet strekte ten gunste van klaagster.

(W.K. art. 37).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring waaruit blijkt dat de reserve-sergeant Milva E., rnr. . . . , in onderhoud gesteld bij het Opleidingscentrum Milva op 24 mei 1971 's-Hofs eindbeslissing heeft ingeroepen naar aanleiding van de beschikking op het beklag door haar ingediend bij de commandant onderafdeling algemene dienst Milva over de straf van drie dagen verzuwaard arrest haar opgelegd door de commandant opleidingscentrum Milva wegens:

„1) op 26 april 1971 te 08.30 uur naar de tandarts gegaan ipv naar haar „werk zonder hfd van dienst te hebben ingelicht (had het plan voor tand-„artsbezoek op vrijdag 16.04.71 wel terloops kenbaar gemaakt aan een „dpl sld met wie zij samenwerkte);

„2) zich verslapen op 26-04-71; ging in burgerkleding naar de tand-„arts: tijdwinst; moest zich na bezoek tandarts verkleden om naar haar „werk te gaan: tijdverlies;

„3) na feestavond 26-04-71 te f 01.00 uur KWP verlaten en daar te

„02.55 uur teruggekeerd: moest praten „met vriend“,

bij welke beschikking – op 18 mei 1971 genomen en op 19 mei 1971 aan klaagster uitgereikt – de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving der strafreden werd gewijzigd zodat deze komt te luiden:

„1) In strijd met de voorschriften na het avondappel de kazerne verlaten „en daarna ca. 1½ uur ongeoorloofd afwezig geweest.

„2) Tijdens de diensturen zonder toestemming van haar diensthoofd en „in burger gekleed een bezoek gebracht aan de Tandheelkundige Dienst; „hierdoor ca. 2 uur te laat op haar werk verschenen, waardoor de dienst „op haar telexafdeling werd ontwricht“;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klaagster;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid, dan die welke zijn vervat in de beschikking waarvan beklag, behoudens:

a. dat het Hof is voorgekomen dat de in de omschrijving van de strafreden sub 2 vermelde ontwrichting van de dienst op de telexafdeling, waar klaagster was tewerkgesteld, niet uitsluitend geweten kan worden aan haar afwezigheid, aangezien blijkens het rapport d.d. 26 april 1971 van de commandant Verbindingscentrum den Haag I het hoofd van de telexafdeling wegens ziekte eveneens afwezig was, welke omstandigheid aan klaagster, toen zij haar voorgenomen bezoek aan de Tandheelkundige Dienst ging brengen, niet bekend was;

b. dat het Hof, gelet op de ernst van klaagsters tekortkomingen en de omstandigheden waaronder deze werden begaan, de opgelegde straf te zwaar acht;

Overwegende dat er derhalve termen aanwezig zijn om de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden sub 2 te wijzigen zoals nader zal worden aangegeven;

Overwegende, dat klaagster ter zitting van het Hof met betrekking tot het in de omschrijving der strafreden sub 1 vermelde nog heeft aangevoerd, dat het niet juist is dat daarin is gesteld dat zij na het avondappel de kazerne heeft verlaten, omdat eerstens, die avond, naar haar bekend was, geen avondappel werd gehouden en zij zich voorts, het terrein van het Koningin Wilhelminapaviljoen waar zij gehuisvest was verlatende, heeft opgehouden op het terrein van de aangrenzende Alexanderkazerne, zodat zij zich steeds op het kazerneterrein heeft bevonden;

Overwegende te dien aanzien, dat de enkele omstandigheid dat geen avondappel gehouden werd klaagster als minderjarige niet het recht gaf na het tijdstip waarop dit appel als regel werd gehouden het terrein van het Koningin Wilhelminapaviljoen te verlaten;

Overwegende, dat het Koningin Wilhelminapaviljoen, waar klaagster

was gehuisvest, en het daarbij behorende terrein, hoewel grenzende aan en slechts toegankelijk via het terrein van de Alexanderkazerne, als een afzonderlijke kazerne moet worden aangemerkt nu de commandant daarvan zelfstandig de volgens het RIDKL aan de kazernecommandant toekomende bevoegdheden, onder meer met betrekking tot de regeling van het betreden en verlaten van de kazerne, uitoefent;

Overwegende dat het Hof, klaagsters opgeworpen bezwaren verwerpende, nochtans van mening is dat de omschrijving der strafreden sub 1 iets nauwkeuriger kan worden gesteld, zodat het Hof deze omschrijving zal wijzigen zoals nader zal worden aangegeven, welke wijziging echter niet strekt ten gunste van klaagster;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Verklaart dit gedeeltelijkgegrond;

Wijzigt de aan klaagster opgelegde straf in die van drie dagen licht arrest;

Bepaalt dat deze straf geacht zal worden te zijn ondergaan door het ondergaan van de straf waarvan beklag;

Wijzigt de omschrijving der strafreden, zo dat deze komt te luiden:

„1. In strijd met de voorschriften na het tijdstip van het avondappel de „kazerne, waar zij gehuisvest was, verlaten en daarna circa 1½ uur ongeoorloofd afwezig geweest;

„2. Tijdens de diensturen zonder toestemming van haar diensthoofd „en in burger gekleed een bezoek gebracht aan de Tandheelkundige „Dienst; hierdoor circa 2 uur te laat op haar werk verschenen”.

Bepaalt dat klaagsters straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klaagster, de strafoplegster, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, en desgewenstaan de Minister van Defensie

---

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 8 maart 1972

President: Mr. Lamers; *Leden:* Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier, Mr. Berkhout (plv.) en Kolonel Mr. van Lierop (plv.).

Betekenis van de uitreiking van een „uittreksel” van een beklagbeschikking aan klager.

Een dpl. huzaar was gestraft met 6 dagen licht arrest wegens: „op de „schietsbaan zijnde, de order van de baancommandant om zijn capuchon af te

„doen, die deze persoonlijk gaf, opgevolgd, doch daarna de capuchon weer „opgezet“. (Bij de bepaling van de strafmaat is er rekening mee gehouden, dat een gedeelte van de straf in het vrije weekeinde valt).

De beklagmeerdere handhaafde de strafoplegging met bepaling dat van de beklagbeschikkingen „uittreksel“ zal worden uitgereikt aan klager.

Het *H.M.G.* acht de uitreiking van een „uittreksel“ aan klager minder juist, omdat de beschikking van de beklagmeerdere géén overwegingen bevat waarvan klager om „redenen ontleend aan *de* belangen van de krijgstucht“, geen kennis behoort te dragen, alsook omdat klager daardoor „onnodig „werd beperkt“ in de mogelijkheid om een toelichting op zijn bezwaren te geven met name doordat hij geen kennis droeg van hetgeen door de rapporteur nader werd verklaard met betrekking tot het bestrafte feit en de bijdeze door klager gewekte indruk, alsmede van de door de beklagmeerdere aan de persoon en het *doorgaand gedrag gewijde* overwegingen, mede op *grond* waarvan de strafoplegging werd gehandhaafd. Beklag ongegrond, met bepaling dat alsnog een „*afschrift*“ van de beschikking van de beklagmeerdere aan klager zal *worden* uitgereikt en een „*afschrift*“ van 's Hofs eindbeschikking.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 21 januari 1972, waarbij de dpl. huzaar J., rnr. . . ., dienende bij het E-Eskadron, . . . Tankbataljon te 't-Harde 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant Instructie Regiment Opleidingscentrum Cavalerie over de straf van zes dagen licht arrest, hem opgelegd door de commandant van het E-Instructie Eskadron Leopard van het voornoemd onderdeel wegens:

„Op de schietbaan zijnde, de order van de baancommandant om zijn „capuchon af te doen die deze hem persoonlijk gaf opgevolgd, doch spoedig „daarna de capuchon weer opgezet. (Bij de bepaling van de strafmaat is er „rekening mee gehouden dat een gedeelte van de straf in het vrije week- „einde valt)“,

bij welke beschikking – op 19 januari 1972 genomen en waarvan een uittreksel op dezelfde dag aan klager werd uitgereikt – de strafoplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat blijkens de beschikking, waarvan beklag, de **beklagmeerdere** heeft bepaald, dat van deze beschikking aan klager een uittreksel zal worden uitgereikt, hetgeen het Hof minder juist is voorgekomen nu die beschikking geen overwegingen bevat, waarvan klager om redenen ontleend aan de belangen van de krijgstucht geen kennis behoort te dragen, en klager doordat hem een afschrift van de beschikking werd ont-

houden onnodig werd beperkt in de mogelijkheid om een toelichting op zijn bezwaren tegen die beschikking te geven, met name doordat hij geen kennis droeg van hetgeen door de rapporteur nader werd verklaard met betrekking tot het bestrafte feit en de bij deze door klager gewekte indruk, alsmede van de door de beklagmeerdere aan de persoon en het doorgaand gedrag van klager gewijde overwegingen, mede op grond waarvan de strafoplegging werd gehandhaafd;

Overwegende, dat klager ter terechtzitting niet heeft betwist het feit zoals weergegeven in de bij beschikking, waarvan beklag, gehandhaafde omschrijving van de strafreden, doch heeft verklaard zich bezwaard te gevoelen over de strafmaat, daarbij onder meer aanvoerende dat bij de bepaling daarvan naar zijn gevoelen, gelet op de geringe ernst van het gepleegde vergrijp, een te groot gewicht is toegekend aan zijn houding ten opzichte van de militaire dienst in het algemeen;

Overwegende dienaangaande, dat klager heeft erkend weinig interesse te hebben in de militaire dienst en zich te dien aanzien steeds kritisch op te stellen; dat naar 's-Hofs oordeel de bij beschikking waarvan beklag, gehandhaafde straf in een juiste verhouding staat tot de ernst van klagers misdraging en de omstandigheden waaronder deze plaats vond mede gelet op zijn persoon en doorgaand gedrag, ten aanzien waarvan de behandeling van deze zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die vervat in de beschikking, waarvan beklag;

Overwegende, dat het beklag mitsdien als ongegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Bevestigt de beschikking, waarvan beklag, met overneming der gronden;

Bepaalt echter dat van die beschikking alsnog een afschrift aan klager zal worden uitgereikt;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desverlangd aan de Minister van Defensie.

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 8 maart 1972

President: Mr. Lamers; **Leden:** Schout bij Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Mr. Berkhout (plv.) en Kolonel Mr. Van Lierop (plv.).

Een dpl. soldaat was gestraft met 5 dagen verzwaard arrest. Hij erkende het feit in de strafreden vermeld. Hij voelde zich bezwaard over de strafmaat:

a. Na zijn overplaatsing van Nederland naar de Duitse Bondsrepubliek, waar de *straffen* van overeenkomstige vergrijpen naar zijn mening als regel zwaarder waren dan die in Nederland voor overeenkomstige vergrijpen worden *opgelegd*, *zodat* hij van mening was dat hij van het door hem erkende feit, voordat hij werd overgeplaatst, een minder zware straf zou hebben gekregen; b. de opgelegde straf hem zwaarder trof doordat hij deze gedeeltelijk moest ondergaan in een week-einde, waarin hij een tevoren afgesproken bezoek van vrienden uit Nederland kreeg, met wie hij dientengevolgedoor de strafoplegging niet heeft *kunnen* verkeren.

Van grief a. is niet gebleken. Het *H.M.G.* acht grief b. aannemelijk, waarin het Hof aanleiding vindt de opgelegde straf, mede in aanmerking genomen klagerspersoon en doorgaand gedrag te wijzigen (verlichten) in 3 dagen verzuwardarrest.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 21 januari 1972, waarbij de dpl. soldaat R., nmr. . . ., dienende bij de B-Compagnie van het 41 Geniebataljon te Seedorf, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de C-101 Geniegevechtsgroep over de straf van vijf dagen verzuward arrest hem door zijn compagniescommandant opgelegd wegens:

„Een hem door een sergeant-groepscommandant herhaalde malen gegeven opdracht om in een militair voertuig zijn binnenhelm op te zetten, „geweigerd uit te voeren”
waaraan is toegevoegd:

„Bij de bepaling van de strafmaat is in aanmerking genomen, dat het „niet voldoen aan dit algemeen geldend voorschrift in het verleden door „het pelotonskader oogluikend werd toegestaan”,
bij welke beschikking – op 28 december 1971 genomen en op 18 januari 1972 aan klager uitgereikt – de strafoplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat klager het feit, weergegeven in de omschrijving van de strafreden, zoals deze werd gehandhaafd bij de beschikking waarvan beklag, ter zitting van het Hof heeft erkend;

Overwegende, dat klager heeft verklaard zich bezwaard te gevoelen over de opgelegde straf en te dien aanzien als grieven heeft aangevoerd:

a. dat hem de straf is opgelegd na zijn overplaatsing van het onderdeel in Nederland, waarbij hij ten tijde van het plegen van het vergrijp diende, naar de in de Duitse Bondsrepubliek gelegerde B-Compagnie van 41 Geniebataljon; dat de straffen, opgelegd aan militairen die bij een onderdeel in de Duitse Bondsrepubliek zijn ingedeeld, als regel zwaarder zijn

dan die welke in Nederland voor overeenkomstige vergrijpen worden opgelegd, zodat hij het aannemelijk acht, dat, ware hij voor het onderhavige vergrijp gestraft vóórdat hij werd overgeplaatst hij een minder zware straf zou hebben gekregen;

b. dat de opgelegde straf hem bovendien zwaarder trof doordat hij deze gedeeltelijk moest ondergaan in een weekend, waarin hij een tevoren afgesproken bezoek van vrienden uit Nederland kreeg, met wie hij dientengevolge niet heeft kunnen verkeren zoals anders mogelijk zou zijn geweest;

Overwegende, ten aanzien van de onder a vermelde grief: dat het Hof niet is gebleken van het bestaan en de toepassing in deze zaak van een vaste regel als door klager bedoeld, volgens welke voor gelijke vergrijpen aan in de Duitse Bondsrepubliek geleverde militairen zwaardere straffen worden opgelegd dan aan militairen in Nederland; dat het tegendeel niet, zoals klager blijkbaar meent, kan worden afgeleid uit de omstandigheid dat, naar klagers eigen verklaring, de militairen, die gelijktijdig met hem eenzelfde vergrijp pleegden, in Nederland met een lichtere straf werden gestraft; dat immers dit beweerde verschil in strafmaat, behalve uit verschil in persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de onderscheidene daders, tevens kan voortvloeien uit de door betrokken strafoplegger bij de bepaling van de strafmaat mede in aanmerking genomen omstandigheden, waaronder en het tijdsbestek, waarin de op te leggen straf zou worden ondergaan, welke van geval tot geval kunnen verschillen; dat het Hof derhalve deze grief verwerpt;

Overwegende, met betrekking tot de onder b vermelde grief; dat het Hof aannemelijk acht, dat de opgelegde straf klager zwaarder trof, doordat hij door het ondergaan daarvan tevens werd verstoken van het verkeer met uit Nederland overgekomen vrienden, in welke omstandigheid het Hof aanleiding vindt de bij beschikking, waarvan beklag, gehandhaafde straf te verlichten, mede in aanmerking genomen klagers persoon en doorgaand gedrag;

Overwegende, dat het beklag als gedeeltelijk gegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Wijzigde opgelegde straf in die van drie dagen verzwaard arrest;

Bepaalt, dat deze straf moet worden geacht te zijn ondergaan door het ondergaan van drie dagen van de door de strafoplegger opgelegde straf;

Bevestigt de beschikking, waarvan beklag, voor het overige;

Bepaalt, dat klagers straflijst overeenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desgewenst aan de Minister van Defensie.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

2 december 1971
(A.M.P. 1970/7)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2 lid 1 onder 2e sub c)

Terzake van een in mei 1940 opgelopen knieletsel was eiser in het genot gesteld van een levenslang militair invaliditeitspensioen, berekend naar 30% invaliditeit. Nadat eiser medio 1966 door een hartinfarct was getroffen, kon hij zijn beroep van handelaar in zuivelproducten niet meer uitoefenen. Zijn verzoek om verhoging van het invaliditeitspensioen i.v.m. zijn hartaandoening werd afgewezen onder overweging dat de loopstoornissen niet mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen c.q. verergeren van de hartaandoening. Nu twee hoogleraren in de cardiologie tot een verschillende conclusie zijn gekomen, bestaat er volgens de Raad aanleiding eiser het voordeel van de twijfel te gunnen en een verergerend verband, als bedoeld in art. 2 lid 1 onder 2e sub c der Pensioenwet voor de landmacht 1922, te aanvaarden.

Vergoeding uit 's Rijks kas van de kosten gemaakt tot het bijbrengen van een schrijftelijk advies door een hoogleraar, zulks met toepassing van art. 33 der Ambtenarenwet 1929.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

inzake: A., wonende te Rotterdam, eiser in hoger beroep, op de openbare terechtzittingen van 27 mei 1971 en 11 november 1971 in persoon verschenen, bijgestaan door Mr. W. G. Lettinga, werkzaam bij de Bond van Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers, als zijn raadsman, tegen: de Minister van Defensie, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde in hoger beroep, voor wie op de voormelde openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden onderscheidenlijk H. W. Westerhof, administrateur, en G. L. Koops, referendaris, bij het Ministerie van Defensie.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken, waaronder het proces-verbaal van 's Raads terechtzitting van 27 mei 1971, toen de raadkamer anders was samengesteld dan ter terechtzitting van 11 november 1971;

Gehoord bovengenoemde ter terechtzitting van 11 november 1971 verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 11 december 1968 het aan

eiser krachtens de Pensioenwet voor de landmacht 1922 toegekende levenslang militair invaliditeitspensioen, zoals die laatstelijk bij Koninklijk besluit van 14 juli 1956 ambtshalve werd vastgesteld, met ingang van 22 februari 1967 is verhoogd; waarbij werd overwogen:

dat belanghebbende in het genot is van een levenslang invaliditeitspensioen, berekend naar een pensioensgrondslag van f 2.850,— en een invaliditeitspercentage van 20;

dat belanghebbende, in verband met een door hem ingediend verzoek om verhoging van het hem toegekende invaliditeitspensioen, op 27 april 1967 opnieuw aan een geneeskundig onderzoek is onderworpen door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te Utrecht;

dat ter zake door genoemde commissie onder dagtekening van 7 september 1967 een rapport is uitgebracht, van welk rapport een uittreksel door de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht, voorzien van diens visum d.d. 29 januari 1968, aan de minister van defensie werd toegezonden;

dat blijkens vorenbedoeld visum de loopstoornissen, welke het gevolg zijn van de verwonding, welke in 1940 plaatsvond, niet mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening van het hart in 1966, welke bij het vorig onderzoek nog niet bestond;

dat de invaliditeit voor de aandoening, waarvoor verband met de uitoefening van de militaire dienst is aanvaard, te rekenen van 22 februari 1967 (datum waarop het verzoek om verhoging van pensioen is ontvangen) geschat wordt op 25%, welk percentage voor de berekening van het pensioen, gelet op artikel 16, vierde lid, van bovengenoemde pensioenwet, op 30 dient te worden gesteld;

dat het aan belanghebbende toegekende invaliditeitspensioen te rekenen van 22 februari 1967 nader kan worden vastgesteld, rekening houdende met een invaliditeitspercentage van 30;

Overwegende, dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 19 januari 1970 — naar welke aantekening hierbij wordt verwezen — het door eiser tegen genoemd Koninklijk besluit van 11 december 1968 ingestelde beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser van deze uitspraak in hoger beroep is gekomen en op de door zijn voornoemde raadsman daartoe in het aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden — welk aanvullend beroepschrift vergezeld ging van een drietal medische adviezen met betrekking tot eiser van respectievelijk A. Hoekstra, arts te Zwanenburg d.d. 22 maart 1971, Dr. H. G. van Balen, orthopaedisch chirurg te Rotterdam d.d. 12 juni 1970, en van Prof. Dr. J. P. Roos, hoogleraar in de cardiologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam (ongedateerd) — de Raad heeft verzocht met vernietiging van de uitspraak van het Ambtenarengerecht alsmede met nietigverklaring van het Koninklijk besluit van 11 december

1968 te bepalen, dat aan eiser in verband met zijn hartaandoening een hoger militair invaliditeitspensioen behoort te worden toegekend;

Overwegende, dat gedaagde bij schrijven van 27 april 1971 de Raad een advies van de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht d.d. 15 april 1971 heeft doen toekomen;

Overwegende, dat 's Raads fungerend-voorzitter ter uitvoering van het door de Raad op 10 juni 1971 uitgesproken bevel, aan Prof. Dr. J. P. Roos, voornoemd, heeft verzocht met betrekking tot eiser een nader rapport uit te brengen en daarin een zestal vragen te beantwoorden, aan welk verzoek de genoemde hoogleraar heeft voldaan door het inzenden van zijn rapport van 6 augustus 1971;

Overwegende, dat gedaagde bij schrijven van 2 september 1971 de Raad nog een nader advies d.d. 25 augustus 1971 van de inspecteur van de geneeskundigedienst der Koninklijke landmacht heeft doen toekomen;

IN RECHTE:

Overwegende, dat voor de Raad op grond van de inhoud der gedingstukken en het verhandelde ter terechtzitting van 11 november 1971 vaststaat:

dat eiser, die is geboren op 26 juli 1916, op 11 mei 1940 als dienstplichtig soldaat een schotwonding heeft opgelopen aan de linker knie en in verband daarmee aan deze knie is geopereerd;

dat hij terzake van deze knieaandoening in het genot is gesteld van een militair invaliditeitspensioen krachtens de Pensioenwet voor de landmacht 1922, welk pensioen bij het onder de feiten vermeld Koninklijk besluit van 14 juli 1956, te rekenen van 1 januari 1954 af, levenslang is toegekend, rekening houdende met een invaliditeitspercentage van 20;

dat eiser, vóórdat hij in militaire dienst trad, in Rotterdam het beroep van handelaar in zuivelproducten uitoefende en dit beroep na zijn ontslag uit de militaire dienst aldaar wederom heeft ter hand genomen;

dat eiser geen winkel had, doch zijn klanten, die over de gehele stad verspreid woonden, per auto bezocht, waarbij hij echter ook veel moest lopen en staan;

dat eisers klantenkring, mede door uitbreiding van de stad, in de loop der jaren toenam;

dat eiser bij de uitoefening van zijn beroep steeds klachten ten aanzien van zijn linker knie had, welke klachten langzamerhand zijn toegenomen;

dat eiser, die al enige jaren daarvoor angineuze klachten had, op 23 juli 1966 door een hartinfarct is getroffen, en sedertdien zijn beroep niet meer heeft kunnen uitoefenen;

dat bij het thans bestreden Koninklijk besluit van 11 december 1968 is beslist dat eisers loopstoornissen, welke het gevolg zijn van de verwonding welke in 1940 plaats vond, niet mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen, c.q. verergeren van de aandoening van eisers hart in 1966;

Overwegende, dat eiser niettemin van mening blijft dat tussen even-

genoemde loopstoornissen en de zich bij hem in 1966 gemanifesteerd hebbende hartaandoening wel een verergerend verband, als bedoeld in artikel 2, eerste lid onder 2° sub c, der Pensioenwet voor de landmacht 1922, bestaat, zodat de Raad thans de vraag zal hebben te beantwoorden of bij het bestreden Koninklijk besluit terecht is aangenomen, dat evenbedoeld verband niet aanwezig is;

Overwegende dienaangaande:

dat de commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht, die eiser op 27 april 1967 aan een geneeskundig onderzoek heeft onderworpen, blijkens haar rapport van 7 september 1967 het volgende als haar oordeel heeft te kennen gegeven:

„dat betrokkene thans tevens lijdende is aan een aandoening van het hart berustende op een endogene praedispositie;

„dat derhalve een oorzakelijk dienstverband niet aannemelijk is;

„dat het niet uitgesloten kan worden dat de loopstoornissen, welke het gevolg zijn van de verwonding waarvoor destijds dienstverband werd aangenomen, mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen, c.q. verergeren van de aandoening van het hart;

„dat de Commissie derhalve een verergerend dienstverband aannemelijk acht.”;

dat het door de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht op evengenoemd rapport geplaatste visum echter onder meer het volgende inhoudt:

„dat ik van mening ben, dat de loopstoornissen, welke het gevolg zijn van de verwonding, welke in 1940 plaats vond, niet mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening van het hart in 1966.”;

dat Prof. Dr. H. A. Snellen, destijds hoogleraar in de cardiologie aan de Rijks Universiteit te Leiden, die eiser op verzoek van de eerste rechter op 26 juni 1969 heeft onderzocht, zijn omtrent het resultaat van dit onderzoek op 18 juli 1969 uitgebrachte rapport besluit met de volgende samenvatting en conclusie:

„Gezien de anamnese en de bovenbeschreven bevindingen is het aannemelijk dat onderzochte een hartinfarct heeft doorgemaakt, en dat verder lichte angineuze klachten, zowel daarvoor als daarna, aanwezig geweest zijn.

„Ook het begin van de weliswaar vage angineuze klachten ligt echter ongeveer 22 jaar na de verwonding, die tot loopstoornissen heeft geleid, en op grond waarvan een levenslang militair invaliditeitspensioen is toegekend. Er is geen aanwijzing dat deze loopstoornis een duidelijke invloed heeft gehad op het tot uiting komen van de hartaandoening (coronairsclerose) die in juli 1966 tot een hartinfarct heeft geleid.”;

dat de raadsman van eiser ter zitting van de eerste rechter een brief d.d. 5 september 1969 van de behandelend specialist van eiser, Dr. A. D. Erke-

lens, arts voor ziekten van hart en bloedvaten te Rotterdam, heeft overgelegd, waarvan de inhoud als volgt luidt:

„De heer A., geb. 26-7-1916, wonende . . . te Rotterdam, heeft in zijn „onderhoud moeten voorzien door middel van een zuivelbedrijf. Hij „heeft daar steeds veel bij moeten staan en lopen. Tengevolge van het „schot in zijn knieën gedurende de oorlog en de nablijvende afwijking van „de knie heeft dit meer energie dan normaal gekost.

„Aannemende dat er aanleg tot een coronairlijden was, lijkt het plausibel dat deze meerdere belasting de pathologische afwijkingen in de hand „heeft gewerkt omdat hij daarbij boven de voor hem maximale belasting „kwam. Dit blijkt uit het feit dat hij bij zijn werk angineuze klachten had.

„Op grond hiervan heb ik aangenomen en neem ik aan dat in dit geval „het ziekteproces tengevolge van de oorlogsverwonding is versneld en dit „in die mate dat hij in juli 1966 een hartinfarct heeft gekregen.

„Ik blijf op grond van het bovenstaande van mening dat bij de heer A. „verergerend verband aanwezig is tussen het hartinfarct en de oorlogs- „verwonding. Wij moeten daarbij in het oog houden dat de gevolgen van „de verwonding al die jaren als een hindernis bij het uitoefenen van zijn „beroep aanwezig waren.

„Ik hoop dat mijn conclusie kan bijdragen tot een gunstige beslissing „voor de heer A.”;

dat Prof. Dr. H. A. Snellen, voornoemd, desgevraagd, bij brief van 17 november 1969 aan de eerste rechter heeft medegedeeld, dat kennisgeving van het evenweergegeven schrijven van Dr. Erkelens geen wijziging in zijn conclusie, neergelegd in zijn rapport van 18 juli 1969, heeft gebracht;

dat in het door eisers raadsman bij het aanvullend beroepschrift overgelegde advies d.d. 12 juni 1970 de orthopaedisch chirurg dr. H. G. van Balen te Rotterdam tot de volgende conclusie komt:

„Het is duidelijk dat hier een minderwaardige knie bestaat, die èn door „zijn klachten èn door zijn functieverlies meerdere inspanning vereist. „Het is niet te verwachten dat in de toekomst de situatie verbeteren zal. „Meer waarschijnlijk lijkt dat de situatie verergert, waardoor ook in de „toekomst van de fysieke krachten van patiënt meer zal worden gevraagd.”;

dat Prof. Dr. J. P. Roos, voornoemd, zijn bij evengenoemd aanvullend beroepschrift eveneens overgelegde ongedateerde advies besluit als volgt:

„Ten gevolge van zijn loopstoornis door de knie-afwijkingen heeft „betrokkene zich gedurende vele jaren overmatig moeten inspannen bij de „uitoefening van zijn zuivelbedrijf, waarbij hij regelmatig trappen moest „lopen.

„Aangenomen mag worden dat deze overmatige lichamelijke inspanning, die gedurende vele jaren continue werd verricht, schadelijk is geweest voor de hartspier.

„Mijns inziens bestaat er een verergerend verband tussen de loopstoornissen van betrokkene, die een gevolg zijn van een oorlogsverwonding in 1940, en het zich in 1966 geopenbaarde hartinfarct.”;

dat het bij het aanvullend beroepschrift overgelegde schrijven d.d. 22 maart 1971 van de arts A. Hoekstra te Zwanenburg de volgende inhoud heeft:

„Uit bijgaand schrijven van prof. dr. Roos blijkt wel, dat hij ook vindt, dat er verband bestaat tussen 't verkrijgen van een infarct en de afwijkingen van de knie bij patiënt A.

„Ik zelf vind 't ook zo volkomen logisch: bij een meer of minder gestoorde circulatie – en wie onzer heeft niet meer of minder arteriosclerose – schrijven we als arts een rustig leven voor zonder inspanningen, zo gauw deze circulatie – stoornis evident wordt – symptomen geeft.

„Deze patiënt heeft natuurlijk een fikse overbelasting van zijn hart gevraagd t.g.v. zijn knie: bij ons telefonisch overleg was prof. Roos 't daar geheel mee eens, dus o.i. is de staat in deze aansprakelijk voor de gevolgen van 't hartinfarct; denk vooral aan de mededeling van Dr. Van Balen over 't zér ernstige functieverlies van de knie!”;

dat de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht onder dagtekening van 15 april 1971 als volgt aan gedaagde heeft geadviseerd:

„De aandoening van het linker been werd in 1946 met een invaliditeitspercentage van 20% gehonoreerd.

„Bij het commissoriaal geneeskundig onderzoek in 1967 werd dit percentage op 25% gesteld, gezien klachten en bevindingen bij het orthopaedisch chirurgisch onderzoek.

„Betrokkene heeft het linker been altijd redelijk gebruikt.

„In de loop der jaren is de revalidatie arts van het Militair Revalidatie Centrum te Doorn altijd van mening geweest dat betrokkene beslist met openbaar vervoer kon reizen. Betrokkene gebruikte in zijn werk als zuivelleverancier de auto; hij zal het linker been dus ook niet overbelast hebben. Het is mijn mening – gezien de bevindingen bij het onderzoek met name goede kracht in het been, geen overmatige atrofie van het been – dat betrokkene het been op zodanige wijze kon gebruiken en heeft gebruikt, dat dit niet tot een overbelasting van het hartvaatselsel heeft geleid. Juist het op deze wijze gebruiken van het been kan niet als een bijzonder zeer nadelige omstandigheid ten aanzien van het in 1966 opgetreden hartinfarct worden gezien.

„Ik handhaaf derhalve mijn mening, dat geen verband dient te worden aangenomen tussen de loopstoornissen ten gevolge van de verwonding in 1940, en het 26 jaar later optredende hartinfarct.”;

dat Prof. Dr. J. P. Roos, voornoemd, de zes vragen welke hem door 's Raads fungerend-voorzitter werden voorgelegd, in zijn rapport van 6 augustus 1971 als volgt heeft beantwoord:

„1. Aanleg tot een manifest coronairlijden in de zin van een erfelijke „aanleg is vooral gezien de negatieve familie-anamnese niet aannemelijk.

„2. Gezien de afwezigheid van de in bijgaand rapport genoemde risico-„factoren zal betrokkene tot aan 1940 gezien moeten worden als een goed „risico wat betreft het coronairlijden en had hij om die reden weinig kans „om een hartinfarct te krijgen.

„3. De oorzaak van het coronairlijden is niet bekend en veel exacte „informatie ontbreekt nog. Het is echter aannemelijk dat een extra licha-„melijke inspanning zoals door betrokkene gedurende lange tijd verricht „een stress is geweest voor het hartvaatsysteem en het ontstaan van een „hartinfarct heeft bevorderd.

„4. Zowel de pijn als de verminderde functie van de linker knie kunnen „tesamen voldoende geweest zijn dat extra inspanning noodzakelijk was, „waarvan aangenomen mag worden dat deze van verergerende invloed is „geweest bij het ontstaan van het hartinfarct.

„5. Angineuze klachten en hartinfarct zijn in feite dezelfde ziekte waar-„aan een coronairlijden (arteriosclerose) ten grondslag ligt. Het is aan-„nemelijk dat deze extra inspanning de angineuze klachten voor meer dan „50% heeft verergerd.

„6. Angineuze klachten kunnen enkele uren tot dagen aan een hartin-„farct voorafgaan maar ook meerdere jaren; anderzijds behoeven angi-„neuze klachten niet altijd tot een hartinfarct te leiden.”;

dat tenslotte, de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht op laatstvermeld rapport van Prof. Dr. J. P. Roos heeft gereageerd in zijn brief aan gedaagde d.d. 25 augustus 1971, uit welke brief hier wordt weergegeven:

„Uit het rapport d.d. 6 augustus 1971 van Prof. Dr. J. P. Roos blijkt, „dat de oorzaak van het coronairlijden nog niet bekend is.

„Opvallend is, dat de in het rapport vermelde lijst van de belangrijkste „high-risk factoren welke in de pathogenese van het coronairlijden een „rol zouden spelen, de lichamelijke stress ontbreekt.

„Prof. Roos komt dan tot de conclusie, dat het aannemelijk is, dat de „extra lichamelijke inspanning door betrokkene verricht een stress is „geweest voor het hartvaatsysteem en zo het ontstaan van een hartin-„farct is bevorderd.

„Zoals reeds in mijn brief d.d. 15 april 1971 naar voren gebracht, ben ik „niet van mening, dat betrokkene zich lichamenlijk heeft overbelast tenge-„volge van zijn linker been aandoening.

„Ik handhaaf derhalve mijn mening, dat er geen verband dient te „worden aangenomen tussen de loopstoornissen en de hartaandoening.”;

Overwegende nu dat de Raad, de weergegeven bevindingen en divergerende conclusies in onderling verband beschouwend in samenhang met de overige stukken van het geding, en daarbij in aanmerking nemende dat het oordeel van Prof. Dr. A. H. Snellen, voornoemd, omtrent de in dit

geding te beantwoorden vraag of er een verergerend verband bestaat tussen eisers loopstoornissen en zijn hartaandoening, lijnrecht staat tegenover dat van Prof. Dr. J. P. Roos, voornoemd, uiteindelijk tot de slotsom is gekomen dat er in het onderhavige geval aanleiding is aan eiser het voordeel van de twijfel toe te kennen;

dat de Raad daarom de in de tweede rechtsoverweging gestelde vraag ontkennend meent te moeten beantwoorden;

Overwegende, dat mitsdien de aangevallen uitspraak en het bestreden Koninklijk besluit niet in stand kunnen blijven, doch vernietigd, respectievelijk nietig verklaard zullen moeten worden;

Overwegende nog met betrekking tot het door eisers raadsman ter 's Raads terechtzitting van 27 mei 1971 gedaan verzoek, de kosten van het meergeoemde, ongedateerde, rapport van Prof. Dr. J. P. Roos ten bedrage van f 120,—, op voet van het in artikel 33 der Ambtenarenwet 1929 bepaalde, uit 's Rijks kas te doen vergoeden;

dat blijkens het in lid 1 van dit wetsartikel bepaalde onder meer de kosten van het bijbrengen van een schriftelijk advies van een deskundige uit 's Rijks kas geheel of gedeeltelijk zullen worden vergoed aan de partij, die geheel of gedeeltelijk in het gelijk wordt gesteld, en dat blijkens lid 2 van dat wetsartikel met nodeloos gemaakte kosten geen rekening wordt gehouden;

dat eiser bij deze uitspraak geheel in het gelijk wordt gesteld;

dat aan de Raad niet is gebleken dat de genoemde kosten nodeloos zijn gemaakt, hebbende — integendeel — het onderhavige advies van Prof. Dr. J. P. Roos, voornoemd, er mede toe bijgedragen dat eiser in het gelijk is gesteld;

dat de Raad daarom termen aanwezig acht het namens eiser gedaan verzoek in te willigen en te bevelen, dat de kosten van het rapport van de deskundige Prof. Dr. J. P. Roos, voornoemd, ten bedrage van f 120,—, geheel uit 's Rijks kas zullen worden vergoed;

Overwegende, dat op grond van al het vorenoverwogene beslist moet worden als volgt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep, en verklaart nietig het Koninklijk besluit van 11 december 1968;

Bepaalt dat op eisers verzoek om verhoging van zijn militair invaliditeitspensioen een nieuwe beslissing zal moeten worden genomen met inachtneming van hetgeen in deze uitspraak is overwogen;

Beveelt dat aan eiser de kosten, gemaakt tot het bijbrengen van een schriftelijk advies door de deskundige Prof. Dr. J. P. Roos te Amsterdam, ten bedrage van f 120,—, uit 's Rijks kas geheel zullen worden vergoed.

Centrale Raad van Beroep

16 december 1971
(M.A.W. 1971/B 3 en 4)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper (fgd.); *Leden:* Mr. A. O. W. D. Grosheide en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).
(Wet bevorderingen ontslag beroepsofficieren, art. 48; Besluit beoordeling officieren landmacht, art. 13).

Eiser, majoor der artillerie, was per 1 mei 1970 voor bevordering voorbij gegaan. Een dergelijke bevordering geschiedt door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren. De ambtenarenrechter heeft de gemaakte keuze alsmede het daarbij gevoerde beleid in beginsel te eerbiedigen.

Niet gezegd kan worden dat de Kroon de voor het passeringsbesluit aangevoerde motieven redelijkerwijs niet heeft mogen gebruiken noch dat de Kroon op die motieven in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen gerekken.

Een aantal op de beoordelingslijsten geplaatste of daaraan gehechte opmerkingen van functionarissen door wier tussenkomst de lijsten werden ingediend, behoeft volgens gedaagde niet hun weerslag te vinden in kennisgevingen, omdat deze uitingen niets zeggen dat niet rechtstreeks en zonder eigen inbreng van die functionaris uit die beoordeling is af te leiden. De Raad acht deze opvatting niet instrijdmet het B.B.O. Echter een opmerking van de inspecteur der artillerie terzake van een vroegere beoordeling had redelijkerwijs wel in een kennisgeving moeten zijn neergelegd. Deze opmerking had niet bij de motivering van het passeringsbesluit mogen worden gebruikt. Gedaagde dient alsnog terzake een kennisgeving uit te reiken.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: P. wonende te Q., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen: de *Minister van Defensie*, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. R. M. R. van der Heide, majoor van de militair juridische dienst, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen alsook als getuige, medegebracht door eiser, C., luitenant-kolonel der artillerie, wonende te E., overweegt als volgt:

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, heeft bij uitspraak van 19 april 1971 – waarnaar hierbij wordt vergewezen – een beroep, door eiser ingesteld naar aanleiding van een brief van gedaagde d.d. 30 juli 1970 (in die uitspraak geheel weer-

gegeven), voorzover gericht tegen over eiser opgemaakte beoordelingen niet-ontvankelijk, en voor het overige ongegrond verklaard.

Eiser heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld bij de Raad en bij beroepschrift en aanvullende geschriften (onder overlegging van bijlagen) de gronden aangevoerd, waarop hij heeft gevorderd:

„A. dat de uitspraak van het Ambtenarengerecht, om het beroep tegen „over eiser opgemaakte beoordelingen niet-ontvankelijk te verklaren, „nietig wordt verklaard wegens strijdigheid met de met algemeen ver- „bindende voorschriften gelijk te stellen beginselen van behoorlijk be- „stuur;

„B. dat alsnog de beoordelingen van 28 febr. 1962, 17 sept. 1962 en 25 „mei 1963 en de daarbij behorende kennisgevingen worden vernietigd, „daar zij door latere beoordelingen niet voldoende gemotiveerd geacht „moeten worden ofwel, dat bepaald wordt, dat deze beoordelingen en „kennisgevingen buiten beschouwing dienen te blijven bij de door gedaag- „de getrokken conclusie in zijn rapport aan H.M. de Koningin d.d. 6 „juli 1970 wegens strijdigheid met het zorgvuldigheidsbeginselen het ge- „lijkhedenbeginsel;

„C. dat de beoordeling of althans gedeelten van de beoordeling d.d. „27 november 1969, t.w. „Hoogstens in een S-4 functie bij een artillerie- „„eenheid" en „Betrokkene vulde volgens uitgebrachte beoordeling „„functie op nagenoeg goede wijze" met het daarop volgend gestelde met „betrekking tot punt 39, nietig worden verklaard wegens strijdigheid met „de met algemeen verbindende voorschriften gelijk te stellen beginselen „van behoorlijk bestuur en strijdig met het motiveringsbeginsel;

„D. dat die passages c.q. aantekeningen uit de beoordelingen van na „1963 worden nietig verklaard, in zoverre deze passages c.q. aantekenin- „gen betrekking hebben op de drie eerste beoordelingen t.w. die van „28/2/62, 17/9/62 en 25/5/63, wegens strijdigheid met de met algemeen ver- „bindende voorschriften gelijk te stellen beginselen van behoorlijk be- „stuur;

„E. dat het door het Ambtenarengerecht ongegrond verklaarde beroep „voor het overige:

„1. voor wat betreft het besluit om eiser per 1 mei 1970 voor bevordering „voorbij te gaan, alsnog gegrond en het passeringsbesluit nietig wordt „verklaard, en dat eiser alsnog wordt voorgedragen voor een bevoor- „ding tot de naast hogere rang per 1 mei 1970, wegens het niet aanwezig „zijn van aanvaardbare motieven, en

„2. voor wat betreft de subsidiaire vordering, nl. om alsnog kennisge- „vingen uit te reiken, deze vordering alsnog gegrond wordt verklaard, „indien de Raad over de vorderingen onder punt 5A t/m E (1) afwijzend „mocht beschikken."

Ter openbare terechtzitting heeft eiser nog stukken overgelegd.

IN RECHTE:

De Raad wil in de eerste plaats aandacht schenken aan eisers beroep, voorzover dit is gericht tegen een besluit hem, majoor der artillerie, per 1 mei 1970 niet te bevorderen. De Raad neemt evenals de eerste rechter aan dat eiser in dat beroep ontvankelijk moet worden geacht. Ten onrechte evenwel is bij de aangevallen uitspraak (ook) in zoverre de Minister van Defensie als verweerder aangemerkt; immers het bedoelde besluit is door H.M. de Koningin genomen. De Raad, die op grond van artikel 107 lid 2 der Ambtenarenwet 1929 deze onjuistheid in deze stand van het geding niet kan herstellen, ziet geen reden de zaak wegens die onjuistheid terug te wijzen naar de eerste rechter, nu daardoor — mede gezien artikel 26 lid 1 der Ambtenarenwet 1929 — geen belangen zijn geschaad.

Wat nu de inhoud van het bedoelde passeringsbesluit betreft, dient te worden opgemerkt dat ingevolge artikel 90 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren de bevordering tot een hoofdofficiërsrang geschiedt door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren. De Kroon is in beginsel in die keuze vrij, ook voor wat betreft de maatstaven die daarbij worden aangelegd en de bescheiden welke daarbij in aanmerking worden genomen alvorens de keuze te bepalen. De ambtenarenrechter heeft de gemaakte keuze alsmede het daarbij gevoerde beleid in beginsel te eerbiedigen. De Raad ziet zich gesteld voor de vraag of er in het onderhavige geding gebleken is van redenen om van dat beginsel af te wijken.

Het onderhavige besluit is uitvoerig gemotiveerd in de vorengenoemde brief van 30 juli 1970. Uit de gedingstukken blijkt dat precies dezelfde motivering bij het nemen van het onderhavige besluit daaraan ten grondslag is gelegd. Daarom kan alleen die motivering, en geen andere, te dezen in aanmerking worden genomen. Van beslissend belang is nu, of het besluit door deze motivering kan worden gedragen.

Eiser heeft gesteld dat het gebruikmaken van meer dan vijf jaren oude beoordelingen in een motivering als de onderhavige strijd met het zogenaamde gelijkheidsbeginsel oplevert, er daarbij van uitgaande dat de Kroon een beleidslijn hanteert waarbij zodanige beoordelingen bij een keuzebevordering als de onderhavige buiten beschouwing worden gelaten. Dit uitgangspunt is echter onjuist, naar van gedaagdes zijde is verklaard en de Raad ook uit andere gedingen bekend is. Dat in vroegere jaren de bedoelde beleidslijn wel heeft gegolden is geen reden om voor eisers geval strijd met het genoemde beginsel aanwezig te achten.

Wat nu die motivering zelve betreft, valt in de eerste plaats op dat daarin voor wat betreft de rubrieken 1 tot en met 37 der diverse genoemde beoordelingslijsten (dus het gedeelte dat door de beoordelaar zelf, c.q. diens adviseur, wordt ingevuld) slechts datgene voorkomt hetwelk eiser door kennisgevingen in de zin van artikel 13 van het Besluit beoordeling officieren landmacht (hierna te noemen: het Besluit) is bekend gemaakt. Voor al deze waarderingen geldt, dat zij in rechte onaantastbaar zijn geworden.

Eiser bestrijdt dit niet, doch heeft desalniettemin gevorderd dat met name de beoordelingen van 28 februari 1962, 17 september 1962 en 25 mei 1963 met de daarbij behorende kennisgevingen worden vernietigd. In die vordering moet hij niet-ontvankelijk worden verklaard. Als alternatieve vordering te dezen heeft eiser gesteld dat deze beoordelingen en kennisgevingen buiten beschouwing dienen te blijven in voege als in zijn vorenvermelde vordering onder B omschreven. De Raad merkt te dien aanzien op het in beginsel niet onmogelijk te achten dat zich een situatie voordoet waarin moet worden gezegd dat bij het tot stand brengen van een besluit als het onderhavige in redelijkheid niet (meer) een beroep kan worden gedaan op in rechte onaantastbaar geworden waarderingen. Zulk een situatie doet zich echter in het onderhavige geval niet voor. De kennisgeving, behorende bij de eerste der genoemde beoordelingen is, zoals zij thans luidt, van kracht na advies van een commissie als bedoeld in artikel 15 van het Besluit; de kennisgeving, behorende bij de tweede voornoemde beoordeling, is, zoals zij thans luidt, van kracht na zodanig advies en een uitspraak van deze Raad; naar aanleiding van de kennisgeving, behorende bij de derde genoemde beoordeling, heeft eiser geen beroep als in het Besluit bedoeld ingesteld. In dit geding is niet gebleken van redenen welke tot een zo ver gaande conclusie als door eiser verlangd zouden nopen. Een andere kwestie is of en zo ja in hoeverre aan deze drie kennisgevingen bij de onderhavige besluitvorming een ietwat onevenredig zwaar gewicht kan zijn toegekend. De Raad laat deze kwestie, gegeven de hier van beslissend belang zijnde aard der onderhavige bevoegdheid, onbesproken, nu niet is gebleken van voldoende gronden om aan te nemen dat het onderhavige gebruik dier bevoegdheid de vorenaangeduide beperkte toetsing niet zou kunnen doorstaan.

In zijn hiervoor onder D weergegeven vordering heeft eiser kennelijk mede bedoeld ook andere in kennisgevingen neergelegde, in rechte onaantastbaar geworden, waarderingen aan te vechten. Ook hiervoor geldt dat die vordering in zoverre niet-ontvankelijk is.

De tweede groep der als motivering aan het onderhavige besluit ten grondslag gelegde feitelijke gegevens omvat een aantal op de beoordelingslijsten geplaatste of daaraan gehechte opmerkingen van functionarissen, door wier tussenkomst de lijsten werden ingediend, door gedaagde althans ten dele aangeduid als „ambtsberichten”. Voorzover deze hun weerslag hebben gevonden in kennisgevingen als vorenbedoeld geldt daarvoor hetzelfde als voor de zoëven besproken waarderingen van de „binnenzijde” der beoordelingslijsten. Voorzover zulks echter niet het geval is geweest heeft eiser niet vóór de onderhavige brief van 30 juli 1970 van deze uitingen kennis gedragen; de vraag rijst of hij daarvan redelijkerwijs niet eerder, en wel bij wege van kennisgevingen als vorenbedoeld, op de hoogte had behoren te worden gesteld. De Raad acht het Besluit op dit punt niet volkomen duidelijk, maar ziet geen reden het namens gedaagde naar

voren gebrachte standpunt in het algemeen onjuist en in strijd met het Besluit te achten. Dit standpunt komt erop neer, dat wanneer een der hier bedoelde functionarissen in zijn uiting slechts een conclusie trekt uit de beoordeling, zoals deze aan de „binnenkant“ der lijst werd gegeven, althans niets zegt dat niet rechtstreeks en zonder eigen inbreng van die functionaris uit die beoordeling is af te leiden, geen kennisgeving daaromtrent behoeft te worden gedaan; dat echter, zodra een zodanige eigen inbreng wél aanwezig en relevant is, ruimte ontstaat voor het doen van een kennisgeving te dier zake. De Raad wil hieraan toevoegen dat naar zijn oordeel, van het vorenstaande afgezien, uitingen mogelijk zijn welke uit hun aard, althans in het algemeen, niet of nagenoeg niet in staat zijn een (zelfstandige) rol in het door het Besluit in het leven geroepen systeem van kennisgevingen beroep te vervullen, zoals de eventuele visie van de chef van de beoordelaar, weergegeven in rubriek 38, dat hij volledig met de voorgaande beoordeling instemt, of zoals het oordeel, op zich zelf, van dezelfde functionaris, te geven onder rubriek 39 (hetzelfde geldt trouwens reeds voor rubriek 34). Met inachtneming van het voorgaande is er naar 's Raads oordeel onder de hier aan de orde zijnde uitingen, behorende tot de motivering van het bestreden besluit, slechts één aan te wijzen welke redelijkerwijs in een kennisgeving had moeten zijn neergelegd. Bedoeld wordt de zin „Uit eigen waarneming is mij bekend, dat de „majoor P. het overzicht en de leiderseigenschappen mist voor een troe-„pencommandofunctie.“, welke voorkomt in de nota d.d. 27 augustus 1963 van de Inspecteur der artillerie, behorende bij de over eiser onder dagtekening 27 mei 1963 opgemaakte beoordeling. Bovendien verdient opmerking dat hierbij niet is aangegeven of deze waarneming tijdens de betrokken beoordelingsperiode heeft plaatsgevonden. Dit een en ander leidt tot de conclusie dat deze zin bij de motivering van het bestreden besluit niet had mogen worden gebruikt. De Raad ziet echter geen reden het bestreden besluit deswege nietig te verklaren dan wel zijn oordeel op te schorten tot een kennisgeving zou zijn uitgereikt c.q. een beroepsprocedure daaromtrent zou zijn gevoerd. Immers, naar 's Raads oordeel kan het wegvallen van dit onderdeel der motivering die motivering niet in zodanige mate verzwakken dat zij geacht zou moeten worden het onderhavige besluit niet (meer) te kunnen dragen.

Voor het overige wordt, gelijk gezegd, deze groep onderdelen der motivering gevormd door uitingen, als vorenbedoeld, welke niet in een kennisgeving hun weerslag hebben gevonden of redelijkerwijs hadden behoren te vinden. Eiser wil die uitingen beschouwd zien als besluiten in de zin der Ambtenarenwet 1929, waartegen buiten het Besluit om beroep ingevolge die wet mogelijk zou zijn. De Raad onderschrijft deze conclusie niet. Mede gegeven de opzet en de bedoeling van het Besluit is in het algemeen onvoldoende ruimte aanwezig voor de stelling dat dergelijke uitingen moeten worden aangemerkt als besluiten, welke de betrokkene recht-

streeks in zijn belang treffen. In het onderhavige geval is er geen reden anders te oordelen. Dit een en ander neemt uiteraard niet weg dat die uitingen bij de beoordeling van een besluit als het onderhavige in beschouwing moeten worden genomen met het oog op de meergenoemde vraag of het besluit kan worden gedragen door zijn motivering.

Deze vraag beantwoordt de Raad bevestigend. Gegeven het vorengenoemde beperkte karakter der onderhavige toetsing kan noch worden gezegd dat de Kroon de onderhavige motieven (afgezien van genoemde uitzondering) redelijkerwijze niet heeft mogen gebruiken, noch dat de Kroon op die motieven in redelijkheid niet tot het passeringsbesluit heeft kunnen geraken. De Raad tekent hierbij nog aan in de wijze waarop gedaagde de onderhavige voordracht tot niet-bevordering bij Hare Majesteit de Koningin heeft ingediend en gemotiveerd geenszins – zoals eiser blijkbaar meent – een aantasting van eisers eer en goede naam als officier te kunnen zien. Namens gedaagde is ter 's Raads terechtzitting onder meer gezegd:

„De verweerder wordt onzorgvuldigheid verweten omdat hij te negatief „en te slecht geschreven zou hebben aan Hare Majesteit. Wanneer Hare „Majesteit wordt voorgelicht waarom een officier naar de mening van „verweerder niet tot een bepaalde categorie officieren behoort, dan moet „en kan ook worden volstaan met het aantonen van het manco.

„Datgene wat redelijkerwijs verlangd mag worden, het minimum, wordt „hierbij niet in extenso belicht.

„In de zin van het normale taalgebruik, dus geheel los van de termen „van de WBOB en de daaruit ontwikkelde selectie- en keuzenormen, „wordt klager door verweerder beschouwd als een goed officier, met dien „verstande dat vele hoogstaande karaktereigenschappen, die vele beoorde- „laars reeds vastlegden, ten volle worden omschreven.

„Aan de andere kant echter ziet verweerder als een rode draad door alle „beoordelingen en ambtsberichten als officier en zeker als majoor een „aantal in de persoon gelegen factoren, die vooral de leidinggevende „capaciteiten afbreuk doen.”,

Waar ook overigens niet is gebleken van strijd met een der gronden van artikel 58 lid 1 der Ambtenarenwet 1929, dient eisers beroep tegen het onderhavige besluit ongegrond te worden geacht. Uit het voorgaande vloeit tevens voort dat eisers beroep tegen de in gedaagdes brief van 30 juli 1970 vermelde uitingen als vorenbedoeld niet-ontvankelijk is (voor wat betreft voornoemde uiting van de Inspecteur der artillerie d.d. 27 augustus 1963 volgt deze conclusie uit artikel 58 lid 5 der Ambtenarenwet 1929).

Thans moet nog worden beslist over eisers beroep tegen het hem niet uitreiken van kennisgevingen ter zake van uitingen van functionarissen, door wier tussenkomst de beoordelingslijsten werden ingediend, voor zover dit beroep in het voorgaande nog niet is behandeld. Behoudens de meergenoemde uiting van de Inspecteur der artillerie d.d. 27 augustus 1963, betreft het hier uitingen, welke niet zijn vermeld in gedaagdes brief

van 30 juli 1970, en waarop, gelijk hiervoor uiteengezet, het *passerings-*besluit niet geacht mag worden te steunen. Eiser heeft van deze uitingen kennis genomen bij het inzien der stukken van het onderhavige geding. Omtrent deze uitingen moet in de eerste plaats worden opgemerkt dat er daaronder een aantal zijn, welke gelet op hun karakter als vorenbedoeld niet voor beroep, in welke vorm ook, vatbaar kunnen worden geacht. Maar hiervan afgezien, ziet de Raad geen reden gedaagde in het onderhavige geval alsnog te verplichten kennisgevingen uit te reiken terzake van uitingen, welke geen belemmering blijken te hebben gevormd eiser in zijn functie te handhaven of aanleiding zijn geweest hem (uitsluitend) op grond daarvan niet te bestemmen voor een functie waaraan een hogere dan zijn werkelijke beklede rang is verbonden.

Gelet hierop moet eisers thans aan de orde zijnde beroep als deels niet-ontvankelijk, deels ongegrond bestempeld worden. Dit geldt echter niet ten aanzien van de meergenoemde uiting van de Inspecteur der artillerie d.d. 27 augustus 1963. Blijkens het voorgaande moet worden geconstateerd dat gedaagde redelijkerwijs niet had mogen (blijven) nalaten op dit punt een kennisgeving uit te reiken. Eisers beroep tegen gedaagdes onderhavige weigering is derhalve gegrond en die weigering kan niet in stand blijven; gedaagde dient alsnog aan zijn verplichting te dezen te voldoen, ongeacht in hoeverre daarmee thans een praktisch belang gediend wordt.

Op grond van het vorenstaande moet als volgt worden beslist:

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep, voorzover daarbij eisers beroep tegen het besluit, hem per 1 mei 1970 voor bevordering voorbij te gaan, ongegrond is verklaard;

Vernietigt die uitspraak voor het overige;

Verklaart niet-ontvankelijk eisers vorderingen betreffende waarderungen en uitingen, welke in rechte onaantastbaar zijn geworden dan wel niet in kennisgevingen zijn neergelegd noch redelijkerwijs behoeften te zijn neergelegd, als hiervoor aangegeven;

Verklaart alsnog nietig gedaagdes weigering eiser een kennisgeving uit te reiken betreffende vorenvermelde uiting van de Inspecteur der artillerie d.d. 27 augustus 1963;

Verstaat dat gedaagde aan eiser alsnog zodanige kennisgeving zal doen geworden;

Verklaart het beroep voor het overige ongegrond.

BOEKAANKONDIGING

Mr. A. F. STEFFEN: „De partiële wijziging van de militaire straf-en tucht-, *rechtwetgeving* bij de Rijkswetten van 4 juli 1963”, 680 blz. — Staatsuitgeverij, f 39. —.

Voor de interpretatie van de militaire straf- en tuchtwetten is het werk van Prof. Mr. H. VAN DER HOEVEN onontbeerlijk. Dit uit 1904 daterende werk is opgezet op dezelfde wijze als „De geschiedenis van het Wetboek „van Strafrecht” van Mr. H. J. SMIDT, derhalve volgens de methode van een artikelsgewijze wetsgeschiedenis, vanaf het oorspronkelijke regeringsontwerp tot aan de uiteindelijk in het Staatsblad verschenen tekst. In 1922 is het werk van VAN DER HOEVEN uitgebreid met een vierde deel, van de hand van de officier van administratie der 1e klasse P. A. KEMPEN, behandelende de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Thans is als het ware het vijfde deel verschenen.

Mr. STEFFEN heeft volgens dezelfde methode de partiële wijziging van 1963 (in werking getreden 1 juli 1965) bewerkt. Hij heeft hiermede een ieder, die met de praktijk (of de theorie) van het militaire straf- en tucht-recht en het militaire strafprocesrecht te maken heeft, een dienst bewezen. Want wel zou men (overigens met de nodige moeite) door vergelijking van de oude en nieuwe tekst van deze wetten kunnen gewaarworden wát er gewijzigd is, maar de strekking van de wijziging is slechts uit de wordingsgeschiedenis te halen. En die is over vele kamerstukken verspreid, zodat een volledig overzicht uiterst moeilijk zou zijn. Wij danken aan Mr. STEFFEN dat hij deze kamerstukken heeft verzameld en de wordingsgeschiedenis artikelsgewijs heeft gerangschikt.

Voor de meeste militaire juristen zal het verwerven van een exemplaar van VAN DER HOEVEN-KEMPEN een onbereikbare wens blijven. Men kan hierin berusten, omdat over de meeste artikelen reeds veel jurisprudentie is ontstaan en omdat in de handboeken in ruime mate uit dit werk is geciteerd. Dat is echter met de in 1965 aangebrachte wijzigingen (nog) niet het geval.

W.H.V.

PERSONALIA

Kolonel b.d. Mr. A. F. Steffen bevorderd

Bij Koninklijk Besluit van 21 april 1972 nr. 10 is de Kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d. Mr. A. F. STEFFEN met ingang van 30 april 1972 bevorderd tot Brigade-Generaal titulair.

Deze erkenning door Hare Majesteit de Koningin van de verdiensten van de Generaal STEFFEN als officier en als militair-jurist behoeft nauwelijks enige toelichting voor de velen die hem kennen. Zijn militair-juridische deskundigheid en zijn nimmer aflatende positieve belangstelling voor de Koninklijke Landmacht zijn slechts voorbeelden uit de rij van de kwaliteiten, welke ten grondslag liggen aan deze eervolle bevordering.

Onze hartelijke gelukwensen verbinden wij met de wens dat de Generaal STEFFEN nog vele jaren in goede gezondheid zal mogen blijf geven van zijn grote belangstelling voor het militaire recht.

W.H.V.

MILITAIR RECHTELIJKE VERENIGING

Wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten van de zeebodem

Voordracht van kapitein ter zee MR. P. VAN REES, gehouden op vrijdag 11 juni 1971.

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heren,

Tijdens onze bijeenkomst van hedenmiddag heb ik het genoegen U te mogen inleiden in het deel van het aardoppervlak dat lang buiten het bereik van de mens heeft gelegen doch waarvan de ontdekking en de exploratie thans met grote snelheid vordert; met name de zeebodem. Het is niet mijn bedoeling om het rechtsregiem van de zeebodem te behandelen maar om de zeebodem te bezien in het licht van de militaire gebruiksmogelijkheid en de daaruit voortvloeiende vraagstukken van wapenbeheersing en veiligheid.

De zeebodem buiten de territoriale wateren en het continentale plat ligt onder de volle zee en valt dan buiten elke nationale jurisdictie. Het is evenals de Zuidpool staatloos gebied, terra nullius, gebied dat niet tussen de staten is verdeeld en waarop geen soevereine rechten worden uitgeoefend. De wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten van de zeebodem hebben nu betrekking op de gebruiksmogelijkheden van dit vrije gebied voor het ontwikkelen van een militaire machtspositie door het opstellen van wapens of het inrichten van militaire installaties en op de maatregelen die dienen te worden genomen om te voorkomen dat het gebruik van de zeebodem een bedreiging zal gaan vormen voor de internationale gemeenschap.

Van de gebieden die vallen buiten nationale jurisdictie komt de zeebodem voor wat betreft een regeling van de wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten als laatste achteraan.

Het Zuidpoolgebied werd reeds in 1959 door het Antarcticaverdrag gedemilitariseerd en een vergaande demilitarisatie werd voor de kosmische ruimte met inbegrip van de maan en andere hemellichamen ingevoerd met het ruimteverdrag van 1967. Dat de zeebodem achteraan komt is niet zo vreemd als we bedenken dat de poolgebieden, de ruimte en zelfs de maan voor de inens eerder toegankelijk waren dan de bodem van de diepe zee. Onze kennis van de zeebodem is aanmerkelijk geringer dan onze kennis van het maanoppervlak. Het zeewater is bovendien voor de mens een zeer vijandige omgeving, met iedere tien meter diepte neemt de uitwendige druk op het lichaam met 1 atmosfeer toe. Op de bodem van de diepe zee, beneden de 200 m dringt het zonlicht niet meer door, 95% van de zeebodem is voortdurend in volslagen duisternis gehuld; het is er koud, de diepe watermassa heeft een constante temperatuur van 3°C onder nul en

de indringer in dit gebied wordt geconfronteerd met verschijnselen van corrosie en aangroeiing.

Het lijkt mij op dit punt aan de orde om een moment stil te staan bij de topografie van het gebied waar we het over hebben, de zeebodem.

Het is interessant om te onthouden dat ruim 70% van het aardoppervlak onder de zee ligt, het oppervlak van de zeebodem is dus aanzienlijk groter dan het deel van het aardoppervlak waar de mens zich naar zijn natuurlijke aanleg pleegt op te houden.

Van de kust de zee inlopend, krijgen we eerst een voortzetting van het continent onder water, die zich uitstrekt tot een gemiddelde waterdiepte van ongeveer 200 meter, dit gedeelte noemt men het continentale plat of *continental shelf*, het is soms minder dan 1 mijl breed, bijv. langs de kust van Californië en loopt soms wel uit tot een breedte van 800 mijl zoals langs de noordkust van Siberië. Aan het eind van het continentale plat volgt een helling genaamd de continentale helling of *continental slope* waardoor de zeebodem zich naar beneden voortzet om dan geleidelijk over te gaan in de bodem van de diepe zee, *abyssal plain* genaamd die betrekkelijk vlak is.

Het onderste deel van de helling waar deze geleidelijk overgaat in de diepzeebodem heet de continentaleglooiing of *continental rise*.

In het continentale plat en de helling komen diepe ravijnen voor, zgn. submarine canyons, die uitmonden in rivieren of baaien; bekend zijn de Hudson canyon, de Congo canyon en de Monterey canyon.

De diepe zeebodem heeft een gemiddelde diepte van 3800 meter, er komen vele diepe troggen in voor, de diepste insnijding van ± 11.000 meter diepte is de Mariannen Trog. Ook bergen komen op de diepe zeebodem voor, dit zijn meest vulkanen, seamounts, die tot dicht aan het zeeoppervlak kunnen reiken. Daarnaast heeft men pas in de 2e wereldoorlog nog andere verheffingen ontdekt, zgn.: *guyots*, dit zijn verzonken en uitgebluste vulkanen waarvan de top is afgeplat, zij reiken tot een diepte van gemiddeld 1000 meter. Bovendien komen in alle oceanenbekkens langgerekte bergketens voor.

De moeilijke bereikbaarheid van de zeebodem en het vijandige milieu van de zee hebben echter niet het streven van de mens kunnen verhinderen om door te dringen in de zee en zich een weg te banen naar de zeebodem. In toenemende mate besteden de naties meer tijd en geld aan oceanografisch onderzoek en technologie, waarbij de VS en de SU vooroplopen. In 1956 besteedde de VS 25 miljoen dollar op dit gebied en dat was in 1970 reeds tot 530 miljoen dollar opgelopen. Het Amerikaanse Ministerie van Defensie heeft een bedrag van 3.8 miljard dollar opgebracht voor „ocean engineering” en „deep submergence” in de periode van 1970 tot 1980. Bovendien is op initiatief van de VS een internationale dekade voor exploratie van de oceanen in de jaren zeventig op gang gebracht.

Hoewel het oceanografisch onderzoek en de resultaten daarvan van

groot belang zijn voor civiele doeleinden zijn de defensie belangen inzake zee en zeebodem in eerste instantie de stuwende kracht geweest voor de toeneming van het oceanografisch onderzoek in de laatste jaren. Het is overigens zo dat er een nauwe interrelatie bestaat tussen de militaire en de civiele oceanografie, beiden hebben belang bij en maken gebruik van elkaars onderzoeken. Hoe belangrijk het oceanografisch onderzoek wordt geacht voor militaire doeleinden zou ik willen toelichten met twee uitspraken van Amerikaanse bronnen. De eerste aanhaling is uit een rapport van 1966 van het „science advisory committee van de President der „VS“. Het luidt:

„The most urgent aspect of Federal involvement in ocean science and „technology for the next 5 to 10 years relates tot national security in „the narrow, strictly military sense. The US Navy will have increasing „need for specialised oceanographic data for specific devices being „developed or improved and will continue to require better understanding „of characteristics of the ocean environment in which it operates“.

De tweede uitspraak is afkomstig van Admiraal Waters, oceanograaf van de Amerikaanse marine die in 1969 in een toespraak verklaarde:

"Why has oceanography become so important to the Navy? It is simply „that oceanography provides necessary scientific and engineering support „to every waterborne weapon and surveillance system in every area of „warfare. It plays a role in such basic Navy missions as the protection „of shipping; the surveillance of foreign naval forces that pose a poten- „tial threat; strategic deterrence through the Polaris submarine fleet; „mine warfare and mine countermeasures. It has become an essential ele- „ment in the maintenance of American seapower“.

Dat ook de Sovjet-Unie het belang van oceanografisch onderzoek heeft onderkend moge blijken uit het feit dat de SU thans ongeveer 200 schepen voor oceanografisch onderzoek in gebruik heeft.

Op de militaire toepassingen van de zeebodem zal ik straks terugkomen, nu wil ik met enkele voorbeelden aangeven welke vorderingen de mens reeds in betrekkelijk korte tijd heeft gemaakt bij het onderzoek van de zeeruimte en op zijn weg naar de zeebodem.

Daar is allereerst de ontwikkeling van het boren van gaten in de zeebodem. Olie en gas worden reeds tot een waterdiepte van 200 meter uit de zeebodem gewonnen en in nieuwe wingebieden in de Golf van Mexico strekt de exploratie zich reeds uit naar diepten van 300 tot 600 meter. De technologie van liet boren ontwikkelt zich snel waarbij met behulp van speciale boorschepen en platforms de zeebodem op grote diepte kan worden bereikt. De eerste diepzee booroperatie werd reeds 8 jaar geleden door de Amerikaanse Nationale Academie voor Wetensclaappen tot stand gebracht. Er werd bij die gelegenheid geboord nabij het eiland Guadeloup in de Golf van Mexico in een waterdiepte van 12.000 voet, dit is 3600 m. Het boorschip slaagde erin een gat van ongeveer 200 m diepte

in de zeebodem te boren en ook lasten tot een gewicht van 40 ton naar boven te halen. Deze resultaten zijn inmiddels al weer verbeterd. Het speciaal geconstrueerde diepzee boorschip de „Glomar Challenger“, dat gebruikt wordt voor oceanografisch onderzoek, is uitgerust met een ingenieus systeem waardoor het automatisch op de juiste positie kan blijven zonder van enige verankering gebruik te maken; dit schip heeft reeds geboord in waterdiepten van 17.000 voet, dat is ruim 5 kilometer en is daarbij 750 m in de zeebodem doorgedrongen.

Ook is vermeldenswaard, de ontwikkeling van de mogelijkheden om met behulp van televisie en „side-looking sonar“ de zeebodem vanaf de oppervlakte tot in details te onderzoeken en in beeld vast te leggen.

En tenslotte is er de enorme ontwikkeling in de constructie van apparaten, installaties en voertuigen waarmede men tot zeer diep in de zee kan doordringen en zelfs mensen voor langere duur op de zeebodem kan stationeren. Het is veelbelovend voor de toekomstige ontwikkeling op dit terrein dat men, hoewel nog niet beschikkend over het ideale metaal dat tegelijkertijd zeer sterk en ook zeer licht is en daarom voorlopig „non-obtainium“ wordt genoemd, reeds zulke vergaande resultaten heeft bereikt. Deze apparaten kunnen we onderscheiden in diepduikende voertuigen, de zgn. „*deep submergence vehicles*“ (*DSVs*, die zichzelf voort kunnen bewegen en waarmede men diepten tot 20.000 voet (6.000 meter) wil bereiken; en de *onderwaterstations* waarmede men mensen voor langere tijd op de zeebodem kan brengen.

Van de eerste soort zijn bekend de *Trieste I* ontworpen door de Fransman Piccard en opgevolgd door de verbeterde, door de Amerikaanse Marine, gebouwde *Trieste II* met een ontwerp dieptebereik van 20.000 voet. Dit vaartuig heeft o.m. belangrijke diensten bewezen bij het opsporen van de in 1963 in de Atlantische oceaan vergane nucleaire onderzeeboot de U.S. Thresher. Een ander bekend vaartuig is de *Aluminaut* een DSV geconstrueerd van gesmeed aluminium en voorzien van manipulator armen die een last van 4.000 pond kunnen optillen, het heeft een bemanning van 6 personen en een grote actie radius. Het vaartuig is geconstrueerd door een particuliere Amerikaanse firma, Reynolds Aluminum, en wordt gebruikt voor oceanografisch onderzoek en exploratie naar mineralen en olie op grote diepte, het is ook ingezet bij het zoeken naar de in 1966 voor de Zuid Oost kust van Spanje bij Palomares verloren gegane kernwapens. Er bestaan thans in de VS reeds enkele tientallen van deze diepduikende voertuigen, de meeste zijn gebouwd door fabrieken die zijn gespecialiseerd op het terrein van vliegtuigbouw en ruimtevaart zoals Westinghouse, Lockheed, General Dynamics, North American Rockwell en General Motors. Vele van de door deze maatschappijen ontwikkelde en geconstrueerde voertuigen zijn in gebruik bij de Amerikaanse marine voor militair oceanografisch onderzoek. De nieuwste ontwikkeling in de VS is de bouw van *Deep Submergence Rescue Vehicles* (*DSRV*) speciaal

geconstrueerd voor het koppelen aan verongelukte O-boten en Deep Submergence Search Vehicles (DSSV) die tot op grote diepte (20.000 voet) bodemonderzoek en reparatiewerkzaamheden moeten kunnen verrichten. Ook in andere landen is de constructie van onderwatervoertuigen en apparatuur op gang gekomen. Voornamelijk is dit het geval in de SU, het VK, Frankrijk, Japan en West-Duitsland. Zo wordt thans in Engeland een onderwatervehicle gebouwd, een zgn. „sea-crawler” voor onderzoek van het continentale plat.

Wat betreft het stationeren van mensen op de zeebodem in onderwater habitats zijn ook reeds vele experimenten uitgevoerd. Zoals in Amerika de „Sealab” en Tektite” experimenten. Sealab I vond plaats in 1964, bij dit experiment verbleven 4 aquanauten 12 dagen in hun habitat op 193 voet diepte. In Sealab II, dat een jaar later plaatsvond, leefden en werkten teams van 10 man gedurende 15 dagen op een diepte van 205 voet. Deze experimenten worden nog steeds voortgezet waarbij men streeft naar het bereiken van grotere diepte. Frankrijk heeft ook dergelijke experimenten georganiseerd, o.a. in de Rode Zee in 1963 waarbij voor het eerst mensen voor een volle maand onder water verbleven.

Het lijkt geen twijfel dat de *DSV's*, die thans operationeel zijn of op stapel staan de voorlopers zullen zijn van de toekomstige onderzeeboten. Diepten van 8.000 voet zijn reeds bereikt en vehicles die op een diepte van 20.000 voet kunnen opereren zullen binnen een paar jaar operationeel kunnen zijn. Uit militair oogpunt kan men zich voorstellen dat men dergelijke vehicles ook voor militaire doeleinden ontwikkelt die dan zullen worden ondersteund door infrastructuur onderwater installaties gelegen op het continentale plat.

Ik moet thans afstappen van dit interessante onderwerp van de technologie voor het onderzoek van zee en zeebodem, omdat ik anders te ver van het onderwerp van deze inleiding zou afdwalen. Ik heb het aangeroerd om U aan te tonen dat de mens snelle vorderingen maakt bij zijn streven naar exploratie en exploitatie van de nog grotendeels onbekende wereld van zee en zeebodem.

Die snelle vorderingen en de ontwikkeling van de onderzeetechnologie zijn natuurlijk niet onbekend gebleven. Wetenschappelijke publicaties en vooral de algemene publiciteit, die aan dit onderwerp wordt gegeven in verschillende nieuwsmedia hebben er toe geleid dat de exploratie en exploitatie van de diepe zeebodem in de politieke belangstelling is komen te staan van de wereldgemeenschap. Hierbij zijn gedachten naar voren gekomen dat de rijkdommen van de zeebodem niet alleen mogen toevallen aan de reeds technologisch ontwikkelde rijke landen maar dat voor dit gebied een vorm van internationalisering moet worden gevonden opdat het ten goede komt aan de gehele mensheid. Tevens gingen de gedachten uit naar de reservering van de zeebodem voor vreedzame doeleinden.

De eerste politieke stap in deze richting is gezet door Malta in augustus

1967 toen dit land opname verzocht in de agenda voor de 22e Algemene Vergadering van een agendapunt luidende: „Verklaring en verdrag betreffende het uitsluitend voor vreedzame doeleinden reserveren van de zee en oceanobodem, gelegen onder de zee buiten de grenzen van de huidige nationale jurisdictie, en betreffende het gebruik van de rijkdommen daarvan voor de belangen van de mensheid”.

In een begeleidend memorandum stelde Malta, op grond van de snelle ontwikkeling van nieuwe technieken door de industriële landen en de daaraan verbonden gevolgen voor de zeebodem, dat het nu geboden was om onverwijld stappen te nemen voor de opstelling van een verdrag dat de volgende beginselen zou moeten omvatten:

- a. de zeebodem buiten de grenzen van de huidige nationale jurisdictie mag op generlei wijze vatbaar zijn voor nationale toeëigening;
- b. het onderzoek van de zeebodem dient te geschieden in overeenstemming met de beginselen en doeleinden van het Handvest der VN;
- c. het gebruik en de economische exploitatie van deze zeebodem dient te geschieden met het oogmerk de belangen van de mensheid te waarborgen. De netto opbrengst dient in de eerste plaats gebruikt te worden voor de bevordering van de ontwikkeling van de arme landen;
- d. de zeebodem moet voorgoed gereserveerd worden voor uitsluitend vreedzame doeleinden.

Voorts zou dit verdrag moeten voorzien in de oprichting van een internationaal lichaam dat ten behoeve van alle landen jurisdictie over de zeebodem zou uitoefenen en alle activiteiten op de bodem zou regelen en controleren.

Het voorstel van Malta heeft geleid tot een resolutie van de AV waarbij een ad hoc commissie voor de bestudering van het vreedzame gebruik van de zeebodem buiten de grenzen van nationale jurisdictie werd opgericht. Een jaar later, in december 1968, werd door een resolutie van de 23e AV de ad hoc commissie vervangen door een vaste commissie van 42 leden.

De taak van deze commissie valt eigenlijk uiteen in twee hoofddonderdelen n.l.: een *economisch-juridisch* deel m.b.t. de exploratie en exploitatie van de zeebodem; en een *wapenbeheersingsdeel* betreffende het reserveren van de zeebodem voor uitsluitend vreedzame doeleinden.

De zeebodemcommissie is in haar economisch-juridische opdracht nog niet geslaagd. Het is haar nog niet gelukt overeenstemming te bereiken over de normen en beginselen van een internationaal regiem voor de zeebodem m.b.t. exploratie en exploitatie van dit gebied in het belang van de mensheid. Zolang een dergelijk regiem nog niet bestaat moet men zich inzake het gebruik van de rijkdommen van de zeebodem laten leiden door de conventies van Genève van 1958 m.b.t. het continentale plat en de volle

zee. Deze conventies geven echter geen regels voor de exploitatie van de zeebodem buiten de onbepaalde begrenzing van het continentale plateau.

Bij afwezigheid van een regiem geldt n.m.m. de rechtsopvatting ten aanzien van de rijkdommen van de diepe zeebodem dat deze thans toekomen aan de vinder, doch dat niemand zich eenzijdig exclusieve rechten over enig deel van de diepe-zeebodem kan toeëigenen. Dit laatste lijkt van belang omdat het mij toeschijnt dat onder deze omstandigheden exploitatie van de diepe-zeebodem een te onzekere onderneming is om de zeer grote bedragen, die daarmee gemoeid zullen zijn te rechtvaardigen.

Het lijkt overigens wel waarschijnlijk dat het commerciële gebruik van de zeebodem het militair gebruik daarvan ook zal beïnvloeden. Civiele en militaire onderzee operaties maken in vele gevallen gebruik van dezelfde technologie, toeneming van civiele operaties zal ook de militaire ontwikkeling bevorderen. De ontwikkeling van civiele zeebodeminstallaties in de toekomst en van continue commerciële exploitatie van de diepe-zeebodem waarbij o.m. civiele onderwatervaartuigen worden toegepast, zou sommige staten ertoe kunnen brengen een zekere militaire beveiliging van die installaties in te stellen en acoustische waarnemingsapparatuur op de bodem te installeren teneinde op de hoogte te blijven van de gang van zaken op de diepe-zeebodem. Het wil mij voorkomen dat deze mogelijke relatie tussen het commerciële en het militaire gebruik van de zeebodem op toekomstige onderhandelingen over dit gebied niet uit het oog mag worden verloren.

Wat betreft het reserveren van de zeebodem voor uitsluitend vreedzame doeleinden, het wapenbeheersingsonderdeel van haar taak, heeft de zeebodemcommissie er gelukkig mee in kunnen stemmen de behandeling van deze materie over te laten aan de ontwapeningscommissie te Genève, het daartoe gespecialiseerde en uit 26 leden bestaande orgaan genaamd „Conference of the Committee on Disarmament" (CCD). Het door dit orgaan ontworpen verdrag¹⁾ ligt sedert 11 februari 1971 ter ondertekening voor aan de statengemeenschap.

De onderhandelingen over het wapenbeheersingsvraagstuk in de CCD vingen aan in het voorjaar van 1969 toen de SU een ontwerp verdrag indiende dat voorzag in een *volledige demilitarisatie* van de zeebodem.

De VS kwamen enige tijd daarna met een eigen voorstel dat minder ver ging en waarin een verbod van het opstellen van nucleaire wapens en massavernietigingswapens op de zeebodem was opgenomen, een denuclearisatievoorstel dus. Uit deze verschillende benadering van de twee voorstellen kwam het verschil van mening over de interpretatie van de term „peace-ful purposes" duidelijk naar voren. De niet-gebonden landen stelden dat in de VN onder de term „peaceful purposes" steeds was verstaan een ver-

---

1) Het verdrag inzake het verbod van het opstellen van nucleaire wapens en andere massavernietigingswapens op of in de zeebodem.

bod van alle militaire activiteiten ongeacht hun doel, waarbij zij erop wezen dat in het Antarcticaverdrag van 1959 en het Ruimteverdrag van 1967 voor de maan en andere hemellichamen de term *peaceful purposes* ook in deze betekenis is gebruikt. De SU stelde de term „*peaceful purposes*” gelijk aan „*non-military purposes*” hetgeen ook op demilitarisatie neerkwam, dit zou echter niet inhouden een verbod van communicatie en navigatiemiddelen en in het algemeen installaties niet bestemd voor directe militaire doeleinden. Wat onder „directe militaire doeleinden” zou moeten worden verstaan werd door de SU echter niet uitgelegd. De VS, hierin gesteund door de meeste bondgenoten, heeft een volledige demilitarisatie van de zeebodem steeds verworpen. Zij verklaart de term „*peaceful purposes*” als een begrip dat niet een algemeen verbod van alle militaire activiteiten inhoudt, maar dat slechts is gericht op bepaalde activiteiten, zoals bepaalde offensieve militaire activiteiten. Bij deze interpretatie zou het gebruik van de zeebodem voor niet offensieve militaire doeleinden, zoals communicatie, navigatie, detectie en identificatiedoel-einden wel toegestaan zijn. Deze toepassingen zijn zuiver defensief en bovendien van essentieel belang voor de veiligheid van staten en kunnen daarom niet worden gemist.

De neutrale landen in de ontwapeningscommissie zijn evenals de SU voorstanders van een volledige demilitarisatie van de zeebodem, althans van een zo ruim mogelijk verbod dat ook de conventionele wapens omvat. Zij vrezen, dat een verbod dat beperkt is tot nucleaire wapens, het gebruik van de zeebodem voor de opstelling van conventionele wapens zal bevorderen. De VS hebben hiertegen in gebracht dat alleen nucleaire wapens voldoende militaire betekenis hebben om op te kunnen wegen tegen de grote kosten en de technische problemen die verbonden zijn aan de opstelling van dergelijke wapens op de zeebodem. Bovendien heeft de VS als haar mening naar voren gebracht dat er nog geen realistische mogelijkheden bestaan en ook niet in de nabije toekomst zullen bestaan van conventioneel wapengebruik van de zeebodem dat een bedreiging van het territorium van kuststaten kan inhouden.

Een volledige demilitarisatie zal bovendien aanleiding geven tot zeer grote verificatiemoeilijkheden, omdat in dat geval van ieder voorwerp of van iedere installatie op de zeebodem zal moeten worden vastgesteld of het van militaire aard is.

Tot verrassing van de onderhandelaars in Genève besloot de SU eind 1969 de benadering van de Amerikanen te aanvaarden, dus een beperking tot een verbod van opstelling van nucleaire en massavernietigingswapens. De SU legde haar koersverandering uit door te verklaren dat nucleaire wapens de meest gevaarlijke wapens zijn en dat de opstelling daarvan het eerst verboden diende te worden, dit betekende overigens niet dat de SU het streven naar demilitarisatie van de zeebodem had opgegeven. Ik meen dat de koersverandering van de SU vooral moet worden gezien in het ver-

band van het non-proliferatie verdrag waarin de kernwapenstaten o.m. zijn overeengekomen om te blijven streven naar het beëindigen van de kernwapenwedloop en nucleaire ontwapening. Een overeenkomst inzake denuclearisatie van de zeebodem, zal aan deze verplichting van de kernwapenmogendheden enige inhoud kunnen geven en wellicht de ondertekening van het non-proliferatieverdrag door de niet-gebonden landen kunnen bevorderen.

Nadat de VS en de SU overeenstemming hadden bereikt over de omvang van het verbod legden zij in oktober 1969 een gezamenlijke ontwerp-tekst aan de ontwapeningscommissie voor. Dit ontwerp hield in dat de verdragspartijen zich zullen verplichten om op of in de zeebodem, gelegen buiten de maximum aansluitende zone zoals voorzien in het verdrag van Genève van 1958 over de territoriale zee en de aansluitende zone, geen voorwerpen met nucleaire wapens of andere massavernietigingswapens te plaatsen en ook geen installaties of andere voorzieningen op te richten die speciaal zijn ontworpen voor de opslag, het beproeven of het gebruik van dergelijke wapens.

Tegen dit ontwerp werden door verschillende leden van de ontwapeningscommissie bezwaren opgeworpen en wijzigingsvoorstellingen ingediend. Vooral de geografische omvang van het gebied waarvoor het verbod van kracht zal zijn en de verificatieregeling ondervonden kritiek.

Wat betreft de geografische omvang van het verbodsgebied waren de VS en de SU in het eerste gezamenlijke ontwerp reeds tot overeenstemming gekomen. Het oorspronkelijke voorstel van de SU behelsde een *maritieme zone van 12 zeemijl* breedte gelegen voor de kuststaten waarbinnen liet verbod voor de kuststaat niet zou gelden. Het Amerikaanse voorstel voorzag in een *strook van 3 zeemijl* breedte, een zgn. „*narrow band*“, langs de kust als uitzonderingsgebied. Beide voorstellen gingen er vanuit dat de uitzonderingszones zouden worden gemeten vanaf de basislijnen die worden gebruikt voor het afmeten van de breedte van de territoriale zee zoals geregeld in het verdrag van Genève van 1958.

Inzake de breedte van de uitzonderingszone, de zone dus waarbinnen het verbod niet zou gelden voor de aangrenzende kuststaat, werden verschillende meningen naar voren gebracht. Een groot aantal landen meende dat een breedte van 12 zeemijl, het meest was aangewezen omdat een breedte van 3 zeemijl moeilijkheden zou veroorzaken voor die landen, die territoriale wateren van een grotere breedte dan 3 zeemijl hebben geclaimd. Andere landen, waaronder Italië en Canada, legden een direct verband tussen de omvang van het verbod en de breedte van de uitzonderingszone. Wanneer het verbod zich beperkte tot nucleaire en andere massa vernietigingswapens dan konden zij een uitzonderingszone van 12 zeemijl breedte wel aanvaarden. Zou het verbod echter ook conventionele wapens en installaties gaan omvatten dan zou, met het oog op de vereisten van nationale veiligheid van de kuststaat, een uitzonderingszone van een

veel uitgestrekter breedte noodzakelijk zijn. De grootste bezwaren werden echter gemaakt tegen de nauwe relatie van de ontwerp-verdragstekst met het verdrag van Genève van 1958 inzake de territoriale zee en de aansluitende zone, door de directe verwijzing naar de maximum aansluitende zone (contiguous zone) in dat verdrag om aan te geven in welke zone langs de kust het verbod niet zou gelden voor de betreffende kuststaat. Men betoogde dat de term „aansluitende zone” alleen van toepassing is op de oppervlakte van de boven de zeebodem gelegen watermassa en niet op de zeebodem zelf; er is dan ook geen relatie tussen het verdrag betreffende de aansluitende zone en een verdrag dat de opstelling van wapens op de zeebodem verbiedt. Het werd bovendien onjuist geacht dat door deze aangebrachte kunstmatige relatie de landen die het verdrag van Genève van 1958 inzake de territoriale zee en de aansluitende zone niet hebben geratificeerd worden uitgenodigd deze ideeën te aanvaarden teneinde nieuwe verplichtingen met betrekking tot de zeebodem te kunnen aangaan.

De meerderheid van de staten wenste een formulering van de uitzonderingszone die in geen relatie zou staan tot het verdrag inzake de aansluitende zone. Men wilde dus het regiem van een verdrag inzake de zeebodem scheiden van het algemene regiem van het recht van de zee. Het is naar mijn mening jammer dat dit in de uiteindelijke verdragstekst niet geheel is tot stand gebracht. Hierin heeft men ter aanduiding van de uitzonderingszone wel een nieuwe term „*seabed-zone*” ingevoerd, doch voor de afbakening van deze zone weer verwezen naar het verdrag inzake de territoriale zee en de aansluitende zone. Het zou mijns inziens de duidelijkheid van het verdrag ten goede zijn gekomen indien voor de bepaling van de uitzonderingszone een eigen formulering zou zijn ontworpen, waarin de breedte en de basislijn van die zone worden aangegeven.

De verificatieregeling van het verdrag is gebaseerd op het recht van alle staten om de activiteiten van andere staten m.b.t. de zeebodem te observeren zonder hun bewegingen te belemmeren. Twijfel omtrent nakoming van de verdragsverplichtingen dient in de eerste plaats door consultatie en coöperatie van de verdragspartijen te worden opgehelderd waarbij in laatste instantie een beroep op de veiligheidsraad kan worden gedaan. De VS en de SU hebben geen verplichtingen op zich genomen voor het verlenen van assistentie bij het uitvoeren van observaties. De wens van vele staten om een vorm van internationalisatie van de verificatieregeling in de tekst op te nemen waaronder de goede diensten van de Secretaris-Generaal, werd door de SU afgewezen. Wel werd in de tekst de zinsnede opgenomen dat verificatie kan worden ondernomen d.m.v. internationale procedures binnen het raamwerk van de VN en overeenkomstig het handvest. Belangrijk was ook de vraag of het recht van observatie wel voldoende was voor een doelmatige verificatieregeling. Sommige landen waren van mening dat ook een recht van toegang noodzakelijk zou zijn ten aanzien van twijfelachtige installaties, in dat geval was observatie alleen niet

voldoende maar zou men ook in de betreffende installatie moeten kunnen doordringen om een eventuele overtreding van het verdrag vast te kunnen stellen. De SU had geen bezwaar tegen toegang tot installaties op de zeebodem op dezelfde wijze als dit is voorzien in het antarcticaverdrag. De VS verzetten zich echter tegen deze uitbreiding van de verificatie. Zij voerden aan dat het binnengaan in een installatie op de zeebodem een moeilijke operatie is en bovendien zou dit voor een doelmatige verificatie niet nodig zijn. De VS betoogden dat het plaatsen van een installatie voorzien van nucleaire wapens op de zeebodem een uitgebreide operatie is waarbij veel materiaal en vooral een aanzienlijke activiteit aan de oppervlakte mee gemoeid is. Deze activiteiten zijn zo opvallend dat het verbergen hiervan praktisch niet uitvoerbaar is. De huidige tekst van het verificatieartikel voorziet wel in de mogelijkheid van inspectie als consultatie en coöperatie van de verdragspartijen geen oplossing hebben gebracht. Het is echter niet duidelijk of deze inspectie ook inhoudt het binnengaan in de betreffende installatie.

Uiteindelijk is de verdragstekst, na het aanbrengen van vele wijzigingen en aanvullingen als gevolg van de discussies in de ontwapeningscommissie en de algemene vergadering, in dit forum op december 1970 met grote meerderheid aanvaard. Op 11 februari 1971 werd het verdrag in de hoofdsteden van de drie depositaire mogendheden (VS, VK en SU) ter ondertekening gelegd waarbij meer dan zestig naties, waaronder Nederland, tot ondertekening overgingen.

De belangrijkste artikelen van het verdrag zijn:

artikel 1 Hierin verbinden de verdragspartijen zich om op of in de zeebodem geen nucleaire wapens of andere massavernietigingswapens te plaatsen. Het verbod strekt zich ook uit tot installaties en andere voorzieningen die speciaal zijn ontworpen voor de opslag, het beproeven of het gebruik van dergelijke wapens. Voor de kuststaten geldt het verbod niet in een zgn. sea-bed zone, een strook van 12 zeemijl breedte langs de kust, die in artikel 2 nader wordt bepaald.

artikel 3 omvat de verificatieregeling.

artikel 5 is een nieuw artikel, opgenomen op aandrang van de niet gebonden landen, waarin de verdragspartijen op zich nemen om over verdere ontwapeningsmaatregelen m.b.t. de zeebodem te blijven onderhandelen.

Door dit verdrag worden de bewegingen van nucleaire wapenonderzeeboten niet belemmerd, zij kunnen onder de bepalingen van het verdrag op de zeebodem gaan liggen en ten anker gaan. Zij worden beschouwd als andere vaartuigen, omdat zij het water boven de zeebodem gebruiken voor hun voortbewegingen

navigatie. Wel zijn verboden de zgn. „crawlies” d.w.z. „bottom „crawling vehicles”, die zich d.m.v. contact met de zeebodem voortbewegen en die speciaal zijn ontworpen voor het gebruik van kernwapens. Het verankeren of plaatsen op de bodem van nucleaire zeemijnen valt wel onder de verbodsbepalingen.

Het streven naar een wapenbeheersingsregeling voor de zeebodem heeft de aandacht gevestigd op de gebruiksmogelijkheden van dit gebied voor militaire doeleinden. Voor een beschouwing van het militaire gebruik van de zeebodem kan men de militaire uitrusting die op de zeebodem kan worden opgesteld in drie groepen onderscheiden :

- a. kernwapens en andere massavernietigingswapens,
  - b. conventionele wapens,
  - c. middelen, apparatuur en installaties niet zijnde wapens.
- ad a. kernwapens en andere massavernietigingswapens. Dit zijn wapens die vallen onder het verbod van het hiervoor besproken verdrag. Hoewel technisch uitvoerbaar heeft plaatsing van deze wapens op de zeebodem nog niet plaatsgevonden. Het is bekend dat in de VS plannen hebben bestaan voor de opstelling van nucleaire wapens in onbemande silo's in de zeebodem. Deze plannen zijn verlaten omdat men de voorkeur heeft gegeven aan mobiele onderwater nucleaire wapendragers, de kernwapenonderzeeboten. De vast opgestelde wapensystemen zijn niet goedkoper dan de kernwapenonderzeeboten terwijl ze door hun vaste opstelling veel kwetsbaarder zijn. Onder de term andere massavernietigingswapens moet worden verstaan chemische, biologische en radiologische wapens. Voor opstelling op de zeebodem hebben zij geen praktische betekenis.
- ad b. conventionele wapens. Dit zijn wapens die niet zijn voorzien van een kernlading. De zeemijn is het meest voorkomende wapen in deze categorie. Het wapen is in de beide wereldoorlogen intensief gebruikt en het komt in vele uitvoeringen voor zoals contact, druk, magnetische, acoustische mijnen en torpedomijnen. Ze zijn op de bodem geplaatst of in de bodem verankerd. De zeemijnen zijn bestemd voor bestrijding van zeedoelen d.w.z. bovenwaterschepen en onderzeeboten. Het is technisch uitvoerbaar conventionele wapens op de zeebodem te plaatsen die kunnen worden gericht tegen landdoelen, bijv. d.m.v. raketten met een conventionele explosieve lading. De militaire waarde van deze wapens lijkt op zijn minst twijfelachtig omdat dergelijke aanvallen veel effectiever kunnen worden uitgevoerd met onderzeeboten of oppervlakteschepen. Conventionele wapens kunnen meestal slechts tot een bepaalde diepte worden toegepast en zijn dan gebonden aan het

continentale plat, bovendien is het leggen van mijnen in vredes-tijd beperkt door de Haagse Conventie van 1907;

ad c. de middelen, apparatuur en installaties niet zijnde wapens. Deze groep van niet wapens presenteert een groot aantal uiteenlopende gebruiksmogelijkheden. Verschillende van deze mogelijkheden, met name op het gebied van detectie, identificatie en navigatie genieten grote belangstelling op grond van de directe relatie met het militaire gebruik van de boven de zeebodem gelegen zeeruimte. De volgende gebruiksmogelijkheden kunnen worden onderscheiden:

1. *Logistieke installaties* voor het winnen en de opslag van harde mineralen, olie en gas. Onderwater olieopslagtanks en olie en gaspijpleidingen zijn reeds een realiteit;
2. *Voor communicatiedoeleinden* zijn reeds vele kabels op de zeebodem gelegd;
3. *Bemande onderwaterstations* opgesteld op het continentale plat of in het midden van de oceaan op sea-mounts of guyot's. Deze installaties kunnen worden gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek en voor zuiver militaire doeleinden zoals commando- en waarnemingsdoeleinden en het ondersteunen en bevoorraden van onderzeeboten. Er wordt reeds gedacht aan het inrichten van militaire commandoposten in tunnels in de zeebodem met de mogelijkheid om onderzeeboten op die tunnels aan te sluiten;
4. *Navigatie apparatuur voor plaatsbepaling.* Dit is een belangrijke ontwikkeling voor de diep duikende onderzeeboten. Gedacht wordt aan de opstelling van acoustische instrumenten en acoustische bakens op de zeebodem die nauwkeurige plaatsbepaling aan onderzeeboten kunnen verschaffen;
5. *Detectie en identificatie van onderzeeboten.* Dit kan geschieden door het opstellen op de zeebodem van passieve en actieve acoustische detectie apparatuur. De Amerikaanse Marine is reeds vanaf de jaren 50 actief bezig met de ontwikkeling en de opstelling van surveillance systemen voor het ontdekken en identificeren van vijandelijke onderzeeboten.

Tot slot nog een enkele opmerking over de betekenis van het nieuwe denuclearisatie verdrag van de zeebodem. Verschillende commentators hebben de militaire betekenis van het verdrag niet hoog aangeslagen. Zij wijzen erop dat de beide super-mogendheden lang voordat over denuclearisatie van de zeebodem werd gedacht reeds hadden besloten een mobiele

onderwater nucleaire deterrent op te bouwen in plaats van het opstellen van nucleaire wapens op de zeebodem. Men heeft dus iets verboden waaraan althans voor het ogenblik geen militaire behoefte bestaat. Ook richt de kritiek zich tegen de gescheiden behandeling van de zeebodem van de rest van de diepe zee. Ik zou in dit verband willen opmerken dat de gescheiden behandeling het gevolg is van het feit dat de gehele diepe zee, van oppervlakte tot zeebodem, behoort tot het regiem van de volle zee, zoals dit is neergelegd in het verdrag van Genève van 1958 inzake de volle zee. Bovendien ben ik van mening dat het verdrag niet alleen op zijn militaire merites moet worden beoordeeld. Het gaat vooral ook om de verdergaande politieke betekenis van het verdrag, nl. de bijdrage aan het geheel van maatregelen gericht op de beperking en beëindiging aan de kernwapenwedloop, waardoor, naar wij allen hopen, een veiliger wereld voor de mensheid kan worden verkregen.

---

toestemming van haar diensthoofd en in burger gekleed een bezoek gebracht aan de Tandheelkundige dienst, waardoor zij circa 2 uur te laat op haar werk was verschenen. 3 dagen verzuwaard arrest. De beklagmeerdere handhaafde de opgelegde straf en wijzigde de omschrijving der strafreden. Het H.M.G. verklaart klaagsters beklag gedeeltelijk gegrond, zijnde de straf te zwaar en wijzigde de opgelegde straf in 3 dagen licht arrest en wijzigde een gedeelte van de strafreden, welke wijziging echter niet ten gunste van klaagster strekte. (W.K. art. 37)	283
Betekenis van de uitreiking van een „uitreksel ^w van een beklagbeschikking . .	286
Een dpl. soldaat was gestraft met 5 dagen verzuwaard arrest. Hij erkende het feit in de strafreden vermeld, doch hij voelde zich bezwaard over de strafmaat: a. Na zijn overplaatsing van Nederland naar de Duitse Bondsrepubliek, waar de straffen voor overeenkomstige vergrijpen naar zijn mening als regel zwaarder waren dan in Nederland, was hij van mening, dat hij voor het door hem erkende feit vóórdat hij werd overgeplaatst, een minder zware straf zou hebben gekregen; b. de opgelegde straf trof hem voorts zwaarder omdat hij de opgelegde straf gedeeltelijk moest ondergaan in een weekeinde, waarin hij een tevoren afgesproken bezoek van vrienden uit Nederland kreeg, met wie hij dientengevolge door de strafoplegging niet heeft kunnen verkeren. Het H.M.G. acht grief a. niet gebleken en acht grief b. aannemelijk en wijzigt de straf in 3 dagen verzuwaard arrest	288
Administratieve rechtspraak	
Terzake van een in mei 1940 opgelopen knieletsel was eiser in het genot gesteld van een levenslang militair invaliditeitspensioen, berekend naar 30% invaliditeit. Een in medio 1966 getroffen hartinfarct belette hem zijn beroep als handelaar in zuivelprodukten langer uit te oefenen. Zijn verzoek om verhoging in verband met de hartaandoening werd afgewezen. Nu twee hoogleraren in de cardiologie tot een verschillende conclusie zijn, gekomen bestaat er volgens de C.R.v.B. aanleiding eiser het voordeel van de twijfel te gunnen en een verergerend verband als bedoeld in art. 2 der Pensioenwet voor de Landmacht 1922 te aanvaarden, alsook eiser de kosten van het bijbrengen van een schriftelijk advies van een deskundige uit 's Rijks kas te vergoeden. (Pensioenwet van de Landmacht 1922, art. 2 lid 1 onder 2 ^o sub c; A.W. 1929 art. 33)	290
Een majoor der Artillerie was per 1 mei 1970 voor bevordering voorbijgegaan. Een dergelijke bevordering geschiedt door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren. De ambtenarenrechter heeft de gemaakte keuze, alsmede het daarbij gevoerde beleid in beginsel te eerbiedigen. Niet gezegd kan worden dat de Kroon de voor het passeringsbesluit aangevoerde motieven redelijkerwijze niet heeft mogen gebruiken, noch dat de Kroon op die motieven in redelijkheid niet tot dat besluit heeft kunnen geraken. (Wet bevordering en ontslag beroeps-officieren art. 48; Besluit beoordeling officieren landmacht art. 13)	298
Boekaankondiging	
Mr. A. F. Steffen: De partiële wijziging van de militaire straf- en tuchtrechtwetgeving bij de Rijkswetten van 4 juli 1963	305
Personalia	
Kolonel b.d. mr. A. F. Steffen bevordert	306
Militair Rechtelijke Vereniging	
Wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten van de zeebodem. Voordracht van kapitein ter zee mr. P. van Rees	307

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. A. F. *Steffen*, Brigade-Generaal van de Militair-Juridische Dienst tit. b.d.;
Mr. **W. H. Vermeer**, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. **W. Kasten**, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. **C. Mante**, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. **W. A. J. Wevers**, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. **W. H. Vermeer**, Borskilaan 14 te Bloemendaal, Telefoon no. 238554 of 238558-020 (na 18 uur: 254678-023).

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. A. **Baud**, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. A. D. **Belinfante**, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. **J. M. van Bemmelen**, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, **Res.-Luit.-Kolonel** van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. **F. Kalshoven**, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. **J. R. Stellinga**, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV

Juli 1972

Aflevering

6

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

Mededeling van de Ministers van Justitie en van Defensie

De Ministers van Justitie en Defensie maken bekend dat voor sollicitatie wordt opengesteld een vacature van raadsheer (plv.) in het gerechtshof te 's-Gravenhage, te belasten met de taak van president van het Hoog Militair Gerechtshof. Het aan deze functie verbonden salaris bedraagt f 86.361, — per jaar (vakantie-uitkering inbegrepen).

Het tot H.M. de Koningin te richten sollicitatierekest kan tot uiterlijk 16 juli a.s. worden ingezonden bij het Ministerie van Justitie (Hoofdafdeling Rechterlijke Organisatie), postadres: Plein 2b, 's-Gravenhage.

INHOUD

Bijdragen

- Mr. J. H. van Wijk*, Is voorarrest van militaire dienstweigeraars onrecht? . . . 321
- S. W. P. C. Braunius*, luitenant ter zee (A) der 1e klasse. Het H.M.G., en artikel I, lid 2 Sr: Naschrift op een naschrift 325

Strafrechtspraak

- Vervolg van 6 militairen terzake van het door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen. Vijf beklaagden terzake schuldig bevonden en veroordeeld elk tot een geldboete van f 100, —. Verworpen het driedig verweer dat de publicaties niet tuchtondermijnend zijn of tuchtondermijnend kunnen werken; dat de beklaagden niet de bedoeling hadden de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen en dat de toepassing van art. 147 W.M.Sr. onverenigbaar zou zijn met art. 10 Verdrag van Rome. De zesde beklaagde terzake vrijgesproken; niet bewezen. Het terzake gewezen vonnis vernietigd omdat de krijgsraad de verklaring van iedere beklaagde mede t.a.v. zijn medebeklaagden heeft doen gelden, hoewel zulks geen in de wet bekend bewijsmiddel is. (W.M.Sr. art. 147; R.L.Lu art. 197; Inv. wet art. 74; W.Sr. art. 24; Verdrag van Rome art. 10) 331
- Vervolg van een vijftal dpl. soldaten wegens het door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen. Vrijspraak van één hunner. Vernietiging van het vonnis nu voor het bewijs gebruik gemaakt is van de verklaringen van medebeklaagden. Verworpen het vijfvoudig verweer: dat het geschrift niet als tuchtondermijnend kan worden beschouwd; dat bij de opstellers van het artikel de opzet tot tuchtondermijning heeft ontbroken; dat twee der beklaagden hoewel lid der redactie niet de eigenlijke opstellers van het artikel waren, zodat zij niet kunnen hebben getracht de tucht te ondermijnen; dat bij één der beklaagden alle schuld afwezig is geweest; dat art. 147 W.M.Sr. onverenigbaar is met art. 10 Verdrag van Rome. Veroordeling van elk der beklaagden tot f 200, —. (W.M.Sr. art. 147; R.L.Lu art. 197; Inv. wet art. 74; W.Sr. art. 24; Verdrag van Rome art. 10) 339
- In vereniging met een kameraad een bromfiets weggenomen; daarop een eind gereden, die bromfiets vervolgens achter een bouwkeet neergezet en achtergelaten: diefstal. (W.Sr. art. 310, 311. 347
- Teneinde een door beklaagde bestuurde auto te keren daarmee achteruitgereden, waardoor die auto achterwaarts in de Industriehaven te Den Helder is geraakt: in gevaar brengen van de veiligheid op de weg. (W.V.W. art. 25). . . 350

BIJDRAGEN

Is voorarrest van militaire dienstweigeraars onrecht?

door

MR. J. H. VAN WIJK

Toen de tijd der berechting eerste ronde van dienstweigeraar Gerard Roovers daar was, verschenen in Trouw en Het Vrije Volk enkele artikelen van de hand van een Utrechtse tweeling Jörg/Buiting of Buiting/Jörg, waarbij niet duidelijk was wie de wetenschappelijke medewerker was van wie. In die stukken werd betoogd: dit voorarrest is onrecht. Dat betoog doet wat vreemd aan in een strafzaak, waarin dat voorarrest opzettelijk was gewild, om aan de buitenwereld duidelijk te maken, dat de achtergrondmotieven voor deze dienstweigering ernstiger waren dan gewoonlijk en om aller aandacht te trekken voor die achtergronden. Het is wat mal als je dan kwaad wordt dat je in voorarrest wordt genomen.

Vegetariër op abattoir

Wat was er aan de hand. Ik neem een neutraal gebied om het duidelijk te maken. Er is een abattoir. Koeien, paarden, varkens, schapen vliegen als een schaduw aan. Es werkt een jongmens in het abattoir, met wat tegenzin, maar hij werkt. Op een kwade dag gaat het hem zo tegenstaan dat hij overtuigd vegetariër wordt. Hij leest daarvan en daarover, hij begint gebruik te maken van zijn grondrecht op vrije meningsuiting door middel van de drukpers, en stelt zijn medeabattoristen drukwerkjes ter hand, over het immorele, ongezonde en oneconomische van het abattoir en het vleeseten. Ook maakt hij gebruik van het grondrecht uit het verdrag van Rome, op vrije meningsuiting-sec, en begint allerlei gesprekken met zijn medewerkers, althans mede-arbeiders over de zin en onzin van het abattoir.

Voorts neemt hij – ongevraagd – de reorganisatie van het abattoir-bedrijf ter hand, in die zin, dat hij alle krachten oproept voor meer inspraak van vegetariërs bij het bedrijfsbeleid, dat uiteindelijk gericht dient te worden op een algehele omwenteling van het gehele abattoir van een dierlijke naar een plantaardige voedingswijze. Als na een aantal maanden ernstige arbeid van zijn kant noch directie noch personeel vatbaar blijken voor deze plannen, geeft hij het op, en gaat in staking.

Wat mag een directie doen in zulke omstandigheden? Wat moet ze doen of niet doen? Mag ze zo iemand schorsen? Mag ze hem ontslaan? Mag ze bij de kantonrechter ontbinding van de arbeidsovereenkomst vragen om gewichtige redenen? Als het om een gewone arbeidsverhouding

gaat, mag dat.

Maar als er eens een abattoirdienstplicht bestond: „ieder Nederlander „daartoe in staat, moet een jaar vee slachten“, wat dan? Zijn alsdan strafbepalingen op abattoirdienstweigering geoorloofd, eventueel zo geformuleerd dat voorarrest mogelijk wordt? Mag vrijstelling van abattoirdienst worden gekoppeld aan een ernstige vegetarische overtuiging?

Dit alles lijkt mij een nuchter uitgangspunt. En als dit alles of een deel hiervan strijdig is met het verdrag van Rome, hoe moet het dan wel?

Verdrag van Rome, artikel 5

Wat zegt dat verdrag van Rome in artikel 5, over geoorloofde gevangenneming en gevangenhouding? Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve in bepaalde gevallen en langs wettelijke weg.

a. na veroordeling tot gevangenisstraf of hechtenis, door een daartoe bevoegde rechter. (Dat was in het geval Roovers niet aan de orde tot 10 februari 1972; dat trad in op 10 februari, en dat ging weer zweven door het instellen van hoger beroep.)

b. (1) wegens weigering om een door de rechter gegeven bevel op te volgen. (Dat was hier niet aan de orde.)

(2) om de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren. (Zo lang we overal met strafbepalingen de nakoming van verplichtingen menen te kunnen verzekeren, kan men stellen, dat dit in het geval Roovers ook aan de orde had kunnen zijn.)

c. als de gevangenneming dient om iemand voor de bevoegde rechterlijke macht te leiden. (Dat was aan de orde, want dit voorarrest liep uit op een krijgsraadzitting.)

Deze voorwaarde is echter weer zelf gebonden aan voorwaarden:

(1) als er redelijke termen zijn om aan te nemen, dat iemand een strafbaar feit heeft begaan. (Dat is aan de orde. Dat strafbare feit: opzettelijke ongehoorzaamheid, stond onmiddellijk als een paal boven water. Dat is nooit betwist. Een dienstweigeraar die zichzelf ernstig neemt, kan moeilijk beweren dat hij geen dienst heeft geweigerd. Opzettelijke ongehoorzaamheid aan een dienstbevel is de wettelijke kapstok, waaraan principiële dienstweigering van een militair moet worden opgehangen, zolang de militaire strafwet nog niet is gewijzigd, en een militaire dienstweigeraar voor de militaire rechter verschijnt, en – uiteraard – indien en zolang de wet gewetensbezwaren militaire dienst niet aan de orde komt. Een geheel andere zaak is, of in enig uitzonderlijk geval die opzettelijke ongehoorzaamheid niet strafbaar zou kunnen zijn. Dat was hier in beginsel wél aan de orde gesteld, maar dat was vanaf het begin een zaak, waarvan door of namens Roovers het bewijs moest worden geleverd. Een strafuitsluitingsgrond of een rechtvaardigingsgrond bewerkt niet, dat een strafbepaling niet van toepassing is, maar alleen dat de feiten van die straf-

bepaling niet tot een straf leiden.)

(2) als er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat het noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan (Dat zou vanwege de zogenoemde krijgstucht aan de orde kunnen zijn in de zin van voortgezette opruiing of zo iets).

(3) ter voorkoming van vlucht. (Niet aan de orde)

Maatschappelijke veiligheid

Nergens staat in deze bepalingen, dat voorarrest geoorloofd is wegens gewichtige redenen van maatschappelijke veiligheid. Met zoveel woorden staan die redenen voor voorarrest niet in het verdrag. Maar dat wil nog niet zeggen, dat ze dus zijn verboden. Ik vrees echter dat die redenen, welke inhoud, waarde of antiwaarde iemand daaraan ook wil toekennen, overal gelden. Die redenen staan in de wet rechtspleging landmacht, zoals die sinds een aantal jaren is gewijzigd. Vroeger stond die bepaling er niet. In het eerste wetsontwerp (nr 5169) stond zij er niet. Bij een bespreking tussen minister en kamercommissie bleek men rechterlijke controle op het voorlopig arrest te wensen en toen kwam deze zaak bij nota van wijzigingen van 9 november 1962 in het ontwerp, in artikel 7. Uitdrukkelijk werd door de regering betoogd: de hoge raad erkent als gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid alleen redenen gelegen in de persoon van de verdachte. Generale preventie wordt niet erkend als grond voor voorlopig arrest. Maar de bijzondere eisen van de krijgstucht maken dat die grond in het militaire strafrecht, in uitzonderingsgevallen, wel moet kunnen gelden.

Handhaving krijgstucht

In de arrestatiebeschikkingen van Roovers wordt de nadruk gelegd op het belang van „de handhaving van de krijgstucht onder andere „militairen^m. Wat die krijgstucht ook mag inhouden of gaan inhouden: de persoon van de overtuigde pacifist levert in het leger een gevaar of een bedreiging op voor de krijgstucht, zoals die vegetariër in het abattoir of een geheelonthouder in een drankzaak. Men – althans ik – kan zelfs stellen: in een criminele organisatie, zoals het leger naar zijn aard als geweldsinstrument is en moet zijn, levert de geweldloze een gevaar op en bedreigt dat bestel en dus ook de bestelstucht. Het is precies omgekeerd als in een normale samenleving: daar is de geweldpleger het gevaar voor de overwegend vreedzame orde met haar burgertucht. Ook volgens de tweeling uit Utrecht is dit feit een gegronde reden voor voorarrest.

Die generale preventie heeft overigens meerdere kanten. Men kan zeggen: Roovers wordt opgesloten, anders denken ze van Groningen tot Maastricht dat wij, leiding, het niet meer ernstig menen. Maar het kan

ook zijn: wij nemen Roovers uit de legercirculatie, want die jongen praat te veel met iedereen, en daardoor is hij zagezegd een gevaar voor de troep. Mogen ze hem in het abattoir dan schorsen, en in het leger in arrest stellen? Wat wil men dan anders? Naar huis laten gaan in afwachting van een bezinning of hij wel zal worden vervolgd? Dan gaat iedereen naar huis. Van mij mag het, maar dat is een dwaze constructie.

„Onmiddellijk”

De tweeling heeft een andere grond ontdekt: Het verdrag bepaalt, dat de gearresteerde onmiddellijk (aussitôt, promptly) na zijn arrest wordt gebracht voor een rechter of een andere autoriteit die door de wet bevoegd is verklaard om rechterlijke macht uit te oefenen.

Wat is „onmiddellijk”?

Wat is een rechter, of autoriteit die door de wet bevoegd is verklaard om rechterlijke macht uit te oefenen?

Ik heb in beginsel niets tegen de strijdmethode om de tekst van een verklaring, een wet, een verdrag aan de makers ervan in het gezicht te gooien of ze daarmee om de oren te slaan. Dat is volkomen rechtmatig en vaak dringend noodzakelijk. Maar dan blijft het nóg nodig, om na te gaan wat technisch kan en wat niet kan, en wat redelijk is en wat niet.

„Onmiddellijk” kan met geen mogelijkheid betekenen „onmiddellijk”, alleen al door de verschillende schakels. Ook al kijkt men naar die tekst niet met de glibberige en gluiperige oogjes van de fabrikanten van de tekst, dan moet men nog redelijk blijven. Er moet worden getelefoneerd, gecorrespondeerd, er moeten processen-verbaal worden gemaakt, beslissingen genomen op verschillende plaatsen en door verschillende personen die allemaal nog meer hebben te doen. Het gehele recht is doortrokken van zulk soort mishandelingen van het begrip „onmiddellijk” of „onverwijld”. Een aardig thema voor de criminologenclub, maar het vreemdelingenrecht en het bestuursrecht weten er ook mee overweg.

Ik acht veertien dagen ook te lang, bij de huidige verbindingsmogelijkheden. Overigens betreft de kritiek alleen die eerste korte week van het gewone strafrecht en de veertien dagen van het militaire. Daarna komen officier van justitie en rechter-commissaris met een week, en vervolgens lopen beide stelsels gelijk op met verlengingen van dertig dagen. Die dertig dagen zijn een aanzienlijk groter inbreuk op iemands vrijheid, en het zou een interessant onderwerp voor een feitenstudie zijn om na te gaan bij welke van al deze arrestatiebeslissingen de meeste aandacht aan het geval pleegt te worden besteed, in welke beslissingen het gewoonte-element de belangrijkste rol speelt, en in hoeverre deze beslissingen aan mode, en publieke aandacht onderhevig zijn. De kritiek wekt verder de indruk dat de arme gevangene machteloos staat tegenover die gevangenschap. Dat staat hij niet. Zodra er redenen voor zijn, kan hij ontslag uit het arrest

vragen. Dat heb ik in het geval van Roovers dan ook op 4 maart gedaan. Roovers is daarop prompt uit dat arrest ontslagen. De reden was ge- grond: ik kon toen een beroep doen op artikel 4 van de wet gewetens- bezwaren militaire dienst. Sinds 1924, toen de oude dienstweigeringswet werd ingevoerd, kon dat en deden we dat, en het succes is neergelegd in een oervaste rechtspraak.

De autoriteit die door de wet bevoegd is verklaard om rechterlijke macht uit te oefenen, behoeft niet te zijn bevoegd verklaard om *de of de gehele* rechterlijke macht uit te oefenen. Het kan ook een deel zijn, bijvoor- beeld een voorbereidingshandeling. Tussen zittende en staande rechterlij- ke macht wordt niet onderscheiden: De Franse tekst spreekt van „un juge „ou un autre magistrat habilité par la loi à exercer des fonctions judi- „ciaires”. De Engelse tekst spreekt van „a judge or other officer authorised „by law to exercise judicial power”. Men mag verder vragen: maakt het werkelijk iets uit, of de speciale jurist die de verwijzingen behandelt, ook nog zitting heeft in een krijgsraad of in het H.M.G.? (De tegenwoor- dige verwijzingsofficier is plaatsvervangend griffier in het H.M.G.)

Tenslotte merk ik op: een strafzaak is niet een debatavond of steekspel, waar men allerlei juridische spitsvondigheden loost. Ik had de indruk dat dat van de zijde der critici werd verwacht. Hoofdzaak moet hoofdzaak blijven. In een zaak als die van Gerard Roovers is hoofdzaak: a. de erken- baarheid van zijn achtergrondmotieven, en dat is dus zijn dienstweigeren- als getuigenis, en b. zijn dienstweigeren als instrument, ter beïnvloeding van anderen. Elke vertroebeling tot juridisch tournooi is fout.

Het HMG, en artikel 1 lid 2 Sr.: Naschrift op een naschrift.

door

S. W. P. C. BRAUNIUS, Luit.t.Zee (A) 1e klasse

Het naschrift van W.H.V. onder HMG 1 sept. 1971 (MRT LXV p. 21) geeft reden daarop terug te komen in een nader naschrift, maar dan vóór de in de sententie neergelegde opvatting.

De feiten

Beklaagde heeft in oktober 1962 – toen de vaste jurisprudentie van het HMG t(ijd) v(an) o(orlog) aannam op grond van art. 87 Sr. – zich opzet- telijk ongeoorloofd verwijderd en is maart 1971 aangehouden.

Op 1 juli 1965 is art. 71a van het WMS in werking getreden, dat voor het aannemen van t.v.o. een K.B. vereist indien geen feitelijke oorlogs- omstandigheden aanwezig zijn noch art. 71 WMS toepasselijk is (met

andere woorden art. 87 Sr. is o.a. voor de misdrijven waardoor de militair zich aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen onttrekt „buiten-„spel“ gezet).

Krijgsraad: „desertie in tijd van oorlog gepleegd“.

HMG: „desertie in tijd van vrede gepleegd“, met de sobere constatering dat geen K.B. ex art. 71a is uitgevaardigd, art. 71 niet toepasselijk is, er geen feitelijke oorlogsomstandigheden aanwezig zijn en er derhalve geen sprake is van t.v.o.

Bij de toegepaste artikelen (359² jo. 358² Sv.) wordt o.a. genoemd: 1 Sr. doch niet: art. 56 Sr. (voortgezette handeling).

Het naschrift

De bezwaren van W.H.V. komen er op neer, dat

1. hij betwijfelt of er hier wel sprake was van verandering van wetgeving (naschrift p. 24 noot 2 implicite), maar

2. gesteld dat daar wel sprake van was, of dit dan wel had mogen leiden tot een enkelvoudige kwalificatie, want het Hof heeft met „onvoldoende „reden . . . de periode van 15 oktober 1962 tot 1 juli 1965 buiten beschouwing (en buiten de kwalificatie)“ gelaten terwijl bovendien „artikel 1 (2) „W.Sr. in de sententie niet genoemd is“. „Zelfs enig samenloop artikel „(bijv. voortgezette handeling: art. 56 W.Sr.) is in de sententie niet vermeld“. Mutatis mutandis geldt een en ander ook voor het vonnis van de Krijgsraad hetgeen echter verder buiten beschouwing kan blijven.

Bovendien wordt gesteld, dat een aanvankelijke culpose ongeoorloofde afwezigheid die later overgaat in een opzettelijke vorm „enigszins analoog“ aan de onderhavige casus is. Tenslotte volgen enige voorbeelden ter staving van deze stelling.

Eigen opvatting

Aangezien we hier nu juist wèl te maken hebben met verandering van wetgeving en daaruit bij een juiste toepassing van art. 1 lid 2 Sr., althans in het onderhavige geval, juist maar één kwalificatie kàn voortkomen, lijkt het mij nuttig tegen het naschrift een andere mening te laten horen. Daardoor zal blijken, dat genoemde bezwaren in feite langs de essentie van de sententie voorbij gaan omdat deze n.l. anders is, dan in het naschrift opgevat.

Het verschil immers tussen de in het naschrift genoemde voorbeelden en onderhavige casus is, dat dáár bij *gelijke* formele wetgeving verschillende vormen van ongeoorloofde afwezigheid werden begaan en we hier te maken hebben met een ongeoorloofde afwezigheid tijdens een *verandering* door de (formele) wetgever van zijn strafwetgeving waardoor art. 1² Sr. van toepassing wordt. Daarom ook verwijst de sententie naar art. 1 Sr. Hoewel het tweede lid daarvan niet expliciet is vermeld, lijkt mij

dit geen doodsteek voor de sententie. Waar echter op dit punt (al dan niet toepassing van art. 12) het naschrift en de sententie verschillende wegen inslaan is het noodzakelijk eerst te bezien of hier inderdaad sprake is van verandering van wetgeving.

Verandering van wetgeving

Wanneer acht de H.R. als trend-setter in deze juridische vragen art. 1² toepasselijk? Indien zij met de strafwaardigheid van het feit te maken heeft, aldus o.a. POMPE Handboek⁵ p. 61 en HAZEWINKEL-SURINGA (REMMELINK) Inleiding⁵ p. 354, die zich daarbij baseren op HR 18 mei 1942 NJ 611. Als onze casus dus geen betrekking heeft op b.v. vervolgbaarheid maar wel op de delictsinhoud zelf dan zou aan de eerste voorwaarde voor toepassing van art. 1² zijn voldaan. (Anders: Vos Leerboek² p. 63).

Voor de interpretatie van het bestanddeel t.v.o. in art. 98 WMS werd voor de invoeging van art. 71a WMS door het HMG gebruik gemaakt van art. 87 Sr. Door de invoering van art. 71a werd – zoals gezegd – bereikt dat naast art. 71 WMS of feitelijke oorlogsomstandigheden de rechter t.v.o. slechts kan aannemen op grond van een K.B. Aangezien de Kroon bij de invoering van de wijzigingen in het militaire recht op 1 juli 1965 een dergelijk K.B. niet uitvaardigde kon de (militaire) rechter sedertdien geen t.v.o. bij o.a. de afwezigheidsdelicten aannemen.

Een redenering als: het artikel 98 WMS zelf is niet gewijzigd, dus is er geen sprake van verandering van wetgeving gaat niet op. Het is immers een kwestie van wetstechniek of wetseconomie (om een geliefkoosde VU-term te gebruiken) niet de gewijzigde t.v.o. conform art. 71a in alle betrokken delicten aan te brengen, maar deze toevoeging in een algemeen artikel op te nemen.

Wel degelijk is hierdoor de materiële inhoud van de regeling gewijzigd en is ze duidelijk niet alleen in het algemeen maar ook in onze casus (HR 1 maart 1926 NJ 301) *ten gunste* van de justitiabele gewijzigd, „verengd” (HAZEWINKEL⁵ p. 347, vgl. STEFFEN Partiële wijziging p. 480). Alsdan is er sprake van wijziging van wetgeving conform de M.v.T. op het wetboek van Sr., die zegt dat daarvan sprake is indien de wijzigingen betreffen „bepalingen der strafwet, die op de waardering van het strafbaar feit van invloed zijn” (SMIDT I², p. 119).

Gewijzigd inzicht wetgever

Er is evenwel nog een probleem. De HR maakt de toepassing van art. 1 lid 2 bovendien afhankelijk van de z.g. ingelezen voorwaarde, dat gebleken moet zijn van een gewijzigd inzicht van de wetgever nopens de strafwaardigheid van het feit (sedert HR 28 okt. 1940 NJ 192).

REMMELINK (A.A. XV p. 350, vgl. HAZEWINKEL⁵ p. 351) merkt hierbij

op dat niet duidelijk is of de HR het veranderd inzicht omtrent de strafbaarheid laat slaan op de toekomst, dan wel mede op het verleden. Hij vermoedt dat de laatste opvatting de overhand heeft, m.a.w. de wetgever moet ook op het reeds begane concrete gedrag een andere kijk hebben gekregen.

Dat daarmee een groot deel van de werking van het tweede lid van art. 1 is weggeïnterpreteerd (REMMELINK t.a.p.) is voor ons in deze niet van belang zoals nog zal blijken. Want eerst moet de daaraan voorafgaande vraag nog opgelost worden: Heeft er in ons geval verandering van rechts-overtuiging bij de wetgever plaats gevonden? „De gevallen waarin de wetgever zijn vroegere „opvatting disqualificeert zijn zeldzaam” leert HAZEWINKEL-SURINGA in A.A. II p. 27 en vervolgt: „veranderingen in de strafwet plegen ook hier „te landevrijwel nooit het product te zijn van gewijzigd inzicht, van betere „rechtsopvatting.”

De M.v.T. op art. 71a WMS dd 7 juni 1958 (N.B.: 4 jaar voor de onderhavige desertie) laat hier m.i. geen twijfel over bestaan:

„De aanwezigheid van tijd van oorlog heeft voor de toepassing van het „Wetboek van Militair Strafrecht onder meer tot gevolg, dat de straf-„maxima voor een aantal feiten aanzienlijk hoger zijn en dat sommige „feiten onder een ernstiger qualificatie vallen dan in tijd van vrede het „geval is.

„Naar de ervaring heeft geleerd kan dit in bepaalde gevallen tot onbillijkheden leiden met name indien de tijd van oorlog geruime tijd duurt „zonder dat er van een „warme” oorlog sprake is en zonder dat de gehele „krijgsmacht in staat van onmiddellijke paraatheid verkeert. Zo moet het „onbevredigend worden geacht, dat de militair, wiens ongeoorloofde „afwezigheid onder de hierboven geschetste omstandigheden langer dan „vier dagen duurt, gestraft moet worden wegens het in artikel 98 van het „Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf van desertie, „terwijl dit in tijd van vrede slechts het geval zou zijn indien zijn ongeoorloofde afwezigheid langer dan dertig dagen zou hebben geduurd.

„Aan deze onbevredigende toestand ware naar het oordeel van ondergetekenden een einde te maken door aan de Kroon een bevoegdheid te „verlenen, welke in zekere zin het spiegelbeeld is van de in artikel 71 van „het Wetboek van Militair Strafrecht gegeven bevoegdheid.” (Vide STEFFEN p. 551).

Het wil mij voorkomen dat de bewoordingen een duidelijk antwoord vormen voor de vraag of het veranderd inzicht van de wetgever ook gold voor het verleden, dus in onze casus omtrent de tijd der ongeoorloofde afwezigheid voor 1 juli 1965.

De rol van het HMG

In de M.v.T. wordt het HMG niet vermeld, maar men kan zich wel

afvragen of de wetgever inderdaad zijn eigen wetgeving of de starre opvatting van het HMG daarover diskwalificeerde (Vgl. STEFFEN p. 57 en 485). KASTEN, Handhaving uitwendige veiligheid p. 96 e.v. geeft een beknopt relaas van de vergeefse stormlopen op de opvatting van liet HMG omtrent de t.v.o., door krijgsraden (vgl. STEFFEN 485), burgerrechters en rechtsgeleerden. Kenmerkend voor het karakter van die strijd over de hoofden van beklaagden heen is wel het verwijt in een sententie aan een lager college omtrent het gebrek aan evenwichtig oordeel (KASTEN p. 99).

Dat de wetgever uiteindelijk ingreep om aan de niet bedoelde t.v.o.-interpretatie een eind te maken is hier voor ons het belangrijkste maar mijns inziens had het HMG dat kunnen en moeten voorkomen.* Uit de gang van zaken rond art. 1401 B.W. had het HMG het nodige kunnen leren, zodat wij verschoond waren gebleven van de mogelijkheid dat de militaire rechter in b.v. de zaak tegen de dienstplichtige fotograaf in de haven van Den Helder (783 WMS) via 87 Sr. t.v.o. kan aannemen maar in de volgende desertie-zaak tijd van vrede moet aannemen omdat een K.B. ex 71a WMS ontbreekt. . . . Waar een even standvastig als eenzijdig standpunt al niet toe leiden kan!

Kwalificatie

Wij hebben nu dus een gunstiger strafbepaling en een veranderd inzicht van de wetgever dat zich bovendien ook nog uitstrekt over het verleden. Aan de eisen van de HR voor toepassing van het art. 1 lid 2 Sr. is voldaan; dat betekent met andere woorden dat de nieuwe wetgeving als zijnde het gunstigste (met name art. 71a WMS) op de ongeoorloofde afwezigheid van onze casus dient te worden toegepast, dus ook op dat gedeelte vallend voor 1 juli 1965 (Vgl. b.v. HR 18 mei 1942 NJ 607). Wat houdt dit nu in voor het bewezenverklaarde en de tenlastelegging? (358² i.v.m. 350 en 358⁴ Sv.) Volgens HAZEWINDEL⁵ p. 352 pleegt de HR vanouds na constatering van het feit, dat de nieuwe wet A gunstiger denkt over het feit dan de oude wet B de bewezenverklaarde en (uiteraard) nog op wet B afgestemde t.l.l. te subsumeren onder wet A. (Ter aangehaalde plaatse wordt een andere methode gepropageerd, maar ook deze zou in dit geval tot eenzelfde resultaat leiden; vgl. tevens VAN VEEN, A.A. XX p. 421, 422).

Vaak heeft deze methode tot problemen geleid met als gevolg ontslag van rechtsvervolging doordat b.v. een bestanddeel van de nieuwe delicts-

---

*) Dat de handhaving van de t.v.o. door het HMG niets van doen had met de – op zichzelf wenselijke – handhaving van de krijgsraden te velde blijkt wel bij lezing van H. H. A. de Graaff, De militair-rechterlijke organisatie, p. 265, 266 en 343 e.v. Vgl. voor wat betreft „het warnet van termen rondom het begrip oorlog geweven” t.a.p. p. 265 en 266 met aldaar geciteerde literatuur.

omschrijving in de tenlastelegging ontbrak. Maar in dit geval levert ook dit geen moeilijkheid op. Hier gebeurde het volgende: ten laste werd gelegd opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, de rechter beslist tot toepassing van art. 1² Sr. en door de daaruit voortvloeiende toepassing van art. 71a kon t.v.o. niet bewezen worden. Maar: het resterende gedeelte van de tenlastelegging was nog voldoende om het feit krachtens de nieuwe wet strafbaar te verklaren en als desertie in tijd van vrede te kwalificeren (vgl. b.v. HR 18 mei 1942 NJ 611).^{**}

In het systeem van de HR is dus in dit geval voor een dubbele kwalificatie geen plaats, laat staan voor een verwijzing naar art. 56 Sr. De bezwaren van het naschrift gaan derhalve langs de sententie heen. Bovendien: de sententie haalt artikel 1 aan. Waarom? Om mede te delen, dat geen feit strafbaar is dan krachtens voorafgegane strafbepaling? M.i. wordt er niets anders gesteld dan toepasselijkheid van het overgangsrecht; dat het tweede lid niet expliciet is vermeld vormt geen bezwaar in deze HR 24 jan. 1927 NJ 250: behoudens bij de beslissing welk strafbaar feit het bewezen verklaarde oplevert, behoeven onderdelen van artikelen niet aangehaald te worden. (Vgl. MINKENHOF, Strafvordering 3 p. 209).

Men mag deze aanhaling en de bijbehorende overweging wat mager vinden (welke te bespreken rechterlijke uitspraak is ooit volmaakt?) maar m.i. beantwoordt de sententie meer aan het rechtsgevoel dan een die posthuum de oude t.v.o. opvatting van het HMG zou bevestigen, na alle bezwaren (ook van de wetgever) tegen deze jurisprudentie maar die vóóral tegen de regels van het transitoir recht in gaat en daar gaat het hier in de eerste plaats om.

---

^{**}) Een vergelijking met de jurisprudentie van het HMG rondom de invoering van het WMS op 1 januari 1923 is niet wel mogelijk. De overgangsbepalingen m.b.t. deze invoering waren n.l. opgenomen in titel IX (art. 100 t.m. 112) van de Invoeringswet MST dd. 5 juli 1921. De sententies van het HMG liepen in deze derhalve via deze titel (Vgl. MRT XIX 430) en niet via art. 1² Sr.

Desondanks: uitspraken in analoge casus in: MRT XIX 427, XXV 318 en XX 424, waar de oude wetgeving als zijnde „minder ongunstig” volgens art. 110 Invoeringswet werd toegepast. Daarentegen werd de nieuwe wetgeving toegepast in MRT XVIII 527.

STRAFRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 12 april 1972

President: Mr. Lamers; *Leden:* Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.), Mr. van der Ven (plv.)

Raadsman: Mr. E. J. Dommering.

Vervolging van 6 militairen terzake van het door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen.

5 der beklaagden terzake schuldig bevonden en veroordeeld elk tot een geldboete van f 100; het drieledige verweer, te weten dat de publicaties niet tuchtondermijnend zijn of tuchtondermijnend kunnen werken; dat de beklaagden niet de bedoeling hadden de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen en dat toepassing van art. 147 W.M.Sr. onverenigbaar zou zijn met art. 10 van het Verdrag van Rome, verworpen.

De 6e beklagde terzake vrijgesproken omdat het Hof niet bewezen acht dat hij betrokken is geweest bij het redactionele overleg over de inhoud van de publicatie en voorts (voor wat het subsidiair ten laste gelegde betreft) omdat het Hof niet bewezen acht dat hij het geschrift heeft verspreid of ter verspreiding in voorraad heeft gehad terwijl hij met de tuchtondermijnende strekking daarvan bekend was.

Het terzake gewezen vonnis van de Krijgsraad vernietigd omdat de Krijgsraad de verklaring van iedere beklagde mede ten aanzien van zijn mede-beklaagden heeft doen gelden, hoewel zulks geen in de wet bekend bewijsmiddel is.

(W.M.Sr. art. 147; R.L.Lu. art. 197; Inv. M.S.T.R. art. 74; W.Sr. art. 24; Verdrag van Rome art. 10).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, appellant van een vonnis, op 3 februari 1972 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklaagden gewezen, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen B.E.R., geboren te Steenwijkerwold op 4 augustus 1946, dpl. sld., Z.W.A., geboren te Hoorn op 18 maart 1947, dpl. sld., B.O.E., geboren te Sappemeer op 20 januari 1948, dpl. sld. 1e klasse, S.T.O., geboren te Dordrecht op 5 juni 1947, dpl. kanonnier H.E.I., geboren te Leusden op 23 februari 1949, dpl. sld. 1e klasse en J.O.M., geboren te Leiden op 5 november 1944, dpl. sld., beklaagden,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met betrekking

tot elk der beklagden met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter ten aanzien van elk der beklagden zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd, aangezien het niet naar de eis van artikel 197 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht met redenen is omkleed nu de Krijgsraad door te overwegen dat op grond van de gebezigde bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen wordt geacht hetgeen aan de beklagden primair is ten laste gelegd, de verklaring van iedere beklagde mede ten aanzien van zijn medebeklaagden heeft doen gelden, hoewel de verklaring van een mede-beklaagde ten processe afgelegd geen in de wet bekend bewijsmiddel is;

Overwegende, dat aan ieder der beklagden na voeging ter terechtzitting van de Krijgsraad van de tegen ieder hunner afzonderlijk aangebrachte zaken Wl. nrs. 1401/I/71 t/m 1406/I/71 is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, in of omstreeks de maand juli 1971 te Steenwijkerwold (Havelte), althans in Nederland, tezamen en in vereniging met zijn mede-beklaagden, althans alleen, als lid van de redactie van „Kaats^m“, een afdelingsblad van de Vereniging van dienstplichtige militairen (VVDM), door middel van een in meerdere exemplaren onder de in de Johannes Postkazerne te Steenwijkerwold (Havelte) gelegerde militairen verspreid geschrift, te weten het „julinummer 1971 van eerdergenoemd door beklagde en anderen geredigeerd afdelingsblad – hetwelk als bijlage is gevoegd bij het proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, op 6 augustus 1971 opgemaakt door Luitenant-Kolonel Mr. J. K. Gillebaard en de Vaandrig k. Klein Ovink – waarin onder meer het navolgende is opgenomen:

„a. In „Pantserpraet“, een onregelmatig verschijnend stenciltje, waarin de sectie voorlichting van de 43e Pantser Brigade een aantal uitgezochte grappen en grollen omtrent op handen zijnde oefeningen publiceert en zich daarmee tot de gezagsgetrouwe tegenhanger van „Kaats^w verklaard heeft, liet deze maand een wel èrg onsmakelijke aflevering van de persen rollen.

„Onder de kop „Waarom geen burgerkleding“ werd eerstens aangekondigd, dat de maten, die in augustus naar Sisonne (Fr.) afreizen om daar weer in een of ander geldverslindend cowboy-spektakel te figureren, hun burgerspullen wel thuis kunnen laten. Alhoewel die opmerking wellicht al voldoende was om menige maat in een vreugdeloos lachen te doen uitbarsten – onderwijl zijn plunjebaal al naarstig inspecterend op mogelijke geheime vakken – probeerden de voorlichters de bittere pil nog te vergulden. „De Franse autoriteiten“ zo zei het artikel, „in welk land wij als gast komen, hebben hun militairen zeer strenge regels voorgeschreven“, waarna een gortdroge opsomming van die regels volgt. Concluderend wordt dan tenslotte gesteld: „Gezien de beperkende

„,,bepalingen waaraan onze wapenbroeders (sic!) zijn onderworpen, „,,zullen wij ons als gast daaraan moeten aanpassen”.

„Afgezien van dit ziellose brokje vrijheidsbeknotting valt ons op dat „het clubje bovenbazen, dat deze order uitvaardigde, kennelijk volledig „voorbijgaat aan Frankrijks ex-NATO status, en aan het feit, dat „la „,,douce France” ons slechts bij Gods gratie af en toe een brokje braak- „liggend terrein afstaat. Waarom de Nederlandse soldaat dan in het thuis- „laten van zijn burgerkloffie onze dankbaarheid voor die aalmoes moet „tonen, is althans aan „Kaats^w nog niet helemaal duidelijk. Enfin, „de „,,marechaussee let streng op overtreders die niet in juiste tenue lopen” „resumeert de sectie voorlichting.

„PRETTIGE OEFENING MATEN!!!

„b. 't Verhaal van die iemand die afzwaait.

„Daar ging je dan 16 maanden geleden, met de witte uitnodiging naar „'t zogenaamde oord waar je zou vermennen, tenminste dat zeiden m'n „opa of oma. In dienst word je man! Of te wel een agressief stuk mens. „Want ik merk het aan mezelf. Maar toen ik met de eerste reis bij 't sta- „tion in Venlo kwam, toen kreeg ik wel even tranen in m'n ogen. Ik „dacht nu is 't 't einde. Bij de poort stond een officier te wachten om ons „zogenaamd op te vangen. Daar liep ik nou met m'n lange haren, steeds „meer beseffend, dat ik in een balen troep terecht kwam. 't Was daar een „grote fanatieke rotzooi. En twee maanden daarna ging ik naar 't oplei- „dingscentrum in Harderwijk, voor 'n verkennersopleiding. Daar moest „je leren hoe je iemand 't beste van achteren koud kon maken. Nou en „weer twee maanden daarna ging ik naar Havelte, Joh. Postzakerne. Om „daar 12 maanden verder uit balen, nou en dat heb ik gedaan. Ik schrijf „dit nu één dag voor m'n afzwaaien. En als ik nu dit moment op kon „rotten dan deed ik dat, want ze lopen nog steeds aan je hoofd te zijken, „niet op bed liggen en radio uit. En wat moet je dan niet denken van die „zielige luitenant. Want die gaat helemaal in extase op. Hij kon ook zo „goed RAPPORT roepen, met bulderende en soms overslaande stem, „net de ouverture van Tommy. En zoeken dat ie kon, 't was een echte „speurder, Jan Lul nou niet te grof, laat 'em maar, zielig mannetje. En „toevallig bij de laatste dagen moeten ze je nog naaien met die POKKEN- „PRIK. 18 dagen binnen, dat gaat allemaal zomaar. Als je weggaat, dan „zeggen ze bedankt voor de medewerking, en denken ze bedankt voor „'t naaien, 16 maanden naar de kloden en de hel.”

„heeft getracht de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen;

„Althans indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling kan of „mocht volgen, dat hij toen aldaar tezamen met zijn mede-beklaagden, „althans alleen, een geschrift, te weten het afdelingsblad „Kaats^m van de „Vereniging voor Dienstplichtige Militairen – welk geschrift als bijlage is „gevoegd bij het proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, op 6 „augustus 1971 opgemaakt door Luitenant-Kolonel J. H. Gillebaard en

„de Vaandrig L. Klein Ovink – waarin onder meer artikelen voorkomen, „zoals in het hiervoor primair ten laste gelegde onder a en b is geciteerd, „zijnde also een geschrift waarin wordt getracht de tucht onder de „krijgsmacht te ondermijnen, in tientallen exemplaren, althans meer dan „één exemplaar onder in de Johannes Postkazerne aldaar gelegeerde „militairen heeft verspreid en/of ter verspreiding in voorraad heeft gehad, „terwijl hij, beklagde, bekend was met de strekking van dat geschrift „om de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht dat beklagde B.E.R. het hem onder primair en subsidiair ten laste gelegde heeft gepleegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende dienaangaande, dat het Hof vooreerst niet bewezen acht dat deze beklagde betrokken is geweest bij het redactioneel overleg over de inhoud van het in de telastlegging genoemde afdelingsblad en deze inhoud als redactielid mede heeft vastgesteld, zodat mitsdien niet bewezen is dat hij getracht heeft door dat geschrift de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen; dat voorts niet is gebleken dat beklagde het vorenbedoelde geschrift heeft verspreid of ter verspreiding in voorraad heeft gehad, terwijl hij met de strekking van dat geschrift om de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen bekend was;

Overwegende, dat ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

1. *beklaagde Z.W.A.:*

Sedert 18 november 1970 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst als dienstplichtig soldaat, thans der eerste klasse. Sedert januari 1971 ben ik ingedeeld bij de Staf Stafcompagnie, **43** Pantserbrigade, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Havelte. Sinds begin april 1971 ben ik toegetreden tot de redactie van het afdelingsblad van de V.V.D.M. in voormelde kazerne. Ik stel me dan ook volledig aansprakelijk als lid van de redactie van het afdelingsblad van de V.V.D.M. „KAATS“, voor wat betreft de inhoud van de daarin gepubliceerde stukken. Ik erken dat ik in de maand juli 1971 in de gemeente Steenwijkerwold in de legerplaats Havelte, tezamen met de soldaten B.O.E., H.E.I., J.O.N. en S.T.O. de redactie van het stuk genoemd onder a van de verwijzingsbeschikking heb opgesteld en geplaatst in het afdelingsblad van de V.V.D.M. „KAATS“. Ik heb dit blad in enige tientallen exemplaren verspreid onder de militairen van voormelde kazerne;

2. *beklaagde B.O.E.:*

Na op 22 juli 1970 in werkelijke militaire dienst gekomen te zijn als dienstplichtig soldaat, thans der eerste klasse, en na 2 maanden opleiding te hebben gehad te Kampen aan het depot van de Administratie, werd ik ongeveer half december 1970 overgeplaatst naar Steenwijkerwold en gelegerd in de Johannes Postkazerne te Havelte. Begin januari 1971 trad ik toe tot de redactie van het V.V.D.M. afdelingsblad „KAATS“. J.O.N.

was toen reeds lid en de dienstplichtige soldaten H.E.I., Z.W.A. en S.T.O. zijn later toegetreden. Het sub a in de tenlastelegging vermelde hebben wij in samenwerking met elkaar opgesteld en geplaatst. De feitelijkheden omschreven in de verwijzingsbeschikkingen ik. Ik heb genoemd blad in enige tientallen exemplaren verspreid onder de militairen van voormelde kazerne;

3. *beklaagde S.T.O.:*

Na op 20 juli 1970 in militaire dienst gekomen te zijn als dienstplichtig kanonnier, ben ik begin oktober 1970 ingedeeld bij de Stafverzorgingsbatterij 119 Afdeling Veldartillerie in de Johannes Postkazerne te Steenwijkerwold. Op een gegeven moment ben ik toegetreden tot de redactie van het afdelingsblad van de V.V.D.M. in genoemde kazerne. In onderling overleg tussen mij en B.O.E., H.E.I., Z.W.A. en J.O.N. besloten we in het julinummer van het „KAATS“ te plaatsen de stukken die in de verwijzingsbeschikking onder a en b zijn geplaatst. De feitelijkheden zoals omschreven in de verwijzingsbeschikking erken ik. Ik heb van het blad enige tientallen exemplaren onder de militairen in voormelde kazerne verspreid;

4. *beklaagde HEZ:*

Sedert 20 januari 1971 ben ik in werkelijke militaire dienst en sinds medio maart ingedeeld bij de Staf Stafcompagnie 43 Pantserbrigade en gelegerd in de Johannes Postkazerne te Havelte. Begin juni 1971 ben ik toegetreden als redactielid van het V.V.D.M. afdelingsblad „KAATS“. De nummers 6 en 7 van genoemd blad zijn uitgekomen onder mijn redactie. Toen ik toetrad zaten in de redactie B.O.E., S.T.O., Z.W.A. en J.O.N. Ik voel mij als lid van de redactie verantwoordelijk voor hetgeen is geplaatst in de verwijzingsbeschikking onder a en b. Ik heb het blad verspreid binnen voornoemde kazerne onder de aldaar gelegerde militairen;

5. *beklaagde J.O. N.:*

Vanaf 15 september 1970 ben ik onafgebroken in militaire dienst. Met ingang van 15 januari 1971 ben ik overgeplaatst naar de Johannes Postkazerne te Havelte. Op een gegeven moment ben ik toegetreden tot de redactie van het blad „KAATS“ dat door de V.V.D.M. werd uitgegeven. Ik kan met stelligheid zeggen dat toen het julinummer van het afdelingsblad der V.V.D.M. werd samengesteld en geredigeerd, de redactie onder meer bestond uit B.O.E., S.T.O. en Z.W.A. Ik aanvaard de aansprakelijkheid voor de stukken zoals die onder a en b in de verwijzingsbeschikking zijn opgenomen tezamen en in vereniging met bovengenoemde soldaten. Ik heb genoemd blad in enige tientallen exemplaren op de kamers in voormelde kazerne verspreid;

Overwegende, dat ten processe is overgelegd en aan de beklaagden getoond en voorgehouden een als bijlage bij het proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek op 6 augustus 1971 opgemaakt door de luitenant-kolonel mr. J. H. Gillebaard en de vaandrig L. Klein Ovink, gevoegd

exemplaar van het julinumnummer 1971 van het blad „KAATS^v van een afdeling van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen, waarin onder meer voorkomt de tekst zoals die in elk der telastleggingen onder a en b is vermeld;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen – de verklaring van elk der beklaagden, voor zover hiervoor weergegeven, slechts gebezigd als bewijsmiddelen ten aanzien van hem, die deze heeft afgelegd, en voormeld nummer van het blad „KAATS^m slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan de beklaagden Z.W.A., B.O.E., S.T.O., H.E.I. en J.O.N. primair is ten laste gelegd met ieders schuld daaraan, met dien verstande dat elk dier beklaagden het feit pleegde tezamen en in vereniging met zijn mede-beklaagden;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Medeplegen van als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon „door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen”; voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 147 eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht jo 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat het Hof verwerpt hetgeen door en namens de beklaagden als verweer tegen het ten laste gelegde, voor zover dit hierboven als bewezen is aangenomen, is aangevoerd, samengevat hierop neerkomende:

1. dat de artikelen in het blad „KAATS” no. 6 niet tuchtondermij-nend zijn of tuchtondermij-nend konden werken, hetgeen in het bijzonder geldt voor de artikelen die in de onderscheidene telastleggingen zijn ver-meld;

2. dat de beklaagden niet de bedoeling hadden de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen;

3. dat in deze de toepassing van artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht onvereenigbaar is met artikel 10 van het Verdrag van Rome, omdat die toepassing een beperking van het een ieder toekomende recht op vrije meningsuiting betekent welke beperking niet binnen het raam van het verdragsartikel valt;

Overwegende aangaande de onder 1 en 2 vermelde verweren:

dat het Hof na kennisneming van de inhoud van het geschrift „KAATS” nr. 6 heeft bevonden dat de daarin gedane mededelingen over en de daarbij geuite kritiek op toestanden in de krijgsmacht en maatregelen en uitspraken van militaire autoriteiten overwegend zijn vervat in bewoordingen, die zich niet beperken tot een ten hoogste uiterst vrijmoedige doch aanvaardbare wijze van meningsuiting;

dat toch in die mededelingen bij die kritiek herhaaldelijk en nadrukkelij-kelijk hetzij een onverdiende blaam wordt geworpen op militaire autori-teiten en op de verdiensten van onderdelen van de krijgsmacht, getuige

onder meer de in het blad opgenomen artikelen onder het opschrift „Brief aan Bernhard" en „Van Heutzs verdwijnt", hetzij kwade trouw wordt gesuggereerd bij hen die bekleed zijn met gezag en belast zijn met de leiding in de krijgsmacht;

dat dit laatste ook het geval is met de in het blad voorkomende teksten onder het hoofd „Pantsergeleuter" en „'t Verhaal van iemand die af-„zwaait", luidende zoals in de telastlegging onder a. en b. vermeld; dat in het eerstgenoemde artikel bij de afkeuring van een in verband met een op handen zijnde oefening in het buitenland gegeven order, die order wordt voorgesteld als „een zielloos brokje vrijheidsbeknotting" door „een clubje bovenbazen" en de deelnemers aan die oefening worden voorgesteld als te „figureren in een of ander geldverslindend cowboy-„spektakel";

dat mededelingen, kenschetsingen en suggesties van deze aard in de context, waarin deze zijn geplaatst, geschikt zijn tot het kweken van een slechte geest onder de militairen, onder wie het blad overeenkomstig de bedoeling van de samenstellers daarvan, werd verspreid en bij die militairen een ongegrond wantrouwen kunnen zaaien jegens hen onder wier leiding zij zijn geplaatst; dat hetzelfde geldt voor het artikel „'t Verhaal „van iemand die afzwaait", ten aanzien waarvan bij pleidooi is opgemerkt dat het, nu daarin geen enkele suggestie wordt gedaan en ook niet wordt opgewekt om iets te doen of op iemand of iets kritiek wordt geuit, slechts is op te vatten als een als zodanig door de samenstellers van het blad bedoelde illustratie van een onder de militairen levend soort onbehagen, waarvan de uiting niet is bedoeld de tucht te ondermijnen; dat evenwel, wat er zij van de bedoeling van de overigens anonieme schrijver van deze bijdrage en diens daarin tot uitdrukking gebrachte gevoelens, de bewoordingen en strekking van dit artikel aan de lezer daarvan een voorstelling van de militaire samenleving en de behandeling van de dienstplichtige militair daarin opdringen, die geschikt is afkeer te wekken bij de in werkelijke dienst zijnde militairen tegen hun taakvervulling en mitsdien tot het kweken van een geest, die zich niet verdraagt met de functie en de doelstellingen van de krijgsmacht;

dat, gezien het vorenstaande, het onderwerpelijke geschrift – en in het bijzonder de vorenbedoelde artikelen – van die aard is, dat het moet worden aangemerkt als een geschrift, waarop artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht het oog heeft en uit de inhoud daarvan blijkt dat het streven van de samenstellers noodzakelijkerwijs op tuchtondermijning is gericht geweest en het Hof daaruit dan ook afleidt dat zij daarmede hebben getracht de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen, in verband waarmede het bij pleidooi aangevoerde omtrent de doelstellingen van het geschrift geen bespreking behoeft;

Overwegende, dat ook het onder 3 gestelde vergeefs wordt aangevoerd, aangezien artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht beperkin-

gen behelst van de uitoefening van het recht op vrije meningsuiting, welke in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van de openbare orde als bedoeld in artikel 10, lid 2, van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, zodat artikel 10, lid 1, van dat verdrag aan de toepassing van artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht niet in de weg staat;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan de beklaagden Z.W.A., B.O.E., S.T.O., H.E.I. en J.O.N. meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen werd verklaard, zodat zij daarvan dienen te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de in de vorige overweging genoemde beklaagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die hun strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze werden begaan, mede gelet op de persoon van elk dier beklaagden;

Overwegende, dat beklagde J.O.N. bij sententie van het Hof van 22 december 1971 terzake van het misdrijf strafbaar gesteld in het eerste lid van artikel 147 van het Wetboek van Strafrecht, gepleegd omstreeks 11 en 12 januari 1971, is veroordeeld tot een geldboete van éénhonderdvijftig gulden subsidiair vijftien dagen hechtenis, welke straf het Hof bij de bepaling van de aan die beklagde op te leggen straf in rekening brengt;

Gezien: . . . enz.:

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklagde B.E.R. is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart de beklaagden Z.W.A., B.O.E., S.T.O., H.E.I. en J.O.N. schuldig aan het ten aanzien van elk hunner als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hen deswege strafbaar;

Veroordeelt elk dezer beklaagden tot betaling van een geldboete van EENHONDERD GULDEN, met bepaling dat elk dier geldboeten bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van TIEN DAGEN.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 12 april 1972

President: Mr. Lamers: *Leden:* Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.) en Mr. Van der Ven (plv.);

Raadsman: Mr. R. M. Schutte.

Vervolging van een 5-tal dienstplichtige soldaten wegens het door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen.

Vrijspraak van één hunner. Vernietiging van het vonnis nu voor het bewijs gebruik gemaakt is van de verklaringen van mede-beklaagden.

Verworpen het 5-voudige verweer, inhoudende: dat het geschrift niet als tuchtondermijndend kan worden beschouwd; dat bij de opstellers van het artikel de opzet tot tuchtondermijning heeft ontbroken; dat 2 der beklagden, hoewel lid der redactie, niet de eigenlijke opstellers van het artikel waren zodat zij niet kunnen hebben getracht de tucht te ondermijnen; dat bij één der beklagden alle schuld afwezig is geweest; dat art. 147 W.M.Sr. onverenigbaar is met art. 10 van het Verdrag van Rome.

Veroordeling van elk der beklagden tot een geldboete van f 200.

(W.M.Sr. art. 147; R.L.Lu. art. 197; Inv. M.S.T.R. art. 74; W.Sr. art. 24; Verdrag van Rome art. 10).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, appellant van een vonnis, op 3 februari 1972 door die Krijgsraad in zake de na te noemen beklagden geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen V.E.L., geboren te Hengelo (O) op 22 januari 1951, dpl. sld.; R.A.M., geboren te Schinnen op 2 januari 1951, dpl. sld.; H.A.R., geboren te 's-Gravenhage op 3 juli 1951, dpl. sld.; B.A.U., geboren te Oss op 4 december 1951, dpl. sld. en H.A.G., geboren te Bandung (Ind.) op 25 juni 1950, dpl. sld., beklagden.

Gezien: . . . enz.

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met betrekking tot elk der beklagden met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behoudens ten aanzien van beklagde H.A.G. en te dien aanzien opnieuw rechtdoende deze beklagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van éénhonderd gulden subsidiair tien dagen hechtenis;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd, aangezien het niet naar de eis van artikel 197 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht met redenen is omkleed nu de Krijgsraad door te overwegen dat op grond van de gebezigde bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen wordt geacht hetgeen aan de beklagden primair is ten laste gelegd, de verklaring van iedere beklagde – met uitzondering van die van de beklagde H.A.G. – mede ten aanzien van zijn medebeklaagden heeft doen gelden, hoewel de verklaring van een medebeklaagde ten processe afgelegd geen in de wet bekend bewijsmiddel is, terwijl voorts deze bewezenverklaring nu deze ten aanzien van alle beklagden geldt, in strijd is met de eerdere overweging dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de

overtuiging heeft geput dat beklaagde H.A.G. het hem primair en subsidair tenlastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat aan ieder der beklagden na voeging ter terechtzitting van de Krijgsraad van de tegen ieder hunner afzonderlijk aangebrachte zaken WL.nrs. 1568/I/71 t/m 1572/I/71, is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 25 „augustus 1971 te Amersfoort, althans in Nederland, tezamen en in ver- „eniging met zijn medebeklaagden althans alleen, als lid van de redactie „van het Afdelingsblad Juliana van Stolberg(kazerne) van de Vereniging „van Dienstplichtige Militairen, althans als bestuurslid of lid van genoem- „de Vereniging, door middel van een in meerdere exemplaren onder in de „Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort geleverde militairen ver- „spreid geschrift, hetwelk als bijlage is gevoegd bij het proces-verbaal „van de Brigade Amersfoort van de Koninklijke Marechaussee, nr. 355/ „71, waarin onder meer het navolgende is opgenomen:

„onder het hoofd „Verantwoording door een Afdelingsbestuur“:

„Op steeds meer kazernes staan soldaten op tegen de regels die ons „gevangen houden:

„Steeds feller wordt het verzet tegen de dagelijkse onderdrukking.

„Deze beweging, die in kracht toeneemt, wordt niet gestopt door een simpel geroep om discipline.

„Zij die niet kunnen verdragen dat honderden soldaten de straat op trek- „ken,

„ – in Amersfoort om te betogen tegen de willekeur,

„ – in Havelte tegen de groetplicht en het parate weekend,

„ – in Bergen op Zoom tegen het dragen van het veldtenu,

„ – in Ede tegen de vreetschuur,

„ – in Ermelo tegen een waanzinnig oefenschema,

„(en dat alles binnen drie maanden),

„zij die daar niet tegen kunnen, zullen komende acties niet kunnen ver- „hinderen door de knoet te voorschijn te halen.

„Discipline opleggen, eisen dat wij blindelings het gezag aanvaarden, is „onzinnig en zal alleen de spanning verhogen – het soldatenverzet feller „en nog rechtvaardiger maken.

„Discipline heeft alleen zin als je het kunt aanvaarden, omdat je ziet dat „het nodig is.

„Als je jezelf die discipline op wil leggen.

„Daarom zullen de mensen die ons willen onderdrukken, moeten verkla- „ren waarom wij ons daar slaafs bij neer moeten leggen.

„En dat kunnen ze NOOIT.

„Ze kunnen niet meer zoals vroeger de vragenstellers monddood maken.

„Ze zullen moeten antwoorden op onze vragen.

„En dat zal hun moeilijk vallen.
„Elke keer dat zij zich beroepen op hun vrijheid keert de werkelijkheid
„zich tegen hen.
„Dit leger zelf is de verloochening van die vrijheid.
„Dit leger met zijn kleinzielige bedisseling van 's ochtends vroeg tot
„'s avonds laat.
„Dit leger met zijn tot in alles doorgevoerde ondergeschiktheid.
„Met zijn van bovenaf aangestelde meerderen.
„Zijn walgelijke verheerlijking van het kader.
„Maar het leger staat niet alleen; het komt voort uit de maatschappij.
„En zij die willen dat wij die maatschappij verdedigen zullen ons duidelijk
„moeten maken wat zij verdedigen.
„Of al die kosten en al die moeite dienen voor de verdediging van onze
„krottenwijken of van die villawijken waar we langs trekken als we op
„oefening gaan.
„Of voor de verdediging van de fabrieken die alleen bestaan door het
„werk van de arbeiders en die alleen bestuurd worden door de kapitaal-
„bezitters.
„Of voor de verdediging van het recht eens in de vier jaar een parlement
„te mogen kiezen.
„En elke keer weer belazerd te worden.
„Het soldatenverzet is een onderdeel van de grote strijd van arbeiders
„tegen hun uitbuiters, van burgers voor bestuur over hun eigen wijken.
„In feite is het soldatenverzet een oproep tot *zelfoptreden*, een deel van
„het streven om van de lafhartige leugen die onze democratie is, werkelijk-
„heid te maken.
„Van die beweging is de V.V.D.M. een deel.
„Dat spreekt voor zich; vijf jaar geleden werd de V.V.D.M. opgericht
„door een aantal soldaten die zelf hun belangen wilden behartigen.
„Niet meer afhankelijk wilden zijn van de moeder van de compagnie.
„In de tussentijd is de V.V.D.M. uitgegroeid tot een grote organisatie die
„geregeld overleg pleegt op het Ministerie van Defensie.
„En dáár ging de V.V.D.M. fout.
„Haar bestuurders gingen het overleg met de hoge heren belangrijker
„vinden dan het contact met hun maten.
„Sommigen gingen zelfs denken dat zij samen met de minister uit kunnen
„maken wat de maten willen.
„Zo komt het dat zoveel afdelingsbesturen zich zelf benoemen, dat zoveel
„ledenvergaderingen niet gehouden worden, dat ledenvergaderingen die
„wel gehouden worden door zo weinigen bezocht worden.
„Wanneer soldaten zich ontworstelen aan de bedisseling van het kader,
„hebben ze zeker niet nodig dat V.V.D.M.-bestuurders als strategen met
„hen heen en weer schuiven.
„Langzaam begint de V.V.D.M. zich te herstellen van deze fout.

„En wat wij gedaan hebben in deze drie maanden was bedoeld om daar „bij te helpen.

„Demonstratie, afdelingsbladen, ledenvergaderingen, handtekeningen- „akties, beklagakties, pelotonsvergaderingen, dat alles was een oproep „aan iedere maat om zich in te zetten.

„Alleen door samen te strijden, samen akties te voeren, kunnen we een „werkelijk democratische organisatie opbouwen.

„Alleen door samen te werken en te vergaderen kunnen we eisen stellen, „die de eisen zijn van de meerderheid.

„En die eisen kunnen we kracht bijzetten.

„Alleen langs deze weg kunnen we ontsnappen aan het systeem dat ons „klein wil houden, ons dag in dag uit vernedert.

„Alleen zo kunnen we helpen bij de opbouw van een leger, dat werkelijk „het volk dient.

„Dan hoeven we geen knieval meer te doen voor sterren en balken en „strepen.

„Dan nemen de compagnie-overlegorganen de beslissingen. Een leger „waarin wij – binnen de eisen die het volk aan ons stelt – zelf bepalen „wat we doen.

„En misschien is dit de enige manier om het leger af te kunnen danken.

„Want een leger is alleen nodig voor hen die willen onderdrukken, en het „volk wil niet onderdrukken, het wil vrij zijn,

„heeft getracht de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen;

„Althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling kan of „mocht volgen, dat hij toen aldaar tezamen en in vereniging met zijn me- „debeklaagden, althans alleen, een geschrift, hetwelk als bijlage is ge- „voegd bij het proces-verbaal van de Brigade Amersfoort van de Konink- „lijke Marechaussee, nr. 355/71, waarin onder meer een artikel voorkomt „onder het hoofd „Verantwoording door een Afdelingsbestuur“, zoals „hiervoor in het primaire ten laste gelegde is geciteerd, zijnde alzo een „geschrift, waarin wordt getracht de tucht onder de krijgsmacht te onder- „mijnen, in honderden exemplaren, althans meer dan één exemplaar on- „der in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort gelegerde soldaten „heeft verspreid of doen verspreiden, en/of ter verspreiding in voorraad „heeft gehad, terwijl hij, beklaagde, bekend was met de strekking van het „geschrift om de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht dat beklaagde H.A.G. het hem onder primair en subsidiair tenlastegelegde heeft gepleegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

1. *beklaagde V.E.L.:*

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op 25 augustus 1971 te Amersfoort, tezamen

en in vereniging met R.A.M., H.A.R. en B.A.U., als lid van de redactie van het blad van de Afdeling Juliana van Stolberg van de V.V.D.M. het licht doen zien een geschrift waarvan een exemplaar als bijlage is gevoegd bij het procesverbaal van de Brigade Amersfoort van de Koninklijke Marechaussee no. P 355/71. Het geschrift is in enkele honderden exemplaren verspreid onder de militairen gelegerd in de Juliana van Stolbergkazerne in Amersfoort. Wij hebben hierin onder het hoofd: „VERANT-„WOORDING DOOR EEN AFDELINGSBESTUUR“ opgenomen de tekst zoals die in het mij primair tenlastegelegde is geciteerd.

[R.A.M., H.A.R. en B.A.U. verklaarden overeenkomstig V.E.L. — *Red.*];

Overwegende, dat een proces-verbaal nr. P. 355/71, dd. 6 oktober 1971 op ambtseed opgemaakt en gesloten door Jozeph Hendrikus Maassen en Nicolaas Adrianus Commandeur, respectievelijk opperwachtmeester en wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Amersfoort onder meer inhoudt als verklaring van:

Arie van Houte, luitenant-kolonel, zakelijk weergegeven:

Ik ben commandant van het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst en tevens kazernecommandant van de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort. Omstreeks 25 augustus 1971 bereikte mij via de veiligheidsofficieren een exemplaar van een gestencilde uitgave van het bestuur van de afdeling V.V.D.M. Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort, van welk blad één der voorgaande dagen een groot aantal exemplaren in de kazerne was verspreid. De uitgave is kenbaar aan het opschrift V.V.D.M. en aan het opschrift „Kader in het Verzet“;

Overwegende, dat ten processe is overgelegd en aan de beklaagden getoond en voorgehouden een als bijlage bij voormeld proces-verbaal gevoegd exemplaar van een geschrift getiteld „Kader in het Verzet“, blijkens een daarin voorkomende mededeling het afdelingsblad van de Afdeling Juliana van Stolberg van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen, waarin onder meer is opgenomen onder het hoofd „VERANTWOORDING „DOOR EEN AFDELINGSBESTUUR“ de tekst zoals die is weergegeven in de omschrijving van het aan elk der beklaagden tenlastegelegde;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — de verklaring van elk der beklaagden, voor zover hiervoor weergegeven, slechts als bewijsmiddel gebezigd ten aanzien van hem die deze heeft afgelegd, en voormeld geschrift met het opschrift „Kader „in het Verzet“ slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan elk der beklaagden V.E.L., R.A.M., H.A.R. en B.A.U. primair is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, met dien verstande dat elk dier beklaagden het feit pleegde tezamen en in vereniging met zijn medebeklaagden — de beklaagden V.E.L., R.A.M. en H.A.R. als lid van de redactie van het Afdelingsblad Juliana van Stolberg(kazerne) van de Vereniging van

Dienstplichtige Militairen en de beklaagde **B.A.U.** als bestuurslid van genoemde vereniging – ;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Medeplegen van als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon „door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te *ondermijnen*”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 147, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht j^o 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat aan voormelde beslissingen niet in de weg staat hetgeen daartegen door en namens de beklaagden is aangevoerd, samen-gevat hierop neerkomende:

1. dat de inhoud van het artikel „VERANTWOORDING DOOR EEN AFDE-„LINGSBESTUUR” niet als tuchtondermijnerd kan worden beschouwd;

2. dat bij de opstellers van het artikel opzet tot ondermijning van de krijgstucht heeft ontbroken;

3. dat de beklaagden **H.A.R.** en **B.A.U.** niet de eigenlijke opstellers van het bedoelde artikel waren, zodat zij derhalve niet kunnen hebben getracht daardoor de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen;

4. dat bij beklaagde **B.A.U.** afwezigheid van alle schuld ten aanzien van het hem tenlastegelegde heeft bestaan;

5. dat in deze toepassing van artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht onverenigbaar is met artikel 10 van het Verdrag van Rome, omdat die toepassing geen beperking van het een ieder toekomende recht op vrijheid van meningsuiting betekent, welke beperking niet binnen het raam van het verdragsartikel valt;

Overwegende, dat de onder 1 en 2 vermelde verweren door het Hof worden verworpen op de navolgende gronden:

dat het onderwerpelijk tijdschriftartikel uitgaat van een voortdurende onderdrukking in de militaire dienst van de soldaten, tegen welke onderdrukking het verzet steeds feller wordt; dat daarin voorts het leger met onder meer zijn „kleinzielige bedisseling van 's ochtends vroeg tot „'s avonds laat” en „zijn walgelijke verheerlijking van het kader” een verloochening van de menselijke vrijheid wordt genoemd, het „soldaten-„verzet” als een oproep tot zelfoptreden wordt aangeduid en het stellen van eisen door de soldaten en het daaraan kracht bijzetten de enige weg wordt genoemd, waarlangs de soldaten kunnen ontsnappen aan een systeem dat de dienstplichtigen dag in dag uit vernedert en kunnen komen tot een leger, waarin de dienstplichtigen zelf bepalen wat zij doen; dat door een en ander in voormeld tijdschriftartikel een schromelijk vertekend beeld in ongunstige zin van de militaire samenleving wordt gegeven en suggesties worden gedaan, die rechtstreeks gericht zijn op het kweken van een geest van onrust en wantrouwen onder militairen, op basis waarvan naderhand verzet kan ontstaan en opruiing kans van slagen biedt, zodat inhoud en strekking daarvan van die aard zijn als waarop artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht blijkt de daarop gegeven Memorie

van Toelichting het oog heeft; dat voorts, gezien de in het artikel gebezigde bewoordingen en de strekking daarvan, en in aanmerking nemende de niet weersproken bedoeling van de beklaagden, zich daarmede in de eerste plaats te richten tot de in werkelijke dienst zijnde dienstplichtige militairen, het streven van de beklaagden, noodzakelijkerwijs op tuchtondermijning is gericht geweest en het Hof daaruit dan ook afleidt dat zij geacht hebben de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen; dat daaraan niet vermag af te doen, dat zoals bij pleidooi is aangevoerd, het artikel vooral een politieke stellingname zou behelzen en het de opstellers ervan er om te doen was een discussie op gang te brengen over een beter, in zichzelf gedisciplineerd leger;

Overwegende, dat het onder 3 vermelde verweer ongegrond is, aangezien zowel beklaagde H.A.R. als beklaagde B.A.U. bij het verlenen van hun medewerking aan de totstandkoming van de publicatie van onder meer het bedoelde artikel en onderscheidenlijk als redactielid van het Afdelingsblad *Juliana van Stolberg(kazerne)* van de V.V.D.M. en als afdelingsbestuurslid van die vereniging, voor de inhoud daarvan medeverantwoordelijk, de inhoud van het artikel keilden en met de publicatie daarvan hebben ingestemd, waaruit volgt dat zij het te hunnen laste gelegde feit hebben medegepleegd;

Overwegende ten aanzien van het onder 4 vermelde beroep op straffeloosheid van beklaagde B.A.U. op grond van afwezigheid van alle schuld;

dat daartoe is aangevoerd dat beklaagde uit een discussie, die vòòr de publicatie heeft plaats gevonden aan de hand van een door de sergeant-klasse-instructeur Kerbel bij beklaagde aangetroffen concept van het artikel, tussen beklaagde, diens klasgenoten en die sergeant, beklaagde kon en mocht afleiden dat er tegen het publiceren daarvan geen bezwaar bestond, zodat er bij beklaagde B.A.U. sprake is geweest van een verontschuldgbare rechtsdwaling;

dat het Hof uit de met betrekking tot de bedoelde discussie afgelegde verklaringen, met name die van de door de verbalisanten blijkens het eerdervermelde proces-verbaal nr. P 355/71 terzake gehoorde getuigen Pat-huis en Lavrijsen niet is gebleken, dat daarbij tevens ter sprake is gekomen de geoorloofdheid van publicatie in de vorm, waarin deze was voorgenomen en in feite ook is geschied, noch dat de sergeant Kerbel – zoal aan diens oordeel ten deze zodanig gezag viel toe te kennen, dat beklaagde in redelijkheid op de deugdelijkheid daarvan mocht vertrouwen – zich in zodanige zin heeft uitgelaten, dat daarin voor beklaagde aanleiding kon worden gevonden de geoorloofdheid van de publicatie buiten twijfel te stellen;

dat het Hof het beroep mitsdien verwerpt;

Overwegende, dat tenslotte ook het onder 5 gestelde tevergeefs wordt aangevoerd, aangezien artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht beperkingen behelst van de uitoefening van het recht op vrije me-

ningsuiting, welke in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van de openbare orde als bedoeld in artikel 10, lid 2, van het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, zodat artikel 10, lid 1, van dat verdrag aan de toepassing van artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht niet in de weg staat;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagden V.E.L., R.A.M., H.A.R. en B.A.U. meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven werd bewezen verklaard, zodat zij daarvan dienen te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de in de vorige overweging genoemde beklaagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die hun strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof de na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze werden begaan, mede gelet op de persoon van elk der vier beklaagden;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklagde H.A.G. is ten lastegelegd;

Spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart de beklaagden V.E.L., R.A.M., H.A.R. en B.A.U. schuldig aan de ten aanzien van elk hunner hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hen deswege strafbaar;

Veroordeelt elk dezer beklaagden tot betaling van een geldboete van TWEEHONDERD GULDEN, met bepaling dat elk dier geldboeten bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van twintig dagen;

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagden V.E.L., R.A.M., H.A.R. en B.A.U. meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen werd verklaard, spreekt hen daarvan vrij.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 23 februari 1972

President: Mr. R. Prins (wnd.); **Leden:** A. C. Dijkhoorn, Luitenant-Kolonel der Mariniers en W. F. Barbas, Kapitein-Luitenant ter Zee.

Raadsman: Luitenant ter Zee (KMR.SD) der derde klasse Mr. G. W. K. van der Valk Bouman.

In vereniging met een kameraad een bromfiets weggenomen, daarop een eind gereden en die bromfiets vervolgens achter een bouwkeet neergezet en achtergelaten: diefstal.

(W.Sr. art. 310, 311).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE
'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. J. M., geboren te Arnhem op 21 november 1951, matroos der derde klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 26 november 1971 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij tesamen en in vereniging handelende met A. P., althans alleen „te Amsterdam op of omstreeks 6 september 1971 te ongeveer 03.30 uur „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „een oranjekleurige bromfiets, merk Kapitein-Mobylette toebehorende „aan N. Koenders althans aan anderen of een ander dan aan hem, be- „klaagde en/of aan genoemde A. P.;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij toen en daar opzettelijk wederrechtelijk een motorrijtuig, te „weten een tweewielig rijwiel met hulpmotor, bromfiets, toebehorende „aan N. Koenders, althans aan anderen of een ander dan aan hem, be- „klaagde, als bestuurder heeft gebruikt op één of meer aldaar gelegen „voor het openbaar verkeer openstaande wegen”;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde primair ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1 H.J.M., oud 20 jaar *als beklaagde*:

dat hij op 6 september 1971, te ongeveer 03.30 uur, te Amsterdam met zijn vriend, zeemiliciën-matroos der 3e klasse A.P., overeenkwam een bromfiets te pakken en daarmee te gaan rijden naar het Vondelpark aldaar; dat zij vervolgens in een smalle straat een oranjekleurige bromfiets zagen staan; dat hij toen op bedoelde bromfiets als bestuurder plaats nam, en zijn vriend P. daarop achterop ging zitten; dat, nadat hij die bromfiets had gestart, zij over verschillende wegen in de richting van het Vondelpark zijn gereden: dat een paar straten verder P., voornoemd als bestuurder van bedoelde bromfiets is gaan optreden, terwijl hij, M., op de bagagedrager van die bromfiets was gezeten; dat zij vervolgens, vermoedelijk in de richting van het Leidseplein rijdend, nadat zij enkele politieauto's gezien hadden, bedoelde bromfiets achter een bouwkeet, nabij een brug, hebben gezet; dat zij daarna werden aangehouden door de gemeentepolitie, dat hij bedoelde bromfiets, tesamen en in vereniging handelende met A.P., heeft weggenomen, hoewel die bromfiets hem niet in eigendom toebehoorde, hij van niemand recht of toestemming had

deze weg te nemen en zich toe te eigenen en hij voorts wist dat zulks ook voor P. voornoemd gold;

2. A.P., als getuige:

dat hij op 6 september 1971, te ongeveer 03.30 uur, te Amsterdam, in gezelschap verkerende van zijn vriend de zeemilicieu-matroos der 3e klasse H.J.M., nabij een gebouw, tegen een stoep, een oranjekleurige bromfiets zag staan; dat zijn vriend M. voornoemd toen op die bromfiets als bestuurder plaatsnam, terwijl hij achterop op die bromfiets is gaan zitten; dat zij, nadat M. bedoelde bromfiets had gestart, daarop over diverse wegen in de richting van het Vondelpark zijn gereden; dat even later hijzelf als bestuurder van bedoelde bromfiets is gaan optreden, terwijl M. toen op de bagagedrager daarvan was gezeten; dat zij vervolgens, vermoedelijk in de richting van het Leidseplein rijdend, nadat zij enkele politieauto's gezien hadden, bedoelde bromfiets achter een bouwkeet, nabij een brug, hebben gezet; dat zij daarna werden aangehouden door de gemeentepolitie; dat hij bedoelde bromfiets, tesamen en in vereniging handelende met H.J.M., heeft weggenomen, hoewel die bromfiets hem niet in eigendom toebehoorde, hij van niemand recht of toestemming had deze weg te nemen en zich toe te eigenen en hij voorts wist dat zulks ook gold voor H.J.M.;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P364/J.147/'71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Amsterdam, gesloten op 8 september 1971, opgemaakt door T. G. van der Dussen, eerste verbalisant, E. C. G. Boom, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester en marechaussee der eerste klasse-opsporingsambtenaar, verbalisanten, zakelijk onder meer inhoudt:

1. *als relaas van verbalisanten:*

dat op 6 september 1971, omstreeks 07.00 uur, op bovengenoemde brigade telefonisch bericht werd ontvangen van de wachtcommandant van het bureau Singel, van de gemeentepolitie te Amsterdam, dat het personeel van genoemde politie twee personen, genaamd H.J.M. en A.P., had aangehouden als verdacht van diefstal van een bromfiets; dat zij zich vervolgens hebben begeven naar genoemd bureau; dat zij aldaar genoemde verdachten van bedoelde wachtcommandant hebben overgenomen; dat zij toen tevens van bedoelde wachtcommandant hebben overgenomen een bromfiets, kleur oranje, merk Kapitein Mobylette met verzekeringsnummer JGB 728, welke vervolgens door eerste verbalisant inbeslaggenomen werd; dat zij bedoelde bromfiets op 6 september 1971 aan verdachten hebben getoond; dat vervolgens tweede verbalisant die inbeslaggenomen bromfiets toonde aan Nicolaas Koenders;

2. als op 6 september 1971 aan verbalisanten afgelegde verklaring van H.J.M., voornoemd:

dat de bromfiets welke verbalisanten hem op 6 september 1971 toonden, dezelfde is als die waarmee hij samen met zijn vriend A.P. op 6 september

1971 in de periode gelegen tussen ongeveer 03.30 uur en ongeveer 04.00 uur heeft gereden;

3. als op 6 september 1971 aan tweede verbalisant afgelegde verklaring van *Nicolaas Koenders*:

dat hij eigenaar is van de bromfiets, welke hem op 6 september 1971 door tweede verbalisant werd getoond; dat hij die bromfiets op 5 september 1971 voor één week had verhuurd aan een meisje genaamd M. S. Linn;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P.361/J.138/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Amsterdam, gesloten op 8 september 1971 en opgemaakt door T. G. van der Dussen, eerste verbalisant en E. C. G. Boom, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester en marechaussee der eerste klasse-opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

als op 6 september 1971 aan tweede verbalisant afgelegde verklaring van Marjorie *Susan* Linn:

dat zij op 5 september 1971 bij de Firma Koenders een bromfiets, kleur oranje, met verzekeringsnummer JGB 728 huurde; dat zij die bromfiets op 5 september 1971, omstreeks 11.30 uur, parkeerde voor perceel Hartenstraat 8 te Amsterdam; dat zij op 6 september 1971, te 10.30 uur, bemerkte dat bedoelde bromfiets gestolen was; dat zij aan niemand recht of toestemming had gegeven bedoelde bromfiets weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de Krijgsraad, door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde primair is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij *tesamen* en in vereniging handelende met A.P., te Amsterdam „op 6 september 1971 te ongeveer 03.30 uur, met het oogmerk van weder„rechtelijke toeëigening heeft weggenomen een oranjekleurige bromfiets, „merk Kapitein-Mobylette, toebehorende aan N. Koenders;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Diefstal, door twee of meer verenigde personen“; voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 j^o. artikel 311, lid 1, aanhef en sub 4e van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder *terzake* van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 100, subs. 10 dagen hechtenis – Red.].

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 8 maart 1972

President: Mr. R. Prins (wnd.); *Leden:* F. A. J. C. van Duijnen, Kapitein ter Zee van Administratie en J. A. J. M. van der Meulen, Kapitein-Luitenant ter Zee vlieger.

Raadsman: Luitenant ter Zee der 2e klasse oudste categorie K. Jurriëns.

Teneinde een door hem bestuurde auto te keren daarmede achteruitgereden, waardoor die auto achterwaarts in de Industriehaven te Den Helder is geraakt: in gevaar brengen van de veiligheid op de weg.

(W.V.W. art. 25).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen S.M.I., geboren te Ede (Gld.) op 16 juli 1951, machinist der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 7 januari 1972 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 2 november 1971 te ongeveer 00.45 uur te „Den Helder, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personen-„auto, waarin zich nog een ander persoon bevond, daarmede rijdende „over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Nijverheids-„kade, op een gegeven moment aldaar zijn voertuig tot stilstand heeft „gebracht en vervolgens teneinde te gaan keren zijn voertuig achteruit „heeft gereden en toen onvoorzichtiglijk is gereden, althans niet heeft „voorkomen dat het door hem bestuurde voertuig is terechtgekomen in „het water van de Industriehaven, door welke gedraging van hem, be-„klaagde, de veiligheid op die weg alstoen aldaar in gevaar werd gebracht, „althans – naar redelijkerwijze was aan te nemen – in gevaar kon wor-„den gebracht”;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

S.M.I., oud 20 jaar, als beklaagde:

dat hij op 2 november 1971, te ongeveer 00.45 uur, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, merk Opel, gekentekend . . . , waarin zich ook bevond de kok der derde klasse G. Riemeijer, daarmede reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Nijverheidskade te Den Helder; dat, toen hij aan het einde van die kade was gekomen, hij vóór zich een gevarenhek zag en, toen hij naar rechts draaide, zag dat er rondom water was; dat, toen hij bij een hekwerk kwam, hij zijn auto tot stilstand bracht en vervolgens achteruit ging rijden; dat, terwijl hij achteruit reed, hij door de buitenspiegelen door de achterrauit van zijn auto naar achter keek; dat hij tijdens het achteruitrijden besepte dat er

links van hem en aan het einde van de kade water was; dat, na een twintigtal meters achteruit gereden te hebben, hij het stuur van zijn auto naar links draaide teneinde de auto ter plaatse te keren; dat hij zich echter bij het draaien van de auto in de afstand achter zich vergiste; dat, toen hij de auto langzaam afremde en de versnelling ontkoppelde met de bedoeling deze in de vooruitversnelling te plaatsen, hij voelde dat het linker achterwiel van zijn auto plotseling wegzakte; dat hij vervolgens bemerkte dat zijn auto met de achterzijde in het water van de Industriehaven viel;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P 415/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, gesloten op 3 november 1971, opgemaakt door L. C. M. Verresen, eerste verbalisant en G. M. H. Kusters, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester der eerste klasse en marechaussee der eerste klasse-opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

dat zij op 2 november 1971, te omstreeks 01.15 uur, een onderzoek instelden naar een ongeval dat op genoemde datum, omstreeks 00.45 uur, plaatsvond op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Nijverheidskade, te Den Helder; dat hen, op 2 november 1971, omstreeks 01.20 uur, ter plaatse aangekomen, bleek dat aldaar, in de Industriehaven, een personenauto te water was geraakt; dat zij vervolgens zagen dat een inzittende van die in het water geraakte auto door een duiker van de Marine-brandweer aan de wal werd gebracht; dat toen bleek dat het op het slachtoffer aangetroffen legitimatiebewijs der Koninklijke Marine als personalia onder meer vermeldde: Geert Riemeijer, kok der derde klasse bij de Koninklijke Marine; dat bedoelde personenauto op 2 november 1971, omstreeks 11.00 uur, uit het water werd gehaald; dat deze auto bleek te zijn van het merk Opel en te zijn voorzien van het kenteken . . . ;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorbeschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij op 2 november 1971 te ongeveer 00.45 uur te Den Helder, als „bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, waarin zich „nog een ander persoon bevond, daarmee rijdende over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, de Nijverheidskade, op een gegeven „moment aldaar zijn voertuig tot stilstand heeft gebracht en vervolgens „teneinde te gaan keren zijn voertuig achteruit heeft gereden en toen on- „voorzichtiglijk is gereden in het water van de Industriehaven, door welke „gedraging van hem, beklagde, de veiligheid op die weg alstoen aldaar „in gevaar werd gebracht“;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde behoort te worden gekwalificeerd als:

„*Overtreding van artikel 25 Wegenverkeerswet*“;
strafbaar gesteld bij artikel 35, lid 3 Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 100, subs. 10 dagen hechtenis – *Red.*].

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 22 maart 1972

President: Mr. R. Prins (wnd.); *Leden:* J. A. J. M. van der Meulen, Kapitein-Luitenant ter Zee vlieger en J. A. van der Schaaf, Kapitein-Luitenant ter Zee.

Raadsman: Luitenant ter Zee der eerste klasse R. de Groot.

Diefstal of verduisiering?

Beklaagde had in een zelfbedieningszaak enkele artikelen niet in het voor de aankopen beschikbaar gestelde wagentje gedeponneerd, doch in zijn zak gestoken en deze artikelen niet afgerekend.

De Krijgsraad acht het primair tenlastegelegde niet bewezen.

Veroordeling wegens verduistering tot 2 weken gevangenisstraf (voorwaardelijk) en f 100 boete (onvoorwaardelijk).

(W.Sr. art. 310, 321).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE
, 's-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.R.A., geboren te 's-Gravenhage op 4 maart 1939, korporaal-schrijver, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 2 februari 1972 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Rijswijk (ZH) in een zelfbedieningszaak van de Coöperatie „De Volharding op of omstreeks 14 oktober 1971 te ongeveer 20.10 uur „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „twee flesjes knoflook, een fles teak-olie, een reep chocolade, een tube „tandpasta en een pak koffie, althans een hoeveelheid goederen, tot een

„totale verkoopwaarde van f 9,26 of daaromtrent, toebehorende aan de „Coöperatie De Volharding te Rijswijk (ZH), althans aan anderen of een „ander dan aan hem, beklagde;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij toen en daar zich opzettelijk wederrechtelijk heeft toegeeigend „voormelde goederen, toebehorende als vorenvermeld, welke goederen „hij in vorenbedoelde zaak van een of meer stands had genomen teneinde „deze alvorens die zaak te verlaten, op de gebruikelijke wijze te kopen „en te betalen en die hij mitsdien uit dien hoofde, althans anders dan „door misdrijf onder zich had”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde primair tenlastegelegde;

Overwegende, dat niet bewezen is dat beklagde het hem primair tenlastegelegde heeft begaan, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde subsidiair tenlastegelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

G.R.A., oud 33 jaar, als beklagde:

dat hij op 14 oktober 1971, omstreeks 20.00 uur, naar een zelfbedieningszaak van de Coöperatie De Volharding in het winkelcentrum In den Bogaard te Rijswijk (ZH) is gegaan; dat hij aldaar een metalen wagentje heeft genomen en hiermede langs de verschillende rekken en vakken is gelopen; dat hij hieruit de artikelen nam, die hij nodig had en deze in het wagentje legde; dat hij, al winkelende, af en toe wat van de artikelen, die hij al in het wagentje had gelegd, in zijn broekzak en in de binnenzak van zijn jas stopte, met de bedoeling deze artikelen zonder betaling uit de supermarkt weg te nemen; dat hij even later naar één van de bij de uitgang opgestelde kassa's is gegaan en de artikelen, die hij toen in het wagentje had, ter betaling heeft aangeboden; dat hij de artikelen, die hij in zijn zak had, niet ter betaling heeft aangeboden; dat hij na betaling de boodschappen uit het wagentje in een boodschappentas deed en teneinde de winkel te verlaten, op weg ging naar de uitgang; dat hij toen werd aangesproken door een man in een blauwe stofjas die, naar hij begreep, behoorde tot het personeel van de zelfbedieningszaak, die hem vroeg of hij met deze mee wilde gaan; dat hij vervolgens in een ruimte, gelegen achter de winkel, ten overstaan van vorenbedoelde man, twee flesjes knoflook, een flesje teak-olie, een reep chocolade, een tube tandpasta en een pak koffie, tot een totale verkoopwaarde van f 9,26, uit zijn zakken heeft gehaald; dat bovenbedoelde goederen hem niet in eigendom toebehoorden en dat hij van niemand recht of toestemming had gekregen zich die goederen zonder betaling toe te eigenen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. M 33211971, van de gemeentepolitie te Rijswijk (ZH), gesloten op 20 oktober 1971 en opgemaakt door W. J. de Krijger, verbalisant, hoofdagent-rechercheur van

gemeentepolitie te Rijswijk (ZH), zakelijk onder meer inhoudt:

1. als op 14 oktober 1971 aan hem afgelegde verklaring en gedane aangifte van *Willem Brederoo*:

dat hij assistent-bedrijfsleider is bij de Coöperatie De Volharding, gevestigd in het winkelcentrum In de Bogaard te Rijswijk (ZH); dat hij op 14 oktober 1971, omstreeks 20.10 uur, in bovenbedoelde winkel een man zag lopen, die verschillende artikelen uit de rekken en vakken wegnam en deze in een metalen wagentje deponeerde; dat hij op een gegeven moment zag, dat de man artikelen uit het wagentje nam en in de binnenzak van diens jas en in diens broekzak stopte; dat hij vervolgens zag dat die man even later naar één van de bij de uitgang van de winkel opgestelde kassa's liep en artikelen, welke in het wagentje lagen wel, doch artikelen welke deze in de zakken van diens kleding had, niet ter betaling aanbod; dat hij bij de uitgang van de winkel deze man, toen deze de winkel wilde verlaten, heeft aangesproken en deze heeft gevraagd even met hem mee te gaan ;

dat hij de man naar het magazijn heeft gebracht en dat deze aldaar twee flesjes knoflook, een flesje teak-olie, een reep chocolade, een tube tandpasta en een pak koffie, met een gezamenlijke verkoopwaarde van f 9,26, uit diens zakken haalde; dat genoemde artikelen geheel in eigendom toebehoren aan de Coöperatie De Volharding te Rijswijk (ZH) en dat hij aan niemand recht of toestemming had gegeven zich deze artikelen zonder betaling toe te eigen; dat hij vervolgens de politie opbelde, welke even later ter plaatse arriveerde;

2. als *relaas van verbalisant*:

dat hij op 14 oktober 1971, omstreeks 20.30 uur, in de winkel van de Coöperatie De Volharding, gevestigd in het winkelcentrum In de Bogaard te Rijswijk (ZH), een man, die aan hem opgaf te zijn: G.R.A., geboren te 's-Gravenhage op 4 maart 1939, terzake van diefstal c.q. verduistering van winkelwaren heeft aangehouden;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde subsidiair is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen :

„dat hij te Rijswijk (ZH) in een zelfbedieningszaak van de Coöperatie „De Volharding op 14 oktober 1971 te ongeveer 20.10 uur twee flesjes „knoflook, een fles teak-olie, een reep chocolade, een tube tandpasta en „een pak koffie, tot een totale verkoopwaarde van f 9,26, toebehorende „aan de Coöperatie De Volharding te Rijswijk (ZH), zich opzettelijk „wederrechtelijk heeft toegeëigend, welke goederen hij in vorenbedoelde „zaak van een of meer stands had genomen teneinde deze alvorens die „zaak te verlaten, op de gebruikelijke wijze te kopen en te betalen en die „hij mitsdien uit dien hoofde, althans anders dan door misdrijf onder zich „had”;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Verduistering”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen de gevangenisstraf, groot *twee weken*, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militaire belang zich daartegen niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren, alsmede een geldboete van f 100 (onvoorwaardelijk), subs. 10 dagen hechtenis – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 6 oktober 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels L. Breure en G. N. Tack;
Raadsman: Mr. H. J. Jurrius.

Als dpl.sld. te Suriname opzettelijk wederrechtelijk met een dienstvolkswagen over de openbare weg gereden: overtreding van artikel 164 W.M.Sr.

(W.M.Sr. art. 164).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A.L.,
geboren 24 maart 1948, dpl.sld. beklagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 26 juni 1971, in het District Para (Suriname), in „elk geval in Suriname, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke „militaire dienst verbleef, opzettelijk wederrechtelijk een motorrijtuig, „dat bij de Krijgsmacht in gebruik was, als bestuurder heeft gebruikt op

„de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Commissaris Simons „Polder“ ;

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard ;

Op 26 juni 1971 heb ik omstreeks 17.45 uur het Prins Bernhard Kampement Noord als bestuurder van de militaire Volkswagen KP-21-20 met als inzittende de dienstplichtig soldaat P.P. verlaten en ben daarmede via de voor het openbaar verkeer openstaande wegen gereden in de richting van Domburg. Gekomen op de in deze richting liggende voor het openbaar verkeer openstaande weg Commissaris Simons Polder in het district Para Suriname heb ik nadat ik enige minuten op voornoemde weg had gereden, de auto tot stilstand gebracht en geparkeerd bij een aan die weg liggende winkel, tevens café. Ik had van niemand recht of toestemming gekregen om het militaire motorvoertuig Volkswagen in de zin als bovenbedoeld te gebruiken.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 95/71, opgemaakt en gesloten te Paramaribo op 12 augustus 1971 door Jan Cornelis de Groot, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke marechaussee en George Beutick, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Koninklijke Marechaussee te Paramaribo, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van P.P. :

Op 26 juni 1971 omstreeks 17.30 uur ben ik samen met soldaat A.L. in de auto, merk Volkswagen, type 1300, voorzien van het kenteken KP-21-20, gestapt. Vervolgens reed soldaat L. in de richting van het Prins Bernhard Kampement „Zuid“. Voorbij het Kampement gingen wij rechtsaf in de richting Zorg en Hoop. Na enige tijd kwamen wij toen in het plaatsje Domburg aan. Domburg zijn wij doorgereden in de richting Billiton. Enkele kilometers na Domburg zijn wij aan de rechterzijde van de weg gestopt bij een winkel.

als relaas van verbalisanten:

Bij een door ons gehouden onderzoek is ons het navolgende gebleken. Op 26 juni 1971 heeft zich in het District Para, te Suriname, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Commissaris Simons Polder, een ongeval voorgedaan waarbij betrokken was het vierwielig militair motorvoertuig, merk Volkswagen, gekentekend KP-21-20, bestuurd door soldaat P.P.

als verklaring van de 1e luitenant J. Mikkers, aan verbalisanten:

Na het afmelden van de Piketchauffeur, op 26 juni 1971 omstreeks 17.30 uur heb ik geen opdracht of toestemming meer verleend om gebruik te maken van het Rijksmotorvoertuig, Volkswagen, KP-21-20. Alleen ik had als officier van Kazernepiket daartoe het recht.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-

staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 26 juni 1971, in het District Para (Suriname), terwijl hij als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, opzettelijk „wederrechtelijk een motorrijtuig, dat bij de Krijgsmacht in gebruik was, „als bestuurder heeft gebruikt op de voor het openbaar verkeer openstaan- „de weg, Commissaris Simons Polder“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als aan de militaire krijgsmacht onderworpen persoon opzettelijk weder- „rechtelijk enig motorrijtuig gebruiken, dat bij de krijgsmacht in gebruik is“, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van 100, bij gebre- ke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen – *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 6 oktober 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonels L. Breure en G. N. Tack;
Raadsman: Mr. H. J. Jurrius.

Als dpl. sld. te Suriname opzettelijk wederrechtelijk met een dienstvolks- wagen over de openbare weg gereden en daarbij een botsing met een andere auto veroorzaakt: overtreding van art. 164 en 165 W.M.Sr.

(W.M.Sr. art. 164 en 165).

DE ARRONDISSEMENTS KRUGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.P.,
geboren 3 april 1950, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 26 juni 1971, in het District Para (Suriname), in „elk geval in Suriname, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke „militaire dienst verbleef,

„1. opzettelijk wederrechtelijk een motorrijtuig, dat bij de Krijgsmacht „in gebruik was, als bestuurder heeft gebruikt op de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, Commissaris Simons Polder,

„2. als bestuurder van een militair motorrijtuig, daarmede zodanig „onvoorzichtig en/of onoplettend en/of met zodanige te hoge snelheid „heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, „Commissaris Simons Polder, dat hij met het door hem bestuurde voer- „tuig in botsing of aanrijding is gekomen met een hem over die weg toege- „moetkomend uiterst links, gedeeltelijk over de linkerberm van die weg „rijdend motorrijtuig, (mede) door welke gedraging(en) van hem (be- „klaagde) de vrijheid van het verkeer op die weg zonder noodzaak werd „belemmerd en/althans de veiligheid op die weg in gevaar werd gebracht, „althans redelijkerwijze in gevaar kon worden gebracht";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik erken dat ik op 26 juni 1971 in het district Para (Suriname), terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, een motorrijtuig, merk Volkswagen, waarvan ik wist dat het bij de Krijgsmacht in gebruik was, als bestuurder heb gebruikt op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Commissaris Simons Polder, zonder dat ik daartoe van iemand recht of toestemming had verkregen. Ik ben toen aldaar tegen een Simca 1501 gebotst.

Overwegende, dat A.L., oud 23 jaar, dienstplichtig soldaat der 1e klasse der Koninklijke Landmacht, wonende te Borsele, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 26 juni 1971 reed ik als inzittende in een door de dienstplichtig soldaat P.P. bestuurde, bij de Krijgsmacht in Suriname in gebruik zijnde Volkswagen, registratienummer KP-21-20 over de voor het openbaar verkeer openstaande weg Commissaris Simons Polder in het District Para (Suriname). Wij reden bij duisternis. P. reed met een snelheid van omstreeks 50 km per uur. Op een gegeven moment naderde ons een tegenligger waarvan ik zag dat hij reeds in de verte zijn groot licht dimde. Even later volgde een aanrijding tussen deze Simca en de Volkswagen waarin P. en ik zaten.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P.95/71, opgemaakt en gesloten te Paramaribo op 12 augustus 1971 door Jan Cornelis de Groot, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee en George Beutick, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de brigade Koninklijke Marechaussee

te Parimaribo, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Bij een door ons gehouden onderzoek is ons het navolgende gebleken. Op 26 juni 1971 heeft zich in het District Para, in Suriname, een ongeval voorgedaan, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Commissaris Simons Polder, waarbij betrokken waren een vierwielig motorvoertuig, merk Simca voorzien van het registratienummer 67-59-BP bestuurd door P. S. Chan en een vierwielig militair motorvoertuig, merk Volkswagen gekentekend KP-21-20 bestuurd door P.P. Beide voertuigen waren beschadigd tengevolge van het ongeval, een botsing tussen beide voertuigen.

als verklaring van Pak Sang Chan:

Op 26 juni 1971 omstreeks 21.00 uur reed ik als bestuurder van het mij in eigendom toebehorende vierwielig motorvoertuig, personenauto, merk Simca, type 1501, voorzien van het registratienummer 67-59-BP, over de Commissaris Simons Polder, in het District Para. Ik kwam vanuit de richting Paramaribo en reed in de richting Domburg. Ik reed aan de uiterste linkerzijde van de voor mij bestemde rijbaan van de Commissaris Simons Polder. Ik voerde op mijn auto groot gedimd licht. Uit voor mij tegenovergestelde richting zag ik een personenauto naderen. Dat voertuig voerde groot licht welke mij hinderlijk in de ogen scheen. Genoemd voertuig reed enigszins slingerend over de weg. Ik ben toen nog verder naar links uitgeweken tot ik niet verder kon. Ik ben daarop gaan afremmen en reed naar mijn mening ongeveer 45 kilometer per uur. Toen de tegenligger mij was genaderd, botste deze met de rechtervoorzijde tegen de rechtervoorzijde van de door mij bestuurde auto.

als verklaring van Sakir Wongsosemito:

Op 26 juni 1971 omstreeks 20.30 uur reed ik mee in een vierwielig motorvoertuig, merk Simca voorzien van het kenteken 67-59-BP. Ik zat achter in de auto. De auto werd bestuurd door P. S. Chan. Wij reden over de Commissaris Simons Polder, komende uit de richting Paramaribo en rijdende in de richting Domburg. Uit voor ons tegenovergestelde richting naderde een personenauto welke groot licht voerde. Het door Chan bestuurde voertuig voerde groot gedimd licht. Omdat de verlichting van de naderende tegenligger verblindend en dus zeer hinderlijk was voor de bestuurder Chan gaf deze met zijn verlichting enkele knippersignalen van groot-naar gedimd groot licht. De bestuurder van de tegenligger bleef echter met groot licht rijden. Ik schat de snelheid van de naderende tegenligger op ongeveer 70 kilometer per uur. Omdat de tegenligger over het midden van de weg reed stuurde Chan naar links zodat wij met de linkerwielen naast de rijbaan door de berm reden. Ik voelde dit door het schokken van de auto. Toen de tegenligger ons was genaderd hoorde ik een klap en voelde ik een schok. Wij waren toen aangereden door de tegenligger.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-

staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde in de aanhef en in sub 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 26 juni 1971, in District Para (Suriname), terwijl hij als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef,

„1. opzettelijk wederrechtelijk een motorrijtuig, dat bij de Krijgsmacht „in gebruik was, als bestuurder heeft gebruikt op de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, Commissaris Simons Polder,

„2. als bestuurder van een militair motorrijtuig, daarmede zodanig „onvoorzichtig en onoplettend en met zodanige te hoge snelheid heeft „gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Commis- „saris Simons Polder, dat hij met het door hem bestuurde voertuig in „botsing is gekomen met een hem over die weg tegemoetkomend uiterst „links, gedeeltelijk over de linkerberm van die weg rijdend motorrijtuig, „door welke gedragingen van hem (beklaagde) de vrijheid van het verkeer „op die weg zonder noodzaak werd belemmerd en de veiligheid op die „weg in gevaar werd gebracht”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„1. als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken, dat bij de krijgsmacht in ge- „bruik is”,

„2. als aan de militaire rechtsmacht *onderworpen persoon zich* op een „voor het openbaar verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de vrij- „heid van het verkeer zonder noodzaak wordt belemmerd en de veiligheid „op de weg in gevaar wordt gebracht”,

1. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 165 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende: . . . enz. ;

(Volgt: veroordeling tot betaling van twee geldboeten van resp. f 100 en f 50, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis resp. van 10 en 5 dagen – Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogeabosch

Vonnis van 17 november 1971

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonel E. P. W. Elstak en Luitenant-Kolonel E. T. E. de Nijs-Bik;
Raadsman: Mr. C. J. A. Boskamp.

Medeplegen van aan zijn schuld te wijten lichamelijk letsel: een drietal dpl. sld. was, met de armen om *elkaars* schouders geslagen, met kracht op-

gelopen tegen een vrouwspersoon, waarbij zij drieën die vrouw korte tijd ingesloten hielden, als gevolg waarvan zij een nierkneuzing opliep en gedurende enige weken verhinderd is geweest in de uitoefening van haar arbeidsbezigheden.

(W.Sr. art. 24, 47, 308).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A.A., geboren te Deurne op 22 juli 1952, dpl. sld., B.B., geboren te Boelenslaan, gem. Achtkarspelen op 2 juli 1949, dpl. sld. en C.C., geboren te Waalwijk op 8 juni 1951, dpl. sld., beklaagden.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagden is ten laste gelegd:

„dat zij tezamen en in vereniging op of omstreeks 21 juni 1971 te Venlo, „opzettelijk, met de armen om elkaars schouder of middel geslagen, met „kracht zijn opgelopen tegen Stephanie Maria Martine Jentjens, echtgenote „van A. M. A. Ewals, ten gevolge waarvan genoemde Jentjens zwaar „lichamelijk letsel heeft opgelopen, althans pijn heeft ondervonden,
„althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling mocht „of zou kunnen volgen:

„dat zij op of omstreeks 21 juni 1971 te Venlo, tezamen en in vereniging „met de armen om elkaars schouder of middel geslagen opzettelijk met „kracht zijn opgelopen tegen Stephanie Maria Martine Jentjens, echtgenote „van A. M. A. Ewals, met het aan genoemde gedraging van hen, beklaag- „den, en hun schuld daaraan te wijten gevolg, dat genoemde Jentjens een „nierkneuzing, zijnde zwaar lichamelijke letsel, heeft opgelopen, althans „zodanig lichamelijke letsel dat zij meerdere weken ziek is geweest en niet „in staat haar beroepsbezigheden als bloemiste uit te oefenen;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagden het hun primair ten laste gelegde hebben begaan, zodat zij daarvan behoren te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagden — ieder voor zich doch gelijkluidend — ten processe hebben verklaard:

dat zij op 21 juni 1971 te Venlo, tezamen en in vereniging, met de armen om elkaars schouder geslagen, opzettelijk met kracht zijn gelopen tegen Stephanie Maria Martine Jentjens, echtgenote van A. M. A. Ewals. dat het hun tevens bekend is, dat genoemde mevrouw Ewals-Jentjens tengevolge hiervan zodanig lichamelijke letsel heeft opgelopen, dat zij meerdere weken ziek is geweest en dientengevolge niet in staat is geweest om te werken.

Overwegende, dat Stephanie Maria Martine Jentjens, oud 21 jaar, van beroep bloemiste en wonende te Tegelen, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede

bevestigd:

Op 21 juli 1971 te omstreeks 21.15 uur, bevond ik mij op het trottoir van de Koninginnesingel te Venlo. Ik zag toen, dat drie luidruchtige, in militair uniform geklede personen, mij naderden. Zij liepen naast elkaar met de armen rond elkaars schouder geslagen. Ik lette verder niet op hen, totdat ik de drie militairen opeens tegen mij aan voelde, waarbij zij mij een moment met hun lichamen ingesloten hielden. Tegelijkertijd voelde ik een stomp in mijn linkerzijde, waardoor ik hevig pijn ondervond. Hierna lieten genoemde militairen, waarvan nadien bekend werd, dat hun namen waren: A.A., B.B., en C.C., elkaar los. Ik ben later naar het ziekenhuis in Tegelen vervoerd, waar bleek, dat ik een nierkneuzing had opgelopen. Ik heb ten gevolge van het mij toegebrachte letsel drie à vier weken niet kunnen werken in de kwekerij van mijn man.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige en aan beklagden vertoond en voorgehouden geneeskundige verklaring opgemaakt en ondertekend te Venlo op 6 augustus 1971 door A. J. Postmes, arts, onder meer zakelijk inhoudt:

dat bij Mevr. S. M. M. Ewals-Jentjens is geconstateerd een kneuzing van een nier en dat de geschatte ziekte duur bedraagt: een week opname in een ziekenhuis, gevolgd door enkele weken verminderde werkcapaciteit.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – wordende genoemde geneeskundige verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en wordende de verklaring van ieder der verdachten slechts gebezigd als bewijs tegen hem, die haar aflegde – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagden subsidiair is ten laste gelegd met hun schuld daaraan te weten:

„dat zij op 21 juni 1971 te Venlo, tezamen en in vereniging met de „armen om elkaars schouder geslagen opzettelijk met kracht zijn opgelopen tegen Stephanie Maria Martine Jentjens, echtgenote van A. M. A. „Ewals, met het aan genoemde gedraging van hen, beklagden, en hun „schuld daaraan te wijten gevolg, dat genoemde Jentjes zodanig lichamelijke letsel heeft opgelopen dat zij meerdere weken ziek is geweest en niet „in staat haar beroepsbezigheden als bloemiste uit te oefenen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Medeplegen van aan zijn schuld te wijten zijn, dat een ander zodanig „lichamelijk letsel bekommt, dat daaruit verhindering in de uitoefening zijner „beroepsbezigheden ontstaat”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 308, jo. artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagden subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat zij daarvan behoren te worden vrijgesproken:

Overwegende, dat beklaagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagden zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon der daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij toepassing van vrijheidsstraf als hoofdstraf gevangenisstraf van niet meer dan drie maanden zou hebben opgelegd;

(Volgt: veroordeling van elk der beklaagden tot betaling van een geldboete van f 150, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 50 dagen – *Red.*).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

17 februari 1972
(A.M.P. 1971/8).

Voorzitter: Mr. A. Blom; Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. A. G. van Galen.

(Pensioenwet voor de zeemacht 1922, art. 2 lid 1, onder 2e)

Eiser, matroos der 1e klasse, was 's nachts, nadat hij aan de wal gepassagierd had, van zijn in een droogdok liggend schip gevallen, waarbij hij ernstig gewond werd. Hij werd uit hoofde van gebreken uit de militaire dienst ontslagen.

De Raad neemt aan, dat de bij eiser bestaande ziekten of gebreken in overwegende mate het gevolg zijn van bijzondere omstandigheden of toestanden welke zich bij de uitoefening van de militaire dienst hebben voorgedaan.

Weliswaar heeft eiser door het gebruik van alcoholhoudende drank zelf een gevaarzetting in het leven geroepen, maar het verblijven op het schip in de situatie waarin het zich bevond leverde een duidelijk verhoogd risico op, terwijl de leerling van de wacht, indien het niet verantwoord geweest zou zijn eiser zonder toezicht naar zijn kooi te laten gaan, eisers toestand verkeerd beoordeeld heeft.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
in het geding tussen J., te S., eiser, en de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde.

I. ONTSTAAN EN LOOP VAN HET GEDING

Bij Koninklijk besluit van 21 mei 1970 is op eisers request d.d. 3 maart 1970, houdende het verzoek hem in het genot te stellen van een militair invaliditeitspensioen krachtens de Pensioenwet voor de zeemacht 1922, afwijzend beslist; waarbij het volgende werd overwogen:

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 2°, van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922 recht op militair pensioen verkrijgt, indien de bij hem geconstateerde gebreken zijn ontstaan door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd door bijzondere omstandigheden, welke zich bij de uitoefening van die dienst hebben voorgedaan en welke naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op zijn gezondheidstoestand, een en ander onder voorbehoud, dat òf deze gebreken een invaliditeit van ten minste 10 procent blijken te veroorzaken, òf dat belanghebbende bij zijn ontslag uit de

militaire dienst ten minste vijf jaren werkelijke dienst kan aanwijzen;

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 30, van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922 recht op pensioen verkrijgt, ter zake van ongeschiktheid voor de waarneming van de dienst wegens gebreken, wanneer deze zijn ontstaan door andere oorzaken dan hiervoren vermeld, mits deze ongeschiktheid niet het gevolg is van eigen moedwillige handelingen of ongeregeld gedrag en betrokkene een werkelijke dienst van ten minste vijf jaren kan aanwijzen;

dat ingevolge artikel 1 a van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922, onder de voorwaarden en naar de regelen in die wet gesteld, pensioen wordt verleend, nadat de militair uit de dienst is ontslagen;

dat adressant op 14 april 1964 aan een geneeskundig onderzoek werd onderworpen door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te Leiden, nopens welk onderzoek door die commissie onder dagtekening van 7 mei 1964 een rapport werd uitgebracht;

dat een uittreksel uit dat rapport door de inspecteur van de geneeskundige dienst der zeemacht, voorzien van diens visum d.d. 15 mei 1964, aan de minister van defensie werd gezonden;

dat uit bedoeld uittreksel blijkt, dat adressant geacht wordt ongeschikt te zijn voor de waarneming van de militaire dienst uit hoofde van gebreken;

dat hij in verband hiermede te rekenen van 2 november 1964 uit de militaire dienst is ontslagen;

dat voorts uit vorenbedoeld uittreksel uit het rapport blijkt, dat adressant lijdende is aan de gevolgen van een hem tijdens zijn verblijf in de militaire dienst overkomen ongeval;

dat omtrent bedoeld ongeval een onderzoek is ingesteld naar de vraag of de bij adressant geconstateerde gebreken het gevolg zijn van omstandigheden verband houdende met de uitoefening van de militaire dienst;

dat het onderzoek heeft uitgewezen, dat het aan adressant tijdens zijn verblijf in de militaire dienst overkomen ongeval niet als een dienstongeval kan worden aangemerkt;

dat derhalve de uit dat ongeval voortvloeiende gebreken niet zijn veroorzaakt door gevorderde of bevolen militaire diensten, noch het gevolg zijn van verrichtingen of vermoedenissen aan de uitoefening van de militaire dienst verbonden;

dat mitsdien tussen de gebreken, waaraan adressant lijdende is en de uitoefening van de militaire dienst geen verband wordt aanvaard;

dat adressant bij zijn ontslag uit de militaire dienst geen werkelijke dienst van ten minste vijf jaren kan aanwijzen;

dat hij derhalve noch aan artikel 2, eerste lid, onder 20, noch aan artikel 2, eerste lid, onder 30, van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922 recht op pensioen kan ontlenen.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire

ambtenarenzaken, heeft bij uitspraak van 8 februari 1971 – waarnaar hierbij wordt verwezen – het door eiser tegen het evenweergegeven Koninklijk besluit ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Van deze uitspraak is eiser bij gemachtigde Mr. W. G. Lettinga, werkzaam bij de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogsslachtoffers te 's-Gravenhage, in hoger beroep gekomen en op de bij het aanvullend beroepschrift d.d. 10 november 1971 daartoe aangevoerde gronden heeft hij de Raad verzocht, met vernietiging van het bestreden Koninklijk besluit en van de aangevallen uitspraak, te bepalen dat aan hem een militair invaliditeitspensioen behoort te worden toegekend.

Het geding is vervolgens behandeld ter terechtzitting van 27 januari 1972, waar eiser in persoon, bijgestaan door Mr. W. G. Lettinga, vernoemd, is verschenen en voor de Minister van Defensie G. L. Koops, werkzaam bij het Ministerie van Defensie, is opgetreden.

II. MOTIVERING

In dit geding moet de vraag beantwoord worden of bij het bestreden Koninklijk besluit eisers verzoek, hem in het genot te stellen van een invaliditeitspensioen krachtens de Pensioenwet voor de zeemacht 1922, terecht is afgewezen.

Het antwoord op deze vraag zal slechts dan ontkennend kunnen luiden, indien moet worden aangenomen dat de bij eiser bestaande ziekten of gebreken, terzake waarvan hem met ingang van 2 november 1964 als matroos der 1e klasse ontslag uit de militaire dienst is verleend, geacht moeten worden in het in artikel 2, eerste lid, onder 2° onder b, der Pensioenwet voor de zeemacht 1922 bedoelde verband te staan met eisers uitoefening van de militaire dienst.

Op grond van de inhoud der gedingstukken en het verhandelde ter terechtzitting neemt de Raad het volgende als vaststaande aan:

– Eiser, die is geboren op . . . 1942, was vóórdat hij in militaire dienst trad werkzaam als landarbeider.

– Op 29 januari 1958 werd hij goedgekeurd voor de beroepsdienst bij de zeemacht en op 12 februari 1958 trad hij in dienst bij de Koninklijke Marine.

– Sedert 1 juni 1960 was eiser, die inmiddels matroos der 1e klasse was geworden, geplaatst aan boord van Hr. Ms. „Utrecht³”. Tijdens de zomerverlofperiode van 1960 lag dit schip in het droogdok op de Rijkswerf te Den Helder. Aangezien eiser tot de kernbemanning van Hr. Ms. „Utrecht³” behoorde, moest hij ook tijdens de periode, gedurende welke dit schip in het dok lag, aan boord daarvan verblijven.

– In de avonduren van 7 augustus 1960 is eiser, evenals verscheidene andere leden van de kernbemanning, in Den Helder gaan passagieren.

– Omstreeks 00.10 of 00.15 uur is eiser met twee kameraden via de valreep aan boord van Hr. Ms. „Utrecht³” teruggekeerd.

— De leerling van de wacht bevond zich op dat tijdstip voor de uitoefening van zijn dienst bij de valreep aan stuurboordzijde van het schip en gaf aan eiser en zijn beide kameraden na hun aankomst hun stationkaarten af.

— Ofschoon deze leerling van de wacht zag dat eiser onder invloed van alcohol verkeerde, heeft hij het niet nodig geoordeeld maatregelen te nemen om eiser naar zijn kooi te begeleiden of te doen begeleiden, dan wel de onderofficier van de wacht met eisers toestand in kennis te stellen.

— Eiser heeft zich na aankomst aan boord eerst naar het zich in het „vooruit“ van het schip bevindende cafetaria begeven, waar hij korte tijd verbleef; hij heeft vervolgens het cafetaria verlaten en is de whalegang aan stuurboordzijde van het schip ingelopen.

— Naar achteraf is gereconstrueerd, heeft eiser zich hierna naar het H-dek aan stuurboordzijde begeven en vervolgens via de gang achter het kombuis van stuurboord- naar bakboordzijde van het schip, alwaar hij overboord is gevallen, waarbij hij, nadat zijn val nog gebroken was door een houten stelling welke zich rondom het schip bevond, uiteindelijk op de ongeveer 8 meter lager gelegen stenen vloer van het droogdok is terecht gekomen.

— Op 8 augustus 1960 omstreeks 7.40 uur is hij daar, deerlijk gewond en bewusteloos, gevonden, waarna hem onmiddellijk eerste hulp en verdere medische verzorging is verleend.

— Een commissie, bestaande uit de aan boord van Hr. Ms. „Utrecht“ dienende luitenant ter zee der 2e klasse U. en V., is blijkens haar proces-verbaal van 9 augustus 1960 betreffende het aan eiser in de nacht van 7 op 8 augustus 1960 overkomen ongeval onder meer van oordeel, dat het ongeval is te wijten aan oorzaken, welke in verband staan met de dienst.

— Een commissie, bestaande uit de luitenant ter zee van speciale diensten der 1e klasse P. en de luitenant ter zee der 2e klasse H., is blijkens haar proces-verbaal d.d. 4 oktober 1961 betreffende meergenoemd ongeval eveneens onder meer van oordeel, dat het ongeval is te wijten aan oorzaken, welke in verband staan met de dienst.

— De Commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Leiden, welke eiser op 14 april 1964 aan een geneeskundig onderzoek heeft onderworpen, is blijkens haar rapport van 7 mei 1964 onder meer van mening, dat met een redelijke mate van waarschijnlijkheidsverband moet worden aangenomen tussen eisers aandoeningen welke hem ongeschikt doen zijn voor de militaire dienst bij de zeemacht en de militaire dienst, als bedoeld in artikel 2, onder 2b der Pensioenwet voor de zeemacht 1922.

— De Inspecteur van de geneeskundige dienst der zeemacht heeft op 15 mei 1964 evengenoemd rapport van de Commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Leiden d.d. 7 mei 1964 voor gezien getekend, met de mededeling dat volgens het hoofd bureau rechtstoestand K.M. er

geen sprake is van dienstverband.

In het bestreden Koninklijk besluit is onder meer overwogen dat het aan eiser tijdens zijn verblijf in militaire dienst overkomen ongeval niet als een dienstongeval kan worden aangemerkt en dat mitsdien tussen de gebreken, waaraan eiser lijdende is, en de uitoefening van de militaire dienst geen verband wordt aanvaard.

De eerste rechter heeft in de aangevallen uitspraak geoordeeld dat gedaagde terecht evenbedoeld ongeval niet als dienstongeval heeft aangemerkt, daarbij overwegende dat een gevaarzetting als door eiser in het leven geroepen, hoezeer ook tijdens de militaire dienst geschied, nimmer als ter zake van die dienst plaats gehad hebbend kan worden beschouwd.

De Raad onderschrijft het oordeel van de eerste rechter in zoverre deze overweegt, dat eiser zelf een gevaarzetting in het leven heeft geroepen; de Raad onderschrijft echter niet het oordeel van gedaagde en van de eerste rechter, dat het aan eiser overkomen ongeval niet als dienstongeval kan worden aangemerkt. Daarbij heeft de Raad in het bijzonder het volgende laten wegen:

Deel uitmakend van de kernbemanning van Hr. Ms. „Utrecht“, was eiser gehouden de nacht door te brengen aan boord van dit schip. Dit gold ook voor de nacht van 7 op 8 augustus 1960.

Uit de gedingstukken valt niet met zekerheid op te maken, in welke mate eiser in evengenoemde nacht onder de invloed van alcohol verkeerde toen hij, na aan de wal te hebben gepassagierd, aan boord terugkeerde. Uit deze stukken valt af te leiden dat eiser tijdens het passagieren nog al wat bier heeft gedronken, maar het juiste aantal leeggedronken glazen of flesjes valt daaruit niet met zekerheid vast te stellen en ook blijkt uit die stukken niet geheel duidelijk of van eiser gezegd moest worden dat hij volslagen dronken was, dan wel dat hij enigszins onder de invloed van alcohol verkeerde. De getuigenverklaringen zijn in dit opzicht niet eensluidend.

Indien nu moet worden aangenomen dat eiser niet in een zodanige mate onder de invloed van alcohol verkeerde, dat het niet verantwoord zou zijn geweest hem zonder toezicht naar zijn kooi te laten gaan — de leerling van de wacht heeft blijkbaar aangenomen, dat dit wel verantwoord was — leverde het verblijven op het schip in de situatie, waarin het zich bevond, niettemin een duidelijk verhoogd risico op. Immers, het schip lag in een dok met een stenen vloer. Een val van het schip kon daarom veel ernstiger gevolgen hebben dan wanneer het schip in het water had gelegen. Voorts staat niet vast door welke oorzaak eiser overboord is gevallen. Niet uitgesloten is dat deze geheel of althans voor een belangrijk deel is gelegen in de toestand waarin het schip verkeerde, onder andere het ontbreken van de normale verlichtingen van de normale verschansing.

Moet worden aangenomen dat eiser wel zodanig onder de invloed van alcohol verkeerde dat het niet verantwoord was hem zonder toezicht naar

zijn kooi te laten gaan, dan heeft bovendien de leerling van de wacht eisers toestand verkeerd beoordeeld, en heeft hij ten onrechte nagelaten maatregelen te treffen welke voor een dergelijke situatie waren voorgescreven.

In elk der genoemde gevallen was er naar het oordeel van de Raad sprake van een zodanig aan eiser niet toe te rekenen verhoogd risico, dat het aan eiser overkomen ongeval en mitsdien ook de daaruit bij eiser ontstane ziekten of gebreken, in overwegende mate het gevolg zijn van bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van de militaire dienst hebben voorgedaan. Blijkbaar is dit ook de mening van de beide commissies ad hoc, welke een onderzoek naar het aan eiser overkomen ongeval hebben ingesteld respectievelijk op 9 augustus 1960 en 4 oktober 1961, en van de commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Leiden, welke eiser op 14 april 1964 aan een geneeskundig onderzoek onderwierp.

Op grond van een en ander is de Raad van oordeel, dat moet worden aangenomen, dat de bij eiser bestaande ziekten of gebreken, **terzake** waarvan hem ontslag uit de militaire dienst is verleend, geacht kunnen worden in het in artikel 2, eerste lid, onder 2° onder b, der Pensioenwet voor de zeemacht 1922 bedoelde verband te staan met eisers uitoefening van de militaire dienst.

De Raad beantwoordt daarom de hiervoor aan de orde gestelde vraag ontkennend, waaruit voortvloeit dat de aangevallen uitspraak en het bestreden Koninklijk besluit niet in stand kunnen blijven.

III. BESLISSING

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep, zomede het Koninklijk besluit van 21 mei 1970.

Bepaalt dat een nieuw besluit zal worden genomen met inachtneming van 's Raads uitspraak.

Centrale Raad van Beroep

8 maart 1972
(A.M.P. 1971/37)

Voorzitter: Mr. B. S. Tigchelaar; **Leden:** Mr. A. G. van Galen en Mr. W. L. Schenk (plv.).

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2 lid 1 onder 2e).

Tussen de aandoening, waaraan betrokkene is overleden, t.w. een luetische infectie, en zijn uitoefening van de militaire dienst bestaat geen oorzakelijk

of verergerend verband in de zin van art. 2, lid 1, onder 2e van de pensioenwet voor de landmacht 1922.

Er zijn beslist onvoldoende aanknopingspunten om aan te nemen dat betrokkene genoemde ziekte tijdens het vervullen van zijn militaire dienst met name in Indonesië heeft opgelopen. In het midden wordt gelaten of, indien betrokkene de ziekte wel tijdens zijn militaire dienstitijd had opgelopen, van een dienstverband, als door de wet geëist, zou kunnen worden gesproken.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in het geding tussen G., *gehuwd geweest met O.*, wonende te D., eiseres pro se et **q.q.**, en de *Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, gedaagde.

I. ONTSTAAN EN LOOP VAN HET GEDING

Bij Koninklijk besluit van 15 april 1970 is afwijzend beschikt op een namens eiseres gedaan verzoek, aan haar op 11 mei 1960 overleden echtgenoot alsnog een militair invaliditeitspensioen, zomede aan haar zelf en aan haar kinderen een militair weduwen- en wezenpensioen toe te kennen; bij dit Koninklijk besluit is het volgende overwogen:

„dat, ingevolge artikel 1a van de Pensioenwet voor de Landmacht 1922, „onder de voorwaarden en naar de regelen in die wet gesteld, ten laste „van het Rijk aan militairen en gewezen militairen van de Landmacht, „uitgezonderd het personeel der reserve en de vrijwilligers bij de land- „storm, pensioen wordt verleend na bekomen ontslag;

„dat uit de staat van dienst van wijlen de heer **o** . voornoemd onder „meer het volgende blijkt:

„dat hij op 5 november 1946 in persoon werd ingelijfd als gewoon „dienstplichtig soldaat bij het 9e Regiment infanterie;

„dat hem met ingang van 9 april 1950 groot verlof werd verleend;

„dat betrokkene vervolgens gedurende de perioden van 16 april 1951 „tot en met 28 april 1951, van 21 mei 1952 tot en met 9 juni 1952 en van „16 september 1955 tot en met 8 oktober 1955 voor herhalingsoefeningen „onder de wapenen is geweest;

„dat aan betrokkene met ingang van 9 oktober 1955 groot verlof werd „verleend;

„dat hij op 11 mei 1960 te Rotterdam is overleden;

„dat betrokkene, vermits hij niet uit de militaire dienst werd ontslagen, „niet voldoet aan de in artikel 1a van de Pensioenwet voor de Landmacht „1922 voor toekenning van pensioen gestelde eis;

„dat krachtens artikel 36, onder a, der Pensioenwet voor de Landmacht „1922 een weduwe van een militair recht heeft op pensioen, ingeval haar „echtgenoot is overleden tengevolge van met de uitoefening van de mili- „taire dienst verband houdende oorzaken, als genoemd in artikel 2, eerste

„lid, 20, onder a, b of c dier wet;

„dat krachtens artikel 37 der evengenoemde wet in het geval, bedoeld „in artikel 36, onder a, mede recht op pensioen ontstaat onder meer voor „de wettige kinderen van de overledene;

„dat uit een terzake ingesteld geneeskundig onderzoek is gebleken, dat „aan de voorwaarden voor het verkrijgen van weduwen- en wezenpen- „sioen, als bedoeld in evengenoemde wetsartikelen evenmin wordt vol- „daan;

„dat adressante en haar kinderen in verband met het vorenstaande aan „de Pensioenwet voor de Landmacht 1922 geen recht kunnen ontlene- „n op een militair weduwen- en wezenpensioen.".

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, heeft bij uitspraak van 23 augustus 1971 – waarnaar hierbij wordt verwezen – het tegen evengenoemd Koninklijk besluit ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Tegen deze uitspraak heeft J. Jeensma te D. als gemachtigde van eiseres, hoger beroep ingesteld en op de in het beroepschrift en het aanvullend beroepschrift daartoe aangevoerde gronden heeft deze gemachtigde de Raad verzocht aan eiseres alsnog een militair weduwen- en wezenpensioen toe te kennen.

Bij schrijven van 9 februari 1972 heeft de evengenoemde gemachtigde van eiseres de Raad verzocht de arts Th. Franken te Rotterdam ambtshalve als deskundige ter terechtzitting op te roepen.

Het geding is vervolgens behandeld ter terechtzitting van 16 februari 1972, alwaar eiseres niet is verschenen en voor de Minister van Defensie G. L. Koops, werkzaam bij het Ministerie van Defensie, is opgetreden.

II. MOTIVERING

In het namens haar bij de eerste rechter aanhangig gemaakte geding heeft eiseres mede bezwaar gemaakt tegen de in de bestreden beslissing voorkomende afwijzing van het verzoek om toekenning van wezenpensioen aan haar minderjarige wettige kinderen. Naar het oordeel van de Raad heeft daarom de eerste rechter in de aangevallen uitspraak deze kinderen ten onrechte niet (mede) als **klagers** aangemerkt. Nu de genoemde kinderen echter wettelijk vertegenwoordigd werden en worden door eiseres, zodat hun belangen geacht kunnen worden door eiseres in het geding in eerste aanleg te zijn behartigd, acht de Raad in de gegeven omstandigheden geen termen aanwezig, het geding naar de eerste rechter terug te wijzen, doch gaat de Raad er van uit, dat eiseres in het geding in eerste aanleg tevens is opgetreden als wettelijk vertegenwoordigster van haar evenbedoelde kinderen; ook in het onderhavige geding is eiseres als zodanig aangemerkt.

In het geding moet in hoofdzaak worden beslist, of de aandoening, welke in feite de oorzaak was van het overlijden van O., in het in artikel 2,

eerste lid onder 2° van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 bedoelde verband heeft gestaan met zijn uitoefening van de militaire dienst.

Te dien aanzien is de Raad van oordeel, dat niet is aangetoond, noch aannemelijk gemaakt, dat de door O. geacquireerde luetische infectie, welke in feite de oorzaak van zijn overlijden was, in het door de wet ge-eiste verband, als evenbedoeld, heeft gestaan.

De Raad heeft daarbij in aanmerking genomen dat de gedingstukken geen of althans beslist onvoldoende aanknopingspunten bieden voor de namens eiseres verdedigde zienswijze, dat de genoemde aandoening van O. tijdens het vervullen van zijn militaire dienst en met name gedurende de tijd dat hij deze dienst in Indonesië vervulde, is geacquireerd; het geslachtsziektenformulier van O. van 20 januari 1950 en het resultaat van het onderzoek hetwelk O. na zijn repatriëring op 6 april 1950 heeft ondergaan op de afdeling dermatologie van het Militair Hospitaal te Utrecht, waarvan in de aangevallen uitspraak melding wordt gemaakt, wijzen veeleer op het tegendeel. De Raad laat hierbij het antwoord op de vraag of, indien O. de genoemde infectie wél tijdens zijn militaire diensttijd had opgelopen, van een dienstverband, zoals dit voor het recht op pensioen door de evengenoemde wet wordt geëist, zou kunnen worden gesproken, in het midden. Ook de uit de gedingstukken blijkende omstandigheid dat de arts Th. Franken te Rotterdam van mening is dat O. is overleden tengevolge van met de uitoefening van de militaire dienst verband houdende oorzaken en dat de cardioloog Dr. A. D. Erkelens het aannemelijk acht dat O. de lues tijdens zijn militaire diensttijd in Indonesië heeft geacquireerd, heeft de Raad geen aanleiding gegeven de juistheid van de slotsom, tot welke de eerste rechter in de aangevallen uitspraak is gekomen, te weten dat tussen de aandoening tengevolge waarvan O. is overleden en zijn uitoefening van de militaire dienst een oorzakelijk of verergerend verband in de zin van artikel 2, eerste lid onder 2° van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 niet is aangetoond, voor onjuist te houden.

Nu de mening van de arts Th. Franken, voornoemd, aan de Raad uit de gedingstukken en met name uit diens rapport van 23 juni 1971 reeds genoegzaam bekend was, heeft de Raad het niet nodig geoordeeld deze arts — zoals namens eiseres was verzocht — op te roepen om als deskundige ter terechtzitting te verschijnen.

Uit het vorenstaande vloeit voort, dat de aangevallen uitspraak voor bevestiging in **aanmerking** komt.

III. BESLISSING

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak, voor zover daartegen hoger beroep is ingesteld.

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK**Overzicht over de jaren 1970 en 1971**

De Directeur-Generaal van de Statistiek deed de Redactie, ter opneming in het M.R.T., toekomen het hierna volgende zevental overzichten betreffende de militaire rechtspraak in 1971, met daarnaast, ter vergelijking, de overeenkomstige gegevens over 1970 met betrekking tot:

1. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof naar de aard der delicten (staat 1);

2. de aantallen personen wier beroepen door het Hoog Militair Gerechtshof zijn afgedaan naar de aard der vonnissen (staat 2);

3. de omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden naar de aard der delicten en van de Auditeur-Militair die zijn afgedaan en afgedaan door sepot, instemming met krijgstuchtelijke afdoeningen betaalde transacties (staat 3);

4. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, wier beroepen door het Hoog Militair Gerechtshof zijn afgedaan en de personen: officieren, onderofficieren en manschappen wier zaken bij eindvonnis zijn afgedaan door de Krijgsraden voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht en de Krijgsraad voor de Luchtmacht (staat 4);

5. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, en aard der delicten berecht door de Krijgsraden voor de Zeemacht, door de Krijgsraden voor de Landmacht en door de Krijgsraad voor de Luchtmacht, naar de aard der vonnissen (staat 5);

6. de misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en door de Krijgsraden berecht, naar de aard der delicten (staat 6);

7. de krijgstuchtelijke afdoening (opgelegde hoofdstraffen en bijkomende straffen) bij de Koninklijke Marine, bij de Koninklijke Landmacht en bij de Koninklijke Luchtmacht van militaire misdrijven en militaire overtredingen en van commune misdrijven en commune-overtredingen als on-eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen (staat 7).

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof; 1970—1971

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	6	12	—	1	14	11	12	13
B. Beroepen in de loop van het jaar:								
aangebracht	52	49	3	6	48	81	65	80
ingetrokken	1	—	—	—	3	4	4	3
C. Beroepen in de loop van het jaar afgedaan door het H.M.G.	45	52	2	7	48	78	60	70
D. Beroepen op 31 december nog onafgedaan	12	9	1	—	11	10	13	20

Staat 2. Personen **vermeld** in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen; 1970-1971

			Bevestiging	Veroordeling			Totaal	
				Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onvoorw. ged. voorw.		Vrijpraak
Militaire delicten	Misdrijven	1970	9	20	2	11	1	1) 45
		1971	15	23	5	6	3	52
	Overtredingen	1970	1	—	—	1	—	2
		1971	2	3	—	1	1	7
Commune delicten	Misdrijven	1970	13	15	3	15	1	2) 48
		1971	22	32	2	19	1	3) 78
	Overtredingen	1970	18	19	5	11	7	60
		1971	25	27	2	7	7	4) 70

1) Hieronder 1 inleidende dagvaarding nietig verklaard en 1 terugverwijzing naar commanderende officier.

2) Hieronder 1 niet-ontvankelijkverklaring van het beroep.

3) Hieronder 2 oplegging van een krijgstuchtelijke straf.

4) Hieronder 2 als noot 2.

itaat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden; 1970-1971

	Aard der delicten								
	Militaire delicten				Commune delicten				
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredingen		
	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	
l. Krijgsraden voor de Zeemacht									
n. Krijgsraden voor de Landmacht									
o. Krijgsraad voor de Luchtmacht									
4. Onafgedane zaken op 1 januari	a.	31	68	3	5	76	81	308	272
	b.	191	186	124	71	353	242	570	392
	c.	21	20	57	71	49	40	201	204
	Totaal	243	274	184	147	478	363	1 079	868
I. Zaken in de loop van het									
jaar ingeschreven	a.	1 130	1 156	49	65	450	415	2 925	3 303
	b.	2 030	2 564	1 477	2 144	1 346	1 521	9 455	10 758
	c.	223	246	569	880	266	285	2 222	2 674
	Totaal	3 383	3 966	2 095	3 089	2 062	2 221	14 602	16 735
N. Zaken in de loop van het									
jaar afgedaan									
1. door de rechter	a.	18	21	2	3	175	162	33	44
	b.	536	539	96	64	683	740	872	851
	c.	70	84	47	24	162	161	202	203
	Totaal	624	644	145	91	1 020	1 063	1 107	1 098
2. door de auditeur-militair	a.	1 075	1 177	45	61	270	267	2 928	3 180
	b.	1 499	1 747	1 434	1 970	774	725	8 761	9 317
	c.	154	169	508	841	113	124	2 017	2 294
	Totaal	2 728	3 093	1 987	2 872	1 157	1 116	13 706	14 791
waarvan									
a. sepot	a.	168	139	17	11	142	133	178	190
	b.	366	413	206	251	374	429	861	887
	c.	20	22	87	109	87	84	148	135
	Totaal	554	574	310	371	603	646	1 187	1 212
b. instemming met krijgstu- chelijke afdoening	a.	907	1 037	—	6	113	121	22	36
	b.	680	1 002	90	69	223	137	108	68
	c.	103	100	12	2	14	8	—	1
	Totaal	1 690	2 139	102	77	350	266	130	105
c. terugverwijzing naar com- manderende officier	a.	—	—	—	—	—	—	—	—
	b.	404	283	43	45	130	87	60	32
	c.	30	46	3	2	8	22	2	3
	Totaal	434	329	46	47	138	109	62	35
d. betaalde transacties	a.	—	—	28	44	—	—	2 713	2 936
	b.	—	—	1 086	1 602	—	—	7 660	8 220
	c.	—	—	403	726	—	—	1 854	2 142
	Totaal	—	—	1 517	2 372	—	—	12 227	13 298
. Zaken op 31 december nog onaf- gedaan	a.	68	26	5	6	81	67	272	351
	b.	186	464	71	181	242	298	392	982
	c.	20	13	71	86	40	40	204	381
	Totaal	274	503	147	273	363	405	868	1 714

Staat 4. Personenop wie de in staat 1 en 3 achter rubriek C sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1970-1971

	1970		1971	
	Officieren	Onder-officieren en manschappen	Officieren	Onder-officieren en manschappen
A. Hoog Militair Gerechtshof				
Militaire delicten	—	45	1	51
Overtredingen	—	2	1	6
Commune delicten	3	45	5	73
{ Misdrijven	5	55	1	69
{ Overtredingen				
B. Krijgsraden voor de Zeemacht				
Militaire delicten	2	16	—	21
Overtredingen	—	2	—	3
Commune delicten	4	171	6	156
Misdrijven	6	27	3	41
Overtredingen				
C. Krijgsraden voor de Landmacht				
Militaire delicten	1	535	2	537
Misdrijven	2	94	—	64
Overtredingen				
Commune delicten	17	666	16	724
{ Misdrijven	25	847	12	839
{ Overtredingen				
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht				
Militaire delicten	—	70	1	83
Overtredingen	2	45	3	21
Commune delicten	5	157	7	154
{ Misdrijven	17	185	15	188
{ Overtredingen				

Staat 5. 1. GEDRONGEN VERKEER IN STAAT 7 (ARTIKEL 15, 16 EN 17, NAAR DE AARD DER VERMISSEN, 1970-1971)

Instantie en aard der delicten	Veroordeling			Vrijspraak	Onbevoegdverklaring van de rechter	Nietigverklaring van de dagvaarding	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een kniost. straf.	
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onv. ged. voorw.						
A. Krijgsraden voor de Zeemacht									
Militaire delicten	Misdrijven	1970	11	—	4	3	—	—	—
		1971	16	—	4	1	—	—	—
	Overtredingen	1970	2	—	—	—	—	—	—
		1971	2	—	—	1	—	—	—
Commune delicten	Misdrijven	1970	64	5	93	13	—	—	—
		1971	84	9	53	12	—	4	—
	Overtredingen	1970	24	—	7	2	—	—	—
		1971	34	—	1	9	—	—	—
B. Krijgsraden voor de Landmacht									
Militaire delicten	Misdrijven	1970	328	50	82	24	—	3	49
		1971	345	39	66	20	—	1	68
	Overtredingen	1970	76	—	13	6	—	—	1
		1971	47	2	9	5	—	—	1
Commune delicten	Misdrijven	1970	370	33	210	43	—	5	22
		1971	449	26	204	46	—	3	12
	Overtredingen	1970	750	4	57	58	1	1	—
		1971	710	3	76	56	4	1	—
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht									
Militaire delicten	Misdrijven	1970	31	6	24	5	—	—	4
		1971	50	7	20	1	—	—	6
	Overtredingen	1970	46	—	—	1	—	—	—
		1971	22	—	—	2	—	—	—
Commune delicten	Misdrijven	1970	87	8	55	10	—	—	2
		1971	73	4	72	10	—	—	2
	Overtredingen	1970	189	1	—	12	—	—	—
		1971	193	—	1	9	—	—	—

Vervolg **Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1e halfjaar 1970-1971**

Aard der delicten	1970				1971			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
B. Bijzondere Wetten								
Wegenveerwet	370	259	14	97	356	245	13	98
Telegraaf- en Telefoonwet	3	—	1	2	10	4	3	3
Vuurwapenwet	4	2	—	2	38	33	—	5
Opiumwet	25	17	—	8	48	35	2	11
Misdrijven Bijzondere Wetten	402	278	15	109	452	317	18	117
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienstverplichting onttrekt (art. 96 t/m 107)	274	174	38	62	268	169	29	70
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128)	239	176	12	51	268	205	24	39
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150)	53	31	2	20	81	65	2	14
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158) ..	3	1	—	2	—	—	—	—
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164)	59	44	—	15	74	54	4	16
Misdrijven Wetboek van Militair Strafrecht	628	426	52	150	691	493	59	139
Totaal rubrieken A, B en C	1828	1069	125	634	1875	1192	111	572
Aantal dubbelstellingen	479	203	29	247	424	202	20	202
Aantal veroordelingen	1349	866	96	387	1451	990	91	370

¹⁾ Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

²⁾ Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

Staat 7. Krijgstuchtelijkeafdoening van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen; 1970-1971

		Koninklijke Marine				Koninklijke Landmacht				Koninklijke Luchtmacht				Totaal				
		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		
		Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	
Hoofdstraffen																		
Berisping	1970	12	—	1	1	14	3	10	3	5	—	—	1	3	5	3	11	4
	1971	1	7	—	—	8	—	11	3	5	—	—	2	30	41	6	11	5
Strafdienst	1970	39	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	41	—	—	1	—
	1971	64	2	1	—	1	2	6	—	—	—	—	—	65	4	7	—	—
Verplichting, om 2 uur vòòr het avondappèl in de kazerne of het kwartier te zijn en te blijven	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1971	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Lichtarrest	1970	¹⁾ 395	—	¹⁾ 29	¹⁾ 11	205	47	56	81	26	7	3	1	626	54	88	93	—
	1971	²⁾ 479	²⁾ 5	²⁾ 56	²⁾ 17	173	54	46	43	35	4	6	3	687	63	108	63	—
Verzwaard arrest	1970	309	—	54	7	803	63	127	56	114	4	—	1	1226	67	181	64	—
	1971	355	—	59	5	900	42	146	38	114	2	3	—	1369	44	208	43	—
Streng arrest	1970	149	—	26	1	80	—	11	—	—	—	—	—	229	—	37	1	—
	1971	99	—	11	1	78	—	13	—	—	—	—	—	177	—	24	1	—
Verlaging	1970	6	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
	1971	5	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Plaatsing in de tuchtklasse	1970	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—
	1971	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—
Totaal	1970	910	—	111	21	1111	113	205	139	149	11	3	3	2170	124	319	163	—
	1971	1019	7	127	23	1174	104	222	84	154	6	9	5	2347	117	358	112	—
Bijkomende straffen																		
Inhouding van geldelijke militaireinkomsten	1970	60	—	6	—	21	—	3	—	—	—	—	—	81	—	9	—	—
	1971	51	—	8	—	16	1	2	—	—	—	—	—	67	1	10	—	—

1) Hieronder respectievelijk 225, 10 en 7 tusschenstrafdiens.

BOEKAANKONDIGINGEN

Mr. A. J. O. VAN WASSENAER, *Eigen schuld*. Diss. Leiden. ,Groningen 1971. Tjeenk Willink. 348 p. (Wolters-Noordhoff N.V.), f 39,50.

Een tweeledig doel heeft de auteur bij het schrijven van zijn dissertatie voor ogen gestaan. Enerzijds heeft hij er naar gestreefd een samenvatting te geven van die onderdelen van het leerstuk van de eigen schuld waarover eenheid van opvatting bestaat. Anderzijds heeft hij getracht om ook vraagstukken aan te snijden, die tot heden niet of slechts zijdelings besproken werden op dit terrein. Ik noem hier met name het vraagstuk van de toerekening van andermans fouten aan de benadeelde, de problematiek rond gevallen van eigen schuld wanneer de aansprakelijkheid van gedaagde berust op een schuldvermoeden of bij risico-aansprakelijkheid, het vraagstuk van de risico-aanvaarding en het vraagstuk betreffende het vaststellen van de juiste maatstaf en wijze van schadeverdeling wanneer beslist is dat de schade voor een deel aan de benadeelde moet worden toegerekend. De schrijver kwijt zich zeer verdienstelijk van zijn (door hem gestelde) taak om zo mogelijk een voor de praktijk bruikbare oplossing te geven voor veelvuldig voorkomende gevallen waar eigen schuld een rol speelt. De zeer overzichtelijk behandelde stof wordt besloten met een beschouwing over eigen schuld in het nieuwe BW waarbij schrijver de (zijns inziens) te summiere regeling van dit leerstuk bekritiseert en vervolgens zijn denkbeelden over het leerstuk van de eigen schuld in de vorm van wetsartikelen samenvat.

Mr. G. J. J. Goetheer.

F. A. Freiherr VON DER HEYDTE: „Der Moderne Kleinkrieg“ – 280 blz. – Holzner Verlag te Würzburg – geb. DM 29.80.

De auteur, hoogleraar voor staats- en volkenrecht aan de universiteit te Würzburg wil in zijn boek niet een of meer specifieke „kleine oorlogen“ behandelen, die na de Tweede Wereldoorlog gestreden zijn of nog gestreden worden; hij wil de „Kleinkrieg“ beschrijven, die werkelijkheid zou kunnen worden in Europa. Hij wijst erop dat na de Tweede Wereldoorlog een groot aantal dergelijke beperkte oorlogen zich hebben voorgedaan. Voor een deel waren zij plaatselijk en van korte duur; voor een deel echter ook waren het oorlogen, die zich met wisselende intensiteit over jaren uitstrekten. Hij vraagt zich af of het verbod van geweld, uitgaande van de Verenigde Naties, en de dreiging, welke uitgaat van de mogelijkheid van een atoomoorlog, ertoe geleid hebben dat men het thans zoekt in dit soort beperkte oorlogen die zich weliswaar aan de regelen van het oorlogsrecht weinig gelegen laten liggen, maar die anderzijds het gebruik van atoomwapens tegen schijnen te houden.

Het boek beschouwt slechts de militaire en militair-politieke kant van het probleem; de schrijver is speciaal ingegaan op de aspecten die gelden voor de „guerilleros”: de aanvallers in de „Kleinkrieg”. Hij wil met zijn boek bevorderen dat de verantwoordelijke staatslieden en politici in voorkomend geval tijdig de nodige maatregelen nemen ter voorkoming dat de situatie ontstaat, waarin een dergelijke strijd zich kan ontwikkelen.

De schrijver beschrijft dat de „Kleinkrieg” begint als een strijd in het verborgene, met propaganda en terreur, brandstichting en sabotage, die tenslotte overgaat in een openlijke strijd. In zijn slotwoord merkt hij op dat de „Kleinkrieg” een Janushoofd heeft: het is naar zijn aard een smerige strijd, die zich echter naar buiten omkleedt met de leuzen van gerechtigheid en rechtvaardigheid. Daardoor worden vele goedgelovenden bedrogen, terwijl zodanige oorlog gewoonlijk noch recht, noch goede trouw kent.

W.H.V.

MR. L. VAN HEIJNINGEN: „De Nederlanden in het jaar 1572 – *Het Schrik'lijk Pleit*”. 181 blz. – Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes, 1972 – f 9,90 (geb.).

„Deze tijd”, aldus de Schrijver in zijn voorwoord, „is slechts te begrijpen vanuit het verleden. Daarom mag de kennis van de geschiedenis van „ons Vaderland niet verloren gaan; kennis van het verleden, verbonden „aan het heden, als een niet af te leggen last mede te dragen naar de toekomst. Dit boekje heeft geen andere pretentie dan de lezer daartoe te „bepalen”. Vervolgens beschrijft hij de gebeurtenissen in het jaar 1572, in welk jaar de grondslagen voor de Staat der Nederlanden zijn gelegd, de breuk met de Koning van Spanje onheilbaar is geworden en de band met de Prins van Oranje onslaakbaar. Ofschoon de Koning van Spanje tenslotte en onder de drang der omstandigheden veel had toegegeven (waaronder het afschaffen van de tiende penning, welke de Nederlandse handel zoveel kwaad had gedaan) bleef hij onverzettelijk op het stuk van de Godsdienst en de gewetensvrijheid.

De Schrijver vergelijkt het jaar 1572 met 1940. In 1572, nu 400 jaar geleden, begon op Nederlands grondgebied de vrijheid van West-Europa; in 1940 werden de Nederlandse troepen op datzelfde grondgebied weliswaar verslagen, maar zij hadden de vijand een zo geducht verlies toegebracht, dat dit beslissend werd voor de verdere oorlogvoering. Hij heeft het boek in de eerste plaats opgedragen aan de hoeders van de gereformeerde religie, waaraan Nederland zijn nationale zelfstandigheid te danken heeft.

De geschiedschrijving, die de auteur heeft beoogd, is sober gesteld en het boek is verlucht met vele reproducties van prenten van de Rijksuniversiteit te Leiden en het Rijksprentenkabinet te Amsterdam. Het boek is

onderhoudend geschreven en leest gemakkelijk, behalve dat de Schrijver zo nu en dan vervallen is in een modernistische interpunctie. Waardoor de tekst een storend staccato-karakter krijgt. Omdat punten werden gezet waar komma's behoorden te staan.

W.H.V.

In de serie Nederlandse staatswetten, editie Schuurman & Jordens, verscheen als no. 11 de vierde druk van de Dienstplichtwet bewerkt, evenals de derde druk, door mr. C. C. J. KIEWIT, kolonel van de militair juridische dienst b.d.

Van de noodzaak tot herdruk als gevolg van het uitverkocht zijn van de derde druk, is gebruik gemaakt om behalve enige kleine veranderingen in wet en besluit en een „uitdunning^v van de beschikking, de jurisprudentie, vooral m.b.t. het vrijstellingsbeleid, deze uitgave up to date te maken; zij is bijgewerkt tot 1 januari 1972.

Voorts zijn de bepalingen betreffende de kostwinners- en de inkomstenvergoeding bijgewerkt.

Verder zijn de nieuwe regelen m.b.t. uitstel wegens studie, opleiding, vrijstelling van enige speciale categorieën (politie, bouwvakarbeiders) en dienstfaciliteiten i.v.m. werkzaamheden in ontwikkelingslanden opgenomen. Een uitvoerig alfabetisch register vergemakkelijkt het naslaan.

A.F.S.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Errata

In de Nota inzake de herziening van het militaire tuchtrecht (zitting 1971-1972 – 11689), welke in het aprilnummer (blz. 236 e.v.) integraal met bijlagen werd afgedrukt, blijken de volgende tekortkomingen voor te komen:

Pagina 241, sub „Beperkingen van grondrechten en vrijheidsrechten“: de tweede zin dient door de volgende te worden vervangen: „Deze regels „zullen niet alleen grondwettig doch tevens verenigbaar moeten zijn met „het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de „fundamentele vrijheden. Zij erkennen dat de rechten van de mens en „de vrijheden, welke in het Verdrag aan alle staatsburgers worden „toegekend, ook voor militairen gelden.“

Pagina 248, bovenaan: „De wettelijkestructuur van het nieuwe militaire „tuchtrecht“ vormt het opschrift van een afzonderlijk punt **9**.

Pagina 249, in artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht, tweede regel, na „zodanig“ invoegen „bevel“.

Pagina 251, aan artikel 10 Wet Oorlogsstrafrecht, toevoegen een tweede lid, luidende: „Ten aanzien van de feiten, bedoeld in artikel 8, „tweede en derde lid, en de in artikel 9 omschreven feiten, voorzover die „met de eerstgenoemde verband houden, zijn de artikelen 70 en 76 van „het Wetboek van Strafrecht en artikel 55 van het Wetboek van Militair „Strafrecht niet van toepassing.“

Diefstal of verduistering? Beklaagde had in een zelfbedieningszaak enkele artikelen niet in het voor de aankopen beschikbaar gestelde wagentje gedeponeerd, doch in zijn zak gestoken en deze artikelen niet afgerekend. Veroordeling wegens verduistering. (W.Sr. art. 310, 321)	352
Als dpl. soldaat te Suriname opz. wederr. met een dienstvolkswagen over de openbare weg gereden: overtreding van art. 164 W.M.Sr. (W.M.Sr. art. 164).	355
Als dpl. soldaat te Suriname opz. wederr. met een dienstvolkswagen over de openbare weg gereden en daarbij een botsing met een andere auto veroorzaakt: overtreding van art. 164 en 165 W.M.Sr. (W.M.Sr. art. 164 en 165).	357
Medeplegen van aan zijn schuld te wijten lichamelijk letsel: een drietal dpl. soldaten was, met de armen om elkaars schouders geslagen, met kracht opgelopen tegen een vrouwspersoon, waarbij zij drieën die vrouw korte tijd ingesloten hielden, als gevolg waarvan zij een nierkneuzing opliep, en gedurende enige weken verhinderd is geweest in de uitoefening van haar arbeidswerkzaamheden. (W.Sr. art. 24, 47, 308)	360

Administratieve rechtspraak

Eiser, matroos der 1e klasse, was 's nachts nadat hij aan de wal gepassagierd had, van zijn in een droogdok liggend schip gevallen, waarbij hij ernstig gewond werd. Hij werd uit hoofde van gebreken uit de militaire dienst ontslagen. De C.R.v.B. neemt aan, dat de bij eiser bestaande ziekten of gebreken in overwegende mate het gevolg zijn van bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van de militaire dienst hebben voorgedaan. Weliswaar heeft eiser door het gebruik van alcoholhoudende drank zelf een gevaarzetting in het leven geroepen, maar het verblijven op het schip in de situatie waarin het zich bevond, leverde een duidelijk verhoogd risico op, terwijl de leerling van de wacht, indien het niet verantwoord zou zijn geweest, eiser zonder toezicht naar zijn kooi te laten gaan, eisers toestand verkeerd beoordeeld heeft. (Pensioenwet voor de zeemacht 1922, art. 2, lid 1 onder 2 ^o)	364
Tussen de aandoening, waaraan betrokkene is overleden, t.w. een luetische infectie, en zijn uitoefening van de militaire dienst bestaat geen oorzakelijk of verergerend verband in de zin van art. 2, lid 1 onder 2 ^o van de Pensioenwet voor de landmacht 1922. (Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2, lid 1 onder 2 ^o)	369

Militair justitiële statistiek

7 Overzichten betreffende de militaire rechtspraak in 1971, met daarnaast, ter vergelijking de overeenkomstige gegevens over 1970	373
---	-----

Boekaankondiging

<i>Mr. A. J. O. van Wassenaer.</i> Eigen schuld	381
<i>F. A. Freiherr von der Heydte.</i> Der moderne Kleinkrieg	381
<i>Mr. L. van Heyningen.</i> De Nederlanden in het jaar 1572. Het schriklijk pleit . .	382
<i>Mr. C. C. J. Kiewit,</i> kolonel van de M.J.D. b.d., De Dienstplichtwet, vierde druk	383

Opmerkingen en mededelingen

Errata	384
------------------	-----

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. **A. F. Steffen**, Brigade-Generaal van de Militair-Juridische Dienst tit. b.d.;
Mr. **W. H. Vermeer**, Officier van Administratie der 1^e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. **W. Kasten**, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. **C. Mante**, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. **W. A. J. Wevers**, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. **W. H. Vermeer**, Borskilaan 14 te Bloemendaal, Telefoon no. 238554 of 238558-020 (na 18 uur: 254678-023).

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. **A. Baud**, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. **A. D. Belinfante**, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. **J. M. van Bemmelen**, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res.-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. **F. Kalshoven**, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. **J. R. Stellinga**, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV
Augustus 1972

Aflevering

7

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

Mr. Th. C. van Gelder, luitenant ter zee (A) der eerste klasse. De raadsman in de beide militaire Rechtsplegingen. 385

R. H. Post, kapitein-luitenant ter zee. Invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht 411

Strafrechtspraak

Als bestuurder van een auto op het terrein van het Marine Vliegkamp Valkenburg tegen een rijwielstalling gereden en een zich aldaar bevindende hoeveelheid bouwmaterialen vernield. Daarvan door beklaagde geen melding gemaakt. Veroordeling wegens het opzettelijk nalaten van een mededeling waarvan de verzwijging het belang van de staat kan schaden en het in gevaar brengen van de veiligheid op een voor het militair verkeer openstaande weg. (W.M.Sr. art. 132 en 165) 414

Als bestuurder van een auto zijn voertuig niet tijdig tot stilstand gebracht toen de voor hem rijdende auto plotseling moest stoppen. Het beroep op afwezigheid van alle schuld omdat de wielen van de auto van beklaagde zich tijdens het remmen bevonden en doorgleden op de witte strepen van een voetgangersoversteekplaats, terwijl de weg nat was, verworpen omdat men binnen de bebouwde kom steeds bedacht moet zijn op veranderingen in het wegdek. (R.V.V. art. 42 (2)) 418

(1) Als militair opzettelijk tegen een meerdere het in art. 261 W.Sr. omschreven misdrijf plegen: in de „Soldatenkrant” de eer en goede naam van twee generaals aangerand door tenlastelegging van een bepaald feit.
(2) Door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht trachten te ondermijnen (eveneens door een publicatie in de „Soldatenkrant”). Beroep op het algemeen belang afgewezen op grond van het grievende karakter van het geschrevene. Twee weken gevangenisstraf en ontslag uit de militaire dienst met ontzegging van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. (W.M.Sr. art. 23, 76, 111, 147; W.Sr. art. 261) 420

Civiele rechtspraak

Arrondissementsrechtbank te 'sHertogenbosch: Een in een militaire colonne ingevoegde burger-auto wordt geacht (behoudens tegenbewijs) daarvan deel te zijn gaan uitmaken; deze auto behoort op een door verkeerslichten beveiligd kruispunt, hetwelk de colonne bij groen licht is begonnen te passeren, door te rijden, ook als de bestuurder bij het naderen van dat kruispunt rood licht voor zich heeft. (R.V.V. art. 4, 43, 110) 427

Administratieve rechtspraak

Er heeft geen „nieuw onderzoek” als bedoeld in art. F6 lid 9 der Algemene militaire pensioenwet plaats gevonden, indien naast een eventueel arbeidskundig en/of loonkundig onderzoek niet een nieuw geneeskundig onderzoek is verricht. (Algemene militaire pensioenwet, art. F6 lid 9 en art. S2) 433

BIJDRAGEN

De raadsman in de beide militaire Rechtsplegingen

door

MR. TH. C. VAN GELDER, luitenant ter zee (A) der eerste klasse

I. *Historische ontwikkeling tot 1965*

In het inquisitoire strafproces van de 18e eeuw, waarop de Rechtspleging bij de zeemacht (RZ) en de Rechtspleging bij de landmacht (RL) stoelden, werd weinig aandacht geschonken aan de verdediging. Van rechtsbijstand tijdens het proces in eerste instantie was aanvankelijk vrijwel geen sprake. De procedure in hoger beroep vormde in dit opzicht een gunstige uitzondering, aangezien sedert 1814 juridische bijstand tijdens het proces voor het Hoog Militair Gerechtshof (HMG) door een praktizijn (= advocaat) mogelijk is geweest. In het zevende hoofdstuk van de Provisionele instructie voor het HMG (PI) „Van de praktizijns bij „het Hof” (artt. 118 t/m 125) was hun positie als gekozen dan wel toegevoegd raadsman geregeld.

Voor wat betreft de ontwikkeling van de rechtsbijstand in het militaire strafproces volgens de RZ en de RL, kan het tijdvak 1814 tot 1965 worden ingedeeld in drie perioden.

Eerste periode: 1814 tot 1880 (zeemacht); 1814 tot 1907 (landmacht)

In de beide Rechtsplegingen was van bijstand tijdens het proces nauwelijks sprake. Slechts gaf art. 230 RZ (251 RL) aan de beklaagde – ook wanneer deze zich in voorlopig arrest bevond – het recht om over de vermeende onbevoegdheid van de officieren-commissarissen „met den „practizijn, of dengenen dien hij daartoe zal hebben opgegeven of ver„kozen, te spreken over de gronden waarop die onbevoegdheid berust”. Dit overleg moest – zo de beklaagde zich in arrest bevond – plaats vinden in tegenwoordigheid van de officieren-commissarissen. Was hij eenmaal veroordeeld, dan stond art. 203 RZ (224 RL) hem toe om drie dagen te overleggen met „dengenen dien hij zal vermeenen noodig te „hebben, om daar over met hem te spreken” omtrent het al dan niet instellen van beroep tegen de uitspraak van de krijgsraadl).

Voorts zou men in de tekst van de artt. 169 en 170 RZ (187 en 188 RL), zoals deze toen luidde, een vorm van verdediging kunnen lezen, aangezien het aan de beklaagde, zijn echtgenote of naastbestaande vrijstond de

---

¹⁾ Dit geval van bijstand was overigens lang niet altijd reëel, aangezien men in een aantal gevallen tegen een krijgsraadvonnis geen hoger beroep kon instellen. Bijv. niet wanneer door de Krijgsraad „enkel op confessie zal zijn regt gedaan” (art. 202 RZ, 222 RL), volgens het adagium: confessus non appellat.

krijgsraad aan te bieden „zoodanige stukken, als zij vermeenen, tot bewijs „der onschuld, te kunnen dienen“. De krijgsraad moest deze stukken dan in handen stellen van de fiscaal (auditeur-militair = AM) die daarbij zijn beschouwingen voegde, waarna de krijgsraad er rekening mee moest houden „zoodanig . . . als dezelve zal vermeenen te behooren“.

Feitelijk bestond de volgende situatie. De fiscaal (AM), die ook al secretaris van de krijgsraad was, diende niet alleen het algemeen belang als openbare aanklager, maar door het ontbreken van een raadsman werd van hem ook verwacht dat hij, min of meer als verdediger, het bijzondere belang van de beklaagde behartigde. Hij verkeerde dus – maar dan in strafzaken! – in ongeveer dezelfde positie als thans nog de divisiechef bij de marine in het tuchtproces.

Ondanks het feit dat nergens blijkt dat de toenmalige fiscaals (AM) zich niet behoorlijk kweten van hun moeilijke taak, was deze situatie, vanwege de grote belangen die op het spel konden staan, verre van ideaal en niet aanvaardbaar in vergelijking met de ontwikkeling die het commune strafproces reeds had doorgemaakt. Het valt dan ook niet te verwonderen dat naar verruiming van de verdedigingsmogelijkheden werd gestreefd. Wetswijziging viel (ook toen reeds) op korte termijn niet te bereiken. Vandaar dat men naar andere middelen zocht.

Tweede periode: van 1880 (zeemacht) resp. 1907 (landmacht) tot 1913

Bij de zeemacht werd een voor de praktijk acceptabele oplossing gevonden onder invloed van de adviezen, die in 1877 waren gegeven door de toenmalige advocaat-fiscaal van de zee- en landmacht (AF) mr. M. S. POLS, later hoogleraar in het strafrecht te Utrecht. In de Justitiële Voorschriften voor de zeemacht werd een regeling getroffen die uitging van de volgende stelling: weliswaar kent de RZ geen raadsman, maar bijstand door een raadsman is ook niet met zoveel woorden verboden. Deze vrijmoedige interpretatie van art. 167 RZ leidde tot de volgende regeling in art. 64 van de Justitiële Voorschriften: indien de beklaagde, diens echtgenote of naastbestaande, inzage verlangde van de processtukken en van de eis van de fiscaal, dan zou die inzage hun aan boord worden gegeven;

aan de beklaagde kon worden toegestaan om een advocaat of andere rechtsgeleerde te raadplegen, zodra officieren-commissarissen daartoe vergunning verleenden; de advocaat moest vertrouwelijk met de beklaagde kunnen spreken en kon inzage krijgen van de processtukken, reeds voordat de instructie was gesloten;

aan het verzoek van beklaagde tot nader onderzoek kon door officieren-commissarissen worden voldaan; tevens werd bepaald dat het wenselijk was aan dit verzoek te voldoen, indien op een belangrijk punt werd gewezen;

na het sluiten der instructie konden aan beklaagde of aan diens advocaat afschriften der tegen beklaagde te gebruiken processtukken worden gegeven; de naar aanleiding daarvan ingediende memories moesten in de krijgsraad worden voorgelezen en in handen van de fiscaal worden gesteld.

Tenslotte was in art. 64 nog uitdrukkelijk bepaald: „De advocaat kan „niet bij de zittingen aanwezig zijn, noch de zaak mondeling toelichten”.

Geconstateerd kan worden dat deze regeling het geheime karakter van het proces aanzienlijk aantastte. In de praktijk werd het gebruikelijk dat de raadsman een „memorie van verdediging” indiende. Voorbeelden hiervan zijn nog te vinden in de oudste jaargangen van het MRT, bijv. MRT III, pag. 86 e.v. Als raadslieden traden op zowel advocaten als officieren die beschikten over een meer uitgebreide rechtskennis, in het algemeen officieren van administratie²⁾.

Tijdens deze periode, in 1904, werd door de Regering bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend betreffende partiële wijziging van het militaire strafproces. In dit ontwerp werd onder meer voorgesteld om ook tijdens de procedure voor de krijgsraad een raadsman in te schakelen. Waarschijnlijk onder invloed van dit ontwerp kwamen in 1907 Justitiële Voorschriften voor de landmacht tot stand, op grond waarvan schriftelijke verdediging van de beklaagden door advocaten en officieren mogelijk werd³⁾. In dezelfde aflevering van het MRT, waarin het tot stand komen van deze voorschriften werd vermeld, vindt men een opwekking van de redactie aan de leden van de zeekrijgsraden – kennelijk werd vooral van hen baanbrekend werk verwacht – om nu de volgende stap te doen en de raadsman in de terechtzitting toe te laten en aldaar te laten pleiten⁴⁾. Aan deze uitdaging is spoedig gehoor gegeven door de zeekrijgsraad aan

---

²⁾ Een uitvoerig overzicht van de stand van zaken bij de zeemacht in **1901** wordt gevonden in het artikel „De verdediging van de militaire beklaagden bij de zeemacht” door C. J. Blok, officier van administratie der eerste klasse, opgenomen in het *Marineblad* **1901-1902**, pag. 32 e.v. Aan dit artikel werd veel van het bovenstaande ontleend.

³⁾ Tevoren was hiervan bij de landmacht klaarblijkelijk nog geen sprake geweest. Uit het in **1901** verschenen boek „De Militaire Rechtspleging” door P. P. C. Collette en J. J. C. van Dijk blijkt hier althans niets van. Op pag. 33-34 wordt als (vierde) hoofdfout van het geldende recht genoemd „het onthouden van een verdediger aan den beklaagde”. De schrijvers bespreken slechts de zogenaamde eigen verdediging en besluiten hun klaagzang met: „Juridische verdediging is eene feitelijke onmogelijkheid”.

⁴⁾ MRT III, pag. 6-7: „Komt, **Heeren** leden van Zeekrijgsraden, wie durft het initiatief „nemen om te doen uitmaken of het Hoog Militair Gerechtshof dergelijke mondelinge „toelichting — alias pleidooi — zou dulden? Cassatie bestaat niet in het militaire strafproces en het is ons bekend dat het hof den militairen beklaagde ten aanzien van de „hem bij de wet zo krap toegemeten bevoegdheid om zich te verdedigen een goed hart „toedraagt: de schriftelijke verdediging, die reeds getolereerd wordt, kan daarvan „getuigen. Welke Zeekrijgsraad wil er eene vernietiging van zijn vonnis aan wagen? „Grappig blijkt intusschen, dat men zonder wetswijziging reeds zoover gekomen is. „Zou het daarmede uit zijn? Wij hopen van harte van niet”.

boord van Hr. Ms. Wachtschip te Amsterdam. Nog in diezelfde jaargang van het MRT is immers reeds opgenomen een resolutie van het HMG van 28 februari 1908⁵⁾, waarbij een vooruitstrevend vonnis van genoemde krijgsraad werd geaprobeerde. Uit de resolutie blijkt dat de krijgsraad tot de zitting waar het eindonderzoek plaats had, de verdediger (en andere personen) had toegelaten.

Deze uitspraak kan temeer als zeer vooruitstrevend worden beschouwd, aangezien de in 1904 ingediende wetswijziging inmiddels door enige kabinetswisselingen volkomen in het slop was geraakt.

Uiteraard toonde de redactie van het MRT zich ingenomen met het op haar initiatief bereikte resultaat⁶⁾. En zo werd het instituut van de raadsman in het militaire strafproces in eerste aanleg op bewonderenswaardige wijze opgebouwd op een wettelijk fundament dat ons aan drijfzand doet denken. Deze toestand duurde voort tot op 20 december 1913 de wet van 31 oktober 1912 van kracht werd, waarbij de raadsman officieel zijn intrede deed in de beide militaire Rechtsplegingen.

Derde periode: 1913 tot 1965

De wet ging niet veel meer bevatten omtrent de raadsman dan wat in de praktijk reeds was toegelaten. In grote trekken kwam de wettelijke regeling hierop neer, dat de beklagde zich tijdens de behandeling ter terechtzitting van de krijgsraad door een gekozen of toegevoegde raadsman kon doen bijstaan. In de wet werd tevens een aantal bevoegdheden van de raadsman opgenomen.

Ingevolge art. 114 RZ (116 RL) kreeg de beklagde, wanneer het bevelschrift tot bijeenkomst van de krijgsraad (een stuk dat ongeveer is te vergelijken met de huidige dagvaarding) aan hem werd betekend, het recht om toevoeging van een raadsman te verzoeken. De ambtshalve toevoeging, bekend uit het WvSv, werd niet overgenomen. Art. 115 RZ (117 RL) gaf de raadsman het recht van toegang tot de beklagde die zich in arrest bevond; hij kon deze onder vier ogen spreken en voorts mocht hij kennis nemen van de processtukken. De voornaamste bevoegdheid van de raadsman werd neergelegd in art. 156 RZ (148 RL), namelijk om „ter terechtzitting al datgene aan te voeren, wat geacht kan worden „te strekken tot het in acht nemen van art. 1447) (resp. 136 RL) en in het „algemeen van de voorgeschreven wijze van rechtspleging en tot ver„dediging van den beschuldigen“. Voorts werd hem een aantal bevoegdheden toegekend die de beklagde ook reeds had of toen kreeg, zoals het

⁵⁾ MRT III, pag. 419.

⁶⁾ MRT III, pag. 429.

⁷⁾ Art. 144 RZ (136 RL) had — en heeft nog steeds — betrekking op de wraking van president en leden van de Krijgsraad; het geeft een opsomming van hen die niet tot de deliberatiën worden toegelaten.

opgeven van vraagpunten die hij verlangde gesteld te zien aan de ter terechtzitting verschenen getuigen (art. 168 RZ, 163 RL), de mogelijkheid om aan de krijgsraad aanvulling van het onderzoek te verzoeken wanneer de fiscaal (AM) de verhoren hield voor voltrokken en verzocht „om tot het indienen van zijn schriftuur van eisch te worden geadmitteerd” (art. 171 RZ, 166 RL), het recht om het laatst te spreken (artt. 181 en 182 RZ, 176 en 177 RL), alsmede het recht om namens zijn cliënt appèl in te stellen (art. 211 RZ, 212 RL).

De wettelijke regeling ging niet op alle punten zo ver als art. 64 van de oude Justitiële Voorschriften. Contact tussen raadsman en cliënt tijdens het gerechtelijk vooronderzoek was (althans volgens de wet) niet meer mogelijk, daar de raadsman pas na de betekening van het bevelschrift tot bijeenkomst van de Krijgsraad – dus na het sluiten der informatiën – kon optreden.

Door de geschetste regeling had de wetgever de rechtsbijstand aan de beklagde ongeveer gelijkgetrokken met de toen bestaande rechtsbijstand in het commune strafproces. Door de invoering van het nieuwe WvSv ontstond in 1926 wederom een grote achterstand. Op één punt echter is de militaire rechtspleging sedert 1913 royaler dan het toen geldende (en het huidige) WvSv, namelijk inzake het toevoegen van raadslieden. Ze is daar zeer vrijgevig geworden. Behoudens *terzake* van „overtredingen „naar het gemeene strafrecht” wanneer overeenkomstig het advies van de fiscaal (AM) geen informatiën zijn ingewonnen (art. 183 jo. 184 RZ, 178 jo. 179 RL), werd aan iedere beklagde op zijn verzoek een raadsman toegevoegd. Deze vrijgevigheid heeft enkele malen de aandacht van de Algemene Rekenkamer getrokken⁸⁾, doch dit gaf geen aanleiding tot wetswijziging⁹⁾. Er is trouwens in deze periode geen enkele wetswijziging geweest die betrekking had op de positie van de raadsman¹⁰⁾.

II. *De persoon van de raadsman*

Inleiding

In het wetsvoorstel tot wijziging van het militaire strafprocesrecht, enz.

---

⁸⁾ In het verslag over **1915** (vgl. MRT XII, pag. 319) en in het verslag over **1918** (vgl. MRT XV, pag. 343). Deze kwestie is bovendien nog ter sprake gekomen bij de behandeling van de begroting van justitie voor het jaar **1915**, in het Voorlopig Verslag van de Eerste Kamer (vgl. MRT XI, pag. 469).

⁹⁾ Sterker nog, om onbegrijpelijke redenen is in **1965** de laatste beperking ook nog uit de wet verdwenen, zodat sedertdien iedere beklagde zich — zelfs wanneer het de meest onbenullige verkeersovertreding betreft — in twee instanties kan doen bijstaan door een (voor hem kosteloze) toegevoegde raadsman.

¹⁰⁾ De Additionele bepalingen betreffende de berechting van minderjarigen, in werking getreden met de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht, blijven in dit artikel buiten beschouwing.

van 1958¹¹⁾) was een herziening van de positie van de raadsman niet opgenomen. Eerst nadat de bijzondere commissie uit de Tweede Kamer in het Voorlopig Verslag¹²⁾) hierop sterk had aangedrongen, werd dit onderwerp – evenals een herziening van het voorlopig arrest – door de Regering in een Nota van Wijzigingen¹³⁾) verwerkt. De nieuwe regeling bracht belangrijke verbeteringen, zij het dat zij in sommige details niet geheel geslaagd is.

Wie als raadsman mogen optreden

Ingevolge art. 19,1 RZ (23,1 RLLu) mogen voor alle krijgsraden als gekozen of toegevoegde raadslieden optreden:

1. advocaten, binnen het Rijk de praktijk uitoefenende;
2. officieren, geen lid van de krijgsraad, officier-commissaris (OC) of secretaris zijnde.

Het Regeringsvoorstel van 1904, om naast advocaten ook officieren bevoegd te verklaren als raadsman op te treden, werd niet door iedereen met vreugde ontvangen. Er zijn een aantal bezwaren tegen aangevoerd, zoals gemis van deskundigheid; gemis van de volkomen onafhankelijkheid van de advocaat, voor de verdediging juist van zo hoge waarde; het staan in een hiërarchische verhouding tot de beklagde, wat hem zou verhinderen diens vertrouwen te winnen¹⁴⁾). Toch was het onvermijdelijk dat de officier als raadsman zou worden geaccepteerd, aangezien anders de beklagde die aan boord moest terechtstaan, iedere bijstand zou ontberen. Ondanks de aangevoerde bezwaren, waarvan sommige zelfs in 1915 door de toenmalige AF ter zitting van het HMG schijnen te zijn geuit¹⁵⁾), is het instituut van de officier-raadsman behoorlijk ingeburgerd. Vooral na de tweede wereldoorlog heeft de praktijk duidelijk aangetoond dat aan officieren-raadslieden een dermate grote behoefte bestaat, dat men hen thans niet licht meer zou willen missen¹⁶⁾). Zelfs de Regeringsnota

---

¹¹⁾ Wetsontwerp 5169. De geschiedenis van dit wetsontwerp is in extenso opgenomen in „De partiële wijziging van de militaire straf- en tuchtrechtwetgeving bij de rijkswetten „van 4 juli 1963”, bewerkt door Mr. A. F. Steffen, 's-Gravenhage 1971, welk boek in het vervolg zal worden aangehaald als: Steffen, pag. . . .

¹²⁾ Vgl. Steffen, pag. 34. In dit VV werd de positie van de raadsman als tweede onderwerp behandeld onder „Enkele dringend nodig geachte voorzieningen”.

¹³⁾ Vgl. Steffen, pag. 129-130.

¹⁴⁾ Vgl. J. P. van Rossum jr., Het wetsontwerp tot wijziging van de Rechtspleging bij de Zeemacht, diss. Leiden 1912, pag. 205 e.v.

¹⁵⁾ Vgl. MRT XL, pag. 242 e.v.

¹⁶⁾ Blijkens het Informatief jaarverslag over 1970 van het parket bij de Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht trad in het verslagjaar slechts in 22% der zaken een advocaat als raadsman op, tegen 67% waarin bijstand door een officier werd verleend (10% officieren-juristen, 57% officieren niet-juristen), terwijl in 11% der zaken geen raadsman optrad. Uit dit verslag blijkt tevens dat ook in zaken die commune delikten betreffen, de voorkeur wordt gegeven aan bijstand door een officier.

aan de Tweede Kamer van 16 december 1970 (8706 Nr. 5), die tot onze ontsteltenis voorstaat om de rol van de officieren in het militaire strafproces tot een onaanvaardbaar minimum te reduceren, tornt niet aan de officier-raadsman.

De beperking die in art. 19 RZ (23 RLLu) is opgenomen met betrekking tot de leden van de krijgsraad, de OC en de secretaris, is sinds 1965 niet meer volledig. Ook de fiscaal (AM) en de president behoren in dit artikel te worden vermeld.

De fiscaal (AM) is in 1965 zonder meer uit de opsomming – die voordien was opgenomen in art. 114 RZ (116 RL) – verdwenen. Dit was onjuist, omdat elke fiscaal nog steeds officier *mag* zijn, terwijl de fiscaal bij een niet-permanente krijgsraad (evenals de AM in geval van oorlog bij een mobiele krijgsraad) officier *moet* zijn (art. 131, 4 RZ, 245, 3 RLLu). Daarbij moet nog worden bedacht dat deze beperking slechts zin heeft wanneer zij tevens geldt voor de plaatsvervangers van de betrokken functionarissen.

In de oude opsomming ontbrak de president. Dit was logisch, omdat in art. 135 RZ (244 RL) de militaire president onder de leden werd gerekend, evenals thans nog in art. 1 PI het geval is ten aanzien van de president van het HMG. Aparte vermelding van de president was dus niet noodzakelijk. Thans wordt de president echter in art. 122 RZ (120 RLLu) naast de leden afzonderlijk vermeld. Aangezien het ook onder de huidige wet nog kan voorkomen dat een officier in werkelijke dienst als president van een krijgsraad moet optreden (vgl. art. 129 RZ, 245 RLLu), was er alle reden om de president (en dus ook diens plaatsvervangers) in de beperkende opsomming op te nemen. Overigens behoort deze beperking mijns inziens wel met enig beleid te worden uitgelegd. Voor wat betreft de procedure in eerste aanleg moet zij alleen gelden met betrekking tot het college waarbij of waarin de betrokken officier een functie bekleedt. Er lijkt bijv. geen bezwaar tegen te bestaan dat een officier als raadsman optreedt voor een krijgsraad in Nederland, terwijl zijn benoeming tot fiscaal (-plaatsvervanger) in de Nederlandse Antillen nog niet is ingetrokken. Bij de behandeling van zaken in hoger beroep ligt dit anders. Het zou niet juist zijn dat voor het HMG als raadsman zou optreden een officier, die, anders dan als raadsman, bij de behandeling in eerste aanleg van dezelfde zaak betrokken is geweest, ongeacht of zijn benoeming bij of in de betrokken krijgsraad inmiddels (bijv. wegens repatriëren) is ingetrokken.

Hoewel het begrip „officier” op het eerste gezicht duidelijk lijkt, zijn er toch vragen blijven rijzen.

Een daarvan werd in 1965 min of meer stilzwijgend opgelost. Uit de huidige wetstekst kan worden afgeleid dat officieren ook als raadsliden mogen optreden voor krijgsraden bij andere onderdelen van de krijgsmacht dan waartoe zij zelf behoren. De praktijk van de Zeekrijgsraad

in het Oosten, die tijdens de tweede wereldoorlog terecht – doch in strijd met de letter van de toen geldende wet – toestond dat landmachtofficieren als raadslieden voor dit college optraden¹⁷⁾, is thans door de wet gesanctioneerd.

Een andere kwestie betreft de vraag of ook gepensioneerde officieren als raadslieden mogen optreden. Blijkens het Voorlopig Verslag van 1904 wilden enige Kamerleden dit aan gepensioneerde officieren toestaan.

In de Memorie van Antwoord betoogde de Regering dat dit onmogelijk was, aangezien zij uitging van de stelling dat de raadslieden onderworpen behoren te zijn aan zeker tuchtrecht. De redenering was, dat advocaten onder hun eigen tuchtrecht vielen, terwijl op officieren in werkelijke dienst de krijgstucht van toepassing was¹⁸⁾. Hieruit moeten wij dan klaarblijkelijk concluderen dat de gepensioneerde officieren onder geen enkele tucht vielen en daarom onmogelijk als raadslieden konden optreden. Op zichzelf lijkt deze redenering – hoewel niet vleiend voor de gepensioneerde officieren – niet onjuist. Zij wordt echter volkomen onbegrijpelijk wanneer men bedenkt dat ingevolge art. 131 RL „officieren „op pensioen”, bij gebreke aan dienstdoende officieren wel lid van de krijgsraad konden zijn. Deze officieren vielen immers ook buiten elke tucht. En zou deel hebben aan de militaire rechtspraak door een „tucht-„loze” als lid van de krijgsraad wel acceptabel zijn, terwijl optreden als raadsman onmogelijk zou zijn?

Dit is inconsequent. Men had toch kunnen aannemen dat de gepensioneerde officieren vielen onder art. 3 der beide Criminele wetboeken (welke bepaling men thans terugvindt in art. 63 WvMS). Deze redenering heeft men blijkbaar nimmer gevolgd, want in MRT XII, pag. 203 e.v. protesteert de redactie (uiteraard) tegen het feit dat sommige gepensioneerde officieren die zitting hadden in een krijgsraad hun niet-militaire status meenden te moeten benadrukken door in burgerkleding zitting te nemen. Wat daarvan zij, men moet over deze kwestie anders kunnen oordelen. Zeker nu sinds 1965 eervol ontslagen officieren onder bepaalde omstandigheden kunnen worden benoemd tot OC (art. 26 RZ, 29 RLLu), tot lid van de krijgsraad (art. 130 RZ, 120 RLLu) en tot secretaris (art. 132 RZ, 127 RLLu). Aangenomen moet worden dat art. 63 WvMS op hen van toepassing is. Er kan dan echter ook geen bezwaar tegen bestaan dat eervol ontslagen officieren onder de werking van art. 63 WvMS als raadslieden voor de krijgsraden optreden. Mutatis mutandis kan hetzelfde worden gesteld met betrekking tot reserve-officieren die niet in werkelijke dienst zijn.

Men zou zich ook kunnen afvragen of een geestelijke verzorger bij de krijgsmacht als raadsman voor een krijgsraad mag optreden. Mijns in-

---

¹⁷⁾ Vgl. **MRT XXXIX**, pag. 461.

¹⁸⁾ Vgl. **MRT I**, pag. 150.

ziens verzet zijn niet-militaire status zich hiertegen. Een geestelijke verzorger is nu eenmaal geen officier. In het verleden is over deze kwestie verschillend geoordeeld¹⁹⁾, maar sinds de beschikking in raadkamer van de Hoge Raad van 27 oktober 1953 betreffende de Leeuwardense aalmoezenier (MRT XLVI, pag. 680 e.v.) kan hieromtrent nauwelijks meer verschil van mening mogelijk zijn.

Toen in 1912 eindelijk het wijzigingsvoorstel van 1904 in de Tweede Kamer werd behandeld, is door een der afgevaardigden voorgesteld dat ook anderen dan officieren – gedacht werd bijv. aan onderofficieren – als raadslieden zouden kunnen optreden. Minister REGOUT ((justitie) wees dit denkbeeld zeer nadrukkelijk van de hand²⁰⁾). In de praktijk is het een enkele maal voorgekomen dat een onderofficier als raadsman werd toegelaten. In zijn naschrift bij het betreffende vonnis achtte W.H.V. dit in strijd met de wet²¹⁾. Formeel is deze constatering natuurlijk volkomen juist, maar men kan zich wel afvragen of de wet op dit punt geen wijziging behoeft. Er lijken geen steekhoudende bezwaren tegen te bestaan om onderofficieren als raadslieden toe te laten²²⁾. Er zou daarentegen veel voor te zeggen zijn. De oudere onderofficieren doen in kennis en ervaring dikwijls nauwelijks onder voor officieren van vakdiensten, onder wie zich bijzonder gewaardeerde raadslieden bevinden.

De gekozen raadsman

Van een gekozen raadsman is sprake wanneer een verdachte (beklaagde) een bepaalde officier of advocaat heeft aangezocht om hem als raadsman bij te staan, terwijl die officier of advocaat zich daartoe, al dan niet onder bepaalde voorwaarden, heeft bereid verklaard. Er is sprake van een over-

---

¹⁹⁾ In een rondschrijven, uitgegaan van het hoofdkwartier van de adjudant-generaal te Batavia van 27 augustus 1947 (besproken door W.H.V. in MRT XLI, pag. 2-3) werden alle officieren alsmede veldpredikers en aalmoezeniers aangespoord zich voor de taak van verdediger voor de **krijgsraad** beschikbaar te stellen. De commandant der zeemacht in Nederland was in zijn brief van 18 augustus 1948 van mening dat vlootpredikanten en aalmoezeniers niet als raadslieden kunnen optreden (MRT XLI, pag. 479-480). Vgl. ook MRT XLI, pag. 514 e.v. voor een beschouwing hieromtrent door W.H.V., die tot dezelfde conclusie kwam als de CZM Nederland.

²⁰⁾ Vgl. MRT VIII, pag. 21-22.

²¹⁾ Vgl. MRT XLV, pag. 113.

²²⁾ Uit het verslag van een lezing, in 1898 gehouden door Mr. G. H. van **Bolhuis**, destijds lid (later president) van het HMG, blijkt dat deze ook van mening was dat er geen bezwaar tegen bestaat om onderofficieren als raadslieden te laten optreden (vgl. Verslagen der Marine-Vereniging, jaargang 1897-1898 nr. 4, pag. 159 e.v.; in het bijzonder pag. 176).

In de **Royal Navy** is men in deze veel liberaler dan bij ons het geval is. Vgl. MRT XLI, pag. 421, waar is afgedrukt de tekst van art. 436 (2) van de **King's (Queen's) Regulations**, waaruit blijkt dat de beklagde kan worden bijgestaan door „a person or persons . . . wether an officer, legal adviser or any otherperson”.

eenkomst tussen raadsman en cliënt.

Hierbij moet worden vooropgesteld dat men als officier en als advocaat in beginsel iedere strafzaak als gekozen raadsman kan accepteren. Dit volgt uit de aard van het strafproces. Een strafproces wordt door de overheid aangespannen tegen een individu. Deze individu is een medemens die hulp behoeft. Het kan onder deze omstandigheden nooit onjuist zijn om zo'n medemens in nood bijstand te verlenen. De aard van het delict of de persoon van de verdachte (beklaagde) doet aan dit beginsel niets toe of af. Wil men de in de volksmond bekende uitdrukking „advocaat van „kwade zaken” gebruiken met betrekking tot strafpleiters, dan zal men de betekenis daarvan toch zeker zeer beperkt moeten houden. Zij zal nimmer de aard van de strafzaak mogen betreffen. Voor een raadsman in strafzaken bestaan geen kwade zaken, hoogstens kwade praktijken. Of een raadsman als „advocaat van kwade zaken” moet worden beschouwd, zal dus uitsluitend afhankelijk zijn van de wijze waarop hij de verdediging voert.

Dit impliceert niet dat men nu ook absoluut verplicht is om iedere zaak te accepteren. De gronden waarop een bepaalde verdediging kan worden geweigerd, lopen voor officieren en advocaten niet parallel, al zijn er natuurlijk punten van overeenkomst. D. GILTAY VETH²³⁾ stelt, dat de aangezochte advocaat een verdediging kan weigeren op iedere grond, die naar diens mening daarvoor aanwezig is. Hij noemt als voorbeelden:

1. de advocaat kan de zaak of de verdachte onsympathiek vinden;
2. hij kan de zaak te tijdrovend vinden;
3. hij kan menen dat zij hem andere zaken kan kosten, omdat zijn bestaande of mogelijk toekomstige cliënten hem de acceptatie kwalijk zullen nemen;
4. indien hij met een of meer andere advocaten geassocieerd is, kan hij in bepaalde gevallen weigeren op verzoek van zijn associé(s).

Voor een officier ligt dit bepaaldelijk anders. In de eerste plaats omdat op de officier, in veel sterkere mate dan bij een advocaat het geval is, de zedelijke plicht rust om een verdediging waartoe hij wordt aangezocht, op zich te nemen. Officieren, als gezagsdragers, eisen veel van hun personeel. Niet omdat zij hiertoe formeel bevoegd zijn, maar omdat het noodzakelijk is de krijgsmacht goed te laten functioneren. Daartoe eisen zij onder meer een grote loyaliteit van hun ondergeschikten. Dit brengt met zich mee dat de ondergeschikten evenzeer recht hebben op eenzelfde loyaliteit van de zijde der officieren, wanneer dit nodig mocht zijn. Een goede krijgstucht, onontbeerlijk voor het behoorlijk functioneren van de krijgsmacht, brengt met zich mee dat men niet kan volstaan met het een-

---

²³⁾ Mr. D. Giltay Veth, *De verdediging in de Maagdenhuiszaken*, NJB 1969, pag. 937 e.v.

zijdig stellen van eisen aan ondergeschikten. Een officier zal het voor zijn ondergeschikten moeten opnemen wanneer dit noodzakelijk is. Ook voor de krijgsraad en ook wanneer het betreft een vervelende zaak of een man op wie men niet bijzonder gesteld is. Een officier die wordt aangezocht door een militaire mindere om als diens raadsman op te treden, zal alle opkomende bedenkingen in dit licht moeten bezien. Voor hem zullen in het algemeen sterkere gronden aanwezig moeten zijn om deze zedelijke plicht af te wijzen, dan voor een advocaat.

Uiteraard kunnen toch gronden voor weigering aanwezig zijn. Het kan voorkomen dat een scheepsofficier zich in meer of mindere mate betrekken voelt bij een aan boord begaan strafbaar feit, waardoor hij niet voldoende afstand zou kunnen nemen van het delikt (bijv. wanneer hij voelt dat men hem persoonlijk gebrek aan preventief toezicht zou kunnen verwijten). Voorts kan het verschil maken of men wordt aangezocht door een van zijn eigen ondergeschikten of door een wildvreemde, „die van „de maten heeft gehoord dat deze meneer er zo goed in is”. Ook zou hij van oordeel kunnen zijn dat de zaak dermate ingewikkelde juridische aspecten vertoont, dat de betrokkene meer gebaat is met bijstand door een jurist. Dit argument gaat niet dikwijls op. De meeste krijgswaardzaken zijn juridisch niet zo ingewikkeld en bovendien kan men altijd bij een meer ervaren collega te rade gaan. Veel van dit gemis aan kennis wordt ook nog vergoed door de grote voorsprong die de officier op de advocaat heeft voor wat betreft de tijd die hij doorgaans aan de zaak kan spenderen en de kennis van de omstandigheden enz. bij het krijgsmachtonderdeel waartoe hij behoort. Een officier mag mijns inziens ook niet licht een grond voor weigering van een verdediging zoeken in de omstandigheid dat hij als raadsman wellicht kritiek zal moeten uiten op bestaande toestanden of op het beleid van militaire meerderen van zijn cliënt en/of van hemzelf. Mits deze kritiek *terzake* is en op betamelijke en zakelijke wijze wordt gebracht, kan hiertegen geen enkel bezwaar bestaan²⁴). Voorts lijkt het goed om in dit verband een uitspraak van MR. R. J. BRUNNER te herhalen. Na te hebben erkend dat officieren-raadslieden in een *delikate* positie kunnen geraken (zoals bijv. de raadslieden in de processen inzake de mouterij aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën” in 1933), zegt hij op pag. 239 van MRT XXXII: „Naar mijn mening is er geen zaak of „bijstand door een officier als raadsman is mogelijk”.

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn dat de door GILTAY VETH genoemde gronden waarop een advocaat een verdediging kan weigeren, voor een officier niet in dezelfde mate gelden.

---

²⁴) Dit standpunt vindt steun in een recente uitspraak van het HMG. Vgl. 's Hofs beschikking van 8 december 1971 (MRT LXV, pag. 48 e.v.), waarin zeer in het algemeen wordt overwogen „. . . dat de krijgstucht niet eist dat de militair zich zal onthouden van elke kritiek. . .” enz., welke overwegingen zeer zeker ook betrekking hebben op het optreden van een officier als raadsman.

De toegevoegde raadsman

Op verzoek van beklaagde (soms: verdachte) kan hem in alle zaken een raadsman worden toegevoegd. Ingevolge art. 18 RZ (22 RLLu) kan de beklaagde in ieder geval om toevoeging van een raadsman verzoeken zodra de zaak ter terechtzitting is aanhangig gemaakt, dus zodra hij is gedagvaard. In vele gevallen kan het reeds eerder, namelijk zodra hij naar de militaire rechter is verwezen: (a) indien hij zich in voorlopig arrest bevindt, dan wel (b) indien in zijn zaak informatiën worden gehouden. Voorts kan een nog niet verwezen verdachte om toevoeging van een raadsman verzoeken zodra hij zich gedurende veertien dagen in voorlopig arrest bevindt. De wet spreekt niet over de vorm van het arrest, zodat kan worden aangenomen dat deze bepaling van toepassing is ongeacht de vorm waarin het voorlopig arrest wordt ondergaan. Van toevoeging kan geen sprake zijn wanneer betrokkene zich door een gekozen raadsman doet bijstaan; wel kan een toegevoegde raadsman te allen tijde worden vervangen door een gekozen raadsman. Toevoeging van een raadsman geschiedt door tussenkomst van de president van de krijgsraad.

Betreft het een advocaat, dan voegt de president deze zelf toe. Bij toerbeurt worden toegevoegd de advocaten die te kennen hebben gegeven dat zij hiervoor in aanmerking wensen te komen. Hiertoe wordt bij de krijgsraad een lijst van beschikbare advocaten bijgehouden. De betrokkene kan er geen invloed op uitoefenen welke advocaat hem zal worden toegevoegd. Deze toevoeging is voor hem een soort loterij. Treft hij een advocaat die het toevallig niet te druk heeft, die zijn vak goed verstaat en met wie hij een goed contact heeft, dan valt hij in de hoofdprijzen. Het is natuurlijk ook mogelijk dat hij eigen geld trekt of . . . een niet. In de praktijk kan de president uiteraard wel enigszins rekening houden met de aard van de zaak en het beschikbare potentieel aan advocaten-liefhebbers voor een toevoeging. Dit lijkt een nogal netelige kwestie, die hier verder buiten beschouwing kan blijven.

Bij toevoeging van een officier ligt de zaak sinds 1965 iets minder eenvoudig. Voorheen geschiedde deze toevoeging bij de zeemacht (waartoe ik mij zal beperken) ingevolge art. 114 RZ „op verzoek van den President, „door den Vlootvoogd . . . uit de Officieren bij de Zeemagt, die zich bij „hem hebben aangemeld als bereid zich eene toevoeging als raadsman „voor den Krijgsraad te laten welgevallen“. Deze bepaling was nader uitgewerkt in art. 70 e.v. van de Verordening Justitiële Zaken (3 VKM XI). Volgens deze regeling werd door de vlootvoogd een lijst aangehouden van officieren die bereid waren als raadsman op te treden. Een officier werd pas op deze lijst gebracht na overleg met zijn commandant, teneinde te voorkomen dat de belangen van de dienst te zeer zouden worden geschaad door het optreden als raadsman van officieren die moeilijk konden worden gemist. Zo lang men op de lijst vermeld stond, was men verplicht

aan een toevoeging gevolg te geven. Men kon van de lijst worden afgevoerd:

1. op eigen verzoek;
2. op verzoek van zijn commandant (in verband met de eisen van de dienst);
3. op voordracht van de president (wegens herhaald wangedrag als raadsman).

Deze laatste grond voor afvoering van de lijst hield verband met hetgeen was bepaald in art. 72, lid 3 van 3 VKM XI: „Op de officier-raadsman rusten als zoodanig dezelfde verplichtingen als op den advocaat”. Op deze regeling viel weinig aan te merken. Zij was eenvoudig en logisch. Er zouden slechts moeilijkheden kunnen schuilen in het feit dat officieren werden geacht op de hoogte te zijn met de verplichtingen welke op de advocaat rusten. Men zou zich kunnen afvragen of dit betekent dat op officieren-raadslieden, behalve het militaire tuchtrecht, ook het tuchtrecht van de advocaten van toepassing is. Voor zover viel na te gaan zijn echter tot heden toe in dit opzicht (de bepaling geldt nog steeds) nimmer grote problemen gerezen.

De huidige regeling van art. 19 RZ jo. punt 7200 van het Voorschrift justitiële zaken (VVKM 142) is minder logisch. De tekst van de wet is veranderd. De toevoeging van een officier vindt thans plaats „op verzoek „van de president door de commanderende officier onder wiens bevelen „de officier is gesteld wiens toevoeging de president wenselijk acht, een „en ander voor zover de betrokkene bereid is zich deze toevoeging te „laten welgevalen”. Twee veranderingen dus: (a) toevoeging geschiedt blijkbaar niet meer door de vlootvoogden (b) de formulering van de basis van vrijwilligheid waarop de officier als raadsman optreedt is gewijzigd. Geen van beide veranderingen komt in de praktijk als een verbetering tot zijn recht. Het zijn ook geen verbeteringen. Zij plaatsten de opsteller van de uitvoeringsregeling voor moeilijkheden, die in VVKM 142 niet zijn opgelost.

Het vervangen van „de vlootvoogd” door „de commanderende officier „onder . . . enz.” is niet bijster gelukkig geweest. In de huidige terminologie van de RZ wordt immers met „commanderende officier” steeds bedoeld de direkte commandant, de laagste commandant met volledige strafbevoegdheid (vgl. bijv. artt. 3 t/m 8 RZ). Men is dus geneigd om aan te nemen dat art. 19 RZ thans ook het oog heeft op deze direkte commandant. Wellicht echter wreekt zich hier het klakkeloos gelijkloos maken van de teksten der beide Rechtsplegingen zonder dat rekening wordt gehouden met verschillen in de structuur van de verschillende krijgsmacht-onderdelen. Mogelijk is de uitdrukking „commanderende officier” in dit verband in de RLLu duidelijk en noodzakelijk. Voor de marine schept zij slechts verwarring. Het zou beter zijn geweest wanneer de wet de toevoeging van officieren als raadslieden aan de vlootvoogd zou hebben

overgelaten. In de praktijk blijkt men toch niet buiten (coördinatie door)de vlootvoogd te kunnen. Punt 7217 van VVKM 142 luidt immers: „Teneinde „de toevoeging van een officier-raadsman door de president van de „krijgsraad te vergemakkelijken, doet de vlootvoogd zich ieder jaar de „namen opgeven van officieren, die bereid zijn zich bij voorkomende „gelegenheden een toevoeging als raadsman te laten welgevallen”.

Verder wordt dan bepaald dat de vlootvoogd een lijst van officieren-raadslieden samenstelt, die over de vloot wordt verspreid. De bedoeling hiervan is, dat belanghebbenden desgewenst kunnen aangeven door welke officier, wiens naam op de lijst voorkomt, zij willen worden bijgestaan. De praktijk blijkt dus de tussenkomst van de vlootvoogd niet te kunnen missen. Waarom zou men dan ook niet de toevoeging door de vlootvoogd laten geschieden, of op zijn minst diens coördinerende functie in de wet tot uitdrukking brengen? Helaas is bovendien punt 7217, evenals punt 7216, onjuist geredigeerd, aangezien deze bepalingen met zoveel woorden inhouden dat ook officieren door de president worden toegevoegd. In de praktijk is het dan ook meermalen gebeurd dat de secretaris van de krijgsraad rechtstreeks aan een officier schriftelijk mededeelde dat deze door de president als raadsman in een bepaalde zaak was toegevoegd. Dit is in strijd met de wet.

De redactieverandering van de vrijwilligheidsclausule suggereert dat het de bedoeling zou zijn om de officier van geval tot geval te laten bekijken of hij zich deze toevoeging wil laten welgevallen. Volgens de toelichting ad art. 116 RLLu van het oorspronkelijke ontwerp van 1958²⁵⁾ is door deze redactieverandering duidelijk tot uitdrukking gebracht dat toevoeging slechts met instemming van de toe te voegen raadsman kan plaats vinden. In de uitvoeringsregeling is echter niets veranderd. Punt 7236 van VVKM 142 zegt nog steeds dat de officier, wiens naam voorkomt op de lijst van officieren-raadslieden, na zijn aanwijzing verplicht is als zodanig op te treden. Ook deze wijziging heeft dus geen effect gesorteerd.

In de praktijk is het onderscheid tussen de gekozen raadsman en de toegevoegde raadsman verwaterd. Toch kan dit onderscheid wellicht belangrijk zijn. Uit de aard der zaak kan een toegevoegde raadsman zijn taak als zodanig eerst aanvangen nadat een toevoeging heeft plaats gevonden. Hij kan dan ook eerst na de toevoeging gebonden worden door zijn geheimhoudingsplicht als raadsman. Voor een gekozen raadsman kan het moment waarop hij zijn taak als zodanig aanvangt, veel vroeger liggen. Ingevolge art. 17 RZ (21 RLLu) is de verdachte (lees: verdachte of beklaagde) immers te allen tijde bevoegd een of meer raadslieden te kiezen. Het komt dan ook herhaaldelijk voor dat een officier reeds wordt aangezocht om (eventueel) als raadsman ten processe op te treden, wanneer het proces-verbaal door de politie nog niet eens is afgesloten. Onder

---

²⁵⁾ Vgl. Steffen, pag. 188.

die omstandigheden kan een overeenkomst omtrent bijstand tussen raadsman en cliënt tot stand komen op een moment waarop nog bij lange na niet vaststaat of een vervolging zal worden ingesteld. Bestaat deze overeenkomst echter eenmaal, dan zal de raadsman zo nodig een beroep mogen – zelfs moeten – doen op zijn geheimhoudingsplicht. Hierbij verdient het aanbeveling dat de raadsman zich als zodanig stelt, op overeenkomstige wijze als in art. 39, lid 1 WvSv is aangegeven. Absoluut noodzakelijk is dit – ook in het commune strafproces – echter niet²⁶⁾.

Als criterium tussen de beide categorieën, te weten gekozen en toegevoegde raadslieden is de lijst van officieren-raadslieden onbruikbaar. Van een gekozen raadsman kan slechts sprake zijn wanneer tussen raadsman en cliënt een overeenkomst omtrent bijstand is tot stand gekomen. Hierbij is het onverschillig of de naam van de officier voorkomt op de lijst. Is geen overeenkomst omtrent bijstand tot stand gekomen, dan kan slechts sprake zijn van een toegevoegde raadsman. Er kunnen zich dan drie gevallen voordoen. Verdachte (beklaagde) kan de wens te kennen geven om te worden bijgestaan door:

1. een officier, zonder nadere aanduiding;
2. een bepaalde officier, wiens naam voorkomt op de lijst;
3. een bepaalde officier, wiens naam niet voorkomt op de lijst.

Doet het eerste geval zich voor, dan kan een willekeurige officier van de lijst worden toegevoegd. In het tweede geval kan de betrokken officier zonder bezwaren worden toegevoegd. Doet het derde geval zich voor, dan is enige voorzichtigheid geboden in verband met de stringente eis die de wet stelt ten aanzien van de vrijwilligheid van het optreden als raadsman. De betrokken officier zal dan moeten worden afgevraagd (bijv. door de secretaris van de krijgsraad) of hij bereid is een toevoeging in deze zaak te aanvaarden. Pas wanneer deze bereidverklaring is verkregen, zal toevoeging mogen plaats vinden.

III. *De bevoegdheden van de raadsman*

Inleiding

Het gehele optreden van de raadsman in het militaire strafproces wordt beheerst door art. 156, l RZ (148, l RLLu), dat in 1913 werd ingevoerd en in 1965 ongewijzigd is gebleven. Weliswaar spreekt het artikel uitdrukkelijk over de bevoegdheden van de raadsman ter terechtzitting, maar hierbij moet worden bedacht dat op het moment waarop het in

²⁶⁾ Vgl. G. Duisterwinkel en A. L. Melai c.s., *Het wetboek van strafvordering*, Arnhem z.j., aantekening 2 bij art. 39 WvSv. VVKM 142 zegt over deze materie in punt 7224: „Wanneer de verdachte (lees: verdachte of beklagde) een of meer raadslieden „kiest, deelt de commandant hun naam mede aan de vlootvoogd en aan de president „van de Krijgsraad“. Waarom het noodzakelijk was om af te wijken van art. 39 WvSv is niet geheel duidelijk.

werking trad, de raadsman uitsluitend ter terechtzitting mocht optreden. Nu de raadsman sedert 1965 reeds in een eerder stadium optreedt, is het logisch om aan te nemen dat hij de in art. 156 genoemde bevoegdheden ook dan reeds bezit. Wat zou anders bijv. het „bijstaan” in art. 30 RZ (33 RLLu) voor betekenis moeten hebben? Om ieder misverstand uit te sluiten ware het beter geweest wanneer in 1965 de woorden „ter terecht-„zitting” zouden zijn vervangen door „ten processe”. Het artikel geeft de raadsman de bevoegdheid om op drieërlei gebied zijn mening naar voren te brengen:

1. art. 144 RZ (136 RLLu), dat regels geeft omtrent wie niet in de krijgsraad zitting mogen nemen;
2. de behoorlijke naleving van alle voorgeschreven vormen;
3. de (eigenlijke) verdediging.

VAN ROSSUM²⁷⁾ meent dat in dit artikel de taak van de raadsman is omschreven. BRUNNER²⁸⁾ is van mening dat, evenmin als in het WvSv, ook in de RZ niet is aangegeven wat de taak van de raadsman is. Formeel gezien heeft laatstgenoemde zeker gelijk, aangezien art. 156 RZ slechts spreekt van „de bevoegdheid”. Onder de taak van de raadsman zou men dan kunnen verstaan: wat de raadsman met de hem toegekende bevoegdheden moet trachten te bereiken. Hierover zullen slechts enige verspreide opmerkingen worden gemaakt, evenals over de wijze waarop de raadsman zijn taak moet vervullen²⁹⁾. Een en ander zal geschieden aan de hand van specifieke bevoegdheden van de verdediging welke hierna aan de orde komen.

Het verkeer tussen raadsman en cliënt

De toegevoegde raadsman heeft ingevolge art. 20 RZ (24 RLLu) vrije toegang tot de verdachte (beklaagde), kan deze onder vier ogen spreken en kan ongecensureerd met hem corresponderen, mits het onderzoek daardoor niet wordt opgehouden. De gekozen raadsman heeft dezelfde bevoegdheid vanaf het moment dat de verdachte (beklaagde) om toevoe-

²⁷⁾ T.a.p. pag. 214.

²⁸⁾ „Hoofdzaken uit het militaire strafproces bij de zeemacht”, Koninklijk instituut voor de marine, 1946, pag. 85.

²⁹⁾ De taken van de advocaat in het strafproces zijn laatstelijk uitvoerig besproken in een rapport van de studiegroep strafrechtspleging van de Nederlandse orde van advocaten „Verdediging in de aanval”, verschenen in januari 1972.

Hoofdstuk 2 van dit rapport onderscheidt drie categorieën taken voor de advocaat:

1. er vanuit een beperkend oogpunt op toezien of een strafrechtelijke dienst diens dwangmiddelen op juiste wijze jegens zijn cliënt hanteert; zowel in formeel opzicht (is de dienst juridisch bevoegd tot het hanteren van een bepaald middel) als in materieel opzicht (is het wenselijk dat de dienst, gegeven zijn formele bevoegdheid, ook gebruik daarvan maakt);

2. het verlenen van menselijke steun aan zijn cliënt;

3. het behartigen van de belangen van zijn cliënt in het contact met de pers.

ging van een raadsman heeft kunnen verzoeken. Voor vrij verkeer met de verdachte in een eerder stadium is de toestemming van diens commandant vereist. Ingevolge art. 21 **RZ** (25 RLLu) kan het vrije verkeer worden verboden of beperkt. Mutatis mutandis komt deze regeling vrijwel overeen met het bepaalde in art. 50 **WvSv**. Een opvallend verschil is echter, dat een beslissing tot verbod of beperking van het vrije verkeer, tijdens het voorlopig onderzoek genomen door de vlootvoogd, niet aan het oordeel van de rechter kan worden onderworpen. Een dergelijke beslissing van de **OvJ** in hetzelfde stadium van het commune proces, moet aan de rechtbank worden voorgelegd. De toelichting bij de Nota van Wijzigingen zwijgt over dit verschil, dat echter wel degelijk van grote betekenis is. Er wordt slechts opgemerkt dat ten aanzien van het recht op vrij verkeer tussen verdachte (lees: verdachte of beklagde) en diens raadsman volledig is aangesloten bij de regeling van het **WvSv**³⁰). Deze opmerking is dus niet geheel juist. Het zal duidelijk zijn dat van de bevoegdheid tot vrij verkeer geen misbruik mag worden gemaakt. Wanneer een advocaat hieraan schuldig wordt bevonden, bijv. omdat hij brieven van of aan familieleden van zijn cliënt heeft overgebracht, wordt hij hiervoor disciplinair gestraft³¹).

Het recht tot inzage van de processtukken

Het recht van verdachte (beklaagde) om kennis te nemen van de processtukken is geregeld in art. 23 e.v. **RZ** (27 e.v. RLLu). Art 25d **RZ** (28e RLLu) geeft de raadsman een hiervan afgeleid recht van gelijke strekking. Zodra de dagvaarding aan beklagde is betekend, mag hij van alle processtukken kennis nemen. Wanneer informatiën worden gehouden, mag beklagde tijdens de informatiën in beginsel kennis nemen van de processtukken, tenzij de OC hem de kennisneming van bepaalde stukken tijdelijk onthoudt. Dit laatste is slechts mogelijk indien het belang van het onderzoek dit vordert. Beklaagde kan tegen een zodanige beslissing van de OC binnen drie dagen een bezwaarschrift indienen bij de krijgsraad, die daarop onverwijld beslist (art. 25a **RZ**, 28b RLLu). Alle beperkingen dienen in ieder geval te zijn opgeheven voordat de informatiën worden gesloten (art. 25 b **RZ**, 28c RLLu). Beklaagde moet dus van het gehele dossier kennis hebben kunnen nemen eer de OC het gerechtelijk vooronderzoek afsluit.

Vóór de verwijzing, dus gedurende het voorlopig onderzoek, kan verdachte aan de vlootvoogd verzoeken om van de processtukken kennis te

---

³⁰) Vgl. Steffen, pag. 130.

³¹) Vgl. *Advocatenblad 1969*, pag. 66 en de op pag. 67 gepubliceerde uitspraak van de Raad van Toezicht te Amsterdam van 22 april 1966, nr. 1072.

Wellicht zou het aanbeveling verdienen om dergelijke uitspraken, voor zover zij leerzaam kunnen zijn voor officieren-raadslieden, in het **MRT** over te nemen.

mogen nemen (art. 23 RZ, 27 RLLu). Tegen een afwijzing van zodanig verzoek staat geen voorziening open. Ook hier valt derhalve een afwijking te constateren van de regeling in het WvSv. Art. 32 WvSv geeft in de vergelijkbare situatie aan de verdachte immers een beroep op de rechtbank. Evenals de hierboven gesignaleerde afwijking ten aanzien van het recht op vrij verkeer, acht ik ook deze afwijking onrechtvaardig en onnodig. De krijgsraad kan ook in andere gevallen een beslissing van de vlootvoogd toetsen (bijv. door met gebruikmaking van art. 58 WK een beschikking tot verwijzing te desavoueren). Daarom kan niet worden ingezien dat in deze gevallen aan de krijgsraad een overeenkomstige bevoegdheid als de rechtbank heeft, moest worden onthouden. Heeft verdachte op grond van art. 8c RZ (13 RLLu) aan de krijgsraad verzocht een termijn vast te stellen, binnen welke hetzij een beschikking tot verwijzing moet zijn genomen hetzij het arrest moet zijn opgeheven, dan mag hij kennis nemen van de stukken die bij de behandeling van dit verzoek aan de orde komen, tenzij de krijgsraad op „verzoek” (waarom niet „vordering” of „voordracht”?) van de fiscaal (AM) de verdachte kennisneming van bepaalde stukken onthoudt.

Ingevolge de „Uitvoeringsregeling militair strafprocesrecht” moet de gelegenheid tot kennisneming aldus worden gegeven, dat de betrokkene uit de stukken aantekeningen kan maken (art. 2, lid 3). Het maken van aantekeningen is aan geen enkele beperking onderhevig. Theoretisch zou men dus het gehele dossier kunnen overschrijven. Nodig is dit overigens niet, want ingevolge art. 4 worden op aanvraag afschriften verstrekt „zo spoedig als zulks mogelijk is zonder dat het onderzoek daar„door vertraging ondervindt”.

De vraag zou nog kunnen worden gesteld of de rechten van verdachte (beklaagde) en die van de raadsman ten deze altijd identiek zijn. Met andere woorden, of het mogelijk is dat aan een van hen gelegenheid kan worden gegeven om kennis te nemen van stukken, waarvan kennisneming aan de ander wordt onthouden. De tekst van art. 25d RZ (28e RLLu) verzet zich hier niet uitdrukkelijk tegen. In aantekening 7 van hun commentaar op art. 30 WvSv, geven DUISTERWINKEL en MELAI c.s. als hun mening weer, dat het inderdaad mogelijk is om de raadsman kennis te laten nemen van stukken, waarvan de kennisneming aan verdachte wordt onthouden. Het omgekeerde geval (verdachte krijgt inzage van stukken die de raadsman niet mag zien) komt deze schrijvers als bezwaarlijk denkbaar voor. Mij dunkt dat er geen bezwaar tegen bestaat om aan te nemen dat hetzelfde kan gelden voor het militaire strafproces³²).

---

³²) Een dergelijke, in de praktijk ontstane „zelfstandige bevoegdheid” van de raadsman heeft een ander karakter dan bevoegdheden welke de wet toekent (bijv. in de artt. 29a en 76 RZ, resp. 41a en 78 RLLu) en waartegen hierna bezwaar zal worden gemaakt. De bevoegdheid welke hier aan de orde is, accentueert slechts dat de raadsman een meer objectieve positie inneemt dan zijn cliënt.

Het bijwonen van de verhoren door de OC

Een belangrijke, zij het helaas niet volledige, verbetering werd verkregen toen in 1965 de inhoud van art. 186 WvSv in de militaire wetgeving werd opgenomen. Ingevolge art. 39a RZ (41a RLLu) kan de raadsman thans de verhoren, welke door de OC worden gehouden, bijwonen. Niet alleen de verhoren van zijn cliënt, maar ook de verhoren van getuigen en deskundigen. De OC is niet zonder meer verplicht om de raadsman tot het bijwonen van deze verhoren uit te nodigen. Hij bevordert slechts op verzoek van de raadsman dat deze bij de verhoren aanwezig kan zijn, zonder dat het onderzoek daardoor mag worden opgehouden. De raadsman heeft op deze wijze een zelfstandige bevoegdheid verkregen. Er is hem immers meer toegestaan dan aan beklaagde. De zelfstandigheid van deze bevoegdheid is in het militaire strafproces veel sprekender dan in het commune proces. In dit laatste ontmoet de verdachte de getuigen immers nog ter terechtzitting. Mocht een gegrond vermoeden bestaan dat de getuige of deskundige niet ter terechtzitting zal kunnen verschijnen, dan wordt ingevolge art. 187 WvSv onder meer de verdachte door de RC uitgenodigd het verhoor bij te wonen. Verdachte kan dus in ieder geval zelf de getuige diens verklaring onder ede horen afleggen en kan daar direct op reageren. De inhoud van art. 187 WvSv is niet in de Rechtsplegingen opgenomen. De oude toestand, die meebrengt dat beklaagde vrijwel nooit bij het afleggen van de verklaringen der getuigen aanwezig is, bleef dus (onnodig) gehandhaafd. Het valt te betreuren dat de aansluiting bij de regeling van het WvSv niet vollediger is geweest. De aanwezigheid van de verdediging bij de verhoren van getuigen en deskundigen is op zichzelf toe te juichen, maar het is mijns inziens in beginsel onjuist om bij de wet aan de raadsman fundamentele bevoegdheden toe te kennen welke zijn cliënt niet heeft. Dit schept moeilijkheden voor het geval dat hieromtrent verschil van inzicht ontstaat tussen raadsman en cliënt en het is bepaald onrechtvaardig ten opzichte van de beklaagde zonder raadsman. Wanneer het dergelijke fundamentele zaken betreft, mag hoogstens sprake zijn van een afgeleide bevoegdheid: een recht dat aan de beklaagde is toegekend, maar dat eventueel ook door de raadsman kan worden geldend gemaakt. Overigens zou de OC deze rechtsongelijkheid kunnen opheffen door:

- a. de beklaagde toe te laten tot de verhoren van getuigen en deskundigen (omdat de wet het niet uitdrukkelijk verbiedt);
- b. deze verhoren als confrontatieverhoren in te richten.

De raadsman behoeft tijdens deze verhoren geen lijdelijke positie in te nemen. Hij mag vraagpunten opgeven die hij wenst dat worden gesteld. Rechtstreeks vragen stellen mag hij volgens de wet niet, maar in de praktijk wordt dit wel toegelaten. In de regeling zijn waarborgen ingebouwd om te voorkomen dat het onderzoek onnodig wordt opge-

houden door het traineren van de raadsman. Ook kan worden tegengegaan dat de voortvluchtige beklaagde, die op een veilige plaats in het buitenland verblijft, door zijn raadsman van de voortgang van het onderzoek nauwkeurig op de hoogte wordt gehouden. Ingevolge het laatste lid van art. 39a RZ (41a RLLu) kan de OC in dergelijke gevallen de raadsman de toegang tot de verhoren ontzeggen. Dit impliceert overigens niet dat de raadsman van de niet voor zijn verhoor verschenen beklaagde ipso facto van het bijwonen der getuigeverhoren is uitgesloten.

Het bijwonen van de verhoren door de OC is mijns inziens een der belangrijkste aspecten van de taak van de raadsman. Nog steeds ligt het zwaartepunt van de militaire procedure bij de informatiën. Daar wordt het bewijs bijgebracht, daar worden de verklaringen van beklaagde en van de getuigen geformuleerd. De aanwezigheid van de raadsman hierbij is bijna een vereiste. Hij moet controleren of de woorden van zijn cliënt diens bedoelingen juist weergeven en of deze goed zijn overgekomen bij de OC. Dit blijkt pas wanneer de OC de zakelijke inhoud van de verklaring aan de secretaris dicteert. Het doet er niets toe dat de raadsman overtuigd is van de integriteit van de OC. Vele beklaagden drukken zich ongelukkig uit – vooral omdat zij gespannen zijn – en het is de taak van de raadsman om hen te begeleiden. Bovendien is het gewenst dat de raadsman bij het beklagdeverhoor aanwezig is om zijn cliënt morele steun te geven, hem de zekerheid te verschaffen dat er onder alle bij het proces betrokkenen althans één man aanwezig is, die primair *zijn* belangen voor ogen heeft. Dit geldt overigens niet alleen voor beklagdes confrontatie met de OC. Het geldt voor het gehele proces, met inbegrip van de terechtzitting.

Het belang van het bijwonen der getuigenverhoren door de raadsman is eveneens evident, vooral omdat beklaagde dit zelf niet mag. De raadsman kan onder meer de mate van betrouwbaarheid van de getuige beoordelen, zulks met het oog op de wenselijkheid om de getuige alsnog ter terechtzitting te laten horen opdat de krijgsraad zich hieromtrent zelf een oordeel kan vormen.

Resumerend zou ik willen stellen, dat een raadsman die de verhoren welke door de OC worden gehouden, niet bijwoont, in belangrijke mate tekortschiet in zijn taak, aangezien hij juist daar veel voor zijn cliënt kan doen. Dikwijls veel meer dan tijdens een pleidooi ter terechtzitting.

Artikel 76 RZ (78 RLLu)

Ook in dit artikel is aan de raadsman een zelfstandige bevoegdheid toegekend, waartegen dezelfde bezwaren kunnen worden aangevoerd als tegen art. 39a RZ (41a RLLu).

Vóór 1965 hield art. 76 in, dat tijdens de informatiën door de fiscaal en door de *OC* kon worden bepaald wie als getuigen zouden worden ge-

hoord en welke (vraag)punten tijdens dit verhoor aan de orde zouden komen. Deze bepaling kwam dus vrijwel overeen met art. 210 WvSv, inhoudende dat de RC hoort de getuige wiens verhoor door hem wenselijk wordt geoordeeld, door de rechter wordt bevolen of door de OvJ wordt gevorderd. De recnter werd in de Rechtsplegingen niet genoemd, omdat het militaire strafproces de terugverwijzing naar de instructie niet kent (vgl. art. 168, lid 1 RZ, 163, lid 1 RLLu). In art. 210 WvSv komt uiteraard de raadsman niet voor. Deze heeft niet de bevoegdheid om te vorderen dat bepaalde getuigen zullen worden gehoord. Het is dan ook zeer opmerkelijk dat sinds 1965 de raadsman wel in art. 76 RZ (78 RLLu) is opgenomen en dat aan hem dezelfde bevoegdheid is toegekend als aan de fiscaal (AM). De toelichting op deze wijziging³³⁾ vermeldt dat zij samenhangt met het feit dat thans ook de raadsman van de verdachte (sic!) bij de informatiën wordt betrokken. Wanneer men dit leest, wordt duidelijk dat de opsteller van deze toelichting de betekenis van het artikel niet heeft beseft. Uit de huidige tekst moet worden opgemaakt dat de raadsman de OC kan dwingen om wie dan ook als getuige te horen op welke vraagpunten de raadsman ook maar gesteld wenst te zien. Wat de toelichting betreft, kan worden opgemerkt dat de wetgever bepaald inkonsequent is geweest. Het valt namelijk niet in te zien waarom deze passage uit de toelichting niet onverkort geldt voor art. 81 RZ (83 RLLu) en voor art. 86 RZ (88 RLLu). Toch werd in eerstgenoemd artikel de raadsman – mijns inziens terecht – in het geheel niet opgenomen en werd in laatstgenoemd artikel zijn bevoegdheid beperkt. Al met al acht ik deze wijziging een misser van de wetgever, die zo snel mogelijk ongedaan moet worden gemaakt door in art. 76 RZ (78 RLLu) de woorden „de „officier-commissaris, de fiscaal of de raadsman” te vervangen door „de officier-commissaris of de fiscaal”.

Aanwezigheid bij de schouw

Zoals hierboven reeds werd aangestipt, is de wetgever voorzichtiger te werk gegaan ten aanzien van de rechterlijke bezichtiging of schouw van art. 86 RZ (88 RLLu). Hoewel deze schouw ook tijdens de informatiën plaats vindt, kan dit gebeuren – terecht – niet dwingend door de raadsman worden uitgelokt. Sinds 1965 mag de raadsman echter wel bij de schouw tegenwoordig zijn, evenals trouwens de beklaagde. Beiden kunnen verzoeken dat zij aanwijzingen mogen doen of inlichtingen mogen geven of dat bepaalde opmerkingen in het proces-verbaal zullen worden vermeld. Het feit dat beklaagde hierbij aanwezig mag zijn, dankt hij aan de inhoud van art. 193, lid 2 WvSv, waaruit de laatste zin van art. 86, lid 1 RZ letterlijk is overgenomen, inclusief de hier onjuiste benaming „verdachte”³¹⁾ in plaats van „beklaagde”³¹⁾.

³³⁾ Vgl. Steffen, pag. 175.

Art. 193 WvSv geeft uiting aan dezelfde gedachte die ten grondslag ligt aan art. 187 WvSv, namelijk dat de verdachte – nadat de vervolging is aangevangen – in beginsel niet mag worden uitgesloten van het bijwonen van verhoren van getuigen onder ede e.d. De toelichting op art. 88 RLLu vermeldt eveneens dat de voorgestelde wijziging verband houdt met het feit dat de raadsman thans ook bij de informatiën kan *optreden*³⁴). Deze opmerking verklaart echter geenszins waarom sinds 1965 de beklaagde bij de schouw wel aanwezig mag zijn en bij de normale getuigenverhoren niet.

Verzoeken tot ontslag uit arrest

Het zal zonder meer duidelijk zijn dat bij het indienen van deze verzoeken een belangrijke taak voor de raadsman is weggelegd. Tijdens het voorlopig onderzoek kan de verdachte weliswaar niet rechtstreeks ontslag uit het arrest verzoeken, maar hij kan wel – desgewenst bijgestaan door zijn raadsman – op grond van art. 8c RZ (13 RLLu) aan de krijgsraad verzoeken een termijn te stellen waarbinnen het arrest moet zijn opgeheven. De krijgsraad moet de verdachte hieromtrent horen en moet dan onverwijld op dit verzoek beschikken.

Na de verwijzing, zolang het onderzoek ter terechtzitting nog niet is aangevangen, kunnen beklaagde of zijn raadsman aan de krijgsraad verzoeken dat beklaagde uit het arrest zal worden ontslagen, dan wel dat dit arrest zal worden verzacht. (art. 31 RZ jo. art. 31a RZ, resp. 34 jo. 34a RLLu). De krijgsraad moet beklaagde op dit verzoek horen wanneer hij het voor de eerste maal heeft ingediend. Herhaalt hij het verzoek, dan behoeft de krijgsraad hem niet meer te horen. Volgens de letter van de wet moet beklaagde alleen worden gehoord wanneer hij verzoekt om opheffing van het arrest. Het systeem brengt echter mee dat dit ook behoort te geschieden wanneer hij zich beperkt tot een verzoek om verzachting ervan. Voorts komt het mij voor dat de krijgsraad niet verplicht is om een beklaagde te horen, die weliswaar voor de eerste maal een dergelijk verzoek indient, maar wiens raadsman dit reeds eerder had gedaan, of nadat reeds eerder om verzachting van het arrest was verzocht. Zulks in verband met het feit dat deze bevoegdheid alternatief is geredigeerd en toekomt aan beklaagde *of* diens raadsman. Het is dus een bevoegdheid die aan de verdediging als zodanig eenmalig is verleend, en niet cumulatief aan beklaagde *en* aan zijn raadsman.

Tijdens het onderzoek ter terechtzitting kunnen beklaagde of zijn raadsman op grond van art. 161 RZ (156 RLLu) aan de Krijgsraad om verzachting of om opheffing van het arrest verzoeken. Wanneer een zodanig verzoek ter zitting wordt ingediend, is het gebruikelijk dat de krijgsraad

---

³⁴) Vgl. Steffen, pag. 181.

zich **direct** in raadkamer terugtrekt en onmiddellijk na de beraadslaging hieromtrent zijn beslissing aan beklaagde mededeelt.

Het pleidooi

Art. 181 RZ (176 RLLu) verklaart de beklaagde en zijn raadsman bevoegd om na voorlezing van de vordering door het OM, het woord te voeren (RZ) respectievelijk daarop te antwoorden (RLLu). Dit artikel betreft dus het pleidooi. Mocht het onderzoek daarna nog worden voortgezet, dan geeft art. 182 RZ (177 RLLu) aan de raadsman de bevoegdheid nogmaals het woord te voeren. Dit laatste artikel lijkt niet geheel juist geredigeerd. Beter ware geweest wanneer deze bevoegdheid aan „de „beklaagde en diens raadsman" zou zijn verleend. Het kan niet de bedoeling van de wetgever zijn geweest om beklaagde hier de mond te snoeren noch om de raadsman hier een zelfstandige bevoegdheid toe te kennen.

Over het pleidooi zou heel veel kunnen worden gezegd³⁵). Men zou het doel van het pleidooi in beschouwing kunnen nemen, de functie ervan in het proces, een en ander binnen het raam van de taak van de raadsman en van diens positie in het strafproces. Uiteindelijk zou men dan uitvoerige beschouwingen kunnen wijden aan de problemen van ethische aard welke hiermede verband houden. Dit zou te ver voeren in een artikel dat in hoofdzaak de wettelijke regeling wil behandelen. Daarom wordt volstaan met enkele opmerkingen. Belangrijk lijkt mij dat de betekenis van het pleidooi niet moet worden overschat. Wanneer men het gehele proces overziet met alle mogelijkheden die de raadsman heeft om de belangen van zijn cliënt te dienen, moet men tot de conclusie komen dat het pleidooi lang niet altijd de meest belangrijke verrichting van de raadsman is. Een te juister tijd ingediend verzoek om ontslag uit arrest of om teruggave van het rijbewijs, een op instigatie van de raadsman aangebrachte correctie in een verklaring welke voor de OC of voor de krijgsraad wordt afgelegd, enz. kan voor de cliënt veel belangrijker gevolgen hebben dan het meer spectaculaire pleidooi ter (openbare) terechtzitting. Wat men in het pleidooi naar voren wil brengen, moet ieder voor zich weten. Wel behoort men zich te realiseren dat een krijgsraad niet kan worden beschouwd als een jury uit de Anglo-Amerikaanse televisiespelen. Een der belangrijkste verschillen is, dat de leden van de krijgsraad het dossier kennen. Zij hebben alle verbalen en verklaringen

---

³⁵) Een aantal kernachtige opmerkingen omtrent het houden van een pleidooi vindt men in het boek „Verdediging in Strafzaken", door Mrs. Aerts, Knoop e.a., Zwolle 1971, pag. 39 e.v., punten (46) t/m (55). Ondanks het feit dat dit boek uitsluitend het commune strafproces behandelt, bevat het voor de raadsman in *militaribus* vele waardevolle aanwijzingen.

reeds voor de zitting grondig bestudeerd. Aan de leden van een jury is dit verboden.

Tenslotte zou ik een enkel punt op het gebied van de ethiek willen aanstippen, omdat hierover onder officieren nog wel eens misverstand bestaat. Het betreft een **aspect** van de positie van de raadsman. De raadsman heeft natuurlijk in de eerste plaats tot taak om de belangen van zijn cliënt te behartigen. Hij blijft echter daarnaast zijn verantwoordelijkheden houden ten opzichte van de gemeenschap. De karakteristiek van TRAPMAN³⁶⁾ mag dan wellicht niet volmaakt zijn, er blijkt toch wel duidelijk uit dat de raadsman zich niet volkomen met de positie van zijn cliënt mag identificeren. Dit impliceert onder meer dat hij zich voor wat betreft het mogen spreken van onwaarheid in een totaal andere positie bevindt dan zijn cliënt. Laatstgenoemde mag onwaarheid spreken op grond van de algemeen aanvaarde regel dat niemand verplicht is om aan zijn eigen veroordeling mee te werken. Voor de raadsman geldt dit maar tot op zekere hoogte. Mijns inziens is deze niet verplicht altijd de gehele waarheid te spreken (hij kan bijv. bepaalde punten niet aanroeren), maar hij mag nooit zo ver gaan dat hij onwaarheid spreekt.

Overige in de wet genoemde bevoegdheden

Ingevolge art. 30, lid 1 RZ (33,1 RLLu) is de raadsman bevoegd de beklaagde bij te staan tijdens de verschillende processuele handelingen die moeten plaats vinden wanneer bij de verwijzing voorlopig arrest is toegepast of gehandhaafd. Het tweede lid van dit artikel staat hem toe zijn cliënt eveneens bij te staan tijdens de procedures betreffende bekrachtiging of verlenging van het arrest door de Krijgsraad. Het valt op dat ook hier weer ten onrechte wordt gesproken van de „verdachte en zijn „raadsman” in plaats van „beklaagde en zijn raadsman”.

Art. 119 der beide Rechtsplegingen verleent de raadsman een bevoegdheid die als een verplichting is geredigeerd. De raadsman blijft met de verdediging belast wanneer zijn cliënt wegens wangedrag ter terechtzitting door de krijgsraad uit de gehoorzaal is verwijderd.

Art. 157 RZ (149 RLLu) geeft beklaagde en zijn raadsman de bevoegdheid om ter terechtzitting woordelijke lezing van alle stukken te eisen. Wordelijke lezing van het een of ander kan immers pas achterwege blijven indien eenparig mocht worden begrepen dat dit zonder nadeel zou kunnen geschieden en de beklaagde en diens raadsman daarmee instemen. Een verstandig raadsman zal niet licht van deze bevoegdheid, die tot veel tijdverlies aanleiding zou geven, gebruik maken. Het is echter goed om te weten dat men op grond van dit artikel voorlezing van een bepaald stuk of van een bepaalde passage uit een stuk kan verlangen.

³⁶⁾ Vgl. Mr. J. M. van Bemmelen, *Strafvordering*, zesde druk, 's-Gravenhage 1957, pag. 132-133.

Ingevolge art. 168 RZ (163 RLLu) is beklaagde bevoegd aan de krijgsraad te verzoeken bepaalde getuigen en/of deskundigen te doen dagvaarden of oproepen. Hij mag hen ook zelf dagvaarden of oproepen. Tenminste tweemaal 24 uren voor de dag der terechtzitting moet hij hieromtrent aan de fiscaal schriftelijk opgave doen. Hoewel de wet dit niet uitdrukkelijk vermeldt, moet op grond van het derde lid van dit artikel worden aangenomen dat een en ander ook door de raadsman kan geschieden. Deze bepaling houdt immers in dat beklaagde, of zijn raadsman, bevoegd is de vraagpunten die hij verlangt dat worden gesteld, op te geven. Het lijkt minder juist dat deze bevoegdheid alternatief is gesteld. Beter ware geweest indien de bevoegdheid cumulatief zou zijn verleend aan beklaagde *en* zijn raadsman.

Art. 172a RZ (167a RLLu) geeft in het laatste lid aan beklaagde of diens raadsman de bevoegdheid een schorsing uit te lokken, door niet toe te staan dat het onderzoek onmiddellijk wordt voortgezet nadat een vordering van het OM tot wijziging van de tenlastelegging door de krijgsraad is toegewezen. Hierbij kan worden opgemerkt dat het hanteren van deze bevoegdheid in vele gevallen niet meer zou zijn dan het voeren van een chicanes – en dus verwerpelijke – verweer.

Art. 181 RZ (176 RLLu) geeft beklaagde en zijn raadsman – op straffe van nietigheid – de bevoegdheid om het laatste te spreken.

De bevoegdheid van de raadsman om namens zijn cliënt *appel* in te stellen (art. 211 RZ, 212 RLLu) werd reeds vermeld, evenals de bevoegdheid welke art. 8c RZ (13 RLLu) toekent aan de verdachte die zich veertien dagen in voorlopig arrest bevindt, om aan de krijgsraad te verzoeken een termijn te stellen waarbinnen een beschikking tot verwijzing moet zijn genomen.

Tenslotte zij nog gewezen op art. 231 RZ (232 RLLu), op grond van welk artikel de raadsman toegang wordt verleend tot de beklaagde die zich in voorlopig arrest bevindt, om met deze te spreken over de gronden waarop de *OC* onbevoegd zou zijn als zodanig op te treden. Dit artikel heeft in 1965 veel van zijn betekenis verloren – zo men al moet aannemen dat het thans nog enige betekenis heeft –, nu op grond van art. 20 RZ (24 RLLu) het vrije verkeer tussen raadsman en beklaagde (die zich in voorlopig arrest bevindt) steeds is toegelaten. Het handhaven van deze bepaling zou slechts te verklaren zijn wanneer moet worden aangenomen dat op dit punt beperking van het vrije verkeer tussen raadsman en beklaagde nimmer is toegestaan. Vermoedelijk had het artikel echter moeten vervallen.

Slotopmerkingen

Behoudens de hiervoor behandelde – op de Rechtsplegingen berustende – bevoegdheden, moet worden aangenomen dat nog bevoegdheden

bestaan welke kunnen worden ontleend aan andere wetten, die in het militaire strafproces analogisch worden toegepast. Een voorbeeld hiervan is de bevoegdheid van „elke belanghebbende” om op te komen tegen toepassing van art. 27, lid 2 van de Wegenverkeerswet. Op grond van deze bepaling is het OM bevoegd een door een opsporingsambtenaar ingevorderd rijbewijs onder zich te houden totdat de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan.

Op het bezwaarschrift moet de belanghebbende, desgewenst bijgestaan door zijn raadsman, door het gerecht in feitelijke aanleg binnen welks rechtsgebied het feit werd gepleegd, worden gehoord (art. 27, lid 5). In *militaribus* zal onder dit gerecht wel de relatief competente krijgsraad moeten worden begrepen³⁷).

In de praktijk is contact met de fiscaal omtrent teruggave van het rijbewijs en omtrent een aantal andere kwesties, zoals het al dan niet intrekken of wijzigen van de beschikking tot verwijzing, het al dan niet toepassen van voorlopig arrest en de vorm daarvan, de executie van de straf, enz., hoewel niet berustend op de wet, zo gebruikelijk en dikwijls zo wenselijk, dat het welhaast als een bevoegdheid van de raadsman kan worden aangemerkt.

Maart 1972

---

³⁷ Interessant is de vraag hoever de analogie kan worden doorgetrokken. Wat zou het HMG doen wanneer een belanghebbende of de fiscaal (AM) op grond van art. 27, lid 5 een cassatieberoep zou instellen tegen een beschikking van de Krijgsraad? Op grond van analogische wetstoepassing zou het hof dit beroep kunnen behandelen als **zijnde** het hoogste militaire rechtscollege. Anderzijds staat het woord „cassatie” wel erg nadrukkelijk in het artikel vermeld en . . . het militaire strafproces kent de cassatie niet. Wellicht zou het hof zich onbevoegd verklaren en de zaak in handen stellen van de Hoge Raad. Dat zou een fraaie oplossing zijn. Omdat echter de kans bestaat dat het hof de partij die het beroep heeft ingesteld, niet ontvankelijk zou verklaren in haar vordering, zou men in overweging kunnen nemen een zodanig beroep rechtstreeks bij de HR in te stellen. Hoe dan ook, het is te hopen dat de praktijk hier een aanvaardbare oplossing vindt, want het kan nooit de bedoeling van de wetgever zijn geweest om de militaire **justiciabele** tussen schip en ka te laten vallen.

Invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht

Enig commentaar van een commandant

door

R. H. POST, kapitein-luitenant ter zee

„Discipline berustend op vrees, kan nooit een „hechte basis zijn, zeker niet in een Nederlandse „militaire organisatie, waarin men wil begrijpen „en niet blindelings meegaan **terwille** van een „mysterieuze stok achter de deur”.
(Niet Hij, maar Gij, 1940-1942).

Bij de argumentering van zijn pleidooi vóór de invoering van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht, gaat de schrijver* m.i. teveel uit van een theoretische of wetstechnische benadering van het probleem (een probleem dat ik niet zie). Gaarne wil ik trachten, als leek op het rechtsgebied, doch als praktische gezagsdrager en tot straffen bevoegde meerdere, vanuit deze positie enig commentaar te geven.

Anders dan de schrijver, ben ik tegenstander van de invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht. Teneinde zinnig commentaar te kunnen leveren, wil ik eerst uiteenzetten, hoe door mij de functie en inhoud van het militaire tuchtrecht wordt geïnterpreteerd.

De functie van het tuchtrecht

Hierover is zeer veel geschreven en gediscussieerd en vaak wordt onderscheid gemaakt tussen de functie in vreedstijd en de functie in oorlogstijd. Mijns inziens bestaat slechts één militair tuchtrecht, waarbij slecht in onderdelen onderscheid kan worden gemaakt tussen oorlog en vrede. Tucht is ondermeer een vorm van opvoeding tot een bepaald doel (VGVK 12, blz. 3), tucht is tevens de bereidheid zich te onderwerpen aan regels, normen en opdrachten, gesteld of gegeven door het bevoegd gezag. Tucht is dus min of meer tweeledig nl. enerzijds de bereidheid zich te onderwerpen aan de regels en normen en anderzijds het opvoeden naar die onderwerping, een onderwerping die noodzakelijk is om iedere (scheeps)-organisatie te doen functioneren en specifiek een militaire scheepsorganisatie (zie ook MRT LXV no. 2 blz. 65 e.v.).

---

*) Hier wordt kennelijk bedoeld op de bijdrage van Mr. G. L. Coolen, afgedrukt in de februari aflevering van deze jaargang, blz. 71 e.v. (Red.)

De inhoud van het tuchtrecht

Het tuchtrecht is geregeld in een aantal wettelijke regelingen en uitvoeringsbepalingen en geeft de militaire gezagsdrager de beschikking over een aantal sancties, teneinde de opvoeding tot de bereidheid tot onderwerping mogelijk te maken, alsmede de overtreding van gestelde regels te kunnen bestraffen.

Voorwaardelijke veroordeling

Zoals reeds gesteld, geloof ik niet in de noodzaak van invoering van het instituut van voorwaardelijke veroordeling in het tuchtrecht. Echter niet om dezelfde redenen als de commissie Lagerwerff. Het zijn niet de argumenten, gecompliceerdheid van de tuchtregeling of overplaatsing van betrokkene of tuchtrechter, noch de tenuitvoerlegging die mij tot dit oordeel brengen.

De redenen voor afwijzing van invoering van het instituut van voorwaardelijke veroordeling liggen meer in de praktische sfeer, in de sfeer van doelmatigheid en noodzaak.

Schrijver van het artikel stelt dat invoering van het instituut een **verrijking** van het militair tuchtrecht zou betekenen, waardoor de commandant beter dan thans in staat zou zijn, de op te leggen straf te „individualiseren”, te snijden op de maat van de individuele overtreder. Als ik dit argument toets aan het motto van dit commentaar of aan de door mij gegeven interpretatie van de inhoud en de functie van het tuchtrecht, dan rijst bij mij de vraag of de voorwaardelijke bestraffing dan wel zo'n verrijking van het tuchtrecht is. Ik geloof van niet. Ik zie voldoende mogelijkheden in het huidige tuchtrecht om de straf op maat te snijden, en zeker als het sanctiestelsel wordt aangevuld met geldboetes, zoals reeds wordt overwogen. Immers, een groot aantal van de aan de commandant voorgelegde rapporten betreft te laat komen, niet voldoende dienstijver betrachten en dergelijke zaken. Naast de persoonlijke toespraak zal m.i. de mogelijke oplegging van geldboetes een heilzame invloed hebben op het gedragspatroon van de militair ten aanzien van deze plichtsverzuimen, vooral ook omdat het rechtstreeks verband tussen gemiste of verzuimde werkuren en financiële sancties direct aanwijsbaar is.

Schrijver stelt, dat het instituut van voorwaardelijke straf aan de commandant de gelegenheid geeft een zware straf op te leggen als onderstreping van de ernst van het feit, **doch** de niet ten uitvoerlegging aan voorwaarden te verbinden en op die manier rekening houden met 's mans persoonlijke omstandigheden. Dit druist rechtstreeks in tegen mijn persoonlijke rechtsgevoel. Een strafoplegger heeft altijd, en moet nu ook nog steeds, bij de bepaling van de strafmaat rekening moeten houden met alle omstandigheden dus ook met 's mans persoonlijke omstandig-

heden. Hij kan en moet m.i. deze consideratie in de omschrijving van de strafreden tot uitdrukking brengen. Uit de argumentering van de schrijver proef ik een voorkeur voor een vastgepend sanctiestelsel (feit a – sanctie a, feit b – sanctie b etc.) terwijl de voorwaardelijke niet-ten-uitvoerlegging wordt gebruikt om variatie toe te passen naar gelang de omstandigheden. Dit is m.i. in strijd met het doel van het tuchtrecht, nl. het opvoeden naar de bereidheid enz. In verband hiermede moet ook niet worden onderschat de „kabar-angin”^{*} aan boord. De uitgedeelde straf met omschrijving van strafreden en de redenen waarom de straf eventueel licht of zwaar is uitgevallen, is in de kortst mogelijke tijd over het gehele schip bekend. Het nut van een voorwaardelijke bestraffing zie ik in dit verband dan ook niet. Tot slot nog enkele praktische bezwaren tegen het instituut van voorwaardelijke bestraffing.

Invoering van voorwaardelijke veroordeling zou een groot aantal begeleidend maatregelen met zich brengen, die wel zeer goed zouden moeten worden overwogen en uitgewerkt.

Moet de proeftijd zich ook uitstrekken tot na een overplaatsing? Momenteel is het zo, dat vaak een „moeilijk geval”, veel gestraft en met slechte beoordeling, op een nieuwe plaatsing wordt toegesproken en met een schone lei kan beginnen. Uit ervaring weet ik dat deze procedure, hoewel niet altijd, toch vaak succes heeft. Komt de man echter met een voorwaardelijke straf en een nog lopende proeftijd aan boord, dan wordt het een ander geval, immers de voorwaarde is dat hij geen enkel tuchtvergrijp zal begaan (art. 3 VAN COOLEN).

Moet de beoordelaar rekening houden met de opgelegde straf of met de tenuitvoergelegde straf bij het beoordelen van het gedrag en de militaire aard en eigenschappen?

Hoewel slechts een klein gedeelte van de opgelegde straf tenuitvoerwordt gelegd, komt toch de volledige, zware, straf op 's mans straffenstaat terecht (14 dagen verzuwaard arrest waarvan 13 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van x maanden, staat toch heel anders dan 1 dag verzuwaard arrest (bijzondere omstandigheden in aanmerking genomen). Ook hier zouden begeleidend regels moeten worden gesteld.

Ik hoop dat voorgaande argumenten de schrijver nogmaals aan het denken zullen zetten, en mogelijk ook aan andere commandanten commentaar zullen ontlokken.

---

^{*}) „kabar” = bericht; „angin” = wind; „kabar-angin” = gerucht.

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 3 mei 1972

President: Mr. R. Prins (wnd.); *Leden:* A. Bons, kolonel der mariniers en W. F. Barbás, kapitein-luitenant ter zee;
Raadsmán: luitenant ter zee der 2e klasse OC R. P. Simonis.

Beklaagde had, als bestuurder van een auto, daarmede op het terrein van het Marine Vliegkamp Valkenburg tegen een plaatijzeren rijwielstalling gereden en een zich aldaar bevindende hoeveelheid bouwmaterialen (gietijzeren pijpstukken) vernield. Beklaagde had van deze aanrijding geen melding gemaakt.

Veroordeling wegens het opzettelijk nalaten van het doen van een mededeling waarvan de verzwijging het belang van de staat kan schaden en het in gevaar brengen van de veiligheid op de weg op een voor het militair verkeer openstaande weg.

(W.M.Sr. art. 132 en 165)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.S.G., geboren 7 oktober 1951, marinier der 1e klasse, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 28 februari 1972 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

1 dat hij, dienende als marinier der 1e klasse bij de Zeemacht, op „of omstreeks 11 december 1971 te ongeveer 18.00 uur te Katwijk „opzettelijk heeft nagelaten aan de overheid een mededeling te doen „waarvan de verzwijging het belang van de dienst of van de staat kan „schaden, hebbende hij immers alstoen aldaar niet gemeld dat hij met een „door hem bestuurd motorrijtuig schade had toegebracht aan een op het „terrein van het marinevliegkamp Valkenburg nabij het Dornier of „zich bevindende, aan de Staat der Nederlanden toebehorende rijwielloods „en aan aldaar zich bevindende bouwmaterialen, bestemd voor de „verbouwing cq. reparatie op genoemd vliegkamp aanwezige gebouwen; „of, zo het vorenstaande onder 1e niet tot zijn veroordeling mocht „leiden:

„dat hij dienende als marinier der 1e klasse bij de Zeemacht, op of „omstreeks 11 december 1971 te ongeveer 18.00 uur te Katwijk als be- „stuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, na een ongeval, „ontstaan als gevolg van botsing, aan- of overrijding met dat motorrijtuig „op de voor het militair verkeer openstaande weg, Het Dornierhof, ge-

„leggen op het terrein van het marinevlieggkamp Valkenburg op welk „terrein de bepalingen van de Wegenverkeerswetgeving van kracht zijn „verklaard door de commandant, waarbij schade werd toegebracht aan „een langs die weg staande rijwielloods en een zich aldaar bevindende „stapel stenen toebehorende aan een of meer anderen dan aan hem, „beklaagde, zijnde die ander of anderen niet-inzittende(n) van dat door „hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig, is doorgereden of weggereden „vóórdát de identiteit van dat motorrijtuig of van degene die tijdens dat „ongeval het motorrijtuig bestuurde, behoorlijk was kunnen worden „vastgesteld;

„2e. dat hij, dienende als marinier der 1e klasse bij de Zeemacht, op of „omstreeks 11 december 1971 te ongeveer 18.00 uur te Katwijk, als „bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, daarmee „rijdende over de op het terrein van het marinevlieggkamp Valkenburg „gelegen voor het militair verkeer openstaande weg, het Dornierhof, op „welk terrein de bepalingen van de Wegenverkeerswetgeving van kracht „zijn verklaard door de commandant van voornoemd vlieggkamp, on- „voorzichtiglijk is op- of aangereden tegen, althans niet heeft voorkomen, „dat het door hem bestuurde voertuig is gebotst tegen een voor hem, „beklaagde, aan de rechterzijde van die weg staande rijwielloods en ver- „volgens tegen een zich daar bevindende stapel stenen, door welke „gedraging van hem, beklaagde, de veiligheid op die weg alstoen aldaar „in gevaar werd gebracht, althans – naar redelijkerwijze was aan te „nemen – in gevaar kon worden gebracht”;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde onder 1e primair en onder 2e ten laste gelegde;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is dat de in de tenlaste-
legging, onder 1e primair, voorkomende zinsnede „bestemd voor de „verbouwing c.q. reparatie op genoemde vlieggkamp aanwezige gebou- „wen” ten rechte dient te luiden „bestemd voor de verbouwing c.q. „reparatie van op genoemd vlieggkamp aanwezige gebouwen” en zulks als een kennelijke schrijffout beschouwt, wordende de beklaagde hierdoor niet in diens verdediging geschaad;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard :

G.S.G., oud 20 jaar, als *beklaagde*:

dat hij op 11 december 1971, dienende als marinier der eerste klasse in werkelijke dienst bij de Zeemacht, te ongeveer 18.00 uur, als bestuurder van zijn vierwielig motorrijtuig, merk Volkswagen, reed over het Dornierhof van het marinevlieggkamp Valkenburg te Katwijk, aan de rechter zijde van de rijbaan; dat hij, terwijl hij reed, een ogenblik niet op de weg lette en, toen hij weer opkeek, zag dat hij te veel naar rechts was gegaan en recht op een bij gebouw D 14, aan de rechter zijde van de weg, het Dornierhof, staande rijwielloods aanreed; dat hij vervolgens met de rechter voorzijde van zijn auto tegen de golfplaatijzeren zijkant van be-

doelde rijwielloods aanreed; dat hij, uit de auto geklommen, zag dat er schade was toegebracht aan de rijwielloods en dat een stapel stenen was omgevallen; dat hij vervolgens opzettelijk heeft nagelaten aan de Officier van de Wacht of aan de Koninklijke Marechaussee mededeling te doen van de schade welke hij met het door hem bestuurde motorrijtuig had toegebracht aan bedoelde, op het terrein van genoemd **marinevliegekamp** staand, aan de Staat der Nederlanden toebehorende rijwielloods en aan bedoelde aldaar zich bevindende bouwmaterialen, bestemd voor verbouwing of reparatie van op genoemd vliegekamp aanwezige gebouwen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P 209/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Valkenburg te Katwijk, gesloten op 27 december 1971, opgemaakt door G. Aandewiel, eerste verbalisant en M. Th. M. van Hooijdonk, tweede verbalisant, respectievelijk **wachtmeester** der eerste klasse en marechaussee der eerste klasse – opsporingsambtenaar – der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

1. *als relaas van verbalisanten:*

dat zij op 13 december 1971 een onderzoek hebben ingesteld, nadat zij bericht ontvangen hadden dat op het Dornierhof, ter hoogte van gebouw D 14 op het Marine Vliegekamp Valkenburg te Katwijk schade was aangebracht aan onder andere bouwmaterialen; dat zij op genoemde datum ter plaatse aangekomen zagen: dat het Dornierhof voor het militair verkeer is opengesteld en gelegen op het terrein van het Marinevliegekamp Valkenburg in de gemeente Katwijk, dat aan de zuidwestelijke zijde van het Dornierhof, ter hoogte van gebouw D 14, een van hoekijzer en golfplaat vervaardigde aan de Staat der Nederlanden toebehorende rijwielloods stond waarvan één der hoekijzers was verbogen, terwijl een golfplaat aan de bovenzijde van het hoekijzer was afgescheurd en aan de onderzijde was gedeukt, dat tussen de rijbaan van het Dornierhof en bedoelde rijwielloods een aantal gietijzeren pijpstukken lagen, waarvan een groot aantal was vernield, dat onmiddellijk ten zuidoosten van bedoelde rijwielloods een tas met rode bouwstenen stond waarvan een gedeelte ondersteboven en gedeeltelijk vernield op het wegdek lag; dat in de desbetreffende „orders van blijvende aard” van de commandant van het Marine Vliegekamp Valkenburg te Katwijk onder meer is bepaald, dat op dit Marine Vliegekamp de bepalingen van de **Wegenverkeerswetgeving** van kracht zijn;

2. *als op 13 december 1971 aan verbalisanten afgelegde verklaring van Jan de Boer:*

dat hij uitvoerder is bij de Wassenaarse Bouwmaatschappij N.V. te Wassenaar; dat hij momenteel werkzaam is aan de verbouwing van de gebouwen D 13, D 14 en D 15 van het Marinevliegekamp Valkenburg; dat hij als uitvoerder verantwoordelijk is voor de gang van zaken bij de ver-

bouwing van genoemde „D” gebouwen; dat hij een hoeveelheid voor de verbouwing noodzakelijke bouwmaterialen heeft geplaatst naast de rijbaan op het gras voor genoemde D gebouwen; dat de aldaar geplaatste bouwmaterialen eigendom zijn van de Wassenaarse Bouwmaatschappij N.V.; dat, toen hij op 10 december 1971, omstreeks 17.00 uur, langs bedoelde bouwmaterialen liep, hij zag, dat alles er normaal en onbeschadigd bij stond; dat toen hij vanmorgen – 13 december 1971 –, omstreeks 07.00 uur, weer bij de „D” gebouwen kwam, hij zag dat er aanzienlijke schade was toegebracht aan de voor gebouw D 14 staande bouwmaterialen, totaal bedragende f 385,89; dat hij geen idee heeft wie de schade, welke aan hem niet werd gemeld, heeft veroorzaakt;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorgeschreven bewijsmiddelen, wordende elk dezer slechts gebezigd ten bewijze van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft, wettig en overtuigend bewezen acht, telkens met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde onder 1e primair en onder 2e is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen: [1 primair en 2 – Red.];

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde onder 1e primair meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde respectievelijk dient te worden gekwalificeerd als:

1. „Als militair opzettelijk nalaten aan de bevoegde overheid een *mede*„deling te doen waarvan de verzwijging het belang van *de staat* kan schaden”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 132, eerste lid, Wetboek van Militair Strafrecht;

2. „Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon zich op „een voor het militair verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de „veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 165 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot 2 geldboeten, resp. f 150, – en f 40, – , subs. 15 en 4 dagen hechtenis – Red.].

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 3 mei 1972

President: Mr. R. Prins (wnd.); *Leden:* A. Bons, kolonel der mariniers en W. F. Barbas, kapitein-luitenant ter zee.

Als bestuurder van een auto zijn voertuig niet tijdig tot stilstand gebracht toen de voor hem rijdende auto plotseling moest stoppen.

Het beroep op afwezigheid van alle schuld omdat de wielen van de auto, van beklaagde zich tijdens het remmen bevonden en doorgleden op de witte strepen van een voetgangsoversteekplaats, terwijl de weg nat was, verworpen omdat men binnen de bebouwde kom steeds bedacht moet zijn op veranderingen in het wegdek.

(R.V.V. art. 42 (2))

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.J.K., geboren 26 april 1938, korporaal-timmerman, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Geziende dagvaarding d.d. 5 april 1972 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 11 februari 1972 te ongeveer 19.40 uur te „Den Helder, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, personen- „auto, daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande „weg, de Brakkeveldweg, niet in staat is geweest zijn voertuig tot stil- „stand te brengen binnen de afstand waarover hij de weg kon overzien „en waarover deze vrij was, zijnde hij immers met dat door hem be- „stuurde voertuig gebotst tegen een zich voor hem bevindend ander „vierwielig motorvoertuig (bestelauto)“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, no. P. 83/72, gesloten op 24 februari 1972 en opgemaakt door L. H. Muyres, eerste verbalisant en Th. J. Schooneman, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester der eerste klasse en marechaussee der eerste klasse — opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee —, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als *relaas van verbalisanten:*

dat zij op 11 februari 1972 een onderzoek hebben ingesteld naar een verkeersongeval dat op genoemde datum, omstreeks 19.40 uur, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Brakkeveldweg te Den

Helder, ter hoogte van perceel no. 100 binnen de bebouwde kom dier gemeente, plaatsvond;

2. als op 11 februari 1972 aan verbalisanten afgelegde verklaring van H.J.K., geboren te Harderwijk op 27 april 1938, als korporaal-timmerman dienende bij de Koninklijke Marine met marinenummer 11640, beklaagde:

dat hij op 11 februari 1972, omstreeks 19.40 uur, als bestuurder van een vierwielige personenauto, merk NSU, voorzien van het kenteken 30-66-PH, reed over de Brakkeveldweg te Den Helder, komende uit de richting van de Violenstraat en gaande in de richting van de Crocusstraat, met een snelheid van ongeveer 40 kilometer per uur; dat toen voor hem een Ford-busje reed, voorzien van het kenteken 99-52-SJ; dat vóór bedoeld busje, in dezelfde rijrichting, een personenauto reed, welke tijdig en op duidelijk zichtbare wijze naar links richting aangaf om de richting van de Anemoonstraat op te gaan; dat hij op een gegeven moment zag, toen hij de kruising Brakkeveldweg – Sluisdijkstraat te Den Helder naderde, dat de bestuurder van bedoeld busje, waarachter hij was blijven rijden, diens voertuig afremde, waarna dat busje nagenoeg direct tot stilstand kwam; dat hij toen zijn auto niet tot stilstand kon brengen, binnen de afstand waarover de weg vrij en te overzien was en met de voorzijde van zijn auto tegen de achterzijde van bedoeld busje gleed;

3. als op 11 februari 1972 aan verbalisanten afgelegde verklaring van Geert Oosterbeek, getuige:

dat hij op 11 februari 1972, omstreeks 19.30 uur, als bestuurder van een Ford Transit, voorzien van het kenteken 99-52-SJ, over de Brakkeveldweg te Den Helder reed, komende uit de richting van de Violenstraat en gaande in de richting van de Crocusstraat, met een snelheid van ongeveer 40 kilometer per uur; dat vóór hem een bestuurder van een personenauto reed, welke tijdig richting naar links aangaf, teneinde linksaf te gaan in de richting Anemoonstraat; dat, doordat laatstbedoelde bestuurder diens voertuig afremde, hij eveneens de door hem, Oosterbeek, bestuurde auto moest afremmen; dat hij vervolgens, toen hij stilstond, aan de achterzijde van de door hem bestuurde auto, een harde dreun voelde en tevens glaserinkel hoorde; dat hij, toen hij was uitgestapt en naar de achterkant van zijn auto liep, zag, dat de bestuurder van een personenauto, merk NSU, voorzien van het kenteken 30-66-PH, tegen de achterzijde van zijn auto was gereden;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 11 februari 1972;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Overtreding van een gedragsregel vastgesteld bij artikel 49, tweede lid,

„reglement verkeersregels en verkeerstekens”, strafbaar gesteld bij artikel 139, eerste lid, Reglement Verkeersregels en verkeerstekens;

Overwegende, dat beklagde ten processe heeft gesteld, zoals in de notulen ter terechtzitting weergegeven, zakelijk gerelateerd, dat, toen hij, op tijd en plaats als ten laste gelegd, de door hem bestuurde auto afremde, deze onder normale omstandigheden tijdig tot stilstand had kunnen komen; dat hij echter op bedoeld moment met de wielen van die auto op de witte platen (strepen) van een ter plaatse aanwezige voetgangersoversteekplaats reed, waarop hij niet kon voorkomen dat de door hem bestuurde auto, mede doordat die witte platen tengevolge van een regenbui nat en glad waren geworden, tijdens het remmen doorgleed en niet tijdig tot stilstand kon komen;

Overwegende, dat de Krijgsraad het hierboven door beklagde aangevoerde verweer opvat als te zijn een beroep op afwezigheid van alle schuld terzake van het hierboven bewezen verklaarde;

Overwegende te dien aanzien, dat verbalisanten verklaren dat de Brakkeveldweg is gelegen binnen de bebouwde kom van de gemeente Den Helder;

Overwegende, dat het voorschrift van artikel 49, lid 2, Reglement Verkeersregels en verkeerstekens tevens met zich medebrengt dat de bestuurder van een motorrijtuig als het onderhavige, zeker indien hij, zoals beklagde in casu, een kruispunt nadert, bedacht moet zijn op veranderende verkeerssituaties; dat voorzichtigheid te meer geboden is indien, zoals in het onderhavige geval, het wegdek nat is en binnen de bebouwde kom, alwaar men kan verwachten dat veranderingen in het wegdek, zoals een voetgangersoversteekplaats in casu, zijn aangebracht, wordt gereden;

Overwegende, dat de Krijgsraad derhalve van oordeel is, dat beklagdes beroep op afwezigheid van alle schuld moet falen;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 40,—, subs. 4 dagen hechtenis — Red.]

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 2 maart 1972

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Majoor W. J. Esseveld en Kapitein W. L. Groenendaal;

Raadsman: Mr. K. Langelaar.

(1) Als militair opzettelijk tegen een meerdere het in art. 261 van het Wetboek van Strafrecht omschreven misdrijf plegen: in de „Soldatenkrant” de eer en goede naam van 2 generaals aangerand door tenlastelegging van een bepaald feit.

(2) Door een geschrift de tucht onder de krijgsmacht trachten te ondermijnen (eveneens door een publicatie in de „Soldatenkrant”).

Het aangevoerde beroep op het algemeen belang afgewezen op grond van het grievende karakter van het geschrevene.

Twee weken gevangenisstraf en ontslag uit de militaire dienst met ontzegging van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

(W.M.Sr. art. 23, 76, 111, 147; W.Sr. art. 261).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.S., dpl. sld., geboren 11 januari 1947, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op een dag in of omstreeks de maand december 1971 te Nieuwersluis, althans te Amsterdam, „in elk geval in Nederland,

„1e. primair:

„opzettelijk de eer of goede naam van zijn meerderen, de **Generaal** „Majoor F. J. G. Brackel en de Brigade-Generaal J. C. M. Smits, heeft „aangerand door tenlastelegging – ten aanzien van ieder van de genoemde „generaals – van een bepaald feit, met het kennelijk doel om daaraan „ruchtbaarheid te geven, terwijl zulks is geschied door middel van een „geschrift, hetwelk in meerdere exemplaren is verspreid, hebbende be- „klaagde toen aldaar willens en wetens de eer en goede naam van genoemde „generaals aangerand door in een geschrift, wat, naar hem bekend „was, in meerdere exemplaren zou worden en is verspreid, namelijk in de „„Soldatenkrant” nummer 15, een uitgave van de Bond voor Dienstplichtigen, welke als bijlage is gevoegd bij proces-verbaal nr. P. 1/72 van de „Koninklijke Marechaussee, Brigade Utrecht, in een daarin voorkomend „– van zijn hand afkomstig – artikel onder het hoofd „Bericht uit „„Nieuwersluis” willens en wetens de navolgende feiten met betrekking „tot eerdergenoemde generaals bekend te maken, vervat in de volgende „zinnen:

„„Vlak na ons kwam er een garde Jager aan, uit Schaersbergen. Die is „„gestraft door generaal Smits (juist, van al die strafoverplaatsingen). Hij „„had prakties geen straflijst, maar kreeg toen 8 dagen verzwaaard. Liep „„toen 2 keer in hetzelfde weekend weg. De 8 dagen verzwaaard wegens „te „„„„„traag uitvoeren van orders en het door zand slepen van zijn Mach”. „„„„„Is verneukt door een dienstplichtig sergeant. Smits heeft hem toen 3

„„maanden gegeven. Er werd gezegd dat hij beter niet in beklag kon gaan,
„„dat hielp toch niet. Dus: afhouden van beklag.

„„Dus: wat is de generaal toch wetsgetrouw . . .”

„en:

„„De vijfde tuchtklasser zit hier al langer. Zijn generaal is Brackel, de
„„territoriaal bevelhebber Zuid. Ook hij wist niet precies waarom. En
„„ook tegen hem hadden ze gezegd dat hij niet in beklag kon gaan. Deze
„„tuchtklasser wilde eigenlijk wel eens weten waarom hij gestraft was.
„„Hij vroeg dus of hij zijn straflijst mocht zien. Dat mag natuurlijk, want
„„daar heeft iedere soldaat recht op. Maar wat werd er gezegd? Eerst
„„moest men weten waarvoor hij het nodig had. Daarna kreeg hij te ho-
„„ren, dat ze dit liever niet toestonden „om hem tegen zichzelf te be-
„„„schermen". Gelul, natuurlijk”.

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling kan of
„mocht volgen,

„subsidiar:

„dat hij toen aldaar opzettelijk zijn meerderen, de Generaal-Majoor
„F. J. G. Brackel en de Brigade-Generaal J. C. M. Smits, in het openbaar
„door een geschrift heeft beledigd of beschimpt, door toen aldaar willens
„en wetens in een geschrift waarvan hij wist, dat dit in het openbaar in
„meerdere exemplaren zou worden en is verspreid, namelijk in de hier-
„voor, in het primair tenlastegelegde, genoemde Soldatenkrant, nummer
„15, voormelde meerderen een feit of feiten ten laste te leggen, als hiervoor
„primair omschreven;

„2e. door middel van een in meerdere exemplaren onder de militairen
„verspreid geschrift, te weten het decembernummer 1971 van de Soldaten-
„krant, uitgave van de Bond van Dienstplichtigen, hetwelk als bijlage is
„gevoegd bij proces-verbaal 1/72 van de Koninklijke Marechaussee, Bri-
„gade Utrecht, waarin een van zijn hand afkomstig artikel onder het
„hoofd „Bericht uit Nieuwersluis" voorkomt, inhoudende onder meer de
„navolgende zinsneden:

„„Uiteindelijk werd hij (Kempers) voor drie maanden naar Nieuwersluis
„gestuurd, omdat hij niet onmiddellijk was opgestaan toen de een of an-
„dere sergeant dat zei. Kempers ging in beklag en kwam terecht bij het
„„Hoog Militair Gerechtshof.

„„Hij zei, dat hij altijd goed zijn best had gedaan. Daar had zijn comman-
„„dant, de Kapitein A. S. P. de Groot, een antwoord op: hij deed alleen
„„zijn best omdat hij bang was naar Nieuwersluis te worden gestuurd.
„„Kempers was werkzaam op de administratie. Zijn SMA had toen een
„„briefje geschreven voor het gerechtshof. Daarin stond dat hij erg tevre-
„„den over Kempers was. Maar wat zei toen Kapitein de Groot („onder
„„„ede⁹⁾? Dat het onjuist was, en dat de SMA tegen hem gezegd had dat
„„hij er spijt van had. Later zei de SMA tegen Kempers dat hij zoiets
„„nooit tegen de Kapitein had gezegd. „Onder ede" noemen ze dat bij het

„„leger! Om goede voorbeelden te stellen sturen de generaals zo af en toe „„ns iemand naar Nieuwersluis. Dat houdt de schrik er wel in, denken ze. „„Kempers is getrouwd en krijgt nu maar 2/3 van zijn kostwinnersvergoeding en geen wedde! De soldaten die in de tuchtklasse komen zijn ook „„helemaal niet super-negatief of zo (dan keuren ze je wel af). Je zit in „„Nieuwersluis voor dingen die iedere soldaat kan doen. Als ze iemand „„naar Nieuwersluis sturen, kunnen ze zeggen: Kijk maar wat er van „„komt. Tegen ons begin je toch niets.

„„Vlak na ons kwam er een garde Jager aan, uit Schaersbergen. Die is ge- „„straft door generaal Smits (juist, van al die strafoverplaatsingen). Hij „„had prakties geen straflijst maar kreeg toen 8 dagen verzuimd. Liep „„toen 2 keer in hetzelfde weekend weg. De 8 dagen verzuimd wegens „„te „„„„traag uitvoeren van orders en het door zand slepen van zijn Mach". „„Is verneukt door een dienstplichtig sergeant. Smits heeft hem toen 3 „„maanden gegeven. Er werd gezegd, dat hij beter niet in beklag kon „„gaan, dat hielp toch niet. Dus: afhouden van beklag. Dus: wat is de „„generaal toch wetsgetrouw . . .

„„De vijfde tuchtclasser zit hier al langer. Zijn generaal is Brackel, de „„territoriaal bevelhebber Zuid.

„„Ook hij wist niet precies waarom. En ook tegen hem hadden ze gezegd „„dat hij niet in beklag kon gaan. Deze tuchtclasser wilde eigenlijk wel „„eens weten waarom hij gestraft was. Hij vroeg dus of hij zijn straflijst „„mocht zien. Dat mag natuurlijk want daar heeft iedere soldaat recht op. „„Maar wat werd er gezegd? Eerst moest men weten waarvoor hij het „„nodig had. Daarna kreeg hij te horen, dat ze dit liever niet toestonden „„„„om hem tegen zichzelf te beschermen". Gelul natuurlijk. Nieuwersluis „„is bedoeld om de dienstplichtigen bang te maken. Je wordt streng be- „„waakt, je slaapt in een cel, je krijgt geen wedde, maar de generaals van „„het Hoog Militair Gerechtshof zeggen dat het helemaal geen vrijheids- „„beroving is. Nee, zeggen ze, het is een gewijzigde vorm van militaire „„dienstuitoefening, gericht op het bijbrengen en ontwikkelen van de „„Krijgstucht. Er zijn er een heleboel die de generaals, of ze nu Mensinck „„Brackel, Smits, O'herne of Meijnderts heten, ook eens zo'n „„gewijzigde „„„„vorm van dienstuitoefening" toewensen", heeft getracht de tucht on- „„der de krijgsmacht te ondermijnen";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op een dag in de maand december 1971 in Nieuwersluis opzettelijk de eer en goede naam van mijn meerdere, de generaal-majoor F. J. G. Brackel, aangerand door tenlastelegging van een bepaald feit met het kennelijk doel daaraan ruchtbaarheid te geven, **terwijl** dit is geschied door middel van een geschrift dat in een groot aantal

exemplaren is verspreid. Ik heb namelijk in de Soldatenkrant no 15, een uitgave van de Bond voor Dienstplichtigen, een geschrift waarvan ik wist dat het in een groot aantal exemplaren zou worden verspreid, en dat ook in vele exemplaren is verspreid, en waarvan een exemplaar als bijlage is gevoegd bij proces-verbaal no P 1/72 van de Brigade Utrecht der Koninklijke Marechaussee, in een daarin voorkomend artikel van mijn hand afkomstig, onder het hoofd „Bericht uit Nieuwersluis” willens en wetens de navolgende feiten met betrekking tot die generaal bekend gemaakt, zoals vervat in de tekst zoals die in het mij ten eerste primair ten laste gelegde is aangehaald in een elftal zinnen aanvangende met „De vijfde „tuchtklasser” tot en met „Gelul, natuurlijk”. Ik erken dat ik in het genoemde artikel heb doen opnemen de tekst zoals aangehaald in het mij ten tweede ten laste gelegde. Ik wist dat de Soldatenkrant waarin mijn artikel zou worden opgenomen bestemd was voor verspreiding onder meer onder militairen;

ad sub l-primair ten laste gelegde:

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr P 218/71, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 27 december 1971 gedagtekend en ondertekend door Groeneveld, Bastiaan, adjudant-onderofficier der Koninklijke Marechaussee, rnr 21.04.24.009, plaatsvervangend commandant van de brigade Koninklijke Marechaussee te Breda, als zodanig hulpofficier van Justitie, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Brackel, Frans Joseph Gerard, geboren te 's-Gravenhage, 14 oktober 1914, Generaal-Majoor, Territoriaal Bevelhebber Zuid, rnr 14.10.14.001, gelegerd in de Seeligkazerne te Breda, wonende te Moergestel, Nieuwenhoflaan 3:

Op heden, 23 december 1971 heb ik kennis genomen van de inhoud van de Soldatenkrant no 15 van december 1971 (bijlage 1). In het door W.S. geredigeerde „Bericht uit Nieuwersluis” op de voorpagina — en met name in de vierde kolom — word ik als commanderend officier van de als „vijfde „tuchtklasser” aangeduide gestrafte in een onjuist daglicht gesteld. In concreto is gesteld dat de gestrafte, zijnde de dienstplichtig soldaat G. H. J. van der Meer niet ingelicht zou zijn met de strafreden. Bovendien wordt gesteld dat hem, van der Meer, zijn recht op beklag zou zijn ontzegd en hem bovendienzage van zijn straflijst was geweigerd. Ik heb op 14 september 1971 de soldaat van der Meer bij mij ontboden en hem, na hem te hebben gehoord, zowel de straf als de strafreden aangezegd en hem bovendien met name in kennis gesteld van zijn recht om *terzake* in beklag te kunnen gaan. Dat de aantijgingen met betrekking tot het onbekend zijn met de straf en de strafreden van iedere werkelijkheid zijn ontbloot, blijkt mede uit een brief van de moeder van de soldaat van der Meer dd 1 oktober 1971 aan mij persoonlijk gericht (bijlage 2). Daarin stelt de moeder woordelijk „. . . maar daarbij nog eens 3 maanden voor het in een jeep

„rijden vind ik vreselijk, hij heeft toch geen misdaad begaan . . .”. Dat de soldaat van der Meer dus onbekend was met de straf en de strafreden wordt hiermede volkomen ontzenuwd daar hij blijkbaar beide aan zijn moeder heeft verteld.

Bovendien heb ik in antwoord op de brief van de moeder van de soldaat van der Meer in mijn brief dd 8 oktober 1971 (bijlage 3) uitvoerig mededeling gedaan omtrent de onderwerpelijke materie. Met name heb ik in punt 2 van mijn brief de straf en strafreden vermeld, zelfs zonder dat mij hieromtrent overeenkomstig VS 27-1 (Toepassing militair straf- en tuchtrecht) hoofdstuk II punt 5 sub c schriftelijk inzage van de straflijst is verzocht;

ad sub 1-primair en sub 2 ten laste gelegde:

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en aan beklagde getoond een als bijlage no 1 bij proces-verbaal no P 1/72 van de Koninklijke Marechaussee, Brigade Utrecht, behorend exemplaar van de „Soldaten-,krant” nummer 15, een uitgave van de Bond voor Dienstplichtigen, waarin voorkomen de zinsneden:

(enz.; zie tenlastelegging – Red.);

ad sub 1-primair ten laste gelegde:

Overwegende, dat het door de raadsman van beklagde aangevoerde beroep op het algemeen belang naar het oordeel van de Krijgsraad niet kan worden aanvaard, gezien het grievende karakter van het geschrevene;

ad sub 2 ten laste gelegde:

Overwegende, dat het uiten van al dan niet bedekte beschuldigingen aan het adres van een militaire gezagsdrager op de wijze waarop beklagde dit heeft gedaan ten aanzien van de Generaal-Majoor Brackel, zonder zich op objectieve wijze te doen informeren over de werkelijke gang van zaken, door de Krijgsraad wordt beoordeeld als een poging om de krijgstucht te ondermijnen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – genoemd exemplaar van de „Soldatenkrant” slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten: (1 primair en 2 – Red.);

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „als militair opzettelijk tegen een meerdere het *misdrif* van *smaad*-,schrift (artikel 261, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht) plegen”;

2. „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon door een *ge*-,schrift de tucht onder de krijgsmacht trachten te ondermijnen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 111, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht,

2. artikel 147, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat – nu ten aanzien van het sub 1 primair **tenlastegelegde** veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het aldaar subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat beklagde reeds eerder **terzake** van soortgelijke feiten op ernstige wijze krijgstuuchtelijk is gecorrigeerd;

Overwegende, dat deze correcties op beklagde kennelijk niet zoveel invloed hebben gehad, dat hij zich in **zijn** publicaties is blijven bewegen binnen de grenzen die de wet aan het recht op vrije meningsuiting stelt;

Overwegende, dat de Krijgsraad daarom van oordeel is dat beklagde, als **zijnde** daarvoor ongeschikt, uit de militaire dienst dient te worden ontslagen en wel zodanig dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken en ontslag uit de militaire dienst, met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen – **Red.**].

CIVIELE RECHTSpraak

Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch

Vonnis 18 juni 1971

President: Mr. Baron Van Hövell tot Westervliet (vice-president); *Rechters:* Mr. Brabers en Mr. Vos.

Een in een militaire colonne ingevoegde burger-auto wordt geacht (behoudens tegenbewijs) daarvan deel te zijn gaan uitmaken en daarop is de bepaling van artikel 110(5) R.V.V. van toepassing: deze auto behoort op een door verkeerslichten beveiligd kruispunt, hetwelk de colonne bij groen licht is begonnen te passeren, door te rijden, ook als de bestuurder bij het naderen van dat kruispunt rood licht voor zich heeft.

Burger-auto voor 75% aansprakelijk voor schade wegens de aanrijding met een achteropkomende militaire auto van de colonne, toen die burger-auto voor rood licht stopte; militaire auto voor 25% aansprakelijk, omdat die auto, gezien de omstandigheden, te dicht was opgesloten.

(R.V.V. art. 4, 43, 110).

DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE 'S-HERTOGENBOSCH,
EERSTE KAMER,

in de zaak van: De naamloze vennootschap „Residentie Assurantie Maatschappij N.V.”, gevestigd en kantoorhoudende te 's-Gravenhage, eiseres bij exploit van dagvaarding d.d. 8 april 1970, procureur Mr. P. B. M. de Sévaux, tegen: T. van Ringen, wonende te Leeuwarden, gedaagde bij gemeld exploit, procureur Mr. E. van Zinnicq Bergmann.

Post alia:

TEN AANZIEN VAN HET RECHT:

Overwegende, dat tussen partijen in confesso is, dat op 9 september 1968 te omstreeks 11.45 uur eiseresses verzekerde, Ch. de Jager, rijdende op de Orthenseweg te 's-Hertogenbosch – in de richting binnenstad –, aangekomen nabij de wegkruising Orthenseweg-Vogelstraat en ziende, dat op die kruising het aldaar geplaatste verkeerslicht in zijn richting rood licht uitstraalde, de door hem bestuurde en hem in eigendom toebehorende personenauto, merk BMW, kenteken EM-49-50 vóór bedoeld verkeerslicht tot stilstand heeft bebracht, terwijl onmiddellijk of vrijwel onmiddellijk daarop een achter hem – De Jager – rijdende militaire vrachtauto, bestuurd door gedaagde, tegen de achterzijde van de voor het verkeerslicht stilstaande BMW opreed;

Overwegende dat verder tussen partijen vaststaat, dat tengevolge van

opgemelde aanrijding de hiervoor bedoelde BMW is beschadigd, dat de herstelkosten f 1.805,— hebben bedragen en dat eiseres uit kracht van een met De Jager gesloten verzekeringsovereenkomst aan deze laatste **opgemeld** schadebedrag verminderd met f 100,— voor eigen risico, alzo een bedrag van f 1.705,— heeft betaald en dat tengevolge daarvan eiseres tot dat bedrag is getreden in de rechten van haar verzekerde, De Jager;

Overwegende, dat eiseres voorts o.a. in de inleidende dagvaarding stelde, dat De Jager rijdende vanuit de richting Utrecht in de richting 's-Hertogenbosch regelmatig militaire voertuigen passeerde en dat ter hoogte van de tunnel, waar een bord wegversmalling is geplaatst en waar het verboden is in te halen, De Jager zich met zijn BMW invoegde in een militaire colonne en dat hij tussen 2 militaire vrachtauto's in bleef rijden tot in de bebouwde kom van de gemeente 's-Hertogenbosch, en dat nadien de hiervoor omschreven aanrijding volgde;

Overwegende, dat eiseres bij repliek betwist, dat gedaagde op het moment van de aanrijding in colonne-verband reed, zulks, naar zij stelt, bij gebrek aan wetenschap;

Overwegende, dat te dezen van belang is of ten tijde van de onderwerpelijke aanrijding van een militaire colonne sprake is geweest;

Overwegende, dat blijkens het bepaalde in artikel 4 sub F van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens onder militaire colonne wordt verstaan: „een aantal zich achter elkaar bevindende militaire voertuigen „onder één commandant, die door Onze Minister in overeenstemming „met Onze Minister van Defensie vastgestelde herkenningstekens **voeren**”;

Overwegende, dat eiseres bij repliek aannemelijk acht, dat de militaire voertuigen aanvankelijk, derhalve kennelijk ter plaatse van invoeging door De Jager, een militaire colonne hadden gevormd, stellende eiseres voorts dat de afstand vanaf dat punt tot de plaats van aanrijding enkele kilometers bedraagt, **hebbende** eiseres overigens niet aangevoerd, dat de plaats van De Jager's auto tussen de beide militaire auto's in, op het moment van de aanrijding anders was dan ten tijde van de invoeging;

Overwegende, dat de rechtbank met eiseres van oordeel is, dat de eenheid van een militaire colonne wordt doorbroken, wanneer een deel van de voertuigen zover is achtergebleven, dat men in redelijkheid niet meer kan spreken van een „aantal zich achter elkaar bevindende militaire „voertuigen”, zijnde de rechtbank anderzijds van oordeel, dat van een dergelijke „doorbraak” voorshands ten processe niets is gebleken;

Overwegende voorts dat een militaire colonne haar eenheid niet verliest door de enkele omstandigheid, dat zich tussen de militaire voertuigen **burgervoertuigen** hebben ingevoegd;

Overwegende, dat de rechtbank wijders opmerkt, dat onweersproken tussen partijen vaststaat, dat de door gedaagde bestuurde militaire auto ten tijde van de aanrijding de voorgeschreven blauwe vlag voerde evenals

de andere militaire colonne auto's en dat de snelheid van de colonne circa 35 km. per uur bedroeg;

Overwegende, dat voorts in het door gedaagde bij dupliek in het geding gebrachte – terzake opgemaakte – politie-proces-verbaal als verklaring van de verbalisanten is opgenomen: „De bestuurder van de personenauto „EM-49-50 reed tussen 2 militaire vrachtauto's in, deze militaire vracht-„auto's maakten deel uit van een militaire colonne en waren als zodanig „herkenbaar^m ;

Overwegende, dat de rechtbank op grond van het hiervooroverwogene voorshands behoudens tegenbewijs als voldoende vaststaand aanneemt, dat de door gedaagde bestuurde militaire auto ten tijde van de aanrijding **deel** uitmaakte van een militaire colonne, weshalve op eiseres de bewijslast rust, dat zulks niet het geval was;

Overwegende dat, indien eiseres in opgemeld bewijs slaagt, eiseresses vordering voor toewijzing vatbaar is, omdat dan vaststaat, dat gedaagde zich tegenover De Jager heeft schuldig gemaakt aan een onrechtmatige daad door niet in acht te nemen het bepaalde in artikel 49 lid 2 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;

Overwegende, dat indien eiseres in opgemeld bewijs niet slaagt primo van belang is het bepaalde in artikel 110 lid 5 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens inhoudende voorzover van belang: „Militaire colonnes die het teken (in casu verkeerslichten) bij groen licht zijn „begonnen te passeren, blijven doorgaan ook nadat een andere kleur „zichtbaar is geworden”;

Overwegende, dat niet betwist is – en mitsdien rechtens vaststaat – , dat de onderhavige militaire colonne, aangenomen dat daarvan in casu sprake is, het kruispunt is begonnen te passeren, toen het verkeerslicht voor deze op groen stond;

Overwegende, dat nu de vraag te beantwoorden is of het bepaalde in artikel 110 lid 5 Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens ook van toepassing is op een burgervoertuig, wanneer deze in militair colonneverband rijdt;

Overwegende, dat de rechtbank deze vraag bevestigend beantwoordt;

Overwegende immers, dat het thans van kracht zijnde Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens met betrekking tot militaire colonnes 2 bepalingen bevat en wel het hiervoor vermeld artikel 110 lid 5 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens alsmede artikel **43** van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens, welk artikel, voorzover van belang, in het 1e lid bepaalt, dat weggebruikers militaire colonnes niet mogen doorsnijden;

Overwegende, dat in de nota van toelichting met betrekking tot laatstvermeld artikel onder meer is vermeld „Indien het eerste voertuig van de „militaire colonne de kruising heeft gepasseerd, hebben de volgende militaire voertuigen en in feite ook de civiele voertuigen, die zich tussen de

„colonne hebben ingevoegd, het recht ongehinderd hun weg te vervol-
gen”;

Overwegende, dat hieruit volgt, dat de wetgever er kennelijk van is uit-
gegaan, dat bij toepassing van artikel 43 van het Reglement Verkeers-
regels en Verkeerstekens voor de burgervoertuigen, die zich in een mili-
taire colonne hebben gevoegd, de colonneregels van toepassing zijn;

Overwegende, dat zulks medebrengt, dat ook kennelijk volgens de be-
doeling van de wetgever vorenbedoelde toepasselijkheid van de colonne-
regels op bestuurders van burgervoertuigen die zich hebben ingevoegd
ook geldt voor het bepaalde in artikel 110 lid 5 van het Reglement Ver-
keersregels en Verkeerstekens, welke bepaling, naar het oordeel der recht-
bank, duidelijk een gebodsbepaling bevat;

Overwegende, dat zulks tot de slotsom leidt, dat, aangenomen dat De
Jager in militaire colonneverband reed, hij in casu voor het rode licht niet
had mogen stoppen;

Overwegende, dat de rechtbank anderzijds van oordeel is, dat in dat
geval wel sprake is van een zekere medeschuld van gedaagde aan de on-
derhavige aanrijding;

Overwegende, dat immers gedaagde ten tijde van de aanrijding slechts
circa 6 meter achter De Jager reed, zoals onweersproken vaststaat, zodat
voor gedaagde te voorzien was, dat hij nauwelijks nog gelegenheid zou
hebben om adaequate maatregelen ter voorkoming van een aanrijding
zou kunnen nemen, indien De Jager onverwachts voor hem – gedaagde
– zijn voertuig tot stilstand zou brengen, kunnende overigens te dezen
nog worden opgemerkt, dat de colonne, waarin De Jager zich bevond,
ten tijde van de aanrijding langzaam althans vrij langzaam reed en voorts
dat de korte afstand tussen de beide voertuigen voor De Jager voordat de
aanrijding plaatsvond kenbaar moet zijn geweest;

Overwegende, dat de rechtbank in die casus van oordeel is, dat gedaag-
de voor 25% medeschuld heeft aan de aanrijding;

Overwegende, dat mitsdien voorshands als volgt dient te worden be-
slist;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Alvorens verder te beslissen:

Laat eiseres toe en beveelt haar zondig door getuigen te bewijzen, dat
het door gedaagde bestuurde militaire voertuig ten tijde van de aanrijding
niet deel uitmaakte van een militaire colonne.

NASCHRIFT

*Voor wat de feiten betreft bestaat er een grote overeenstemming tussen
het bovenstaande vonnis van de Rechtbank te 's-Hertogenbosch en het
vonnis van de Rechtbank te Groningen van 23 april 1971 (M.R.T. LXIV,
blz. 365). In beide gevallen betrof het een militaire colonne, waarin zich een
burger-auto had tussengevoegd. Bij het naderen van een door verkeerslichten*

beveiligd kruispunt passeerde de kop van de colonne met groen licht; toen de tussengevoegde burger-auto het verkeerslicht naderde, werd/was het licht rood. De burger-auto stopte en de achter hem rijdende militaire auto reed tegen de achterzijde van die gestopte auto aan.

De Groningse Rechtbank (het vonnis van de Kantonrechter bevestigende) verklaarde de militaire auto aansprakelijk voor de schade; de Bossche Rechtbank achtte (in hoofdzaak) de burger-auto aansprakelijk.

De Groningse Rechtbank overwoog dat de ingevoegde burger-auto niet voldoet aan de duidelijke en niet voor tweeërlei uitleg vatbare definitie van (de onderdelen van) een militaire colonne: het is immers geen militair voertuig en het staat niet onder de bevelen van de commandant van de colonne.

De Bossche Rechtbank overweegt dat een militaire colonne wel kan worden doorbroken, namelijk wanneer een deel van de voertuigen zo ver is achtergebleven dat men in redelijkheid niet meer kan spreken van „een aantal zich achter elkaar bevindende militaire voertuigen”; zij acht echter in casu, nu één burger-auto zich heeft ingevoegd, geen zodanige doorbraak aanwezig. Dit leidt de Rechtbank tot de (voorlopige) conclusie dat de burger-auto deel uitmaakte van de militaire colonne. En een militaire colonne, aldus de Rechtbank, een kruispunt bij groen licht begonnen zijnde over te steken, blijft krachtens artikel 110(5) RVV doorrijden, ook nadat het licht versprongen is. Op de burger-auto is, wanneer die in militair colonneverband rijdt, dat voorschrift mede van toepassing, gelet op de bedoeling van de Wetgever. In de nota van toelichting op artikel 43 RVV staat immers: „Indien „het eerste voertuig van de militaire colonne de kruising heeft gepasseerd, „hebben de volgende militaire voertuigen en in feite ook de civiele voertuigen, die zich tussen de colonne hebben ingevoegd, het recht ongehinderd „hun weg te vervolgen”.

Aan de Bossche Rechtbank kan worden toegegeven dat zij aan de nota van toelichting een sterk argument ontleent. Daar staan echter een aantal argumenten en overwegingen tegenover.

Als eerste noem ik de aanloop van de Rechtbank om tot haar conclusie te komen, namelijk de overweging dat de burger-auto „deel uitmaakte” van de militaire colonne, resp. „in militair colonneverband” reed. In het licht van de definitie van de militaire colonne — zie de overwegingen van de Groningse Rechtbank — vind ik dit vrijmoedige stellingen. De burger-auto is een „ingevoegd” voertuig, dat nu juist niet deel van de colonne uitmaakt, maar die de colonne en het colonne-verband verbreekt: te sterker naarmate meer dan één burger-auto zich tussenvoegt, totdat tenslotte de door de Rechtbank bedoelde „doorbraak” is ontstaan, die een eind maakt aan het bestaan van de colonne als zodanig.

Zeker even belangrijk is het door de Groningse Rechtbank, ter ondersteuning van haar op de wetstekst gebaseerde interpretatie, aangevoerde aspect van het onderlinge vertrouwen in het verkeer en de daarmee samen-

hangende verkeersveiligheid. De Groningse Rechtbank merkt namelijk nog op, dat een andere uitleg van de definitie van een militaire colonne de verkeersveiligheid niet ten goede zou komen, aangezien die veiligheid gediend is met uniforme regels, opdat ieder van de ander hetzelfde weggedrag kan verwachten. In de door de Staat voorgestane uitbreiding van de definitie van een militaire colonne — aldus nog steeds de Groningse Rechtbank — bestaat het gevaar dat andere weggebruikers, die een (ingevoegde) burger-auto op hun weg ontmoeten, deze niet als een deel van een militaire colonne herkennen. Die kans wordt groter wanneer zich meer dan één burger-auto in de colonne heeft ingevoegd.

*Ik zou hier nog aan kunnen toevoegen dat men speciaal bij onoverzichtelijke kruispunten door de bebouwing vaak niet, althans niet **tijdig**, zal kunnen zien wat voor voertuig zich bevindt achter de burger-auto, die het kruispunt bij het verspringen van het licht nadert. Het verkeer dat op een dergelijk kruispunt „groen“ vóór zich krijgt, mag erop vertrouwen dat de naderende burger-auto het „rood“ zal respecteren en geen gebruik zal maken van het in de nota van toelichting verschaft, maar voor het overige verkeer niet te onderkennen, „recht“ om zijn weg te vervolgen.*

Mèt de Groningse Rechtbank ben ik van mening dat de verkeersveiligheid meer gediend wordt met een strikte uitleg van het begrip „militaire colonne“ dan met een buiten de wetstekst vermeld, vaak verborgen, recht. W.H.V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

21 oktober 1971
(A.M.P. 1971/11)

Voorzitter Mr. B. S. Tigchelaar (fgd.); *Leden*: Mr. H. D. Vleesch Dubois en Mr. A. G. van Galen.

(Algemene militaire pensioenwet, art. F 6 lid 9, S 2)

Er heeft geen „nieuw onderzoek” als bedoeld in art. F 6 lid 9 der Algemene militaire pensioenwet plaats gevonden, indien naast een eventueel arbeidskundig en/of loonkundig onderzoek niet een nieuw geneeskundig onderzoek is verricht.

Deze zienswijze is in overeenstemming met art. S 2 der wet en de geschiedenis van de totstandkoming van dit artikel.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, eiseres in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het Ministerie van Defensie, tegen: S. te E., gedaagde in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. W. G. Lettinga, adjunct-directeur van de Bond van Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers, als zijn raadsman.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 29 september 1970 de aan gedaagde bij Koninklijk besluit van 18 januari 1968, te rekenen van 1 januari 1967 af, voor de duur van vijf jaren toegekende aanvulling op zijn diensttijdpensioen, met gebruikmaking van de bevoegdheid, neergelegd in artikel F 6 lid 9 der Algemene militaire pensioenwet, ambtshalve is ingetrokken met ingang van de eerste dag van de maand volgende op die, waarin eerstgenoemd Koninklijk besluit is genomen; waarbij werd overwogen:

dat uit ingewonnen inlichtingen is gebleken dat belanghebbende een volledige betrekking vervult als telefonist A in vaste dienst bij het ministerie van defensie;

dat te rekenen van 1 januari 1970 de inkomsten van belanghebbende f 877,— per maand bedragen;

dat rekening houdende met bovengenoemde inkomsten, bij belanghebbende een graad van *arbeidsongeschiktheid* aanwezig wordt geacht van 25 tot 35 percent;

dat aangezien het bedrag van het pensioen van belanghebbende een percentage van de pensioengrondslag belooft, dat hoger is dan het voor belanghebbende, in verband met de mate van arbeidsongeschiktheid geldende percentage, waarnaar de aanvulling zou moeten worden berekend, te weten 20, belanghebbende geen recht heeft op een aanvulling, als bedoeld in artikel E 6 tweede lid van de Algemene militaire pensioenwet;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 15 februari 1971 – naar welke aantekening hierbij wordt verwezen – met gegrondverklaring van het door gedaagde daartegen ingestelde beroep, het Koninklijk besluit van 29 september 1970 heeft nietig verklaard;

Overwegende dat de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin van deze uitspraak in hoger beroep is gekomen en bij aanvullend beroepschrift de Raad het volgende heeft medegedeeld:

„De vraag of en zo ja in hoeverre een gepensioneerd beroepsmilitair of „daarmede gelijkgestelde arbeidsongeschikt is en uit dien hoofde naast „zijn pensioen recht heeft op een aanvulling, dient te worden beantwoord „aan de hand van de omschrijving van artikel E 6, tweede lid, van de „Algemene militaire pensioenwet.

„De vaststelling van de graad van arbeidsongeschiktheid binnen het „raam van dat artikellid is het resultaat van het belichten van een aantal „aspecten.

„In de huidige benadering kunnen drie aspecten een rol spelen:

- „a. het medisch aspect;
- „b. het arbeidskundig aspect;
- „c. het loonkundig aspect.

„De medische benadering is altijd een prognose voor de toekomst. „De medicus geeft hierbij aan in welke mate hij de militair ter zake van „de ziekte of gebreken, uit hoofde waarvan deze recht heeft op pensioen, „uit medisch oogpunt beschouwd niet in staat acht arbeid te verrichten.

„Wanneer de gepensioneerde geen arbeid meer verricht, is deze prog- „nose inderdaad een leidraad.

„De ervaring leert echter, dat in de meeste gevallen deze medische „benadering niet kan worden gevolgd, omdat de feitelijke situatie een „ander beeld te zien geeft dan dat wat medisch werd verwacht.

„In veel gevallen immers aanvaardt de militair, na als militair onge- „schikt te zijn bevonden voor het militaire beroep, weer een werkring „in de burgermaatschappij.

„Beoordeling van die feitelijke omstandigheden ligt dan primair niet „meer in het medische, maar in het arbeidskundige vlak. Daarbij staat „een arbeidskundige benadering op de voorgrond.

„Wanneer in de hier bedoelde gevallen een gepensioneerd militair

„arbeid verricht, die, gezien zijn vroegere militaire beroep, geacht kan worden voor hem passend te zijn en die arbeid de volledige normale arbeidstijd in beslag neemt, is hij naar zijn oordeel volledig arbeidsgeschikt en speelt het loon dat hij met die arbeid verdient in dit verband verder geen rol. Er zijn echter ook gevallen, dat de gepensioneerde militair – veelal om medische redenen – niet meer in staat is voor hem passende werkzaamheden te verrichten.

„Hij aanvaardt dan een werkkring, welke hetzij niet passend is, hetzij geen volledige dagtaak inhoudt. In die gevallen biedt het arbeidskundige aspect niet de garantie voor een juiste benadering.

„Als sluitstuk voor de vaststelling van de graad van arbeidsongeschiktheid vindt dan een loonkundige benadering plaats, d.w.z. dat het nieuwe arbeidsinkomen wordt geprojecteerd tegen de achtergrond van de basis, aan de hand waarvan eventueel een aanvulling wegens arbeidsongeschiktheid moet plaats vinden. Die basis kan uit de aard der zaak geen andere zijn dan de pensioengrondslag waarnaar het pensioen en een eventuele aanvulling wordt berekend.

„De verhouding tussen loon en pensioengrondslag is dan de mate van arbeidsongeschiktheid van de militair.

„In het onderhavige geval was de medische prognose 80% of meer arbeidsongeschikt.

„Uit een terzake ingesteld onderzoek bleek echter, dat de feitelijke omstandigheden in een andere richting wezen. Klager was reeds van de datum van ingang van zijn ontslag af als burgercentralist werkzaam in de legerplaats W., hetgeen de pensioenadministratie destijds niet bekend was. Deze werkkring neemt weliswaar de volledige normale arbeidstijd in beslag doch is, gezien de laatste militaire functie van belanghebbende – wachmeister der 1e klasse – naar zijn mening niet geheel als passend te beschouwen. Vandaar dat in het onderhavige geval een loonkundige benadering past, welk aspect bij het bepalen van de mate van arbeidsongeschiktheid van belanghebbende niet in beschouwing is genomen. De ondergetekende is dan ook van oordeel, dat klager's graad van arbeidsongeschiktheid reeds van den beginne af op een lager percentage had dienen te worden vastgesteld.

„De ondergetekende kan de opvatting van het Ambtenarengerecht, dat in deze ten onrechte artikel F 6, negende lid, van de Algemene militaire pensioenwet is toegepast, niet onderschrijven, aangezien die opvatting naar zijn mening geen steun vindt in de wet. Hij is van oordeel, dat het negende lid van genoemd artikel juist bedoeld en geschreven is voor gevallen als het onderhavige.

„De ondergetekende verzoekt daarom Uw Raad op die grond de uitspraak van het Ambtenarengerecht te vernietigen en het beroep van klager in eerste aanleg alsnog ongegrond te verklaren.”;

IN RECHTE:

Overwegende dat uit de gedingstukken blijkt:

dat gedaagde – sinds juni 1961 wachtmeester eerste klasse – in verband met veelvuldig ziekteverzuim is onderzocht door de Commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht, welke Commissie blijkens haar rapport van 24 maart 1965 als haar oordeel te kennen gaf dat gedaagde ongeschikt is voor de verdere waarneming van de militaire dienst;

dat deze Commissie gedaagde blijkens haar evengenoemd rapport niet in staat achtte met voor hem passende werkzaamheden voor ten minste één derde in zijn levensonderhoud te voorzien en daarbij tevens als haar oordeel te kennen gaf dat de arbeidsongeschiktheid van gedaagde ondergebracht kan worden in de klasse van 80-100%;

dat daarop aan gedaagde met ingang van 1 januari 1967 eervol ontslag uit de militaire dienst is verleend wegens gebreken;

dat in verband daarmee aan gedaagde bij Koninklijk besluit van 18 januari 1968, te rekenen van 1 januari 1967 af, een diensttijdpensioen is verleend ten bedrage van f 4710,- per jaar;

dat hem bij dat Koninklijk besluit tevens te rekenen van 1 januari 1967 af voor de duur van vijf jaren op evengenoemd diensttijdpensioen een aanvulling, als bedoeld in artikel E 6, eerste lid der Algemene militaire pensioenwet (hierna te noemen: de Wet) werd verleend ten bedrage van f 5382,- per jaar, waarbij ten aanzien van gedaagde werd uitgegaan van een graad van arbeidsongeschiktheid in de zin van artikel E 6, tweede lid der Wet van 80% of meer;

dat op verzoek van het Ministerie van Defensie het gewestelijk kantoor Gelderland te Arnhem van de sociale dienst van dat Ministerie een onderzoek nopens gedaagde heeft ingesteld en daaromtrent d.d. 25 mei 1970 een rapport heeft uitgebracht, luidende als volgt:

„De heer S. is na afgekeurd te zijn wegens gebreken sedert 1 januari „als burgercentralist werkzaam in de legerplaats de W.

„Hij heeft zijn afkeuring moeilijk kunnen verwerken, alsmede de wijze „waarop hij in het hospitaal behandeld is. Als gevolg hiervan, aldus „betrokkene en diens echtgenote, heeft hij regelmatig last van psychische „inzinkingen.

„Alhoewel zijn werkkring als centralist, gezien zijn lichamelijke con- „stitutie, als geschikt mag worden aangemerkt, heeft S. wel bezwaren. „Hij kan zijn diensttijd niet vergeten en mist volgens hem zijn job als „onder-officier.

„Alle verwickelingen tesamen, zoals de medische behandeling en af- „keuring hebben een frustrerende inwerking op het echtpaar.

„Betrokkene verricht uitsluitend dagdiensten bij een vijfdaagse werk- „week, van 08.00 tot 17.00 uur. De afstand E.-W. overbrugt hij dagelijks „met zijn privé auto, merk Daf 55, waarvoor hij geen vergoeding ontvangt. „De arbeidsomstandigheden zijn als gunstig te kwalificeren. Hem wordt

„voor de te verrichten werkzaamheden een normaal geldend loon uitbetaald, hetgeen bruto f 877,— per maand bedraagt.

„Premie A.O.W./A.W.W. f 92,90, rekening Rijk. Loonbelasting f 64,—
„Pensioenpremie f 50,16, Fonds f 1,84. De kinderbijslag is 47,84 per maand.

„Per maand ontvangt betrokkene f 808,84 netto. Behoudens zijn salaris als centralist heeft S. een militair pensioen zijnde f 988,71 netto per maand.

„Hij is in betaling bij het Ministerie van Defensie.

„Naast zijn salaris en pensioen heeft betrokkene geen uitkering ingevolge één of andere sociale voorziening of wet.

„Tenslotte zij vermeld, dat de heer S. tengevolge van zijn aandoening slecht ter been is en voor verplaatsing op zijn auto is aangewezen.”;

dat de Minister van Defensie daarop bij schrijven van 26 augustus 1970 het volgende aan gedaagde heeft doen weten:

„Aan u werd bij Koninklijk besluit van 18 januari 1968, nr. 16, te rekenen van 1 januari 1967, voor de duur van 5 jaar, een aanvulling verleend, uitgaande van een medisch vastgestelde graad van arbeidsongeschiktheid van 80% of meer.

„Indien de militair gepensioneerd een nieuwe dienstbetrekking aanvaardt dient voor de vaststelling van de graad van arbeidsongeschiktheid echter een loonkundige berekening plaats te vinden.

„Een zodanige loonkundige berekening geeft voor u, uitgaande van uw inkomen als telefonist A in vaste dienst bij het ministerie van defensie, een graad van arbeidsongeschiktheid van 25 tot 35 percent aan.

„Het vorenstaande houdt in, dat gezien de grootte van uw militair diensttijdspensioen, geen ruimte overblijft voor een aanvulling.

„Aan Hare Majesteit de Koningin zal, zulks op grond van vorenstaande overwegingen, een voorstel worden gedaan de u bij Koninklijk besluit van 18 januari 1968, nr. 16 verleende aanvulling in te trekken.

„Zodra deze herziening, waaraan geen terugwerkende kracht zal worden gegeven, tot stand zal zijn gekomen, zal u nader worden bericht”; dat vervolgens de bestreden beslissing is genomen;

Overwegende dat gedaagde bij de eerste rechter tegen de bestreden beslissing onder meer als grief naar voren heeft gebracht dat de wijze van totstandkoming van deze beslissing reeds in strijd is met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften omdat, alvorens tot wijziging of intrekking van een tijdelijke aanvulling als de onderhavige kan worden overgegaan, tevens een nieuw geneeskundig onderzoek dient te worden ingesteld, hetgeen naar de mening van gedaagde door artikel S 2 der Wet wordt voorgeschreven;

dat de gemachtigde van de Minister van Defensie ter zitting van de eerste rechter heeft betoogd, dat in het onderhavige geval een nieuw geneeskundig onderzoek achterwege kon blijven omdat artikel F 6 lid 9

der Wet slechts spreekt van een nieuw onderzoek en niet van een nieuw geneeskundig onderzoek, terwijl aan het bepaalde in artikel S 2 der Wet zou zijn voldaan doordat gedaagde in 1965 geneeskundig is onderzocht door de Commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht;

dat de eerste rechter heeft geoordeeld, dat het negende lid van artikel F 6 der Wet betrekking heeft op gevallen waarin uit een nieuw onderzoek is gebleken dat de arbeidsongeschiktheid van de betrokkene is vermindert of gedaald tot onder 15% of indien door een nieuw onderzoek aan het licht zou komen dat betrokkene's arbeidsongeschiktheid ten onrechte te hoog is gewaardeerd geweest en dit aan betrokkene te wijten is en dat, nu geen dezer gevallen zich hier voordoet, evengenoemd artikellid ten onrechte is toegepast zodat de bestreden beslissing voor nietigverklaring in aanmerking komt;

Overwegende nu met betrekking tot de bestreden beslissing dat de Minister van Defensie in het aanvullend beroepschrift als zijn zienswijze te kennen heeft gegeven dat de vaststelling in een concreet geval van de graad van arbeidsongeschiktheid, als bedoeld in artikel E 6 tweede lid der Wet, het resultaat moet zijn van een onderzoek naar een drietal aspecten, te weten het medisch, het arbeidskundig en het loonkundig aspect;

Overwegende dat de Raad deze zienswijze, welke trouwens door gedaagde niet is bestreden, juist acht en zich daarmee verenigt;

Overwegende dat partijen dan ook slechts van mening verschillen over het antwoord op de vraag, of aan het tot stand komen van de bestreden beslissing een nieuw onderzoek, als door artikel F 6 lid 9 der Wet is vereist, is voorafgegaan, zodat de Raad zich tot het beslissen van dit vraagpunt kan en ook zal beperken;

Overwegende dat namens gedaagde ter 's Raads terechtzitting, mede onder verwijzing naar artikel S 2 der Wet, nogmaals is betoogd, dat het nieuwe onderzoek, als in artikel F 6 lid 9 der Wet genoemd, mede een nieuw geneeskundig onderzoek had dienen te omvatten;

dat daarentegen de gemachtigde van de Minister van Defensie ter 's Raads terechtzitting heeft aangevoerd, dat in het onderhavige geval is uitgegaan en naar zijn mening ook uitgegaan mocht worden van de resultaten van het geneeskundig onderzoek, hetwelk de Commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht, blijkens haar rapport van 24 maart 1965, met betrekking tot gedaagde heeft ingesteld en welke Commissie de medische arbeidsongeschiktheid van gedaagde op 80% of meer schatte;

dat laatstgenoemde gemachtigde tot staving van zijn standpunt er op heeft gewezen, dat artikel F 6 lid 9 der Wet slechts spreekt over een nieuw onderzoek en daarbij een nieuw medisch onderzoek niet uitdrukkelijk vermeldt;

dat deze gemachtigde voorts heeft verklaard dat in voorkomende

gevallen, alvorens toepassing aan artikel F 6 lid 9 der Wet wordt gegeven, een nieuw geneeskundig onderzoek slechts pleegt plaats te vinden, indien het nieuwe (arbeidskundige en/of loonkundige) onderzoek daartoe aanknopingspunten biedt, doch dat in het onderhavige geval de resultaten van het nieuwe onderzoek — te weten het rapport d.d. 25 mei 1970 van het gewestelijk kantoor Gelderland te Arnhem van de sociale dienst van het Ministerie van Defensie — geen aanleiding vormde tot het doen instellen van een nieuw geneeskundig onderzoek;

Overwegende dienaangaande :

dat naar het oordeel van de Raad bij het vaststellen bij een belanghebbende van de mate van arbeidsongeschiktheid in de zin van artikel E 6 tweede lid der Wet, het arbeidskundige en/of loonkundige aspect slechts dan met vrucht kan worden beoordeeld, indien daarbij niet alleen wordt beschikt over de resultaten van een recente medische beoordeling van de belanghebbende, aangevende onder meer zijn medische beperkingen, maar indien tevens de arbeidskundige en/of loonkundige bevindingen zijn getoetst aan het oordeel van een (of meer) medische deskundigen;

dat immers alleen de medisch deskundige kan aangeven of en zo ja in hoeverre de belanghebbende medisch beperkt is in het verrichten van arbeid en ook deze medisch deskundige slechts zal kunnen beoordelen b.v. of en in hoeverre een belanghebbende bepaalde arbeid tot schade van zijn gezondheid zal verrichten of heeft verricht;

dat daarom het vaststellen van de mate van arbeidsongeschiktheid bij een belanghebbende veelal slechts dan als redelijk en verantwoord zal kunnen worden aangemerkt, indien deze vaststelling het resultaat is van een beoordeling, welke in nauwe samenwerking tussen een medisch deskundige en een arbeids- en/of loondeskundige is tot stand gekomen;

dat deze zienswijze naar het oordeel van de Raad in overeenstemming is met artikel S 2 der Wet, waarin — voor zover hier van belang — wordt bepaald dat omtrent de intrekking van een aanvulling, bedoeld in artikel E 6 eerste lid der Wet, wordt beslist met inachtneming van de resultaten van een geneeskundig onderzoek naar onder meer de aard en de gevolgen van de verwonding, ziekten of gebreken, welke aanleiding waren tot toekenning van die aanvulling;

dat dit oordeel, mede gelet op de geschiedenis van de totstandkoming van artikel S 2 der Wet, naar 's Raads mening ook in overeenstemming is met de strekking van dat artikel;

dat mitsdien het onderzoek, zoals dat in casu ter voorbereiding van de bestreden beslissing heeft plaats gevonden, niet als een nieuw onderzoek in de zin van het negende lid van artikel F 6 der Wet kan worden aangemerkt;

dat de Raad hierbij nog in het midden laat of de Minister van Defensie — gelet op de gedragslijn welke deze Minister blijkens de evenweergegeven verklaring van zijn gemachtigde met betrekking tot het doen instellen

van een nieuw medisch onderzoek bij de toepassing van voornoemd artikel F 6 lid 9 pleegt te volgen – in het meergenoemde rapport van het gewestelijk kantoor Gelderland te Arnhem van de sociale dienst van het Ministerie van Defensie van 25 mei 1970 niet reeds een aanknopingspunt voor het instellen van een nieuw geneeskundig onderzoek had dienen te vinden, nu dit rapport er onder meer melding van maakt dat gedaagde regelmatig last heeft van psychische inzinkingen;

Overwegende dat uit het vorenoverwogene voortvloeit dat de bestreden beslissing niet in stand kan blijven en dat de aangevallen uitspraak, waarin de eerste rechter – zij het op andere gronden – tot dezelfde slotsom is gekomen, voor bevestiging in aanmerking komt;

Overwegende dat mitsdien beslist moet worden als volgt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Centrale Raad van Beroep

23 februari 1972
(M.A.W. 1971/K 5)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper (fgd.); *Leden:* Mr. A. O. W. D. Grosheide en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).
(Kon. besluit van 4 april 1970 nr. 53, art. 3; Voorschrift **conduiterapporten**)

Een korporaal beklagde zich over een met zwart onderstreepte passage onder de rubriek „bijzonderheden” uit een over hem opgemaakte beoordeling, waarin gerept werd over het incidenteel gebruik van verdovende middelen buiten diensttijd.

Verweerder, beslissende op het bezwaarschrift, heeft het bepaalde in art. 3 van het K.B. van 4 april 1970, dat dwingt een keuze te maken tussen twee methoden van onderzoek, niet nageleefd. In casu is n.l. zonder enig nader onderzoek beslist.

Nu een psychiater van oordeel is dat aan klager geen schuld of onachtzaamheid is te wijten met betrekking tot het innemen van de onderhavige pil, verklaart de Raad het bestreden besluit alsmede de voormelde passage nietig, daarvoor een andere passage in de plaats stellend.

UITSpraak

in het geding tussen: X., wonende te K., klager, en de Commandant van het vliegtuigsquadron no. 4 van de Koninklijke Marine, verweerder.

1. Ontstaan en loop van het geding

Klager, korporaal-vliegtuigmaker-konstabel, heeft bij klaagschrift van 20 januari 1971 aan verweerder de wens te kennen gegeven zich te beklagen over de onderstreepte passage uit de over hem opgemaakte beoordeling over de periode van 2 juli 1970 tot 26 oktober 1970 door de luitenant ter zee der 2e klasse oudste categorie C.

De gewraakte passage luidt als volgt:

„Zijn incidentele gedragingen buiten diensttijd t.g.v. het gebruik van „verdovende middelen op 21/22 september 1970, waardoor hij tijdens de „NAVO oefening waarbij VSQ4 was betrokken ongeschikt raakte voor „de dienst, hebben zijn normaal zeer goede prestaties in deze beoordeling „ten nadele beïnvloed.”.

Verweerder heeft bij besluit van 27 mei 1971 klagers vorenbedoeld beroep ongegrond verklaard en de bestreden beoordeling gehandhaafd, na onder meer te hebben overwogen:

„dat klager als grond voor het instellen van zijn beroep heeft **aangevoerd** dat hij aan het feit van zijn druggebruik geheel onschuldig was;

„dat derhalve behoort te worden gezien, óf c.q. in hoeverre zijn **persoonlijk** handelen met betrekking tot dit feit hem terecht in verwijtbare „zin kon worden aangerekend;

„dat die verwijtbaarheid slechts dan afwezig kan worden geacht en „klager mitsdien geheel onschuldig aan het feit, indien daarbij komt vast „te staan dat klager, gelet op de omstandigheden waaronder het feit „plaats vond, in redelijkheid!niet had kunnen of behoeven beseffen dat „het hem aangeboden en door hem geconsumeerde artikel een zg. „verdovend middel kon zijn;”

en tenslotte :

„dat klager, gelet op de omstandigheden waaronder het feit plaats vond, „in redelijkheid had behoren te beseffen dat de hem aangeboden pil een „verdovend middel kon zijn;

„dat klager niettemin geen enkele poging heeft ondernomen om zich „er van te vergewissen dat de pil geen verdovend middel zou bevatten;

„dat hem mitsdien grove onachtzaamheid en daarmee schuld aan het „feit kan worden verweten;”.

Klager is tegen vorenvermeld besluit van verweerder in beroep gekomen bij de Raad, op de bij het door tussenkomst van zijn commandant ontvangen klaagschrift aangevoerde gronden verzoekende het bestreden besluit en de onderstreepte passage in vermelde beoordeling nietig te verklaren.

Mr. A. P. Vriends, kapitein ter zee van administratie, wonende te Den Helder, heeft als gemachtigde van verweerder bij contra-memorie van 9 september 1971 de gronden ontvouwd waarop hij de Raad heeft verzocht het door klager ingestelde beroep te verwerpen.

Op verzoek van de fungerend voorzitter van de Raad (brief van 29 november 1971) heeft de psychiater-kapitein ter zee arts. **H. Havinga**, bij brief van 10 december 1971 nadere inlichtingen met betrekking tot klagers gezondheidstoestand verstrekt.

Het geding is behandeld op de terechtzitting van de Raad van 2 februari 1972, alwaar klager in persoon is verschenen, met bijstand van G., luitenant ter zee der 2e klasse oudste categorie, wonende te O., en verweerder was vertegenwoordigd door Mr. Vriens voornoemd. Door de raadsman van klager is ter terechtzitting nog overgelegd afschrift van een brief d.d. 22 januari 1971 van de commandant van de sociaal medische dienst van de Koninklijke Marine te Leiden, kapitein-luitenant ter zee J. Voetelink, gericht aan de commandant der zeemacht in Nederland.

II. *Motivering*

A

Artikel 3 van het Koninklijk besluit van 4 april 1970, no 53, houdende vaststelling van een voorschrift betreffende het administratieve beroep, bedoeld in artikel 97 van het Reglement Rechtstoestand militairen zee-macht, bepaalt in zijn eerste drie leden het navolgende:

„1. De hogere autoriteit beoordeelt – zulks met inachtneming van „artikel 2, derde lid – of het beroep al of niet voor behandeling in „aanmerking komt.

„2. Indien hij van oordeel is dat het beroep voor behandeling in aan- „merking komt, stelt hij een afschrift van het klaagschrift in handen van „de verweerder met het verzoek hem zijn beschouwingen inzake de in- „houd van het klaagschrift mede te delen.

„3. Na ontvangst van die beschouwingen zal de hogere autoriteit hetzij „het onderzoek schriftelijk voortzetten totdat hij over voldoende gegevens „beschikt om zich *terzake* een oordeel te kunnen vormen, hetzij het „onderzoek in handen geven van een door hem te benoemen commissie, „die hij daarbij opdraagt hem naar aanleiding van haar bevindingen een „schriftelijk met redenen omkleed advies te geven inzake de te nemen „beslissing.”.

Uit de aanhef van het bestreden besluit moet worden afgeleid, dat verweerder het bepaalde in evenaangehaald 3e lid van artikel 3 niet nageleefd heeft. Immers, dit voorschrift dwingt de hogere autoriteit – in het onderhavige geval verweerder – een keuze te maken uit twee methoden van onderzoek, namelijk hetzij zichzelf voldoende gegevens te verschaffen door nader schriftelijk onderzoek, hetzij de zaak in handen te stellen van een commissie van onderzoek. Het 3e lid laat evenwel in beginsel niet toe om, gelijk in het onderwerpelijke geval is geschied, zonder enig nader onderzoek op het klaagschrift te beslissen. De Raad wil de hierin liggende

grond voor eventuele nietigverklaring van het bestreden besluit, gezien liet volgende, in dit geding verder buiten beschouwing laten.

B

De fungerend-voorzitter heeft in zijn vorenvermelde brief van 29 november 1971 aan de psychiater **Havinga** onder meer het volgende geschreven:

„De vraag is bij mij gerezen, of in de gezondheidstoestand van klager „vóór en op 21/22 september 1970 een verklaring kan worden gevonden „voor het feit, dat hij zo maar van zijn broer een hem, klager, onbekende „pil in ontvangst heeft genomen en ingenomen.

„Aangezien U blijkbaar in de behandeling van klager betrokken bent „geweest, moge ik U verzoeken mij **terzake** zo mogelijk te willen **inlich-** „ten, met name met betrekking tot de vraag, of hem, de heer X., **redelij-** „kerwijze schuld of onachtzaamheid verweten kon worden met **betrek-** „king tot het innemen van de onderhavige pil.”

De geneeskundige **Havinga** komt in zijn vorengenoemd antwoord, d.d. 10 december 1971, onder meer tot de volgende conclusie:

„Gezien bovenstaande is het duidelijk dat ik me op het standpunt stel „dat aan betrokkene geenszins schuld of onachtzaamheid verweten kan „worden met betrekking tot het innemen van de onderhavige pil. Een „en ander vloeiende begrijpelijk en logisch voort uit de situatie en de „conditie van betrokkene op de avond van de 21e september 1970.”

Op grond van deze conclusie van de arts **Havinga** is de Raad van oordeel, dat verweerders bij het bestreden besluit ingenomen standpunt, zoals vervat in de hiervoren weergegeven slotoverweging uit het bestreden besluit, niet houdbaar is.

Voorts verdienen aandacht de volgende gedeelten uit de contra-memorie:

„Klager werd in de beoordelingsstaat op verschillende rubrieken min- „der goed beoordeeld dan hij zou zijn geworden indien zich niet het inci- „dent had voorgedaan van het ongewilde druggebruik;

„Die beoordelingen waren niettemin van dien aard dat geenszins kon „worden gezegd dat hij daardoor niet of niet meer zou voldoen aan de „eisen waaraan hij krachtens de daarvoor geldende voorschriften moet „voldoen om in aanmerking te komen voor bevordering;” en

„Teneinde er evenwel geen twijfel aan te laten bestaan welke omstan- „digheden/feiten voor de relatieve verslechtering van klagers beoorde- „lingsbeeld bepalend waren geweest voegde de beoordelaar de thans „door klager gewraakte zinsnede aan de beoordeling toe en zegde deze „aan.”

Verder acht de Raad nog van belang vorenbedoelde brief, d.d. 22 januari 1971, van de Commandant van de Sociaal medische dienst, uit welke brief hier het volgende wordt weergegeven:

„De in de beoordeling zwart onderstreepte bijzonderheden geven „mijns inziens een enigszins verwongen en daardoor minder juist beeld „van het gebeurde, tenzij in samenhang met deze beoordeling tevens „kennis wordt genomen van het bovenvermelde proces-verbaal van de „gemeentepolitie.

„Zonder de ernst van het gebeurde te willen bagatelliseren, ben ik van „oordeel, dat betrokkene in deze beoordeling niet geheel rechtvaardig „wordt behandeld, waardoor hij mogelijkerwijs in de toekomst eveneens „onverdiend geschaad kan worden. Ik moge U verzoeken het daarheen „te leiden dat de beoordeling over de periode van 2 juli 1970 tot 26 oktober 1970 aan een nadere beschouwing wordt onderworpen en indien „daartoe termen aanwezig zijn, de rubriek „Bijzonderheden“ in dier „voege wordt gewijzigd dat over korporaal X., die een zeer goede staat „van dienst heeft gehad, zodanig wordt geoordeeld, dat dit geen aanleiding „zal kunnen zijn voor enig misverstand en betrokkene volledig recht „wedervaart.”.

Gezien het vorenstaande meent de Raad, dat de onderstreepte passage in de onderwerpelijke beoordeling Mager geen recht doet en ook niet geheel tot uitdrukking brengt hetgeen de beoordelaar met de opneming van die passage in de beoordeling heeft beoogd.

Een en ander leidt er toe, dat verweerders bestreden besluit en de in de onderhavige beoordeling onderstreepte passage niet in stand kunnen worden gelaten.

In aansluiting aan de kennelijke bedoeling van de beoordelaar acht de Raad het wel van belang, dat in de beoordeling onder de rubriek „Bijzonderheden“ een passage voorkomt ter verklaring van de – vergeleken met vorige beoordelingen – op verschillende punten lagere waarderingen. De Raad acht een passage van de volgende inhoud juist:

„Is bij een bepaalde gelegenheid buiten diensttijd ongewild geraakt in „een situatie welke hem het verrichten van de normale dienst verhinderde, „waardoor zijn – normaal zeer goede – prestaties in deze beoordeling „ten nadele zijn beïnvloed.”.

Het vorenstaande leidt tot de hierna te vermelden beslissing.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
verklaart nietig verweerders bestreden besluit;
verklaart nietig de in de onderwerpelijke beoordeling onder de rubriek „Bijzonderheden“ voorkomende onderstreepte passage;
verstaat dat onder de rubriek „Bijzonderheden“ der onderhavige beoordeling een passage wordt opgenomen, luidende als hiervóór aangegeven.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

In memoriam Professor Mr. N. H. A. de Graaff.

Op woensdag 5 juli jl. overleed onverwacht Professor Mr. H. H. A. DE GRAAFF, in leven Brigade-Generaal b.d. van de Militair Juridische Dienst en Bijzonder Hoogleraar in het Militair Recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Zijn heengaan maakte een eind aan het leven van een hoogstaand mens, die als weinig anderen de kwaliteiten had van een vooraanstaand militair-jurist. De Generaal DE GRAAFF immers bezat alle eigenschappen van een uitmuntend officier; Professor DE GRAAFF was bij allen, die het Militair recht beoefenen, bekend als een briljant jurist.

De overledene verbond zich op 10 februari 1920 op zeventienjarige leeftijd als gewoon vrijwilliger bij de vrijwillige landstorm te Amsterdam. Na zijn opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie werd hij bij Koninklijk Besluit nr. 31 van 31 juli 1923 benoemd en aangesteld bij het Regiment Vestingartillerie tot Tweede Luitenant.

Verscheidene functies heeft hij sedertdien bij het Wapen der Artillerie vervuld, waarbij reeds spoedig zijn grote gaven als Instructeur bij het militair onderwijs aan het licht traden.

Zijn belangstelling voor de rechtswetenschappen manifesteerde zich weldra. In 1932 legde hij te Leiden met goed gevolg het Doctoraal examen Nederlands Recht af. Van zijn hand verscheen vervolgens de alom in de krijgsmacht bekende en hooggewaardeerde „Handleiding Militair „Recht“. Dit is het begin geweest van een schitterende juridische carrière, welke tot aan zijn eervolle dienstverlating – als beroepsofficier in 1949 en daarna in 1960 als reserve-officier – samenviel met een niet minder verdienstelijke loopbaan als Officier van de Koninklijke Landmacht.

Tot de militair-juridische functies, waarin zijn grote gaven duidelijk aan het licht traden, behoren die van Hoofd van de Sectie Juridische Zaken bij het Hoofdkwartier van de Generale Staf en van Directeur van de Militair Juridische Dienst, van welk dienstvak hij de oprichtsr kan worden genoemd. Voorts bekleedde hij met grote bekwaamheid gedurende vele jaren het Presidium van de te Arnhem gevestigde krijgsraad van de Koninklijke Landmacht. Zijn verdiensten voor dit krijgsmachtdeel werden in 1951 erkend door zijn benoeming tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau met de zwaarden en in 1962 door de toekenning van de titulaire rang van Brigade-Generaal van de Militair Juridische Dienst.

Zijn juridische carrière vertoont vele hoogtepunten. In 1950 werd hij benoemd tot Privaatdocent in het Militair straf- en tuchtrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden, welk ambt hij aanvaardde met zijn openbare les over: „De militaire rechter en zijn onafhankelijkheid“. Dit Privaatdocentschap nam een einde toen DE GRAAFF in 1963, eveneens in Leiden, tot Lector werd benoemd.

In 1957 promoveerde hij aan de Leidsche Universiteit cum laude tot Doctor in de Rechtsgeleerdheid op proefschrift: „De militair-rechterlijke „organisatie, 1795–1955“. In hetzelfde jaar volgde zijn benoeming tot Lector te Amsterdam in het Militair straf- en tuchtrecht, welke opdracht in 1960 werd uitgebreid tot het geven van onderwijs in het Commune Strafrecht en Strafprocesrecht. Deze juridische loopbaan werd tenslotte bekroond door de benoeming van DE GRAAFF in 1971 tot Bijzonder Hoogleraar, vanwege de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, aan de Universiteit van Amsterdam met als opdracht onderwijs te geven in het Militair Recht.

Zijn dissertatie en vele van zijn publicaties deden ons DE GRAAFF kennen als een groot rechtshistoricus, speciaal, doch niet uitsluitend, op het gebied van het Militair recht. Dit neemt niet weg dat hij een open oog had voor het heden en evenzeer voor de toekomst. Zijn meermalen tot uitdrukking gebrachte visie op het Militair recht, zoals dat er in de toekomst zou moeten uitzien, getuigde van zijn vermogen de eisen van de moderne tijd te begrijpen en uit te dragen.

De laatste zinsnede van zijn rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het Ambt van Bijzonder Hoogleraar op 11 oktober 1971, getuigt van de wijze, waarop hij zijn taak inhoud gaf. Zij luidde: „Met genoegen „zal ik degenen onder U die met het militaire recht of met delen daarvan „nader willen kennismaken, naar vermogen de weg wijzen.“ Zo hebben velen, militaire zowel als burgerstudenten zich in de loop van vele jaren kunnen laven aan de schier onuitputtelijke bron van zijn kennis van het Nederlandse militaire en commune recht. In feite heeft de gehele Nederlandse krijgsmacht hiervan de voordelen genoten.

Allen die DE GRAAFF hebben gekend, bewaren evenwel een herinnering aan hem welke niet slechts wordt bepaald door zijn voortreffelijke militaire en juridische kwaliteiten. Evenzeer leeft hij voort in hun herinnering als een onvergetelijke vriend, voor wie nimmer iets te veel was wanneer op hem een beroep werd gedaan. Een man, die stierf in het harnas, en dat niet anders zou hebben gewild.

W.K.

Verkeersovertredingen in het buitenland

Naar aanleiding van mijn naschrift onder de sententie van het H.M.G. van 27 oktober 1971 (M.R.T. LXV blz. 166 e.v.) is mij een vraag gesteld omtrent mijn stelling dat artikel 168 W.M.Sr. is ingevoegd, onder meer omdat het merendeel van de in de Wegenverkeerswet opgenomen bepalingen slechts kan worden toegepast op binnen Nederland gepleegde verkeersdelicten. De vraagsteller meent dat voor in het buitenland gepleegde verkeersdelicten nu juist artikel 167 W.M.Sr. zou zijn geschreven, terwijl artikel 168 betrekking heeft op buitenlandse lokale voorschriften.

Ik stel voorop dat de partiële wijziging geen verandering heeft gebracht

in de door jarenlange jurisprudentie aan artikel 4 W.M.Sr. gegeven interpretatie. Artikel 4, dat bepaalt dat de Nederlandse militair in het buitenland de Nederlandse strafwet met zich meeneemt, heeft in de jurisprudentie een beperkte betekenis gekregen. Wanneer in de Nederlandse strafwet begrippen voorkomen zoals „bevoegd gezag”, „ambtenaar”, „wettelijk voorschrift” e.d., moeten die termen worden gelezen alsof daar telkens „Nederlands(e)” voor stond.

De partiële wijziging heeft artikel 4 onberoerd gelaten en met name daarin niet opgenomen dat in den vervolge de Nederlandse strafwet een mondiale werking zal hebben, wanneer zij door de Nederlandse militair naar buiten de grenzen is meegenomen.

Stellen wij nu artikel 167 en 168 W.M.Sr. naast elkaar, dan wil artikel 167 tevoren niet onder de strafwet vallende verkeersgedragingen strafbaar stellen, terwijl artikel 168 een aanvulling geeft op artikel 4: het stelt feiten strafbaar, die volgens de Nederlandse strafwet niet, maar volgens de buitenlandse strafwet wél strafbaar zijn. Daaronder vallen dus ook de feiten, die onder een Nederlandse strabepaling zouden vallen als die strabepaling zonder lokale werking zou worden gelezen, zoals belediging van een ambtenaar e.d.

Terzake van een verkeersgedraging in het buitenland kan men kiezen tussen artikel 167 (omdat het een verkeersdelict is, dat zonder dat artikel 167 niet strafbaar zou zijn) en artikel 168 (omdat het een buitenlands strafbaar feit oplevert, dat naar de Nederlandse strafwet door haar lokale werking niet strafbaar is). Voor mij valt dan, wegens de systematiek van de wet, de keus op artikel 168, omdat het een in het buitenland gepleegd strafbaar feit is, dat naar de Nederlandse strafwet niet strafbaar is.

De Memorie van Toelichting geeft geen beslissend uitsluitel. De invoeging van artikel 168 (zie STEFFEN: „Partiële *wijziging*”, blz. 478) wordt verdedigd door de eisen die het NATO-status-verdrag stelt: als de Nederlandse wet niet voorziet in strafbaarstelling van feiten, die strafbaar zijn in de staat van verblijf, vervalt het voorrecht van Nederland om zijn eigen militairen te berechten voor zodanige in het buitenland gepleegde feiten.

„Het betreft hier” – aldus de Memorie van Toelichting – „onder meer overtreding van buitenlandse voorschriften betreffende deviezenverkeer, „jacht en visserij en buitenlandse locale verordeningen”. Ik vestig de aandacht op de woorden „onder meer”.

De Memorie van Toelichting op artikel 167 (STEFFEN, blz. 479) vermeldt onder andere:

„Verkeersovertredingen door Nederlandse militairen in het buitenland „bedreven vallen derhalve ¹⁾ in het algemeen niet onder enige Neder-

---

¹⁾ Namelijk omdat zij slechts betrekking hebben op het verkeer op een (Nederlandse) weg. (W.H.V.).

„landse strafbepaling”.

„Gedeeltelijk kan in deze lacune worden voorzien door de onder „punt c²⁾) besproken toepasselijkverklaring van het buitenlandse strafrecht. Doch een volledige oplossing van het probleem wordt hierdoor „niet bereikt. Behalve aan de in het buitenland geldende gedragsregels „zal het militaire verkeer zich aldaar toch ook aan een aantal door de „militaire overheid uitgevaardigde regels hebben te houden.”

Nu de tekst van de wet geen uitsluitende aanwijzing geeft en de Memorie van Toelichting evenmin, koos ik, zoals gezegd, voor artikel 168 voor alle in het buitenland gepleegde, niet in enige Nederlandse strafbepaling omschreven, gedragingen en voor artikel 167 wanneer het (speciaal in Nederland gepleegd) verkeersgedrag betreft, dat niet strafbaar is volgens de wegenverkeerswetgeving.

Een tweede opmerking werd mij naar aanleiding van mijn naschrift gemaakt, namelijk naar aanleiding van mijn stelling dat in artikel 167 onder „bevoegd gezag” moet worden verstaan „Nederlands bevoegd gezag”^v.

Inderdaad zegt de Memorie van Toelichting – als het ware langs de neus weg – dat „aan de term ”bevoegd gezag” in dit artikel eveneens een „ruime betekenis (zal) moeten worden toegekend. Hieronder zal niet „alleen de militaire overheid en de burgerlijke overheid in de verschillende „rijksdelen moeten worden begrepen maar, voor zover het verkeer in het „buitenland betreft, ook het buitenlandse gezag.” (Zie STEFFEN, blz. 592.)

Deze terloopse opmerking in de Memorie van Toelichting acht ik zozeer in strijd met het systeem van de wet en met de jarenlange jurisprudentie, een en ander zoals hierboven beschreven, dat zij voor mij niet overtuigend genoeg is om op dit éne punt dat systeem en die jurisprudentie radicaal om te draaien. Als ik in mijn naschrift dan ook schreef dat mij niet duidelijk was, dat het Hof naar artikel 167 had gegrepen en niet naar artikel 168, dan is mij wel duidelijk „waarom”^w het Hof dat deed, maar niet „dat”⁷ het Hof die keuze maakte.

Inmiddels, zoals uit het bovenstaande reeds blijkt: op beide punten is een andere opvatting zeer wel te verdedigen. Men kan met name zeer goed verdedigen dat de scheiding tussen de artikelen 167 en 168 niet ligt bij binnenland enerzijds en buitenland anderzijds, maar bij verkeersgedragingen (binnen- en buitenland) enerzijds en lokaal-werkende buitenlandse strafbepalingen (verkeersgedrag uitgezonderd!) anderzijds.

En voor een andere interpretatie van „bevoegd gezag” in artikel 167 heeft men steun aan een explicite opmerking in de Memorie van Toelichting.

W. H. V.

---

²⁾ Punt c handelt over artikel 168. (W.H.V.).

Een korporaal beklagde zich over een met zwart onderstreepte passage onder de rubriek „bijzonderheden“ uit een over hem opgemaakte beoordeling, waarin gerept werd over het incidenteel gebruik van verdovende middelen buiten diensttijd. Verweerder, beslissende op het bezwaarschrift, heeft het bepaalde in art. 3 van het K.B. van 4 april 1970, dat dwingt tot het maken van een keuze tussen twee methoden van onderzoek, niet nageleefd. In casu is nl. zonder enig nader onderzoek beslist. Nu een psychiater van oordeel is dat aan klager geen schuld of onachtzaamheid is te wijten met betrekking tot het innemen van de onderhavige pil, verklaart de raad het bestreden besluit alsmede de voormelde passage nietig, daarvoor een andere passage in de plaats stellend (K.B. van 4 april 1970 nr 53, art. 3; Voorschrift conduiterapporten). 440

Opmerkingen en mededelingen

In memoriam Professor Mr. H. H. A. de Craaff 445
Verkeersovertredingen in het buitenland 446

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. A. F. *Steffen*, Brigade-Generaal van de Militair-Juridische Dienst tit. b.d.;
Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. *W. Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *C. Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. W. A. *J. Wevers*, Luitenant ter *Zee* van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. W. H. *Vermeer*, Borskilaan *14* te Bloemendaal, Telefoon no. **238554** of **238558-020** (na **18** uur: **254678-023**).

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. A. *Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. A. D. *Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res.-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. *F. Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in **10** maandelijks afleveringen (mei-juni **1 afl.**, nov.-dec. **1 afl.**).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari **1972** f **12,65**. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. **425300**, of bij zijn boekhändler. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari **1972** verkrijgbaar tegen betaling van f **2,30**.

De schrijvers van bijdragen van meer dan **2** pagina's ontvangen een honorarium van f **6,-** per pagina tot een maximum van **16** pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV
September 1972

Aflevering

8

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

- Mr. E.A.M.Lamers*, Het recht van vrije meningsuiting 449
- Mr. G. L. Coolen*, luitenant ter zee (A) der eerste klasse. Een analyse van het begrip bevelsbevoegdheid 452

Strafrechtspraak

- Desertie, terwijl de schuldige zich in het buitenland verwijdert, door 2 of meer personen gezamenlijk gepleegd; het opzettelijk achterzeilen van zijn schip in Noorwegen. (W.M.Sr. art. 98 (3), 99 (2) (5); W.Sr. art. 80) 461
- Als bestuurder van een militaire vrachtauto daarmee linksaf geslagen op het moment dat een motorrijwiel zich zo dicht linksachter of naast hem bevond dat de bestuurder daarvan werd gehinderd en botsing is ontstaan. (R.V.V. art. 46) 465
- Als bestuurder van een auto bij avond, tijdens het passeren van tegenliggers, een aan de rechterkant van de weg lopende voetganger aangereden (op militair terrein). (W.M.Sr. art. 165) 468
- Verduistering door een ambtenaar die daarbij gebruik maakt van de gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken; als sergeant-telegrafist zich een bedrag van circa f 750 van de betalingen van in openbaar verkeer verzonden telegrammen, toeëigend. (W.Sr. art. 44,321). 471
- Een auto bestuurd terwijl hij verkeerde onder invloed van alcohol; bewijs ontleend aan alcoholgehalte van de urine en aan getuigenverklaringen, zijnde het afgenomen bloed geheel gestold en (te) gering van hoeveelheid. Voorts: doorgereden na aanrijding. (W.V.W. art. 26, 30) 473
- Bedreiging met zware mishandeling; met een op een mes gelijkend voorwerp (een pannekoekenmes) op korte afstand stekende bewegingen gemaakt in de richting van twee manspersonen, daarbij zeggende: „ik snij jullie aan repen”. (W.Sr. art. 285) 478
- Als dpl. korporaal, in de cantine tewerkgesteld als buffetbediende, zich meermalen geld dat hij aldus (anders dan door misdrijf) onder zich had, wederrechtelijk toeëigend tot een totaal van f 3.000. Twee maanden gevangenisstraf voorwaardelijk en verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse. (W.M.Sr. 13; W. Sr. art. 321) 481

Tuchtrechtspraak

- Klager werd gestraft met 4 dagen licht arrest wegens „ongeveer 30 minuten na het verplichte tijdstip van opstaan nog in bed aangetroffen”. In beklag gaf klager op dat hij de order inhoudend dat dpl. korporaals en soldaten op werkdagen om 7.00 uur moeten opstaan, in strijd acht met de „vrije reveille”. Beklag ongegrond verklaard omdat de gewraakte order reeds een jaar van kracht is en ingesteld is in overleg met het afdelingsoverlegorgaan. Eindbeslissing H.M.G.: de order van blijvende aard is in strijd met art. 139 R.I.D.K.L. weshalve naleving niet kan worden gevorderd. Echter niet in strijd met dat artikel is de order dat na 07.30 uur de waslokalen niet meer mogen worden betreden. Door op te staan tussen 07.20 en 07.30 uur heeft klager een krijgstuuchtelijk vergrijp gepleegd. Handhaving van de straf en wijziging van de strafreden. (R.I.D.K.L. art. 139,140) 484

BIJDRAGEN

Het recht van vrije meningsuiting

door

Mr. E. A. M. LAMERS

Uitgangspunt zij, dat ieder het erover eens is dat deze vrijheid – een der belangrijkste grondrechten voor de burgers van een rechtsstaat als de onze – zo ruim mogelijk zij, niet méér beperkt zij dan strikt noodzakelijk.

Hoewel reeds in de Grondwet van 1815 opgenomen in het hoofdstuk: Van onderwijs en het ambestuur (art. 227) (ik citeer) „als doelmatig „middel tot uitbreiding van kennis en voortgang van verlichting” is dit recht van vrije meningsuiting als zelfstandig en algemeen bedoeld grondrecht in de Grondwet van 1848 opgenomen in art. 7 en sindsdien wat de tekst betreft ongewijzigd gebleven. En in de loop van de tijd daarna is de tendens van de jurisprudentie geweest dit artikel 7 zo ruim mogelijk te interpreteren. Mijn hiervoor gesteld uitgangspunt – mag ik veilig aannemen – is dan ook onweersproken.

Dit recht, neergelegd in art. 7 Grondwet, is steeds en ook algemeen aangeduid als het recht van vrije meningsuiting, hetgeen m.i. ook een volstrekt juiste weergave is.

Merkwaardig is, dat blijkbaar nimmer behoefte eraan is geweest deze formulering, die toch onbepert is, inhoudelijk aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Want m.i. is het nimmer de bedoeling van art. 7 Grondwet geweest de vrijheid te waarborgen van elke uiting, zeer nadrukkelijk wel van elke meningsuiting. Immers niet elke uiting vormt een meningsuiting, daarvoor zal de uiting de weergave moeten zijn, als inhoud moeten hebben de mening van degene die zich uit, diens zienswijze over of visie op een bepaalde situatie of een bepaald probleem in positieve of negatieve zin. Een kwalificatie bijv. als „je reinste flauwe kul” of „mens-, „onwaardig”⁷¹ zonder enige nadere motivering (ik kies deze voorbeelden uit de praktijk) is inhoudelijk geen meningsuiting, die aanspraak kan maken op bescherming als bedoeld in art. 7 Grondwet, het is een uiting, een kreet zonder meer.

Art. 7 Grondwet wil de vrijheid van de burger waarborgen om zijn mening, zijn visie of zienswijze te stellen tegenover *anderer* mening of tegenover de heersende mening. Dat betekent dat er sprake moet zijn van een werkelijke mening, al zal dit in ruime zin dienen te worden geïnterpreteerd, ook of liever juist in een democratie, waar besluitvorming op grond van meningsuitingen der burgers tot stand moet komen. Dat vraagt volstrekte vrijheid van meningsuiting en dat wil art. 7 Grondwet waarborgen en beschermen.

Niet te ontkennen valt, dat het recht van vrije meningsuiting naar zijn aard van algemene strekking is, geldend in beginsel voor iedereen, doch reeds Prof. Struycken maakte destijds in zijn „Staatsrecht“ het onderscheid tussen de algemene rechtstoestand der burgers en de concrete rechtspositie in feitelijke vrijheid, slechts op deze algemene rechtstoestand zouden de grondrechten, volgens hem, betrekking hebben. Wanneer men dit onderscheid thans nog als juist aanvaardt, dan dient daartegenover te staan – wil dit grondrecht niet haar betekenis verliezen voor personen, die in een bijzondere rechtspositie ten opzichte van de staat verkeren – dat er een gespecificeerde wettelijke regeling voor de uitoefening van de grondrechten voor elk der categorieën dezer personen wordt getroffen.

Het ruimst in zijn formulering met betrekking tot het recht van vrije meningsuiting is Het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, kort aangeduid als het Verdrag van Rome (1950), dat in art. 10 „de vrijheid van meningsuiting“ als zodanig garandeert, doch anderzijds in dit zelfde artikel ruimschoots inbreuken en beperkingen toestaat, wanneer deze noodzakelijk zijn. Ik ben het echter niet eens ermee, dat daardoor de praktische waarde ervan voor Nederland gering zou zijn, zoals par. 4 van haar rapport een Landelijke Werkgroep „Vrijheidsrechten“ van D'66 stelt. Het beginsel blijft immers desondanks onaangetaast, al blijf ik erbij dat dit beginsel slechts voor werkelijke meningsuitingen geldt.

Tot de categorieën personen, welke aan beperkingen van het recht van vrije meningsuiting zijn onderworpen, behoren de militairen, zowel de beroeps- als de dienstplichtgemilitairen.

Vooropgesteld zij andermaal, dat ook voor hen in beginsel het recht van vrije meningsuiting van kracht is, daarover zij geen misverstand, doch daarnaast geldt, dat zij allen in een bijzondere rechtspositie tegenover de overheid verkeren, die beperkingen meebrengt met betrekking tot de uitoefening van de grondrechten. De verstaande beperking – vrijwel algemeen (behalve door de gewetensbezwaarden) als vanzelfsprekend aanvaard – is die betrekkelijk de vrijheid van persoon, de keuzevrijheid van handel en wandel, van gaan en staan waar men wil, een beperking volstrekt noodzakelijk in het kader van de doelstelling van de krijgsmacht, een beperking die zover gaat, dat de overheid in bepaalde omstandigheden – in tijd van oorlog – de inzet van het leven van de betrokken militair kan c.q. moet eisen ter verwezenlijking van het doel van de krijgsmacht.

Evenzo eist in bepaalde omstandigheden in vredetijd het doel van de krijgsmacht beperking van het in beginsel ook voor de militairen geldende recht van vrije meningsuiting n.l. wanneer de meningsuiting in concreto rechtstreeks in strijd komt met, contrair is aan de doeleinden van de krijgsmacht.

De meningsuiting gericht op ondergraving van de krijgsmacht, geuit door hem, die als deeltmakende van diezelfde krijgsmacht verplicht

is de doeleinden – uiteindelijk zelfs met inzet van zijn leven – te verwezenlijken, vormt uiteraard géén recht, dat art. 7 Grondwet c.q. het Verdrag van Rome bedoelt te beschermen. Zulks geldt temeer, wanneer dergelijke meningsuitingen zich nadrukkelijk richten tot en verspreid worden onder hen, die als militair dezelfde verplichtingen hebben.

Dit alles zal er echter nimmer toe mogen leiden, dat de militair verhinderd worde – op welke wijze dan ook – van het ook voor hem in beginsel geldende recht van vrije meningsuitingbuiten de hiervoor genoemde strikt noodzakelijke beperking gebruik te maken. Hij zal van zijn afwijkende inzicht of visie – ook waar het betreft de verwezenlijking van de doeleinden van de krijgsmacht – mogen blijk geven als bijdrage aan de meningsvorming, die in een democratische samenleving voorwaarde is voor de besluitvorming.

En daarom wanneer en voor zover de overheid beperking van recht van vrije meningsuiting, in de zin als hiervoor betoogd noodzakelijk acht en toepast, dient daar tegenover te staan dat er een specifieke, duidelijk omschreven regeling op wettelijke basis zij, die betrokkenen (en dat geldt voor elke categorie personen voor wie beperkingen op de grondrechten van kracht zijn) niet in onzekerheid op dit punt laten.

Tenslotte, elke staatsburger heeft met het oog op de hem toekomende rechten en de op hem rustende verplichtingen goede voorlichting en een zekere vorming en opvoeding van node, met name ook wat betreft de uitoefening van de grondrechten. Hoeveel temeer geldt zulks ten aanzien van de militairen – en ik denk daarbij in de eerste plaats aan de jeugdige dienstplichtigen – die in een bijzondere rechtspositie tegenover de overheid verkeren. Er wordt bij hun militaire training en vorming alle aandacht besteed om hun begrip bij te brengen van de noodzaak en het belang van handhaving van de krijgstucht, waarbij vaak de nadruk valt op de sankties die bij handelen in strijd met de krijgstucht (kunnen) worden toegepast. Het wil me voorkomen, dat daarbij niet minder aandacht dient te worden gegeven – en dan in positieve zin – aan de hun als goede staatsburgers toekomende grondrechten, waarbij dat van vrije meningsuiting niet ware te verwaarlozen, alsmede voor de noodzaak van de voor hen geldende beperking daarvan met het oog op de doeleinden van de krijgsmacht, die zij, als deeluitmakende daarvan, mede hebben te verwezenlijken.

Het wil me voorkomen dat het daaraan in de praktijk nog al eens ontbreekt.

Een analyse van het begrip bevelsbevoegdheid

door

Mr. G. L. COOLEN, luitenant ter zee A der eerste klasse

1. *De publiekrechtelijke bevoegdheid tot het geven van dienstbevelen.*

Uit het beginsel van de wetmatigheid van het bestuur vloeit voort dat de overheid zonder wettelijke grondslag geen bijzondere bevoegdheden bezit ten opzichte van de burger. Ook de bevoegdheid dienstbevelen te geven – een bijzondere bevoegdheid van de overheid ten opzichte van de „burger in uniform” (de militair) – eist derhalve een wettelijke grondslag, bestaat slechts voorzover de wet (in materiële zin) haar toekent.

De wet nu verleent iedere militair die de meerdere is van een andere militair de bevoegdheid die andere militair in beginsel elk dienstbevel te geven, d.w.z. elk bevel te geven dat betrekking heeft op een dienstbelang.¹⁾ Tegenover deze algemene bevoegdheid van de meerdere staat de algemene plicht van elke mindere tot gehoorzaamheid aan in beginsel elk dienstbevel.

De toevoeging „in beginsel” is noodzakelijk, omdat de wet op deze algemene regel een aantal uitzonderingen bevat. Zo bepaalt artikel 25 lid 4 van het Reglement betreffende de Krijgstucht (R.K.) dat de militair niet verplicht is zich aan een geneeskundige behandeling te onderwerpen, voorzover deze het ondergaan van enige kunstbewerking inhoudt. De mindere heeft dus het recht het bevel van een meerdere tot het toelaten van een dergelijke behandeling niet op te volgen, ook al is bij het bevel een (wellicht zwaarwegend) dienstbelang betrokken.²⁾ Ook is de mindere – om een ander voorbeeld te noemen – die als verdachte (beklaagde) wordt gehoord niet verplicht, zoals uit artikel 61 van de Rechtspleging bij de Zeemacht (artikel 63 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht) valt te lezen, de juiste toedracht der feiten te vertellen, al krijgt hij daartoe opdracht van een meerdere en al is bij die opdracht een dienstbelang betrokken.³⁾ Kennelijk weegt voor de overheid (voor de wetgever) in zaken als deze het individuele belang zwaarder dan het mogelijke militaire of algemene belang.

In feite zijn deze en andere soortgelijke wettelijke bepalingen te be-

---

1) Zie de artikelen 114 en 115 W.v.M.S., artikel 2 W.K. en de artikelen 10, 11 en 12 R.K.

2) Door het HMG wordt in zaken als deze een andere constructie gevolgd. In de Holle kies-sententie van 9 juni 1959, MRT 1960 blz. 14, overwoog het Hof dat het bevel tot het toelaten van een kunstbewerking in de zin van artikel 25 lid 4 R.K. geen dienstbevel is, omdat „als een dienstbevel niet beschouwd kan worden een bevel, waarvan blijkens „een wettelijk voorschrift de nakoming niet mag worden geëist”.

3) Vgl. Mr. W. H. VERMEER, „Bekentenisvrijheid en militair dienstbevel”, Tijdschrift voor Strafrecht 1959, blz. 307 e.v.

schouwen als uitwerkingen van de algemene ongeschreven regel dat de mindere het recht bezit gehoorzaamheid aan een dienstbevel te weigeren in die gevallen, waarin opvolging van het bevel de aantasting zou betekenen van (individuele en/of andere) belangen die – bezien vanuit het standpunt van de rechtsorde – zwaarder wegen dan de individuele en/of andere) belangen die zouden worden gediend.⁴⁾

Aangezien datgene, wat gewoonlijk wordt omschreven als de bevoegdheid dienstbevelen te geven, in wezen inhoudt de bevoegdheid nakoming van gegeven dienstbevelen te eisen, betekenen uitzonderingen op de algemene gehoorzaamheidsplicht van de mindere tevens uitzonderingen op de algemene bevelsbevoegdheid van de meerdere. Dit betekent dat ook de regel valt te formuleren, dat de meerdere de bevoegdheid mist dienstbevelen te geven in die gevallen, waarin uitvoering van het bevel de aantasting zou betekenen van belangen die rechtens zwaarder wegen dan de belangen die zouden worden gediend.

Van deze gevallen, waarin tegenover de onbevoegdheid van de bevelgever het recht staat van degene tot wie het bevel is gericht gehoorzaamheid te weigeren, moeten worden onderscheiden de gevallen, waarin on gehoorzaamheid niet slechts is geoorloofd, maar geboden; de gevallen dus waarin een ongehoorzaamheids plicht bestaat.

Een dergelijke plicht bestaat in de eerste plaats indien opvolging van het bevel zou betekenen dat een strafbaar feit wordt begaan. Men bedenke in dit verband dat het enkele feit dat een door een meerdere bevolen gedraging onder een wettelijke delictsomschrijving valt, niet zonder meer inhoudt, dat uitvoering van het bevel ook het plegen van een strafbaar feit betekent.⁵⁾ Vereist is immers tevens dat de gedraging wederrechtelijk is.

Algemeen geformuleerd is een gedraging – al is zij door de wet verboden – niet wederrechtelijk (in materiële zin niet wederrechtelijk) indien door het verrichten van die gedraging belangen worden gediend, die rechtens zwaarder wegen dan de belangen die worden geschaad; indien dus het feit (id quod factum est) in verband met de aanwezigheid van bijzondere omstandigheden als rechtens wenselijk is te beschouwen. Door een hem gegeven bevel op te volgen dient de mindere niet alleen het bijzondere dienstbelang dat met het bevel wordt beoogd, maar ook – omdat gehoorzaamheid plicht is – een bepaald ideëel belang⁶⁾, terwijl anderzijds het

---

⁴⁾ Weigert een militair een hem gegeven dienstbevel op te volgen en wegen de belangen die door deze weigering worden gediend rechtens zwaarder dan de belangen die worden geschaad, dan begaat de militair, al valt hetgeen hij doet onder de delictsomschrijving van artikel 114 **W.v.M.S.**, geen strafbaar feit. Zijn gedrag is in materiële zin immers niet wederrechtelijk. **Hij** bezit dus het recht, zo kan men stellen, gehoorzaamheid te weigeren.

⁵⁾ Men bedenke tevens dat het feit dat een door de wet verboden gedraging in opdracht van een meerdere is verricht, niet steeds (vaak niet) een rechtvaardigingsgrond oplevert.

plegen van een strafbaar feit niet slechts betekent dat het bijzondere belang dat de overtreden norm bedoelt te beschermen wordt aangetast, maar eveneens dat gehandeld wordt in strijd met de (straf)wet, hetgeen ook de schending betekent van een bepaald immaterieel belang.⁷⁾ Dit laatste belang is – althans zo zie ik het – rechtens gelijkwaardig aan het ideële belang dat ingeval van nakoming van een dienstbevel wordt gediend omdat gehoorzaamheid plicht is. Weegt derhalve in een concreet geval, indien een mindere bevolen wordt een binnen de grenzen van een strafbepaling vallende gedraging te verrichten, het bijzondere dienstbelang dat met het bevel wordt beoogd, bezien vanuit het standpunt van de rechtsorde, zwaarder dan het bijzondere belang dat de betrokken strafbepaling bedoelt te beschermen, dan pleegt de mindere, indien hij het bevel opvolgt, geen strafbaar feit, al is hetgeen hij doet formeel verboden, omdat zijn gedrag in materiële zin niet wederrechtelijk is.

Niet alleen indien opvolging van een bevel zou betekenen dat een strafbaar feit wordt begaan bestaat een plicht tot ongehoorzaamheid, ook indien nakoming zou inhouden dat een krijgstuchtelijk vergrijp wordt gepleegd. Ook hier bedenke men dat het enkele feit dat de bevolen gedraging in strijd is met een disciplinaire gebods- of verbodsbepaling niet zonder meer inhoudt dat gehoorzaamheid aan het bevel betekent dat een krijgstuchtelijk vergrijp wordt begaan. Ook in het militaire tuchtrecht is voor strafbaarheid immers niet slechts formele, doch ook materiële wederrechtelijkheid vereist.⁸⁾

Een voorbeeld van een geval waarin ongehoorzaamheid plicht is omdat nakoming van het bevel zou betekenen dat een krijgstuchtelijk vergrijp wordt gepleegd, vormt de situatie waarin de omstandigheden zich sedert het ogenblik waarop het bevel werd gegeven zodanig hebben gewijzigd, dat nakoming in strijd zou zijn met het belang waarop het bevel betrekking heeft. Nakoming van het bevel levert in dat geval een disciplinair vergrijp op, omdat artikel 12 lid 2 R.K. de lasthebber in die situatie uitdrukkelijk voorschrijft, tenzij tijdig nieuwe bevelen kunnen worden verkregen, naar eigen inzicht te handelen.

Het spreekt vanzelf dat ook in de gevallen waarin opvolging van het bevel zou betekenen dat een strafbaar feit of een krijgstuchtelijk vergrijp

---

⁶⁾ Mr. H. H. A. DE GRAAFF duidt in zijn boek „Handleiding Militair Recht” (uitgave Ministerie van Oorlog, 1951) dit ideële belang aan als „het belang van de militaire „gehoorzaamheidsplicht”.

⁷⁾ Vgl. de conclusie van de A.-G. LANGEMEIJER bij het Sigaretten-arrest (H.R. 6 oktober 1949, N.J. 1960 no. 178), waarin hij o.m. stelt „dat een gedrag dat, enkel in zijn uitwerking beschouwd, van het standpunt der rechtsorde noch bepaald wenselijk noch bepaald ongewenst geacht kan worden niettemin als ongewenst en dus als materieel „wederrechtelijk beschouwd zal moeten worden wanneer het onder een delictomschrijving valt en dus in ieder geval ideëel nadeel aan de rechtsorde toebrengt”.

⁸⁾ Vgl. NOYON-LANGEMEIJER, „Het Wetboek van Strafrecht”, blz. 11.

wordt begaan, tegenover de ongehoorzaamheidsplicht van de mindere de onbevoegdheid staat van de meerdere, immers de onbevoegdheid nakoming van het bevel te vorderen. Ook deze uitzonderingen op de algemene bevelsbevoegdheid zijn te brengen onder de hierboven geformuleerde regel dat de meerdere de bevoegdheid mist dienstbevelen te geven, indien uitvoering van het bevel de schending zou betekenen van belangen die rechtens zwaarder wegen dan de belangen die zouden worden ingediend.

Het bovenstaande is samenvattend weer te geven in de volgende stellingen:

1. Naar geldend recht is de militair verplicht elk hem door het bevoegde gezag gegeven dienstbevel te gehoorzamen.

2. De bevoegdheid dienstbevelen te geven bezit naar geldend recht iedere meerdere ten opzichte van iedere mindere, behoudens in die gevallen, waarin uitvoering van het bevel de aantasting zou betekenen van belangen die rechtens zwaarder wegen dan de belangen die zouden worden gediend.

3. De militair bezit het recht nakoming te weigeren van elk hem onbevoegd gegeven dienstbevel.

4. Voor de militair bestaat een plicht tot ongehoorzaamheid, indien uitvoering van een hem gegeven bevel zou betekenen dat een strafbaar feit wordt begaan of dat een krijgstuuchtelijk vergrijp wordt gepleegd.

Voor deze stellingen is niet alleen steun te vinden in de jurisprudentie, maar ook in de Memorie van Toelichting bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht (W.v.M.S.).

Wat de jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof en de krijgsraden betreft, vallen – naast de reeds aangehaalde Holle kies-sententie – te noemen: de Boeimeer-sententie van 1 november 1938, het Immunisatievonnis van de Krijgsraad te Velde „Oost” van 21 september 1949 en het DAF-vonnis van de Krijgsraad te Velde „West” van 19 augustus 1954.⁹⁾ Al deze sententies ven vonnissen hebben gemeen dat – ondanks opzettelijke ongehoorzaamheid aan een dienstbevel, althans aan een bevel van een meerdere terzake van een dienstaangelegenheid – vrijspraak volgde, omdat de meerdere de bevoegdheid miste het bevel te geven op grond van het feit dat nakoming van het bevel de aantasting zou betekenen van rechtens zwaarder wegende belangen dan de belangen die zouden worden gediend.

Dat ook in de Memorie van Toelichting bij artikel 114 W.v.M.S. steun is te vinden voor de hierboven genoemde stellingen, blijkt onder andere uit de volgende passages¹⁰⁾:

„De strafbaarheid van de ongehoorzaamheid kan alzo niet afhangen

---

⁹⁾ Ontleend aan Mr. H. H. A. DE GRAAFF, „De Holle kies-sententie en artikel 114 „W.v.M.S.”, MRT 1960, blz. 297e.v.

„van de gelegenheid bij welke de last gegeven wordt, doch, in het algemeen, uitsluitend van het onderwerp waarover het bevel loopt. In bijzondere gevallen kan eventueel de strafbaarheid worden opgeheven op grond dat de dader, door gehoorzaamheid te betrachten, hetzij eene andere verplichting geschonden, hetzij een ander belang gekrenkt zou hebben^m.

En:

„Niemand zal toch willen volhouden, dat de mindere verplicht kan worden aan alle in den dienst gegeven bevelen zijner superieuren te gehoorzamen. Wanneer een meerdere in dienst aan eenen mindere beveelt een misdrijf te plegen of ontuchtige handelingen te doen of te dulden, dan zal wel ieder den mindere volkomen bevoegd achten, zulks te weigerenⁿ.

En tenslotte:

„Wanneer de mindere weet, dat door de nakoming van het bevel de belangen van den Staat die hij heeft te beschermen, zullen worden geschaad; – dat hij door de opvolging of door de enkele uitvoering van het bevel zich aan bestraffing zou blootstellen; – of dat daaruit wederrechtelijk nadeel zou kunnen ontstaan, dan zal hij het bevel in sommige gevallen onuitgevoerd mogen laten; in andere gevallen zal hij daartoe zelfs verplicht zijn“.

2. *De persoonlijke (on)bevoegdheid.*

Naast de in de vorige paragraaf aangehaalde zinnen bevat de Memorie van Toelichting bij artikel 114 W.v.M.S. ook de volgende passages¹¹⁾:

„Met eene goede krijgstucht zou het volkomen onverenigbaar zijn, aan den mindere het recht te geven, de bevoegdheid van den meerdere of de nuttigheid van de gegeven order te toetsen, en zijn oordeel of zijne opvatting dienaangaande boven die van den meerdere te stellen“.

En:

„Daarentegen zal de omstandigheid, dat de meerdere een bevel geeft in zaken, gelegen buiten den hem aangewezen kring, of wel, dat hij, strikt genomen, persoonlijk niet bevoegd was om het bevel aan dien mindere te geven, de strafbaarheid der ongehoorzaamheid niet steeds mogen opheffen. Zoowel in den krijg als in andere bijzondere gevallen zal zekere machtsaanmatiging somtijds plicht voor den meerdere zijn. Nauwkeurige regelen zijn hiervoor bezwaarlijk te geven, en zeker is een strafwetboek niet de plaats om ze te formuleren. De meerdere, en deze alleen, is voor zodanige machtsoverschrijding en voor al hare gevolgen verantwoordelijk“.

In de Memorie van Toelichting wordt dus duidelijk een onderscheid

---

¹⁰⁾ Ontleend aan Mr. H. VAN DER HOEVEN, „Militair straf- en tuchtrecht“, deel II.

¹¹⁾ Ontleend aan VAN DER HOEVEN, deel II.

gemaakt tussen onbevoegdheid, die leidt tot het wegvallen van de plicht tot gehoorzaamheid, en onbevoegdheid – aangeduid als persoonlijke onbevoegdheid –, waarbij zulks niet, althans niet steeds, het geval is. De meerdere is persoonlijk onbevoegde bepaald bevel te geven, zo valt uit de aangehaalde passages te lezen, indien hij door het geven van het bevel inbreuk maakt op de normale, binnen de krijgsmacht of bij de eenheid geldende, dienstverhoudingen.

De eerste vraag die in dit verband is te stellen luidt: Is de militaire overheid gerechtigd de meerdere met **betrekking** tot de uitoefening van de hem toegekende bevelsbevoegdheid algemene of bijzondere instructies te geven? Tot het stellen van deze vraag is reden, omdat de bevoegdheid tot het geven van dienstbevelen een bevoegdheid is die de meerdere rechtstreeks aan de wet ontleent; die hem dus niet door het bestuur is toegekend.

De commissie inzake Algemene Bepalingen van Administratief Recht schrijft met betrekking tot dit probleem, althans met betrekking tot de ruimere vraag of het orgaan, waaraan een ambtenaar ondergeschikt is, ook bevoegd is de ambtenaar **terzake** van de uitoefening van de hem door de wet toegekende beschikkingsbevoegdheid in het algemeen of in incidentele gevallen instructies te geven, daarbij opmerkend dat raadpleging van het geschreven recht niet voldoende houvast geeft voor een algemene beantwoording van de vraag:¹²⁾

„Al laat de wet zich (–) niet duidelijk in die zin uit, toch zal men moeten aannemen, dat een bestuursorgaan aan een hem ondergeschikte **ambtenaar** ook **terzake** van de uitoefening van aan de laatstgenoemde bij de wet toegekende bevoegdheden zowel algemene als bijzondere instructies kan geven. Immers, de reden dat de bevoegdheid om een beschikking te geven niet aan dat bestuursorgaan maar aan een ambtenaar wordt toegekend, zal in het algemeen hierin zijn gelegen dat het voor het bestuursorgaan in redelijkheid niet mogelijk zal zijn zelf de nodige beschikkingen te geven, bijv. (–) vanwege het massale aantal van de te geven beschikkingen (–) of vanwege de noodzakelijkheid om snel ter plaatse te kunnen optreden (–)“.

Aangezien het begrip **beschikking** mede dienstbevelen omvat, zal aangenomen moeten worden, indien men althans de zienswijze van de commissie inzake Algemene Bepalingen van Administratief Recht deelt, dat ook de militaire overheid gerechtigd is algemene en bijzondere regels te stellen met betrekking tot de uitoefening van de bevelsbevoegdheid door de individuele militair.

De tweede – en in het kader van dit opstel belangrijkste – vraag luidt: Vervalt voor de mindere de plicht tot gehoorzaamheid indien de meerdere

---

¹²⁾ Algemene Bepalingen van Administratief Recht, rapport van de commissie inzake algemene bepalingen van administratief recht, derde druk, blz. 14.

door het geven van het bevel inbreuk maakt op de normale – krachtens algemene of bijzondere instructies van de militaire overheid geldende – dienstverhoudingen (of, zo men wil: bevoegdheidsverhoudingen)?

De Memorie van Toelichting bij artikel 114 W.v.M.S. stelt, zoals te lezen valt in de in deze paragraaf aangehaalde passages, dat het feit van een dergelijke inbreuk „de strafbaarheid der ongehoorzaamheid niet „steeds (zal) mogen opheffen”, Ook prof. DE GRAAFF schrijft in zijn bijdrage „De Holle kies-sententieen artikel 114 W.v.M.S.” dat er, indien er sprake is van een uitsluitend persoonlijke onbevoegdheid (hij gebruikt de term *relatieve onbevoegdheid*¹³), „over het algemeen geen enkele „reden zal zijn, waarom de mindere, tot wie het bevel gericht wordt, op „grond van deze onbevoegdheid straffeloos ongehoorzaam aan dit bevel „zou mogen zijn”.

Alvorens nader op de gestelde vraag in te gaan heeft het zin op te merken dat het de mindere naar geldend recht reeds is toegestaan, zoals in paragraaf I uiteengezet, gehoorzaamheid aan een dienstbevel te weigeren, indien – als een gevolg van de gemaakte inbreuk op de normale dienstverhoudingen – nakoming van het bevel de aantasting zou betekenen van rechte zwaarder wegende belangen dan de belangen die zouden worden gediend. Indien bijv. de artillerie-officier aan boord van een Nederlands oorlogsschip de sergeant-telegrafist, buiten de commandant of een andere tot het verzenden van berichten in het marineverkeer bevoegde autoriteit om¹⁴), opdracht zou geven een bepaald door hem opgesteld bericht terstond te verzenden hoewel het bij een ogenblikkelijke verzending betrokken dienstbelang zeer gering is, zou die sergeant het recht hebben (in feite zelfs de plicht¹⁵) nakoming van het hem gegeven bevel te weigeren.

Eveneens heeft het zin op te merken dat naar geldend recht de plicht tot gehoorzaamheid in elk geval blijft bestaan, indien de omstandigheden de in een bepaald geval op de dienstverhoudingen gemaakte inbreuk rechtvaardigen. Van een door de omstandigheden gerechtvaardigde inbreuk

---

¹³) Prof. DE GRAAFF onderscheidt twee vormen van onbevoegdheid. Hij gebruikt de term „absolute onbevoegdheid” om aan te geven dat het bevel door geen enkele meerdere mag worden gegeven, en de term „relatieve onbevoegdheid” om aan te geven dat het bevel „wel door meerdere A, doch niet door meerdere B mag worden gegeven”.

¹⁴) Zie punt **7141** van VVKM **207** (besch. **MINDEF** nr **752589** van **30** nov. **1960**), dat luidt:

Bevoegd tot het verzenden van berichten in het marineverkeer zijn:

- a. de minister;
- b. alle commanderende officieren;
- c. (—);

d. allen, die door een autoriteit, als bedoeld onder a. en b., zijn gemachtigd dat namens hem te doen. Die machtiging zal zo enigszins mogelijk schriftelijk worden vastgelegd.

¹⁵) Uitvoering van het bevel zou immers betekenen dat een krijgstuuchtelijk vergrijp wordt begaan.

is sprake, indien het dienstbelang waarop het bevel betrekking heeft rechtens zwaarder weegt dan het bijzondere belang dat aan de regeling van de betrokken dienstverhoudingen ten grondslag ligt. In het hierboven gegeven voorbeeld zou de sergeant-telegrafist de plicht hebben het hem gegeven bevel op te volgen, indien het bij een ogenblikkelijke verzending van het bericht betrokken dienstbelang zo groot zou zijn, dat dit ruimschoots zou opwegen tegen de op de normale dienstverhoudingen gemaakte inbreuk.

Het gestelde probleem is dus in feite terug te brengen tot de vraag of de plicht tot gehoorzaamheid komt te vervallen of blijft bestaan in die gevallen, waarin het dienstbelang waarop het bevel betrekking heeft, rechtens gelijkwaardig is aan het belang dat aan het overtreden voorschrift dat de dienstverhoudingen regelt, ten grondslag ligt. Tegenover elkaar staan dan de algemene regel die de militair voorschrijft elk hem gegeven dienstbevel te gehoorzamen en het bijzondere voorschrift dat de betrokken dienstverhoudingen regelt.

Naar mijn mening behoort in die situatie – aangenomen dat de bevoegdheid van de militaire overheid wordt erkend regels te stellen die een beperking inhouden van de algemene bevelsbevoegdheid van elke meerdere – het algemene voorschrift te wijken voor het bijzondere¹⁶⁾, hetgeen inhoudt dat degene tot wie het bevel gericht is, het recht bezit gehoorzaamheid te weigeren; en daartoe zelfs verplicht is, indien het voorschrift zich niet slechts tot de bevelgever, maar ook tot hem richt¹⁷⁾.

E.e.a. betekent dat de regel valt te formuleren dat de mindere het recht bezit (en soms zelfs de plicht) gehoorzaamheid aan een hem gegeven dienstbevel te weigeren, indien de meerdere door het geven van het bevel inbreuk maakt op de normale dienstverhoudingen zonder dat de omstandigheden een dergelijke inbreuk rechtvaardigen¹⁸⁾.

Het standpunt van prof. DE GRAAFF, zoals weergegeven in deze paragraaf, deel ik dus niet. Ik heb ook bezwaar tegen zijn terminologie, evenals tegen de terminologie van de Memorie van Toelichting. Het is m.i. onjuist – het werkt in ieder geval verwarrend – de term (relatieve of persoonlijke onbevoegdheid te gebruiken in die gevallen, waarin voor de mindere de plicht tot gehoorzaamheid onverkort blijft bestaan en dus de meerdere hoe dan ook de bevoegdheid bezit opvolging van het door hem

---

¹⁶⁾ Aanvankelijk was ik een tegenovergestelde opvatting toegedaan. Zie mijn bijdrage „Het dienstbevel, een juridische benadering” (MRT 1971, blz. 144 e.v.) en mijn reactie op het in het Marineblad 1972 verschenen artikel van LTZA I L. KAIJEN, „Het dienstbevel en de bevoegdheid van de meerdere” (Marineblad 1972, blz. 477 e.v.).

¹⁷⁾ Gehoorzaamheid zou in die situatie immers betekenen dat een krijgstuuchtelijk vergrijp wordt gepleegd.

¹⁸⁾ In gelijke geest Mr. W. H. VERMEER, „Elementen van het dienstbevel in verband „met de tenlastelegging” (MRT 1950, blz. 569 e.v.).

gegeven bevel te eisen. Slechts indien het gebrek dat aan een gegeven dienstbevel kleeft van dien aard is dat de plicht tot gehoorzaamheid voor de mindere komt te vervallen, is het naar mijn mening juist de term onbevoegdheid te gebruiken, omdat eerst in die situatie de meerdere werkelijk onbevoegd is om het bevel te geven, immers om nakoming van het gegeven bevel te eisen.

Indien overigens in een concreet geval de omstandigheden de op de normale dienstverhoudingen gemaakte inbreuk rechtvaardigen, ontleent de meerdere aan die omstandigheden de bevoegdheid het bevel te geven en nakoming van het bevel te eisen; een bevoegdheid waartegenover de plicht staat van de mindere het bevel op te volgen.

Het bovenstaande is samenvattend weer te geven in de volgende stellingen:

1. De militaire overheid is bevoegd met betrekking tot de uitoefening van de bevelsbevoegdheid door de individuele militair algemene en bijzondere regels te stellen.

2. Voor zover een door de militaire overheid gegeven voorschrift beperkingen bevat van de algemene bevelsbevoegdheid van elke meerdere, heeft dit voorschrift voorrang boven de algemene regel die de meerdere de bevoegdheid verleent elke mindere dienstbevelen te geven, behoudens in die gevallen waarin de omstandigheden rechtvaardigen dat het voorschrift wordt overtreden.

3. Samenvatting.

De gehele inhoud van dit opstel is weer te geven in de volgende vier stellingen:

1. De militair is verplicht elk hem door het bevoegde gezag gegeven dienstbevel te gehoorzamen.

2. De bevoegdheid dienstbevelen te geven bezit iedere meerdere ten opzichte van iedere mindere, behoudens in die gevallen waarin:

- a. uitvoering van het bevel de aantasting zou betekenen van belangen die rechtens zwaarder wegen dan de belangen die zouden worden gediend;
- b. het geven van het bevel een niet door de omstandigheden gerechtvaardigde inbreuk zou betekenen op de normale dienstverhoudingen.

3. De militair bezit het recht nakoming te weigeren van elk hem onbevoegd gegeven dienstbevel.

4. Voor de militair bestaat een plicht tot ongehoorzaamheid, indien uitvoering van een hem gegeven bevel zou betekenen dat een strafbaar feit of een krijgstuuchtelijk vergrijp wordt begaan.

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 8 maart 1972

President: Mr. **R.** Prins; *Leden:* F. A. J. C. van Duijnen, kapitein ter zee van administratie en J. A. J. M. van der Meulen, kapitein-luitenant ter zee vlieger;

Raadsman: luitenant ter zee der eerste klasse E. C. Schut.

Desertie, terwijl de schuldige zich in het buitenland verwijdert, door 2 of meer personen gezamenlijk gepleegd: het opzettelijk achterzeilen van zijn schip in Noorwegen.

(W.M.Sr. art. 98 (3), 99 (2) (5); W.Sr. art.80)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.E.U., geboren 7 december 1948, torpedomaker der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 4 februari 1972 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Haakonsvern nabij Bergen (Noorwegen), dienende als „torpedomaker der 1e klasse bij het detachement onderzeeboot Zwaard- „vis, aldaar op of omstreeks 20 oktober 1971 te ongeveer 21.30 uur op- „zettelijk ongeoorloofd genoemde onderzeeboot heeft verlaten ofschoon „hij wist, althans redelijkerwijs kon vermoeden, dat genoemde onderzee- „boot op 21 oktober 1971 naar zee zou vertrekken, en sedertdien opzette- „lijk voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven totdat hij op „23 oktober 1971 te Bergen (Noorwegen) door luitenant ter zee der „2e klasse oudste categorie N. W. G. Buis werd aangetroffen en aange- „houden, tengevolge van welke afwezigheid hij een reis van de onderzee- „boot Zwaardvis, aangevangen te Haakonsvern op 21 oktober 1971, „geheel of gedeeltelijk niet heeft medegemaakt, hebbende hij voren- „omschreven misdrijf gepleegd tengevolge van samenspanning, in ieder „geval gezamenlijk met één of meer andere schepelingen van voornoemd „detachement” ;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:
M.E.U., oud 23 jaar, als beklaagde:

1. dat hij op 20 oktober 1971 diende als torpedomaker der eerste klasse bij het detachement aan boord van de onderzeeboot Zwaardvis, welk schip toen lag afgemeerd op de marinebasis Haakonsværn bij Bergen in Noorwegen; dat hij op genoemde dag was gestraft met zes dagen licht arrest en vier dagen strafdienst à één uur per dag; dat, toen hij op genoemde dag in de cafetaria van de Zwaardvis met de matrozen M.E.I., S.T.A. en D.E.J. zat, bij hem en genoemde anderen het plan opkwam om de wal op te gaan en in ieder geval weg te blijven tot 24 oktober 1971; dat hij, in burger gekleed, vervolgens op 20 oktober 1971, te ongeveer 21.30 uur, te Haakonsværn (Noorwegen), opzettelijk ongeoorloofd de onderzeeboot Zwaardvis heeft verlaten; dat hij wist dat hij op genoemde datum niet mocht passagieren omdat hij krijgstuuchtelijk was gestraft; dat hij toen tevens wist dat de Zwaardvis op 21 oktober 1971, te omstreeks 12.00 uur, naar zee zou vertrekken; dat hij vervolgens, op 20 oktober 1971, op de basis buiten de Zwaardvis de matrozen M.E.I., S.T.A. en D.E.J. voornoemd ontmoette; dat zij vervolgens naar hotel „Scandia” te Bergen zijn gegaan; dat hij op 21 oktober 1971 zijn weekendtas en de weekendtassen van de anderen in een bagagekluis op het station van Bergen heeft gezet; dat zij toen hadden besloten om in ieder geval aan de wal te blijven tot 24 oktober 1971; dat hij de nacht van 21 oktober op 22 oktober 1971 heeft doorgebracht in het „Skogens” hotel te Bergen, alwaar hij op één kamer lag samen met matroos M.E.I.; dat hij ook de nacht van 22 oktober op 23 oktober 1971 doorbracht in „Skogens” hotel te Bergen; dat hij met M.E.I., S.T.A. en D.E.J. voornoemd had afgesproken om elkaar iedere dag om 11.00 uur te ontmoeten in restaurant „Hansen” bij de vismarkt te Bergen; dat hij sedert 20 oktober 1971, te ongeveer 21.30 uur, opzettelijk voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op 23 oktober 1971, om 11.00 uur, te Bergen (Noorwegen) door de oudste officier van het detachement Zwaardvis, luitenant ter zee der 1e klasse, oudste categorie, N. W. G. Buis, die in gezelschap verkeerde van matroos M.E.I. en enige Noorse rechercheurs, in restaurant „Hansen” bij de vismarkt te Bergen (Noorwegen) werd aangehouden;

2. *Nico Wessel* Gerrit Buis, luitenant ter zee der tweede klasse, oudste categorie, als getuige:

dat hij op 20 oktober 1971 als oudste officier bij het detachement aan boord van Hr. Ms. Zwaardvis diende, welk schip toen lag afgemeerd te Haakonsværn in Noorwegen; dat hij op genoemde datum de wacht had als officier van de wacht; dat hem toen te ongeveer 22.15 uur werd gemeld, dat er twee gestraften, te weten de matroos der eerste klasse M.E.I. en de torpedomaker der eerste klasse M.E.U. waren gaan passagieren; dat hem vervolgens op 21 oktober 1971 bleek, dat bovengenoemde personen, alsmede twee personen die op 21 oktober 1971, om 08.00 uur, van passa-

gieren hadden moeten terugkeren, te weten de matroos der eerste klasse D.E.J. en de matroos der eerste klasse S.T.A., afwezig waren; dat de onderzeeboot Zwaardvis op 21 oktober 1971, te ongeveer 12.00 uur, naar zee zou vertrekken; dat zulks van te voren duidelijk was gemaakt via een bekendmaking van hem, Buis, als oudste officier, waarin onder meer was gesteld dat een ieder op 21 oktober 1971 uiterlijk om 11.00 uur aan boord van genoemd schip diende te zijn; dat genoemde schepelingen, M.E.U., M.E.I., S.T.A. en D.E.J., noch van de commandant van het detachement aan boord van Hr. Ms. Zwaardvis, noch van hem, Buis, als oudste officier van bedoeld detachement, noch van enige andere meerdere in rang, vergunning hadden ontvangen om ongeoorloofd afwezig te zijn en daardoor een bevolen reis van de onderzeeboot Zwaardvis, aanvangende op 22 oktober 1971, niet mee te maken;

dat Hr. Ms. Zwaardvis op 21 oktober 1971, te ongeveer 12.00 uur, naar zee vertrok zonder genoemde schepelingen; dat hij, Buis, nadat Hr. Ms. Zwaardvis op 22 oktober 1971 van bedoelde reis was teruggekeerd te Haakonsværn (Noorwegen), op 23 oktober 1971 in Bergen (Noorwegen), geassisteerd door de Noorse politie aldaar, naar genoemde schepelingen is gaan zoeken; dat hij op 23 oktober 1971, om 10.30 uur, in hotel „Skogens” te Bergen de matrozen M.E.I. en S.T.A. aantrof en aanhield; dat hij zich, omdat hij vernam dat de ongeoorloofd afwezigen elkaar iedere dag, om ongeveer 11.00 uur, zouden treffen in het „Hansen” café te Bergen, vervolgens met matroos M.E.I. begeven heeft naar laatstgenoemd café; dat hij toen op 23 oktober 1971, te ongeveer 11.00 uur, in genoemd café de matroos D.E.J. en de torpedomaker M.E.U. heeft aangetroffen en aangehouden;

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend schriftelijk bescheid, zijnde een proces-verbaal van voorlopig onderzoek naar de gedragingen van de matrozen der eerste klasse M.E.I., D.E.J., S.T.A. en de torpedomaker der eerste klasse M.E.U., ondertekend op 2 november 1971 door P. G. de Graeff, luitenant ter zee van de technische dienst der eerste klasse en D. van Dord, luitenant ter zee der tweede klasse, beiden als leden van een „commissie van huishoudelijk onderzoek”, in opdracht van de commandant van het detachement Zwaardvis, B. G. A. Fanoy, luitenant ter zee der eerste klasse, belast met het houden van bedoeld voorlopig onderzoek en medeondertekend door genoemde commandant, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd: als op 25 oktober 1971 afgelegde en ondertekende verklaring van M.E.I., matroos der eerste klasse, alstoen dienende bij het detachement Zwaardvis:

dat hij op 20 oktober 1971 de Zwaardvis verliet om te gaan passagieren; dat hij toen wist dat zijn schip op 21 oktober 1971, om 12.00 uur, naar zee zou gaan; dat hij op de basis buiten het schip de hem bekende M.E.U., D.E.J. en S.T.A. ontmoette; dat zij toen met een taxi naar Bergen zijn gegaan, dat zij vervolgens aldaar zijn gaan slapen in hotel „Scandia”;

dat zij toen omstreeks 01.00 uur, op 22 oktober 1971, besloten om niet naar hun schip terug te keren; dat zij toen al hun geld bij elkaar hebben gelegd en in beheer gegeven hebben aan S.T.A.; dat hij op 22 oktober 1971 zijn weekendtas en die van M.E.U. in een bagagekluis op het station te Bergen heeft geborgen; dat hij de nacht van 21 op 22 oktober 1971 heeft doorgebracht in het „Skogens” hotel, alwaar hij een kamer deelde met M.E.U., voornoemd; dat zij in de morgen van 22 oktober 1971, omstreeks 11.00 uur, naar de vismarkt te Bergen zijn gegaan; dat zij hadden afgesproken om daar iedere dag om ongeveer 11.00 uur te zijn, dat zij vervolgens met zijn vieren iets uit hun koffers op het station in Bergen zijn gaan halen; dat hij de nacht van 22 op 23 oktober 1971 heeft doorgebracht in het „Skogens” hotel en toen een kamer deelde met S.T.A. voornoemd; dat aldaar in de morgen van 23 oktober 1971, de luitenant ter zee der tweede klasse, oudste categorie, Buis verscheen, in gezelschap van een recherché in burger en een politiemann; dat, nadat S.T.A. op het politiebureau te Bergen was afgezet, hij met luitenant ter zee Buis, voornoemd en twee politieagenten M.E.U. en D.E.J. is gaan ophalen;

Overwegende, dat de Krijgsraad, door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij te Haakonsværn nabij Bergen (Noorwegen), dienende als „torpedomaker der 1e klasse bij het detachement onderzeeboot Zwaardvis, aldaar op 20 oktober 1971 te ongeveer 21.30 uur opzettelijk ongeoorloofd genoemde onderzeeboot heeft verlaten ofschoon hij wist dat „genoemde onderzeeboot op 21 oktober 1971 naar zee zou vertrekken „en sedertdien opzettelijk voortdurend zonder vergunning afwezig is „gebleven totdat hij op 23 oktober 1971 te Bergen (Noorwegen) door „luitenant ter zee der 2e klasse oudste categorie N. W. G. Buis werd „aangetroffen en aangehouden, tengevolge van welke afwezigheid hij een „reis van de onderzeeboot Zwaardvis, aangevangen te Haakonsværn op „21 oktober 1971, niet heeft medegemaakt, hebbende hij vorenomschreven misdrijf gepleegd gezamenlijk met één of meer andere schepelingen „van voornoemd detachement”;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„desertie, terwijl twee of meer personen gezamenlijk het misdrijf plegen „en terwijl de schuldige zich in het buitenland verwijdert”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98, eerste lid, aanhef en sub 3e juncto artikel 99, eerste lid, aanhef en sub 2e. en 5e. van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

*Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder **terzake** van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd.*

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 2 weken — Red.]

NASCHRIFT

*Het gestelde onder 2° in artikel 99 W.M.Sr. bevat twee afzonderlijke strafverzwarende omstandigheden, namelijk het door twee of meer personen „gezamenlijk” of „tengevolge van samenspanning” plegen van het **misdrijf**.*

Naar mijn mening betekent het woord „of” niet, dat als twee of meer personen gezamenlijk en tengevolge van samenspanning deserteren, de rechter een keuze moet doen, waarbij het van de volgorde in de dagvaarding afhangt of het „gezamenlijk” dan wel het „tengevolge van samenspanning” in de qualificatie terechtkomt. Naar mijn mening is cumulatie — net als van de overige in artikel 99 W.M.Sr. gegeven strafverzwarende omstandigheden — mogelijk.

In het voorliggende geval heeft de steller van de dagvaarding „tengevolge van samenspanning, in ieder geval gezamenlijk” vermeld. Niet duidelijk is of hij met deze redactie bedoeld heeft, de twee vormen alternatief te stellen. In ieder geval: zowel als de Krijgsraad het als als een alternatieve stelling opvat alsook wanneer de Krijgsraad cumulatie niet uitgesloten acht, zal de Krijgsraad (eerst) moeten onderzoeken of „tengevolge van samenspanning” bewezen is. Nu deze omstandigheid niet in de bewezenverklaring (en in de qualificatie) voorkomt, moet aangenomen worden dat de Raad dat element niet bewezen heeft geacht.

Toch heeft de beklagde verklaard dat op 20 oktober 1971, aan boord van Hr. Ms. „Zwaardvis,” bij hem en de drie andere betrokkenen het plan opkwam om te deserteren en dat de vier deserteurs elkander later op die dag aan de wal ontmoetten; vast staat ook dat de vier schepelingen vervolgens de gemaakte afspraak ten uitvoer hebben gebracht en dat zij tijdens hun afwezigheid bij elkaar zijn gebleven. Zelfs hebben zij van hun geldmiddelen een gezamenlijke kas gevormd.

Volgens artikel 80 W.Sr. bestaat samenspanning zodra twee of meer personen overeenkomen om het misdrijf te plegen.

W.H.V.

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 9 februari 1972

President: Mr. R. Prins; Leden: J. A. J. M. van der Meulen, kapitein-luitenant ter zee vlieger en Mr. G. L. Lindner, kapitein-luitenant ter zee van administratie.

Als bestuurder van een militaire vrachtauto daarmede linksafgeslagen op het moment dat een motorrij wiel zich zo dicht linksachter of naast hem bevond dat de bestuurder daarvan werd gehinderd en botsing is ontstaan.

(R.V.V. art. 46)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen O.R.B., geboren 27 oktober 1947, marinier der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 24 januari 1972, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 27 oktober 1971 te ongeveer 12.30 uur te „Leusden, als bestuurder van een vierwielig militair motorvoertuig, merk „Daf, gekentekend KM 36-05, terwijl zich nog meerdere personen in de „laadbak van dat voertuig bevonden, daarmede rijdende over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, de Kolonel van Rooyenweg, van „richting is veranderd naar links, teneinde een aan die zijde gelegen intrit „in te rijden, zonder zich tevoren voldoende te hebben vergewist dat hij, „beklaagde, dat kon doen zonder andere weggebruikers in gevaar te „brengen, zijnde er immers tengevolge van zijn handelingen een botsing „ontstaan tussen het door hem bestuurde voertuig en een tweewielig „militair motorrij wiel, dat zich links naast of links achter hem, beklaagde, „bevond;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 27 oktober 1971 te ongeveer 12.30 uur te „Leusden, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, merk Daf, „gekentekend KM 36-05, terwijl zich meerdere personen in de laadbak „van dat voertuig bevonden, daarmede rijdende over de voor het open- „baar verkeer openstaande weg, de Kolonel van Rooyenweg, ter hoogte „van 574 tankwerkplaats naar links is afgeslagen terwijl op genoemde weg „een tweewielig militair motorrij wiel zich zo dicht links achter of naast „hem bevond, dat de bestuurder daarvan, door vorenomschreven ge- „draging van hem, beklaagde, werd gehinderd, zijnde er alstoen aldaar „een botsing tussen beide voertuigen ontstaan”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde primair ten laste gelegde;

Overwegende, dat niet bewezen is dat beklaagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het beklagdesubsidiair ten laste gelegde;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 432/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Amersfoort, gesloten op 30 november 1971 en opgemaakt door M. J. Udo, marechaussee der eerste klasse – opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee, verbalisant, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als relaas van verbalisant:

dat hij een onderzoek heeft ingesteld naar een verkeersongeval dat op 27 oktober 1971, om 12.30 uur, plaatsvond op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Kolonel van Rooijenweg te Leusden;

2. als op 27 oktober 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van *O.R.B.*, geboren op 27 oktober 1947 te Amsterdam, marinier der eerste klasse, met marinenummer 36508:

dat hij op 27 oktober 1971, omstreeks 12.30 uur, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, merk DAF, gekentekend KM-36-05, daarmee reed over de Kolonel van Rooijenweg in de gemeente Leusden, komende uit de richting Doorn en gaande in de richting Leusderheide; dat hij ter hoogte van 574 Tankwerkplaats de Leusderheide wilde oprijden; dat hij vervolgens zijn snelheid verminderde tot ongeveer 35 kilometer per uur en de Leusderheide opreed; dat hij plotseling vanuit de laadbak van zijn auto „stop” hoorde roepen; dat hij onmiddellijk stopte, doch toen reeds op een zandpad, deeluitmakend van de Leusderheide, was; dat hij, toen hij uitgestapt was, zag dat op het wegdek van de Kolonel van Rooijenweg een marechaussee met diens motor lag; dat deze motorrijder kennelijk bezig was geweest om hem te passeren op het moment dat hij. B., linksaf sloeg;

3. als op 27 oktober 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van *Willem* Boon, marechaussee der eerste klasse bij de Koninklijke Marechaussee:

dat hij op 27 oktober 1971, omstreeks 12.30 uur, als bestuurder van een tweewielig militair motorrijwiel, reed over de Kolonel van Rooijenweg in de gemeente Leusden, met een snelheid van ongeveer 60 kilometer per uur, komende uit de richting Amersfoort; dat hij ter hoogte van 574 Tankwerkplaats een voor hem rijdende militaire vrachtauto, merk DAF, wilde inhalen en daartoe richting aangaf door zijn linkerhand uit te steken; dat op het moment dat hij naar links ging om bedoelde vrachtauto te passeren, ook die vrachtauto naar links ging; dat, toen hij ging inhalen, hij zag dat de chauffeur van bedoelde vrachtauto geen teken van richtingverandering naar links aangegeven had; dat hij toen, ondanks krachtig remmen en naar links sturen, een aanrijding niet meer kon voorkomen, in aanraking met bedoelde vrachtauto kwam en vervolgens ten val kwam;

4. als op 27 oktober 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van Jan Louvet, marinier der eerste klasse met marinenummer 23682:

dat hij op 27 oktober 1971, omstreeks 12.30 uur, met meerdere personen was gezeten in de laadbak van een vierwielig militair voertuig, merk

DAF, gekentekend KM-36-05; dat bedoeld voertuig toen reed over de Kolonel van Rooijenweg, ter hoogte van 574 Tankwerkplaats; dat op een gegeven moment een motorrijder van de Koninklijke Marechaussee de Kolonel van Rooijenweg kwam oprijden, komende uit de richting Amersfoort; dat die motorrijder toen optrok terwijl bedoeld voertuig waarin hij, Louvet, was gezeten, afremde; dat de motorrijder diens linkerhand uitstak met de bedoeling om de DAF in te halen; dat op hetzelfde moment de bestuurder van de DAF, B., naar links afsloeg om de Leuserheide op te rijden; dat bedoelde marechaussee vervolgens nog krachtig afremde, doch een aanrijding niet meer kon voorkomen en ten val kwam;

Overwegende, dat de Krijgsraad, door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde subsidiair is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 27 oktober 1971;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Overtreding van een gedragsregel vastgesteld bij artikel 46 Reglement „Verkeersregels Verkeerstekens”, strafbaar gesteld bij artikel 139, eerste lid Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 60, subs. 6 dagen hechtenis -Red.).

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 9 februari 1972

President: Mr. R. Prins; *Leden:* J. A. J. M. van der Meulen, kapitein-luitenant ter zee vlieger en Mr. G. L. Lindner, kapitein-luitenant ter zee van administratie;

Raadsman: luitenant ter zee van speciale diensten der tweede klasse OC Drs. P. M. Bosscher.

Als bestuurder *van* een auto *bij* avond, tijdens het passeren van tegenligers, een aan de rechterkant van de weg lopende voetganger aangereken (op militair terrein).

(W.M.Sr. art. 165)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.R., geboren 17 september 1949, schrijver der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 7 januari 1972, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als schrijver der 1e klasse bij de zeemacht, op of om-„streeks 19 oktober 1971 te ongeveer 19.20 uur te Den Helder, als be-„stuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, daarmee rijden-„de in de richting van de V.A. Moormanbrug over de voor het militair „verkeer openstaande weg, de Zuidwal, gelegen op het Nieuwe Haven-„terrein, onvoorzichtiglijk is aangereden tegen, althans niet heeft voor-„komen dat het door hem bestuurde voertuig is aangereden tegen een „aldaar aan de rechterzijde – gezien zijn rijrichting – op die weg zich „bevindende voetganger, door welke gedraging van hem, beklaagde, de „veiligheid op die weg alstoen aldaar in gevaar werd gebracht, althans „- naar redelijkerwijze was aan te nemen – in gevaar kon worden ge-„bracht“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 453/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, gesloten op 29 november 1971 en opgemaakt door B. van der Weerd, eerste verbalisant en J. Pleune, tweede verbalisant, beiden marechaussee der eerste klasse – opsporings-ambtenaar der Koninklijke Marechaussee zakelijk onder meer inhoudt;

1. als *relaas van verbalisanten*:

dat zij een onderzoek hebben ingesteld naar een verkeersongeval, dat op 19 oktober 1971, om 19.20 uur, plaatsvond op de voor het militair verkeer openstaande weg, de Zuidwal, gelegen nabij de Centrale Botterij op het Nieuwe Haventerrein te Den Helder en waarbij een voetganger genaamd Marius Martinus Offringa, matroos der derde klasse bij de Koninklijke Marine, werd aangereden door een vierwielige personenauto, gekentekend 10-49-SR, merk Ford Taunus bestuurd door W.R., schrijver der eerste klasse bij de Koninklijke Marine; dat bedoeld ongeval plaats vond juist onder een aan die zijde van de rijbaan van de Zuidwal geplaatste lichtmast, welke toen in werking was en het wegdek in de naaste omtrek goed verlichtte;

2. als op 19 oktober 1971 aan verbalisanten afgelegde verklaring van W.R.:

dat hij op 19 oktober 1971, omstreeks 19.20 uur, als bestuurder van en gezeten in een vierwielige personenauto, merk Ford Taunus, voorzien van het kenteken 10-49-RS, reed over de Zuidwal, gelegen op het Nieuwe Haventerrein der Koninklijke Marine te Den Helder, komende uit de

richting van de Marinekazerne Willemsoord en gaande in de richting van de Vice-admiraal Moormanbrug, met een snelheid van ongeveer 35 à 40 kilometer per uur; dat hij toen uit tegengestelde richting drie personen-auto's zag naderen; dat, aangezien hij tegen de as van de weg reed en groot licht voerde, hij vervolgens het grote licht dimde en zijn auto naar de rechterzijde van rijbaan stuurde; dat, toen hij ter hoogte van de derde auto was gekomen, hij onverwachts enkele personen voor zich zag lopen aan de rechterzijde van de rijbaan op 3 meter afstand van hem verwijderd; dat hij deze personen niet eerder had opgemerkt; dat hij vervolgens zag dat twee personen van de rijbaan sprongen en in de rechterberm terecht kwamen; dat de afstand tussen zijn auto en de derde persoon te kort was om nog te remmen; dat hij die persoon met de rechtervoorzijde van zijn auto raakte, waarna deze via de motorkap van de auto op het wegdek terecht kwam;

3. als op 19 oktober 1971 aan verbalisanten afgelegde verklaring van Marius *Martinus Offringa*:

dat hij op 19 oktober 1971, omstreeks 19.20 uur, tezamen met de hem bekende Harris en Albers over de Zuidwal, gelegen op het Nieuwe Haventerrein der Koninklijke Marine te Den Helder liep, komende uit de richting van de Marinekazerne Willemsoord en gaande in de richting van de Vice-admiraal Moormanbrug; dat zij toen aan de rechterzijde van de rijbaan liepen, daar ter plaatse geen voet- of fietspad aanwezig is; dat hij achter Harris liep en ongeveer 1 meter van de uiterste rechterzijde van de rijbaan; dat, toen hij ter hoogte van de Centrale Bottelarij liep, hij van achteren werd aangereden en op het wegdek terecht kwam;

Overwegende, dat de Krijgsraad, door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 19 oktober 1971;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Als aan de militaire *rechtsmacht* onderworpen persoon zich op een voor „het militair verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de veiligheid „op de *weg in* gevaar werd gebracht“, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 165 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder *terzake* van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot geldboete van f 50, subs. 5 dagen hechtenis –Red.).

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 9 februari 1972

President: Mr. R. Prins; *Leden:* J. A. J. M. van der Meulen, kapitein-luitenant ter zee vlieger en Mr. G. L. Lindner, kapitein-luitenant ter zee van administratie;

Raadsman: Mej. Mr. M. G. J. L. van Scherpenzeel.

Verduistering door een ambtenaar die daarbij gebruik maakt van de gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken: als sergeant-telegrafist zich een bedrag van circa f 750 van de betalingen van in openbaar verkeer verzonden telegrammen, toegeëigend.

(W.Sr. art. 44, 321)

**DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,**

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.T.S., geboren 21 juli 1943, sergeant-telegrafist, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 26 januari 1972, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als sergeant-telegrafist aan boord van Hr. Ms. „„Noord-Brabant“, op verschillende tijdstippen in of omstreeks het „tijdvak van mei tot en met oktober 1971 telkens aan boord van genoem-„de bodem, zich gedurende genoemde periode bevindende in Engeland, „Nederland, Portugal en in de Europese wateren, opzettelijk geldsbedra-„gen tot een totaal geldsbedrag van f 750,57 of daaromtrent, welke „gelden, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een „ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, hij in zijn functie van chef „openbaar verkeer aan boord van voornoemde bodem terzake van ver-„zonden telegrammen en dergelijke had ontvangen en welke gelden – die „hij ter overmaking aan het departement van defensie diende af te dragen – „hij aldus onder zijn berusting had, in elk geval anders dan door misdrijf „onder zich had, telkens wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, hebbende „hij bij het begaan van dit strafbare feit telkens gebruik gemaakt van de „gelegenheid hem door zijn ambt geschonken;”

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

B.T.S., oud 28 jaar, als *beklaagde*:

dat hij van januari 1971 tot en niet november 1971 als *sergeant-telegra-*
fist diende aan boord van Hr. Ms. „Noord-Brabant“³; dat hij door de

verbindingsofficier, luitenant ter zee **Dijkman**, belast was met het administratief beheer van het openbaar verkeer aan boord van voornoemde bodem; dat hij zich op verschillende tijdstippen in het tijdvak van mei tot en met oktober 1971 aan boord van Hr. Ms. „Noord-Brabant^w, gedurende welke periode het schip zich bevond in Engeland, Nederland, Portugal en in de Europese wateren, telkens opzettelijk wederrechtelijk geldsbedragen tot een totaal geldsbedrag van f 750,57 of daaromtrent, heeft toegeëigend, welke gelden hij onder zijn berusting had omdat hij deze in zijn functie van chef openbaar verkeer aan boord van voornoemde bodem *terzake* van verzonden telegrammen en dergelijke had ontvangen en ter overmaking aan het departement van defensie diende af te dragen; dat hij van niemand recht of toestemming had gekregen deze gelden, welke hem niet in eigendom toebehoorden, zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 15B.1971 van de Koninklijke Marine Recherche, gesloten op 1 december 1971 en opgemaakt door H. Lassche, eerste verbalisant en W. Brink, tweede verbalisant, respectievelijk sergeant-majoor en sergeant van speciale diensten-rechercheur bij de Koninklijke Marine, tevens onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als *relaas van tweede verbalisant*:

dat hij zich op 19 november 1971 naar Hr. Ms. „Noord-Brabant heeft begeven; dat aldaar aan hem het register van verzonden radiotelegrammen in openbaar verkeer werd getoond; dat hij zag dat van mei 1971 tot november 1971 geen afrekening verzonden telegrammen had plaats gevonden; dat een bedrag van f 1.073,25 nog afgerekend diende te worden; dat sergeant S. verklaarde dat hij slechts een bedrag van f 319,50 kon afdragen en voor het verschil van f 753,75 geen redelijke verklaring kon geven;

2. als op 29 november 1971 aan hen afgelegde verklaring van *Jan Hendrik Leonard Dijkman*:

dat hij sedert december 1970 aan boord van Hr. Ms. „Noord-Brabant^y ia geplaatst en aldaar de functie van verbindingsofficier bekleedt; dat hij aan sergeant S. de functie van chef openbaar verkeer heeft gegeven en sergeant S. als zodanig het financiële beheer betreffende het openbaar verkeer had; dat deze de gelden, verkregen *terzake* van verzonden telegrammen en dergelijke, diende af te dragen ter verrekening aan het departement van defensie; dat hem is gebleken dat sergeant S. zich van de gelden openbaar verkeer een bedrag van f 753,75 heeft toegeëigend; dat S. van niemand toestemming heeft gehad deze gelden ten eigen bate aan te wenden;

Overwegende, dat de Krijgsraad, door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij, dienende als sergeant-telegrafist aan boord van Hr. Ms. „„Noord-Brabant', op verschillende tijdstippen in het tijdvak van mei „tot en met oktober 1971 telkens aan boord van genoemde bodem, zich „gedurende genoemde periode bevindende in Engeland, Nederland, Por- „tugal en in de Europese wateren, opzettelijk geldsbedragen tot een totaal „geldsbedrag van f 750,57 of daaromtrent, welke gelden, toebehorende aan „de Staat der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen dan aan „hem, beklaagde, hij in zijn functie van chef openbaar verkeer aan boord „van voornoemde bodem *terzake* van verzonden telegrammen en derge- „lijke had ontvangen en welke gelden – die hij ter overmaking aan het de- „partement van defensie diende af te dragen – hij aldus onder zijn berus- „ting had, telkens wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, hebbende hij bij „het begaan van dit strafbare feit telkens gebruik gemaakt van de *gelegen- „heid* hem door zijn ambt geschonken”;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwali- ficeerd als:

„*Verduistering door een ambtenaar, die bij het begaan van dit strafbare „feit gebruik maak van de gelegenheid hem door zijn ambt geschonken*” voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 jo. 44 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklaagde eerder *terzake* van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen de gevangenisstraf, groot vier weken, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militaire belang zich daartegen niet verzet;

(Volgt: veroordeling tot 4 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk, proeftijd 3 jaar; voorts geldboete van f 300, subs. 30 dagen hechtenis *Red.*)

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 23 februari 1972

President: Mr. R. Prins; **Leden:** A. C. Dijkhoorn, luitenant-kolonel der mariniers en W. F. Barbas, kapitein-luitenant ter zee;

Raadsman: luitenant ter zee der 1e klasse W. van de Loo.

Een auto bestuurd terwijl hij verkeerde onder invloed van alcohol; bewijs ontleend aan alcoholgehalte van de urine en aan getuigenverklaringen, zijnde het afgenomen bloed geheel gestold en (te) gering van hoeveelheid.

Voorts: doorgereden na aanrijding.

(W.V.W. art. 26, 30)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMCCHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.P.W., geboren 22 februari 1950, hofmeester der 1e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 1 februari 1972, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1e. dat hij op of omstreeks 4 oktober 1971 te ongeveer 22.30 uur te „Den Helder, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personen- „auto, daarin gezeten, daarmede heeft gereden over de voor het openbaar „verkeer openstaande wegen, de Spoorgracht, de Beatrixstraat, de Java- „straat en de Timorlaan, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van „het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moet wor- „den geacht dat voertuig naar behoren te besturen;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 4 oktober 1971 te ongeveer 22.30 uur te Den „Helder, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig ,personenauto, „daarmede rijdende in de richting van de Beatrixstraat over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, de Spoorgracht, op een gegeven „moment met het door hem bestuurde voertuig – ter plaatse waar zich „in de weg een flauwe bocht naar rechts bevindt – onvoorzichtiglijk is „op- of aangereden tegen, althans niet heeft voorkomen dat het door hem „bestuurde voertuig is gebotst tegen een hem op die weg tegemoetko- „mend ander vierwielig motorrijtuig, personenauto, door welke gedraging „van hem, beklaagde, de veiligheid op die weg alstoen aldaar in gevaar „werd gebracht, althans – naar redelijkerwijze was aan te nemen – in „gevaar kon worden gebracht;

„2e. dat hij te Den Helder op of omstreeks 4 oktober 1971 te ongeveer „22.30 uur als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, „na een ongeval, ontstaan als gevolg van botsing, aan- of over-rijding „met dat voertuig op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de „Spoorgracht, waarbij schade werd toegebracht aan een of meer anderen „dan aan hem, beklaagde, zijnde die ander of anderen niet-inzittende(\$ „van dat door hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig, is doorgereden of „weggereden vóórat identiteit van dat motorrijtuig en van degene die „tijdens dat ongeval het motorrijtuig bestuurde, behoorlijk was kunnen „worden vastgesteld”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde onder 1e. primair en onder 2e. ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: *W.P. W.*, oud 23 jaar, als *beklaagde*:

dat hij op 4 oktober 1971, te ongeveer 22.30 uur, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, merk Fiat, daarin gezeten, daarmee reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Spoorgracht te Den Helder; dat hij tevoren die dag omstreeks 20.00 uur tot ongeveer 22.15 uur, twee glazen bier en drie glazen rum met cola had gedronken; dat hg zich toen, omdat hij alcoholhoudende drank had gedronken, niet zo zeker meer voelde; dat, toen hij op genoemde datum, omstreeks 22.30 uur, reed als bovenvermeld op de Spoorgracht in de richting van de **Beatrixstraat**, de door hem bestuurde auto in aanrijding kwam met een in tegenovergestelde richting op die Spoorgracht rijdende personenauto van het merk Opel, welke uit de richting van de Beatrixstraat kwam; dat hij tengevolge van de botsing een tik hoorde en bemerkte dat de linker-voorzijde van de door hem bestuurde auto in aanraking kwam met de linkerachterzijde van bedoelde Opel; dat hij echter als bestuurder van bedoeld motorrijtuig na het ongeval, ontstaan tengevolge van bedoelde aanrijding, waarbij schade werd toegebracht aan dat andere vierwielige voertuig, personenauto, merk Opel, welke toebehoorde aan iemand anders dan aan hem, zijnde die ander of anderen niet inzittende(n) van het door hem bestuurde motorrijtuig, is doorgereden vóórdat de identiteit van het door hem tijdens het ongeval bestuurde motorrijtuig of van hemzelf was kunnen worden vastgesteld; dat hij vervolgens als bestuurder van bedoeld motorrijtuig, merk Fiat, daarin gezeten, daarmee zijn weg vervolgde over de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, de Beatrixstraat, de Javastraat en de Timorlaan te Den Helder, totdat hij op de Timorlaan werd klemgereden door een Volkswagen bestelauto;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 429/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, gesloten op 11 november 1971 en opgemaakt door *C. Freijer*, eerste verbalisant en *G. H. M. Kusters*, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester der eerste klasse en marechaussee der eerste klasse – opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als op 4 oktober 1971 aan verbalisanten afgelegde verklaring van *Hugo Jacobus Versnel*:

dat hij op 4 oktober 1971, omstreeks 22.30 uui, als bestuurder van een vierwielige personenauto, merk Opel, reed over de Spoorgracht te Den Helder, komende uit de richting van de Beatrixstraat en gaande in die van de Bassingracht; dat hij toen plotseling een auto met vrij grote snelheid zag naderen uit de richting van de Bassingracht; dat die hem naderende auto zonder aanwijsbare oorzaak van de noordelijke naar de zuidelijke weghelft reed, schuin op zijn auto toe kwam rijden en vervolgens met de linkervoorzijde daarvan in botsing kwam met de linker achterzijde van de door hem, Versnel, bestuurde auto; dat hij daarna zag dat de bestuurder

van de auto, welke hem had aangerezen, een personenauto van het merk Fiat, zonder te stoppen met hoge snelheid doorreed in de richting van de Beatrixstraat; dat hij die personenauto van het merk Fiat vervolgens is gaan zoeken; dat hij die enige tijd later op de Middenweg, nabij het kruispunt Middenweg – Timorlaan – Sportlaan te Den Helder zag staan; dat hij toen zag dat de hem bekende heer Wilms bij bedoelde auto stond; dat, toen de bestuurder van bedoelde Fiat personenauto, nadat deze was uitgestapt, tegen hem sprak, hij rook dat diens adem riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank; dat de heer Wilms vervolgens de politie waarschuwde;

2. als op 4 oktober 1971 aan verbalianten afgelegde verklaring van *Willem Jozef Maria Wilms*:

dat hij op 4 oktober 1971, omstreeks 22.30 uur, toen hij als bestuurder van een vierwielige bestelauto van het merk Volkswagen, op de Keizersgracht te Den Helder reed, zag dat de hem bekende heer Versnel, op de Spoorgracht te Den Helder, gelegen aan de overkant van de Keizersgracht, stond; dat hij voorts zag dat diens auto van het merk Opel aan de linker achterzijde was beschadigd; dat hij toen vermoedde dat een auto van het merk Fiat, welke op dat moment met vrij hoge snelheid op de Spoorgracht in de richting van de Beatrixstraat reed, even tevoren met de auto van de heer Versnel in botsing was gekomen; dat hij vervolgens die personenauto van het merk Fiat achterna is gereden; dat hij daarbij zag dat die auto via de Beatrixstraat en de Javastraat de Timorlaan opreed; dat hij tijdens de achtervolging zag dat de bestuurder van de Fiat slingerend reed, soms gebruik maakte van de gehele rijbaan en bij het veranderen van richting enige malen in aanraking kwam met trottoirranden; dat hij tenslotte op de Middenweg, nabij het kruispunt Middenweg – Timorlaan – Sportlaan, bedoelde Fiat personen auto klem reed; dat kort daarna ook de heer Versnel ter plaatse verscheen;

3. als *relaas van verbalisanten*:

dat **zij** op 4 oktober 1971, te **Den Helder**, als verdacht van overtreding van de artikelen 26, lid 1, onder a, wegenverkeerswet aanhielden een persoon, die aan hen opgaf te zijn: **W.P.W.**, hofmeester der eerste klasse bij de Koninklijke Marine; dat zij omstreeks genoemde tijd roken dat de adem van **W.**, voornoemd, sterk riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank; dat zij zagen dat verdachte **W.** onvast ter been was en bij het lopen enigszins slingerde; dat zij toen van mening waren dat verdachte, voornoemd, onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank verkeerde, dat deze niet in staat moest worden geacht een motorvoertuig naar behoren te kunnen besturen; dat van verdachte vervolgens, nadat deze daartoe toestemming had gegeven, op 4 oktober 1971, te omstreeks 24.00 uur, bloed werd afgenomen ter bepaling van het daarin voorkomende alcoholgehalte door de arts **J. Glerum**; dat dit bloed vervolgens op 5 oktober 1971 voor onderzoek

werd verzonden naar het Gerechdelijk Laboratorium te 's-Gravenhage;

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindende bescheid, zijnde een aanvraagformulier van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, voor onderzoek door het Gerechdelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie ter bepaling van het alcoholgehalte in het bloed van W.P.W., hofmeester der eerste klasse der Koninklijke Marine, opgemaakt en ondertekend te Den Helder op 4 oktober 1971 door C. Freijer, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee en de arts J. Glerum, zakelijk onder meer inhoudt dat het nummer van het alcoholblok van de bloedgever op 4 oktober 1971, te 24.00 uur, W., voornoemd, luidt: „2551”;

Overwegende, dat een ambtsedig rapport nr. 99777/71/X, ddo. 11 oktober 1971, opgemaakt door Drs. J. W. Verburgt, scheikundige bij het Gerechdelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, zakelijk onder meer inhoudt:

dat hij op 6 oktober 1971 aan bovengenoemd laboratorium per post van de Koninklijke Marechaussee te Den Helder een verzegeld pakje ontving, inhoudende een blok, voorzien van het nummer 2551, waarin zich een buisje met geheel gestold en zeer weinig bloed en een buisje urine van W.P.W., alsmede een ingevuld formulier bevond; dat volgens de gegevens op genoemd formulier het bloed was afgenomen door de arts J. Glerum, die verklaarde verontreiniging met reducerende stoffen te hebben vermeden; dat de bepaling van het alcoholgehalte geschiedde volgens de methode van Widmark; dat het niet mogelijk was in het bloed een alcoholbepaling uit te voeren; dat het alcoholgehalte van de urine 2.20 ‰ bedroeg; dat op grond van de resultaten van een uitgebreid statistisch onderzoek hieruit verklaard kan worden, dat het bloedalcoholgehalte, op het tijdstip waarop de urine werd verzameld, zeer waarschijnlijk hoger is geweest dan 0,85 ‰; dat op andere gronden, welke in de literatuur zijn genoemd, voorts kan worden verklaard, dat het bloedalcoholgehalte op genoemd tijdstip waarschijnlijk niet hoger dan 1,8 ‰ is geweest; dat op bovengenoemd tijdstip het bloedalcoholgehalte dus waarschijnlijk heeft gelegen tussen 0,85 ‰ en 1,8 ‰; dat de urine geen aceton bevatte;

Overwegende, dat de Krijgsraad, door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wordende elk dezer slechts gebezigd ten bewijze van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft, wettig en overtuigend be-
wezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde onder le. primair en onder 2e. is ten laste gelegd, met dien verstande dat beide feiten werden gepleegd op 4 oktober 1971;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde respectievelijk dient te worden gekwalificeerd als:

1. *Handelen in strijd met artikel 26, eerste lid Wegenverkeerswet*”, strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid Wegenverkeerswet;

2. *Handelen in strijd met artikel 30, eerste lid, aanhef en sub a Wegen-,verkeerswet-*

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat bovenaangehaald proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, voorts onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd als *relaas van eerste verbalisant*:

dat hij op 4 oktober 1971, op grond van het bepaalde in artikel 27, lid 1 Wegenverkeerswet het aan verdachte W., voornoemd, afgegeven rijbewijs nc. 87010, heeft ingevorderd;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf en bijkomende straf moeten warden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen van de gevangenisstraf van drie weken een gedeelte, groot een week, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militaire belang zich daartegen niet verzet;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf van 3 weken, waarvan 1 week voorwaardelijk, proeftijd 1 jaar; voorts intrekking rijbevoegdheid voor de tijd van 1 jaar met aftrek van de tijd van invordering – *Red.*).

Permanente Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 3 mei 1972

President: Mr. R. Prins; *Leden:* A. Bons, kolonel der mariniers en W.F.

Barbas, kapitein-luitenant ter zee;

Raadsman: Mr. A. F. van Velsen.

Bedreiging met zware mislazing: met een op een mes gelijkend voorwerp (een pannekoekenmes) op korte afstand stekende beweging gemaakt in de richting van twee manspersonen, daarbij zeggende: „ik snij jullie aan „repen“.

(W.Sr. art. 285)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE, in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.S.R., geboren 4 april 1951, zeemilicien-marinier der derde klasse, beklagde:

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 4 april 1972, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 20 juni 1971 te Bloemendaal aan Zee, gemeente „Bloemendaal, P. J. C. de Best en C. J. Katsman heeft bedreigd met doodslag, althans met zware mishandeling, hebbende hij, beklaagde, immers „opzettelijk dreigend met een op een mes gelijkend voorwerp – zogenaamd „pannekoekenmes – op korte afstand stekende bewegingen gemaakt in de „richting van genoemde De Best en Katsman, daarbij de woorden gebruikende „Ik snijd jullie aan repen“, althans woorden van dergelijke dreigende strekking, hebbende hij voorts alstoen aldaar, toen genoemde De „Best en Katsman, respectievelijk hoofdagent en agent van gemeentepolitie te Bloemendaal, hem terzake van bovenstaande feiten wilden „aanhouden, door geweld of bedreiging daarmee – met name door dreigend met genoemd voorwerp op Katsman af te komen en daarna door het „gooien van flessen naar De Best – genoemde opsporingsambtenaren heeft „gedwongen tot het nalaten van vorenomschreven rechtmatige ambtshandeling, althans opzettelijk de aanhouding van hem, beklaagde, ondernomen ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift, heeft belet of „belemmerd“;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegden gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot: bezeugenverklaring van het de beklaagde ten laste gelegde, met uitzondering van de woorden: „doodslag, althans met“, „en daarna door het gooien „van flessen naar De Best“, „althans opzettelijk de aanhouding van hem „beklaagde, ondernomen ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift, „heeft belet of belemmerd“ en tweemaal het woord „heeft“, alsmede zijn schuld eraan; kwalificatie daarvan als:

1. „Bedreiging met zware mishandeling“,
2. „Door geweld en bedreiging met geweld een ambtenaar dwingen tot „het nalaten ener rechtmatige ambtsverrichting“,

en veroordeling deswege tot:

a. een gevangenisstraf voor de tijd van twee weken, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren:

b. een geldboete van f 200,– subsidiair twintig dagen hechtenis;

Gelet: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: **B.S.R.** oud 21 jaar, als beklaagde:

dat hij op 20 juni 1971, te ongeveer 17.00 uur, met zijn broer en zijn neef naar café-restaurant „Het Eindpunt“ te Bloemendaal aan Zee, gemeente Bloemendaal is gegaan; dat, toen zij wilden afrekenen, hij zei dat de afrekening niet klopte omdat zijn broer reeds f 18.– had betaald; dat de kelner dit ontkende en dat zij daarover ruzie kregen; dat de kelner toen, omstreeks 20.30 uur, de politie heeft gebeld; dat hij zich kan herinneren dat er twee politiemannen zijn binnengekomen: dat, toen zij de politie-

mannen uitlegden waar de ruzie om ging, de kelner wederom zei nog geen geld voor consumpties te hebben ontvangen; dat hij, B.S.R., daar zo kwaad om werd, dat hij op deze af is gegaan; dat hij zich kan herinneren dat één van de agenten een gummistok in diens handen had; dat hij even later in de keuken terecht is gekomen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. M 255/1971 van de gemeentepolitie te Bloemendaal, gesloten op 21 juni 1971, opgemaakt door P. C. J. de Best, eerste verbalisant en C. J. Katsman, tweede verbalisant, respectievelijk hoofdagent en agent van gemeentepolitie te Bloemendaal, zakelijk onder meer inhoudt:

als *relaas van verbalisanten*:

dat zij zich op 20 juni 1971, nadat op die datum omstreeks 20.30 uur telefonisch uit café 't Eindpunt aan de Zeeweg te Bloemendaal aan Zee, gemeente Bloemendaal, politie-assistentie was verzocht, ter voorkoming van een vechtpartij om een betalingsgescliil, begeven hebben naar genoemd café; dat zij aldaar onder meer aantreffen een man, verdachte, die later bleek genaamd te zijn: B.S.R., zeemiliciën-marinier met marinenummer 71664; dat hen bleek dat het betalingsgescliil ging om een bedrag van f 18, —, hetwelk al dan niet betaald zou zijn voor gebruikte consumpties; dat verdachte, B.S.R., nadat deze door eerste verbalisant was medege-deeld dat alle consumpties waren betaald, uitbrulde zich nog steeds opge-licht te gevoelen voor een bedrag van f 18, —; dat verdachte B.S.R zich hierover steeds meer begon op te winden, en, nadat deze reeds door eerste verbalisant achteruit was gestoten, vervolgens een mes, hetwelk achteraf een soort pannekoek-mes bleek te zijn, greep, daarmee, op hen, verbalisan-ten, af kwam rennen, en daarmee een stekende beweging in hun richting maakte, waarbij deze schreeuwde: „Ik snijd jullie aan repen“; dat, nadat eerste verbalisant verdachte B.S.R. weggeschopt had, deze opnieuw met het mes op tweede verbalisant afkwam; dat tweede verbalisant toen door middel van een klap met de wapenstok op de hand verdachte B.S.R., deze het mes heeft ontnomen, waarop deze zich terug trok in de keuken;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven be-wijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij op of omstreeks 20 juni 1971 te Bloemendaal aan Zee, gemeente „Bloemendaal, P. J. C. de Best en C. J. Katsman heeft bedreigd met zware „mishandeling, hebben hij, beklaagde, immers opzettelijk dreigend met „een op een mes gelijkend voorwerp – zogenaamd pannekoekenmes – op „korte afstand stekende bewegingen gemaakt in de richting van genoemde „De Best en Katsman, daarbij de woorden gebruikende „Ik snijd jullie „„aan repen““;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort

te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Bedreiging met zware mishandeling“,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 285 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder *terzake* van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen de gevangenisstraf, groot twee weken, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militaire belang zich daartegen niet verzet;

(Volgt: veroordeling tot **2** weken gevangenisstraf voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren en een geldboete van f 200, subs. 20 dagen hechtenis – *Red.*).

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

(tweede kamer te 's-Hertogenbosch)

Vonnis van 5 januari 1972

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonels Mr. B. B. Klooster en G. H. Bosch;

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij

Als dpl. korporaal, in de kantine tewerk gesteld als buffetbediende, zich meermalen geld dat hij aldus (anders dan door misdrijf) onder zich had, wederrechtelijk toegeëigend tot een totaal van f 3.000.

2 Maanden gevangenisstraf voorwaardelijk en verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse.

(W.M.Sr. art. 13; W.Sr. art. 321).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAADTE ARNHEM (tweede kamer te 's-Hertogenbosch),

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.F., dpl. korp. geboren 10 januari 1950, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het tijdvak van „maart 1971 tot en met augustus 1971 te Volkel, gemeente Uden, met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een bedrag

„in geld, in totaal f f 3000,— toebehorende aan de kantine van het Lucht-
„macht Beveiligings Squadron I op de Vliegbasis Volkel, althans aan een of
„meer anderen dan aan hem, beklaagde,

„althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling mocht
„of zou kunnen volgen:

„dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het tijdvak van
„maart 1971 tot en met augustus 1971 te Volkel, gemeente Uden, opzet-
„telijk een bedrag in geld, in totaal & f 3000—, toebehorende aan de
„kantine van het Luchtmacht Beveiligings Squadron I op de Vliegbasis
„Volkel, althans aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde, en
„welk bedrag in geld hij telkens als in die kantine werkzame buffetbedien-
„de en in elk geval anders dan door misdrijf onder zich had, zich weder-
„rechtelijk heeft toegeëigend”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de
overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem primair tenlastegelegde
heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft
verklaard:

In het tijdvak van maart 1971 tot met augustus 1971 ben ik werkzaam
geweest als buffetbediende in de kantine I van het Luchtmacht Beveili-
gings Squadron I op de Vliegbasis Volkel te Volkel, gemeente Uden. Op
verschillende tijdstippen in bedoeld tijdvak heb ik te Volkel, gemeente
Uden, geld weggenomen tot een totaal bedrag van ongeveer f 3000,—.
Telkens wanneer ik geld uit de kas van genoemde kantine wegnam, welk
geld ik als buffetbediende onder mijn beheer had, wist ik, dat ik van nie-
mand recht of toestemming had dit geld dat aan de kantine I van het
Luchtmacht Beveiligings Squadron op de Vliegbasis Volkel toebehoorde,
weg te nemen en mij toe te eigenen;

Overwegende, dat Emile M. G. Seegelaar, oud 47 jaar, majoor der
Koninklijke Luchtmacht, wonende te Geldrop, als getuige door de Offi-
cier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede
bevestigd:

Ik ben commandant van het Luchtmacht Beveiligings Squadron van de
Vliegbasis Volkel, te Volkel, gemeente Uden. Als zodanig ben ik onder
meer verantwoordelijk voor de gelden van de kantine I van dit squadron.
Als kantinebediende heeft in genoemde kantine van omstreeks maart 1971
tot en met eind augustus 1971 dienst gedaan de korporaal J.F. Ik heb F.
nimmer recht of toestemming gegeven geld, dat hij als kantinebediende
onder zijn beheer had en dat de kantine I van het Luchtmacht Beveili-
gingssquadron van de Vliegbasis Volkel toebehoorde, weg te nemen en
zich toe te eigenen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-ver-
baal nr. P. 174/71, opgemaakt en gesloten te Uden op 22 september 1971,

door Bernardus Wilhelmus Gerardus Boekelder, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Uden, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Paulus P. C. van Riet:

Als administrateur ben ik onder meer belast met de interne controle van de kantine I van het Luchtmacht Beveiligingssquadron van de Vliegbasis Volkel. Op 17 augustus 1971 heb ik de aanwezige gelden, goederen (voorraad) en emballage hiervan gecontroleerd. Ik constateerde toen een tekort van f 2959,65;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks” en „althans aan een of meer „anderen dan aan hem, beklagde”,

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „verduistering”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 2 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar; verlaging tot de stand van soldaat in de laagste Masse en last tot teruggave van het inbeslaggenomen geld aan de kantine I van het Luchtmacht Beveiligings-squadron op de Vliegbasis Volkel, gemeente Uden – Red.).

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 44e Afdeling Veldartillerie

Beschikking op beklag van 26 april 1972

Klager, dpl. sld., werd door zijn commandant gestraft met 4 dagen licht arrest wegens „ongeveer 30 minuten na het verplichte tijdstip van opstaan „nog in bed aangetroffen“.

In beklag heeft klager opgegeven dat hij de order (van blijvende aard), inhoudende dat dienstplichtige korporaals en soldaten op werkdagen om 07.00 uur moeten opstaan, in strijd acht met de „vrije reveille“ volgens art. 139 Reglement I.D.

Beklag ongegrond verklaard en strafoplegging gehandhaafd omdat de gewraakte order reeds langer dan een jaar van kracht is en ingesteld is in overleg met het Afdelingsoverlegorgaan.

Eindbeslissing HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: de order van blijvende aard is in strijd met art. 139 I.D., weshalve de naleving daarvan niet kan worden gevorderd. Echter niet in strijd met dat artikel is de order dat na 07.30 uur de waslokalen niet meer mogen worden betreden. Door op te staan tussen 07.20 en 07.30 uur heeft klager zich aan een krijgstruchtelijk vergrijp schuldig gemaakt. Handhaving van de straf en wijziging van de strafreden.

(Regl. I.D.K.L. art. 139, 140)

De Majoor der Artillerie, K. Kleijn, waarnemend Commandant 44 Afdeling Veldartillerie;

Gezien het beklagschrift van de soldaat P.J., ingedeeld bij de Stafstafverzorgingsbatterij 44 Afdeling Veldartillerie, houdende de op 30 maart 1972 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van vier dagen licht arrest met de strafreden:

„Ongeveer 30 minuten na het verplichte tijdstip van opstaan nog in bed „aangetroffen“,

hem opgelegd door de Majoor der Artillerie, E. Askes, Commandant Stafstafverzorgingsbatterij - 44 Afdeling Veldartillerie en hem op 27 maart 1972 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende, dat de klager heeft verklaard, dat hij inderdaad door strafoplegger in bed is aangetroffen op een tijdstip later dan het vastgestelde tijdstip van opstaan;

- dat hij de door de afdelingscommandant gegeven en voor de gehele afdeling geldende order kent, die aangeeft, dat het tijdstip van opstaan voor de dienstplichtige korporaals en kanonniërs en soldaten op werkdagen 07.00 uur is;

- dat hij deze order strijdig vindt met de geest van de vrije reveille in het bijzonder met het gestelde in artikel 139 van VS2-1500 (Reglement Inwendige Dienst) en derhalve niet rechtsgeldig;

- dat ook de omstandigheden als genoemd in artikel 140 van VS2-1500 niet aan de orde waren;

- dat hij derhalve van mening is, dat waar de gewraakte order als niet rechtsgeldig dient te worden beschouwd de strafoplegging ten onrechte is geschied;

- dat hij er begrip voor heeft, dat er een mogelijkheid moet worden geschapen om de werkzaamheden als genoemd in artikel 139 van VS2-1500 uit te kunnen voeren en dus accoord zou kunnen gaan met een maatregel die voorschrijft dat waslokalen en toiletten na 07.30 uur niet meer openstaan voor wassen en scheren;

Overwegende, dat klager erkent een hem bekende order te hebben overtreden ;

- dat de strafreden juist is en de strafmaat in redelijke verhouding staat tot het gepleegde feit;

- dat de gewraakte order reeds langer dan een jaar in het onderdeel waar klager toe behoort geldt en is ingesteld in overleg met het toen in functie zijnde afdelingsoverlegorgaan;

- dat tot instelling van deze order toen is besloten, omdat een vrije reveille zonder enige sturende maatregel in de praktijk beproefd was en geleid had tot een telkens weerkerende onmogelijkheid voor het batterijcorvee om zijn werk naar behoren te doen;

- dat **terzake** meerdere malen voor overtreding van deze order een krijgstuuchtelijke straf is opgelegd en dat tot nu toe nimmer een beklag **terzake** is ingediend;

- dat klager nimmer op andere wijze zich beklaagd heeft over het bestaan van deze order of de rechtsgeldigheid daarvan in twijfel heeft getrokken;

- dat klager de maatregel van te 07.30 uur waslokalen en toiletten geheel ter beschikking van het batterijcorvee, aanvaardt als een maatregel, om het corvee de gelegenheid te geven de werkzaamheden als bedoeld in artikel 139 van VS2-1500 naar behoren te kunnen verrichten;

- de klager daarbij aanvaardt, dat de maatregel genoemd in de vorige alinea hem dwingt op een zodanig tijdstip vóór 7.30 uur op te staan, dat hij nog in de gelegenheid is te voldeon aan de plicht tot wassen en scheren, hem opgelegd in artikel 139 van VS2-1500;

- dat de gewraakte order van 07.00 uur opstaan bedoeld is om gelegenheid te scheppen alle in artikel 130 van VS2-1500 bedoelde werkzaamheden te kunnen uitvoeren ;

- dat tussen de door klager aanvaarde waslokaalmaatregel en de gewraakte order alleen een verschil in het tijdstip van opstaan aanwezig is, maar geen verschil in rechtsgeldigheid althans in de zin van beide maatregelen zijn rechtsgeldig of beide niet;

- dat het verschil in de verplichting tot opstaan dan alleen nog bestaat uit, in het eerste geval, een indirect verplicht tijdstip, in het andere geval een direct verplicht tijdstip van opstaan;
  - dat de rechtsgeldigheid van *terzake* door de verantwoordelijke commandant genomen maatregelen niet discutabel kan zijn, hooguit de mate van rechtvaardigheid van de ene maatregel ten opzichte van de andere;
- Beschikking op het beklag;
Handhaaft de strafoplegging;
Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 31 juli 1972

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier en Lt.-Generaal b.d. Valk (plv.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 3 mei 1972, waarbij de dpl. soldaat P.J., dienende bij de Stafafverzorgingsbatterij, 44 Afdeling Veldartillerie 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de waarnemend-commandant van de 44 Afdeling Veldartillerie over de straf van vier dagen licht arrest hem door zijn batterijcommandant opgelegd wegens:

„Ongeveer *30 minuten* na het verplichte tijdstip van opstaan nog in *bed aan-*„getroffen“,

bij welke beschikking – op 26 april 1972 genomen en op 28 april 1972 aan klager uitgereikt – de strafoplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager bijgestaan door diens vertrouwensman de dpl. soldaat J. G. van Bergen;

Gehoord de conclusie van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat een door de commandant van 44 Afdeling Veldartillerie vastgestelde „order van blijvende aard“ onder meer inhoudt, dat van maandag tot en met vrijdag de reveille plaats heeft om 06.30 uur en het eerste werkappel om 08.00 uur, alsmede de navolgende bepalingen „Iedereen is verplicht uiterlijk om 07.00 uur op te staan. Tussen 06.30 en „07.30 uur moet men zich kleden en wassen. Na 07.30 uur mogen de „waslokalen niet meer betreden worden“;

Overwegende, dat door en namens klager voor het Hof is herhaald het reeds bij de beklagmeerdere gehouden betoog, dat deze order voor wat betreft de daarbij opgelegde verplichting om uiterlijk om 07.00 uur op te staan, in strijd is met de geest, welke de artikelen 139 en 140 van het Reglement op de Inwendige Dienst bij de Koninklijke Landmacht ademen;

Overwegende dat die artikelen luiden als volgt:

artikel 139:

„1. De in een kazerne gehuisveste militairen staan na de reveille op „een zodanig tijdstip op dat de in lid 2 genoemde verplichtingen vóór het ochtendappel naar behoren kunnen worden uitgevoerd;

2. De tijd tussen reveille en ochtendappel is bestemd voor:

„a. wassen, scheren, kleden, het opmaken van de bedden, alsmede het „ontbijt.

„b. het in orde brengen van de kamers en voor zover van toepassing „schoonmaken van de kamers en van andere aangewezen ruimten in het „gebouw.”

artikel 140:

„Ingeval van duidelijke tekortkomingen in de uitvoering van de ver- „plichtingen, genoemd in artikel 139, lid 2b kan de betrokken compagnies- „of hogere commandant tijdelijk aan alle opeen kamer gelegde militai- „ren de verplichting opleggen op het tijdstip van de reveille op te staan”;

Overwegende dat die artikelen zich niet verzetten tegen het in vorenvermelde order vervatte voorschrift, dat na 07.30 uur de waslokalen niet meer betreden mogen worden, en tegen de daaraan – implicite – ten grondslag gelegde bepaling, dat de duur van de in artikel 139, lid 2 onder b, genoemde werkzaamheden, waaronder die van het schoonmaken der waslokalen, inredelijkheid is testellen op een half uur en dat die werkzaamheden dienen te geschieden tussen 07.30 en 08.00 uur, zij het ook, dat door dat voorschrift en die bepaling invloed wordt uitgeoefend op het in het eerste lid van artikel 139 bedoelde tijdstip;

Overwegende dat de strekking van beide artikelen evenwel niet gedooft, dat bij order de verplichting in het leven wordt geroepen om uiterlijk op een bepaald aangegeven tijdstip op te staan, ten ware zulks mocht geschieden bij tijdelijke order in het geval en onder omstandigheden als vermeld in artikel 140;

Overwegende dat van een dergelijk uitzonderingsgevalten aanzien van de in de onderhavige order vervatte verplichting voor iedereen om uiterlijk om 07.00 uur op te staan reeds daarom geen sprake kan zijn, omdat het ten deze niet een tijdelijke order, doch een order van blijvende aard betreft, terwijl als vaststaande kan worden aangenomen, dat de voor een blijvende afwijking van de artikelen 139 en 140 vereiste omstandigheden en voorwaarde, als vermeld in artikel 1, lid 2 onder a van het Reglement op de Inwendige Dienst bij de Koninklijke Landmacht, niet bestaan;

Overwegende, dat uit het voorgaande volgt, dat van de onderwerpelijke order, voorzover inhoudend, dat iedereen verplicht is uiterlijk om 07.00 uur op te staan, de naleving niet kan worden gevorderd;

Ovenvegende dat zulks evenwel niet medebrengt, dat aan klager ten onrechte een krijgstuchtelijkestraf is opgelegd;

Overwegende immers dienaangaande :

dat in de omschrijving der strafreden als feitelijk gebeuren besloten ligt, dat Mager anders dan op een zaterdag of zondag te ongeveer 07.30 uur nog in bed is aangetroffen;

dat zulks als vaststaande kan worden aangenomen, nu klager voor het Hof heeft verklaard te 07.30 uur niet meer, doch om 07.20 uur nog wel in bed te hebben gelegen;

dat dit tijdstip zo laat is, dat klager zich niet meer behoorlijk heeft kunnen wassen en scheren zonder het waslokaal na 07.30 uur te betreden of de uitvoering naar behoren van de tussen 07.30 en 08.00 uur te verrichten werkzaamheden van het schoonmaken van onder meer het waslokaal zou hebben gehinderd;

dat klager zich derhalve aan het hierna te omschrijven krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt:

Ovenvegende dat de aan klager opgelegde straf van vier dagen licht arrest den Hove een juiste correctie deswege voorkomt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Wijzigd de omschrijving van de strafreden aldus, dat deze komt te luiden :

„Als in de kazerne gehuisvest militair niet op een zodanig *tijdstip* na de „reveille opgestaan, dat het mogelijk was dat de uit de inwendige dienst „voortvloeiende verplichtingen welke voor het ochtendappel moeten worden „nagekomen, behoorlijk konden worden uitgevoerd“;

Handhaaft de aan klager opgelegde straf van vier dagen licht arrest;

Bepaalt, dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desgewenst aan de Minister van Defensie.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

30 maart 1972
(A.M.P. 1970/42)

Voorzitter: Mr. A. Blom: Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. A. G. van Galen.

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2 lid 1 onder 2e)

In het bijzonder gelet op een rapport van een hoogleraar in de orthopaedie, acht de Raad het aannemelijk dat de gebeurtenissen in militaire dienst een verergering van de bij betrokkene bestaan hebbende aandoening van de wervelkolom (spondylitis tuberculosa) hebben te weeg gebracht, in dier voege dat van een verergerend verband als bedoeld in art. 2 lid 1 onder 2e letter c der wet moet worden gesproken.

UITSPRAAK

in het geding tussen: de rechtverkrijgenden van V., eisers, en de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde.

1. Ontstaan en loop van het geding

Bij Koninklijk besluit van 12 juni 1970 is afwijzend beschikt op het rekest van 24 april 1969 van de gewezen dienstplichtig soldaat der Koninklijke landmacht, nu wijlen V., houdende het verzoek om in het genot te worden gesteld van een militair invaliditeitspensioen; bij dat besluit werd overwogen:

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 2°, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht op pensioen verkrijgt, indien de bij hem geconstateerde gebreken zijn ontstaan door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd door bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van deze dienst hebben voorgedaan en welke naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op zijn gezondheidstoestand, een en ander onder voorbehoud, dat *of* deze gebreken een invaliditeit van ten minste 10% blijken te veroorzaken, *of* belanghebbende bij zijn ontslag uit de militaire dienst ten minste vijf jaren werkelijke dienst kan aanwijzen;

dat ingevolge artikel 1a van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 onder de voorwaarden en naar de regelen in die wet gesteld, pensioen wordt verleend, nadat de militair uit de dienst is ontslagen;

dat belanghebbende met ingang van 1 juli 1952 wegens diensteindiging uit de militaire dienst werd ontslagen;

dat belanghebbende naar aanleiding van het onderwerpelijk rekest

op 12 augustus 1969 en 6 maart 1970 door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te Utrecht aan een militair geneeskundig onderzoek werd onderworpen;

dat ter zake door genoemde commissie onder dagtekening van 24 maart 1970 een rapport werd uitgebracht, van welk rapport een uittreksel door de inspecteur van de militair geneeskundige dienst, voorzien van diens visum dd. 13 april 1970, aan de minister van defensie werd gezonden;

dat uit dit uittreksel blijkt, dat genoemde commissie heeft overwogen: dat belanghebbende naar voren brengt, dat hij als gevolg van dienstverrichtingen 1939/1940 te Boekel is gevallen, en hierdoor een ontsteking van de wervelkolom opliep; dat belanghebbende lijdende is aan een aandoening van de wervelkolom, welke aandoening tot uiting is gekomen meerdere jaren na zijn werkelijke diensttijd; dat het op grond van het onderzoek evenwel niet aannemelijk is dat factoren in de militaire dienst gelegen van overwegende dan wel mede van invloed zijn geweest op het ontstaan, tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening van belanghebbende; dat derhalve generlei dienstverband aannemelijk is;

dat de Kroon zich met de conclusie van vorengenoemde commissie kan verenigen.

dat niet is gebleken dat de bij belanghebbende geconstateerde gebreken in enig verband staan met de uitoefening van de militaire dienst;

dat belanghebbende derhalve aan artikel 2, eerste lid, onder 2°, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 geen recht op militair pensioen kan ontlenen.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, heeft bij uitspraak van 19 oktober 1970 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het door genoemde Verhoeven tegen het Koninklijk besluit van 12 juni 1970 ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Tegen deze uitspraak is meergenoemde V. in hoger beroep gekomen en op de in het beroepschrift daartoe aangevoerde gronden heeft hij de Raad verzocht, met vernietiging van de aangevallen uitspraak, te bepalen dat hij in het genot worde gesteld van een militair invaliditeitspensioen naar een invaliditeitspercentage van 100, dan wel een zodanige beslissing te nemen als de Raad geraden acht.

Op verzoek van 's Raads voorzitter heeft de orthopaedisch chirurg Th. M. G. van de Meerendonk te 's-Hertogenbosch op 24 februari 1971 een rapport inzake meergenoemde V. uitgebracht.

Bij schrijven van 12 mei 1971 heeft de minister van defensie de Raad een brief d.d. 27 april 1971 van de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht doen toekomen, waarin genoemde inspecteur verslag doet van de bevindingen van de commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht bij haar onderzoek van V. op 19 april 1971.

Op 8 juni 1971 ontving de Raad een mededeling van J. W. Offermans te Heesch, dat V. op 30 mei 1971 is overleden. Het geding is daarna voortgezet ten name van eisers.

De voorzitter van de Raad heeft hierna aan Prof. Dr. G. Chapchal, orthopaedisch chirurg te Nijmegen, verzocht aan de hand van de gedingstukken de vraag te beantwoorden, of het voor 50% of meer waarschijnlijk is dat een aandoening aan de wervelkolom van meergenoemde V. verband hield met zijn uitoefening van de militaire dienst, zoals bedoeld in artikel 2 lid 1 onder 2" van de Pensioenwet voor de landmacht 1922.

Genoemde hoogleraar heeft aan dat verzoek voldaan en zijn rapport van 2 december 1971 werd op 10 december 1971 door de Raad ontvangen.

Nadat het geding aan de orde was gesteld ter terechtzitting van 27 januari 1972, alwaar voor eisers is verschenen J. W. Offermans, voornoemd, en voor gedaagde G. L. Koops, werkzaam bij het ministerie van defensie, is opgetreden, is de behandeling geschorst teneinde de minister van defensie in de gelegenheid te stellen alsnog het advies van de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht omtrent vorengenoemd rapport van Prof. Chapchal in te winnen.

Bij schrijven van 29 februari 1972 heeft de minister van defensie de Raad een advies d.d. 25 februari 1972 van de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht doen toekomen, waarin deze een beschouwing geeft naar aanleiding van het eerdergenoemde rapport van Prof. Chapchal.

Vervolgens is de behandeling van het geding voortgezet ter terechtzitting van 9 maart 1972, alwaar voor eisers wederom J. W. Offermans, voornoemd, is verschenen, en voor gedaagde H. H. Westerhof, werkzaam bij het ministerie van defensie, is opgetreden.

II. *Motivering*

In dit geding moet de vraag beantwoord worden of de aandoening van de wervelkolom, waaraan nu wijlen V., gewoonde hebbende te Heesch-Dinther, en overleden op 30 mei 1971, geleden heeft, geacht moet worden in het in artikel 2, eerste lid onder 2" der Pensioenwet voor de landmacht 1922 genoemde verband te hebben bestaan met diens uitoefening van de militaire dienst.

Voor de Raad staat op grond van de inhoud der gedingstukken en het verhandelde te zijner terechtzittingen het volgende vast:

– Nu wijlen V. – hierna te noemen:

V. – werd geboren op 27 september 1905.

– Hij was van 5 maart 1925 tot 28 februari 1926 voor eerste oefening onder de wapenen en was voorts in militaire dienst van 24 september 1928 tot 11 oktober 1928, van 16 maart 1931 tot 2 april 1931 en van 29 augustus 1939 tot 26 mei 1940.

– V. werd met ingang van 1 juli 1952 uit de militaire dienst ontslagen wegens diensteindiging.

– In de periode van 1939/1940 was V. ingedeeld bij de treinafdeling van 1-2-17 R.I. en verbleef hij in de Peel. Bij een van zijn ritten met een van de burgerbevolking gevorderde, met een paard bespannen kar is hij achterovergevallen en met de rug op een kist terechtgekomen. Bij dit ongeval waren geen getuigen.

– V. heeft ondanks deze val zijn tocht door de Peel normaal voortgezet. Hij meldde zich niet bij een arts en praatte met niemand over het ongeval, dat vermoedelijk in januari of februari 1940 plaats vond.

– In de meidagen van 1940 moest V. zich met zijn onderdeel verplaatsen tot Vlissingen. Het was de bedoeling dat dit onderdeel naar Engeland zou worden overgebracht, maar de overtocht had geen doorgang, omdat de desbetreffende schepen werden gebombardeerd.

– Tijdens de tocht naar Vlissingen heeft V., achtervolgd door de vijand, meerdere bombardementen moeten verduren en in of nabij Roosen daal is hij geruime tijd aan een brug blijven hangen.

De eerste rechter heeft in de aangevallen uitspraak de hiervoor aan de orde gestelde vraag ontkennend beantwoord, daarbij in het bijzonder lettend op de inhoud van het hierna te noemen rapport d.d. 24 maart 1970 van de commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht.

Uit de zich onder de gedingstukken bevindende medische bescheiden blijkt het volgende:

– De evengenoemde commissie geeft in haar rapport van 24 maart 1970, in de aangevallen uitspraak grotendeels weergegeven, als haar oordeel te kennen dat generlei verband tussen de aandoening van de werkeloolom van V. en zijn uitoefening van de militaire dienst aanwezig is te achten.

– In zijn hiervoor genoemd rapport van 24 februari 1971 vermeldt de orthopaedisch chirurg Th. M. G. van de Meerendonk onder meer:

„Het dossier en patiënt zelf leren mij dat hij in het jaar '28 toen hij „23 jaar oud was en reeds gediend had als militair, pleuritis gekregen „moet hebben waarvoor hij 2 jaar thuis heeft gekuurd o.l.v. zijn huisarts „O., dat hij in die tijd nooit naar een ziekenhuis is geweest, dat er nooit „bloed is nagekeken, dat er nooit foto's zijn gemaakt.

„Hij is daarna 2 maal opgekomen voor herhaling, ondanks zijn door- „gemaakte pleuritis wat overigens niet zo verwonderlijk is aangezien ook „nu op de foto's van de thorax eigenlijk geen duidelijke tekenen van een „oude pleuritis worden gevonden. Er is wel nu emphyseem en een enkele „interlobair lijn die uiteindelijk niet specifiek voor een pleuritis zijn.”.

– Deze orthopaedisch chirurg besluit zijn even aangehaald rapport als volgt:

„Ik meen dus wel dat we mogen concluderen dat ondanks het feit dat

„ik geen bewijs heb dat hij indertijd in 1928 een pleuritis heeft gehad maar „aan de andere kant was de oudere huisarts nog niet zo afhankelijk van „een röntgenafdeling en van een ziekenhuis als tegenwoordig, zodat we „toch wel aan mogen nemen dat een ervaren arts als collega O. de diag- „nose zeker terecht heeft gesteld en hem terecht heeft laten kuren. Hij „moet daarna goed geweest zijn want hij is 2 keer op geweest voor her- „haling, hij is ook in de mobilisatie opgekomen en heeft aanvankelijk „geen bezwaren gehad, maar toen is er een trauma geweest en daarna een „tijd van grote stress en ontbering zodat het aannemelijk is dat nog aan- „wezige resten van de tuberculose weer actief geworden zijn en de kans „gekregen hebben om zich te doen gelden en is het begin geweest het „ongeval vermoedelijk januari 1940 als locus minoris resistentiae, daarna „de uitputtingstoestand waardoor het mogelijk is geweest dat een derg. „uitbreiding van het tuberculose proces heeft plaats gehad. Het trauma „zou evt. verantwoordelijk gesteld kunnen zijn voor de afwijkingen in het „thoracale gebied maar dan toch het meest waarschijnlijke voor het ge- „bied th. 5, th. 6 en th. 7 of evt. th. 9, th. 10, th. 11 maar L4-L5 moet „toch meer gezien worden als een uitbreiding veroorzaakt door de ver- „minderde weerstand in die periode.

„Ik meen dan ook dat het voor meer dan 50% waarschijnlijk is dat de „aandoening van de wervelkolom bij de heer V. wel degelijk in verband „staat met de uitoefening door hem van de militaire dienst in de jaren „1939-1940 zoals bedoeld in art. 2 lid 1 onder 2e der Pensioenwet voor de „landmacht^H.

– De vorengenoemde brief van 27 april 1971 van de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht behelst de volgende reactie op het zojuist geciteerde rapport van de geneeskundige Van de Meerendonk:

„Naar aanleiding van het d.d. 24 februari 1971 door de orthopaedisch „chirurg Th. M. G. van de Meerendonk gestelde, werd betrokkene op „19 april 1971 nogmaals door de geneeskundige commissie gezien. Hierbij „bleek het volgende:

„Het request d.d. 24 april 1969 werd ingediend door de heer Offermans, „een kennis van betrokkene's schoonzoon. Het is bijzonder moeilijk een „anamnese op te nemen omdat betrokkene het allemaal niet zo goed meer „weet. Bovendien heeft hij een angst voor doktoren. Betrokkene is dan „ook nooit meer onder medische behandeling c.q. controle. Zijn vrouw „vergezeld hem naar Utrecht. Alleen was hij volgens haar beslist niet „gekomen. De voorgeschiedenis kan met behulp van zijn vrouw als „volgt gereconstrueerd worden:

„betrokkene is geboren te Berlicum (N.Br.). Zijn vader was werkzaam „op de abdij te Heeswijk. Op 11 jarige leeftijd moest betrokkene zelf ook „mee gaan werken. Hij heeft zijn vader geholpen op de abdij en was na- „dien als boerenknecht op verscheidene bedrijven werkzaam (altijd

„intern). Bij opkomst in militaire dienst d.d. 5 maart 1925 was betrokkene „boerenknecht. Hij werd gelegerd in den Bosch. Aldaar leerde hij zijn „vrouw kennen. Zij komt uit Orthen bij den Bosch, waar haar ouders „een boerenbedrijf hadden. Zij zelf ventte voor haar ouders met melk in „den Bosch. Na demobilisatie d.d. 28 februari 1926 heeft betrokkene „ $\frac{1}{2}$ jaar op de abdij gewerkt, daarna kwam hij in de bouw terecht als „opperman. In 1927 kreeg betrokkene een droge pleuritis waarmee hij „geen twee jaar maar f één jaar gelegen heeft bij zijn zuster. Zijn moeder „was omstreeks die tijd overleden. Betrokkene moest destijds veel ver- „sterkende middelen gebruiken. Zijn huidige vrouw bezocht hem regel- „matig. Na zijn herstel is betrokkene lichter werk gaan doen met name „in de handels sfeer, kippen, graan e.d. In 1935 trad hij in het huwelijk. „Er werd toen begonnen met een kruidenierszaak te Heeswijk. Van de „doorgemaakte pleuritis was betrokkene inmiddels geheel hersteld. „In september 1928 en in maart 1931 was betrokkene ook normaal voor „herhalingsoefeningen onder de wapenen geweest resp. te den Bosch en „Breda. Op 29 augustus 1939 moest betrokkene in verband met de mobili- „satie onder de wapenen komen.

„Hij was ingedeeld bij 1-2-17 R.I.

„Omtrent het ongeval dat hem $\pm$ januari 1940 zou zijn overkomen weet „betrokkene weinig naders te vertellen. Onder doktersbehandeling heeft „hij zich niet gesteld. In de meidagen van 1940 was betrokkene gelegerd „te Boekel in de Peel. Hij was belast met het rijden van voedsel en munitie. „Men moest al spoedig terugtrekken in de richting van Zeeland. Betrok- „kene zou veel narigheid meegemaakt hebben. Zijn vrouw kreeg na de „oorlogsdagen bericht dat haar man gesneuveld was. Op het moment dat „er veel Nederlandse soldaten terugkeerden is zij hem samen met een „broer gaan zoeken. In Udenhout bij Tilburg ontmoette zij haar man, die „per fiets naar Heeswijk terugkeerde, samen met een kameraad die bij „hem achterop zat. Volgens zijn vrouw is het hierna lange tijd redelijk „goed gegaan. Wel was betrokkene erg onder de indruk van zijn oorlogs- „ervaringen. Hij ging namelijk veel naar de kerk en bad veel. In de loop „van de volgende jaren zou betrokkene in toenemende mate rugklachten „gekregen hebben. Een dokter wilde hij niet raadplegen. Uiteindelijk nam „zijn vrouw het initiatief en bracht hem begin januari 1944 naar het „ziekenhuis te den Bosch.

„Aldaar werd geconstateerd, dat er iets niet in orde was met betrokke- „ne's rug.

„De ware aard van de ziekte kent noch betrokkene noch zijn vrouw. „In het ziekenhuis werd een gipsbed aangemeten. Betrokkene heeft hier „f 17 maanden thuis in gelegen. Zijn vrouw heeft hem verpleegd. Daar- „naast deed zij de zaak met een knecht en een dienstbode. Na zijn herstel „heeft betrokkene slechts lichte werkzaamheden verricht.

„In 1965 heeft men de inmiddels behoorlijk uitgebreide zaak overge-

„daan aan de in 1941 geboren dochter. Samen met de schoonzoon drijft „zij nu de zaak. Betrokkene's vrouw springt nog wel eens bij. Betrokkene „kreeg in 1965 invaliditeitsrente vanwege de Raad van Arbeid te Den „Bosch. Aldaar had men betrokkene geadviseerd een verzoek daartoe „in te dienen aangezien er vroeger zegels voor hem geplakt waren. Thans „houdt betrokkene zich bezig met zijn vogels en zijn tuin. Hij maakt het „in feite goed, terwijl ook zijn vrouw redelijk gezond is.

„Resumerend kan het volgende worden vermeld: de in januari 1944 „geconstateerde spondylitis tuberculosa vloeit voort uit de in 1927 door- „gemaakte pleuritis. Het is niet aannemelijk te maken dat deze pleuritis „op enigerlei wijze verband houdt met de militaire dienst. Een pleuritis „komt namelijk tot uiting binnen zes maanden na een plaats gevonden „besmetting. (als regel).

„In het onderhavige geval heeft de besmetting dus na ontslag uit de „militaire dienst d.d. 28 februari 1926 plaats gevonden. Het komt helaas „meer voor dat er vele jaren later complicaties optreden. Bij betrokkene „werd in januari 1944, dus $3\frac{1}{2}$ jaar na zijn laatste actieve militaire periode „zo'n complicatie geconstateerd, namelijk een spondylitis tuberculosa. „Betrokkene, die de ware aard van zijn ziekte niet kent, meent dat de „aandoening het gevolg is van een ongeval hem in 1940 in de militaire „dienst overkomen. Dit kan naar de mening van de commissie medisch „niet aannemelijk gemaakt worden.

„Primair is de $\pm$ 1927 opgelopen tuberculose besmetting de oorzaak „van de spondylitis.

„Een mede tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening t.g.v. „een eventueel ongeval begin 1940 dan wel de stress van de oorlogsdagen „is geenszins gebleken.

„Tenslotte zij nog vermeld dat Dr. van de Meerendonk uiteraard geen „specialist is op het gebied van tuberculose.”.

— Prof. Dr. G. Chapchal, voornoemd, besluit zijn vorengenoemde rapport van 2 december 1971 met de volgende overwegingen:

„Gezien de gegevens die in de stukken naar voren kwamen ligt het „min of meer voor de hand, dat klager in 1927–1928 een pleuritis „tuberculosa heeft doorgemaakt. De röntgenologische bevindingen van „de WK (gemaakt in het groot ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch), „doen vermoeden dat er een spondylitis tuberculosa is geweest in het „verleden. Deze spondylitis werd in 1943 behandeld, maar klager heeft „volgens de gegevens een stugge gedeformeerde WK overgehouden.

„Achteraf is alles niet met zekerheid vast te stellen, te meer omdat wij „onze gegevens alleen uit een overigens uitvoerige bron moeten halen, „daar klager in mei van dit jaar is overleden.

„Wij achten het niet waarschijnlijk dat door de val die klager heeft „gemaakt in 1941 zijn WK lijden is ontstaan. Wij achten het meer voor de „hand liggen dat klager met een spondylitis tuberculosa in dienst is ge-

„komen, waarbij deze spondylitis zeker in het begin een zeer sluipend „verloop moet hebben gehad.

„Door zijn val op zijn rug is klager zich waarschijnlijk wel bewust „geworden van zijn WK lijden.

„Alle gebeurtenissen in militaire dienst (zie daarvoor de uitvoerige „gegevens in de diverse stukken) kunnen echter wel een verergering van „het proces in de WK hebben gegeven.

„Konkluderend mogen wij stellen dat het niet zo voor de hand ligt „dat ten gevolge van de val in 1940 en de daarop plaats gevonden heb- „bende ontberingen de spondylitis tuberculosa hebben veroorzaakt. „Waarschijnlijker is het dat klager met een beginnende vorm van „spondylitis tuberculosa in militaire dienst si gekomen.

„Het is niet onaannemelijk dat de gebeurtenissen in militaire dienst „een verergering c.q. een versnelling van het WK proces hebben gegeven.

„In dit opzicht is artikel 2 der pensioenwet voor de landmacht sub c „te hanteren, daar in dit artikel sprake is van ziekten of gebreken die „o.a. zijn verergerd mede door inwerking van bijzondere zeer nadelige „invloeden waaraan de belanghebbende i.v.m. de uitoefening van de „dienst is bloot gesteld geweest.

„Het is voor ons zeer moeilijk om achteraf te beoordelen of deze „waarschijnlijkheid 50% of meer bedraagt, daar de gegevens qua tijd- „stippen der gebeurtenissen rond klager niet eensluidend zijn.

„Wij zijn geneigd om toch te besluiten dat wat betreft de verergerende „factor en niet wat betreft de oorzakelijke factor in het ontstaan der WK „tuberculose een waarschijnlijkheid van 50% of meer is te overwegen.”

– Als reactie op laatstgenoemd rapport schrijft de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht in zijn brief van 25 februari 1972:

„Door Prof. CHAPCHAL moest wegens het overlijden van betrokkene „op 30 mei 1971 een anamnese worden samengesteld uit de, naar hij zelf „opmerkt, overvloed aan papier, waarin helaas nogal wat tegenstrijdige „gegevens vermeld stonden.

„Juist in verband met de vele tegenstrijdigheden waren betrokkene en „zijn echtgenote op 19 april 1971 nog eens door de Geneeskundige Com- „missie te Utrecht gezien. Er werd toen zorgvuldig een uitvoerige anam- „nese opgenomen, die het gehele verloop het meest juist weergeeft (zie „mijn schrijven d.d. 27 april 1971).

„Uit een en ander blijkt het volgende c.q. kan naar mijn mening het „volgende worden geconcludeerd:

„a. Noch betrokkene noch zijn vrouw kennen de ware aard van „betrokkenes ziekte.

„b. Met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan worden „gesteld dat betrokkene in januari 1944 geconstateerde spondylitis

„tuberculosa een laat gevolg is van een in 1927 geacquireerde tuberculose pleuritis.

c . Het is niet aannemelijk dat deze pleuritis verband houdt met de „van 5 maart 1925 tot 28 februari 1926 verrichte militaire dienst. (Betrokkene heeft hierna geruime tijd normaal gewerkt.)

d . Dat er een relatie bestaat tussen betrokkenes aandoening en een „eventuele val in militaire dienst wordt ook door Prof. CHAPCHAL niet „aannemelijk geacht.

e . Gedurende de mobilisatie 1939 – 1940 is betrokkene belast geweest met fourageren (rijden van voedsel en munitie voor de troepen „in de Peel).

f . In de meidagen van 1940 is betrokkene indirect aan oorlogsomstandigheden bloot gesteld geweest. Hij heeft bombardementen meegemaakt, was op terugtocht voor het oprukkende Duitse leger e.d. „Men kan wel stellen dat betrokkene in de meidagen van 1940 aan lichamelijke en geestelijke stress is blootgesteld geweest.

g . Betrokkenes vrouw kreeg na de capitulatie bericht dat betrokkene „gesneuveld was. Zij geloofde er zelf niet aan. In Udenhout ontmoette „zij haar man, die per fiets naar zijn woonplaats terugkeerde. Een dienstkameraad zat bij hem achterop !!!

h . In januari 1944, dus meer dan 3½ jaar later wordt een spondylitis „tuberculosa bij betrokkene geconstateerd. Dat de gedurende de mobilisatie en de vijf oorlogsdagen door betrokkene verrichte militaire dienst „mede van invloed is geweest op het ontstaan, tot uiting komen c.q. „verergeren van de aandoening is derhalve geenszins gebleken of aannemelijk te maken. Het gaat immers toch wel veel te ver om de stress „van 5 oorlogsdagen aansprakelijk te stellen voor waarschijnlijk in „1943 opgetreden ernstige rugklachten. Vóór 1943 heeft hij normaal zijn „werkzaamheden als kruidenier verricht.

„Dat er onder de gehele Nederlandse bevolking gedurende de bezettingstijdsjaren méér gevallen van t.b.c. en/of complicaties hiervan zijn opgetreden is overigens algemeen bekend.”

De raad is, gelet op de hiervoor weergegeven medische beschouwingen, en daarbij in het bijzonder op de inhoud van het ten dele weergegeven rapport van Prof. Dr. G. CHAPCHAL van 2 december 1971, van oordeel dat er onvoldoende reden is om het aannemelijk te achten, dat de aandoening van de wervelkolom, waaraan V. geleden heeft, is veroorzaakt door de val in 1940 en de daarop gevolgde ontberingen.

Op grond van de evengoemde medische beschouwingen en daarbij weder in het bijzonder gelet op die, welke voorkomen in meergenoemd rapport van Prof. CHAPCHAL, acht de Raad het echter wel aannemelijk – en zulks met een mate van waarschijnlijkheid van 50% of meer – dat de gebeurtenissen in de militaire dienst een verergering van de bij V. bestaan hebbende aandoening van de wervelkolom hebben te weeg

gebracht, in hier voege dat van een verergerend verband, als bedoeld in artikel 2, eerste lid onder 2° letter c van de Pensioenwet voor de landmacht 1922, moet worden gesproken.

Anders dan de eerste rechter dit in de aangevallen uitspraak heeft gedaan, beantwoordt de Raad daarom de hiervoor aan de orde gestelde vraag bevestigend.

Hieruit vloeit voort, dat die uitspraak, zomede de bestreden beslissing, niet in stand kunnen blijven.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak en verklaart de bestreden beslissing nietig.

Bepaalt dat gedaagde op het rekest d.d. 24 april 1969 van nu wijlen H.V. een nieuwe beslissing zal nemen met inachtneming van hetgeen in deze uitspraak is overwogen.

Koninklijk Besluit van 16 juli 1971, no. 68

(Dienstplichtwet art. 15).

De dienstplichtige kan niet dan met schade aan de gezondheidszorg aan zijn functie in het gerontologisch team worden onttrokken.

De Kroon verleent alsnog vrijstelling wegens bijzonder geval.

Wij **JULIANA**, enz.;

Beschikkende op de beroepen, ingesteld door X, te Nijmegen en Y, dienstplichtige der lichte 1963 uit Venlo, tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 23 okt. 1970, Afdeling Dienstplichtzaken, no. 43.03.22.152, waarbij aan Y, voornoemd, vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens aanwezigheid van een bijzonder geval is geweigerd;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 juni 1971, no. 4063/IV;

Op de voordracht van Onze Minister van Defensie van 14 juli 1971, afd. dienstplichtzaken, bureau beroepszaken, nr. 43.03.22.152.

O. dat de beslissing van Onze Minister steunt op de overweging, dat de omstandigheid, dat de dienstplichtige als psycholoog-gerontoloog werkzaam is aan de St. Janskliniek te Spaubeek en in deze functie **bezwaarlijk** kan worden gemist, hem, Minister, geen aanleiding geeft de dienstplichtige te beschouwen in een bijzonder geval te verkeren;

dat de appellanten in beroepschriften van vrijwel gelijke strekking aan-

voeren, dat de dienstplichtige 1 sept. 1970 in dienst is getreden als psycholoog-gerontoloog bij de kliniek St. Jansgeleen, een onderdeel van het Medisch Centrum Geleen; dat de huidige behandeling van psychisch gestoorde bejaarden, in het bijzonder in de nieuwste instituten voor behandeling van deze categorie patiënten, waartoe ook de kliniek St. Jansgeleen gerekend moet worden, niet voldoende bekendheid geniet; dat om een adequate behandeling van deze patiënten te realiseren, in de opzet van deze inrichting een psycholoog-gerontoloog onmisbaar is;

O. dat de dienstplichtige als een van de weinigen in den lande een speciale opleiding tot klinisch psycho-gerontoloog heeft gevolgd en als zodanig tewerkgesteld is aan de St. Janskliniek te Spaubeek;

dat de dienstplichtige, in nauwe samenwerking met de psychiatrische afdeling van het St. Barbera ziekenhuis te Geleen, werkt aan een project voor een nieuwe aanpak van psychisch gestoorde bejaarden;

dat dit onderzoek i.v.m. de zich m.b.t. de psychisch gestoorde bejaarden voordoende problemen, van groot belang moet worden geacht;

dat de dienstplichtige niet dan met schade aan de gezondheidszorg aan zijn functie in het gerontologisch team kan worden onttrokken;

dat deze omstandigheden en de nader op verzoek van de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur ingewonnen inlichtingen aanleiding geven een bijzonder geval als bedoeld in art. 15, eerste lid, onder e, Dienstplichtwet, aanwezig te achten;

dat de gevraagde vrijstelling mitsdien alsnog behoort te worden verleend;

Gezien de Dienstplichtwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie, aan Y, dienstplichtige der lichte 1963 uit Venlo, wegens aanwezigheid van een bijzonder geval voor een jaar vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige te verlenen.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1972, No. 30).

Koninklijk Besluit van 18 aug. 1971, no. 85

(Dienstplichtwet art. 15).

Er zullen ernstige bezwaren rijzen, indien de dienstplichtige aan het orkest, waarvan hij deel uitmaakt, door het vervullen van de militaire dienst wordt onttrokken.

Ook zal zijn vervanging als leraar aan een conservatorium het onderwijs nadelig beïnvloeden.

In verband met een en ander wordt een bijzonder geval als bedoeld in art. 15, eerste lid, onder e, aanwezig geacht.

Wij JULIANA, enz. ;

Beschikkende op de beroepen, ingesteld door J.O. en K.S., beiden te Rotterdam, en H.R., dienstplichtige der lichte 1965 uit S., tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 15 febr. 1971, Afdeling Dienstplichtzaken, no. 45.06.06.318, waarbij aan H.R., voornoemd, vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens aanwezigheid van een bijzonder geval is geweigerd;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 21 juli 1971, no. 4275/IV;

Op de voordracht van Onze Minister van Defensie van 6 aug. 1971, afdeling dienstplichtzaken bureau beroepszaken, nr. 37.977;

O. dat de beslissing van Onze Minister steunt op de overweging, dat de omstandigheden, dat als gevolg van het verblijf van de dienstplichtige in werkelijke dienst voor eerste oefening een vacature zal ontstaan in de bezetting van solo-cellist bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest, dat naar verwachting deze vacature niet door een Nederlander van aanvaardbaar niveau zal kunnen worden vervuld en dat opkomst in werkelijke dienst ook voor zijn persoonlijke carrière een ernstige belemmering zal betekenen, hem, Minister, geen aanleiding geven de dienstplichtige te beschouwen in een bijzonder geval te verkeren;

dat de appellanten in beroepschriften van gelijke strekking aanvoeren, dat de dienstplichtige sedert 1 sept. 1968 als solo-cellist verbonden is aan het Rotterdams Philharmonisch Orkest; . . .

O. dat de dienstplichtige blijkens de stukken als solo-cellist deel uitmaakt van het Rotterdams Philharmonisch Orkest, in welke hoedanigheid hij een leidinggevende positie in de cello-groep inneemt, terwijl hij bovendien benoemd is tot lid van het bestuur van de stichting Rotterdams Philharmonisch Orkest;

dat vorengenoemde stichting, voornamelijk door een gering aanbod van talentvolle Nederlandse musici, genoodzaakt is deze buiten Nederland aan te werven, als gevolg waarvan thans reeds een groot aantal buitenlandse musici deel uitmaakt van haar orkest, maar desondanks voor verschillende functies, waaronder een functie in de cellogroep, vacatures bestaan, voor welke, niettegenstaande de vele pogingen om daarin te voorzien, geen gegadigden zijn gevonden;

dat op grond van het verhandelde in de openbare vergadering van de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur moet worden aangenomen dat, in het licht van het vorenstaande en gelet ook op de positie, welke de dienstplichtige in het orkest inneemt, ernstige bezwaren zullen rijzen, indien de dienstplichtige hieraan door het vervullen van de militaire dienst wordt onttrokken;

O. voorts, dat daarbij komt, dat de dienstplichtige als hoofdleraar verbonden is aan het Rotterdams Conservatorium;

dat als gevolg van de bijzondere aard van dit onderwijs, inzonderheid

doordat dit onderwijs in belangrijke mate bepaald wordt door de persoonlijke, muzikale, opvattingen van de leraar, moet worden aangenomen, dat vervanging van de dienstplichtige als leraar aan het Rotterdams Conservatorium dit onderwijs nadelig zal beïnvloeden;

dat voormelde omstandigheden, tezamen genomen en in onderling verband beschouwd, aanleiding geven een bijzonder geval als bedoeld in art. 15, eerste lid, onder e, Dienstplichtwet, aanwezig te achten;

dat de gevraagde vrijstelling mitsdien alsnog behoort te worden verleend;

Gezien de Dienstplichtwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie, aan H.R., dienstplichtige der lichte 1965 uit S., wegens aanwezigheid van een bijzonder geval voor een jaar vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige te verlenen.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1972, No. 31).

Koninklijk Besluit van 9 juni 1971, no. 63

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 7).

De bestreden beslissing moet in ieder geval onvoldoende gemotiveerd worden geacht, nu zowel deze beslissing zelf als het daaraan ten grondslag liggende advies der commissie steunt op een stuk, dat door de appellant is ingetrokken en voorbijgegaan is aan een door hem ter vervanging hiervan overgelegd stuk.

Wij JULIANA, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X, te Apeldoorn, tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 6 juli 1970, Afdeling dienstplichtzaken, Bureau gewetensbezwaren, no. 48.02.12.001, waarbij is afgewezen zijn verzoek tot erkenning van zijn bezwaren tegen de vervulling van militaire dienst, van welke aard ook, als ernstige gewetensbezwaren in de zin van art. 2 Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 15 febr. 1971, no. 8032/VIII (1970);

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie (KL) van 2 juni 1971, afd. dienstplichtzaken, bureau gewetensbezwaren, nr. 34.950;

O. dat de evenvermelde beslissing van Onze Minister steunt op de overwegingen, dat na bestudering van het dossier en met inachtneming van hetgeen de verzoeker ter zitting van de commissie van advies verklaarde, met de commissie moet worden vastgesteld, dat de verzoeker als bezwaren noemde de ondoelmatigheid van een oorlog, omdat steeds revanche nodig was. alsmede de zinloosheid daarvan in het geval van Biafra; dat de ver-

zoeker in de brief van 13 juli 1969 als bezwaar noemt, dat een mensenleven meer waard is dan een begripsverwarring over de vrijheid; dat de verzoeker in de brief van 10 aug. 1969 evenmin rept van gewetensbezwaren; dat het geheel der voorhanden zijnde gegevens niet leidt tot de conclusie, dat bij de verzoeker de onoverkomelijke ernstige gewetensbezwaren aanwezig zijn, welke de wet beoogt voor erkenning in aanmerking te brengen;

dat de appellant in beroep aanvoert, dat de verslaggeving van de commissie over het onderzoek naar appellants gewetensbezwaren gebreken vertoont, welke op de bestreden beslissing van invloed zijn geweest; dat bedoelde verslaggeving mede is gebaseerd op een voorlichtingsrapport, dat halve waarheden en verzinsels bevat, zonder dat hiernaar een onderzoek is ingesteld; dat uit het p.-v. van de gehouden zitting duidelijk blijkt, dat de commissie tijdens het onderzoek naar appellants bezwaren niet aan de hoofdbezwaren is toegekomen; dat zulks bijv. moge blijken uit appellants ter zitting afgelegde verklaring over de ondoelmatigheid van een oorlog; dat dit echter als een bijkomstigheid moet worden gezien; dat ook zijn uitlating over de zinloosheid van de oorlog in Biafra diende om duidelijk te maken, dat welke oorlog dan ook verkeerd is en dat het doden van mensen, dat uit het voeren van een oorlog voortkomt, altijd te veroordelen is; dat de commissie voorts in haar advies aan Onze Minister niet laat uitkomen, hetgeen appellant in zijn brief van 13 juli 1969 heeft gesteld, namelijk dat hij een mensenleven boven alles stelt en dat een oorlog geen respect kent voor mensenlevens; dat de commissie zich ten onrechte beroept op appellants toelichting van 10 aug. 1969, welke appellant evenwel wegens de daarin voorkomende onduidelijkheid heeft vervangen door zijn schrijven van 17 nov. 1969, dat de commissie aan vorengenoemd schrijven evenwel geen aandacht heeft geschonken;

0. dat ingevolge het bepaalde in art. 7, eerste lid, Wet gewetensbezwaren militaire dienst tegen een in overeenstemming met het advies der commissie, bedoeld in art. 5 der wet genomen afwijzende beslissing als hier in het geding bij Ons voorziening kan worden gevraagd, a. ter zake dat de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending der wet, b. ter zake dat het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, dan wel de verslaggeving hierover gebreken vertoont, die op de beslissing van invloed kunnen zijn geweest, en c. ter zake dat de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

dat ingevolge het bepaalde in art. 2. Wet gewetensbezwaren militaire dienst ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt;

dat Onze Minister zijn bestreden beslissing overeenkomstig het advies der commissie van advies inzake gewetensbezwaren militaire dienst doet steunen op de verklaringen van de appelland ter zitting van de commissie,

voorts op het verzoek om erkenning van de appellant van 13 juli 1969 en tenslotte op de toelichting van 10 aug. 1969, en vervolgens overweegt dat het geheel der voorhanden zijnde gegevens niet leidt tot de conclusie, dat bij de appellant de onoverkomelijke ernstige gewetensbezwaren aanwezig zijn, welke de wet beoogt voor erkenning in aanmerking te brengen:

dat Onze Minister en de commissie hiermede evenwel kennelijk voorbijgaan aan het schrijven van de appellant van 17 nov. 1969, waarin hij verzoekt zijn hiervorengenomde brief van 10 aug. 1969 wegens de daarin voorkomende onduidelijkheid als niet geschreven te beschouwen en door bedoeld schrijven te vervangen;

dat de appellant in zijn toelichting van 17 nov. 1969 weliswaar tevens als zijn overtuiging heeft uitgesproken, dat oorlog en militarisme alleen leiden tot degeneratie van de mens en dat iedere conflict-situatie weer een nieuw conflict uitlokt, daarmee blijkgevend van zekere doelmatigheidsbezwaren, doch dat hij anderzijds heeft gesteld geleerd te hebben ieder mens te respecteren, ongeacht geloof, ras of politieke overtuiging, en iedereen te behandelen, zoals hij zelf behandeld wenst te worden; dat hij vanuit deze levenshouding niet anders kan handelen en denken;

dat naar Ons oordeel de door hem ontwikkelde gedachtengang de aanwezigheid van gewetensbezwaren, stoelend op een zedelijke overtuiging, niet behoeft uit te sluiten;

dat de inhoud der toelichting ter zitting van de commissie van advies blijkens het hiervan overgelegde p.-v. niet ter sprake is gekomen;

dat, daargelaten of zulks als een gebrek in het onderzoek zou moeten worden aangemerkt, de bestreden beslissing in ieder geval onvoldoende gemotiveerd moet worden geacht, nu zowel deze beslissing zelve als het daaraan ten grondslag liggende advies der commissie steunt op een stuk, dat door de appellant is ingetrokken en voorbijgegaan is aan een door hem ter vervanging hiervan overgelegd stuk;

dat uit het voorgaande voortvloeit, dat de bestreden beslissing op grond van het bepaalde in art. 7, eerste lid, onder c, moet worden vernietigd;

Gezien de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

Hebben goedgevonden en verstaan;

de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie van 6 juli 1970 te vernietigen.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1972, No. 32).

Koninklijk Besluit van 15 juni 1971, no. 13.

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 7).

Uit het geheel der verklaringen van de appellant kon worden afgeleid, dat zijn hoofdmotief is, dat door instandhouding van het leger de vrede niet kan

worden bereikt, en dat zijn bezwaren niet van dien aard zijn, dat er kan worden gesproken van de onoverkomelijke gewetensbezwaren op grond van een godsdienstige of zedelijke overtuiging, welke de appellant deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt.

Wij JULIANA, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X, te Rotterdam, tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 6 juli 1970, Afdeling dienstplichtzaken, Bureau gewetensbezwaren, no. 42.07.05.105, waarbij is afgewezen zijn verzoek tot erkenning van zijn bezwaren tegen de vervulling van militaire dienst, van welke aard ook, als ernstige gewetensbezwaren in de zin van art. 2 Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 jan. 1971, no. 8001/VIII;

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie (KL) van 2 juni 1971, afd. dienstplichtzaken, bureau gewetensbezwaren, nr. 34.949;

O. dat de evenvermelde beslissing van Onze Minister steunt op de overwegingen, dat na bestudering van het dossier en met inachtneming van hetgeen de verzoeker ter zitting van de commissie van advies verklaarde, met de commissie moet worden vastgesteld, dat de verzoeker in zijn verzoekschrift en ter zitting als grond van zijn beroep op de wet stelt, dat het bestaan van een oorlogsapparaat vroeg of laat zal leiden tot oorlog; dat de verzoeker aan het slot van zijn toelichting van 18 nov. 1969 in wezen dezelfde grond oppert; dat de verzoeker ter zitting als tweede bezwaar aanvoerde, dat oorlogsgeweld geen oplossing kan geven voor fundamentele problemen; dat de verzoeker desgevraagd als derde bezwaar noemde, dat hij niet het recht heeft een ander te doden; dat de verzoeker dit bezwaar ontleent aan de ethiek, waarin hij is opgevoed, en welke volgens de verzoeker geen achtergronden heeft; dat de door de verzoeker schriftelijk en mondeling genoemde grond als hoofdmotief moet worden gezien; dat het geheel der gegevens slechts ruimte laat voor de conclusie, dat bij de verzoeker doelmatigheidsbezwaren aanwezig zijn, doch geen onoverkomelijke gewetensbezwaren in de zin der wet;

dat de appellant in beroep aanvoert, dat het onderzoek door de commissie van advies slechts 10 minuten heeft geduurd, van welke tijd een belangrijk gedeelte is besteed aan het dicteren en nalezen van het verslag; dat een dergelijk kort durend onderzoek naar iemands geweten zo gebrekkig is, dat de beslissing daardoor is beïnvloed; dat hij o.m. naar voren heeft gebracht, dat hij niet het recht heeft een ander te doden; dat elk oorlogsgeweld het doden van mensen impliceert; dat hij niet kan (bedoeld is „mag”) deel uitmaken van een leger, dat gericht is op oorlogsgeweld en dus op het doden van mensen; dat dit bezwaar stoelt op de ethiek, waarin hij door zijn ouders is opgevoed en welke hij zich eigen heeft gemaakt; dat deze ethiek (dit zedelijk beginsel) geen nadere achtergronden kent; dat

deze ethiek de achtergrond zelf is en de voedingsbodem van zijn doen en laten; dat de beslissing van Onze Minister niet duidelijk maakt, waarom het zogenaamde derde bezwaar geen onoverkomelijk gewetensbezwaar in de zin van de wet is; dat de beslissing onvoldoende is gemotiveerd; dat het geweten zegt, hoe men zich staande in een bepaalde situatie moet gedragen; dat hij zich heeft afgevraagd, of hij deel uit moet blijven maken van het leger en tot het oordeel is gekomen, dat zulks niet mag, omdat hij zich anders een slecht mens voelt; dat hij met al hetgeen hij overigens naar voren heeft gebracht dit standpunt heeft gemotiveerd, doch dat dit niet de gewetensbeslissing zelf is; dat een gewetensbeslissing niet kan worden gemotiveerd of beredeneerd, doch op zichzelf staat; dat de wijze, waarop het geweten is gevormd, en de doelmatigheidsoordelen, welke het geweten mede bepalen, niet ter zake doende zijn; dat hij zich bij de beoordeling van de huidige structuren in de wereld op het standpunt heeft gesteld daaraan niet mee te werken; dat de commissie slechts een onderzoek naar de motivering en niet naar zijn geweten heeft ingesteld; dat het onderzoek derhalve gebreken vertoont, welke zeker op de beslissing van invloed zijn geweest; dat zijn denken en doen, gedragingen en handelingen, waaronder zijn weigering om verder deel uit te maken van het leger, steunen op de ethiek; dat hij onder ethiek verstaat het zodanig structureren van de maatschappij, dat er voor iedereen een menswaardige ont-plooiing mogelijk is; dat elk oorlogsgeweld enerzijds het gevolg en anderzijds de oorzaak is van de omstandigheid, dat een menswaardige ont-plooiing wordt tegengegaan; dat uit de zinsnede in zijn toelichting „ik kan het voor mezelf niet verantwoorden" duidelijk blijkt, dat hij een beroep doet op zijn geweten;

O. dat ingevolge het bepaalde in art. 7, eerste lid, Wet gewetensbezwaren militaire dienst tegen een in overeenstemming met het advies der commissie, bedoeld in art. 5 der wet, genomen afwijzende beslissing als hier in het geding bij Ons voorziening kan worden gevraagd,

a. ter zake dat de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending der wet, b. ter zake dat het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, dan wel de verslaggeving hierover gebreken vertoont, die op de beslissing van invloed kunnen zijn geweest, en c. ter zake dat de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

dat ingevolge het bepaalde in art. 2 Wet gewetensbezwaren militaire dienst ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt;

dat de appellant in zijn verzoek om erkenning van zijn bezwaren als ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet naar voren heeft gebracht dat hij tot de overtuiging is gekomen dat oorlog en de instandhouding

van een oorlogsapparaat nooit de vrede de kan dienen, maar dat het bestaan van een oorlogsapparaat tot oorlog zal leiden;

dat de appellant ter zitting van de commissie van advies inzake gewetensbezwaren militaire dienst de vraag of dit zijn bezwaar is bevestigend heeft beantwoord, daarbij verklarende dat deze overtuiging ook de reden is waarom hij een beroep op de wet heeft gedaan;

dat de appellant in zijn toelichting tot zijn verzoek om erkenning van zijn bezwaren in hoofdzaak heeft gesteld, dat hij uitgaat van de noodzaak voor ieder om verantwoording af te leggen ten aanzien van zichzelf en anderen van zijn daden, dat hij het niet zou kunnen verantwoorden medeplichtig te zijn aan een systeem waarin de wereld verdeeld wordt en machtsblokken in stand worden gehouden en hij niet wil dat hem verweten zou kunnen worden dat hij heeft nagelaten om iets te doen dat een oorlog had kunnen voorkomen;

dat de appellant voorts heeft gesteld, dat hij zich wil losmaken van het fatalisme, van de idee dat oorlog onvermijdelijk zou zijn en dat hij aan de bestaande situatie niets zou kunnen veranderen;

dat de appellant blijkens het sociaal voorlichtingsrapport heeft verklaard dat zijn bezwaren zijn gebaseerd op een mengsel van politieke en humane gronden, waarbij hij van oordeel is dat de politiek van de regering op onvoldoende wijze is gericht op vrede en algehele ontwapening en teveel op handhaving van de status quo;

dat de appellant voorts, toen hem ter zitting van de commissie van advies werd gevraagd of hij nog verdere bezwaren tegen het verrichten van militaire dienst tot uitdrukking wilde brengen, heeft geantwoord, dat oorlogsgeweld geen oplossing kan geven voor fundamentele problemen;

dat de appellant ten slotte – en slechts tegenover de commissie van advies – naar zijn bezwaren gevraagd, nog heeft gesteld dat hij niet het recht heeft een ander te doden en dat hij daarom niet kan deelnemen, aan een apparaat dat er op is gericht om eventueel te doden;

dat hieruit op zich nog niet kan worden geconcludeerd dat bij de appellant ernstige gewetensbezwaren aanwezig zijn als in de wet bedoeld omdat zulk een bezwaar moet worden gezien in samenwerking met en in het licht van zijn overige verklaringen;

dat uit het geheel der verklaringen van de appellant kon worden afgeleid dat zijn hoofdmotief is dat door instandhouding van het leger de vrede niet kan worden bereikt en dat zijn bezwaren niet van dien aard zijn dat er kan worden gesproken van de onoverkomelijke gewetensbezwaren op grond van een godsdienstige of zedelijke overtuiging, welke de appellant deelneming aan elk oorlogsgeweld onder welke omstandigheden ook, **verbiedt**;

dat de appellant in beroep heeft aangevoerd dat de commissie heeft nagelaten een onderzoek in te stellen naar appellants geweten en dat wat appellant zowel schriftelijk als mondeling ter toelichting van zijn bezwaren

naar voren heeft gebracht, de gewetensbeslissingzelf niet is;

dat evenwel uit de motivering van de gewetensbeslissing moet kunnen worden afgeleid of de appellant de onoverkomelijke gewetensbezwaren heeft welke de wet voor erkenning in aanmerking brengt en de commissie ter zake een onderzoek heeft ingesteld zoals uit het p.-v. van de zitting der commissie blijkt;

dat niet is gebleken dat het onderzoek door de commissie dan wel de verslaggeving hierover gebreken vertoont, welke op de bestreden beslissing van invloed kunnen zijn geweest;

dat evenmin plaats is voor het oordeel dat de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending der wet, dan wel dat deze onvoldoende zou zijn gemotiveerd;

dater mitsdien geen grond is voor vernietiging der bestreden beslissing;
Gezien de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het beroep ongegrond te verklaren.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie, 1972, No. 33).

Koninklijk Besluit van 18 februari 1972, no. 47.

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 2).

Uit de door de appellant afgelegde verklaringen kan niet zonder meer de juistheid van de afwijzende beslissing van de minister worden afgeleid, nu voor de vraag, of er sprake is van een overtuiging in de zin der wet in feite ook beslissend kan zijn de ernst, waarmede de betrokkene tot zijn afwijzing van het geweld komt.

Ook overigens is de bestreden beslissing onvoldoende gemotiveerd.

Wij JULIANA, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X te Y tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 25 juni 1971, Afdeling dienstplichtzaken, Bureau gewetensbezwaren, no. 50.02.06.414, waarbij is afgewezen zijn verzoek tot erkenning van zijn bezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard ook, als ernstige gewetensbezwaren in de zin van art. 2 Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 10 jan. 1972, no 8050/VIII (1971);

Op de voordracht van de Staatssecretaris van defensie, van 16 febr. 1972, hoofdafdeling dienstplichtzaken, bureau gewetensbezwaren nr. 34.950;

O. dat Onze Minister zijn evenvermelde beslissing heeft doen steunen op de overwegingen, dat na bestudering van het dossier en met inachtneming van hetgeen de verzoeker ter zitting van de commissie van advies

verklaarde, met de commissie moet worden vastgesteld, dat uit de door de verzoeker ter vergadering gegeven antwoorden op de hem gestelde vragen niet blijkt en ook niet kan worden afgeleid dat de verzoeker iemand is, die gewetensbezwaren heeft tegen vervulling van militaire dienst, gegrond op een godsdienstige of zedelijke overtuiging, die hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt; dat de verzoeker derhalve niet de onoverkomelijke gewetensbezwaren heeft welke de wet beoogt voor erkenning in aanmerking te brengen;

dat de appellant in beroep aanvoert, dat hij zich met de bestreden beslissing niet kan verenigen en hiertegen in beroep komt op grond van art. 7, eerste lid, onder b en c Wet gewetensbezwaren militaire dienst; dat zijn fundamenteel bezwaar tegen de gang van zaken is, dat de commissie hem niet werkelijk de kans gegeven heeft zijn gewetensbezwaren te uiten; dat hij een beroep op de Wet gewetensbezwaren militaire dienst heeft gedaan omdat hij het in zijn geweten niet verantwoord vindt in militaire dienst te gaan en voorbereid te worden op de mogelijkheid geweld tegen zijn medemensen te moeten gebruiken; dat hij aanvankelijk meende dat het eerlijker zou zijn om geheel onafhankelijk de procedure te beginnen; dat hij daarom geen contact had opgenomen met instanties die gewetensbezwaarden begeleiden; dat hem dit achteraf bijzonder spijt; dat hij de weg niet heeft kunnen vinden in de vele papieren; dat hij zijn motivering heel beknopt en oppervlakkig gehouden heeft omdat hij bang was dat de commissie hem zou vangen op datgene wat hij geschreven had; dat de ontmoeting met de commissie een teleurstelling was; dat hij de indruk kreeg van onverschilligheid; dat naar zijn schatting de gehele zitting slechts een paar minuten heeft geduurd; dat de voorzitter wat boos werd, toen appellant opmerkte dat hij de gang van zaken erg onprettig vond; dat hij de procedure niet begreep, zodat hij, toen de voorzitter zijn vraagstelling voor de notulering herhaalde, hij meende opnieuw te moeten antwoorden en de voorzitter toen opmerkte dat hij zijn mond moest houden; dat daarna alles zeer moeilijk voor hem was geworden; dat hij zodoende op de enkele vragen die volgden een kort antwoord gegeven heeft en niet meer de moed had verder over zichzelf te spreken, waardoor helemaal niet naar voren is gekomen dat godsdienstige overwegingen bij hem een zeer belangrijke rol spelen; dat hij bij de mondelinge behandeling van zijn beroep zal trachten zijn gewetensbezwaren onder woorden te brengen; dat hij ten stelligste kan verzekeren dat dit dezelfde bezwaren zijn die hij naar voren had willen brengen bij de commissie; dat hij blij is een nieuwe mogelijkheid te krijgen;

O. dat ingevolge het bepaalde in art. 7, eerste lid, Wet gewetensbezwaren militaire dienst tegen een in overeenstemming met het advies der commissie, bedoeld in art. 5 der wet, genomen afwijzende beslissing als hier in het geding bij Ons voorziening kan worden gevraagd, a. ter zake dat de afwijzing naar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending der

wet, b. ter zake dat het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, dan wel de verslaggeving hierover gebreken vertoont, die op de beslissing van invloed kunnen zijn geweest, en c. ter zake dat de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

dat ingevolge het bepaalde in art. 2 Wet gewetensbezwaren militaire dienst ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt;

dat Onze Minister in de bestreden beslissing volstaat met de overweging, dat met de commissie moet worden vastgesteld, dat uit de door de appellant ter vergadering gegeven antwoorden op de hem gestelde vragen niet blijkt en ook niet kan worden afgeleid, dat de appellant iemand is, die gewetensbezwaren heeft tegen de vervulling van militaire dienst, gegrond op een godsdienstige of zedelijke overtuiging, die hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt;

dat de gemachtigde van de appellant in de openbare vergadering van de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur heeft aangevoerd, dat bij het onderzoek door de commissie en ook in de bestreden beslissing onvoldoende rekening is gehouden met de omtrent de appellant verstrekte gegevens en met name uit het omtrent hem in het sociaal voorlichtingsrapport gestelde;

dat de appellant ten overstaan van de commissie, na uiteengezet te hebben, dat zijn bezwaren zijn gericht tegen geweld in het algemeen en bepaaldelijk tegen wapengeweld, op de vraag, waarop deze bezwaren zijn gegrond, heeft geantwoord „op mijn persoonlijke overtuiging”;

dat hij vervolgens heeft verklaard, dat hij zijn overtuiging niet kan vergelijken met een bepaalde leer of richting, dat hij gewoon reageert op een zaak, waar hij mee te maken krijgt, op zodanige wijze, dat hij aan de vervulling van militaire dienst niet mag meewerken;

dat hij voorts op de vraag, waarom hij niet aan de militaire dienst mag meewerken, heeft geantwoord: „Misschien uit humane overwegingen. „Ik ben gewoon tegen gebruik van ieder geweld en doden. Ik vind leven „en mensen erg mooi en het gebruik van geweld uiterst primitief”;

dat naar Ons oordeel uit deze verklaringen niet zonder meer de juistheid van het in de bestreden beslissing gegeven oordeel kan worden afgeleid, nu voor de vraag, of sprake is van een overtuiging in de zin der wet, in feite ook beslissend kan zijn de ernst, waarmede de betrokkene tot zijn afwijzing van het geweld komt;

dat bovendien in het onderwerpelijke geval uit het sociaal voorlichtingsrapport blijkt, dat de appellant, die praktizerend Nederlands Hervormd is, omtrent zijn gewetensbezwarendiepgaande gesprekken heeft gehad met zijn vroegere predikant, bij wie hij 7 jaar op catechisatie is geweest, en dat deze door deze gesprekken tot de conclusie is gekomen, dat deze bezwaren

diep gemeend zijn en ernstig genomen moeten worden;

dat, daargelaten of in de omstandigheid dat deze gegevens uit het sociaal voorlichtingsrapport niet ter sprake zijn gebracht een gebrek in het onderzoek moet worden gezien, in ieder geval de bestreden beslissing, nu een en ander hierin niet uitdrukkelijk in aanmerking is genomen, onvoldoende is gemotiveerd;

dat uit het vorenstaande voortvloeit, dat de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie op grond van het bepaalde in art. 7, eerste lid, onder *c.* der wet moest worden vernietigd;

Gezien de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

Hebben goedgevonden en verstaan :

de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie van 25 juni 1971 te vernietigen.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1972, No. 137).

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Mr. E. A. M. Lamers, President van het Hoog Militair Gerechtshof, defungeert.

Het Hoog Militair Gerechtshof heeft op 28 juli 1972 in een buitengewone zitting in het gebouw van de Hoge Raad der Nederlanden te 's-Gravenhage afscheid genomen van zijn President mr. E. A. M. Lamers, aan wie per 1 augustus 1972 bij het bereiken van de leeftijdsgrens op zijn verzoek bij Koninklijk Besluit van 17 december 1971 nr. 39 ontslag werd verleend uit zijn ambt van raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof te 's-Gravenhage met gelijktijdige ontheffing van zijn aanwijzing tot president van het Hoog Militair Gerechtshof, onder dankbetuiging voor de gewichtige als zodanig bewezen diensten.

De samenstelling van het Hof bij deze zitting was:

mr. E. A. M. Lamers, president

mr. G. Fikkert, schout-bij-nacht H. Bakker, generaal-majoor P. G. A. Coopmans, generaal-majoor J. B. H. Bruinier, leden

luitenant-generaal b.d. C. J. Valk, plv. lid

mr. W. A. baron van der Feltz, advocaat-fiscaal voor de Krijgsmacht
luitenant-kolonel mr. D. J. R. Buisman, wnd. griffier.

Op het podium hadden voorts plaats genomen een aantal raden van het Hof alsmede mr. F. J. G. baron van Voorst tot Voorst en mr. G. J. de Lint, wnd. Advocaten-Fiscaal voor de Krijgsmacht.

Na voorlezing van het ontslagbesluit werd ter zitting achtereenvolgens het woord gevoerd door het oudste lid van het Hof, mr. G. Fikkert, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, de wnd. griffier en door mr.

J. Th. Vermeulen, deken van de Orde van Advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden. De zitting werd besloten met een rede van de president, waarin hij een beschouwing gaf over het recht op vrije meningsuiting*).

Na de zitting volgde een ontvangst door de president en mevrouw Lamers-Kneepkens van de aanwezigen, onder wie vele militaire, militair justitiële en justitiële autoriteiten in de Nieuwe of Littéraire Sociëteit „De Witte”.

Aan de rede van de scheidende president ontleen wij het navolgende:

Nu het ogenblik gekomen is om mijn ambtelijke taak te beëindigen, wil ik gaarne en in alle oprechtheid getuigen dat ik met grote voldoening kan terugzien op de ruim 45 jaar, dat ik het voorrecht genoot in ambtelijk verband het land te mogen dienen, 45 jaar. . . eigenlijk nog iets langer, want als student mij voorbereidend op mijn toekomstige taak heb ik in de vacaties – op contractuele basis – tijdelijk mogen arbeiden als medewerker in een rijksopvoedingsgesticht en in een bijzondere strafgevangenis. In die tijd reeds, doch in het bijzonder na mijn intreden in ambtelijke dienst heb ik mogen werken onder velen en samenwerken met velen, aan welchen ik een dankbare herinnering bewaar; in de rechterlijke macht, later in directe overheidsdienst bij JUSTITIE en tenslotte in de militair rechterlijke macht.

En nu ik op dit alles thans kan terugzien, prijs ik mij gelukkig, dat ik vrijwel nimmer gearzeld heb, wanneer een beroep op mij gedaan werd op justitioneel terrein een nieuwe taak op mij te nemen, deze te aanvaarden. De kennis en ervaring, opgedaan enerzijds in meerdere rechterlijke functies en anderzijds in de bestuursdienst zijn – meen ik – over en weer van positieve betekenis geweest voor mijn taakuitoefening.

Wanneer de strafrechtspraak – en met name ook de militaire straf- en tuchtrechtspraak – de laatste jaren in de schijnwerpers van de kritische publieke belangstelling is gekomen en van de zijde der communicatiemedië ook kritisch begeleid wordt, heb ik er bijvoorbeeld minder moeite mee gehad dit te aanvaarden en de waarde ervan in te zien, omdat ik in een voorafgaande periode als overheidsfunctionaris met een beleidstaak zulks als normaal en ook juist heb ervaren in onze democratische samenleving.

En dit laatste brengt mij dan als **vanzelfsprekend** op het onderwerp, waarover ik op deze afscheidszitting nog iets zou willen zeggen, een onderwerp dat de laatste tijd in ruime mate in discussie is geweest en nog is, ook in militairrechtelijk verband: *het recht van vrijemeningsuiting*. Ik mag zeggen dat ik met dit recht meerdere malen geconfronteerd ben zowel bij de uitoefening van mijn rechterlijke taak als in de bestuursdienst en in deze laatste dienst toevalligerwijs met betrekking tot categorieën burgers voor

---

* Als afzonderlijke bijdrage opgenomen op blz. 449 e.v.

welke in meerdere of mindere mate beperkingen op dit terrein van kracht waren: de ambtenaren, de gedetineerden, de militairen!

Militair juridisch brevet

Bij beschikking van 24 juli 1972 resp. 1 september 1972 heeft de Chef van de Luchtmachtstaf het militair juridisch brevet toegekend aan de majoors der Koninklijke Luchtmacht Mr. P. J. d'Artillac Brill (te rekenen vanaf 27 juni 1972) en Mr. J. Harms.

Samenstelling Redactiecommissie

Bij beschikking van de Minister van Defensie van 2 augustus 1972 is, met ingang van 1 augustus 1972 de Brigade-Generaal M. J. D. tit. b.d. Mr. A. F. Steffen ontheven van zijn lidmaatschap van de redactiecommissie, zulks onder dankzegging voor de vele door hem in die commissie bewezen diensten. Bij dezelfde beschikking is met ingang van dezelfde datum tot lid van de redactiecommissie benoemd de Kolonel M. J. D. Mr. H. J. F. Bijvoet.

Generaal Steffen is op 8 juni 1946 in de redactiecommissie benoemd; hij heeft deze functie derhalve ruim 26 jaren vervuld. Zijn ontslag geschiedde op eigen verzoek; hij had de wijsheid heen te gaan terwijl hij nog ten volle in staat was, deze werkzaamheden te vervullen. Wij hopen dan ook, dat hij ons in de toekomst nog vaak van zijn grote kennis van het militaire recht zal willen laten profiteren en dat wij nog menigmaal een beroep op hem zullen mogen doen.

Terecht maakt de beschikking gewag van de vele door hem in de redactiecommissieverleende diensten. Ondergetekende, die op enkele maanden na gedurende de afgelopen 26 jaar van nabij met hem mocht samenwerken, kan daarvan getuigen. Zijn grote werkkraft, zijn encyclopedische geheugen van jurisprudentie en casuïstiek, zijn omvangrijke kennis van het militaire recht en zijn grote oprechtheid traden steeds op de voorgrond. Wij zullen Steffen in onze redactie missen, als mens en als collega.

Inmiddels prijzen wij ons gelukkig, dat Z. E. de Kolonel Bijvoet in onze redactiecommissie heeft benoemd; wij heten hem van harte welkom.

W.H.V.

Administratieve rechtspraak

- In het bijzonder gelet op een rapport van een hoogleraar in de orthopaedie acht de Raad het aannemelijk dat de gebeurtenissen in militaire dienst een verergering van de bij betrokkene bestaan **hebbende** aandoening van de wervelkom hebben teweeggebracht, in dier voege dat van een verergerend verband als bedoeld in art. 2, lid 1 onder 2e, letter c der wet moet worden gesproken. (Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2, lid 1 onder 2e) 489
- De dienstplichtige (psycholoog-gerontoloog) kan niet dan met schade aan de gezondheidszorg aan **zijn** functie in het gerontologisch team worden onttrokken. De Kroon verleent alsnog vrijstelling wegens bijzonder geval. (Dpl. wet art. 15) 498
- Er zullen ernstige bezwaren rijzen, indien de **dpl.** aan het orkest, waarvan hij deel uitmaakt, wordt onttrokken. Ook zal zijn vervanging als leraar aan een conservatorium het onderwijs nadelig beïnvloeden. Bijzonder geval als bedoeld in art. 15, eerste lid onder e, aanwezig geacht. (Dpl. wet art. 15) 499
- De bestreden beslissing moet in ieder geval onvoldoende gemotiveerd worden geacht, nu zowel deze beslissing zelf als het daaraan ten grondslag liggende advies der commissie steunt op een stuk, dat door appellant is ingetrokken en voorbijgegaan is aan een door hem ter vervanging hiervan overgelegd stuk. (Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 7) 501
- Uit het geheel der verklaringen van appellant kon worden afgeleid, dat zijn hoofdmotief is, dat door instandhouding van het leger de vrede niet kan worden bereikt, en dat zijn bezwaren niet van dien aard zijn, dat kan worden gesproken van onoverkomelijke bezwaren op grond van een godsdienstige of zedelijke overtuiging, welke appellant deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt (Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 7) 503
- Voor de vraag, of er sprake is van een overtuiging in de zin der wet kan in feite ook beslissend zijn de ernst, waarmede de betrokkene tot zijn afwijzing van geweld komt. (Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 2) 507

Opmerkingen en mededelingen

- Mr. E. A. M. Lamers, President van het Hoog Militair Gerechtshof defungeert . 510
- Toekenning militair juridisch brevet 512
- Redactiewijziging **512**

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, kolonel van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. W. *Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. C. *Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht; Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. W. A. J. *Wevers*, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, Gerhard Voethstraat **11** te Arnhem; Telefoon **085-42 61 70**.

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. A. *Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. A. D. *Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. J. M. van *Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res.-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijke afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV
Oktober 1972

Aflevering

9

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Th. J. B. Buiting</i> , Het voorlopig arrest	513
---	-----

Strafrechtspraak

Als bestuurder van een bromfiets op een voetgangersoversteekplaats een voetganger aangereden. Beroep op afwezigheid van alle schuld verworpen. (R.Z. art.27, 184; R.V.V. art. 100)	520
Overtreding van art. 25 Wegenverkeerswet door bij het inhalen van een bromfiets deze met de door hem bestuurde auto te raken (W.V.W. art. 25)	525
Als officier van de wacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet nagekomen door de wal op te gaan; daarna zijn auto bestuurd onder invloed van alcohol en met die auto ingereden op een aantal zich op het trottoir bevindende personen; niet voldaan aan de vordering van een bevoegde ambtenaar deze zijn rijbewijs af te geven. Zijn auto bestuurd terwijl zijn rijbewijs was ingevorderd en de auto slechts één licht voerde (W.M.Sr. art. 129; W.Sr. art. 184, 285; W.V.W. art. 9, 26, 27; W.V.R. art. 13	527
Joyriding met een militaire auto op militair terrein te Curaçao; daarbij door te hoge snelheid de veiligheid op de weg in gevaar gebracht (W.M.Sr. art. 66, 164, 165)	542
Een dienstplichtig korporaal rijdt zonder toestemming met een militaire auto, brengt deze schade toe en onthoudt dit laatste, teneinde zich voor bestraffing te vrijwaren, aan de kennisneming van de bevoegde meerdere. Het beginsel van bekentenisvrijheid in casu niet van toepassing verklaard (W.M.Sr. art. 139, 164)	546
Als korporaal driemaal ongeoorloofd afwezig; daarnaast driemaal oplichting gepleegd door zich goederen en geld te laten afgeven tegen „betaling” met een ongedekte postgiro-overschrijvingskaart. (W.M.Sr. art. 23, 97; W.Sr. art. 326)	551

Administratieve rechtspraak

Toekenning van zgn. smartegeld aan invalide militairen die ondanks hun invaliditeit in hun militaire betrekking worden gehandhaafd, zulks naar analogie van de gevallen, waarin na ontslag herplaatsing in de dienst plaats vindt. Ofschoon bij de woorden „militaire betrekking” wellicht slechts aan beroepsmilitairen is gedacht, is de strekking van de desbetreffende regeling ruimer, met name ook van toepassing wanneer een invalide geworden reserve-officier in feite als beroepsofficier in dienst wordt gehandhaafd.	561
Naar het oordeel van een zenuwarts is de schizofrenie waaraan eiser lijdt, gezien zijn persoonlijkheidsstructuur, milieu, ontwikkelingsgang en de voor hem geldende omstandigheden in militaire dienst, mede tot uiting gekomen door inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden waaraan eiser i.v.m. de uitoefening van die dienst is blootgesteld geweest. De schizofrenie kan dan ook geacht worden in verergerend verband te staan met de uitoefening van de militaire dienst. De Raad verenigt zich met dit oordeel. (Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2 lid 1).	566

BIJDRAGEN

Het voorlopig arrest

door

TH. J. B. BUITING, Res. Kapt. van de M.J.D.
Wet. hoofdmedewerker R.U. Utrecht

1. Inleiding

Het militaire strafprocesrecht is in veel opzichten verouderd: de praktijk wijkt – ik zeg er **direct** bij: meestal ten voordele van verdachten – af van de obsoleete letter van de wet. Dat is een ongezonde situatie, waar of in welke vorm hij ook wordt aangetroffen. Ik wil proberen, aan de hand van twee modellen het militaire strafprocesrecht, *zoals dut in de wet* (Rllu) is neergelegd te karakteriseren en vervolgens te toetsen aan het Europees Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (E.V.). Aangezien beperking is geboden, zal ik mijn verhaal toespitsen op het justitiëel voorlopig arrest.

2. Twee modellen

Bij Packer¹⁾ vinden wij de door mij bedoelde twee modellen schitterend uitgewerkt: het zijn het Crime Control model en het Due Process model.

Packer vergelijkt het Crime Control model met een lopende band: een eindeloze rij zaken beweegt zich erop voort, hij stopt nooit, draagt de zaken naar de arbeiders, die op vaste plaatsen staan en die aan elke zaak, die voorbijkomt, dezelfde kleine maar essentiële handeling verrichten, die hem een stap dichterbij het voltooide product brengt.

In de eerste plaats is hier het kenmerk: efficiency. Doel is: zoveel mogelijk zaken zo snel mogelijk Maar te krijgen. Dat brengt mee, dat zaken, waarin een succesvol resultaat (= veroordeling) niet waarschijnlijk is, niet op de band worden gezet, terwijl bij de andere een veroordeling in een zeer vroeg stadium eigenlijk al vaststaat. Dat betekent: grote nadruk op het vooronderzoek en een vrijwel onbeperkt vertrouwen in de resultaten ervan. Dat vooronderzoek moet leiden Œ tot het vaststaan van de schuld (b.v. bekentenis) van de verdachte, of tot het konstateren van diens onschuld. Komt de schuld vast te staan, dan gedooft de verdere afwikkeling geen onderbrekingen: uitgaande van de presumption of guilt wordt de zaak zo snel en rimpelloos mogelijk afgewerkt. In een dergelijk systeem zullen dus weinig rechtsmiddelen tegen genomen beslissingen worden aangetroffen. Het levert een **infor-**

---

1) Herbert L. Packer, *the Limits of the Criminal Sanction*, 1969 Stanford University Press, Stanford, California-London: Oxford University Press, pag. 149-173.

meel en uniform soort proces op. De ideologische achtergrond van dit systeem is: effectieve misdaadbestrijding: „The claim ultimately is that „the criminal process is a positive guarantor of social freedom”.

Dat laatste, misdaadbestrijding, is echter ook het doel van het due process model, maar de ideologie hiervan „is far more deeply impressed „on the formal structure of the law than is the ideology of crime control”. De betrouwbaarheid van het vooronderzoek, het administratief feiten verzamelen, wordt in twijfel getrokken. Gedurende de hele procedure moeten de feiten telkens opnieuw bekeken worden. Efficiency is hier dus geen doel. Doel is wel de onschuldige zoveel mogelijk te beschermen en de feitelijk schuldige te veroordelen. Packer vergelijkt dit model met een hordenloop: er moet een aantal barrières worden genomen, voordat de schuld kan vaststaan. Hier wordt uitgegaan van de presumption of innocence. Deze vormt geen tegenstelling tot de presumption of guilt: het doet er niet toe hoe waarschijnlijk iemands schuld in welke fase van het proces ook is: hij moet, voor de toepassing van procesrechtelijke regels behandeld worden alsof zijn schuld een open vraag is. Op verkeerd of niet toepassen van deze regels zijn dan ook sankties gesteld, die zelfs tot het vrijuitgaan van een feitelijk schuldige kunnen leiden. Het systeem corrigeert zijn eigen fouten, maar anders dan in het crime control model, mogelijkerwijs met genoemde konsekwentie. Het is, in feite, een anti-autoritair model: de autoriteiten hebben macht, macht neigt ertoe te korrumperen, en daarom moeten er afdwingbare spelregels zijn om de verdachte te beschermen. Tenslotte merk ik nog op, dat in dit model ongelijkheid op financieel gebied in het strafproces geen rol mag spelen.

Tot zover heel summier, de beide modellen.

3. De Regtspleging bij de Land- en de Luchtmacht; het voorlopig arrest.

Nogeens wijs ik erop, dat dit verhaal zich baseert *op de wet* en niet op de praktijk. Het is tenslotte *de wet* waaraan de verdachte rechten ontleent en niet aan de praktijk, die er vaak heel anders uitziet.

Vergelijken we de Rllu met de beide modellen, dan blijkt, dat deze wet zich bijna geheel laat omschrijven in termen van het crime control model: grote nadruk op het vooronderzoek en dus relatief geringe betekenis van het onderzoek ter terechtzitting, delen van de vervolging zijn in handen van figuren uit het militaire apparaat zelf (commanderend generaal, verwijzingsautoriteit), de manier waarop de ondervraging van de verdachte is geregeld is inquisitoir, er is praktisch geen mogelijkheid voor incidenten etc.

a. De duur, de bevoegde autoriteit, de rechtsmiddelen.

Het voorlopig arrest begint (kan beginnen, want noodzakelijk zijn de komende fases niet) met één dag door elke officier of onderofficier. Geen rechtsmiddel. Daarna: nog drie dagen door een commanderend officier. Geen rechtsmiddel (artt. 5 en 7 Rllu). Daarna moet gerapporteerd worden

aan de commanderend generaal. Op verzuim is geen sanktie gesteld.

Indien er nu niets zou gebeuren *kan* de verdachte, als het arrest langer dan 14 dagen geduurd heeft de Krijgsraad verzoeken een termijn vast te stellen waarbinnen ofwel de beschikking tot verwijzing moet zijn genomen, ofwel het arrest moet zijn opgeheven. De Krijgsraad moet „onverwijld" op dit verzoek beschikken, de verwijzingsautoriteit, de Auditeur Militair (A.M.) en de verdachte gehoord (art. 13 Rllu). In deze fase is dit het enige rechtsmiddel waarover de verdachte beschikt. Tegen de beslissing van de Krijgsraad heeft hij geen rechtsmiddel, de verwijzingsautoriteit wel, omdat die immers verlenging van de termijn kan verzoeken. Het verzoek aan de Krijgsraad lijkt op een habeas corpus regel, maar is dat mijns inziens niet, omdat de Krijgsraad uitsluitend een *termijn* kan stellen waarbinnen een *ander* iets moet doen en niet de *rechtmatigheid* van het arrest hoeft te beoordelen. Ik lees art. 13 Rllu zo, dat na de beslissing van de Krijgsraad, de verwijzingsautoriteit de keuze houdt tussen verwijzen en het doen eindigen van het arrest. Deze uitleg lijkt me redelijk, omdat anders het verlengen van de termijn op verzoek van de verwijzingsautoriteit wel een heel merkwaardige zaak zou worden in het geval de Krijgsraad zou vinden dat het arrest moest eindigen en de bevoegdheid zou hebben dat te bepalen. Dan zou het verzoek tot verlenging het karakter krijgen van hoger beroep bij de instantie, die de beslissing nam.

Intussen: welke van beide beslissingen door wie ook genomen wordt: het proces kan doorgaan. Dus ook als het arrest wordt opgeheven kan dat niet worden opgevat als een verklaring, dat de zaak geëindigd is. Ook daarna kan, dunkt me, nog verwezen worden. Ik zie dan nog af van de komplikaties, waarvoor de oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen hier kunnen zorgen.

Het systeem van de wet erkent in art. 13 Rllu, dat er een fout gemaakt kan worden, wat past in de due process gedachte, maar reageert daarop met een snelle, efficiënte niet op rechtsbeginselen gebaseerde wijze, hetgeen weer crime control betekent.

In geval van toepassing van art. 13 Rllu heeft een verdachte langer dan 14 dagen vastgezet, voordat er een rechter aan te pas komt. Dat lijkt me bij de huidige communicatie- en vervoersmogelijkheden niet te baseren op praktische noodzaak, terwijl het, naar ik onder hoop aan te tonen, strijdig is met hier te lande erkende rechtsbeginselen.

Maar nu de andere weg: de kommanderend officier rapporteert als voorgeschreven na vier dagen aan de kommanderend generaal, die (of namens hem de verwijzingsautoriteit) voordat de 14 dagen om zijn verwijst naar de Krijgsraad (art. 14) waarbij tevens bepaald wordt of verdachte in arrest blijft. Dan bepaalt art. 31 Rllu, dat het arrest nog eens 14 dagen kan duren. Daarna wordt voor telkens 30 dagen verlengd door de Krijgsraad op vordering van de A.M. Deze regeling houdt in, dat tussen 14 en 28 dagen arrest verlopen zijn, voordat de rechter eraan te pas komt.

Nadat de verwijzing heeft plaatsgevonden treedt er een nieuwe situatie in: zodra de grond waarop het arrest werd bevolen of verlengd niet meer aanwezig is, wordt de invrijheidstelling van de verdachte gelast. Dat kan de A.M. doen, maar ook de Krijgsraad op vordering van de officier commissaris (O.C.), of op verzoek van verdachte of diens raadsman; de A.M. wordt gehoord. Tegen de beslissing van de Krijgsraad is geen rechtsmiddel voorzien.

Deze regeling nu is overwegend in overeenstemming met het crime control model. De O.C. is in het militaire strafproces een sleutelfiguur. Verklaringen voor hem afgelegd, hebben de kracht van ter terechtzitting afgelegde verklaringen (art. 161 Rllu). Hieruit, en ook uit vele andere bepalingen, blijkt de grote betekenis, die aan het vooronderzoek wordt gehecht. Als de O.C. meent, dat het onderzoek niets oplevert is *hij* het, die kan vorderen het arrest op te heffen: de zaak wordt niet op de lopende band gezet.

Maar: ook de verdachte heeft een rechtsmiddel, zodat hier ook een due process-aspekt aan zit. Als ik art. 34 Rllu goed lees, dan is hier zelfs geen beperking gesteld t.a.v. het aantal keren, dat de verdachte dit rechtsmiddel kan toepassen, wat gunstiger is dan in het burgerlijk strafproces.

Het is hier niet de plaats om de vrij ingewikkelde verhouding tussen verwijzingsautoriteit, A.M., O.C. en Krijgsraad te schilderen. Naar mijn mening zijn verwijzingsautoriteit, A.M. en O.C. geen rechter of andere autoriteit om rechterlijke macht uit te oefenen. De enige ten aanzien van wie men kan twijfelen is de A.M., aangezien soortgelijke twijfels gelden t.a.v. de O.v.J. Onder punt 4 kom ik hierop terug.

Ik laat de verlenging met telkens 30 dagen door de Krijgsraad hier ontsproken, omdat voldaan is aan de eis, dat een *rechter* erover oordeelt, en er een rechtsmiddel is voorzien.

b. De gronden en de gevallen.

Art. 34 Rllu bepaalt: zodra de grond waarop een arrest als bedoeld in de artt. 31 en 32 werd bevolen of verlengd niet meer aanwezig is, wordt de invrijheidstelling van de *beklaagde*²⁾ gelast.

Ik neem aan, dat met „grond” hier bedoeld worden de gronden van art. 7 Rllu, waarnaar art. 32 ook verwijst. Die gronden zijn grotendeels gelijk aan die van de burgerlijke strafvordering, dus:

ernstige bezwaren

gevaar voor vlucht

gewichtige redenen van maatschappelijke veiligheid.

Extra is: handhaving van de krijgstuicht onder andere militairen. Die laatste grond – die overigens op zichzelf niet voldoende is – kan in een due process model niet voorkomen en wel omdat bij de presumption of *innocence* de formeel onschuldige nimmer ten voorbeeld kan worden ge-

---

2) De Rllu bezigt, zonder blijkbare konsekwenties, de termen verdachte en beklagde.

steld. Of de militaire samenleving deze grond nodig heeft, betwijfel ik sterk.

De gevallen van voorlopig arrest zijn die van het wetboek van strafvordering, benevens de militaire misdrijven.

4. *Het Europees Verdrag* (E.V.)

Dit verdrag, in Nederland geldend recht, krachtens de grondwet uitgaand boven de formele wetten en de grondwet zelf, baseert zich op due process beginselen. Als ik goed zie, dat de Rllu dat niet doet, dan zouden we hier met een stuk recht te maken hebben, dat, indien toegepast, door de Europese organen zou worden afgekeurd.

Eerst de vraag of het E.V. wel toepasselijk is op het militaire strafprocesrecht. Ik denk, dat dat buiten twijfel staat. Ik volsta ermee de ministers van defensie en justitie te citeren³⁾: „Zij erkennen dat de rechten van de „mens en de vrijheden welke in het verdrag aan alle staatsburgers worden „toegekend ook voor militairen gelden“. Hoewel art. 64 E.V. de nationale regering gelegenheid gaf voorbehouden te maken als een stuk wetgeving in strijd was met het E.V., heeft de Nederlandse regering dat niet gedaan. Het verdrag geldt dus ook hier.

Maar dat is tot zover de overeenstemming met de minister van defensie gaat. Op Kamervragen inzake het voorlopig arrest van Gerard Roovers, heeft de minister kategorisch strijd met het verdrag **ontkend**⁴. Naar mijn oordeel op zeer zwakke gronden.

Het E.V. bepaalt in art. 5-1-c: „Niemand mag van zijn vrijheid worden „berooft, behalve in de navolgende gevallen en langs wettelijke weg: „indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gevangen gehouden „teneinde voor de bevoegde rechterlijke instantie te worden geleid, wanneer redelijke termen aanwezig zijn om te vermoeden, dat hij een strafbaar „feit heeft begaan of indien er redelijke gronden zijn om aan te nemen, „dat het noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan of te „ontvluchten nadat hij dit heeft begaan“.

Art. 5-3 E.V.

„Een ieder, die gearresteerd is of gevangen wordt gehouden overeenkomstig lid 1-c van dit artikel, moet onmiddellijk voor een rechter worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd verklaard is om rechterlijke macht uit te oefenen . . .“.

Art. 6-2

„Een ieder, die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld volgens de wet bewezen wordt“.

---

3) Zie: Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht, kamerstuk 11689, 1971/1972, pag. 6, 1e kolom + Errata.

4) Voor een kritische bespreking van het antwoord van de minister, zie N. D. Jörg in een van de september-afleveringen van het N.J.B. (1972, p. 873 e.v.)

En in hetzelfde artikel 6 E.V. het belangrijke „fair trial“-beginsel, waaronder veel van de volgende bepalingen gebracht kunnen worden, zoals: „onverwijld in een taal welke hij verstaat, en in bijzonderheden, „op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen „hem ingebrachte beschuldiging“, tijd en faciliteiten voor de verdediging, bijstand van een raadsman, ondervragen van getuigen à décharge, kosteloze bijstand van een tolk.

Niet alleen dit soort bepalingen maar ook de geschiedenis van de totstandkoming van het E.V. – reactie op de tomeloze rechtsverkrachting in naam van de volksgemeenschap in fascistisch en nationaal-socialistisch Europa in de IIe wereldoorlog – kunnen maar in één richting wijzen: bescherming van het individu tegen de macht der overheden: due process derhalve. Getoetst aan deze beginselen kan van het voorlopig arrest gezegd worden,

I. dat het veel te lang duurt voor er een rechter aan tepas komt

II. dat er geen, althans nauwelijks mogelijkheden zijn voor een toetsing van de rechtmatigheid

III. dat de generaal preventieve grond niet op het E.V. te baseren is.

.Ad I. en II. Hierover ben ik boven al vrij uitvoerig geweest. In de praktijk wordt van de maximaal toegestane termijnen geen gebruik gemaakt. Waar het hier echter gaat om wettelijk gegarandeerde waarborgen, dient de wet, en als het kan snel, te worden gewijzigd. Daarbij moet worden uitgegaan van de termijn van 4 dagen inverzekeringstelling van het Wetboek van Strafvordering. Indien de praktijk een langere termijn zou nodig hebben, moet dat met klem van argumenten worden aangetoond.

Uitgaande van het due process model dient de verdachte (en ook de aanklager) over meer middelen te beschikken om door de vervolgende autoriteiten genomen beslissingen door de rechter te laten toetsen; door de rechter genomen beslissingen moeten door een hogere rechter getoetst kunnen worden. Boven heb ik gesteld, dat O.C. en kommanderend generaal geen rechter zijn. Dat lijkt me niet twijfelachtig. Over de A.M. is twist mogelijk, zij het niet veel. Hij lijkt het meest op de O.v.J. in het kommune strafproces. Van Bemmelen⁵⁾ meent, dat de O.v.J. geen rechterlijke autoriteit is, nadat hij daar eerst anders over had gedacht, Van Veen⁶⁾ meent van wel. Hier is dus strijd over. Uitgaande van de trias leer kan de O.v.J. zeker niet tot de rechterlijke macht worden gerekend. Hoeveel te minder kan dat dan het geval zijn bij de A.M. Bij de vervolging heeft hij in elk geval tot aan de verwijzing slechts een adviserende taak, hij beschikt niet over de mogelijkheid voorwaardelijk van vervolging af te zien etc.: zijn – wettelijke – bevoegdheden zijn slechts een slap aftreksel van die van de O.v.J. Maar: kan hij dan niet vallen onder de „andere

---

5) N.J.B. 1971 - p. 136.

6) „Delikt en Delikwent“ 1971 - p. 320.

„autoriteit, die door de wet bevoegd verklaard is om rechterlijke macht „uit te oefenen“ van art 5-3 E.V.? Ik meen van niet. Daarvoor is zijn beslissingsbevoegdheid te gering en ligt het moment, waarop hij wordt ingeschakeld te ver weg. Hij heeft, zoals gezegd in de fase van het voorlopig arrest, een bijna uitsluitend adviserende rol: alleen als hij vervolging nodig vindt en de kommanderend generaal niet, kan hij het oordeel van het H.M.G. invoeren (art. 15 Rllu). Bovendien: hij komt er bepaald niet „promptly“ bij, hetgeen een eis is, die aan het zijn van „andere autoriteit“ is gekoppeld. Maar ook los van de vraag, wat de positie van de A.M. is: totdat de Krijgsraad eraan te pas komt, heeft de verdachte, die in voorlopig arrest gesteld is te weinig mogelijkheden dat arrest aan te vechten in dit crime control process.

Ad III. Een enkel woord over deze generale preventie. In het konomie strafproces is deze grond voor voorlopig arrest afgewezen. Dit is juist de reden, waarom hij in de Rllu is opgenomen, en wel op praktische gronden. Ik zei al, dat dit niet past in een due proces, evenmin verdraagt het zich met het E.V. en met name niet met de presumption of innocence van art. 6-2. Maar bij zeer ernstige inbreuken op de orde in het leger, zou men kunnen zeggen, moet deze grond wel gehanteerd worden, b.v. bij dienstweigering. Dat zet immers het hele systeem op losse schroeven. Zonder direct ingrijpen zou iedereen gaan drossen. De kracht van een dergelijke argumentatie ontgaat mij. Ook in dit soort gevallen moet afgegeven worden, en de drie in het W.v.Sv. genoemde gronden zijn daarbij heel wel hanteerbaar. Niet elke dienstweigering is dezelfde of even ernstig, evenmin als elke diefstal gelijk is aan een vorige of volgende. Dat het niet toepassen van een dwangmiddel tegen een delinkwent kriminegen zou werken op anderen is een onbewezen stelling, en onwaarschijnlijker, naarmate het om ernstiger delikten gaat. En dat maakt in een geval als dat van Gerard Roovers de toepassing van voorlopig arrest wellicht alleen aanvechtbaar door de gronden en de wijze waarop de autoriteiten het – geheel volgens de wet – toepasten.

Tenslotte ben ik van mening, dat, konform de opvatting van de meerderheid van de Tweede Kamer der Staten Generaal, de militaire delinkwent berecht zal moeten worden door de burgerlijke strafrechter volgens de regelen van het burgerlijk strafprocesrecht. Ook dan kan dikwijls de vraag naar overeenstemming met het E.V. gesteld worden, en ook dan kan toepassing van voorlopige hechtenis aan kritiek onderhevig zijn. Maar het zou een grote verbetering zijn, en tevens één die zonder al te ingewikkelde wetgevende arbeid te verwezenlijken ware.

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage

Vonnis van 1 februari 1968

President: Mr. A. J. Veldman (wnd.), *Leden:* J. F. Jongepier, Kapt. t. Zee (A) en A. J. Knegtman, Lt. Kolonel der Mariniers,
Raadsman: 2e luit. der Mariniers (KMR) W. R. Bornhaupt.

Als bestuurder van een bromfiets op een voetgangersoversteekplaats een voetganger aangereden.

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis) verworpen het verweer dat de voetganger zó onverhoeds de oversteekplaats was gelopen, dat een aanrijding niet te voorkomen was, omdat beklaagde heeft verklaard een verkeerslicht te hebben gepasseerd op het moment dat de kleur op geel sprong, hetgeen hem bij het naderen van de oversteekplaats tot bijzondere oplettendheid had moeten leiden.

(R.Z. art. 27, 184; R.V.V. art. 100)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal tegen C.V., geboren 14 februari 1951, gerequireerde, marinier der 2e klasse,

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 8 december 1967 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 mei 1967 te ongeveer 17.00 uur te Groningen „als bestuurder van een tweewielige bromfiets daarmee rijdende over de „voor het openbaar verkeer openstaande wegen, het Gedempte Katten- „diep en het Gedempte Zuiderdiep aan één of meer voetgangers, die zich „op een in één van die wegen ter hoogte van het kruispunt van genoemde „wegen en de Oosterstraat gelegen voetgangersoversteekplaats bevonden „geen onbelemmerde doorgang heeft verleend, zijnde hij immers met „één dier voetgangers A. Tholen genaamd, in botsing gekomen”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen:

een door O. Burema, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, opsporingsambtenaar, dd. 26 augustus 1967 op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende ondermeer de volgende verklaringen, luidende zakelijk gerelateerd:

die van W. van der Kerkhof, oud 20 jaar:

dat hij op 28 mei 1967 omstreeks 17.00 uur zich bevond ter hoogte van

het kruispunt van wegen, gevormd door de Gedempte Zuiderdiep, de Oosterstraat, het Gedempte Kattendiep, de Steenstilstraat en de Rademarkt te Groningen, ter hoogte van het ijscostalletje dat zich bevindt op de hoek van het Gedempte Zuiderdiep en de Oosterstraat; dat hij op voornoemd tijdstip een hem onbekend meisje van ongeveer 18 jaar met een jongetje van ongeveer 8 jaar, vergezeld van een aan een riem gebonden hond zag, die gebruik maakten van de voetgangersoversteekplaats op het Gedempte Zuiderdiep; dat zij hiervan gebruik maakten terwijl het groene verkeerslicht van deze oversteekplaats brandde; dat hij zag, dat een hem onbekende bestuurder van een bromfiets vanaf het Gedempte Kattendiepeerderbedoeld kruispunt opreed en op de voetgangersoversteekplaats met dat meisje en dat jongetje in botsing kwamen waardoor dezen tegen het wegdek werden geslagen;

die van A. Tholen, oud 17 jaar:

dat zij op 28 mei 1967 omstreeks 17.00 uur met haar neefje W.R. Kregel, oud 8 jaar, stond bij het ijscostalletje op de hoek van het Gedempte Zuiderdiep en de Oosterstraat te Groningen; dat zij zich wilde begeven naar de overzijde van het Gedempte Zuiderdiep en daartoe gebruik maakte van een voetgangersoversteekplaats waarvan het groene verkeerslicht brandde; dat zij samen met haar neefje die voetgangersoversteekplaats overstak; dat zij zich niet kan herinneren, dat zij op eerder bedoelde voetgangersoversteekplaats door een bromfiets werd aangereden; dat zij naderhand vernam dat zij, zowel als haar neefje, door een bromfiets omver waren gereden waardoor zij enige verwondingen opliep; dat zij zich wel kan herinneren met een ziekenauto naar huis te zijn gebracht;

die van verbalisant:

dat de plaats van het ongeval was te Groningen in de gemeente Groningen, kruispunt Gedempte Zuiderdiep, Oosterstraat, Gedempte Kattendiep, gelegen binnen de bebouwde kom; dat deze wegen openstaan voor het openbaar rij-en ander verkeer en van gelijke rangorde zijn; dat ter plaatse verkeerslichten zijn geplaatst; dat de bestuurder van de bij de aanrijding betrokken bromfiets opgaf genaamd te zijn C.V. geboren te 's-Gravenhage, 14 februari 1951, dienende als marinier der 3e klasse bij het Korps Mariniers bij de Van Ghentkazerne te Rotterdam, marinenummer 46176;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als:
„Overtreding van een gedragsregel, vastgesteld *bij* artikel 100 van het „Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens“;

Overwegende, dat beklagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan op 28 mei 1967 terwijl hij eerst op 14 februari 1969 de leeftijd van 18 jaar bereikt, zodat derhalve op hem van toepassing zijn de bepalingen van het

Kinderstrafrecht; dat echter, daar beklaagde wel reeds de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, de Krijgsraad in casu van oordeel is dat met toepassing van artikel 77c van het Wetboek van Strafrecht ten aanzien van beklaagde recht gedaan behoort te worden naar de bepalingen, geldende ten aanzien van personen boven de leeftijd van 18 jaar;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegdefeit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde een geldboete van vijftig gulden passend is;

(Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 50 – Red.)

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 14 mei 1968

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Wartena (plv.) en Kapt. Lt. ter Zee Van Vreeswijk (plv.),

Raadsman: 2e luit. der Mariniers (KMR) W. R. Bornhaupt.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien : . . . enz.;

Gezien de door de Fiscaal ingediende memorie, behelzende de middelen en gronden, waarop het beroep steunt;

Gezien de oproeping, vanwege de Advocaat-Fiscaal aan de beklaagde betekend ;

Gezien het vonnis in eerste aanleg geweest;

Gehoord de beklaagde, zo in zijn antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door de raadsman aangevoerd;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot een geldboete van vijftig gulden met ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van zes maanden;

overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep, niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 mei 1967 te ongeveer 17.00 uur te Groningen als bestuurder van een tweewielige bromfiets daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, het Gedempte Kattendiep en het Gedempte Zuiderdiep aan één of meer voetgangers, die zich op een in één van die wegen ter hoogte van het kruispunt van genoemde wegen en de Oosterstraat gelegen voetgangersoversteekplaats bevonden

„geen onbelemmerde doorgang heeft verleend, zijnde hij immers met „één dier voetgangers A. Tholen, in botsing gekomen”;

Overwegende, dat beklagde op 27 februari 1967 als marinier der 3e klasse bij de Zeemacht is aangenomen en thans nog als marinier der 2e klasse bij de Zeemacht dient;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 28 mei 1967 te Groningen met een bromfiets heeft gereden over het kruispunt van het Gedempte Kattendiep en het Gedempte Zuiderdiep met de Oosterstraat; dat aldaar een meisje plotseling de voetgangersoversteekplaats opliep, toen het verkeerslicht voor haar op groen sprong; dat hij niet meer voor dit meisje kon remmen en een botsing niet meer kon voorkomen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 26 augustus 1967 opgemaakt en gesloten door O. Burema, opperwachtmeesterder Koninklijke Marechaussee van de Bridgae Koninklijke Marechaussee Groningen zakelijk inhoudt als verklaring van:

Willem van der Kerkhof, oud 20 jaar:

dat hij op 28 mei 1967 omstreeks 17.00 uur zich bevond ter hoogte van het kruispunt van wegen, gevormd door het Gedempte Zuiderdiep, de Oosterstraat, het Gedempte Kattendiep, de Steentilstraat en de Rade-markt te Groningen, ter hoogte van het ijscostalletje dat zich bevindt op de hoek van het Gedempte Zuiderdiepen de Oosterstraat; dat hij op voornoemd tijdstip een hem onbekend meisje van ongeveer 18 jaar met een jongetje van ongeveer 8 jaar, vergezeldvaneen aan een riem gebonden hond zag, die gebruik maakten van de voetgangersoversteekplaats op het Gedempte Zuiderdiep; dat zij hiervan gebruik maakten terwijl het groene verkeerslicht van deze oversteekplaats brandde; dat hij zag, dat een hem onbekende bestuurder van een bromfiets vanaf het Gedempte Kattendiep eerderbedoeld kruispunt opreed en op de voetgangersoversteekplaats met dat meisje en dat jongetje in botsing kwam waardoor dezen tegen het wegdek werden geslagen;

Astrid Tholen, oud 17 jaar:

dat zij op 28 mei 1967 omstreeks 17.00 uur met haar neefje W. R. Kregel, oud 8 jaar, stond bij het ijscostalletje op de hoek van het Gedempte Zuiderdiep en de Oosterstraat te Groningen; dat zij zich wilde begeven naar de overzijde van het Gedempte Zuiderdiep en daartoe gebruik maakte van een voetgangersoversteekplaats waarvan het groene verkeerslicht ging branden; dat zij samen met haar neefje die voetgangersoversteekplaats overstak; dat zij naderhand vernam dat zij, zowel als haar neefje, door een bromfiets aldaar omver waren gereden waardoor zij enige verwondingen opliep; dat zij zich herinnert met een ziekenauto naar huis te zijn gebracht;

Verbalisant:

dat de plaats van het ongeval was te Groningen in de gemeente Groningen, kruispunt Gedempte Zuiderdiep, Oosterstraat, Gedempte Kattendiep, gelegen binnen de bebouwde kom; dat deze wegen openstaan voor het openbaar rij- en ander verkeer en van gelijke rangorde zijn; dat ter plaatse verkeerslichten zijn geplaatst;

overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezenacht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende dat het aldus moet worden gekwalificeerdals:

„Overtreding van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 100 van het „Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 100 juncto artikel 139 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;

Overwegende, dat beklaagdes raadsman als verweer heeft opgeworpen, dat de aangeredene dusdanig onverhoeds de voetgangersoversteekplaats is opgelopen dat beklaagde, redelijkerwijs gesproken, de aanrijding met haar niet had kunnen voorkomen, zodat hij dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het Hof dit verweer verwerpt, aangezien beklaagde ten processe heeft verklaard het verkeerslicht te hebben gepasseerd juist toen dit op geel sprong, zodat alleen reeds hierom hij bij het naderen van vorenbedoelde voetgangersoversteekplaats bijzondere voorzichtigheid in acht had te nemen;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten:

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van de beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een geldboete van **vijftig gulden**.

NASCHRIFT

Wij vernemen dat in deze zaak, op de voet van artikel 27 R.Z., geen informatiën zijn genomen.

In het licht van dat gegeven is de bewijsconstructie, waarop de Krijgsraad de veroordeling heeft gebouwd, niet erg solide: de Raad heeft beklaagde (voor wat de in het vonnis gerelateerde bewijsmiddelen betreft) niet gehoord. Bevredigender is dan ook de sententie, waaruit blijkt dat beklaagde ter

zitting zijn opgaven heeft gedaan en dat daarmee voor het bewijs rekening is gehouden.

W.H.V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage

Vonnis van 8 maart 1972

President: Mr. R. Prins; *Leden:* F. A. J. C. van Duijnen, kapitein ter zee van administratie; J. A. J. M. van der Meulen, kapitein-luitenant ter zee vlieger;

Raadsman: Luitenant ter zee 2 OC 1. C. Smelich Meijling.

Overtreding van art. 25 W.V.W. door, bij het inhalen van een bromfietser met de door hem bestuurde auto die bromfietser te raken.

(W.V.W. art. 25)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.J., bottelier der 1e klasse, geboren 13 januari 1950, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 8 februari 1972 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelgd:

„dat hij op of omstreeks 24 mei 1971 te ongeveer 17.25 uur te 's-Gravenhage als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, „daarmede heeft gereden in de richting Delftselaan over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Heemstraat en op een zodanige wijze „- n.l. op zeer korte afstand - een goed rechts van genoemde weg in „dezelfde richting rijdende bromfietser is gaan inhalen dat hij met dat „door hem bestuurde motorrijtuig bedoelde bromfietser aan de linker- „zijde heeft geraakt, door welke gedraging van hem, beklaagde, de veilig- „heid op die weg alstoen aldaar in gevaar werd gebracht, althans - naar „redelijkerwijze was aan te nemen - in gevaar kon worden gebracht“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat de Krijgsraad het in de tenlastelegging voorkomende woord: „Heemstraat” als een kennelijke schrijffout beschouwt en hierin leest: „De Heemstraat”, wordende de beklaagde hierdoor in zijn verdediging niet geschaad;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: H.J., oud 22 jaar, *als beklaagde*:

dat hij op 24 mei 1971 te ongeveer 17.25 uur reed als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, gekentekend 30-20-FD, daarmee in de richting Delftselaan over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de De Heemstraat te 's-Gravenhage; dat hij een aan de rechterrijbaankant van genoemde weg rijdende bromfietser aan de linkerzijde inhaalde en voorbij wilde rijden; dat hij toen tegen de rechterzijkant van zijn auto een klap hoorde; dat hij vervolgens bedoelde bromfietser achter zich op de rijbaan zag rollen; dat hij vervolgens zijn auto voorbij de splitsing van de De Heemstraat en de Tenvestenstraat rechts op de rijbaan tot stilstand bracht;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 938911971 van de gemeentepolitie te 's-Gravenhage, gesloten op 18 november 1971, opgemaakt door B. de Roo, eerste verbalisant, C. van der Horst, tweede verbalisant en J. Bosch, derde verbalisant, allen hoofdagent van gemeentepolitie, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als *relaas* van eerste en tweede verbalisant:

dat zij op 24 mei 1971 een onderzoek hebben ingesteld naar een ongeval, dat ten 17.25 uur van die dag, had plaatsgevonden op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de De Heemstraat te 's-Gravenhage;

2. als op 24 mei 1971 aan eerste verbalisant afgelegde verklaring van: Wilhelmina Maria *Huissen*, wonende De Heemstraat 276, te 's-Gravenhage:

dat zij op 24 mei 1971, omstreeks 17.25 uur, uit het raam leunde van haar woning op de eerste etage; dat zij toen een vrij uitzicht had op het verkeer dat de De Heemstraat in beide richtingen bereed; dat zij op een gegeven moment op de De Heemstraat een bromfietser en schuin-links daarachter een personenauto, gekentekend 30-20-FD, zag rijden in de richting van de Delftselaan; dat bedoelde bromfiets nagenoeg rechts op de rijbaan reed; dat zij zag dat bedoelde bromfietser en de personenauto 30-20-FD ter hoogte van haar woning naast elkaar reden; dat zij toen zag dat bedoelde personenauto zodanig naast de bromfietser reed, dat de linkerzijkant van de bromfiets als het ware gekleefd zat aan de rechter voorzijkant van die auto; dat de bromfiets vervolgens met het voorwiel van de rijbaan werd gedrukt, waardoor de bromfietser van diens bromfiets werd geslingerd en op de rijbaan terecht kwam; dat bedoelde personenauto, voorbij de splitsing van de De Heemstraat en de Terwestentraat rechts op de rijbaan tot stilstand werd gebracht;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelenwettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdesschuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 24 mei 1971 en dat voor „Heemstraat” gelezen wordt „De Heemstraat”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Overtreding van artikel 25 Wegenverkeerswet,“
strafbaar gesteld bij artikel 35 lid 3 Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de **Krijgsraad**, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder *terzake* van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een geldboete van *f* 100. subs, 10 dagen hechtenis – *Red.*).

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 17 mei 1972

President: Mr. R. Prins; *Leden:* J. A. J. M. van der Meulen, kapitein-luitenant ter zee vlieger en Mr. W. A. J. Wevers, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse;

Raadsman: luitenant ter zee van administratie der eerste klasse Mr. J. P. J. M. Movig.

Als Ltz. 3 (KMR), belast met de functie van officier van de wacht, in strijd met de als zodanig op hem rustende verplichtingen de wal opgegaan.

Vervolgens: zijn auto bestuurd terwijl hij verkeerde onderinvloed van alcoholhoudende drank; een aantal personen gedreigd met zware mishandeling door met zijn auto op die personen, die zich op het trottoir bevonden, in te rijden; en niet voldaan aan de vordering van een bevoegde ambtenaar om zijn rijbewijs af te geven.

Voorts: zijn auto bestuurd terwijl zijn rijbewijs was ingevorderd en terwijl (na zonsopgang) zijn auto slechts voorzien was van één lamp.

KRIJGSRAAD: 2 maanden gevangenisstraf en drie geldboeten; ontslag uit de militaire dienst (zonder ontzetting) en ontzegging rijbevoegdheid voor 2 jaar.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: wijziging van de kwalificatie met betrekking tot het niet voldoen aan de vordering om het rijbewijs af te geven en veroordeling tot 2 maanden gevangenisstraf en twee geldboeten, ontslag uit de militaire dienst (zonder ontzetting) en ontzegging rijbevoegdheid voor 1 jaar.

(W.M.Sr. art. 129; W.Sr. art. 184, 285; W.V.W. art. 9. 26, 27; W.V.R. art. 13)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen X., geboren 5 januari 1949, ltz. 3 KMR, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 2 mei 1972 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1e. dat hij, dienende als luitenant ter zee der 3e klasse KMR aan „boord van Hr. Ms. Zomer, gemeerd liggende te Den Helder in het bassin „van de mijnendienstkazerne, aldaar, op of omstreeks 10 december 1971 „toen hij belast was met de functie van officier van de wacht van de mijnen- „bestrijdingsdivisie 121, als hoedanig hij onder meer de verplichting had „de tot genoemde divisie behorende schepen, in elk geval de mijnendienst- „kazerne, niet dan voor dienstverrichtingen te verlaten, in strijd met die „verplichting opzettelijk ongeoorloofd zich naar de Spoorstraat te Den Helder heeft begeven;

„2e. dat hij op of omstreeks 10 december 1971 opeen tijdstip gelegen tus- „sen omstreeks 01.00 uur en omstreeks 02.30 uur, te Den Helder als be- „stuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, daarin gezeten, „daarmede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande „weg, de Weststraat, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het „gebruik van alcoholhoudende drank en/of van een stof, waarvan hij „wist of redelijkerwijze moest weten dat het gebruik de rijvaardigheid „kan verminderen, dat hij niet in staat moet worden geacht, dat motorrij- „tuig naar behoren te besturen;

„3e. dat hij op of omstreeks 10 december 1971 te Den Helder als be- „stuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, daarmede rijden- „de over de Weststraat, opzettelijk één of meer zich op het trottoir be- „vindende personen – te weten J. Werkman en/of G. W. Jager en/of „F. N. Oorschot en/of P. K. P. J. Verwey – één-of meermalen met zware „mishandeling heeft bedreigd, zijnde hij immers alstoen aldaar één- of „meermalen met het door hem bestuurde motorrijtuig genoemd trottoir „opgereden en vervolgens opzettelijk op één of meer voornoemde per- „so(o)n(en) met een voor de omstandigheden tamelijk grote snelheid in- „gereden, tengevolge waarvan die perso(o)n(en) zich één- of meermalen „bedreigd heeft/hebben gevoeld;

„4e. dat hij op of omstreeks 17 december 1971, te Den Helder, toen „tegen hem, verdacht wordende van het strafbare feit als bedoeld in artikel „26(1) Wegenverkeerswet, door H. Lassche, sergeant-majoor van speciale „diensten-rechercheur, onbezoldigd ambtenaar van het korps Rijkspolitie, „terzake van eerderevermeld strafbaar feit proces-verbaal werd opgemaakt, „opzettelijk niet, althans niet, heeft voldaan aan de krachtens artikel 27, „eerste lid dier wet gedane vordering van voornoemde ambtenaar, belast „met het opsporen van strafbare feiten, tot overgifte van het hem afge-

„geven rijbewijs, als bedoeld in artikel 27, eerste lid, van genoemde wet;
„5e. dat hij op of omstreeks 12 december 1971 te ongeveer 02.20 uur in
„de gemeente Zijpe (NH), als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig,
„personenauto, daarin gezeten, daarmede heeft gereden over de voor het
„openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg nr. 9, terwijl hij verkeer-
„de onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank,
„dat hij niet in staat moet worden geacht dat voertuig naar behoren te
„besturen;

„6e. dat hij op of omstreeks 12 december 1971 te ongeveer 02.20 uur, in
„ieder geval op een tijdstip gelegen tussen een half uur na zonsondergang
„en een half uur vóór zonsopgang, als bestuurder van een vierwielig motor-
„voertuig, personenauto, daarmede heeft gereden over de voor het open-
„baar verkeer openstaande weg, de Rijksweg nr. 9, in de gemeente Zijpe
„(NH), terwijl dat motorvoertuig niet voldeed aan de in Hoofdstuk IV
„van het Wegenverkeersreglement ten aanzien van de verlichting van
„(rijdende) voertuigen van de categorie waartoe dat motorvoertuig be-
„hoorde gestelde eisen, immers straalde de linkerkoplamp van dat motor-
„voertuig geen licht uit;

„7e. dat hij in de gemeente Broek in Waterland op of omstreeks 31
„januari 1972 te ongeveer 18.50 uur als bestuurder van een vierwielig
„motorrijtuig, personenauto, daarin gezeten, daarmede heeft gereden over
„de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Provinciale weg E 10,
„terwijl het aan hem, beklagde afgegeven rijbewijs voor het besturen
„van zulk een motorrijtuig (bedoeld in artikel 9 lid 1 sub 3 van de Wegen-
„verkeerswet) ingevolge artikel 27 van genoemde wet was ingevorderd”;

Gezein: . . . enz.;

overwegende, ten aanzien van het beklagde onder 1e. tot en met 7e.
ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:
X., oud 23 jaar, als **beklaagde**:

dat hij op 9 december 1971 diende als luitenant ter zee der derde klasse
Koninklijke Marine Reserve in werkelijke dienst aan boord van Hr. Ms.
Zomer, welk schip toen lag afgemeerd in het bassin van de Mijndienst-
kazerne te Den Helder; dat hij van de 9e op de 10e december 1971 was
belast met de functie van officier van de wacht van de Mijnenbestrijdings-
divisie 121, welke uit de schepen Hr. Ms. Zomer, Hr. Ms. Schuiling en
Hr. Ms. Van 't Hoff bestond: dat hij zich de avond van de 9e december
1971 heeft opgehouden in de longroom van Hr. Ms. Zomer en aldaar, in
het tijdsbestek van 20.00 uur tot 24.00 uur, naar schatting ongeveer 8 à 10
glazen oude jenever heeft gedronken; dat op 10 december 1971, omstreeks
00.15 uur, hij, zonder daar iemand van in kennis te stellen, van boord van
Hr. Ms. Zomer is gegaan omdat hij in de stad wat wilde gaan eten; dat hij
vervolgens daartoe in zijn personenauto, een vierwielig motorrijtuig, merk
. . . , wit van kleur en voorzien van het kenteken . . . , is gestapt, welke

voor zijn schip op de steiger geparkeerd stond; dat, toen hij in zijn auto stapte, hij voelde dat hij gebruik had gemaakt van alcoholhoudende drank; dat het hem bekend was dat hij als officier van de wacht van de Mijnenbestrijdingsdivisie 121 de Mijndienstkazerne niet zonder toestemming, in elk geval niet dan voor dienstverrichtingen mocht verlaten; dat hij zich echter, nadat hij met zijn auto over de steiger naar de hoofdpoort van de Mijndienstkazerne was gereden, daarmee is gereden naar de Spoorstraat te Den Helder en vervolgens zijn auto aldaar bij een patat-friteskraam heeft geparkeerd; dat hij daarna, op 10 december 1971, op een tijdstip gelegen tussen 01.00 uur en omstreeks 02.30 uur, als bestuurder van bovenbedoelde personenauto, daarin gezeten, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Weststraat te Den Helder; dat op 17 december 1971 sergeant-majoor van speciale diensten-rechercheur H. Lassche zijn, X.'s, rijbewijs invorderde, omdat hij verdacht werd van het strafbaar feit, als bedoeld in artikel 26, eerste lid, van de Wegenverkeerswet; dat majoor Lassche voornoemd, hem daarbij uitdrukkelijk heeft gewezen op het feit dat hij, X., zich schuldig maakte aan een strafbaar feit, indien hij niet aan de invordering voldeed; dat hij echter opzettelijk niet aan de vordering van genoemde ambtenaar, belast met het opsporen van strafbare feiten, tot overgifte, conform het gestelde in artikel 27, eerste lid, van de Wegenverkeerswet, van zijn rijbewijs voldeed en hoewel hij het rijbewijs wel bij zich had, aan bedoelde ambtenaar meedeelde, dat dat rijbewijs in een hotel te Dusseldorf (Duitsland) lag; dat hij op 12 december 1971, te ongeveer 02.20 uur, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, merk . . . , voorzien van het kenteken . . . , daarin gezeten, daarmee reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg no. 9, in de gemeente Zijpe (NH), in de richting van Den Helder; dat hij, bij de Stolpen gekomen, rechtsaf sloeg en vervolgens in de richting van Barsingerhorn reed; dat hij even daarna door een rijkspolitieman werd aangehouden; dat hij in de tijd, gelegen tussen 11 december 1971, omstreeks 23.00 uur en 12 december 1971 omstreeks 01.45 uur, sherry heeft gedronken; dat toen hij op 12 december 1971, te ongeveer 02.20 uur, een tijdstip gelegen tussen een half uur na zons- ondergang en een half uur vóór zonsopgang, reed als bovenvermeld, bedoeld motorrijtuig niet voldeed aan de in hoofdstuk IV van het Wegenverkeersreglement ten aanzien van de verlichting van rijdende voertuigen van de categorie, waartoe dit motorrijtuig behoorde, gestelde eisen, omdat de linkerkoplamp daarvan op dat moment geen licht uitstraalde; dat hij op 31 januari 1972, te ongeveer 18.50 uur, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, merk . . . , voorzien van het kenteken . . . , daarin gezeten, daarmee reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Provincialeweg E 10, in de gemeente Broek in Waterland, terwijl het aan hem afgegeven rijbewijs voor het besturen van zulk een motorrijtuig (bedoeld in artikel 9, lid 1 sub 3 van de Wegen-

verkeerswet) ingevolge artikel 27 van genoemde Wet was ingevorderd;

Overwegende, dat een door de officier-commissaris bij de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage opgemaakt proces-verbaal, ddo. 28 maart 1972, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd, als aan deze officier-commissaris op genoemde datum onder ede afgelegde verklaring van:

1. **J. Werkman**, korporaal-magazijnbeheerder, als *getuige*:

dat hij op 10 december 1971 in gezelschap van een elektromonteur, wiens voornaam, te weten „Philip”, hij alleen kende, van het VBZ-gebouw te Den Helder liep naar de Spoorstraat aldaar; dat zij toen naar een patat-friteskraam aan het einde van de Spoorstraat zijn gegaan: dat hij meent dat het toen tegen 01.00 uur liep; dat, toen hij bij bedoelde patates-friteskraam kwam, aldaar een korporaal-radiomonteur, van wie hij wist dat deze aan boord van Hr. Ms. Van Nes was geplaatst en een man, van wie hij vermoedde dat het een monteur der eerste klasse was, stonden; dat er toen een in uniform geklede luitenant ter zee der derde klasse kwam aanlopen; dat hij vervolgens de indruk kreeg dat die behoorlijk onder invloed van alcohol verkeerde; dat deze op zeer onredelijke manier begon uit te varen tegen de juffrouw van de patates-friteskraam; dat bedoelde korporaal-radioradarmonteur en de elektromonteur de juffrouw bijvielen; dat het een twistgesprek werd dat tot ongeveer 02.00 uur doorging; dat bedoelde luitenant ter zee der derde klasse omstreeks 02.00 uur wegliep en wankelde en slingerde over de weg als een dronkeman; dat hij vervolgens de elektromonteur hoorde zeggen in de pet van bedoelde luitenant ter zee der derde klasse gelezen te hebben dat deze X. heette en aan boord van Hr. Ms. Zomer was geplaatst; dat zij kort daarna zijn weggegaan; dat zij de Spoorstraat uitliepen in de richting van de Rijkswerf; dat zij bij de Hoofdpoot van de Rijkswerf rechtsaf sloegen, de Weststraat in; dat zij ongeveer 100 meter, gerekend van de Hoofdpoot van de Rijkswerf, de Weststraat ingelopen waren, toen hij een persoon als bestuurder in een auto zag zitten, die hij herkende als de officier, waarmee zij kort daarvoor een twistgesprek hadden gehad bij de patat-kraam; dat, ongeveer 20 à 30 meter nadat deze hen was gepasseerd, hij deze vaart zag minderen en diens auto op de rijbaan keren; dat hij vervolgens deze, tussen de bomen door, via het rijwielpad het trottoir op zag rijden; dat deze toen recht op hen inreed; dat hij diens snelheid op dat moment schatte op zeker 50 à 60 kilometer per uur; dat zij alle kanten uitvlogen; dat hij, door zich plat tegen de muur van een woning te drukken, overrijding kon voorkomen; dat de auto hem toen rakelings passeerde; dat hij de ruimte tussen zijn lichaam en de auto op het moment dat deze hem passeerde, op 20 centimeter schatte; dat hij zag dat de auto doorreed, via het rijwielpad weer de rijbaan van de Weststraat opreed, keerde en hen passeerde; dat hij deze vervolgens links van de weg zag rijden, een grote bocht maken en voor de tweede keer op hen inrijden; dat zij alle

kanten uitstoven, waarna hij zich tussen de bomen en geparkeerde auto's heeft verscholen; dat toen de auto was gepasseerd, hetzelfde nog een keer volgde; dat de auto via het rijwielpad weer de stoep opkwam; dat deze hen passeerde en daarna via het rijwielpad, tussen de bomen door, de rijbaan van de Weststraat opreed; dat deze vervolgens naar de kruising Weststraat–Zuidstraat reed, waarna hij deze linksaf richting Nieuwe Haven zag verdwijnen; dat hij tijdens die dollemansrit kans heeft gezien het nummer van de auto te noteren; dat dit was: . . . ; dat gedurende de drie keren, dat mijnheer X. met diens auto op hem inreed, hij zich duidelijk bedreigd heeft gevoeld;

2. G. W. Jager, korporaal-radoradarmonteur, als getuige:

dat hij op donderdagavond 9 december 1971, in gezelschap van radio-radarmonteur der eerste klasse Oorschot in Den Helder is gaan passagieren; dat hij toen was geplaatst aan boord van Hr. Ms. Van Nes; dat zij op 10 december 1971 besloten om weer naar boord te gaan en omstreeks 01.00 uur, in de Spoorstraat, richting Rijkswerf, naar een patat-kraam liepen, die aan de rechterkant van die weg staat; dat hij bij deze kraam een in uniform geklede luitenant ter zee der derde klasse van de Koninklijke Marine zag staan; dat deze officier onheuse opmerkingen begon te maken tegen de vrouw, die in de patat-kraam stond; dat die mijnheer zich op een gegeven moment bekend maakte als luitenant ter zee X., eerste officier van Hr. Ms. Zomer; dat hij na enige tijd zag dat X. naar een even voorbij de patat-kraam geparkeerde auto liep en daarbij wankelde en slingerend liep; dat hij vervolgens deze in bedoelde auto zag stappen en vol gas wegscheuren over de rijbaan van de Spoorstraat, richting Rijkswerf; dat hij het kenteken van diens auto heeft genoteerd, hetwelk was: . . . ; dat hij even later, samen met de in zijn gezelschap verkerende Oorschot, een burger, die zich later aan hem bekend maakte als korporaalmagazijnbeheerder Werkman en een burger, die zich later bekend maakte als elektromonteur der eerste klasse Verwey, de Spoorstraat is uitgelopen in de richting van de Rijkswerf en bij de Hoofdpoot aldaar, naar rechts de Weststraat in, is afgeslagen; dat zij ongeveer 100 meter, gerekend van de Hoofdpoot Rijkswerf, de Weststraat waren ingelopen, toen hij uit tegenovergestelde richting een auto zag naderen; dat hij toen keek naar het kenteken en bij het schijnsel van de straatverlichting zag, dat het kenteken was van de auto van mijnheer X.; dat zij toen op het trottoir liepen van de Weststraat, aan die zijde, waar de huizen staan; dat hij zag dat mijnheer X. op een gegeven moment diens auto keerde en tussen de bomen door via het rijwielpad, het trottoir opreed; dat deze toen recht op hen inreed; dat hij Werkman toen tegen een muur van een huis gedrukt zag staan; dat Verwey een portiek indook terwijl Oorschot en hijzelf naast een geparkeerd staande auto doken; dat de snelheid waarmee X. toen op hen inreed zeer zeker 50 à 60 kilometer per uur bedroeg; dat, toen X. gepasseerd was, hij Jager, plotseling zag dat deze diens auto keerde en ver-

volgens, tussen de bomen door, via het rijwielpad, over het voetpad weer op hen inreed; dat diens snelheid op dat moment zeker weer 50 à 60 kilometer per uur bedroeg; dat toen allen een goed heenkomen zochten tussen de daar aanwezige bomen en de vele geparkeerde auto's ;dat hij zich enorm bedreigd voelde en de indruk had dat luitenant ter zee X hen naar het leven stond; dat X wederom diens auto keerde en voor de derde maal op hen inreed, terwijl zij nog steeds op het trottoir stonden;

3. P. K. P. J. Verwey, alsgetuige:

dat hij op 10 december 1971 te omstreeks 01.00 uur, te Den Helder, in gezelschap van korporaal Werkman, De Jager en nog een in burger geklede militair, liep over de Spoorstraat in de richting van de Weststraat; dat zij, bij de Hoofdpoot van de Rijkswerf, rechtsaf de Weststraat insloegen; dat zij toen op het trottoir liepen richting Nieuwe Haven, Zuidstraat, langs de huizenkant van de Weststraat; dat, toen zij ongeveer 100 meter, gerekend van de Hoofdpoot Rijkswerf, de Weststraat waren ingelopen, hij een automotor hoorde en schijnsel van koplampen van een auto zag welke hem van achteren naderde; dat, toen hij omkeek, hij een witte auto zag; dat het dezelfde auto was als die waarin hij tevoren luitenant ter zee X had zien instappen; dat hij zag dat die auto via het rijwielpad het trottoir opkwam en recht op hen inreed; dat hij deze hierna voorbij zag rijden en via het rijwielpad de rijbaan van de Weststraat weer oprijden; dat hij vervolgens zag dat luitenant ter zee X keerde, langs hen reed, wederom keerde en op dezelfde wijze als bovenomschreven weer van achteren op hen inreed; dat hij meende dat luitenant ter zee X hen dood wilde rijden; dat hij zich toen bedreigd gevoelde; dat luitenant ter zee X hierna, op dezelfde wijze als de twee voorafgaande malen, wederom op hen ingreden is;

4. F. N. Oorschot, radio-radarmoniteur der eerste klasse, als getuige:

dat hij op 10 december 1971, omstreeks 01.00 uur, te Den Helder, in gezelschap van korporaal Jager, een korporaal-magazijnbeheerder en een in burger geklede militair in de Weststraat liep; dat, toen zij 100 meter de Weststraat waren ingelopen – lopende op het trottoir aan de rechterzijde langs de huizenkant – hij iemand hoorde zeggen: „Daar heb je die vent weer” althans woorden van dergelijke strekking, dat, voor hij er eigenlijk erg in had wat er gebeurde, hij werd gepasseerd door een auto, waarvan hij zag, dat deze op het rijwielpad reed en gedeeltelijk op het voetpad; dat deze toen passeerde op ongeveer een halve meter; dat deze auto een witte Meur had; dat hij zag dat mijnheer X achter het stuur zat; dat hij bang werd, omdat hij niet wist wat die man van plan was en bang was dat deze hen omver wilderijden; dat, toen deze henvoorbij was gereden, hij kort daarna een schreeuw hoorde en toen hij omkeek zag, dat eerder bedoelde auto schuins achter hen, tussen de bomen door, het rijwielpad en daarna het voetpad opreed; dat hij zijn collega's alle kanten zag uitstuiven om aan een overrijding te ontkomen; dat de snelheid van bedoelde

auto op dat moment bepaald niet-langzaam was; dat ook hij wegliep; dat de auto ongeveer een meter of een halve meter voorbij hem tot stilstand kwam; dat hij bang was om overreden te worden; dat luitenant ter zee X vervolgens weer, tussen de bomen door, de rijbaan opreed; dat deze echter even later weer, tussen de bomen door, via het rijwielpad het trottoir opkwam; dat hij zich, toen mijnheer X op hen inreed, bedreigd heeft gevoeld;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 21 L/1971 van de Recherche der Koninklijke Marine, gesloten op 27 december 1971 en opgemaakt door H. Lassche, sergeant-majoor van speciale diensten-rechercheur der Koninklijke Marine, onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie, verbalisant, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als op 13 december 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van Bertus Brand, luitenant ter zee der tweede klasse, oudste categorie:

dat hij op 9 december 1971 waarnemend commandant van de wacht was van mijnenbestrijdingsgroep 1, waaronder mijnenbestrijdingsdivisie 121 ressorteert; dat de commandant van de wacht van bedoelde mijnenbestrijdingsgroep diens wacht thuis doorbrengt en telefonisch bereikbaar moet zijn; dat luitenant ter zee X, officier van de wacht van mijnenbestrijdingsdivisie, 121, geen toestemming van hem heeft gehad om zich gedurende de periode dat deze de wacht had naar de wal te begeven;

2. als op 13 december 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van Lucas Kroon, luitenant ter zee der tweede klasse, oudste categorie:

dat hij commandant is van mijnenbestrijdingsdivisie 121; dat luitenant ter zee X, oudste officier van Hr. Ms. Zomer, van 9 december 1971, na vastwerken tot 10 december 1971 aanvang werkzaamheden, officier van de wacht was van mijnenbestrijdingsdivisie 121;

3. als op 13 december 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van **Tjeerd Alexander Immink**, luitenant ter zee van administratie der tweede klasse:

dat hij van 9 december 1971, na vastwerken, tot 10 december 1971, 08.00 uur, officier van de wacht was bij de mijnendienstkazerne te Den Helder; dat op 10 december 1971, omstreeks 02.30 uur, de onderofficier van de wacht hem vertelde dat korporaal Werkman deze had medegedeeld dat een officier van de mijnendienst, gekleed in uniform – volgens Werkman: luitenant ter zee der derde klasse X van Hr. Ms. Zomer – tot drie maal toe geprobeerd had met diens auto, gekentekend . . . , mensen aan te rijden; dat vervolgens twee personeelsleden van het Marinebewakingskorps, genaamd Brandwijk en Van Loghem, aan hem, Immink, meedeelden dat zij X voornoemd aan boord hadden gebracht omdat zij deze niet in staat achtten zelf diens auto naar behoren te besturen; dat hij, Immink, omstreeks 03.30 uur, naar Hr. Ms. Zomer is gegaan; dat hij aldaar X., voornoemd, in diens kooi aantrof;

dat hij heeft geprobeerd om X. voornoemd wakker te schudden, hetgeen

niet gelukke; dat hij deze wel dronkemanstaal hoorde brallen; dat hij rook dat deze stonk naar alcohol en een echte dronkemanslucht om zich heen had hangen;

4. als op 16 december 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van Leendert Brandwijk, beambte A bij het Marinebewakingskorps:

dat hij zich op 10 december 1971, te omstreeks 02.30 uur, als waarnemend wachtcommandant van het marinebewakingskorps bevond in het wachtlokaal aan de Vice-Admiraal Moormanbrug te Den Helder, welke toegang geeft tot het Nieuwe Haventerrein; dat hij toen zag dat een in uniform geklede luitenant ter zee der derde klasse zich vervoegde aan het loket van bedoeld wachtlokaal; dat hij toen hoorde dat deze naar Hr. Ms. Van Nes wilde, doch zelf aan boord van Hr. Ms. Zomer was geplaatst; dat hij deze met dikke tong hoorde spreken; dat hetgeen deze vertelde bij hem, Brandwijk, als onzinnig geklets overkwam; dat zijn collega hem toen mededeelde dat bedoelde officier een auto bij zich had; dat hij, Brandwijk, de indruk had dat bedoelde officier onder invloed van alcohol of een ander middel verkeerde en zeker niet naar behoren diens motorrijtuig kon besturen en deze toen een gevaar op de weg achtte; dat hij bedoelde officier vervolgens, met diens toestemming, in diens auto naar de mijnen dienst heeft gereden en deze heeft afgezet bij Hr. Ms. Zomer;

5. als relaas van verbalisant:

dat hij op 17 december 1971 van verdachte X., luitenant ter zee der derde klasse Koninklijke Marine Reserve, met marinenummer . . . , op grond van het gestelde in artikel 27, lid 1, van de Wegenverkeerswet, in verband met overtreding van artikel 26, lid 1, van de Wegenverkeerswet, diens rijbewijs heeft ingevorderd; dat deze hem toen mededeelde niet aan de vordering te kunnen voldoen, omdat hij zijn rijbewijs te Düsseldorf had achtergelaten; dat hij deze er uitdrukkelijk op heeft gewezen, dat deze van het moment van invordering niet meer gerechtigd was om een motorrijtuig te besturen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 22 L/1971 van de Recherche der Koninklijke Marine, gesloten op 29 december 1971 en opgemaakt door H. Lassche, sergeant-majoor van speciale diensten rechercheur der Koninklijke Marine, onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie, verbalisant, zakelijk onder meer inhoudt:

als op 28 december 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van *Roelof Cornelis van Ark*:

dat op 17 december 1971 zijn vriend, luitenant ter zee der derde klasse RMR X., hem telefonisch mededeelde dat diens rijbewijs was ingevorderd, doch dit rijbewijs op het moment van invordering niet te hebben afgegeven, hoewel het wel bij zich gehad te hebben;

overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 1288 van de Rijkspolitie, groep Schagen, gesloten op 13 december 1971 en opgemaakt door J. Hotting, eerste verbalisant en Y. T. Nooitgedagt, tweede verbalisant,

respectievelijk wachtmeester der eerste klasse en wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

dat zij 12 december 1971, omstreeks 02.20 uur, zich bevindende te Stolpen, gemeente Zijpe (NH), zagen dat over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg 9, in de gemeente Zijpe (NH), een vierwielig motorrijtuig, personenauto, merk . . . , voorzien van het kenteken . . . , naderde, komende uit de richting Alkmaar, waarvan de linker-koplamp geen licht uitstraalde, zodat het motorrijtuig niet was voorzien van 2 of 4 koplichten van gelijke grootte en gelijke of nagenoeg gelijke sterkte, welke voor het tegemoetkomende verkeer duidelijk zichtbaar blijvend helder wit of helder geel straalden; dat zij vervolgens zagen dat de bestuurder van bedoelde auto, gezien diens rijrichting, naar rechts van richting veranderde en in hun richting kwam rijden; dat tweede verbalisant, in verband met vorenomschreven geconstateerde overtreding van het Wegenverkeersreglement, aan de bestuurder een stopteken gaf, waaraan deze voldeed; dat, toen die bestuurder uit diens auto was gestapt, zij roken dat diens adem rook naar het gebruik van alcoholhoudende drank; dat de bestuurder zich onmiddellijk vreemd en agressief gedroeg; dat zij zagen dat deze niet vast ter been was en om diens evenwicht te kunnen bewaren af en toe met diens handen steun zocht aan diens auto; dat zij zagen dat diens ogen enigszins bloeddoorlopen waren; dat de bestuurder vervolgens aan hen opgaf te zijn: X., luitenant ter zee der derde klasse bij de Koninklijke Marine, met marinenummer . . . ; dat X voornoemd, na plaats genomen te hebben in de politieauto, zich aldaar onhebbelijk en agressief bleef gedragen, zodat deze niet kwam tot het afleggen van een redelijke verklaring; dat het onderzoek omstreeks 03.30 uur, ter plaatse werd overgenomen door de Koninklijke Marechaussee;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, gesloten op 29 december 1971 en opgemaakt door J. Wezelman, eerste verbalisant en G. M. H. Kusters, tweede verbalisant, beiden marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

dat zij op 12 december 1971, omstreeks 03.20 uur, in de gemeente Zijpe, nabij het Noordhollands Kanaal, hebben overgenomen van de Rijkspolitie, groep Schagen, een persoon – kort tevoren aangehouden terzake van het besturen van een motorrijtuig onder zodanige invloed van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank, dat deze niet in staat moest worden geacht diens motorrijtuig naar behoren te kunnen besturen – die aan hen later opgaf te zijn: X., luitenant ter zee der derde klasse Koninklijke Marine Reserve, met marinenummer . . . ; dat zij roken dat de adem van verdachte riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende

drank; dat zij verdachte voor het laten nemen van een bloedproef ter bepaling van het alcoholpercentage in diens bloed, waarvoor verdachte een „verklaring van geen bezwaar” ondertekende, hebben overgebracht naar de Centrale Ziekenboeg te Den Helder, alwaar, omstreeks 04.30 uur, door de dokter van de wacht, W. F. van Marion, van verdachte bloed werd afgenomen; dat het resultaat van die bloedproef is vermeld in het daaromtrent opgemaakt rapport van het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie;

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid, zijnde een aanvraagformulier van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, voor onderzoek door het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie ter bepaling van het alcoholgehalte in het bloed van X., luitenant ter zee der derde klasse KMR, opgemaakt en ondertekend te Den Helder op 12 december 1971 door J. Wezelman, marechaussee der eerste klasse-opsporingsambtenaar der Koninklijke Marechaussee en de arts W. F. van Marion, zakelijk onder meer inhoudt dat het nummer van het alcoholblok van de bloedgever op 12 december 1971, te 04.15 uur, X. voornoemd, luidt 09139;

Overwegende, dat een ambtsedig rapport nr. 1098/71/X, ddo. 17 december 1971 en opgemaakt door Dr. A. M. A. Verweij, scheikundige bij het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, zakelijk onder meer inhoudt:

dat hij op 14 december 1971 per post van de Koninklijke Marechaussee te Den Helder een verzegeld pakje ontving, inhoudende een blok voorzien van het nummer 9139, waarin zich een buisje bloed en een buisje urine van X., alsmede een ingevuld formulier bevond; dat volgens de gegevens op genoemd formulier het bloed was afgenomen door de arts W. F. van Marion te Den Helder, die verklaarde verontreiniging met reducerende stoffen te hebben vermeden; dat de bepaling van het alcoholgehalte geschiedde volgens de methode van Widmark; dat de reductiewaarde overeenkomt met 1.10 ‰ aethylalcohol in het bloed; dat op grond van uitgebreide proefnemingen en bewerking van zeer grote aantallen praktijkgegevens door verschillende onderzoekers is gebleken, dat reeds bij bloedalcoholgehalte van circa 0.50 ‰ tot 0.80 ‰ duidelijk beïnvloeding van voor het verkeer belangrijke functies van het organisme gaan optreden; dat deze beïnvloeding toeneemt bij stijgend alcoholgehalte van het bloed;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van het Korps Rijkspolitie, groep Monnickendam, no. 19/72 post Broek in Waterland, gesloten op 2 februari 1972 en opgemaakt door J. A. van Zijl, eerste verbalisant en J. Vellenga, twee verbalisanten, respectievelijk wachtmeester der eerste klasse en wachtmeester der Rijkspolitie, zakelijk onder meer inhoudt:
als relaas van verbalisanten:

dat zij op 31 januari 1972, omstreeks 19.00 uur, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Provincialeweg E 10, in de gemeente

Broek in Waterland, werden aangesproken door een persoon, die, desgevraagd, later aan hen opgaf te zijn: X., geboren te Heerlen op 5 januari 1949, luitenant ter zee der derde klasse bij de Koninklijke Marine; dat deze hen mededeelde even tevoren als bestuurder van een personenauto, over genoemde Provincialeweg E 10 gereden te hebben; dat zij vervolgens een personenmotorvoertuig, merk . . . , voorzien van het kenteken . . . , op het ijs van een wegsloot aldaar zagen liggen; dat zij vervolgens aan X. voornoemd vorderden een op diens naam gesteld geldig rijbewijs, vereist voor het besturen van het voertuig waarmede deze zojuist had gereden, aan hen, verbalisanten, behoorlijk ter inzage af te geven; dat aan bedoelde vordering door X. voornoemd niet werd voldaan; dat hen vervolgens bij telefonische informatie bleek dat het ten name van X. voornoemd gestelde rijbewijs was ingevorderd en dat die invordering nog steeds van kracht was;

Overwegende, dat de Krijgsraad, door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wordende elk dezer slechts gebezigd ten bewijze van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft, wettig en overtuigend bewezen acht, telkens met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde onder 1e. tot en met 7e. is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„1e. dat hij, dienende als luitenant ter zee der 3e klasse KMR aan boord „van Hr. Ms. Zomer, gemeerd liggende te Den Helder in het bassin van „de mijnendienstkazerne, aldaar, op 10 december 1971 toen hij belast „was met de functie van officier van de wacht van de mijnenbestrijdings- „divisie 121, als hoedanig hij onder meer de verplichting had de tot ge- „noemde divisie behorende schepen, in elk geval de mijnendienstkazerne, „niet dan voor dienstverrichtingen te verlaten, in strijd met die verplichting „opzettelijk ongeoorloofd zich naar de Spoorstraat te Den Helder heeft „begeven;

„2e. dat hij op 10 december 1971 op een tijdstip gelegen tussen omstreeks „01.00 uur en omstreeks 02.30 uur, te Den Helder als bestuurder van een „vierwielig motorrijtuig, personenauto, daarin gezeten, daarmede heeft „gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de West- „straat, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van „alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moet worden geacht dat „voertuig naar behoren te besturen;

„3e. dat hij op 10 december 1971 te Den Helder als bestuurder van een „vierwielig motorrijtuig, personenauto, daarmede rijdende over de West- „straat, opzettelijk zich op het trottoir bevindende personen – te weten „J. Werkman, G. W. Jager, F. N. Oorschot en P. K. P. J. Verwey – „meermalen met zware mishandeling heeft bedreigd, zijnde hij immers „alstoen aldaar meermalen met het door hem bestuurde motorrijtuig „genoemd trottoir opgereden en vervolgens opzettelijk op voornoemde „personen met een voor de omstandigheden tamelijk grote snelheid in-

„gereden, tengevolge waarvan die personen zich meermalen bedreigd
„hebben gevoeld;

„4e. dat hij op 17 december 1971, te Den Helder, toen tegen hem, ver-
„dacht wordende van het strafbare feit als bedoeld in artikel 26(1) Wegen-
„verkeerswet, door H. Lassche, sergeant-majoor van speciale diensten -
„rechercheur, onbezoldigd ambtenaar van het korps Rijkspolitie, terzake
„van eerderevermeld strafbaar feit proces-verbaal werd opgemaakt, op-
„zettelijk niet heeft voldaan aan de krachtens artikel 27, eerste lid dier wet
„gedane vordering van voornoemde ambtenaar, belast met het opsporen
„van strafbare feiten, tot overgifte van het hem afgegeven rijbewijs, als
„bedoeld in artikel 27, eerste lid, van genoemde wet;

„5e. dat hij op 12 december 1971 te ongeveer 02.20 uur in de gemeente
„Zijpe (NH), als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personen-
„auto, daarin gezeten, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar
„verkeer openstaande weg, de Rijksweg nr. 9, terwijl hij verkeerde onder
„zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij
„niet in staat moet worden geacht dat voertuig naar behoren te besturen;

„6e. dat hij op 12 december 1971 te ongeveer 02.20 uur, in ieder geval op
„een tijdstip gelegen tussen een half uur na zonsondergang en een half uur
„vóór zonsopgang, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, per-
„sonenauto, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer
„openstaande weg, de Rijksweg nr. 9, in de gemeente Zijpe (NH), terwijl
„dat motorvoertuig niet voldeed aan de in Hoofdstuk IV van het Wegenver-
„keersreglement ten aanzien van de verlichting van (rijdende) voertuigen
„van de categorie waartoe dat motorvoertuig behoorde, gestelde eisen,
„immers straalde de linkerkoplamp van dat motorvoertuig geen licht uit;

„7e. dat hij in de gemeente Broek in Waterland op 31 januari 1972 te
„ongeveer 18.50 uur als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, per-
„sonenauto, daarin gezeten, daarmee heeft gereden over de voor het
„openbaar verkeer openstaande weg, de Provincialeweg E 10, terwijl
„het aan hem, beklaagde, afgegeven rijbewijs voor het besturen van zulk
„een motorrijtuig (bedoeld in artikel 9 lid 1 sub 3 Wegenverkeerswet)
„ingevolge artikel 27 van genoemde wet was ingevorderd;”

Overwegende, dat het bewezen verklaarde respectievelijk dient te wor-
den gekwalificeerd als:

1e. „Als bevelhebber van enige wacht een *als* zodanig op hem rustende
„*verplichting* niet nakomen”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129, lid 4 van het Wetboek van
Militair Strafrecht juncto artikel 129, lid 1 van het Wetboek van Militair
Strafrecht;

2e. „Handelen in *strijd* met artikel 26, *eerste* lid Wegenverkeerswet,
„tweemaal gepleegd”,
strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid, Wegenverkeerswet;

3e. „Bedreiging met zware rni-handeling meermalen gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 285, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

4e. „Overtreding van artikel 27, eerste lid, Wegenverkeerswet”, strafbaar gesteld bij artikel 35, zesde lid, Wegenverkeerswet;

5e. „Overtreding van artikel 13, eerste lid, aanhef en *sub c*, Wegenverkeersreglement”, strafbaar gesteld bij artikel 124 Wegenverkeersreglement;

6e. „Overtreding van artikel 9, eerste lid, aanhef en *sub 3e* *Wegenverkeerswet*”, strafbaar gesteld bij artikel 35, vijfde lid, Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, in aanmerking genomen dat beklagde nimmer terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld en mede gelet op het op 13 april 1972 door Dr. H. Havinga, psychiater te Voorburg, over beklagde opgemaakt rapport betreffende de geestvermogens van beklagde, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen en bijkomende straf moeten worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 maanden, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, met ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 2 jaar, met bepaling dat de tijd, gedurende welke het rijbewijs van de beklagde ingevolge artikel 27 Wegenverkeerswet vóór het tijdstip, waarop de uitspraak voor wat betreft voormelde bijkomende straf voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van deze bijkomende straf geheel in mindering zal worden gebracht en (terzake van de overtredingen) tot drie geldboeten van respectievelijk f 30, f 15 en f 70, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door respectievelijk 3 dagen, 1 dag en 7 dagen hechtenis – Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 31 juli 1972

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Thijssen (plv.) en Schout-bij-Nacht van Weelde (plv.),

Raadsman: Luitenant ter Zee (A) der eerste klasse R. Schuitema.
(zie het vonnu hiervoor),

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF
in de zaak van de Fiscaal bij de Permanente Krijgsraad Nederland voor de

Zeemacht te 's-Gravenhage, appellant, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen X, geïntimeerde en van X, appellant, tegen de Fiscaal voornoemd, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht,

Gezien de akten van appel;

Gezien de oproeping, vanwege de Advocaat-Fiscaal aan de beklaagde betekend;

Gezien de door de Fiscaal ingediende memorie, behelzende de middelen en gronden, waarop het beroep steunt;

Gezien het vonnis in eerste aanleg gewezen;

Gehoord de beklaagde zo in zijn antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door de raadsman aangevoerd;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid behoudens ten aanzien van aan het aan beklaagde onder 4e ten laste gelegde en bewezen verklaarde gegeven kwalificatie en de voor dit feit opgelegde straf;

Overwegende dienaangaande dat het onder 4e ten laste gelegde en bewezen verklaarde tevens onder de bepaling van artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht valt, zodat op grond van het bepaalde in artikel 35, zesde lid van de Wegenverkeerswet eerstgenoemd artikel moet worden toegepast en mitsdien de kwalificatie behoort te luiden zoals hierna zal worden vermeld;

Overwegende, dat gelet op het vorenstaande de strafoplegging niet in stand kan blijven, zodat mede te dien aanzien het vonnis moet worden vernietigd;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze werden begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof beklaagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen moet worden ontzet;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen – met uitzondering van de artikelen 37a lid 1 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188, 189, 204 en 207 van de Rechtspleging bij de Zeemacht – alsmede van de artikelen 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 55 en 184 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, doch alleen voor zover

de aan het sub 4e als bewezen aangenomene gegeven kwalificatieën de aan beklaagde opgelegde straffen met de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft:

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Kwalificeert het sub ten 4e als bewezen aangenomene als:

„Opzettelijk niet voldaan aan een vordering krachtens wettelijk voorschrift „gedaan door een ambtenaar belast met het opsporen van strafbare feiten”, strafbaar gesteld bij artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht;

Veroordeelt beklaagde:

a. ten aanzien van de onder 1e, 2e, 3e, 4e gekwalificeerde misdrijven tot een *gevangenisstraf* voor de tijd van *twee maanden*, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

b. ten aanzien van de onder 5e en 6e gekwalificeerde overtredingen tot betaling van twee geldboeten van onderscheidenlijk *vijftien* en *zeventig gulden*, met bepaling dat die geldboeten bij gebreke van betaling en verhaal zullen worden vervangen door respectievelijk *twee* en *zeven dagen hechtenis*;

Ontzegt de veroordeelde *terzake* van de onder 2e gekwalificeerde misdrijven de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van *een jaar* met bepaling dat de tijd, gedurende welke het rijbewijs van de veroordeelde ingevolge artikel 27 van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip, waarop de uitspraak voor wat betreft deze bijkomende straf voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van deze bijkomende straf geheel in mindering zal worden gebracht, zijnde vanaf 28 december 1971;

Bevestigt het vonnis voor het overige, met overneming der gronden.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 29 mei 1969

President: Mr. R. Prins (plv.); *Leden:* J. F. Jongepier, **Kapt.t.Zee** (A) en A. J. Knegtmans, Lt.-Kolonel der Mariniers;

Raadsman: Mr. R. A. Flinterman.

(1) *Zich op een voor het militair verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de veiligheid in gevaar wordt gebracht (als bestuurder van een Volkswagenbusje, in gebruik bij en toebehorende aan de Koninklijke Marine, daarmede met een te hoge snelheid gereden over het terrein van de Marinebasis Parera te Curaçao).*

(2) *Als een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk*

wederrechtelijk een bij de krijgsmacht in gebruik zijnd motorrijtuig gebruiken (als bestuurder met vorenbedoeld Volkswagenbusje zonder toestemming gereden over het terrein van de Marinebasis Parera te Curaçao).

(W.M.Sr. art. 66, 164 en 165)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen E.V., geboren 15 november 1948, hofmeester der 1e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz. ;

Gezien de dagvaarding d.d. 8 mei 1969, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 2 september 1968 ten ongeveer 04.45 uur, „toen hij bij de zeemacht diende als hofmeester der eerste kiasse, als be- „stuurder van een bij de Koninklijke marine in gebruik zijnd motorrijtuig, „Volkswagenbusje, daarin gezeten, daarmede heeft gereden over enige „voor het militair verkeer openstaande wegen op het terrein van de ma- „rinebasis „Parera” te Curaçao, terwijl hij onder zodanige invloed van het „gebruik van alcoholhoudende drank verkeerde, dat hij niet in staat moest „worden geacht zijn taak als zodanig naar behoren te vervullen;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 2 september 1968 ten ongeveer 04.45 uur, toen „hij bij de zeemacht diende als hofmeester der eerste klasse, als bestuur- „der is opgetreden van een vierwielig motorrijtuig, Volkswagenbusje, in „gebruik bij en toebehorende aan de Koninklijke marine, althans aan de „Staat der Nederlanden, en daarmede met een snelheid van ongeveer 60 km „per uur althans met een hogere snelheid dan ter plaatse was toegestaan, „heeft gereden over enige voor het militair verkeer openstaande wegen op „het terrein van de marinebasis „Parera”, door al welke handelingen van „hem, beklaagde, de veiligheid op de weg alstoen aldaar in gevaar werd „gebracht, althans – naar redelijkerwijze was aan te nemen – in gevaar „kon worden gebracht;

„2. dat hij op of omstreeks 2 september 1968 ten ongeveer 04.45 uur, „toen hij bij de zeemacht diende als hofmeester der eerste klasse, opzet- „telijk wederrechtelijk met een aan de Staat der Nederlanden, althans aan „een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, toebehorend, bij de „Koninklijke Marine in gebruik zijnd, vierwielig motorrijtuig, Volks- „wagenbusje, als bestuurder, daarin gezeten, daarmede heeft gereden over „het terrein van de marinebasis „Parera” te Curaçao”;

Gezien: . . . enz. ;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot bewezenverklaring van het de beklaagde onder 1. primair en onder 2. ten laste gelegde, alsmede zijn schuld eraan; kwalificatie daarvan als;

1. „Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon optreden als „bestuurder van een motorrijtuig dat bij de krijgsmacht in gebruik is, onder „zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet „in staat moet worden geacht zijn taak, als zodanig, naar behoren te vervullen³,

2. „Als aan de militaire *rechtsmacht* onderworpen persoon opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken dat bij de krijgsmacht in „gebruik is",

en veroordeling deswege tot: een gevangenisstraf van twee weken, onvoorwaardelijk;

Gezien: . . . en.z;

Overwegende, dat niet bewezen is dat beklagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde onder 1e. subsidiair en 2e. ten laste gelegde, dat ten processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard:

E. V., oud 20 jaar, als beklagde:

dat hij op 2 september 1968, omstreeks 04.30 uur, toen hij bij de Zee-macht diende als hofmeester der eerste klasse, opzettelijk als bestuurder van een militair Volkswagenbusje, in gebruik bij de Koninklijke Marine en toebehorend aan de Staat der Nederlanden, heeft gereden over verschillende voor het militair verkeer openstaande wegen op het terrein van de marinebasis Parera te Curaçao met een snelheid van ongeveer 50 tot 60 km per uur; dat hij wist dat hij geen recht en ook geen toestemming had als bestuurder van genoemd busje te rijden;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

A. een door A. D. Harms, korporaal der mariniers, marinenummer 05405, buitengewoon agent van politie voor de Nederlandse Antillen, dd. 6 september 1968, op de eed bij aanvang mijner bediening opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de verklaring van W. Fennema, oud 20 jaar, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij in de nacht van 2 september 1968 als bestuurder van een Volkswagenbusje reed over het terrein van de marinebasis Parera te Curaçao; dat de hofmeester V. toen eveneens als bestuurder van een Volkswagenbusje voor hem uitreed; dat hij ongeveer met een snelheid van 60 km per uur achter deze aanreed; dat hij wist dat zij hiervoor geen toestemming hadden;

B. een door de oïncier-commissaris bij de Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen getekende brief, dd. 10 april 1969, luidende zakelijk gerelateerd: dat bij de ingang van de marinebasis Parera te Curaçao duidelijk zichtbaar een verkeersbord is geplaatst, aangevende, dat de maximaal toelaatbare snelheid op de voor het militair verkeer openstaande wegen van de marinebasis Parera 20 km per uur bedraagt;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen

wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem onder 1e. subsidiair en 2e. is ten laste gelegd;

wordende het geschrift onder B. slechts gebruikt in verband met de inhoud van de verklaring van beklagde en het bewijsmiddel onder A.;

overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als:

1. „Zich op een voor het militair verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht”,

2. „Als een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken dat bij de krijgsmacht in gebruik is”,

Overwegende, dat gelet op de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklagde een geldboete van eenhonderd gulden, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van tien dagen en een gevangenisstraf voor de tijd van een week passend is;

dat er termen aanwezig zijn de gevangenisstraf voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen waartegen het militair belang zich niet verzet;

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 week, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar, en een geldboete van f 100, subs. 10 dagen hechtenis – Red.).

NASCHRIFT

Reeds eerder (M.R.T. LXIV, blz. 89) maakte ik een opmerking over de gewoonte, om in de qualificaties van feiten waarvan de wetstekst aanvangt met de woorden „hij die. . .”, het woord „hij” te omschrijven volgens de daarvan in artikel 66 W.M.Sr. gegeven verklaring. Artikel 66 verklaart namelijk dat deze woorden staan voor „iedere aan de rechtsmacht van de „militaire rechter onderworpen persoon”. Deze gewoonte is ontstaan nadat de artikelen 162 t/m 168 in het Wetboek van Militair Strafrecht waren opgenomen; vroeger werd voormeld citaat uit artikel 66 W.M.Sr. niet aan de desbetreffende qualificaties toegevoegd. Ik noem bijvoorbeeld de sententie van het H.M.G. van 4 februari 1948 (M.R.T. XLI, blz. 385) inzake artikel 144 W.M.Sr. en vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 26 april 1960 (M.R.T. LIV, blz. 156) inzake artikel 131 W.M.Sr.

Merkwaardig in dit verband zijn twee vonnissen van de Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch van 10 juni 1970 beide op 9 september 1970 bevestigd door het Hoog Militair Gerechtshof (zie M.R.T. LXIV, blz. 74 e.v. en 80 e.v.). Beide vonnissen hadden betrekking op artikel 146 W.M.Sr. ; in het eerste vonnis was de qualificatie niet opgesierd met het hogergemelde citaat uit artikel 66 W.M.Sr.; in het tweede wel. Zoals gezegd werden beide vonnissen (beide qualificaties) door het H.M.G. bevestigd.

Even merkwaardig is bovenstaand vonnis van de Zeekrijgsraad. Daarin doet zich het geval voor dat wel de qualificatie ex artikel 164 W.M.Sr. het citaat uit artikel 66 voert, maar de qualificatie ex artikel 165 niet.

Wat er van deze drie vonnissen ook zij: ik ben van mening dat deze toevoeging in de desbetreffende kwalificaties overbodig is en (dus) beter weg kan blijven. Het is in strijd met de in de jurisprudentie bestaande gewoonte. Voor zover mij bekend wordt er namelijk nimmer in de kwalificaties uit de verklaringstitel geciteerd. Wij volstaan toch in de kwalificatie ook met de simpele vermelding „tijd van oorlog“, zonder daarin een der figuren uit de artikelen 71 e.v. W.M.Sr. te citeren; wij volstaan toch ook met in de kwalificatie te spreken van „meerdere“, zonder uit artikel 67 te citeren? Deze nadere omschrijvingen passen wel in de tenlastelegging; niet in de kwalificatie.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 10 december 1969

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel J. A. M. Limonard en Majoor D. van Esseveld,;
Raadsman: Mr. J. H. W. Verzijl.

Bekentenisvrijheid.

Als dienstplichtig korporaal zonder toestemming met een dienstjeep op militair terrein gereden. Vervolgens, toen hij in een greppel gereden was en de jeep beschadigd was, de frontplaat daarvan gedemonteerd en vervangen door een plaat van een sloopjeep:

(1) Opzettelijk en wederrechtelijk gebruiken van een bij de krijgsmacht in gebruik zijnd motorrijtuig;

(2) Met het oogmerk om zich voor bestraffing te vrijwaren een aangelegenheid onthoudenaan de kennisneming van de bevoegde meerdere.

Ten aanzien van het onder (2) gequalificeerde feit acht de Krijgsraad omstandigheden aanwezig die beklagde's strafbaarheid uitsluiten; vrij-spraak.

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis): vernietiging van de vrij-spraak sub (2) omdat de melding van de beschadiging van een jeep zonder meer niet kan worden aangemerkt als een mededeling welke zou kunnen leiden tot een tegen de beklagde gerichte strafvervolgning.

(W.M.Sr. art. 139, 164)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C.D., geboren 8 december 1948, dpl. korporaal, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig korporaal bij de Staf Staf en Verzorgingseskadron 101 Tankbataljon der Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 27 augustus 1969 te Soesterberg, gemeente Soest opzettelijk wederrechtelijk een bij de krijgsmacht in gebruik zijnd motorrijtuig, te weten de jeep Munga KR 82-00 heeft gebruikt in het terrein van het complex van het voertuigenpark 573 Technische Dienst Herstelcompagnie, door daarmee volkomen eigendunkelijk in dat terrein rondjes te gaan rijden tot de jeep in een greppel vast kwam te zitten en daarbij werd beschadigd en vervolgens na te hebben geconstateerd dat de frontplaat verbogen was, een boutje van de ontstekingskap was afgebroken en de chassisbalk links voor geknikt althans gedeukt was, de frontplaat heeft gedemonteerd en vervangen door een plaat van een sloopjeep, waarop hij naar zijn onderdeel in de Dumoulin kazerne is teruggekeerd en aldaar met het oogmerk om zichzelf voor bestraffing te vrijwaren opzettelijk heeft nagelaten aan zijn commandant de beschadiging van de Munga, met name die van de chassisbalk te melden;

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van een schrijffout staat vermeld: „de Staf Staf en Verzorgingseskadron”, welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „het Staf Staf-en Verzorgingseskadron”, door welke verbztering van de telastelegging de beklagde niet in zijn verdediging wordt geschaad;

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig korporaal bij het Staf Staf- en Verzorgingseskadron 101 Tankbataljon der Koninklijke Landmacht, heb ik op 27 augustus 1969 op het terrein van het complex van het voertuigenpark van 573 Technische Dienst Herstelcompagnie te Soesterberg in de gemeente Soest eigendunkelijk, derhalve zonder dat ik van iemand daartoe recht of toestemming had gehad, als bestuurder van een jeep Munga, gekentekend KR 82-00, zijnde een motorvoertuig, dat bij de krijgsmacht in gebruik is, een aantal rondjes gereden. Voormelde jeep kwam toen in een greppel vast te zitten. Ik heb gezien dat het voertuig daarbij werd beschadigd. De frontplaat was namelijk verbogen, terwijl de linker chassisbalk, gezien van de zetel van de chauffeur, was gedeukt. Ik heb later, diezelfde dag nog, die frontplaat gedemonteerd en vervangen door een plaat van een sloopjeep. Ik heb dit voorval niet ter kennisgebracht van mijn commandant, noch heb ik mijn commandant de deuk in de chassisbalk gemeld, nadat ik naar mijn onderdeel in de Dumoulin-kazerne was teruggekeerd, omdat ik bestraffing wilde ontgaan.

Overwegende, dat Johannes Petrus de Kock, adjudant-officier, commandant bataljon-onderhoudsgroep van 101 Tankbataljon, als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Op 27 augustus 1969 beschikte ik over een mij organiek toegewezen,

bij de krijgsmacht in gebruik zijnd, militair motorvoertuig jeep Munga, gekentekend KR 82-00. Dit voertuig was tot op die dag in een perfecte toestand. Op 26 augustus gaf ik de korporaal der 1e klasse Kap, hoofd van de afdeling wielvoertuigen van mijn groep, opdracht werkzaamheden te verrichten in het Mobcomplex van het voertuigenpark van 573 Technische Dienst Herstelcompagnie te Soesterberg en voor de rit daar naar toe bovengenoemde jeep te gebruiken en deze dan tegelijkertijd te testen. Iedereen weet en ook C.D., die als korporaal-monteur in de onderhoudsgroep werkt, waarvan ik commandant ben, dat een testrit plaats vindt op de weg en niet in het terrein. Ik heb dan ook aan niemand toestemming gegeven met voormeld motorrijtuig anders dan op de gebruikelijke wijze over de weg te rijden en met name C.D. heeft ook geen opdracht gekregen en ook geen toestemming om in het terrein te rijden. Op 28 augustus 1969 bleken mij onder andere de volgende mankementen aan meergenoemd voertuig: behoorlijke deuk in de linkerchassisbalk en linkerzijkant geheel ontzet. C.D. heeft voordat ik de nodige stappen nam ter ontdekking van de mankementen, mij geen melding gemaakt van het hem overkomen ongeval en de daardoor ontstane schade. Integendeel, hij heeft getracht dit te verdoezelen door een frontplaat van een andere jeep te halen en deze op de jeep, gekentekend KR 82-00, te plaatsen;

Overwegende, dat Willem Kap, commandant wielvoertuigen van de bataljons-onderhoudsgroep van 101 Tankbataljon te Soesterberg, als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Op 26 of 27 augustus 1969 heb ik de korporaal C.D. opdracht gegeven met het militaire motorrijtuig jeep Munga, gekentekend KR 82-00, van de Dumoulinkazerne naar het Mobcomplex van 573 Technische Dienst Herstelcompagnie te gaan en tegelijkertijd het voertuig te testen. C.D. had van mij bepaald geen toestemming of opdracht om met dit voertuig rondjes te gaan rijden op het terrein van voormeld Mobcomplex. C.D. heeft niets gemeld van enig ongeval of aanrijding, die hij met dit voertuig zou hebben gehad, bij zijn aankomst op die dag en hij heeft ook geen melding gemaakt van enige beschadiging.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „een boutje van de ontstekingskap was afgebroken”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken, dat bij de krijgsmacht in „gebruik is”;

2. „Als militair met het oogmerk om zich voor *bestrafing* te vrijwaren „een aangelegenheid onthouden aan de kennisneming van de bevoegde „meerdere”;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. Artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;
2. Artikel 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten, ten aanzien van het sub 1 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het sub 1 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van de dader;

Overwegende, dat is gebleken van feiten en omstandigheden, die beklagdes strafbaarheid uitsluiten ten aanzien van het onder 2e gekwalificeerde feit;

Overwegende te dien aanzien, dat beklagde ten processe heeft verklaard, dat hij het voorval niet aan zijn commandant ter kennis heeft gebracht, omdat hij bestraffing wilde ontgaan;

Overwegende, dat het een in ons rechtssysteem erkend beginsel is, dat in het algemeen van een individu niet kan worden gevergd, dat hij uit zich zelf mededelingen zal doen, welke kunnen leiden tot een tegen hem gerichte strafvervolging;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad met het woord „bestrafing” in artikel 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht slechts de krijgstuchtelijke bestraffing en niet de bestraffing door de strafrechter bedoeld kan zijn, aangezien een andere interpretatie onverenigbaar is met voormeld beginsel;

Overwegende, dat beklagde, indien hij het voorval aan zijn commandant had gemeld, niet slechts een krijgstuchtelijke correctie, maar ook en vooral een tegen hem gerichte strafvervolgingriskeerde;

Overwegende, dat op grond hiervan aan het hierboven bewezenverklaarde en onder 2e gekwalificeerde feit de wederrechtelijkheid komt te ontvallen;

Overwegende, dat beklagde mitsdien niet strafbaar is ten aanzien van het onder 2e gekwalificeerde feit en van het hem daaromtrent ten laste gelegde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 14 dagen, voorwaardelijk, met een proeftijd van 6 maanden en, onvoorwaardelijk, tot een geldboete van f 50, subs. 10 dagen hechtenis- *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 18 maart 1970

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout bij Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier en Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff (plv.),

Raadsman: Mr. J. H. W. Verzijl.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van vijfenzeventig gulden met bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling of verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijftien dagen;

Overwegende, dat in het vonnis waarvan hoger beroep de woorden „Rechtdoende in Naam der Koningin” welke aan het dictum vooraf behoren te gaan kennelijk tengevolge van een schrijfverzuim zijn weggelaten welk verzuim het Hof hierbij herstelt;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof wijders tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de strafbaarheid van beklagde voor wat betreft het sub 2 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde feit en de daaruit voortvloeiende vrijspraak, en ten aanzien van de aan beklagde opgelegde straf welke aan het Hof te zwaar is voorgekomen;

Overwegende, aangaande de strafbaarheid van beklagde ten aanzien van het sub 2 aan hem ten laste gelegde, dat – daargelaten wat er zij van het beginsel gesteld in het vonnis waarvan hoger beroep, inhoudend dat in het algemeen van een persoon niet kan worden gevergd dat hij uit zich zelf mededelingen zal doen welke kunnen leiden tot een tegen hem gericht strafvervolgung – de melding in casu van de beschadiging van de Munga zonder meer niet kan worden aangemerkt als een mededeling van een aangelegenheid als voren bedoeld, en ook anderszins niet is gebleken van feiten en omstandigheden die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van de beklagde;

overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep vervat, en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen – be-

houdens de artikelen 11, 13 en 14 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 14a en 14b van het Wetboek van Strafrecht – alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep voorzover betreft:

- a. de ten aanzien van het sub 2 bewezenverklaarde gegeven vrijspraak en van de daarop betrekking hebbende overwegingen;
- b. de *terzake* van het sub 1 bewezen verklaarde feit opgelegde straffen en van de daarop betrekking hebbende overwegingen;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde deswege tot betaling van een geldboete van VIJFENZEVENTIG GULDEN met bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijftien dagen;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 9 maart 1972

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel W. M. M. **Hasenbos** en Kapitein D. J. Vleming;
Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Als korporaal 3 x opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest.

*Voorts zich 3 x aan oplichting schuldig gemaakt door zich goederen en wisselgeld te laten afgeven tegenover afgifte zijnerzijds van een **postgiro**-overschrijvingskaart, wetende dat zijn tegoed bij de Postcheque- en Giro-dienst ontoereikend was.*

*Gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf met bijzondere voorwaarde; ontslag uit de militaire dienst met ontzegging van de bevoegdheid om **bij** de gewapende macht te dienen.*

(W.M.Sr. art. 23, 97; W.Sr. art. 326)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **B.R.A.**, geboren te 's-Gravenhage, 7 augustus 1950, korporaal, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd, na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken;

W.L., nr. 494/I/71:

„dat hij, terwijl hij als korporaal in werkelijke dienst was bij de

„Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 3 maart 1971 na een hem verleend verlof of bewegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Ede, althans in Nederland, is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 18 maart 1971 te 's-Gravenhage zich heeft teruggemeld of is aangehouden”;

W.L. nr. 986/1/71:

1 dat hij, op een niet met nauwkeurigheid bekend tijdstip in of omstreeks februari 1971 te 's-Gravenhage, in elk geval in Nederland, met het oogmerk zich of een ander wederrechtelijk te bevoordelen door nader te noemen listige kunstgrepen (kunstgreep) en/of nader te noemen samenweefsel van verdichtsels nader te noemen persoon heeft bewogen tot afgifte van een sigarettenaansteker en een geldbedrag van f 22,50 of daaromtrent, hebbende hij toen aldaar met voormeld oogmerk door opzettelijk listiglijk en bedriegelijk geheel of ten dele in strijd met de waarheid aan W. F. Bergen Henegouwen, sigarenwinkelier, te vertellen, dat hij een uitnodiging had ontvangen voor een verjaarspartijtje, dat hij een sigarettenaanstekercadeau wilde geven, doch niet in het bezit was van contant geld en niet meer op een postkantoor terecht kon voor het verzilveren van een kascheque, waarom hij verzocht met een postgiro-overschrijvingskaart te mogen betalen, dat hij voldoende saldo op zijn postgirorekening had, (terwijl beklaagde wist of begreep dat dit saldo negatief of nihil was), en dat hij de volgende dag heel vroeg weer naar zijn onderdeel moest terugkeren en dan daardoor wederom niet op een postkantoor een kascheque kon verzilveren en door hem vervolgens in verband daarmee te vragen voor de door hem te kopen sigarettenaansteker ter waarde van f 27,50 een postgiro-overschrijvingskaart, waarop als over te schrijven bedrag f 50, – was vermeld te mogen afgeven, zodat hij behalve de aansteker ook een bedrag van f 22,50 zou ontvangen, door vervolgens een aldaar ingevulde postgiro-overschrijvingskaart te overhandigen, deze Bergen Henegouwen bewogen tot afgifte van een sigarettenaansteker en een geldbedrag van f 22,50;

„2e. dat hij, op een niet met nauwkeurigheid bekend tijdstip in of omstreeks februari 1971 te 's-Gravenhage, in elk geval in Nederland, met het oogmerk zich of een ander wederrechtelijk te bevoordelen door nader te noemen listige kunstgrepen (kunstgreep) en/of nader te noemen samenweefsel van verdichtsels nader te noemen persoon heeft bewogen tot afgifte van een sigarettenaansteker ter waarde van f 19,90 en een geldbedrag van f 15,50 of daaromtrent, hebbende hij toen aldaar met voormeld oogmerk door opzettelijk listiglijk en bedriegelijk geheel of ten dele in strijd met de waarheid, de echtgenote van A. Visser, sigarenwinkelier, te vertellen, dat hij voor zijn verloofde een bepaalde door hem aangewezen sigarettenaansteker wilde kopen voor haar verjaardag, dat hij

„het bewuste merk niet in een andere winkel kon krijgen, dat hij geen „contant geld bij zich had en gaarne wilde betalen met een postgiro-over- „schrijvingskaart waarop een bedrag van f 35, – was vermeld, zodat hij „behalve de aansteker ter waarde van f 19,50 ook een geldbedrag van „f 15,50 zou ontvangen, dat hij een voldoende saldo op zijn postgiro- „rekening had (hetgeen naar hij wist of begreep in strijd met de waarheid „was) en door vervolgens een postgiro-overschrijvingskaart waarop een „dergelijk bedrag was ingevuld te overhandigen, deze echtgenote van „A. Visser bewogen tot afgifte van een sigarettenaansteker ter waarde „van f 19,50 en een geldbedrag van f 15,50 of daaromtrent;

„3e. dat hij, op een niet met nauwkeurigheid bekend tijdstip in of „omstreeks februari 1971 te 's-Gravenhage, in elk geval in Nederland, „met het oogmerk zich of een ander wederrechtelijk te bevoordelen door „nader te noemen listige kunstgrepen (kunstgreep)en/of nader te noemen „samenweefsel van verdichtsels nader te noemen persoon heeft bewogen „tot afgifte van een maaltijd (enige consumpties) en een geldbedrag van „f 21, – of daaromtrent, hebbende hij toen aldaar met voormeld oogmerk „door opzettelijk listiglijk en bedrieglijk (geheel of gedeeltelijk in strijd „met de waarheid) W. C. P. Neerscholten te vertellen, dat hij juist was „teruggekeerd van een oefening in Duitsland, dat zijn vader en moeder „niet thuis waren, dat hij bij hem, Neerscholten, in de zaak wilde eten „doch niet in het bezit was van contant geld en hem te vragen te mogen „betalen met een postgiro-overschrijvingskaart waarop een bedrag van „f 25, – was (werd) vermeld, zodat hij door daarmede de maaltijd (con- „sumpties) te betalen nog een geldbedrag van f 21, – of daaromtrent als „wisselgeld zou terugkrijgen, intussen verzekerend een voldoende saldo „op zijn postgirorekening te hebben (hetgeen naar hij wist of begreep in „strijd met de waarheid was) en vervolgens na het nuttigen van de maal- „tijd (consumpties) aan voornoemde Neerscholten bovenbedoelde „postgiro-overschrijvingskaart waarop ingevuld een bedrag van f 25, – „te overhandigen, deze Neerscholten bewogen tot afgifte van een maaltijd „(consumpties) en/of een geldbedrag van f 21, – of daaromtrent“;

W.L. nr. 1809/I/71:

„dat hij, terwijl hij als reserve korporaal in werkelijke dienst was bij „de Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of „omstreeks 27 september 1971 na een hem verleend verlof of bewegings- „vrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te „Ede, althans in Nederland, is teruggekeerd en daarvan sindsdien op- „zettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is ge- „weest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 26 oktober 1971 bij zijn „onderdeel is teruggekeerd“;

W.L. nr. 2006/I/71:

„dat hij, terwijl hij als korporaal in werkelijke dienst was bij de Konink- „lijke landmacht, althans als militair in de zin der wet op of omstreeks

„15 november 1971 zijn te Utrecht, althans in Nederland gelegen onder-
„deel, althans het Centraal Militair Hospitaal te Utrecht, waar hij was
„opgenomen, heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met
„zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat
„hij op of omstreeks 7 december 1971 te 's-Gravenhage is aangehouden”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt te Ede op 10 december 1971 en ondertekend door Commandant 121 Rayon Verbindingscompagnie onder meer blijkt, dat **B.R.A.** op die datum in werkelijkedienst was als **vrijwilliger**, wiens dienstverband hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht, bij de Koninklijke landmacht sedert 19 mei 1969;

Overwegende, dat in de tenlastelegging van zaak W.L. nr. 986/I/71 in het sub 2 tenlastegelegde kennelijk tengevolge van een schrijffout staat vermeld: „sigarettenaansteker ter waarde van f 19,90”, welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan wordt gelezen: „sigarettenaansteker ter waarde van f 19,50”, door welke verbetering de beklagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

ad W.L. nr. 494/I/71;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sedert 19 mei 1969 tot op heden ben ik ononderbroken in werkelijke militaire dienst, thans in de rang van reserve korporaal Technisch Specialist sedert 15 mei 1970. Ik ben niet op 3 maart 1971 na een aan mij verleend verlof naar mijn onderdeel te Ede teruggekeerd en sindsdien welbewust zonder dat ik recht of toestemming had van mijn onderdeel afwezig geweest en gebleven totdat ik op 18 maart 1971 na een bevel van de Koninklijke Marechaussee op 17 maart 1971 mij heb teruggemeld bij de brigade van de Koninklijke Marechaussee in Den Haag;

ad W.L. nr. 986/I/71:

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik ben begin februari 1971 verschenen in het winkelbedrijf van de heer W. F. Bergen Henegouwen, wonende te De Rade 12, te 's-Gravenhage. Ik heb daar inderdaad een verzonnen verhaal opgehangen. Ik heb daar namelijk verteld, dat ik een uitnodiging had ontvangen voor een verjaarspartijtje en een sigarettenaansteker cadeau wilde doen, niet meer in bezit was van contant geld, en ook niet meer op het postkantoor terecht kon voor het verzilveren van een kascheque. Ik stelde hem toen voor om een postgiro-overschrijvingskaart van de Post-cheque en Girodienst als betaalmiddel in ontvangst te nemen tot een bedrag van f 50,— waar tegenover hij me dan de sigarettenaansteker ter waarde van f 27,50 zou geven en een bedrag van f 22,50 contant. Ik vertelde hem erbij, dat ik de volgende dag zó vroeg naar mijn onderdeel moest terugkeren, dat ik daardoor weer niet in de gelegenheid was om een kascheque te verzil-

veren. Bergen Henegouwen begreep aanvankelijk niet precies hoe mijn voorstel in elkaar zat en heeft nog even een buurman in de arm genomen, waarna hij akkoord ging. Genoemde Bergen Henegouwen heeft mij toen begin februari 1971, kennelijk bewogen door het door mij opgehangen verhaal, een sigarettenaansteker ter waarde van f 27,50 alsmede een bedrag van f 22,50 in contanten ter hand gesteld en ik heb dat van hem ontvangen, waarbij ik W. F. Bergen Henegouwen toen en aldaar een giro-overschrijvingskaart heb overhandigd ter hoogte van f 50,-, wetende, dat die kaart waardeloos was wegens gebrek aan saldo op mijn girorekening en dat W. F. Bergen Henegouwen bedoeld bedrag nimmer op zijn girorekening bijgeschreven zou krijgen. Ik wist natuurlijk van tevoren wat ik deed en ik kwam dus willens en wetens in het bezit van deze f 22,50, waarbij ik de sigarettenaansteker maar op de koop toenam.

Op dezelfde wijze heb ik gehandeld met de echtgenote van A. Visser. Eveneens in begin februari 1971 verscheen ik in de sigarenwinkel van Adriaan Visser aan de Zwaardvegersgaarde 86, te 's-Gravenhage. Tegen de vrouw van genoemde Visser heb ik toen aldaar ook een verzonnen verhaal opgehangen. Ik vertelde deze vrouw namelijk, dat mijn verloofde jarig was en dat ik haar een bepaalde sigarettenaansteker, die ik ter plaatse aanwees, voor haar verjaardag wilde geven, en dat ik de sigarettenaansteker van dat merk niet in een andere winkel kon krijgen. Hierop stelde ik voor om van mij een postgiro-overschrijvingskaart tot een bedrag van f 35,- in betaling aan te nemen, en mij dan de sigarettenaansteker ter waarde van f 19,50 met een geldbedrag van f 15,50 terug te geven. Ten onrechte vermeldt de verwijzingsbeschikking de waarde van die sigarettenaansteker op f 19,90. Kennelijk bewogen door mijn verhaal, ging de vrouw van A. Visser op mijn voorstel in, en overhandigde mij bedoelde aansteker ter waarde van f 19,50 en een geldbedrag van f 15,50 in contanten, nadat ik haar ook nog verteld had dat ik niet over contant geld beschikte. Ik heb haar toen een giro-overschrijvingskaart ter waarde van f 35,- overhandigd, terwijl ik wist dat die kaart waardeloos was, en onmogelijk te innen viel door gebrek aan saldo op mijn girorekening.

Begin februari 1971 was mijn moeder in Leeuwarden en mijn vader in Moordrecht en ik meen zelfs, dat ik thuis kwam van een oefening in Duitsland. Ik kon niet thuis eten, en ik wilde bij Neerscholten iets gaan eten. Ik stelde ook hier weer voor, een postgiro-overschrijvingskaart tot een bedrag van f 25,- van mij aan te nemen in betaling, waarbij ik dan naast de waarde van het eten, dat ik had gekocht ter waarde van f 4,-, een bedrag van f 21,- zou ontvangen. Neerscholten ging daar mee akkoord. Ik heb een giro-overschrijvingskaart aan hem gegeven ten bedrage van f 25,-. Uiteraard wist ik dat mijn girosaldo uiteraard niet toeliet, dat ik nog cheques uitschreef, of ook overschrijvingskaarten uitgaf, en ik wist dat er geen sprake van was, dat dit bedrag van f 25,- zou worden overgeboekt op de girorekening van Neerscholten. De drie girokaarten,

van de Postcheque- en Girodienst, genummerd 46, 47 en 43 tot de daarop aangegeven bedragen, erken ik als juist, ze zijn door mij uitgeschreven, en door mij terugontvangen. De verklaringen uit proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Haag nr. P. 87/71 van W. F. Bergen Henegouwen en A. Visser en W. C. P. Neerscholten, erken ik als juist en wens ik ook niet te weerspreken;

ad W.L. nr. 1809/I/71:

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als reserve korporaal bij de Koninklijke landmacht in werkelijke dienst was, ben ik op 29 september 1971 na ziek thuis te zijn geweest niet naar mijn onderdeel te Ede teruggekeerd. Ik ben daarvan sindsdien opzettelijk onafgebroken ongeoorloofd afwezig geweest en gebleven totdat ik op 26 oktober 1971 bij mijn onderdeel ben teruggekeerd;

ad W.L. nr. 2006/I/71:

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als korporaal bij de Koninklijke landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op 12 november 1971 mijn onderdeel, het Militair Hospitaal, Springweg te Utrecht, verlaten. Ik ben daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest en gebleven totdat ik op 8 december 1971 te 's-Gravenhage ben aangehouden;

ad W.L. nr. 494/I/71

Overwegende, dat uit de Justitiële Verklaring, opgevat te Ede op 2 april 1971 blijkt, dat beklaagde van 3 maart 1971 tot 18 maart 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel 121 Rayon Verbindingscompagnie, gelegerd te Ede en dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

ad W.L. nr. 986/I/71:

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 87/71, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 17 juni 1971 gedagtekend en ondertekend door Modderkolk, Willem Aaldert, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, rnr. 42.06.28.251, 1e verbalisant en Kraaijeveld, Johan Teunis, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, rnr. 49.06.29.259, 2e verbalisant, beiden behorende tot de brigade 's-Gravenhage zakelijk onder meer inhoudt als verklaring

a. van Bergen Henegouwen, Wilhelmus Franciscus, leeftijd 49 jaar, gehuwd, sigarenwinkelier;

Ik ben eigenaar van de sigarenwinkel gevestigd in perceel De Rade te 's-Gravenhage. In het begin van de maand februari 1971, de juiste datum weet ik niet meer, heb ik de giro-overschrijvingskaart die U mij toont als betaalmiddel in ontvangst genomen van B.R.A., wonende te 's-Gravenhage. A. vertelde dat hij net was thuisgekomen van zijn onderdeel

uit militaire dienst. Hij had nu een uitnodiging ontvangen voor een verjaarspartijtje, waar hij 's avonds heen wilde gaan. Hij wilde een sigarettenaansteker bij mij kopen om cadeau te geven. Hij deelde mij echter mede dat hij niet in het bezit was van contant geld. Ook kon hij nu niet meer bij het postkantoor terecht om een kascheque te innen. Hij verzocht mij daarom met een giro-overschrijvingskaart te betalen. Hij deelde mij mede dat hij voldoende geld op zijn girorekening had. A. wilde een sigarettenaansteker ter waarde van f 27,50 hebben. Hij vroeg mij tevens om met een girokaart van f 50,— te betalen, zodat hij dan f 22,50 aan contant geld van mij terug zou krijgen. Hij zou de volgende dag namelijk weer vroeg naar zijn onderdeel terug moeten keren, zodat het dan voor hem ook niet mogelijk was om bij het postkantoor een kascheque te innen. Daar genoemde A. op mij een betrouwbare indruk maakte heb ik de giro-overschrijvingskaart als betaalmiddel geaccepteerd. A. heeft toen het bedrag van f 50,— op de girokaart ingevuld en zijn handtekening op de kaart geplaatst. Ik heb A. toen nog f 22,50 aan contant geld teruggegeven. Enkele dagen nadien heb ik de giro-overschrijvingskaart opgestuurd naar het kantoor van de postcheque- en girodienst te Arnhem. Tot op heden is het bedrag van f 50,— nog niet op mijn girorekening bijgeschreven;

b. als verklaring van Visser, Adriaan, winkelier, leeftijd 31 jaar:

Ik ben eigenaar van een sigarettenwinkel gevestigd in perceel Zwaardvegersgaarde 86 te 's-Gravenhage. De girokaart die U mij toont, heb ik als betaalmiddel van B.R.A. in ontvangst genomen. A. legitimeerde zich hierbij met zijn militair paspoort of met zijn rijbewijs. Hij heeft in mijn winkel een sigarettenaansteker gekocht, merk „Win²”, ter waarde van f 19,50. Hij vertelde tegen mijn vrouw het volgende: „Ik heb geen contant „geld bij mij. Vindt U het goed dat ik met een girokaart betaal. De sigarettenaansteker is bestemd voor mijn verloofde, die jarig is. Ik wil per sé „zo'n sigarettenaansteker hebben. Dit merk kan ik in geen andere sigarettenswinkel krijgen”. Voorts vroeg hij mijn vrouw of zij hem tot een bedrag van f 35,— in contanten wilde teruggeven. Hij zou dan een giro-overschrijvingskaart uitschrijven en die zouden wij dan weer op onze rekening kunnen laten bijschrijven. Mijn vrouw vond dit goed en gaf genoemde A. geheel te goeder trouw de sigarettenaansteker ter waarde van f 19,50 en een bedrag van f 15,50 in contanten terug. Hierna schreef A. een girokaart uit van f 35,—, ondertekende deze, en gaf hem als betaalmiddel aan mijn vrouw. Enkele dagen nadien heb ik de girokaart, nadat ik mijn gironummer, alsmede mijn naam en adres had ingevuld, opgestuurd naar het kantoor van de postcheque- en girodienst te Arnhem. Tot op heden is het bedrag van f 35,— nog niet op mijn girorekening bijgeschreven;

c. als verklaring van Neerscholten, Wilhelmus Cornelis Petrus, leeftijd 28 jaar, eigenaar van een cafetaria, wonende te 's-Gravenhage,

De Rade 50:

In het begin van de maand februari 1971 heb ik de giro-overschrijvingskaart die U mij toont, als betaalmiddel in ontvangst genomen van B.R.A. A. die beroepsmilitair is, kwam wel vaker bij mij in de zaak om wat te gebruiken. A. deelde mij op bedoelde datum mede, dat hij juist was teruggekeerd van een oefening uit Duitsland. Daar zijn vader en moeder niet thuis waren, had hij besloten om bij mij in de zaak te eten. A. vertelde mij dat hij niet in het bezit was van contant geld. Hij vroeg mij daarom of hij met een giro-overschrijvingskaart mocht betalen. Hij zei toen tegen mij zoiets als: „Als ik een girokaart van f 25, – voor U uit-, schrijf, kan ik dan het bedrag dat ik teveel heb betaald in contanten „terugkrijgen, zodat ik dan ook weer wat contant geld op zak heb“. Daar A. meerdere malen bij mij in de zaak is geweest en ik hem als één van mijn vaste klanten beschouwde, heb ik geheel te goeder trouw de giro-overschrijvingskaart als betaalmiddel van A. geaccepteerd. A. heeft toen voor een bedrag van ruim vier gulden in mijn zaak verteerd. Nadat A. het bedrag van f 25, – op de girokaart had ingevuld en hierop zijn handtekening had geplaatst, heb ik hem tot een bedrag van f 25, – aan contant geld terug betaald. A. heeft zich toen nog gelegitimeerd met een rijbewijs of militair paspoort. Enkele dagen nadien heb ik de girokaart opgezonden naar het kantoor van de postcheque- en girodienst te Arnhem. Tot op heden is het bedrag van f 25, – nog niet op mijn girorekening bijgeschreven.

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn drie ten name van beklagde gestelde girokaarten van de Postcheque- en Girodienst, genummerd 43, 46 en 47, uitgeschreven voor respectievelijk W. C. P. Neerscholten, W. F. Bergen Henegouwen en A. Visser;

Overwegende voorts, dat uit twee ten processe aanwezige brieven, gericht aan de beklagde, van de Postcheque- en Girodienst, d.d. 16 januari 1971 en 29 januari 1971, als bijlagen 20a en 20b gevoegd bij het proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, Brigade 's-Gravenhage, No. P. 89/'71., inhoudende het verzoek aan beklagde tot aanvulling van het saldo van zijn postrekening over te gaan, blijkt dat A. voornoemd in de maand februari 1971 een negatief saldo op zijn postrekening had;

ad W.L. nr. 1809/I/71:

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt te Ede op 26 oktober 1971 en ondertekend door commandant 121 Rayon Verbindingscompagnie blijkt, dat de beklagde van 27 september 1971 tot 26 oktober 1971 08.00 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel 121 Rayon Verbindingscompagnie, gelegerd te Ede en dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

ad W.L. nr. 2006/I/71

overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P 3/72,

op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 19 januari 1972 gedagtekend en ondertekend door Brauer, Richard Jochem, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, rnr. 49.11.04.045, behorende tot de brigade 's-Gravenhage zakelijk onder meer inhoudt

als verklaring van De Boer, Jacobus Gijsbertus Johannes, geboren te Utrecht op 1 januari 1944, arts, in werkelijke dienst als eerste-luitenant, rnr. 44.01.01.016, ingedeeld bij het Centraal Militair Hospitaal, complex Springweg te Utrecht:

Ik ben als arts tewerkgesteld bij het Centraal Militair Hospitaal, complex Springweg te Utrecht. Ik was de behandelend arts van korporaal B.R.A., die in de periode van 1 november 1971 tot en met 8 december 1971 in dit hospitaal onder mijn behandeling heeft gestaan, met dien verstande echter, dat B.R.A. op 13 november 1971, omstreeks 20.15 uur, is weggelopen uit voornoemd hospitaal. Toen ik aan zijn uitlatingen bemerkte dat hij van plan was om zich aan de behandeling te onttrekken heb ik hem op 12 november 1971 's middags nog gewaarschuwd om dit niet te doen. Ik heb korporaal A. geen toestemming gegeven om van 12 november 1971 tot en met 8 december 1971 weg te blijven uit dit hospitaal;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — elk bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft en genoemde girokaarten slechts gebezigd i.v.m. de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten: . . . enz. (Red.);

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. ad W.L. nr.'s 494, 1809 en 2006/I/71:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende, meermalen gepleegd“;

2. ad W.L. nr. 986/I/71:

„oplichting, meermalen gepleegd“;

voorzien en strafbaar gesteld bij: 1. artikel 97, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 2. artikel 326 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat de beklagde van 8 tot 10 december 1971 voorlopig arrest heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en van 10 december tot 23 december 1971 in de vorm van verzwaard arrest alsmede van 19 januari tot 20 januari 1972 in de vorm van streng arrest en tenslotte sinds 8 maart 1972 in de vorm van verzwaard arrest in het Depot voor Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen, dat de beklagde die zich in arrest bevindt, gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklaagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenisstraf, geheel in mindering behoort te worden gebracht;

Overwegende, dat de Krijgsraad de beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht in de militaire stand te blijven en, doch niet zodanig¹, dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 3 maanden, waarvan 6 weken voorwaardelijk, proeftijd 3 jaar en bijzondere voorwaarde dat de veroordeelde zich gedurende de proeftijd zal gedragen naar de hem door of namens de Protestants Christelijke Reclasseringsvereniging, Regionaal Bureau 's-Gravenhage, Nassau Dillenburgstraat 41 te geven aanwijzingen, zolang deze instelling zulks nodig en/of gewenst acht en zich gedurende de proeftijd zal stellen onder controle en/of behandeling van een door de toezichhoudende vereniging aan te wijzen psychiater, indien, voorzover en zolang deze instelling zulks noodzakelijk en/of wenselijk acht; voorts met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van 8–23 december 1971, van 19–20 januari 1972 en sinds 8 maart 1972; en met ontslag van beklaagde uit de militaire dienst, met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen – *Red.*].

---

¹ Uit het dictum valt af te leiden dat voor „en, doch niet zodanig” dient te worden gelezen „en wel zodanig” (*Red.*).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK
Centrale Raad van Beroep

17 februari 1972
(A.M.P. 1971/24)

Voorzitter: Mr. A. Blom; Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. A. G. van Galen.

(Brief van Minister van Oorlog d.d. 6 juli 1950)

Een wetwijziging uit 1950 maakte het mogelijk smartegeld, waarop in bepaalde omstandigheden recht bestaat na ontslag uit de militaire dienst, na herplaatsing in die dienst als een afzonderlijk pensioen toe te kennen.

Uit een brief van de Minister van Oorlog van 6 juli 1950 blijkt dat het in het voornemen van de minister ligt aan die invalide militairen die ondanks hun invaliditeit in hun militaire betrekking worden gehandhaafd, naar analogie van de nieuwe wetsbepalingen het zgn. smartegeld, zo zij daarvoor in aanmerking komen, bij wijze van onverplichte uitkering toe te kennen.

Bijde woorden „militaire betrekking” is wellicht alleengedachten beroeps-militairen, maar de strekking van bedoelde regeling is ruimer; de regeling is ook van toepassing op de onderhavige situatie, dat een invalide geworden reserve-officier in feite als beroepsofficier in dienst werd gehandhaafd. Hieraan doet niet af, dat eerst sedert 14 augustus 1962 kan worden gezegd dat gedaagde een in militaire dienst gehandhaafde beroepsofficier is.

Gedaagde, aan wie m.i.v. 14 augustus 1962 een pensioenvervangende gratificatie was toegekend, heeft daarop m.i.v. 2 december 1950 recht.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in het geding tussen: *de Minister van Defensie*, eiser, en *Z.*, wonende te *V.*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Bij zijn beslissing van 13 juli 1970 heeft eiser, gelet op de uitspraak van de Raad van 26 februari 1970 inzake de aanspraken op een onverplichte uitkering van gedaagde, toentertijd kolonel van de generale staf, met ingang van 14 augustus 1962 tot en met 31 december 1965 aan gedaagde een pensioenvervangende gratificatie toegekend van f 653,- per jaar, waarbij het volgende werd overwogen:

dat belanghebbende bij beschikking dd. 5 augustus 1968, te rekenen van 1 januari 1966 in het genot is gesteld van een uitkering krachtens artikel K 2 van de Algemene militaire pensioenwet;

dat bij schrijven van gelijke datum als van eerdergenoemde beschikking aan belanghebbende een pensioenvervangende gratificatie is verleend naar analogie van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 over het tijdvak van 15 december 1965 tot en met 31 december 1965, gebaseerd op een

mededeling aan de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogsslachtoffers van 6 juli 1950 in zake het voornemen een onverplichte tegemoetkoming toe te kennen in die gevallen, waarin naar de letter van de wet geen aanspraken daarop zouden bestaan, terwijl andere in vrijwel gelijke omstandigheden verkerende gevallen wel voor een wettelijke uitkering in aanmerking zouden komen;

dat bij de vaststelling van de datum van ingang van de pensioenvervangende gratificatie in verband met de analoge toepassing van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 het eerste lid van artikel 28 van genoemde pensioenwet in beschouwing is genomen;

dat ingevolge artikel 28, eerste lid, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 het pensioen, in casu de pensioenvervangende gratificatie, ingaat met de dag, waarop het recht daarop is ontstaan, tenzij de aanvraag daartoe later inkomt dan twee jaren nadat bedoeld recht is ontstaan, in welk geval de ingangsdatum dient te worden gesteld op de datum, waarop de aanvraag is ontvangen;

dat, aangezien het verzoek van belanghebbende om in het genot te worden gesteld van bedoelde pensioenvervangende gratificatie op 15 december 1965 is ontvangen, de datum van ingang van de gratificatie overeenkomstig artikel 28 van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 op 15 december 1965 is bepaald;

dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage in zijn uitspraak dd. 14 april 1969, M.P.W. 1968/199, het besluit van de toekenning van de onverplichte uitkering over het tijdvak van 15 december 1965 tot en met 31 december 1965 heeft nietig verklaard, daarbij onder meer onverwegende, dat het naar analogie toepassen van het eerste lid van artikel 28 van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 ten aanzien van belanghebbende ten onrechte heeft plaats gehad;

dat de Centrale Raad van Beroep te Utrecht in hoger beroep ter openbare terechtzitting van 26 februari 1970 de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bevestigd, zij het op enigszins andere gronden;

dat ook de Centrale Raad van Beroep in zijn uitspraak heeft overwogen, dat in deze ten onrechte een beroep is gedaan op analoge toepassing van artikel 28 van de Pensioenwet voor de landmacht 1922;

dat genoemde Raad tenslotte heeft overwogen, dat hij, minister, zich nader dient te beraden over de ingangsdatum van de aan belanghebbende toe te kennen onverplichte uitkering;

dat in eerdergenoemde brief aan de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogsslachtoffers sprake is van het voornemen om aan die invalide militairen, die ondanks hun invaliditeit in hun militaire betrekking worden gehandhaafd, naar analogie van de militaire pensioenbepalingen een onverplichte uitkering toe te kennen;

dat het handhaven in de militaire betrekking doelt op de beroepsmili-

tair, die ondanks invaliditeit in zijn betrekking wordt gehandhaafd;

dat bij beschikking van 14 augustus 1962 onder meer is bepaald, dat belanghebbende alsnog te rekenen van 19 oktober 1939 op grond van zijn toelating als cadet tot de opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie als beroepsmilitair dient te worden aangemerkt;

dat belanghebbende derhalve geacht kan worden ondanks het feit, dat hij zijn invaliditeit als reservist heeft opgelopen, als beroepsmilitair in de militaire dienst te zijn gehandhaafd;

dat ter uitvoering van de door de Centrale Raad van Beroep te Utrecht in hoger beroep gedane uitspraak bij het opnieuw bepalen van een datum, waarop de onverplichte uitkering kan ingaan, niet aan laatstgenoemde beschikking kan worden voorbij gegaan, aangezien voor de datum van die beschikking, i.c. 14 augustus 1962, ten aanzien van belanghebbende geen sprake kan zijn van handhaving als beroepsmilitair;

dat, nu de Centrale Raad van Beroep een beroep op analoge toepassing van meergenoemd artikel 28 heeft verworpen, de minister van oordeel is, dat het redelijk is de datum van ingang der gratificatie te stellen op 14 augustus 1962, de datum waarop meergenoemde beschikking tot stand is gekomen.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, heeft bij uitspraak van 26 april 1971 – waarnaar hierbij wordt verwezen – gedaagde niet-ontvankelijk verklaard in zijn vordering om schadevergoeding en, met gegrondverklaring van het beroep voor het overige, de evenweergegeven beslissing van eiser van 13 juli 1970 nietig verklaard.

Eiser is tegen deze uitspraak in hoger beroep gekomen en op de in het aanvullend beroepschrift daartoe aangevoerde gronden heeft hij de Raad verzocht de aangevallen uitspraak te vernietigen en het beroep van gedaagde in tweede aanleg alsnog ongegrond te verklaren.

Het geding is vervolgens behandeld ter terechtzitting van 27 januari 1972, waar voor eiser G. T. Koops, werkzaam bij het Ministerie van Defensie, is opgetreden en gedaagde in persoon is verschenen.

II. Motivering

In dit geding heeft de Raad te beslissen omtrent het partijen verdeeld houdende antwoord op de vraag, of eiser bij de bestreden beslissing de datum van ingang van de daarbij aan gedaagde toegekende pensioenvervangende gratificatie terecht op 14 augustus 1962 heeft bepaald.

Voor de Raad staat het volgende vast:

– Gedaagde, die destijds als reserve-eerste-luitenant was ingedeeld bij de Koninklijke brigade „Prinses Irene”, werd op 24 april 1945 bij gevechtshandelingen gewond aan het rechter been; als gevolg daarvan moest hij een deel van dit been onder de knie missen, maar gedaagde bleef desondanks in militaire dienst; hem werd met ingang van 1 mei 1946 ont-

slag verleend als reserve-officier onder gelijktijdige aanstelling en benoeming tot beroepsofficier.

- Bij de wet van 4 november 1950 (Stb. K 479) is onder meet een wijziging van het zesde lid van artikel 7 der Pensioenwet voor de landmacht 1922 tot stand gekomen, waardoor de mogelijkheid werd geopend het smartegeld, waarop in bepaalde omstandigheden recht bestaat na ontslag uit de militaire dienst, na herplaatsing in die dienst als een afzonderlijk pensioen toe te kennen.

- Bij evengenoemde wet van 4 november 1950 is onder meer ook het zesde lid van artikel 7 der Pensioenwet voor het reserve-personeel der landmacht 1923 in dezelfde zin gewijzigd, waardoor dit artikellid gelijkloidend bleef aan het zesde lid van artikel 7 der Pensioenwet voor de landmacht 1922, en als gevolg van welke wijziging de evenbedoelde mogelijkheid ook werd geopend voor het uit de militaire dienst ontslagen reservepersoneel dat daarna weder in die dienst werd herplaatst.

- De toenmalige Minister van Oorlog heeft naar aanleiding van een brief van 10 januari 1950 van de Bond van Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers te 's-Gravenhage bij schrijven van 6 juli 1950 aan deze Bond onder meer medegedeeld:

„Aan de wetgever is evenwel bereids voorgesteld artikel 7 van meerge-,noemde pensioenwetten" (de Pensioenwetten voor de zee- en landmacht, Stb. 1922, nrs. 65 en 66) „in die voege te wijzigen, dat aan het „gestelde in het zesde lid van evengenoemd artikel de volgende zinsnede „wordt toegevoegd:

„behoudens in het geval, dat vóór herplaatsing aanspraak bestond, dan „wel na herplaatsing zou hebben bestaan op een verhoging als bedoeld „in de artikelen 18 en 19, in welk geval deze verhoging als een afzonderlijk „pensioen wordt toegekend.

„Indien deze wijziging tot stand komt, blijft de voorlopig gepensioneerde, die in de militaire dienst wordt herplaatst, in elk geval verzekerd „van het zgn. smartegeld, zo hij daarvoor in aanmerking komt.

„Een verdergaande wijziging van genoemd artikel 7 als door U voorgesteld zou te zeer geweld aandoen aan ht karakter van het invaliditeitspensioen en kan derhalve door mij niet in overweging worden genomen.

„Voorts ligt het in mijn voornemen, aan die invalide militairen, die „ondanks hun invaliditeit, in hun militaire betrekking worden gehand- „haafd, naar analogie van de bepaling, welke hiervoren in concept wordt „aangeduid - indien de wijziging van art. 7 doorgang mag vinden - het „z.g. smartegeld, zo zij daarvoor in aanmerking komen, bij wijze van een „onverplichte uitkering toe te kennen."

De eerste rechter heeft vorengenoemde vraag ontkennend beantwoord, daarbij in hoofdzaak overwegend, dat tengevolge van eisers beschikking van 14 augustus 1962, waarbij aan gedaagde met terugwerkende kracht tot 19 oktober 1939 de status van beroepsmilitair werd verleend, zijn ont-

slag als reservist geacht moet worden te zijn ongedaan gemaakt, zodat hij is gebracht in de positie van een beroepsmilitair die in zijn betrekking is gehandhaafd, hetgeen moet leiden tot de conclusie dat de onderhavige gratificatie aan gedaagde met ingang van 2 december 1950 – zijnde dit de datum welke voor alle betrokkenen is aangehouden – toekomt.

In zijn aanvullend beroepschrift heeft eiser tegen de aangevallen uitspraak in hoofdzaak het volgende aangevoerd:

„De bedoeling van de beschikking van de ondergetekende van 14 augustus 1962 is slechts geweest ten aanzien van klager en de overigen in die „beschikking genoemd, door het fictief aanmerken als beroepsmilitair „(eveneens fictief) van toepassing te doen zijn de wet van 8 maart 1956, „Stb. 132, teneinde te bereiken, dat belanghebbenden zowel voor pensioen „als ten behoeve van ambtsjubilea medetelling van diensttijd zouden verkrijgen. Verdere financiële consequenties voor het verleden heeft de „ondergetekende aan meerbedoelde beschikking niet verbonden, te meer „niet om niet verder te gaan dan de wet van 8 maart 1956, Stb. 132, beoogde. Immers die wet deed geen vorderingen van geldelijke aard of „aanspraken op bevordering met ingang van een datum vallende voor 1 „januari 1947 ontstaan”.

Namens eiser is ter terechtzitting, ter aanvulling van het reeds bij het aanvullend beroepschrift gestelde, nog betoogd dat gedaagde – nu op grond van de evengenoemde ministeriële beschikking van 14 augustus 1962 niet mag worden geconcludeerd dat gedaagde vóór die datum als een gehandhaafd beroepsmilitair kan worden aangemerkt – over de periode, liggende vóór 14 augustus 1962, aan de hiervoor ten dele weergegeven brief van de Minister van Oorlog dd. 6 juli 1950 geen aanspraak op een pensioenvervangende gratificatie kan ontlenen, aangezien in deze brief slechts gesproken wordt over „invalide militairen welke in hun militaire „betrekking worden gehandhaafd”, hetgeen slechts kan slaan op beroepsmilitairen, omdat alleen ten aanzien van deze categorie sprake is van een „militaire betrekking”.

De Raad kan het in het aanvullende beroepschrift neergelegde standpunt van eiser, zoals dat hiervoor is weergegeven, aanvaarden. Daarentegen vermag de Raad de juistheid van het evenvermelde, namens eiser ter terechtzitting gevoerde, betoog niet in te zien en wel op grond van het hierna volgende.

Zoals als vaststaande is aangenomen, is bij de wet van 4 november 1950 niet alleen het zesde lid van artikel 7 der Pensioenwet voor de landmacht 1922, maar eveneens het woordelijk gelijklopende zesde lid van artikel 7 der Pensioenwet voor het reserve-personeel der landmacht 1923 op volkomen identieke wijze gewijzigd.

Uit de brief van de Minister van Oorlog van 6 juli 1950 blijkt, dat de daarin vervatte regeling is getroffen teneinde te bereiken dat aan die invalide militairen, die, ondanks hun invaliditeit, in hun militaire betrekking

worden gehandhaafd, naar analogie van de bij vorengenoemde wetswijzigingen in het leven geroepen bepalingen, het zogenaamde smartegeld, zo zij daarvoor in aanmerking komen, bij wijze van een onverplichte uitkering kan worden toegekend.

Hoewel de omstandigheid, dat in meergenoemde brief gesproken wordt over het handhaven in een „militaire betrekking” inderdaad enige grond geeft voor de veronderstelling dat bij het redigeren van die brief alleen is gedacht aan beroepsmilitairen, acht de Raad het, bezien in het licht van de eerdergenoemde wijzigingen van het zesde lid van artikel 7 van respectievelijk de Pensioenwet voor de landmacht 1922 en de Pensioenwet voor het reserve-personeel der landmacht 1923, en mede in aanmerking genomen de redenen van billijkheid welke kennelijk tot het treffen van de in die brief vervatten regeling hebben geleid, verantwoord aan te nemen dat de strekking van die regeling een ruimere is en dat zij in elk geval, zonder die stekking geweld aan te doen, ook op de specifieke situatie, waarin gedaagde verkeerde, te weten de situatie dat een invalide geworden reserve-officier in feite als beroepsofficier in de militaire dienst werd gehandhaafd, van toepassing kan worden geacht.

Hieraan doet naar 's Raads mening niet af dat – zoals door eiser in het aanvullend beroepschrift terecht is gesteld – van gedaagde eerst sedert 14 augustus 1962 kan worden gezegd dat hij een in de militaire dienst gehandhaafde beroepsofficier is.

Het partijen verdeeld houdende antwoord op de hiervoor vermelde vraag moet daarom naar het oordeel van de Raad ontkennend luiden, zodat de aangevallen uitspraak, zij het op andere gronden, voor bevestiging in aanmerking komt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep, voorzover daartegen hoger beroep is ingesteld.

Centrale Raad van Beroep

22 juni 1972
(A.M.P. 1971/38)

Voorzitter: Mr. A. Blom; *Leden:* Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. J. Schoorl.
(Pensioenwet voor de landwacht 1922, art. 2 lid 1 onder 2e)

Naar het oordeel van een zenuwarts is de schizofrenie waaraan eiser lijdt, gezien zijn persoonlijkheidsstructuur, milieu, ontwikkelingsgang en de voor

hem geldende omstandigheden in militaire dienst, mede tot uiting gekomen door inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden waaraan eiser i.v.m. de uitoefening van die dienst is blootgesteld geweest. De schizofrenie kan dan ook geacht worden in verergerend verband te staan met de uitoefening van de militaire dienst.

De Raad heeft zich met dit oordeel verenigd.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

in het geding tussen: Y., wonende te Z., eiser, en *de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, gedaagde.

1. Ontstaan en loop van het geding

Bij Koninklijk besluit van 21 november 1968 is afwijzend beslist op een namens eiser op 28 maart 1968 ingediend rekest, houdende het verzoek hem in het genot te stellen van een militair invaliditeitspensioen.

Hierbij werd overwogen:

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 2°, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht op militair pensioen verkrijgt, indien de bij hem geconstateerde gebreken zijn ontstaan door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd door bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van deze dienst hebben voorgedaan en welke naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op zijn gezondheidstoestand, een en ander onder voorbehoud dat of deze gebreken een invaliditeit van ten minste 10% blijken te veroorzaken of belanghebbende bij zijn ontslag ten minste vijf jaren werkelijke dienst kan aanwijzen; dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 3°, dier wet recht op pensioen verkrijgt ter zake van ongeschiktheid voor de waarneming van de dienst wegens gebreken, wanneer deze zijn ontstaan door andere oorzaken dan hiervoren vermeld, mits deze ongeschiktheid niet het gevolg is van eigen moedwillige handelingen of ongeregeld gedrag en belanghebbende een werkelijke dienst kan aanwijzen van ten minste vijf jaren;

dat ingevolge artikel 1a van vorengenoemde wet, onder voorwaarden en naar regelen in die wet gesteld, pensioen wordt verleend nadat de militair uit de dienst is ontslagen;

dat belanghebbende door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te Utrecht op 26 april 1961 aan een geneeskundig onderzoek is onderworpen;

dat ter zake onder dagtekening van 19 juli 1961 door deze commissie een rapport is uitgebracht, van welk rapport een uittreksel door de inspecteur van de militair geneeskundige dienst, voorzien van diens visum dd. 17 augustus 1961 aan de minister van defensie is toegezonden; dat uit dit uittreksel onder meer blijkt, dat belanghebbende geacht wordt voor de verdere waarneming van de militaire dienst ongeschikt te zijn uit

hoofde van gebreken;

dat hij in verband hiermede met ingang van 6 oktober 1961 wegens gebreken uit de militaire dienst is ontslagen;

dat belanghebbende bij het te zijnen aanzien ingesteld commissoriaal geneeskundig onderzoek heeft verklaard: „dat zijn zenuwachtigheid ont-, staan is door bronchitis in dienst”;

dat uit hogeraangehaald uittreksel voorts blijkt, dat de commissie ten aanzien van de bij belanghebbende geconstateerde gebreken heeft overwogen: dat belanghebbende lijdende is aan een psychische aandoening; dat belanghebbende van mening is dat de aandoening is ontstaan door bronchitis in dienst; dat de aandoening echter dient te worden beschouwd als te zijn van endogeen constitutionele aard; dat het op medische gronden niet aannemelijk is, dat de door belanghebbende genoemde bronchitis, waarvan bij het onderzoek geen restverschijnselen werden geconstateerd, mede van invloed is geweest op het tot uiting komen, c.q. verergeren van de psychische aandoening; dat niet is gebleken, dat bijzondere en zeer nadelige dienstomstandigheden wel mede van invloed op die aandoening zijn geweest; dat derhalve generlei dienstverband aannemelijk is;

dat de Kroon zich met de conclusie van genoemde commissie kan verenigen;

dat niet is gebleken, dat de bij belanghebbende geconstateerde gebreken in enig verband staan met de uitoefening van de militaire dienst;

dat belanghebbende bij zijn ontslag uit de militaire dienst niet een werkelijke dienst kan aanwijzen van ten minste vijfjaren;

dat hij derhalve noch aan artikel 2, eerste lid, onder 2°, noch aan artikel 2, eerste lid, onder 3°, der Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht op pensioen kan ontlenen.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, heeft bij uitspraak van 23 augustus 1971 – waarnaar hierbij wordt verwezen – het door eiser tegen het weergegeven Koninklijk besluit ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Van deze uitspraak is eiser bij gemachtigde, J. Jeensma te Drachten, in hoger beroep gekomen en op de bij het beroepschrift en bij een door eiser ingediend aanvullend beroepschrift daartoe aangevoerde gronden heeft hij de Raad verzocht een ernstig onderzoek in te laten stellen om daarvoor te bereiken dat hem alsnog een militair pensioen wordt toegekend.

Desgevraagd heeft gedaagde nog enkele stukken betreffende eiser aan de Raad toegezonden.

Op verzoek van 's Raads voorzitter heeft de zenuwarts J. Waage, wonende te Santpoort, een onderzoek ingesteld naar eisers toestand en daarover een rapport uitgebracht, dat is gedagtekend 22 maart 1972.

Gedaagde heeft vervolgens bij brief van 9 mei 1972 een schrijven dd. 8 mei 1972 van de inspecteur van de geneeskundige dienst van de Koninklijke landmacht ter kennis van de Raad gebracht, bevattende opmerkingen

omtrent voormeld rapport.

's Raads voorzitter heeft omtrent deze opmerkingen het gemotiveerd oordeel van de zenuwarts Waage gevraagd, hetwelk deze heeft gegeven bij brief dd. 29 mei 1972.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 1 juni 1972, waar eiser in peisoon is verschenen en voor gedaagde is opgetreden H. H. Westerhof, werkzaam bij het ministerie van defensie. Laatstgenoemde heeft ter terechtzitting een nadere reactie van de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht voorgelezen.

II. *Motivering*

In dit geding moet de vraag beantwoord worden, of bij het bestreden Koninklijk besluit eisers verzoek hem in het genot te stellen van een militair invaliditeitspensioen terecht is afgewezen.

Ingevolge artikel Y 9 van de Algemene militaire pensioenwet dienen de pensioenaanspraken van eiser, die gewezen dienstplichtig soldaat der Koninklijke landmacht is, te worden getoetst aan de bepalingen van de Pensioenwet voor de landmacht 1922. Het antwoord op voormelde vraag zal ontkennend dienen te luiden, indien moet worden aangenomen, dat de bij eiser bestaande ziekten of gebreken, ter zake waarvan hem met ingang van 6 oktober 1961 ontslag is verleend uit de militaire dienst, in het in artikel 2, eerste lid onder 2° van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 bedoelde verband staan met de uitoefening van de militaire dienst.

Op grond van de gedingstukken neemt de Raad het volgende als vaststaande aan:

- Eiser, die is geboren op 21 april 1941, was voordat hij in militaire dienst trad, achtereenvolgens werkzaam als landarbeider en bankbediende.
- Op 22 september 1959 werd hij goedgekeurd voor de militaire dienst en op 8 december 1960 kwam hij in werkelijke dienst.
- Op 24 december 1960 ging hij met kerstverlof; hij meldde zich op 2 januari 1961 ziek thuis en werd op 13 januari op verzoek van zijn huisarts opgenomen in het gewestelijk militair hospitaal te Assen.
- Op 21 januari 1961 werd eiser wegens met name zwerfneigingen en hallucinaties opgenomen op de psychiatrische afdeling van het Centraal Militair Hospitaal te Utrecht. Hij verliet dit hospitaal op 25 april 1961, en werd per 6 oktober 1961 uit de militaire dienst ontslagen wegens gebreken.
- Na enkele hoofdzakelijk administratieve functies vervuld te hebben, werd eiser opnieuw opgenomen wegens lichamelijke en psychische klachten en wel van 7 januari tot 27 februari 1965 in het streekziekenhuis te Harlingen en van 18 november 1965 tot 25 maart 1966 in het psychiatrisch ziekenhuis te Zuidlaren.

- Sindsdien heeft eiser zo goed als niet meer aan het arbeidsproces deelgenomen.

Een te Utrecht gevestigde commissie voor het militair-geneeskundig onderzoek heeft omtrent eisers toestand rapport uitgebracht op 19 juli 1961 en 15 september 1970, en is beide malen tot de conclusie gekomen dat geen verband tussen eisers aandoening en de militaire dienst aanneemelijk is, in hoofdzaak omdat eisers aandoening berust op een endogene praedispositie.

De voornoemde zenuwarts Waage heeft zijn vorenvermeld rapport van 22 maart 1972 beëindigd met de volgende overwegingen en beschouwingen:

„1. Op grond van het psychotisch ziektebeeld en het beloop daarvan „bestaat geen twijfel aan de diagnose: schizofrenie.

„2. Deze diagnose impliceert echter niet (ondergetekende mocht dit „reeds in het verleden ten aanzien van andere gevallen aanhangig bij Uw „Raad naar voren brengen), dat derhalve de ziekteoorzaak van louter „endogeen-constitutionele aard is. Nogmaals: vele en uitgebreide studies „van schizofrene ziektebeelden in de laatste 20 jaar hebben een steeds „overtuigender hoeveelheid argumenten opgeleverd, dat de oorzaak „multiconditioneel is, en dat ook het uitbreken van de psychose mede be- „paald kan worden door: situatieve factoren. Van geval tot geval is het „aandeel van de verschillende condities verschillend (aanleg, milieufac- „toren, ontwikkeling, exogene invloeden, endogene factoren, sociogene „factoren), terwijl in sommige gevallen de situatieve factoren met betrek- „king tot het manifest worden, c.q. het (acute) uitbreken van de psy- „chose duidelijk zijn aan te wijzen, in andere gevallen niet.

„3. Op grond hiervan komt de onmiddellijke associatie tussen de diag- „nose schizofrenie met de oorzaak endogeen en derhalve geen verband „houdend met de situatie c.q. de militaire dienst niet meer overeen met „de tegenwoordige inzichten aangaande dit ziektebeeld. Voor zover be- „kend komt in de familie van eiser schizofrenie, althans een psychotische „desintegratietoestand met recidiverend karakter voor, i.c. bij de groot- „moeder van moederszijde.

„4. In dit rapport werd ook aandacht geschonken aan de constellatie „van het ouderlijk milieu, resp. de biografische autoanamnese.

„5. Daaruit blijkt, dat betrokkene opgroeide in een typisch schizofreno- „geen milieu: met name een symbiotische context, waarin sprake was van „o.a. een verwarrende moeder, die haar zoon onvoldoende individuatie „toestond, resp. een stoornis ontstond in de ontwikkeling van de normale „rolvariabiliteit. Mede hierdoor gedetermineerd en bij een afwezig zijn „van gezonde identificatiepatronen, ontstonden stoornissen in de proces- „sen van niet alleen rol- maar ook identiteitsformatie.

„6. Ook al is bij de huidige stand van zaken de predictie, dat de militai- „re dienst voor bepaalde personen een risico voor psychotische desinte-

„gratie inhoudt, niet altijd mogelijk, toch kan in gevallen als het onderhavige „worden gesteld dat wanneer iemand gesepareerd wordt van zijn – welis- „waar pathogeen ouderlijk milieu – en geplaatst wordt in een ander sociaal „substelsysteem, in een aantal gevallen spoedig een psychotische desintegratie „manifest wordt, zoals bij eiser.

„7. Dit is geheel in overeenstemming met de differentiaal diagnostische „overwegingen, zoals deze bestonden gedurende de opname van betrokkene in het Centraal Militair Hospitaal te Utrecht, waar in de eerste „plaats gedacht werd aan: ontwortelingspsychose. Dit nota bene bij een „jongen, bij wie enerzijds gesproken wordt over: „schizofrenie in de „„erfelijkheid“, anderzijds over: „degeneratievestigmata“.

„8. Wanneer bij betrokkene bij de de dienstplichtkeuring op 22 september 1959, waarbij geadviseerd werd tot een S1-classificatie, meer „aandacht was besteed aan met name de psychiatrische aspecten van het „gezin, waaruit hij afkomstig was, ware hieruit de conclusie te trekken „geweest, dat opkomst in werkelijke dienst voor eiser een verhoogd „risico op een psychotische desintegratie inhield en dit niet alleen gezien „het pathologische, c.q. pathogene gezin, maar ook de gegevens omtrent „zijn grootmoeder, zoals boven vermeld en eventueel zijn zogenaamde „„degeneratieve stigmata“.

„„9. Dat de bronchitis mede van invloed is geweest op het tot uiting „„komen, c.q. verergeren van de psychiatrische aandoening“ van betrokkene, is weinig aannemelijk; duidelijk is wel, dat de ontworteling „uit de (symbiotische) context van het ouderlijk gezin wel van invloed is „geweest.

„10. Op grond van het bovenstaande is ondergetekende de mening toe- „gedaan, tegen de achtergrond van onze hedendaagse kennis van de „pathogenese van de schizofrenie en gezien de structuur van deze persoon, „diens milieu, ontwikkelingsgang en de voor hem geldende omstandigheden „en eventueel bijzondere gebeurtenissen in militaire dienst, dat zijn „ziekte tot uiting is gekomen mede door inwerking van bijzondere, zeer „nadelige invloeden waaraan betrokkene in verband met de uitoefening „van de dienst is blootgesteld geweest.

„11. De bij betrokkene bestaande psychische aandoening, i.c. schizofrenie, die heeft geleid tot een arbeidsinvaliditeit van 100%, kan dan ook „worden geacht in verergerend verband te staan met de uitoefening van de „militaire dienst.“

Naar aanleiding van het hiervoor geciteerde rapport heeft de inspecteur van de geneeskundige dienst Koninklijke landmacht in zijn vorengenoemd schrijven van 8 mei 1971 de volgende opmerkingen gemaakt:

„Y. kwam op 8 december 1960 in werkelijke dienst.

„Op 24 december ging hij met kerstverlof, keerde op 2 januari 1961 „hiervan niet terug, meldde zich ziek thuis. De declaratie van de huisarts „vermeldt als consultdata: 3 januari, 6 januari, 9 januari, 10 januari, 11

„januari. Op advies van deze huisarts werd hij opgenomen in het Ge-
„westelijk Militair Hospitaal te Assen. In totaal heeft Y. dus alles bij el-
„kaar twee weken werkelijke dienst gedaan!

„De zenuwarts Waage komt tot slot van zijn onderzoek tot de diagnose:
„„Schizofrenie^w, dezelfde als de Geneeskundige Commissie in het rap-
„port van 15 september 1970 (hebefrenie is een „ondersoort“ van schizo-
„frenie).

„In het Gewestelijk Militair Hospitaal Assen werd ook de diagnose
„hebefrenie gesteld, in het Centraal Militair Hospitaal Utrecht hield men
„een slag om de arm, gaf drie mogelijkheden aan, waarbij geen voorkeur
„werd aangegeven: de volgorde 1, 2, 3 kán een voorkeur aangeven, waarbij
„de één zijn eerste keus het eerst, de ander echter het laatst zal plaatsnemen.

„Bij de **OVERWEGINGEN EN BESCHOUWINGEN** zou ik de volgende op-
„merkingen willen maken.

„Ad. 1. Inderdaad is er geen twijfel meer aan de diagnose.

„Ad. 2. De mening van dokter Waage dat de oorzaak van een schizo-
„frenie niet louter van endogeen-constitutionele aard is, wordt zeker niet
„algemeen aanvaard, integendeel, het is ondenkbaar dat een schizofrenie
„zou uitbreken zonder aanleg daartoe.

„Iets anders is of een schizofrenie ook zonder enig luxerend moment
„aan het licht komt, dan wel of zo'n luxerend moment noodzakelijk is.
„De oorzaak, de basis waarop een schizofrenie rust, is **niet** multiconditio-
„neel, deze is endogeen-constitutioneel, het uitbreken van de psychose
„kan zeker wel multiconditioneel – situatief – bepaald worden, afhankelijk
„zijn van, voor elk geval, verschillende factoren.

„Ad. 3. Wat dokter Waage hier wil stellen is mij niet duidelijk meer.
„De associatie van de diagnose „schizofrenie“ met de **ooorzaak** „endogeen“
„zou niet overeenkomen met de tegenwoordige inzichten (van dokter
„Waage) aangaande dit ziektebeeld, maar in de familie komt wel
„schizofrenie voor, met andere woorden een erfelijke (endogene) factor
„is er wel. Of de situatie (in dit geval dan de militaire dienst) een rol speelt
„bij het uitbreken van de psychose is een andere zaak.

Ad. 4 en 5. Geen commentaar.

„Ad. **6 en 7**. Een voorspelling als hier bedoeld is inderdaad niet te
„maken al is er zeker wel een verhoogde kans op desintegratie: de situatie
„kán het uitbreken van een psychose luxeren, als de aanleg aanwezig is.

„Het bewijs voor het één noch het ander is te leveren: zou betrokkene
„tóch een psychose gekregen hebben zonder de bepaalde situatie, of zou
„hij die niet gekregen hebben als die situatie er niet geweest was.

„Ad. 8. Bij de dienstplichtkeuring wordt wel gevraagd naar psychia-
„trische aspecten van het gezin.

„Of deze, zelfs bij goed navragen, geheel tot hun recht komen is zeer
„dubieus, om niet te zeggen onwaarschijnlijk: deze worden nog altijd
„beschouwd als een soort schande en daarom liever verzwegen als het

„maar even kan.

„Ad. 9. „Dat de bronchitis mede van invloed is geweest op het tot „„„uiting komen c.q. verergeren van de psychiatrische aandoening” acht „dokter Waage weinig aannemelijk, waarvoor hij overigens geen **argu- „menten** aanvoert. Het is echter wel degelijk één van de situatieve **facto- „ren** die een sluimerende psychose tot uiting kunnen brengen, evenals „andere koortsende ziekten (uit het raam springende longonsteking „patiënt). Ik moge hier in herinnering brengen dat eiser van 8 tot 24 „december dienst deed, toen met kerstverlof naar huis ging en bij zijn „vader op het land werkte, zich eerst 3 januari onder behandeling van „zijn huisarts stelde, vermoedelijk wegens bronchitis, waarna zich de „psychose ontwikkelde die aanleiding was tot opname in Assen op 13 „januari 1961.

„Waaruit duidelijk zou blijken dat de twee weken afwezigheid uit het „ouderlijk gezin wel van invloed op het uitbreken van de psychose zou „zijn geweest, geeft dokter Waage verder niet aan. Was het uitbreken be- „gonnen vóór of vlak na 24 december, dan zou ik mij daar misschien „nog mee kunnen verenigen, nu blijkt de bronchitis echter wel de **luxeren- „de factor**.

„Ad. 10. Dokter Waage is de mening toegedaand dat, onder meer gezien „de voor eiser geldende omstandigheden en *eventueel* bijzondere gebeur- „tenissen in militaire dienst, de ziekte tot uiting is gekomen mede door „inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden waaraan betrokkene „in verband met de uitoefening van de dienst is blootgesteld geweest.

„De *eventueel* bijzondere gebeurtenissen bestaan slechts bij veronder- „stelling, in de verbeelding van dokter Waage: verwezen moge worden „naar de bijgaande fotocopie van de inlichtingen van de Commandant „van betrokkene dd. 3 mei 1961. Ik moge hier er, vermoedelijk ten **over- „vloede**, nogmaals Uw aandacht op vestigen dat betrokkene zijn bron- „chitis, met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, heeft opgelopen „tijdens zijn kerstverlof: hij is niet op ziekenrapport geweest en meldde „zich eerst 3 januari bij zijn huisarts.

„Naar mijn mening is er dan ook geen sprake van enige nadelige invloed „van de militaire dienst.

„Ad. 11. Uit het bovenstaande volgt wel dat er, naar mijn mening, „geen enkel dienstverband bestaat.”

Op deze opmerkingen heeft de zenuwarts Waage in zijn brief van 29 mei 1972 als volgt gereageerd:

„1. Dat de oorzaak van schizofrenie niet louter van **endogeen-consti- „tutionele** aard is, is geen privé mening van ondergetekende, doch een „door ieder niet monocausaal denkend wetenschapsbeoefenaar aanvaarde „stelling, waarvoor het bewijs met name ook is geleverd door uitgebreide „onderzoekingen van ééneiige, dus genetisch identieke, tweelingen, waar- „bij discordantie voor schizofrenie bestaat (Tienari, Kringlen, **Pollin,**

„Stabenau e.a.).

„Het belang van de intrafamiliale omgeving ten aanzien van de etiologie van schizofrenie werd vastgesteld door vele onderzoekers als: Alanen, Bateson, Lidz en Wynne, om slechts enkele te noemen. In zijn samenvattende opmerkingen over de etiologie van schizofrenie stelt v. d. Waals in het Nederlands handboek der psychiatrie in 1970, dat men de mogelijkheid niet kan uitsluiten dat er gevallen voorkomen, die volkomen erfelijk bepaald zijn, maar het voorkomen van dergelijke gevallen is echter tot dusver niet met zekerheid aangetoond. Sprekend over erfelijke aanleg en omgevingsinvloeden of levenservaringen zegt v. d. Waals, dat schizofrene aandoeningen berusten op stoornissen in de psychische ontwikkeling, die hun diepste wortels in de zeer vroege kindertijd hebben.

„Aldus het tegenwoordige inzicht van v. d. Waals, die over zichzelf zegt: „Vele jaren geleden meende schrijver ~~dezes~~ in schizofrenie een vrijwel uitsluitend hereditair bepaalde aandoening te moeten zien. Zijn werk in Amerika en psychotherapeutische ervaring hebben hierin verandering gebracht. Ook op het gebied van de etiologie der schizofrenie zijn bekeringen voorgekomen, bijv. die van Eitinger op grond van zijn ervaring over het voorkomen van schizofrenie bij overlevenden van concentratiekampen. Het bewijst dat zijn aanvankelijke overtuiging van de uitsluitend genetische etiologie der schizofrenie min of meer het karakter van een geloof had.”

„2. Mogelijk is dit laatste ook het geval bij dokter B, voor wie het immers ondenkbaar is dat een schizofrenie zou uitbreken zonder aanleg daar toe” en die bovendien de denkfout maakt, om, wanneer bij twee familieleden schizofrenie voorkomt, te concluderen tot een erfelijke (endogene) factor, alleen op grond van dit gegeven.

„3. Wanneer ik mijn collega B. goed versta, is hij het met mij eens, dat in de onderhavige casus een *verhoogde kans op desintegratie* bestond bij eiser, wanneer hij in werkelijke dienst zou worden opgeroepen.

„Of betrokkene toch een psychose gekregen zou hebben zonder de bepaalde situatie of dat hij die niet gekregen zou hebben als die situatie er niet geweest was, is inderdaad niet met zekerheid te bewijzen.

„De realiteit echter in dit geval is, dat eiser in militaire dienst wel psychotisch decompenseerde.

„4. De werkelijkheid is ook, dat men *toen* in het Centraal Militair Hospitaal te Utrecht primair dacht aan een *ontwortelingspsychose*: bij het opstellen van een differentieel diagnose is het immers algemeen gebruikelijk in de eerste plaats te noemen, wat men het meest waarschijnlijk acht.

„Deze ontworteling kan mijns inziens niet anders slaan dan op ontworteling uit de pathologische c.q. pathogene, symbiotische context van het ouderlijk gezin.

„Het was deze ontworteling, die voor **betrokkene**, die in zijn verbalisatie „„uit zijn wereld was gehaald“, zeer nadelig was.

„5. Inhoudelijk is de problematiek rondom symbiose resp. **separatie**-, individuatie welhaast typisch voor schizofrenie. Niet typisch is dat een „bronchitis een schizofrene psychose **luxeert**. (De door dokter B. **genoem-** „de uit het raam springende longontsteking patiënt had, naar ik mag ver- „onderstellen, waarschijnlijk een gedaald bewustzijn, dat bij de schizofrene „psychose helder is).

„6. Overigens bestrijdt eiser tijdens zijn kerstverlof op het land te **heb-** „ben gewerkt bij zijn vader, die in april 1960 reeds overleden was. Blijkens „inliggend schrijven van betrokkene dd. 17 mei 1972 zou hij op de dag, „waarop hij met kerstverlof thuiskwam, des avonds om 8 uur naar bed „zijn gegaan.

„7. Het is niet uitgesloten dat eiser **alstoen** reeds manifest psychotisch „was, doch zelf kon hij hierover, althans tijdens het onderzoek dd. 28 „februari 1972, geen uitsluitel geven.

„8. Duidelijk is, dat betrokkene op zijn minst op 13 januari 1961 **overt** „psychotisch gedecompenseerd was, ongeveer een maand, nadat hij was „opgeroepen voor eerste oefeningen in werkelijke dienst.

„9. De overwegingen, zoals neergelegd in mijn rapport dd. 22 maart „1972, meen ik, ook gezien het bovenstaande, geheel te kunnen handhaven; „mijns inziens is wel degelijk sprake van dienstverband.”.

In de door de gemachtigde van gedaagde ter terechtzitting overgelegde brief van 31 mei 1972 heeft de meergenoemde inspecteur nogmaals van zijn bezwaren tegen de zienswijze van de zenuwarts Waage blijk gegeven en zijn standpunt, dat in casu geen enkel dienstverband aannemelijk is, gehandhaafd.

De Raad kan zich met het oordeel van de zenuwarts Waage geheel verenigen.

Hetgeen door en namens de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht tegen de weergegeven conclusies is aangevoerd heeft de Raad niet tot een andere opvatting kunnen brengen.

De Raad is derhalve van oordeel, dat eisers aandoening is tot uiting gekomen mede door inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden, waaraan eiser in verband met de uitoefening van de militaire dienst is blootgesteld geweest, zodat moet worden aangenomen, dat de bij eiser bestaande ziekten of gebreken, ter zake waarvan hem ontslag uit de militaire dienst is verleend, geacht kunnen worden in het in artikel 2 eerste lid onder 2e van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 bedoelde verband te staan met eisers uitoefening van de militaire dienst.

De Raad beantwoordt daarom de hiervoor aan de orde gestelde vraag ontkennend, waaruit voortvloeit, dat de aangevallen uitspraak en het bestreden Koninklijk besluit niet in stand kunnen blijven.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak alsmede het bestreden besluit van 21 november 1968.

Bepaalt, dat een nieuw besluit zal worden genomen met inachtneming van 's Raads uitspraak.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, kolonel van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. W. *Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. C. *Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. W. A. J. *Wevers*, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, Gerhard Voethstraat 11 te Arnhem; Telefoon 085-4261 70.

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. A. *Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. A. D. *Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. J. M. van *Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res.-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXV
November-December 1972

Aflevering

10

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

de rijksoverheid vraagt

voor het Ministerie van Justitie

t.b.v. de auditie van de Arrondissementskrijgsraad te
Arnhem

substituut-auditeur-militair vac. nr. 2-3454/2871

Vereist. doctoraal examen Nederlands recht en ervaring in de rechtspraktijk van tenminste zes jaar b.v. bij advocatuur of overheid. Ruime maatschappelijke ervaring. Kennis van het strafrecht, meer in het bijzonder van het militaire straf- en tuchtrecht strekt tot aanbeveling.

De kandidaten worden door een Commissie geselecteerd.

Salaris max. f 3951,- per maand.

Sollicitaties, gericht tot H.M. de Koningin, zenden aan de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

Tel. inlichtingen kunnen worden ingewonnen onder nr. (070) - 62 46 11, toestel 2809.

AOW-premie voor **Rijksrekening**. De salarissen **zijn** exclusief **7 %** uitkering en de salarisverhoging per 1 januari 1973

INHOUD

Strafrechtspraak

Met iemand beneden de leeftijd van 16 jaar ontuchtige handelingen plegen; 2 meisjes van 11 en 12 jaar ter hoogte van haar vrouwelijkheid betast. (W.Sr. art.247)	577
Mishandeling door een ander met de geschoeide voet in het gelaat te trappen, waardoor die ander enige tanden kwijt raakte. (W.Sr. art. 82, 300 (1), 300 , (2))	580
Geweigerd te voldoen aan het herhaalde bevel om geen deel te nemen aan een protestmars en zich naar zijn legeringsgebouw te begeven. (W.M.Sr. art. 114; P.I. art. 77a; W.Sv. art. 424 (2))	582

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 17 november 1971

President: Mr. R. Prins; *Leden:* J. A. J. M. van dei Meulen, kapitein-luitenant ter zee vlieger, Mr. G. L. Coolen, luitenant ter zee van administratie der 1e klasse;

Raadsman: Mr. A. van Zalingen.

Met iemand beneden de leeftijd van 16 jaar ontuchtige handelingen plegen: 2 meisjes van 11 en 12 jaar ter hoogte van haar vrouwelijkheid betast. 4 Weken gevangenisstraf voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 247)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen S.R.J., geboren 2 januari 1948, matroos der eerste klasse, gedaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 18 oktober 1971, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Oudemirdum in de gemeente Gaasterland:

„a. op een tijdstip in de maand mei of juni 1971 en op of omstreeks 4 „juli 1971 R.J.G., geboren op 15 december 1959,

„b. op of omstreeks 4 juli 1971 M.F., geboren op 8 december 1960,

„zijnde beide meisjes alzo beneden de leeftijd van 16 jaar, telkens opzettelijk ontuchtig aan en omtrent de blote vrouwelijkheid en/of op de kleeding ter plaatse en omtrent de vrouwelijkheid heeft betast;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde onder aanhef en sub a. en b. ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: S.R.J., oud 23 jaar, als *beklaagde*:

dat hij in de maand mei of juni 1971, te Oudemirdum, in de gemeente Gaasterland, in een bos gelegen op ongeveer anderhalve kilometer van de camping „De Wigwam" aldaar, de hem bekende R.J.G., nadat deze haar broekje had uitgedaan en alleen nog maar een blousje aan had, enige tijd over haar vrouwelijkheid heeft gewreven; dat hij op 4 juli 1971, in een bos nabij genoemde camping aldaar, R.J.G., terwijl zij haar directoire nog aan had, opzettelijk afwisselend nu eens met zijn ene, dan weer met zijn andere hand, bij haar vrouwelijkheid heeft gepakt; dat hij toen, als boven

vermeld doende, de leeftijd van R.J.G. op 13 à 14 jaar schatte en in ieder geval begreep dat zij nog niet de leeftijd van 16 jaar had bereikt; dat hij voorts op 4 juli 1971, in een bos nabij genoemde camping te Oudemirdum, in de gemeente Gaasterland, een meisje, dat naar hij wist van achternaam „F.” heette, bij haar dijbenen en knieën pakte; dat hij vervolgens met zijn hand van bovenaf in het broekje van genoemd meisje ging en opzettelijk de streek tussen haar navel en haar vrouwelijkheid bevoelde en masseerde; dat hij de leeftijd van bedoeld meisje op ongeveer 12 à 13 jaar schatte en in ieder geval begreep, dat zij de leeftijd van 16 jaar nog niet had bereikt;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. P.138/71 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Leeuwarden, gesloten op 29 juli 1971 en opgemaakt door A. Jousma, verbalisant, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als *relaas van verbalisant*:

dat hij op 4 juli 1971 van de Rijkspolitie te Sloten (Fr.) heeft overgenomen een persoon, die aan hem opgaf te zijn: S.R.J., als matroos der eerste klasse dienende bij de Koninklijke Marine, aangehouden als **verdacht** van het plegen van ontuchtige handelingen met minderjarige meisjes;

2. als op 5 en 6 juli 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van **S.R.J.**:

dat hij regelmatig de camping „De Wigwam” te Oudemirdum bezoekt en aldaar dan de nacht doorbrengt in een tent, welke naast de caravan van zijn ouders staat; dat hij op die camping algemeen bekend is onder de naam „R.”;

3. als op 5 juli 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van R.J.G., geboren te Sneek op 15 december 1959:

dat zij vrij regelmatig de camping „De Wigwam” te Oudemirdum bezoekt; dat zij daardoor de meeste mensen kent die genoemde camping eveneens regelmatig bezoeken; dat één van die mensen een wat oudere jongen is, die op de camping algemeen bekend is onder de naam „R.”; dat deze aldaar meestal slaapt in een tent, welke naast de caravan van diens ouders staat; dat zij op een dag van R. in een bosje nabij bedoelde camping haar broekje moest uittrekken; dat, toen zij vervolgens alleen nog maar was gekleed in een blouse, R. haar verschillende keren over haar „plasser” heeft gewreven; dat R. haar op 4 juli 1971, in een bosje vlak naast bedoelde camping, met diens handen bij haar plasser pakte, terwijl zij haar kleren aanhad;

4. als op 5 juli 1971 aan verbalisant afgelegde verklaring van M.F., geboren op 8 december 1960 te Leeuwarden:

dat zij dikwijls op de camping „De Wigwam” te Oudemirdum komt; dat zij de meeste vaste bezoekers op die camping kent; dat daaronder ook een oudere jongen is, die op de camping algemeen bekend is onder de naam „R.”; dat de tent van deze jongen altijd bij de caravan van diens ouders staat; dat, op 4 juli 1971, R. haar, in de bosjes vlak bij genoemde

camping, met diens handen bevoelde aan de voorzijde tussen haar benen;

Overwegende, dat een zich in het proces-dossier van beklaagde bevindend bescheid, zijnde een uittreksel uit een register van de Burgerlijke Stand der gemeente Sneek, als zodanig gewaarmerkt door de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand dier gemeente op 7 juli 1971, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd, dat in de gemeente Sneek op vijftien december negentienhonderd negenenvijftig is geboren een kind van het vrouwelijk geslacht, genaamd: G.R.J. ;

Overwegende, dat een zich in het proces-dossier van beklaagde bevindend bescheid, zijnde een uittreksel uit een register van geboorten der gemeente Leeuwarden, als zodanig gewaarmerkt door de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand dier gemeente op 8 juli 1971, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd, dat in de gemeente Leeuwarden op acht december negentienhonderd zestig is geboren een kind van het vrouwelijk geslacht, genaamd: F.M. ;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wordende elk dezer slechts gebezigd ten bewijze van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft, wettig en overtuigend bewezen acht, telkens met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen beklaagde onder aanhef en sub a. en b. is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij te Oudemirdum in de gemeente Gaasterland:

„a. op een tijdstip in de maand mei of juni 1971 en op 4 juli 1971 R.J.G. geboren op 15 december 1959,

„b. op 4 juli 1971 M.F., geboren op 8 december 1960,

„zijnde beide meisjes alzo beneden de leeftijd van 16 jaar, telkens opzettelijk ontuchtig aan en omtrent de blote vrouwelijkheid en/of op de kleding ter plaatse en omtrent de vrouwelijkheid heeft betast”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Met iemand beneden de zestien jaren ontuchtige *handelingen* plegen, „meermalen gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 247 jo. 57 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, in aanmerking genomen dat beklaagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Leeuwarden, ddo. 25 augustus 1971, nimmer **terzake misdrijf/overtreiding** werd veroordeeld en mede gelet op het op 1 oktober 1971 door Dr. Havinga, zenuwarts te Voorburg over beklaagde opgemaakt rapport betreffende de geestesvermogens van beklaagde, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen de

gevangenisstraf van vier weken voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militaire belang zich daartegen niet verzet;

(Volgt: veroordeling dienovereenkomstig; proeftijd 2 jaar – *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 4 februari 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel H. J. Boersma en Kapitein G. K. H. Hes;

Raadsman: Mr. F. O. W. Vogelaar.

Mishandeling door een ander met de geschoeide voet in het gelaat te trappen waardoor die andere enige tanden kwijt raakte.

(W.Sr. art. 82, 300 (1), 300(2))

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen T.V., geboren 23 juni 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 26 juli 1969 te Katwijk opzettelijk „gewelddadig Pieter van Vliet met geschoeide voet in diens gezicht heeft „getrapt, waardoor die van Vliet een aantal tanden kwijt raakte en pijn „ondervond”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, heb ik op 26 juli 1969 f 21.00 uur te Katwijk op het strand een jongen, naar mij later bleek Pieter van Vliet geheten, na een worsteling, waarbij hij zowel als ik op de grond waren gevallen, in diens gezicht getrapt, terwijl hij nog op de grond lag.

Overwegende, dat Pieter van Vliet als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Op 26 juli 1969 omstreeks 21.00 uur bevond ik mij tezamen met mijn vriend J. J. de Bruin op het strand te Katwijk op een gedeelte, waar strandcabines staan. Nadat ik gestruikeld was over het touw van een windscherm, welk touw met een tentharing vast zat, heb ik dit touw van mijn been losgemaakt en de tentharing weggegooid. Direct daarop kwam er een jongeman, waarvan ik thans weet dat hij T.V. is genaamd, op mij afgelopen. Hij greep mij bij de kraag van mijn overhemd vast en daarop gooid hij mij met kracht op de grond. Terwijl ik nog op de grond lag gaf

hij mij een harde trap tegen het gezicht. Door de trap in mijn gezicht verloor ik een tand uit mijn bovengebitt, terwijl andere tanden los kwamen te zitten. Ik heb thans een frame-prothese met vijf voortanden.

Overwegende, dat Johannes Jacobus de Bruin, oud 15 jaar, als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Op 26 juli 1969 omstreeks 21.00 uur, bevonden Piet van Vliet en ik ons op het strand te Katwijk tussen aldaar staande strandcabines. Ik zag dat van Vliet struikelde over een scheerlijn van een windscherm, welke scheerlijn met een tentharing vast zat. De tentharing schoot uit de grond en het touw kwam om het been van van Vliet. Terwijl deze bezig was het touw van zijn been los te maken, kwam er plotseling een mij onbekende jongeman op van Vliet toegelopen. Hij greep van Vliet aan en gooide hem op de grond. Toen hij opgestaan was, gaf hij van Vliet, die nog steeds op de grond lag, met zijn linkervoet een trap in het gezicht. Ik zag dat van Vliet daarop uit zijn mond bloedde.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige schriftelijke verklaring, opgemaakt en ondertekend d.d. 7 oktober 1969 te Katwijk door D. J. Kleen, tandarts, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van relatant:

Pieter van Vliet is tengevolge van een trap in het gezicht vijf fronttanden kwijt geraakt. Ter vervanging is een frame-prothese nodig.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – de verklaring van de getuige de Bruin mede als bewijsmiddel gebezigd, aangezien deze getuige geloofwaardig is voorgekomen en de indruk maakt de ernst van de door hem afgelegde verklaring zeer goed te beseffen en genoemde schriftelijke verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op 26 juli 1969 te Katwijk opzettelijk gewelddadig Pieter van Vliet met zijn voet in diens gezicht heeft getrapt, waardoor die van Vliet een aantal tanden kwijt raakte”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Mishandeling”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder

het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 150 (subs. 30 dagen hechtenis waarvan f 75 voorwaardelijk, proeftijd 3 jaar – Red.).

NASCHRIFT

Volgens artikel 82 W.Sr. wordt onder „zwaar lichamelijk letsel” begrepen: ziekte die geen uitzicht op volkomen genezing overlaat. Waar het betreft een uitbreiding van het begrip letsel zal, als daaronder ziekte wordt begrepen, zulks a fortiori gelden voor letsel (dat geen uitzicht op volkomen genezing overlaat).

Wanneer men een ander een vijftal tanden uitslaat of (zoals in casu) uitschopt, dan is er sprake van een letsel, dat geen uitzicht op volkomen herstel overlaat: de uitgeschopte lichaamsdelen moeten vervangen worden door prothesen, omdat aangroeien uitgesloten is.

Naar mijn mening zou de qualificatie „Mishandeling, zwaar lichamelijk „letsel tengevolge hebbende” hier allerminst misplaatst zijn geweest.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 2 november 1971

President: Mr. H. F. Oosterhuis; Leden: Majoor G. W. Baron van Dedem en Kapitein G. K. H. Hes;

Raadsman: Mr. J. G. de Vries Robbé.

Geweigerd te voldoen aan het herhaalde bevel om geen deel te nemen aan een protestmars en zich naar zijn legeringsgebouw te verwijderen.

KRIJGSRAAD: 3 weken militaire detentie.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): gecombineerd voorwaardelijke militaire detentie en onvoorwaardelijke geldboete. Aangezien alleen beklagde in hoger beroep is gekomen, kan het Hof geen zwaardere straf opleggen, zodat de militaire detentie wordt verminderd tot 2 weken (voorwaardelijk) naast een onvoorwaardelijke geldboete van f 150.

(W.M.Sr. art. 114; P.I. art. 77a; W.Sv. art. 424(2))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen V.G., geboren 14 april 1951, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de C Compagnie 41 „Pantser Infanterie Bataljon der Koninklijke Landmacht te Ermelo, „aldaar op 13 augustus 1971 in de Generaal Spookazerne, toen hij deel- „nam aan een door de bataljonscommandant de Majoor Toorop verboden „protest mars en de Majoor Toorop voornoemd hem tot driemaal toe had „gelast zich naar zijn legeringsgebouw te verwijderen opzettelijk heeft „nagelaten aan dit bevel te gehoorzamen, ook nadat daarna zijn compag- „niescommandant de kapitein Miedema hem zulks nog tweemaal had „bevolen“;

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van schrijffouten in regel 5 en regel 7 staat vermeld: „protest mars“ en „legeringsgebouw“, welke fouten de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan moet worden gelezen respectievelijk: „protestmars“ en „legeringsgebouw“, door welke verbeteringen van de telastelegging de beklagde niet in zijn verdediging wordt geschaad.

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de C Compagnie 41 Pantser Infanterie Bataljon der Koninklijke Landmacht te Ermelo heb ik aldaar op 13 augustus 1971 in de Generaal Spookazerne deelgenomen aan een protestmars, hoewel tevoren mijn bataljonscommandant en mijn compagniescommandantons dit hadden verboden. De majoor Toorop heeft bij die gelegenheden enkele malen tegen mij gezegd: „Ga terug naar je gebouw“. Ik heb welbewust aan dit bevel geen gevolg gegeven. Het hierna volgend bevel van mijn compagniescommandant, de kapitein Miedema: „je krijgt van mij opdracht naar het gebouw te ver- „dwijnen“ heb ik eveneens niet opgevolgd, ook niet toen hij het herhaalde.

Overwegende, dat een proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek van de 41 Pantser Infanterie Bataljon Stoottroepen, d.d. 13 augustus 1971, opgemaakt door Arend Willem van Pelt en Johannes Franciscus Maria Boddeke, beiden kapitein van de 41 Pantser Infanterie Bataljon, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van C. E. Toorop, majoor der infanterie:

Op 13 augustus 1971 heb ik de dienstplichtig soldaat V.G., die deelnam aan een verboden protestmars op de Generaal Spookazerne te Ermelo, tot driemaal toe gelast terug te gaan naar zijn legeringskamer. Hij bleef echter ter plaatse.

en als verklaring van J. Miedema:

Op 13 augustus 1971 heb ik op de Generaal Spookazerne te Ermelo tijdens een protestmars de soldaat V.G. tweemaal bevolen naar het legeringsgebouw terug te gaan. Hij heeft aan mijn opdracht niet voldaan.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd proces-verbaal van huishoudelijk

onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „het voortgezette misdrijf van opzettelijke ongehoorzaamheid“; voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht juncto artikel 56 eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot 3 weken militaire detentie – Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 19 maart 1972

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Kolonel Mr. van Lierop (plv.); Raadsman: Mr. J. M. Boll.

(zie *het* vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot militaire detentie voor de tijd van drie weken voorwaardelijk, met een proeftijd van zes maanden, alsmede tot betaling van een geldboete van eenhonderdvijftig gulden subsidiair vijftien dagen hechtenis;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens:

- a. ten aanzien van de aan het bewezene gegeven kwalificatie welke dient te luiden als nader zal worden aangegeven;
- b. ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf, welke het Hof niet juist is voorgelaten;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden ophef-

fen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof in aanmerking nemende dat alleen de beklagde in hoger beroep is gekomen en hij mitsdien tot geen zwaardere straf kan worden veroordeeld dan hem bij het vonnis van de krijgsraad is opgelegd, na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen het uitspreken van een voorwaardelijke veroordeling;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen – met uitzondering van artikel 56 van het Wetboek van Militair Strafrecht – alsmede van de artikelen 13 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a 14b en 23 van het Wetboek van Strafrecht en 77 en 77a van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, doch alleen voor zover betreft de aan het bewezene gegeven kwalificatie alsmede voor wat betreft de aan beklagde opgelegde straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende;

Kwalificeert het bewezen verklaarde als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerstelid van het Wetboek van Strafrecht;

Veroordeelt beklagde tot:

I. een militaire detentie voor de tijd van TWEE WEKEN;

Bepaalt, dat deze militaire detentie niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op ZES MAANDEN bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdagen;

II. betaling van een geldboete van EENHONDERDVIJFTIG GULDEN, met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van ZEVEN DAGEN;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

Het militaire strafproces kent niet de bevoegdheid van de appèlrechter om, als alleen de beklagde/verdachte hoger beroep heeft aangetekend, desnodig een zwaardere straf op te leggen mits daartoe wordt beslist met eenparigheid van stemmen. Vergelijk P.I. artikel 77a en W.Sv. artikel 424(2)).

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 10 juli 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Luitenant-Kolonel C. L. Jongenburger en Luitenant-Kolonel R. D. Choufoer;
Raadsman: Mr. M. W. Dirksen.

Feitelijke insubordinatie, buiten dienst gepleegd: in de compagniesbar een meerdere met een glas in de hand in het gelaat geslagen, waarbij het glas brak en de meerdere verwond werd.

(W.M.Sr. art. 117(1), 121)

DE ARRONDISEMENTS KRUGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.B., geboren 12 november 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, „althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 7 mei 1969 te „Arnhem, in elk geval in Nederland, opzettelijk gewelddadig zijn meerdere „de sergeant N. Westerik met een glas in diens gelaat heeft geslagen, waar- „door die Westerik pijnlijk werd getroffen;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 7 mei 1969 in de compagniesbar van de Pantser Ondersteuningscompagnie in de Saksen Weimarkazerne te Arnhem met kracht tegen de linkerzijde van het gezicht van de sergeant Westerik heeft geslagen met een hand, waarin hij een glas had; dat het glas daarbij brak en de sergeant daarbij werd gewond;

Overwegende, dat Westerik, Nicolaas Aloysius Josef, oud 20 jaar, dienstplichtig sergeant, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat op 7 mei 1969 in de Compagniesbar van de Pantser Ondersteuningscompagnie in de Saksen Weimarkazerne te Arnhem de grenadier B. hem met kracht in het gezicht sloeg met de hand, waarin hij een glas had; dat B. hem op de linkerkant van zijn gezicht raakte; dat het glas tijdens de slag brak; dat het hem onmiddellijk nogal pijn deed en hij bloedde als een rund;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 7 mei 1969 te Arnhem, opzettelijk gewelddadig zijn meerderesergeant N. Westerik met een glas in diens gelaat heeft geslagen, waardoor die Westerik pijnlijk werd getroffen”;

Overwegende, dat het aldus bewezen moet worden gekwalificeerd als: „*feitelijke insubordinatie, buiten dienst gepleegd*”; voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117, eerste lid, jo artikel 121, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot 6 weken militaire detentie – *Red.*).

NASCHRIFT

1. Weliswaar is het naar mijn *mening*¹⁾ niet noodzakelijk dat de *strafverlichtende omstandigheid, dat de feitelijke insubordinatie buiten dienst is gepleegd, in de tenlastelegging wordt omschreven, maar wenselijk is het wel dat de omstandigheden, die tot zodanige kwalificatiemoeten leiden, daarin worden vermeld.*

2. *Het valt op dat de steller van de tenlastelegging wel vermeldt dat de meerdere door de slag in het gezicht met een glas pijnlijk werd getroffen, maar niet dat hij daardoor werd verwond. De man zegt dat hij „bloedde als een rund”. De verwonding zal dus ook wel bekend zijn geweest voordat de tenlastelegging werd opgesteld. Hierdoor werd de Krijgsraad de weg naar artikel 117(2) afgesneden.*

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 20 juli 1972

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel H. J. Boersma en Luitenant-Kolonel A. Ploeg;
Raadsman: Kapitein P. E. de Rooy.

---

¹⁾ Zie mijn opstel „Twee merkwaardige delictsvormen in het militaire strafrecht” in M.R.T. LXI (1968), blz. 321 e.v., speciaal blz. 323.

Feitelijke insubordinatie (als dienstplichtig soldaat een sergeant met de gebalde vuist in het gezicht geslagen en met de geschoeide voet in het gezicht geschopt) en belediging van een meerdere (door die sergeant o.a. toe te voegen: „matennaaiër, fanatieke hond, lafaard“).

4 weken militaire detentie, waarvan 3 weken wegens aftrek voorarrest en 1 week voorwaardelijk met een proeftijd van 6 maanden.

(W.M.Sr. art. 108, 117)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAADTE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R.A.M., geboren 24 september 1951, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz. ;

gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks „1 juli 1972 te Wehldorf in de Bondsrepubliek Duitsland,

„1. opzettelijk zijn meerdere de sergeant B. van der Linden feitelijk „heeft aangerand, hebbende hij toen aldaar opzettelijk gewelddadig met „een gebalde vuist met kracht voornoemde meerdere in het gezicht ge- „slagen en met geschoeide voet eveneens in het gezicht heeft getrapt, door „welk slaan en welk trappen voornoemde meerdere pijn heeft ondervon- „den;

„2. opzettelijk zijn meerdere de sergeant B. van der Linden in zijn „tegenwoordigheid mondeling heeft beledigd, hebbende hij toen aldaar „opzettelijk beledigend tegen deze meerdere, die zich vlak voor hem of bij „hem bevond gezegd: „jij vuile vieze matennaaiër, smerige fanatieke „„hond, lafaard“, althans beledigende woorden van dergelijke aard of „strekking^m;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik geef toe dat ik als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke landmacht in werkelijke dienst op 1 juli 1972 in Wehldorf, in de Bondsrepubliek Duitsland willens en wetens de mij bekende sergeant B. van der Linden, mijn meerdere, met kracht met een gebalde vuist enkele slagen in zijn gezicht heb toegediend waardoor hij pijn heeft ondervonden. Het was ook mijn bedoeling hem daar pijnlijk te treffen. Ik had gezien dat de sergeant door mijn vuistslagen was komen te vallen. Direct hierop werd ik weggedrukt door ingrijpende omstanders en is mij ontgaan hoe het verder de sergeant verging. Ik heb getrapt in het wilde weg, in razernij om los te komen.

Ook geef ik toe dat ik daar toen willens en wetens mijn meerdere sergeant B. van der Linden, die ik vlak voor mij zag staan, beledigd heb door tegen hem te zeggen: „jij vuile vieze matennaaiër, smerige fanatieke hond

„en lafaard". Het was mijn bedoeling hem in zijn goede naam aan te tasten om hem op te sarren tot een handgemeen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr 207/72, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 4 juli 1972 gedagtekend en onderkend door Mestriner, Wilhelm Erich, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Seedorf zakelijk onder meer inhoudt als:

a. verklaring van *van der Linden*, Bertus, geboren te Rotterdam, 14 november 1949, wonende te Selsingen, Haasselerstrasse 13, ingedeeld bij de Staf-Stafcompagnie 41 Pantserbrigade te Seedorf:

Op zaterdag 1 juli 1972 bevond ik mij op de dansvloer van Meyers Tanzpalast te Wehldorf. Plotseling kwam de mij van gezicht bekende soldaat M. naar mij toe. Ik hoorde dat M. tegen mij zei: „Zo, jij vuile vieze maten-„naaier, smerige fanatieke hond, lafaard!". Daar ik geen problemen wilde hebben draaide ik mij om en liep weg. M. was mij kennelijk gevolgd want toen ik bij een meisje stond en een sigaret opstak zag ik plotseling dat M. zijn tot vuist gebalde rechterhand met kracht in mijn gezicht sloeg. Ik ondervond hiervan een stekende pijn en viel achterover op de grond. Ik kwam versuft overeind en zag dat ik uit mijn mond bloedde. Nadat de omstanders ons van elkaar hadden verwijderd werd ik overeind geholpen door de sergeant den Hollander. Op dat moment zag ik dat M. een van zijn benen optrok en dat been vervolgens met kracht in mijn gezicht trapte. Ik voelde een stekende pijn en verloor toen het bewustzijn;

b. verklaring van *den Hollander*, Arie, geboren te Fijnaart, 26 augustus 1948, wonende te 2143 Selsingen, Haasselerstrasse 13, sergeant kortverbandvrijwilliger, ingedeeld bij de Staf-Stafcompagnie 41 Pantserbrigade Seedorf:

Op zaterdag 1 juli 1972, omstreeks 23.30 uur, bevond ik mij op de dansvloer van Meyers Tanzpalast te Wehldorf. Er was veel publiek. Plotseling zag ik de mij bekende sergeant van der Linden staan die uit zijn mond bloedde. Ik ging naar hem toe. Ik zag dat de soldaat M. de sergeant van der Linden beetpakte waarna er een worsteling ontstond. Beiden vielen op de grond. Ik heb met behulp van enkele omstanders van der Linden en M. van elkaar getrokken. Terwijl ik van der Linden overeind hielp zag ik heel duidelijk dat M. twee keer achter elkaar een van zijn benen optrok en vervolgens de voet met kracht in het gezicht van de sergeant van der Linden trapte. Van der Linden is volgens mij buiten bewustzijn geweest.

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijkdienst bij de Koninklijke „landmacht op 1 juli 1972 te Wehldorf in de Bondsrepubliek Duitsland, „1. opzettelijk zijn meerdere de sergeant B. van der Linden feitelijk

„heeft aangerand, hebbende hij toen aldaar opzettelijk gewelddadig met „een gebalde vuist met kracht voornoemde meerdere in het gezicht ge- „slagen en met geschoeide voet eveneens in het gezicht heeft getrapt, door „welk slaan en welk trappen voornoemde meerdere pijn heeft ondervon- „den;

„2. opzettelijk zijn meerdere de sergeant B. van der Linden in zijn tegen- „woordigheid mondeling heeft beledigd, hebbende hij toen aldaar opzet- „telijk beledigend tegen zijn meerdere, die zich vlak voor hem of bij hem „bevond gezegd: „jij vuile vieze matennaaiër, smerige fanatieke hond, „„lafaard””;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „feitelijke insubordinatie”;
2. „als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid *bele-* „*digen*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij 1. artikel 117, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht; 2. art. 108, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om- standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden op- heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van de straf rekening houdt met de inhoud van een ten processe aanwezig, omtrent beklaagde onder dagtekening van 17 juli 1972 door het waarnemend Hoofd Sectie Geestelijke Gezondheidszorg, de Luitenant-Kolonel arts D. Mulder, op- gemaakt rapport;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 3 juli 1972 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 5 juli 1972 heeft ondergaan in de vorm van verzuwaard arrest en sedertdien ondergaat in de vorm van verzuwaard arrest in het Depot voor Disciplinatie te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandig- heden van de zaak vorderen, dat de beklaagde die zich in arrest bevindt, ge- durende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklaagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorge- bracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen militaire detentie, geheel in mindering behoort te worden gebracht te weten vanaf 3 juli 1972;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening

van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht; (Volgt: veroordeling tot een militaire detentie van 4 weken, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 3 juli 1972, van welke militaire detentie 1 week voorwaardelijk, proeftijd 6 maanden - *Red.*).

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 20 juli 1972

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel H. J. Boersma en Luitenant-Kolonel A. Ploeg;
Raadsman: Kapitein P. E. de Rooy.

(1) Overtreding van art. 3(1) Vuurwapenwet: in het bezit gevonden van munitie en onderdelen van munitie.

(2) Opzettelijk wederrechtelijk gebruiken van een motorrijtuig van de krijgsmacht: met een militaire vrachtauto van Den Helder naar 's-Hertogenbosch en terug gereden.

(3) Zaakbeschadiging: een 7-tal ruiten in het arrestantenlokaal stukgeslagen.

(4) Opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld: een met scherpe patronen geladen pistool-mitrailleur gericht op een meerdere, daarbij zeggende: „achteruit“.

(W.M.Sr. art. 116 en 164; W.Sr. art. 350; Vuurwapenwet art. 3(1))

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAADTE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D.B., geboren 26 juni 1951, dpl. kanonnier, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd: na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken:

W.L. nr. 337/I/72:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 6 januari 1972, althans in of omstreeks het tweede half jaar van 1971 te Hedel, in elk geval in Nederland,

„munitie, te weten:

„34 losse karabijnpatronen, alsmede een aantal onderdelen van munitie, zoals hulzen en kogels, voorhanden heeft gehad“;

W.L. nr. 279/I/72:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst bij de Konink-

„lijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 2 en 3 februari 1972 in Nederland, opzettelijk wederrechtelijk een bij de krijgsmachtgebruik zijnde militaire vrachtauto heeft gebruikt, als bestuurder daarmede rijdende over verscheidene voor het openbaar verkeer openstaande wegen van Den Helder over Amsterdam en Utrecht naar 's-Hertogenbosch en vandaar wederom terug naar Den Helder";

W.L. nr. 1257/I/72:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijk dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet te Ede,

„1. op of omstreeks 22 april 1972 opzettelijk en wederrechtelijk zeven ruiten, toebehorende aan het Rijk, in elk geval aan anderen of een ander, dan hem beklaagde heeft stuk geslagen, in elk geval vernield;

„2. op of omstreeks 24 april 1972 opzettelijk zijn meerdere de wachtmeester J. Loomans feitelijk heeft bedreigd met geweld, hebbende hij in voormelde hoedanigheid toen aldaar opzettelijk dreigend een met scherpe patronen geladen U.Z.I. pistoolmitrailleur, het wapen spannend (de grendel achteruittrekkend) gericht op de vlak voor hem (bij hem) staande wachtmeester J. Loomans, daarbij duidelijk zeggende „achter,,, uit ' door welke gedraging van beklaagde voornoemde wachtmeester „zich ernstig bedreigd gevoelde of kon voelen, dat beklaagde jegens hem „geweld zou gebruiken";

Overwegende: . . . enz.;

W.L. nr. 337/I/72:

overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 6 januari 1972 had ik, terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig kanonnier bij de Koninklijke Landmacht, thuis in Hedel in mijn kamer in mijn ouderlijk huis munitie voorhanden, te weten: tenminste 34 losse karabijn patronen alsmede een aantal onderdelen van munitie, zoals hulzen en kogels.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P.14/72, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 19 januari 1972 gedagtekend en ondertekend door Lok, Lammert, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar en Heufkens, Hans Hendrikus, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Nijmegen zakelijk onder meer inhoudt als: relaas van verbalisanten:

Op 6 januari 1972, omstreeks 13.00 uur hebben wij, verbalisanten, ons begeven naar het adres . . . te Hedel. Aldaar werden wij, verbalisanten ontvangen door de moeder van soldaat D.B. Na haar terzake te hebben ingelicht, gaf zij toestemming in haar woning een onderzoek in te stellen. In de slaapkamer van de reeds genoemde soldaat, troffen wij, verbalisanten de navolgende munitie aan:

34 losse karabijnpatronen; 1 scherpe karabijnpatroon; 2 hulzen Orlikon; 7 hulzen Punt 50; 9 hulzen Karabijn; 2 scherpe 9 mm patronen;

2 losse 9 mm patronen; 1 koker 40 mm Gun Cart. en nog enkele andere onderdelen, van munitie;

W.L. nr. 279/I/72:

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 2 februari 1972 teomstreeks 20.15 uur ben ikterwijl ikinwerkelijke dienst was als dienstplichtig kanonnier bij de Koninklijke Landmacht en gelegerd in het Luitenant-Kolonel Maaskamp in Den Helder met een bij de krijgsmacht in gebruik zijnde militaire vrachtauto, DAF YA 328, van Den Helder over de voor het openbaar verkeer openstaande wegen via Amsterdam en Utrecht naar 's-Hertogenbosch gereden en weer terug naar Den Helder. Ik was om ongeveer 03.00 uur op 3 februari 1972 weer terug in het bovengenoemde kamp. Ik heb derhalve opzettelijk bedoelde militaire DAF gebruikt door er als bestuurder over genoemde route mede te rijden. Ik had daarvoor van niemand recht of toestemming;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 46/72, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 3 februari 1972 gedagtekend en ondertekend door van Amstel, Jacobus Philippus, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee en Dekker, Roelof, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar beiden behorende tot de brigade Den Helder zakelijk onder meer inhoudt als:

verklaring van Smits, Adriaan Martinus, geboren te 's Heer Arendskerke, 25 november 1933, beroepsmilitair, wonende te Lunteren, Veenweg 19, als kapitein in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, behorende tot de B-Batterij van de 25e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, gelegerd in de Johan Willem Frisokazerne te Ede:

Ik ben commandant van de B-Batterij van de 25 Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie welk onderdeel is gelegerd in de Johan Willem Frisokazerne te Ede. Op 2 februari 1972 bevond ik mij met mijn batterij te Den Helder voor het houden van schietoefeningen. Op 2 februari 1972, omstreeks 22.00 uur werd aan mij medegedeeld, dat kanonnier D.B., behorende tot mijn batterij, als bestuurder van een militaire drie-tonner (YA 328) het Luitenant-Kolonel Maaskamp te Den Helder had verlaten. Waar D.B. naar toe ging was mij niet bekend. Evenmin wist ik waarom hij het kamp had verlaten. Hij had voor het gebruiken van het voertuig geen toestemming of opdracht gekregen. Op 3 februari 1972, omstreeks 03.00 uur, werd aan mij medegedeeld, dat D.B. met de drie-tonner in het Luitenant-Kolonel Maaskamp was teruggekeerd. Hij zou met deze drie-tonner naar 's-Hertogenbosch zijn geweest. Voor het maken van deze rit had hij van niemand recht of toestemming gekregen. Evenmin had hij toestemming gekregen de drie-tonner op enigerlei andere wijze te gebruiken;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 27/72, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 4 februari 1972 gedagtekend en ondertekend door Jacobs, Hubertus Maria Lambertus, wacht-

meester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade 's-Hertogenbosch zakelijk onder meer inhoudt als:

verklaring van: Verhagen, Elisabeth Francisca, geboren te 's-Hertogenbosch, op 24 juli 1925, gehuwd met Vink, verpleegster, wonende te 's-Hertogenbosch:

Op 2 februari 1972, omstreeks 22.30 uur, was ik nachthoofd van het verpleegtehuis „Gervenhof” te 's-Hertogenbosch. Omstreeks die tijd of mogelijk iets later kwam aan de hoofdingang van het tehuis een mij onbekende militair, die vroeg naar een in ons huis inwonend leerling-ziekenverzorger, mejuffrouw Marjan van de Langenberg. Later zag ik dat deze militair een grote militaire vrachtauto bij zich had, waarmee hij ook vertrok. Toen ik die militair meedeelde dat Marjan niet aanwezig was, schrok hij kennelijk een beetje. Hij vertelde dat hij uit Den Helder kwam, eigenlijk geen vrij had en direct weer terug moest. Ik schat dat het ongeveer 23.45 uur was, toen hij weer vertrok;

W.L. nr. 125711172:

overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op zaterdag 22 april 1972 om ongeveer 17.30 uur zei de OKP mij in het gestraftenlokaal van de Johan Willem Frisokazerne in Ede, dat hij het niet goed vond dat mijn meisje op bezoek kwam. Ik werd toen zo kwaad dat ik opzettelijk 7 ruiten van het genoemde gestraftenlokaal met een stoel stuksloeg. Ik wist uiteraard dat die ruiten mij niet toebehoorden maar aan het Rijk en dat ik van niemand recht of toestemming had gekregen om ze te vernielen. Op 24 april 1972 wilde ik de kapitein die mij gestraft had erover spreken. Ik heb toen een UZI pistoolmitrailleur uit het wachtlokaal gehaald met een magazijn gevuld met scherpe patronen. Er was op dat moment niemand in het wachtlokaal aanwezig. Toen ik de munitie weg-pakte kwam de wachtmeester J. Loomans binnen in het wachtlokaal en vroeg mij wat ik deed. Ik ben toen het wachtlokaal uitgelopen met de UZI. Buiten heb ik het magazijn met de patronen in het wapen gedaan. Ik ben toen op weg gegaan naar het bureau van de batterijcommandant in de Johan Willem Frisokazerne in Ede. Ik dacht dat ik met deze UZI wel zoveel indruk zou maken dat de kapitein me wel zou ontvangen. Ik merkte echter dat de wachtmeester Loomans mij achterna kwam en om te verhinderendathij mij zou beletten om door te dringen tot de kapitein heb ik toen opzettelijk dreigend de inmiddels met scherpe patronen geladen UZI gericht op de vlak voor mij staande wachtmeester Loomans, daarbij duidelijk zeggende: „Achteruit". Tegelijk spande ik het wapen door de grendel achteruit te trekken;

overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 156/72, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 8 mei 1972 gedagtekend en ondertekend door Ooijselaar, Johannes Nicolaas, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee behorende tot de brigade Ede zakelijk

onder meer inhoudt als:

ad. sub 1 tenlastegelegde:

verklaring van Smits, Adriaan Martinus, geboren te 's-Heer Arendskerke, 25 november 1933, gehuwd, beroepsmilitair, wonende te Lunteren, kapitein der Artillerie, ingedeeld bij de B-Batterij van de 25e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, gelegerd in de Johan Willem Frisokazerne te Ede:

Ik ben commandant van de B-Batterij van de 25e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie en heb als zodanig onder andere de kanonnier D.B. onder mijn bevelen. D.B. voornoemd was door mij gestraft met tien dagen verzuwaard arrest en wel van 20 tot 30 april 1972, Hedenmorgen, 24 april 1972 werd mij door de adjudant-onderofficier Schoenmaker gemeld, dat D.B. op 22 april 1972, tijdens zijn verblijf in de arrestantenkamer, zeven ruiten van een raam van dit vertrek had vernield. D.B. was op geen enkele wijze gerechtigd de zeven ruiten in het arrestantenlokaal, eigendom van de Staat der Nederlanden, te vernielen en te beschadigen;

ad. sub 2 tenlastegelegde:

verklaring van : Loomans, Johannes, geboren te Santpoort, 1 juli 1950, ongehuwd, operator, wonende te Alkmaar, wachtmeester, dienstplichtige, in werkelijke dienst, ingedeeld bij de B-Batterij van de 25e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, gelegerd in de Johan Willem Frisokazerne te Ede:

Op 24 april 1972, omstreeks 11.15 uur, toen ik het wachtlokaal binnenkwam, zag ik, dat de mij bekende en tot mijn batterij behorende kanonnier D.B. bij het bureau stond, waarop zich de munitie bevond van de wacht. Omdat hij niets in het wachtlokaal had te zoeken, gaf ik D.B. opdracht dit lokaal te verlaten. Toen ik opkeek, zag ik nog net, dat D.B. het wachtlokaal verliet en dat hij daarbij een UZI in zijn bezit had. Ik liep daarop snel achter D.B. aan met de bedoeling hem het wapen afhandig te maken, omdat ik op dat moment wel begreep, dat hij de UZI had weggenomen uit het wachtlokaal. Ik zag hierna, dat D.B. met het in zijn bezit zijnde wapen het bureau van de kapitein Smits binnen wilde gaan. Ik zei tegen D.B. dat hij mij de UZI moest geven. Ik zag en hoorde hierop, dat D.B. de grendel van de in zijn bezit zijnde UZI achteruittrok en het wapen spande. Tegelijkertijd hoorde ik dat hij zei: „Achteruit!”, dit op een dreigende wijze. Ik zag daarbij, dat D.B. de loop van de UZI op mij richtte. Op dat moment zag ik ook, dat zich in het wapen een patroonmagazijn bevond. Aangezien ik D.B. bij de munitie van de wacht had gezien en er aldaar vaak magazijnen met scherpe patronen klaarlagen, was ik bang, dat D.B. het wapen had geladen met scherpe patronen. Ik deed daarop een paar stappen achteruit en voelde mij zeer bedreigd door de handeling van D.B. en durfde hem het wapen niet af te pakken, omdat ik hem op dat moment wel in staat achtte te schieten;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen—elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van

het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

ad *W.L.* nr. 337/I/72:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijkdienst bij de Koninklijke Landmacht op 6 januari 1972, althans in of omstreeks het tweede half jaar van 1971 te Hedel, in elk geval in Nederland,

„munitie, te weten: 34 losse karabijnpatronen, alsmede een aantal onderdelen van munitie, zoals hulzen en kogels, voorhanden heeft gehad”;

ad *W.L.* nr. 279/I/72:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 2 en 3 februari 1972 in Nederland, opzettelijk wederrechtelijk een bij de krijgsmacht in gebruik zijnde militaire vrachtauto heeft gebruikt, als bestuurder daarmee rijdende over verscheidene voor het openbaar verkeer openstaande wegen van Den Helder over Amsterdam en Utrecht naar 's-Hertogenbosch en vandaar wederom terug naar Den Helder”;

ad *W.L.* nr. 1257/I/72:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, te Ede,

„1. op 22 april 1972 opzettelijk en wederrechtelijk zeven ruiten, toebehorende aan het Rijk heeft stuk geslagen, in elk geval vernield;

„2. op 24 april 1972 opzettelijk zijn meerdere de wachtmeester J. Loomans feitelijk heeft bedreigd met geweld, hebbende hij in voormelde hoedanigheid toen aldaar opzettelijk dreigend een met scherpe patronen geladen U.Z.I. pistoolmitrailleur, het wapen spannend (de grendel achteruittrekkend) gericht op de vlak voor hem (bij hem) staande wachtmeester J. Loomans, daarbij duidelijk zeggende „achteruit” door welke dragging van beklagde voornoemde wachtmeester zich ernstig bedreigd gevoelde of kon voelen, dat beklagde jegens hem geweld zou gebruiken”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „overtreding van een *voorschrift*, vastgesteld bij artikel 3, eerste lid, van de „Vuurwapenwet 1919””;

2. „als aan de militaire *rechtsmacht* onderworpen persoon opzettelijk *wederrechtelijk* enig motorrijtuiggebruiken dat bij de krijgsmacht in gebruik is”;

3. „opzettelijk *en* wederrechtelijk enig goed dat geheel *of* ten dele aan een ander toebehoort, *vernielen*”;

4. „als militair opzettelijk een meerderefeitelijk bedreigen met geweld”, voorzien en strafbaar gesteld bij: ad. 1. artikel 12, eerste lid van de Vuurwapenwet 1919; ad. 2. artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht; ad. 3. artikel 350, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht; ad. 4. artikel 116, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van de straf rekening houdt met de inhoud van twee ten processe aanwezige, omtrent beklagde respectievelijk ongedateerd, en dd. 13 juni 1972 door reserve eerste-luitenant-arts K. van Braak opgemaakte psychiatrische rapporten;

Overwegende, dat de beklagde van 4 februari 1972 tot 18 februari 1972 voorlopig arrest heeft ondergaan in de vorm van verzwaaard arrest welk arrest naar het oordeel van de Krijgsraad bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenisstraf, geheel in mindering behoort te worden gebracht;

overwegende, dat blijkens een kennisgeving van inbeslagneming no. P. 14/72 op 6 januari 1972 te Hedel zijn inbeslaggenomen:

1. 34 losse MAG c.q. FAL-patronen, kaliber 7.62 mm, met schakels M13;

2. 1 gebruikte scherpe MAG c.q. FAL-patroon, kaliber 7.62 mm (weigeraar);

3. 2 hulzen Orlikon;

4. 7 hulzen Punt 50, kaliber 12.7 mm; met zeven schakels;

5. 9 hulzen MAG c.q. FAL, kaliber 7.62 mm, waaronder één huls van losse patroon;

6. 2 hulzen UZI c.q. pistool, kaliber 9 mm, met daarop gemonteerd een kogel;

7. 2 hulzen UZI c.q. pistool, kaliber 9 mm, van losse patronen;

8. 1 koker 40 mm Gun Cart alsmede blijkens een kennisgeving van inbeslagneming No. P. 37/72 op 6 juni 1972 te Ede: Twaalf zilverkleurige losse patronen, kaliber 9 mm, lotnr. 7 stuks N.W.M. 70 en 5 stuks N.W.M. 67;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 6 weken, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van 4 februari 1972 tot 18 februari 1972 geheel in mindering zal worden gebracht; daarvan 4 weken voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar; last tot teruggave van munitie enz. aan de Commandant 25 Afdeling Lichte Lucht doel-artillerie, Johan Willem Frisokazerne te Ede - Red.).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 20 juli 1972

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonel H. J. Boersma en Luitenant-Kolonel A. Ploeg;
Raadsman: Kapitein P. E. de Rooy.

Feitelijke insubordinatie door, als dienstplichtig soldaat, een sergeant met gebalde vuist in het gelaat te slaan.

(W.M.Sr. art. 117)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAADTE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K.M.P., geboren 30 juni 1951, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 27 april 1972 in de legerplaats 't Harde, in elk geval in Nederland, opzettelijk zijn meerdere de dienstplichtig sergeant G. F. Jansen feitelijk heeft aangerand, hebbende hij toen aldaar opzettelijk voornoemde meerdere met kracht met tot vuist gebalde hand(en) in het gelaat geslagen, door welk slaan voornoemde sergeant met stoel en al is omgevallen tegen een radiator van de centale verwarming en een zwelling van de oogleden van het linker oog en hoofdpijn heeft bekomen, misselijk en duizelig is geworden en pijn heeft ondervonden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 27 april 1972 kort na 00.00 uur kwam ik terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht op de dagkamer van de stafcompagnie van het Kazernecommando van de Legerplaats 't Harde in 't Harde. Ik was na het drinken van 20 glazen bier aangeschoten maar niet dronken. Het bleek dat de sergeant van de dag, de dienstplichtig sergeant G. F. Jansen, niet accepteerde dat wij na 12 uur binnenkwamen. De sergeant wilde ons telaatkomen rapporteren en ik werd daarover zo kwaad dat ik de sergeant Jansen die achter zijn bureau zat op de dagkamer opzettelijk krachtig met mijn tot vuist gebalde hand in zijn gezicht sloeg. Ik zag dat de sergeant met stoel en al omviel tegen een radiator van de CV aan. Ik heb anderdaags gehoord dat de sergeant Jansen tengevolge van een en ander een lichte hersenschudding had opgelopen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P.

159/72, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 5 mei 1972 gedagtekend en ondertekend door de Vries, Geert, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee en Huizing, Geert, marechaussee der 2e klasse, beiden behorende tot de brigade 't Harde zakelijk onder meer inhoudt als:

verklaring van Jansen, Gerardus Franciscus, geboren te Soerabaja (Ind) op 23 oktober 1948, Sergeant, dienstplichtige in werkelijke dienst, ingedeeld bij het Kazerne commando van de legerplaats 't Harde en gelegerd in de legerplaats 't Harde:

Op 26 april 1972 vervulde ik de functie van Sergeant van de Dag bij het kazernecommando van de Legerplaats 't Harde. Ik had de opdracht gekregen om als sergeant van de Dag op 26 april 1972 te 24.00 uur afwezigheidscontrole te houden over de militairen behorende tot het Kazerne commando. Ik zag toen, dat de soldaten K., M. en P. niet aanwezig waren. Op 27 april 1972, omstreeks 00.20 uur hoorde ik stemmen op de gang. Kort hierna kwam de soldaat P. met soldaat K. in de Dagkamer. Ik heb hierop tegen de soldaten P. en K. gezegd: „Jullie zijn te laat, ik zal dit „moeten rapporteren”. Hierop ontstond een discussie tussen mij en de soldaat K. over het al dan niet rapporteren van de soldaat P. en hem. Op een gegeven ogenblik terwijl ik achter mijn bureau zat en de soldaat K. niet aan keek, voelde ik een hevige klap tegen mijn hoofd. Door de klap tegen mijn hoofd viel ik met de stoel waarop ik zat achterover. Ik heb niet gezien wie of mij de klap tegen mijn hoofd heeft gegeven. Ik weet nog, dat ik na de klap gedeeltelijk tegen een radiator van de centrale verwarming ben terecht gekomen. Daarna werd alles mij zwart voor mijn ogen en zag ik niets meer. Ik ondervind tengevolge van de klap die ik tegen mijn hoofd heb gekregen erge pijn aan de linker zijde van mijn hoofd.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige geneeskundige verklaring, opgemaakt te 't Harde gedagtekend op 27 april 1972 en ondertekend door reserve Eerste Luitenant D. Poels, arts, onder meer zakelijk inhoudt als relaas van genoemde deskundige, dat hij op 27 april 1972 bij dienstplichtig sergeant G. F. Jansen als letsel heeft waargenomen: gezwollen oogleden links, lichte bewustzijnsstoornis: verminderde aanspreekbaarheid, lichte amnesie, hoofdpijn, duizeligheid, misselijkheid;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht op 27 april 1972 in de legerplaats 't Harde opzettelijk zijn „meerdere de dienstplichtig sergeant G. F. Jansen feitelijk heeft aangerand, „hebbende hij toen aldaar opzettelijk voornoemde meerdere met kracht „met tot vuist gebalde hand(en) in het gelaat geslagen, door welk slaan „voornoemde sergeant met stoel en al is omgevallen tegen een radiator „van de centrale verwarming en een zwelling van de oogleden van het „linker oog en hoofdpijn heeft bekomen, misselijk en duizelig is geworden

„en pijn heeft ondervonden“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„*feitelijke insubordinatie*“,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van de straf rekening houdt met de inhoud van een ten processe aanwezig, omtrent beklagde onder dagtekening van 5 mei 1972 door Kolonel C. J. A. Somers, zenuwarts opgemaakt psychiatrisch rapport;

Overwegende, dat de beklagde van 27 april 1972 tot 4 mei 1972 voorlopig arrest heeft ondergaan, op 27 april 1972 aanvankelijk als streng arrest, doch vervolgens voor het overige als verzwaard arrest in het Depot van Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad van de tijd, door de beklagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen militaire detentie een week in mindering behoort te worden gebracht;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten 1 week in mindering zal worden gebracht, de overige 2 weken voorwaardelijk, proeftijd 1 jaar – *Red.*).

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 10 augustus 1972

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Luitenant-Kolonel W. M. M. Hasenbos en Kapitein Th. J. Clarenbeek;

Raadsman: Kapitein G. van Gilst.

Als dienstplichtig soldaat opzettelijk wederrechtelijk een AMX-rupsvoer-

tuig op verschillende wegen in de provincies Overijssel, Drenthe en Groningen gebruikt, zulks terwijl hij onder drankinvloed verkeerde, gedurende welke rit hij door een aanrijding de voorgevel van een huis beschadigde, waarna hij is doorgereden zonder dat zijn identiteit behoorlijk kon worden vastgesteld.

6 weken militaire detentie met aftrek van 1 maand voorarrest.

(W.M.Sr. art. 164; W.V.W. art. 26, 30)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.R.W., geboren 2 juli 1951, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet,

„1. op of omstreeks 11 juli 1972 in de provincie(s) Overijssel, Drenthe en „Groningen opzettelijk wederrechtelijken bij de Krijgsmacht in gebruik „zijnd motorrijtuig, te weten een AMX-rupsvoertuig heeft gebruikt, als „bestuurder daarmede rijdende over openbare wegen (een openbare weg) „in voornoemde provincie(s);

„2. op of omstreeks 11 juli 1972 te Steenwijk, als bestuurder van een „militair motorrijtuig, type AMX pantserrupsvoertuig, daarmede heeft „gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Kerk- „straat en/of enige andere voor het openbaar verkeer openstaande wegen, „terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcohol „houdende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht dit motorrij- „tuig naar behoren te besturen;

„3. op of omstreeks 11 juli 1972 te Steenwijk als bestuurder van een „militair motorrijtuig, type AMX – pantserrupsvoertuig, daarmede op de „voor het openbaar verkeer openstaande weg(en), Kerkstraat en/of „Woldstraat, toen aldaar een ongeval was ontstaan als gevolg van een „botsing of aanrijding met dit rupsvoertuig waarbischade was toegebracht „aan enig goed te weten een huis (gebouw), toebehorende aan een ander „dan een inzittende van het door hem, beklaagde, bestuurde rupsvoertuig, „is doorgereden of is weg-gereden, voordat de identiteit van het door hem „bestuurde rupsvoertuig en van hem, beklaagde, die tijdens voormeld „ongeval dit rupsvoertuig bestuurde, behoorlijk is kunnen worden vast- „gesteld“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat in de tenlastelegging kennelijk tengevolge van een typfout onder 3 staat vermeld: „. . . daarmede op de . . .”, welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „. . . daarmede rijdende op de . . .”, door welke verbetering de be- klaagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris, onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 11 juli 1972, tussen omstreeks 00.30 uur en ongeveer 04.00 uur heb ik terwijl ik in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtig soldaat in de provincie Overijssel, Drente en Groningen opzettelijk een bij de krijgsmacht in gebruik zijnd motorrijtuig, een AMX rupsvoertuig, gebruikt door er als bestuurder mee te rijden over voor het openbaar verkeer openstaande wegen in bovengenoemde provincies, zonder daartoe van iemand recht of toestemming te hebben gekregen. Ik had op 10 juli 1972 tussen ongeveer 20.00 en ongeveer 24.00 uur naar mijn schatting ongeveer 25 glazen bier gedronken in de Johannes Postkazerne in Havelte. Ik was daardoor behoorlijk aangeschoten geraakt. Waarschijnlijk als gevolg daarvan kwam ik op het idee om een in de kazerne geparkeerd staande AMX te gebruiken om daarmee naar Steenwijk te rijden om daar nog wat te drinken. Samen met de mij bekende soldaat A. ben ik toen als bestuurder van een militaire AMX van het parkeerterrein van de Johannes Postkazerne via de achteruitgang daarvan naar Steenwijk gereden. Ik bestuurde de AMX en A. zat er voorop. Het kan best zijn dat ik als bestuurder van bovenvermelde AMX op deze wijze op 11 juli 1972 te omstreeks 02.15 uur heb gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Kerkstraat in Steenwijk, terwijl ik als gevolg van mijn bovenvermeld drankgebruik niet in staat moest worden geacht die AMX naar behoren te besturen. Op zeker moment moest ik in Steenwijk terugrijden. Bij het achteruitrijden reed ik toen met de achterkant van de AMX tegen een gebouw op de hoek van de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, de Kerkstraat en de Woldstraat in Steenwijk. Ik merkte dat doordat ik glas hoorde rinkelen. Later is mij gebleken dat ik tegen een waterrette was aangereden, die op die hoek stond, aan bovenvermelde Woldstraat. Onmiddellijk na bovenvermelde aanrijding ben ik weggereden zonder de gelegenheid te geven mijn identiteit en die van het door mij bestuurde voertuig behoorlijk te laten vaststellen. De bewuste waterrette behoorde noch aan mij noch aan enig inzitende van de door mij bestuurde AMX toe. Ik reed door om te voorkomen dat ik moeilijkheden zou krijgen met betrekking tot die aanrijding;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 333/72., op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 21 juli 1972 gedagtekend en ondertekend door Allie Johannes Visser, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, 1e verbalisant en Fokke Kiers, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, 2e verbalisant, beiden behorende tot de Brigade Havelte zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

a. A., geboren 12 december 1951, dienstplichtig soldaat C-Cie 47 Pantserinfanteriebataljon:

dat hij, te samen met de hem bekende soldaat W. in een AMX, van de Johannes Postkazerne naar Steenwijk, vervolgens van daar via Darp naar

Havelte en tenslotte van **Havelte** via de Rijksweg Assen-Pijlebrug en de nieuwe vier-baansweg naar Groningen is gereden;

b. Dirk Verbruggen, geboren te Vinkeveen, 20 juli 1943, beroep: kapitein der infanterie, commandant C-compagnie 47 Pantserinfanteriebataljon, gelegerd in de Johannes Postkazerne te **Havelte**:

Op 11 juli 1972, omstreeks 08.00 uur, hoorde ik van de korporaal van de Avort, dat hij in de nacht van 10 op 11 juli 1972 had gezien dat een AMX voorzien van het kenteken KN-67-74 door de Oosterstraat te Steenwijk reed en dat er twee personen in deze AMX hadden gezeten. Ik zag vervolgens dat de AMX voorzien van het kenteken KN-67-74 welke bij mijn compagnie is ingedeeld, niet op de parkeerplaats stond. Deze AMX is eigendom van de Staat der Nederlanden en in gebruik bij de C-Compagnie 47 Pantserinfanteriebataljon, gelegerd in de Johannes Postkazerne te **Havelte**. Ik heb niemand het recht of de toestemming gegeven deze AMX te gebruiken voor een rit gedurende de nacht van 10 op 11 juli 1972;

c. Hendrik Oort, geboren te Wanneperveen, 3 november 1952, beroep: dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst en ingedeeld bij de C-compagnie 47 Pantserinfanteriebataljon, gelegerd in de Johannes Postkazerne te **Havelte**.

Op 10 juli 1972, omstreeks 20.30 uur kwam de mij bekende soldaat W. in de bar. W. zat in een groep van vijf man en er werd beurtelings een rondje gegeven. Ik heb er niet op gelet hoeveel bier W. die avond heeft gedronken, naar mijn schatting zijn dit ongeveer 7 glazen bier geweest. De andere bar-bediende heeft ook bediend en ik weet niet hoeveel bier hij aan W. heeft verkocht. Omstreeks 21.30 uur die avond kwam ook de mij bekende soldaat A. in de bar. Ik zag dat hij in het groepje plaats nam waar ook W. deel van uit maakte. A. begon ook met die groep mee te drinken. Omstreeks 23.30 uur toen A. en W. de bar verlieten, waren zij behoorlijk „aangeschoten” ;

overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 99/1972, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 15 juli 1972 gedagtekend en ondertekend door Sijbren Tilstra, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, 1e verbalisant en Hendrik Walgemoed, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, 2e verbalisant, beiden behorende tot de Brigade Steenwijk zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

a. Hendrik Jacobus Niekerk, geboren te Doorn, op 31 oktober 1942, beroep: zonder.

Op 11 juli 1972, omstreeks 02.20 uur, zag ik dat een militair rupsvoertuig, AMX, voorzien van het kenteken KN-67-74 door de Kerkstraat reed in de richting van de Weemstraat. Verder zag ik dat dit voertuig gekomen ter hoogte van de Weemstraat stopte. Daarna zag ik dat de bestuurder van de AMX achteruit reed doch daarbij met de linker achter-

zijde van het voertuig tegen het pand van Wasserette Stokkers botste. Dit pand ligt op de hoek van de Woldstraat en de Kerkstraat. Ik zag ook dat de voorgevel van dat pand werd beschadigd. Onmiddellijk heb ik de politie gebeld. Toen ik weer buiten kwam was het militaire rupsvoertuig al reeds doorgereden. Ik heb niet gezien door wie dit voertuig werd bestuurd. Wel heb ik een persoon op de tank zien zitten en gezien zijn gedragingen was ik wel overtuigd dat hij onder invloed van alcoholhoudende drank verkeerde;

b. Henry Stokkers, geboren te Enschede, 8 september 1917, wonende te Steenwijk, eigenaar van een wassalon:

Ik ben huurder/bewoner van het pand Woldstraat nr. 2 te Steenwijk. Ik drijf in dit pand een wassalon. Op 11 juli 1972, omstreeks 02.20 uur, werd ik wakker van een harde klap en glasgerinkel. Ik ben daarop onmiddellijk uit bed gekomen en naar beneden gegaan. Toen ik in mijn winkel kwam zag ik dat de voorzijde van mijn pand ernstig was beschadigd. Ik zag dat twee etalage ruiten waren gebroken en het hout- en ijzerwerk van de gevel was ontzet;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht,

„1. op 11 juli 1972 in de provincies Overijssel, Drente en Groningen „opzettelijk wederrechtelijkeen bij de Krijgsmacht in gebruik zijnd motor- „rijtuig, te weten een AMX-rupsvoertuig heeft gebruikt, als bestuurder „daarmede rijdende over openbare wegen in voornoemde provincies;

„2. op 11 juli 1972 te Steenwijk, als bestuurder van een militair motor- „rijtuig, type AMX pantserrupsvoertuig, daarmede heeft gereden over de „voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Kerkstraat en enige „andere voor het openbaar verkeer openstaande wegen, terwijl hij „verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende „drank, dat hij niet in staat moest worden geacht dit motorrijtuig naar „behoren te besturen;

„3. op 11 juli 1972 te Steenwijk als bestuurder van een militair motor- „rijtuig, type AMX-pantserrupsvoertuig, daarmede rijdende op de voor „het openbaar verkeer openstaande wegen, Kerkstraat en Woldstraat, „toen aldaar een ongeval was ontstaan als gevolg van een botsing of „aanrijding met dit rupsvoertuig waarbij schade was toegebracht aan enig „goed te weten een huis (gebouw), toebehorende aan een ander dan een „inzittende van het door hem, beklagde, bestuurde rupsvoertuig, is door- „gereden of is weggereden, voordat de identiteit van het door hem be- „stuurde rupsvoertuig en van hem, beklagde, die tijdens voormeld onge-

„val dit rupsvoertuig bestuurde, behoorlijk is kunnen worden vastgesteld“; overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken dat bij de krijgsmacht *in* „gebruik is“;

2. „als bestuurder van een *motorrijtuig* handelen in strijd met art. 26, „eerste lid, van de Wegenverkeerswet“;

3. „als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met art. 30, „eerste lid, aanhef en onder a, van de Wegenverkeerswet“;

Voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2 en 3. artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde zich sedert 11 juli 1972 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 13 juli 1972 heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in de vorm van verzawaard arrest in het Depot voor Discipline te Nieuwersluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen, dat de beklagde die zich in arrest bevindt, gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen militaire detentie, geheel in mindering behoort te worden gebracht te weten vanaf 11 juli 1972;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 6 weken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 11 juli 1972 – Red.).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 10 juli 1969

President: Mr. K. N. Korteweg; Leden: Luitenant-Kolonel C. L. Jongenburger en Luitenant-Kolonel R. D. Choufoer;

Raadsman: Mr. M. W. Dirksen.

Als soldaat een vechthouding tegenover een *korporaal aangenomen* onder het uitspreken van beledigende en dreigende woorden („Als ik hem tik komt „hij aan het bloeden“, „kutkorporaaltje“”).

(W.M.Sr. art. 108)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMAGT

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.S., geboren 25 maart 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, „althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 28 april 1969 te „'s-Hertogenbosch, in elk geval in Nederland, opzettelijk tegenover zijn „meerdere de korporaal R. E. Zitter een vechthouding heeft aangenomen „onder het uitspreken van allerlei verwensingen en onder meer die Zitter „heeft toegevoegd: „kijk een beetje uit boerenlul“, en „Als ik hem tik „„„komt hij aan het bloeden, denkt dat hij Jezus is, zo'n kutkorporaaltje, „„„ik weet hem wel te vinden“, althans dergelijke een belediging of be- „dreiging inhoudende woorden heeft gebruikt“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat op 28 april 1969 omstreeks 00.45 uur, bij de poort van de Isabella-kazerne te 's-Hertogenbosch hem van achteren een auto naderde, terwijl hij midden op de weg liep; dat hij zag dat de bestuurder uit de auto kwam en hij deze bestuurder herkende als de korporaal Zitter; dat hij toen de korporaal Zitter heeft staan uitvloeken; dat de korporaal Zitter hem op een gegeven moment heeft meegenomen naar de wachtcommandant; dat hij, S., toen de korporaal Zitter in het wachtlokaal verschillende verwensingen naar het hoofd heeft geslingerd en genoemde korporaal toen willens en wetens onder meer heeft uitgescholden voor kutkorporaal;

Overwegende, dat Roy Edward Zitter, oud 20 jaar, wonende te 's-Hertogenbosch, korporaal-chauffeur, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 28 april 1969, te omstreeks 00.45 uur, met zijn auto aankwam bij de poort van de Isabellakazerne te 's-Hertogenbosch; dat hij zag dat een militair op de weg liep; dat hij toen uit zijn wagen is gestapt en deze soldaat, in wie hij de soldaat S. herkende, in de loop van de daarop volgende woordenwisseling tegenover hem een vechthouding aannam; dat zij daarna beiden naar het wachtlokaal zijn gegaan, alwaar S. tegen hem begon te schelden; dat hij toen hoorde dat S. onder meer tegen hem zei:

„Als ik hem tik dan komt hij aan het bloeden, denkt dat hij Jezus is, zo'n kutkorporaaltje, ik weet hem wel te vinden”;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht „op 28 april 1969 te 's-Hertogenbosch, opzettelijk tegenover zijn meerdere „de korporaal R. E. Zitter een vechthouding heeft aangenomen onder het „uitspreken van allerlei verwensingen en onder meer die Zitter heeft toegevoegd: „Als ik hem tik komt hij aan het bloeden, denkt dat hij Jezus is, „zo'n kutkorporaaltje, ik weet hem wel te vinden””;

Overwegende, dat het alsdus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling „en door een gebaar beledigen en met enig kwaad bedreigen”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 2 weken - Red.).

NASCHRIFT

De Krijgsraad qualificeert het complex van gedragingen als het „. . mondeling en door een gebaar beledigen en met enig kwaad bedreigen . . .” Hierdoor wordt het gebaar mede betrokken op het beledigen. De tenlastelegging en ook de bewezen verklaring bevatten echter wel bedreigen door een gebaar - wanneer men tenminste het aannemen van een vechthouding een gebaar zou willen noemen, wat aan twijfel onderhevig is - maar dat gebaar houdt geen belediging in.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 6 oktober 1971

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonels L. Breure en G. N. Tack; Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Desertie in tijd van vrede, terwijl hij is dienstdoende (terwijl hij gestraft was met licht arrest).

(W.M.Sr. art. 98, 99(4))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A.K.,
geboren 21 augustus 1951, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij te Vught, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en was ingedeeld bij „het Genie Opleidingscentrum, op of omstreeks 31 juli 1971 zijn militair „onderdeel heeft verlaten en sedertdien daarvan opzettelijk, althans „hoogst nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij „op 4 september 1971 door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden „en ter beschikking van zijn Commandant is gesteld, zijnde hij op 27 „juli 1971 gestraft met 6 dagen licht arrest, derhalve terwijl hij was dienst- „doende“ ;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik erken dat ik op 31 juli 1971 terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef en ingedeeld was bij het Genie Opleidingscentrum te Vught en sedert 27 juli 1971 was gestraft met licht arrest, dit arrest eigenmachtig heb verbroken en mijn onderdeel te Vught heb verlaten en sedertdien daarvan welbewust afwezig ben geweest en gebleven zonder dat ik daartoe recht of toestemming had verkregen totdat ik op 4 september 1971 te Vroomshoop door de Koninklijke Marechaussee werd aangehouden en ter beschikking van mijn Commandant werd gesteld.

Overwegende, dat voormelde justitiële verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van relatant:

De dienstplichtig soldaat A.K. is van 31 juli 1971 tot 4 september 1971 onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel C Compagnie School Bataljon Genie Opleidings Centrum te Vught.

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige – aan beklagde vertoond en voorgehouden – voor eensluitend afschrift getekend afschrift van een straflijst opgemaakt en ondertekend door de eerste luitenant der Genie S.G. van Kervel, onder meer zakelijk inhoudt:

De dienstplichtig soldaat A.K. is op 27 juli 1971 gestraft met zes dagen licht arrest.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-

staande bewijsmiddelen – wordende genoemde justitiële verklaring en afschrift straflijst slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettigen overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de „woorden: in ieder geval in Nederland“, „of omstreeks“ en „althans „hoogst nalatig“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Desertie, gepleegd in tijd van vrede, terwijl de schuldige het misdrijf „pleegt, terwijl hij is dienstdoende“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98, aanhef en sub 2 jo. artikel 99, aanhef en sub 4e van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat beklaagde zich sedert 4 september 1971 in voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14 a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 2 maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, voor de duur van 1 maand; opheffing van het arrest; bevel tot onmiddellijke invrijheidstelling, en met bevel dat van de militaire detentie een deel van 1 maand voorwaardelijk niet zal worden tenuitvoergelegd; proeftijd 2 jaar – *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenboseh

Vonnis van 6 oktober 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels L. Breure en G. N. Tack;
Raadsman: Mr. H. J. Jurrius.

Aanwezig hebben van een zendingrichting, niet zijnde een radiotelegraaf of radiotelefoon.

Onttrokken verklaring aan het verkeer van de in beslag genomen onderdelen.

(W.Sr. art. 36a, 36b; Telegraaf- en Telefoonwet art. 20)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen V.Z.P.,
geboren 11 december 1950, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 30 november 1970, in de gemeente Leiden een
„radio-elektrische zendingrichting, niet zijnde een radiotelegraaf of -tele-
„foon, al dan niet voor het openbaar verkeer bestemd, aanwezig heeft
„gehad in strijd met het bepaalde in de artikelen 2, 50a en b en 71 van
„het Radioreglement 1930, zonder een in voormelde artikelen genoemde
„machtiging^v;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft
verklaard:

Op 30 november 1970 heb ik aan de Haarlemmerstraat 291 in Leiden
een radio-elektrische zendingrichting, niet zijnde een radiotelegraaf of
-telefoon aanwezig gehad, zonder dat mij enige vergunning dienaangaande
van overheidswege was verleend;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-ver-
baal nr P. 28/71, opgemaakt en gesloten te Leiden op 18 maart 1971 door
John Kagenaar, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende
tot de brigade Leiden en Klaas Eier en Cornelis Moerman, beiden op-
sporingsambtenaar bij de Bijzondere Radiodienst der PTT te Voorburg,
onder meer zakelijk inhoudt;

als relaas van verbalisant Kagenaar:

Naar aanleiding van een telefonisch bericht, heb ik mij, op 30 novem-
ber 1970, omstreeks 16.15 uur in gezelschap van K. Eier en C. Moerman,
beiden opsporingsambtenaar bij de Bijzondere Radiodienst der PTT te
Voorburg, naar het adres Haarlemmerstraat 291 te Leiden begeven. Al-
daar troffen wij op de kamer van V.Z.P. een complete radio-elektrische
zendingrichting aan, bestaande uit:

1. een kristal gestuurde oscillator, dienende voor het opwekken van
hoogfrequente wisselstromen, overeenkomende met een golflengte van
ongeveer 11 meter die na versterkt en gemoduleerd te zijn, door middel
van een antenne kunnen worden uitgestraald;
2. een laagfrequent versterker (modulator);
3. een ontvanggedeelte, geschikt voor het ontvangen van signalen van
ongeveer 11 meter golflengte;
4. een luidspreker;
5. een microfoon met zend/ontvangschakelaar;
6. een stukje verbindingssnoer met banaanstekkers waarop een 12
volts gelijkspanningsbron kan worden aangesloten;

Genoemde apparatuur was via een kabel met een buitenantenne ver-
bonden en stond op twee accu's aangesloten. Na informatie bij de Centrale

Directie der PTT te 's-Gravenhage is gebleken, dat de Minister van Verkeer en Waterstaat V.Z.P. geen machtiging heeft verleend voor aanwezigheid, aanleg of gebruik van een radio-elektrische zendinginrichting.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„radio-elektrische zendinginrichtingen, niet zijnde radiotelegrafen of -telefoons, al dan niet voor het openbaar verkeer bestemd, aanwezig hebben of gebruiken in de gevallen, waarin dit krachtens artikel 3 ter van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904 is verboden,”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 20, eerste lid, aanhef en sub c van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht de inbeslaggenomen radio-elektrische zend/ontvangerinrichting, een microfoon en een stukje verbindingssnoer met stekkers aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende, daarbij dat deze radio-elektrische zend/ontvangerinrichting, een microfoon en een stukje verbindingssnoer met stekkers met betrekking tot dewelke het feit is begaan, van zodanige aard is dat het ongecontroleerde bezit daarvan strijdig is met de wet en het algemeen belang;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 3 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 50, subs. hechtenis voor de tijd van 5 dagen; voorts onttrokken verklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen radio-elektrische zend/ontvangerinrichting, een microfoon en een stukje verbindingssnoer met stekkers met betrekking tot dewelke het feit is begaan—Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 december 1971

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonel L. Breure en Majoor E. G. Soomer;

Raadsman: Mr. V. W. A. M. Molkenboer.

Opzettelijke ongehoorzaamheid door het weigeren te voldoen aan het dienstbevel van zijn meerdere om werkzaamheden te verrichten in de eetzaal officieren/onderofficieren.

KRIJGSRAAD: 2 weken militaire detentie.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): het bewezene beschouwd als een krijgstuchtelijk vergrijp en beklaagde gestraft met 10 dagen verzuwaard arrest.

(W.M.Sr. art. 114; W.K.art.2, 58)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE 'S-HERTOGENBOSCH
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K.H.,
geboren 17 januari 1950, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 3 september 1971 te Empel, in ieder geval in „Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire „dienst verbleef, nadat zijn militaire meerdere, de sergeant-majoor L. „Hendriks hem, beklaagde, meerdere malen, in ieder geval éénmaal, had „opgedragen, de soldaat-hofmeester te helpen in de eetzaal officieren1 „onderofficieren, (telkens) heeft geweigerd aan deze dienstbevelen (dat „dienstbevel) te gehoorzamen en toen aldaar de soldaat-hofmeester in de „eetzaal officieren/onderofficieren niet heeft geholpen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 3 september 1971 was ik, terwijl ik in werkelijke militaire dienst was als dienstplichtig soldaat met mijn peloton op oefening bij de bruggen-school te Empel. Des middags heeft de sergeant-majoor Hendriks als militaire meerdere mij opdracht gegeven corvee te verrichten in de eetzaal voor de officieren en onderofficieren. Hij zei daarbij dat deze opdracht een dienstbevel was. Ik heb deze dienstopdracht geweigerd zeggende: „Dat doe ik niet” en ik heb die middag dan ook geen corvee dienst verricht in de eetzaal van de officieren en de onderofficieren.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde proces-verbaal van huis-houdelijk onderzoek, opgemaakt en gesloten te Ermelo op 6 september 1971 door H. IJ. Mager, kapitein der Genie en K. van den Barg, vaandrig der Genie, beiden behorende tot de 11e Pantser Genie Compagnie te Ermelo, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van L. Hendriks, sergeant-majoor:

Op 3 september 1971 te Empel begaf ik mij met soldaat K.H. naar de eetzaal. Onderweg vertelde ik hem, dat ik hem een opdracht zou geven om te assisteren in de eetzaal officieren/onderofficieren en ik heb hem gevraagd of deze opdracht hem duidelijk was. Soldaat H. antwoordde be-

vestigend. Hierop droeg ik hem op de soldaat-hofmeester te helpen in de eetzaal officieren/onderofficieren. Soldaat N. weigerde de hem gegeven opdracht uit te voeren. Ik heb de opdracht tot twee maal toe herhaald en hem ook wederom gewezen op de konsekventies van een weigering, maar wederom weigerde de soldaat H. Hij zei voor officieren en onderofficieren niet de afwas te willen doen.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – wordende genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks“, „in ieder geval in Nederland“, „in „ieder geval éénmaal,“ en („dat dienstbevel“);

Overwegende, dat de bewezen verklaarde feiten worden beschouwd in zodanig onderling verband te staan dat zij één voortgezette handeling uitmaken.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*Opzettelijke* ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd, een voortgezette „handeling uitmakende“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel **114** van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettigen overtuigendis bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feit(en), en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de duur van **2** weken – Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 16 februari **1972**

President: Mr. Fikkert (plv.); Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, **Generaal-Majoor** Coopmans, **Generaal-Majoor** Bruinier, **Luitenant-Generaal** b.d. van der Veen (plv.) en Mr. van der Ven (plv.); Raadvrouwe: Mej. M. G. J. L. van Scherpenzeel.

(zie het vonnis hiervoor)

Gezien: . . . enz.;

Gehoord Advocaat-Fiscaalinzijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot militaire detentie voor de tijd van drie weken;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf die aan het Hof onjuist is voorgekomen;

Overwegende dat het Hof bevindt, dat het bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit opleverende een strafbaar feit als bedoeld in artikel 2 onder 2° van de Wet op de Krijgstucht buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan en bijzondere aanleiding aanwezig acht, de zaak verder te behandelen als ware het Hof de commanderende officier van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof na te melden krijgstuchtelijke straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde en diens doorgaand gedrag;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen – met uitzondering van de artikelen 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 193,197 en 205 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht – alsmede van de artikelen 5 en 58 van de Wet op de Krijgstucht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, doch alleen voor zover betreft de aan beklaagde opgelegde straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Bevindt, dat het als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit oplevert een in artikel 2 onder 2° van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit, hetwelk buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Legt aan beklaagde ter zake een krijgstuchtelijke straf op van TIEN DAGEN VERZWAARD ARREST wegens:

„Bij herhaling geweigerd gevolg te geven aan de hem door zijn meerdere „gegeven opdracht de soldaat-hofmeester te helpen in de eetzaal officieren/onderofficieren”;

Bepaalt, dat voornoemde straf en omschrijving van de strafreden in beklagdes straflijst zullen ingeschreven;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de eerste halfjaren 1971-1972

De Directeur-Generaal van de Statistiek deed de redactie toekomen het hierna volgende zevental overzichten betreffende de militaire rechtspraak over het eerste halfjaar 1972, met daarnaast, ter vergelijking, de overeenkomstige gegevens over het eerste halfjaar 1971 met betrekking tot:

a. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof naar de aard der delicten; aantallen militaire en commune delicten (staat 1);

b. de aantallen personen waarvan het beroep in de loop van het eerste halfjaar door het Hoog Militair Gerechtshof werd afgedaan naar de aard der vonnissen (staat 2);

c. de omvang van de werkzaamheden bij de krijgsraden voor de Zee-macht resp. de Landmacht en de Luchtmacht naar de aard der delicten (staat 3);

d. de aantallen officieren resp. onderofficieren en manschappen ten aanzien van wie bij eindvonnis zaken werden afgedaan door het Hoog Militair Gerechtshof en de verschillende krijgsraden, naar de aard der delicten (staat 4);

e. de aantallen personen op wie de vonnissen der onderscheiden krijgsraden betrekking hebben naar de aard der delicten en der vonnissen (staat 5);

f. de aantallen misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de krijgsraden terecht, naar de aard der misdrijven (staat 6);

g. de aantallen militaire resp. commune misdrijven en overtredingen door de onderscheiden krijgsraden krijgstuuchtelijk afgedaan, naar de aard der toegepaste sancties (staat 7).

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof; 1e halfjaar 1971—1972

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1971	1972	1971	1972	1971	1972	1971	1972
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	12	9	1	—	11	10	13	20
B. Beroepen in de loop van het 1e halfjaar: aangebracht	27	27	4	4	54	38	43	35
ingetrokken	—	—	—	—	4	—	2	—
C. Beroepen in de loop van het 1e halfjaar afgedaan door het H.M.G.	31	32	4	4	43	44	39	50
D Beroepen op 30 juni nog onafgedaan	8	4	1	—	18	4	15	5

Staat 2. Personen vermeld in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen; 1e halfjaar 1971-1972

			Bevestiging	Veroordeling			Totaal	
				Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onvoorw. ged. voorw.		Vrij-spraak
Militaire delicten	Misdrijven	1971	11	11	3	3	3	31
		1972	6	17	1	6	2	32
	Overtredingen	1971	2	—	—	1	1	4
		1972	1	2	—	—	1	4
Commune delicten	Misdrijven	1971	13	17	1	12	—	1) 43
		1972	12	14	5	9	3	44
	Overtredingen	1971	13	15	2	4	3	2) 39
		1972	24	15	—	8	3	50

1) Hieronder 1 oplegging van een krijgstuchtelijke straf.

2) Hieronder 2 niet-ontvankelijk verklaring van het beroep.

Staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden; 1e halfjaar 1971-1972

a. Krijgsraden voor de Zeemacht b. Krijgsraden voor de Landmacht c. Krijgsraad voor de Luchtmacht	Aard der delicten								
	Militaire delicten				Commune delicten				
	Misdrifven		overtredingen)		Misdrifven		Overtredingen		
	1971	1972	1971	1972	1971	1972	1971	1972	
A. Onafgedanezaken op 1 januari	a.	68	26	5	6	81	67	272	351
	b.	186	442	71	181	242	276	392	891
	c.	20	13	71	86	40	40	204	381
	Totaal	274	481	147	273	363	383	868	1 623
B. Zaken in de loop van het 1e halfjaar ingeschreven	a.	554	520	11	52	187	175	1 479	1 660
	b.	1 122	1 448	1 013	764	687	881	5 027	6 879
	c.	92	97	458	518	147	174	1 198	1 468
	Totaal	1 768	2 065	1 482	1 334	1 021	1 230	7 704	10 007
C. Zaken in de loop van het 1e halfjaar afgedaan									
1. door de rechter	a.	15	12	1	1	79	73	22	32
	b.	276	258	27	31	382	376	369	368
	c.	39	26	15	19	79	74	100	104
	Totaal	330	296	43	51	540	523	491	504
2. door de auditeur-militair	a.	585	493	13	46	141	112	1 395	1 614
	b.	860	1 206	1 038	732	340	394	4 490	5 726
	c.	63	56	414	468	57	60	1 064	1 338
	Totaal	1 508	1 755	1 465	1 246	538	566	6 949	8 678
waarvan									
a. sepot	a.	52	38	4	8	68	69	91	84
	b.	181	332	131	165	209	268	446	488
	c.	11	12	58	43	43	44	53	75
	Totaal	244	382	193	216	320	381	590	647
b. instemming met krijgstu- chelijke afdoening	a.	532	455	—	1	67	32	19	11
	b.	491	744	25	73	70	76	51	23
	c.	41	33	—	8	2	3	1	—
	Totaal	1 064	1 232	25	82	139	111	71	34
c. terugverwijzing naar com- manderende officier	a.	—	—	—	—	—	—	—	—
	b.	170	109	28	10	38	13	18	7
	c.	11	9	2	1	8	10	—	1
	Totaal	181	118	30	11	46	23	18	8
d. betaalde transacties	a.			9	37			1 284	1 514
	b.			854	482			3 925	5 170
	c.			353	413			1 002	1 259
	Totaal			1 216	932			6 211	7 943
D. Zaken op 30 juni nog onaf- gedaan	a.	22	41	2	11	48	57	334	365
	b.	172	426	19	182	207	387	560	1 676
	c.	10	28	100	117	51	80	238	407
	Totaal	204	495	121	310	306	524	1 132	2 448

Staat 4. Personenop wie de in staat 1 en 3 achter rubriek C sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1e halfjaar 1971-1972

	1971		1972	
	Officieren	Onder-officieren en manschappen	Officieren	Onder-officieren en manschappen
A. Hoog Militair Gerechtshof				
Militaire delicten				
{ Misdrijven	1	30	—	32
{ Overtredingen	1	3	—	4
Commune delicten				
{ Misdrijven	3	40	3	41
{ Overtredingen	1	38	3	47
B. Krijgsraden voor de Zeemacht				
Militaire delicten				
{ Misdrijven	—	15		12
{ Overtredingen	—	1	—	1
Commune delicten				
{ Misdrijven	3	76	2	71
{ Overtredingen	1	21	3	29
C. Krijgsraden voor de Landmacht				
Militaire delicten				
{ Misdrijven				257
{ Overtredingen	—2	227	—1	31
Commune delicten				
{ Misdrijven	13	369	1	375
{ Overtredingen	9	360	4	364
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht				
Militaire delicten				
{ Misdrijven				19
{ Overtredingen	3	76	—1	73
Commune delicten				
{ Misdrijven	3	76	1	73
{ Overtredingen	8	92	5	99

Staat 5. Personen vervuld in staat $\leq$ rubrieken $\square$, $\square$ en $\square$, naar de aard der vonnissen, 1 deljies 1971-1972

Instantie aap der delicten	Veroordeling			Vrijspraak	Onbevoegd-verklaring van de rechter	Nietig-verklaaring van de dag-verdijng	Terug-verwijrd naar Comm. officier	Volegging van e en krijgsstraf	
	Voorwaardelijk		v.						
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk							
■ Krijgsraden voor de Zeemacht	Misdrijven	1971	11	—	—	—	—	—	
		1972	6	2	—	—	—	—	
	Overtredingen	1971	—	—	1	—	—	—	
		1972	1	—	—	—	—	—	
	Misdrijven	1971	34	3	31	7	—	4	—
		1972	49	3	21	—	—	—	—
Overtredingen	1971	17	—	—	3	—	—	—	
	1972	30	—	2	—	—	—	—	
□ Krijgsraden voor de Landmacht	Misdrijven	1971	177	22	33	7	1	36	
		1972	153	21	60	6	—	18	
	Overtredingen	1971	18	1	3	4	—	1	
		1972	24	—	2	5	—	—	
	Misdrijven	1971	233	16	102	20	—	2	
		1972	219	6	122	24	1	—	
Overtredingen	1971	319	—	25	21	2	—		
	1972	305	—	51	11	1	—		
□ Krijgsraad voor de Luchtmacht	Misdrijven	1971	19	—	13	1	—	1	
		1972	14	—	11	—	—	—	
	Overtredingen	1971	14	—	—	1	—	—	
		1972	17	—	—	2	—	—	
Misdrijven	1971	29	4	43	3	—	—		
	1972	41	1	27	5	—	—		
Overtredingen	1971	96	—	—	4	—	—		
	1972	86	—	13	4	—	1		

Vervolg **Staat 6. Misdrijven** door het Hoog Militair Gerechtshof en de **Krijgsraden** berecht, naar aard der delicten; 1 e halfjaar 1971-1972

Aard der delicten	1971				1972			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
B. Bijzondere Wetten								
Wegenverkeerswet	171	119	8	44	172	132	8	32
Telegraaf- en Telefoonwet	5	1	3	1	6	3	—	3
Vuurwapenwet	15	11	—	4	15	11	1	3
Opiumwet	14	10	—	4	28	22	1	5
Misdrijven Bijzondere Wetten	205	141	11	53	221	168	10	43
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107)	121	88	16	17	137	71	17	49
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128)	136	104	10	22	120	85	9	26
V Schending van verschillende dienstvlichten (art. 129 t/m 150)	43	33	1	9	37	30	1	6
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164)	36	22	3	11	47	32	3	12
Misdrijven Wetboek van Militair Strafrecht	336	247	30	59	341	218	30	93
Totaal rubrieken A, B en C	910	575	55	280	946	606	61	279
Aantal dubbeltellingen ²⁾	194	91	9	94	211	112	15	84
Aantal veroordelingen	716	484	46	186	735	494	46	195

¹⁾ Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

²⁾ Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

Staat 7. Krijgstuchtelijke afdoening van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen; 1e halfjaar 1971-1972

		Koninklijke Marine				Koninklijke Landmacht				Koninklijke Luchtmacht				Totaal			
		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune	
		Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen
Hoofdstaffen																	
Berisping	1971	8	—	—	—	3	2	2	3	2	—	—	2	13	2	2	5
	1972	2	—	1	—	6	2	4	1	4	—	—	—	12	2	5	1
Strafdienst	1971	23	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	24	2	2	—
	1972	9	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	11	2	1	—
Licht arrest	1971	1)232	1) 2	1) 38	1) 6	75	23	26	34	14	1	1	—	321	26	65	40
	1972	2)271	1 2)	15	—	158	24	18	13	14	2	5	—	443	27	38	13
Verzwaard arrest	1971	187	—	24	—	430	20	63	26	50	—	—	—	667	20	87	26
	1972	174	—	15	1	578	24	76	14	40	—	3	1	792	24	94	16
Streng arrest	1971	65	—	9	1	42	—	4	—	—	—	—	—	107	—	13	1
	1972	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—
Verlaging	1971	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
	1972	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Plaatsing in de tuchtclassse	1971	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
	1972	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal , ...	1971	516	3	72	7	554	46	96	63	66	1	1	2	1136	50	169	72
	1972	456	1	32	1 2)	750	52	98	28	58	2	8	1	1264	55	138	30
Bijkomende straffen																	
Inhouding van geldelijke militaire inkomsten	1971	33	—	6	—	5	1	1	—	—	—	—	—	38	1	7	—
	1972	22	—	1	—	15	—	1	—	—	—	—	—	37	—	2	—

1) Hieronder respectievelijk 137, 2, 14 en 6 tevens strafdienst.

2) Hieronder respectievelijk 167 en 7 tevens strafdienst.

REGISTER

van deel LXV, 1972

- Aangifte doen van een strafbaar feit, wetende dat dat feit niet gepleegd was. Tevens diefstal van 7 DM uit de portemonnaie van een ander . . . 104
- Administratieve rechtspraak.
- Een sergeant der 1e kle werd na een veroordeling wegens enkele **winkel**-diefstallen ontslagen **terzake** van gedrag, waardoor hij ongeschikt werd geacht om in de beklede rang dienst te verrichten.
C.R.v.B. oordeelt ontslagbesluit in strijd met beginsel van behoorlijk bestuur wegens onvoldoende acht slaan op de over gedaagde **uitgebrachte** beoordelingen en het ontbreken van een voldoende **duidelijke** en concrete motivering 53
  - Eisers beroep op een brief van de Minister van Defensie uit **1961**, waarin desgevraagd inlichtingen waren verstrekt omtrent **o.a.** het aanvragen van pensioen gebaseerd op de toen geldende wetgeving, geeft de C.R.v.B. niet de vrijheid om de Kroon — in strijd met de thans **geldende** wettelijke bepalingen — **verplicht** te oordelen het pensioen eerder te doen ingaan dan op **19** december **1968**, een jaar **vóór** de dag waarop de aanvraag is ingekomen 125
  - Een besluit van C.Z.N. werd nietig verklaard wegens strijd met het systeem van de Regeling **Organisatie** en Bevordering Schepelingen, wanneer door een gedragslijn, waarbij een wachtlijst als regel niet kan ontstaan, de bevordering tot **korporaal** in wezen tot een **keuzebevordering** wordt gemaakt. Bij een nieuw besluit, waarbij klager niet werd aangewezen voor de eerstvolgende opleiding tot korporaalschrijver, werd het oude besluit vernietigd met bepaling dat op gronden **ontleend** aan het algemeen belang de gevolgen van het vernietigde besluit geheel in stand zullen blijven. Bij beroep van klager hiertegen bepaalt de C.R.v.B. dat het nieuwe besluit slechts zijn basis en rechtvaardiging kan vinden in art. **104** en ad. **111** Ambtenarenwet **1929**, terwijl de daar genoemde beroepstermijn van **6** maanden onbenut is gelaten, zodat van een schadevergoeding geen sprake kan zijn. De **ambtenarenrechter** heeft volgens art. 104 en art. 111 Ambtenarenwet slechts een beperkte bevoegdheid 214
  - De C.R.v.B. verstaat onder invaliditeit de in een percentage uit te drukken mate van de lichamelijke en geestelijke tekortkomingen en beperkingen, welke de **belanghebbende** in verhouding tot een geheel valide persoon van gelijke leeftijd in het dagelijkse leven in het algemeen ondervindt. Afwijking van de **algemene** invaliditeit ten voordele van de beroepsinvaliditeit acht de Raad niet alleen toelaatbaar in geval de belanghebbende werkzaam is gebleven in zijn oude beroep, alsmede gedurende de tijd van omscholing, maar ook in die gevallen, waarin de beperkingen van de belanghebbende, ook na omscholing, in zijn nieuwe beroep zodanig **belemmerend** werken, dat de invaliditeit in het nieuwe beroep hoger is dan de algemene invaliditeit 223
  - Nu twee hoogleraren in de **cardiologie** tot een verschillende conclusie zijn gekomen, bestaat er volgens C.R.v.B. aanleiding eiser het voordeel van de twijfel te gunnen en een verergerend verband als bedoeld in art. 2 der Pensioenwet voor de Landmacht **1922** te aanvaarden, alsook eiser de kosten van een deskundige advies te vergoeden . . . 290
  - De ambtenarenrechter heeft de door de Kroon gemaakte keuze en beleid voor bevordering van een majoor der artillerie in beginsel te eerbiedigen. Niet gezegd kan worden dat de Kroon de voor het **passeringsbesluit** aangevoerde motieven redelijkerwijzeniet heeft mogen **gebruiken**, noch dat de Kroon op die motieven in redelijkheid niet tot dat besluit heeft kunnen geraken . . . 298
  - Eiser, matroos der 1e klasse, was 's nachts na het passagieren van zijn in een droogdok liggend schip gevallen, waarbij hij ernstig gewond werd. **Hij** werd uit hoofde van **ge-**

- breken uit de militaire dienst ontslagen. De **C.R.v.B.** neemt aan, dat de bij eiser bestaande ziekten of gebreken in overwegende mate het gevolg zijn van bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van de militaire dienst hebben voorgedaan. Weliswaar heeft eiser door het gebruik van alcoholhoudende drank zelf een gevaarzetting in het leven geroepen, maar het verblijven op het schip in de situatie waarin het zich bevond, leverde een duidelijk verhoogd risico op, terwijl de leerling van de wacht, indien het niet verantwoord zou zijn geweest, eiser zonder toezicht naar zijn kooi te laten gaan, eisers toestand verkeerd beoordeeld heeft 364
- Tussen de aandoening, waaraan betrokkene is overleden, t.w. een luetische infectie, en zijn uitoefening van de militaire dienst bestaat geen oorzakelijk of verergerend verband in de zin van art. 2, lid 1 onder 2" van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 369
- Er heeft geen „nieuw onderzoek” als bedoeld in art. F 6 lid 9 der Alg. mil. pensioenwet plaats gevonden, indien naast een eventueel arbeidskundig en/of loonkundig onderzoek niet een nieuw geneeskundig onderzoek is verricht. Deze zienswijze is in overeenstemming met art. S 2 der wet en de geschiedenis van de totstandkoming van dit artikel 433
- Een korporaal beklagde zich over een met zwart onderstreepte passage onder de rubriek „bijzonderheden” uit een over hem opgemaakte beoordeling, waarin gerept werd over het incidenteel gebruik van verdovende middelen buiten diensttijd. Verweerder, beslissende op het bezwaarschrift, heeft het bepaalde in art. 3 van het K.B. van 4 april 1970, dat dwingt een keuze te maken tussen twee methoden van onderzoek, niet nageleefd. In casu is n.l. zonder enig nader onderzoek beslist. Nu een psychiater van oordeel is dat aan klager geen schuld of onachtzaamheid is te wijten met betrekking tot het innemen van de onderhavige pil, verklaart de **C.R.v.B.** het bestreden besluit alsmede de voormelde passage nietig, daarvoor een andere passage in de plaats stellend 440
- In het bijzonder gelet op een rapport van een hoogleraar in de orthopaedie, acht de **C.R.v.B.** het aannemelijk dat de gebeurtenissen in militaire dienst een verergering van de bij betrokkene bestaan hebbende aandoening van de wervelkolom (spondylitis tuberculosa) hebben te weeg gebracht, in dier voege dat van een verergerend verband als bedoeld in art. 2 lid 1 onder 2e letter c der wet moet worden gesproken 489
- Vrijstelling van dienstplicht wegens bijzonder geval. De dpl. kan niet dan met schade aan de gezondheidszorg aan zijn functie in het gerontologisch team worden onttrokken . . 498
- Idem, t.z.v. ernstige bezwaren indien de dpl. wordt onttrokken aan het orkest waarvan hij deel uitmaakt. Bovendien nadelige beïnvloeding van het onderwijs t.g.v. zijn vervanging als leraar aan een conservatorium 499
- Beroep tegen afwijzende beslissing op verzoek tot erkenning van gewetensbezwaren. Deze beslissing door de kroon vernietigd omdat zowel die beslissing zelf als het daaraan ter grondslag liggend advies steunt op een stuk, dat door appelland is ingetrokken en voorbijgegaan is aan een door hem ter vervanging hiervan overgelegd stuk 501
- Beroep tegen afwijzende beslissing op verzoek tot erkenning van gewetensbezwaren ongegrond verklaard daar uit het geheel van appelland~verklaringen kan worden afgeleid, dat zijn hoofdmotief is, dat door instandhouding van het leger de vrede niet kan worden bereikt en zijn bezwaren geen onoverkomenlijke gewetensbezwaren zijn op grond van een godsdienstige of redelijke overtuiging, welke hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt 503
- Vernietiging van de afwijzende beslissing van de minister op een verzoek tot erkenning van gewetensbezwaren tegen vervulling van mil. dienst. De Kroon: voor de vraag of er sprake is van een overtuiging in de zin der wet kan ook beslissend zijn de ernst waarmede betrokkene

- tot zijn afwijzing van het geweld komt. Ook overigens onvoldoende motivering van de bestreden beslissing 507
- Toekenning van zgn. smartegeld aan invalide militairen die ondanks hun invaliditeit in hun militaire betrekking worden gehandhaafd, zulks naar analogie van de gevallen, waarin na ontslag herplaatsing in de dienst plaats vindt. Ofschoon bij de woorden „militaire betrekking” wellicht slechts aan beroepsmilitairen is gedacht, is de strekking van de desbetreffende regeling ruimer, met name ook van toepassing wanneer een invalide geworden reserve-officier in feite als beroepsofficier in dienst wordt gehandhaafd 561
- Naar het oordeel van een zenuwarts is de schizofrenie waaraan eiser lijdt, gezien zijn persoonlijkheidsstructuur, milieu, ontwikkelingsgang en de voor hem geldende omstandigheden in militaire dienst, mede tot uiting gekomen door inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden waaraan eiser i.v.m. de uitoefening van die dienst is blootgesteld geweest. De schizofrenie kan dan ook geacht worden in vergerend verband te staan met de uitoefening van de militaire dienst. De Centrale Raad van Beroep verenigt zich met dit oordeel 566
- Afwezigheid.** Zie bij: opz. **ongeoorloofde afwezigheden bij desertie.**
- Afwezigheid van alle schuld.** Vrijspraak wegens —. Bestuurder van een auto naderde een splitsing met een voorrangsweg. Er was geen uitzicht naar links in verband met geparkeerde auto. Na gestopt te hebben reed hij vervolgens langzaam door, waarop eenaanrijdingvolgde 195
- Afwijzing van het verzoek van een Amerikaanse deserteur** om als vluchteling h.t.l. te worden toegelaten door de staatssecretaris van Justitie . . . 117
- Alarmpistool.** Ongeoorloofd bezit van een —, zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuurwapenwet. Tevens bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht en opzettelijke ongeoorloofdeafwezigheid 198
- Ambtelijk bevel.** Oorlogsmisdrijven en het beroep op — 1
- Arrondissementskrijgsraden.** Samenvoeging van — en instelling van een algemene mobiele krijgsgaad voor de luchtmacht 128
- Artikel 32 W.V.W.** De W.V.W. sprekende van „een weg” ziet op een binnen Nederland gelegen weg . . 152
- Artikel 1, lid 2 Sr.** Het H.M.G. en —: Naschrift op een naschrift. 325
- Bedreiging. Feitelijke —** met geweld van een meerdere: als matroos onder drankinvloed aan boord teruggekomen, de hut van de eerste officier binnengedrongen en die, terwijl hij lag te slapen, met een mes bedreigd, uitroepende dat hij die meerdere aan het mes zou rijgen 268
- Een dpl. kanonnier richt een met scherpe patronen geladen pistoolmitrailleur op een wachtmeester daarbij zeggend: „Achteruit” . . . 591
- Bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht;** door op korte afstand dreigend een alarmpistool, dat het uiterlijk had van een pistool waarmede kogels kunnen worden afgevuurd, op iemand te richten 198
- Met zware mishandeling. Ltz. 3 (KMR) rijdt onder invloed van alcohol als bestuurder van een personenauto in op een aantal zich op het trottoir bevindende personen . . 527
- Bedreiging van een meerdere met enig kwaad.**
- Soldaat bedreigt een korporaal door in diens bijzijn te zeggen: „Als ik hem tik komt hij aan het bloeden” 605
- Bekentenisvrijheid.**
- Dpl. korporaal rijdt zonder toestemming als bestuurder van een dienstjeep over militair terrein en beschadigt deze daarbij. Hij meldt dit niet, zulks om zich voor bestrafing te vrijwaren.
- Krijgsraad* overweegt dat beklagde door het voorval te melden niet slechts een krijgstuuchtelijke correctie, maar vooral een strafvervolging riskeerde. Vrijspraak op grond van het in ons rechtssysteem erkend beginsel van bekentenisvrijheid.
- H.M.G.:* daarlatend wat er zij van het door de krijgsgaad bedoeld beginsel, oordeelt, dat melding van de beschadiging van de jeep niet zonder meer kan worden aangemerkt als een mededeling van een aangelegenheid welke kan leiden tot een tegen beklagde gerichte strafvervolging 546
- Beklagzaken.** Onderminning van de krijgstuuch in een voor verspreiding

- onder dpl. militairen bestemde publicatie, inhoudende o.m. bepaalde daarin voorkomende zinsneden; 3 maanden plaatsing in de tuchtklasse; verwerping van het beroep op het Verdrag van Rome 39
- Vrijheid van meningsuiting in de krijgsmacht in gebondenheid. De krijgstucht eist niet, dat de militair zich zal onthouden van elke kritiek op maatregelen en beslissingen van militaire autoriteiten of op de in de krijgsmacht bestaande toestanden, mits die kritiek op zakelijke wijze wordt geleverd en naar vorm en toon doet blijken dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vereiste eerbied voor de in die kritiek betrokken autoriteit 48
- Tweemaal ongeoorloofde afwezigheid van reservesergeant Milva t.w. 1½ uur afwezig na het tijdstip van het avondappel en 2 uur afwezig door tijdens de diensturen zonder toestemming de Tandheelkundige Dienst te bezoeken.
H.M.G. vermindert de straf en wijzigt een gedeelte van de strafreden, echter niet ten gunste van klaagster 283
- Betekenis van de uitreiking van een „uittreksel“ van een beklagbesluit 285
- Een dpl. soldaat erkende het feit in de strafreden vermeld, doch voelde zich bezwaard over de strafmaat omdat a) naar zijn mening in de Duitse Bondsrepubliek voor overeenkomstige vergrijpen zwaardere straffen werden gegeven dan in Nederland, zodat hij voor zijn overplaatsing een minder zware straf zou hebben gekregen; b) hij de opgelegde straf gedeeltelijk moest ondergaan in een weekeinde, waarin hij een afgesproken bezoek uit Nederland kreeg. Het H.M.G. verwerpt grief a), acht grief b) aanneemelijk en vermindert de straf 287
- Klager, gestraft met 4 dagen licht arrest, acht de order van blijvende aard dat dpl. korporaals en soldaten op werkdagen om 07.00 uur moeten opstaan, in strijd met de „Vrije reveille“ volgens art. 139 Regl. Inwendige Dienst.
Beklag ongegrond verklaard omdat die order reeds langer dan een jaar van kracht is en ingesteld is in overleg met het afdelingsoverlegorgaan. H.M.G.: de order is in strijd met art. 139 Regl. I.D., weshalve naleving niet kan worden gevorderd . . . 484
- Belediging van een meerdere.**
— Dpl. soldaat voegt een sergeant de woorden „matennaaijer, fanatieke hond, lafaard“ toe 587
- Dpl. soldaat voegt een korporaal het woord „kutkorporaaltje“ toe . . . 605
- Beoordelingsvoorschrift officieren.** Het — 5
- Besluit voorzieningen militaire justitie.**
Wijzigingen in het — per 1 januari 1972 128
- Bevelsbevoegdheid.** Een analyse van het begrip — 452
- Bevoegdheid.** Zie bij **Competentie.**
- Bewijsmiddel.** Vernietiging van een door de krijgsraad gewezen vonnis, omdat de verklaring van een beklagde mede t.a.v. zijn medebeklaagden geen in de wet bekend — is. Vervolging en veroordeling terzake van het door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen 331
- idem 339
- Boekaankondiging.**
— Prof. Dr. H. Bianchi. Stigmatisering. Diërede 256
- F. A. Freiherr von der Heydte. Der moderne Kleinkrieg 381
- Mr. L. van Heijningen. De Nederlanden in het jaar 1572 — Het Schrik'lijk Pleit 382
- Mr. C. C. J. Kiewit. De Dienstplichtwet, vierde druk 383
- Prof. Mr. B. V. A. Röling en Mr. C. P. Rüter. The Tokyo Judgement. The International Military Tribunal for the Far East 62
- Mr. A. P. Steffen. De partiële wijziging van de militaire straf- en tucht-rechtwetgeving bij de Rijkswetten van 4 juli 1963 305
- Mr. A. J. O. van Wassenauer. Eigen schuld (Dissertatie) 381
- Colonne** zie onder **Militaire colonne.**
- Competentie.** De arr. krijgsraad te 's-Hertogenbosch, kennismemende van de zaak tegen een dpl. sld. van de KLu, is ingevolge art. 99 Inv. wet bevoegd tevens kennis te nemen van de zaak tegen een dpl.sld. der KL. 99
- Declaratieformulier.** Valsheid in geschrift plegen door in strijd met de waarheid te vermelden dat een andere soldaat bepaalde ritten in zijn privé-auto had gemaakt 31
- Desertie.**

- Beklaagde was ongeoorloofd afwezig van 1962 tot 1971.
Krijgsraad: desertie in tijd van oorlog gepleegd.
H.M.G.: desertie in tijd van vrede gepleegd 18
- driemaal gepleegd, waarvan éénmaal met verwijdering in het buitenland 25
- Na genezing van zijn ziekte nog enkele maanden afwezig gebleven van zijn onderdeel 91
- terwijl de schuldige zich in het buitenland verwijderd, door 2 of meer personen **gezamenlijk** gepleegd; het **opzettelijk** achterzeilen van zijn schip in Noorwegen.
Kwalificatie 461
- gepleegd terwijl de schuldige is dienstdoende (terwijl deze gestraft was met licht arrest) 607
- Diefstal.
  - van 2 personenauto's, de ene van de openbare weg waar de auto **onafgesloten** en met de contactsleutel in het contactslot stond, de andere van de brug van een garagebedrijf 93
  - van 7 DM uit de portemonnaie van een ander. Tevens aangifte doen van een **strafbaar** feit, wetende dat dat feit niet gepleegd was 104
  - van een tiental bankbiljetten. Tevens opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid en verduistering 147
  - van een auto door verbreking: na met een steen een tochtraampje te hebben verbrijzeld, het portier geopend en zich de auto toegeëigend 193
  - poging tot — in vereniging door met een soldaat een auto een **eindweegs** weg te duwen, waarna de andere soldaat getracht heeft de auto te starten, **zijnde** dit niet gelukt 202
  - van een auto. Tevens **opz.** ongeoorl. afwezigheid; idem, terwijl hij was dienstdoende en overtreding van art. 1 **Wapenwet** 206
- Beklaagde had op 21 augustus 1971 een herenfiets, merk Union, zich **opz. wederr.** toegeëigend; hij was op 15 oktober **d.a.v.** door de CZN naar de krijgsraad verwezen, waarbij deze bepaald had dat geen informatiën behoorden te worden genomen. Zeekrijgsraad spreekt beklagde vrij in verband met art. 27 en 112a R.Z.; anders het **H.M.G.** 260
- in vereniging. Als korporaal samen met zijn echtgenote uit een herenmodezaak een kostuum **weggenomen** zich toegeëigend 273
- in vereniging met twee andere **dpl.** sergeanten van een aantal **P.S.U.-goederen** 275
- idem 277
- idem 278
- in vereniging met een kameraad een bromfiets weggenomen; daarop een eind gereden, die bromfiets vervolgens achter een bouwkeet neergezet en achtergelaten 347
- of verduistering? Beklaagde had in een zelfbedieningszaak enkele artikelen niet in het voor de **aankopen** beschikbaar gestelde wagentje **geduoneerd**, doch in zijn zak gestoken en deze artikelen **niet afgerekend**.
Veroordeling wegens verduistering 352
- Dienstbevel. Bevoegdheid tot het geven van dienstbevelen 452
- Dienstplichtwet. De —, vierde druk 383
- Dienstweigeraars. Is voorarrest van militaire — onrecht? door Mr. J. H. van Wijk 321
- Dona** en Schul. De zaken — Nogmaals: Het militaire tuchtrecht en de rechten van de mens 129
- Doorrijden zonder dat zijn identiteit was vastgesteld na een ongeval. Toen een uur later de politie zich te zijn huize vervoegde, ongevraagd meegedeeld dat hij een aanrijding veroorzaakt had. Vrijspraak 190
- Drugs. Opz. in bezit hebben van 2 gr hashish 16
- Feitelijke bedreiging met geweld van een meerdere: als **matroos** onder drankinvloed aan boord teruggekomen, de hut van de eerste officier binnengedrongen en deze, terwijl hij lag te slapen, met een mes bedreigd, daarbij uitroepende, dat hij die meerdere aan het mes zou rijgen 268
- Feitelijke insubordinatie.
  - buiten dienst gepleegd. Soldaat slaat met de hand, waarin hij een glas houdt, zijn meerdere in het gelaat, waarbij het glas breekt en de meerdere verwond wordt 585
  - **Dpl.** soldaat slaat en trapt een sergeant in het gezicht 587
  - **Dpl.** soldaat, te laat teruggekeerd in de kazerne slaat de sergeant van de dag met de vuist in het gelaat wanneer deze zegt het geval te moeten rapporteren 598
- Functie van het tuchtrecht in een krijgsmacht. Plaats en — 65
- Gebruik gemaakt. Opzettelijk wederrechtelijk — van een militair mo-

- torrijtuig (W.M.Sr. art. 164) . . . 30
- Geschiedenis. De Nederlanden in het jaar 1572. Het Schrik'lijk Pleit . . 382
- Grondrechten. Afwijking van — in tijden van nood 143
- Zie ook onder Vrijheid van menings-uiting.
- Informatiën. Beslissing dat géén — zullen worden genomen. Besch. tot verwijzing van 15 oktober 1971; dagvaarding van 18 november 1971, in persoon aan beklagde betekend op 23 november 1971. Krijgsraad: de fiscaal is niet ontvankelijk in zijn strafvordering wegens overschrijding van de termijn van één maand, bedoeld in art. 27 R.Z. Anders het H.M.G. 260
- Jachtwet. Overtreding van de artikelen 9, 12 en 26 van de — door met een geweer op hazen en eenden te schieten, terwijl beklagde de uitoefening van de jacht niet was toegestaan, hij niet in het bezit was van een geldige jachtakte en de jacht op hazen en eenden niet was geopend. Verbeurdeklaring van het geweer. Toepassing van het voor volwassenen geldende strafrecht voor de minderjarige beklagde 257
- Justitiële statistiek van het C.B.S.
- Militair — over de jaren 1970 en 1971 (7 overzichten) 373
- Militair — over de eerste halfjaren 1971 en 1972 (7 overzichten) . . . 615
- Kleinkrieg.** Der modum — 381
- Krijgstuchtelijke **bestrafning** door de militaire rechter als ware deze de C.O. van beklagde.
- Als dpl. sergeant niet op tijd teruggekeerd van zijn legerplaats in Seedorf 80
- Als dpl. soldaat geweigerd te voldoen aan het dienstbevel werkzaamheden te verrichten in de eetzaal offn./onderoffn. 611
- Letsel. Medeplegen van aan zijn schuld te wijten lichamenlijk —: Zie bij lichamenlijk letsel.
- Lichamenlijk letsel.
- Medeplegen van aan zijn schuld te wijten —: een drietal dpl. soldaten was, met de armen om elkaars schouders geslagen, met kracht opgelopen tegen een vrouwspersoon, waarbij zij drieën die vrouw korte tijd ingesloten hielden, als gevolg waarvan zij een nierkeuzing opliep, en gedurende enige weken verhinderd is geweest in de uitoefening van haar arbeidswerkzaamheden 360
- Mishandeling tengevolge waarvan iemand enige tanden kwijt raakt. Het aldus ontstane letsel niet als zwaar lichamenlijk letsel beschouwd 580
- Militaire colonne. Een in een — ingevoegde burger-auto wordt geacht (behoudens tegenbewijs) daarvan deel te zijn gaan uitmaken en daarop is de bepaling van art. 110 (5) R.V.V. van toepassing: deze auto behoort op een door verkeerslichten beveiligd kruispunt, hetwelk de colonne bij groen licht is begonnen te passeren, door te rijden, ook als de bestuurder bij het naderen van dat kruispunt rood licht voor zich heeft (anders in diens naschrift W.H.V.) 427
- Militaire** justitie. Besluit — gewijzigd Militaire verkeersdelicten. Zie ook bij Verkeersdelicten. **Opz. wederr.** gebruik gemaakt van een militair motorrijtuig; met een militaire **kombi wederr.** ritten gemaakt van Apeldoorn naar Deventer en van Amhem naar Deventer 30
- De **W.V.W.** heeft blijkens de aanhef de strekking het verkeer op de wegen te regelen, waaronder moet worden verstaan de wegen binnen het Rijk in Europa. Beklagde had in Duitsland als bestuurder van een auto op een voor het openbaar verkeer openstaande weg gereden, terwijl hem bij onherroepelijk geworden (Nederlands) vonnis de bevoegdheid om motorvoertuigen te besturen was ontzegd. De militaire rechter past art. 167 W.M.Sr. toe . . . 152
- Als dpl. soldaat te Suriname **opz. wederr.** met een dienstvolkswagen over de openbare weg gereden: overtreding van art. 164 W.M.Sr. 355
- Als dpl. soldaat te Suriname **opz. wederr.** met een dienstvolkswagen over de openbare weg gereden en daarbij een botsing met een andere auto veroorzaakt: overtreding van art. 164 en 165 W.M.Sr. 357
- Als bestuurder van een auto tenen een rij vi. tellin ger 1 op het **marinevliegkamp Valkenburg**; de veiligheid op de weg in **gevaar** gebracht; art. 165 W.M.Sr. 414
- Als bestuurder van een auto bij avond op een voor het mil. verkeer openstaande weg tegen een aan de rechterkant van die weg lopende voetganger aangereden, daardoor de veiligheid op de weg in gevaar

gebracht	468	beroep op het Verdrag van Rome	39
— Als bestuurder van een volkswagen- busje in gebruik bij de K.M. zonder toestemming gereden over het ter- rein van de Marinebasis Parera te Curaçao. Door rijden met te hoge snelheid art. 165 W.v.M.S overtred- den; kwalificatie	542	— Gevoegde zaak van 6 beklagden, waarvan 2 een geschrift opstelden en 4 dat geschrift verspreidden. Kwalificatie	171
— Zonder toestemming als bestuurder van een dienstjeep op militair ter- rein gereden. Daarbij de jeep be- schadigd, hetgeen, om zich voor be- straffig te vrijwaren, onthouden aan de kennisneming van de bevoeg- de meerdere	546	— Vervolg van 6 militairen. Vijf beklagden terzake schuldig be- vonden. Verworpen het drieledig verweer dat depublicatiesniet tucht- ondermijnd zijn of tuchtonder- mijnd kunnen werken; dat de be- klagden niet de bedoeling hadden de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen en dat de toepassing van art. 147 W.M.Sr. onvereni- gbaar zou zijn met art. 10 Verdrag van Rome. Het terzake door de krijgsraad gewezen vonnis verniet- igd, omdat een verklaring van een beklaagde mede t.a.v. zijn medebe- klagden geen in de wet bekend be- wijsmiddel is	331
— Dpl. soldaat rijdt opzettelijk weder- rechtelijk als bestuurder van een AMX-rupsvoertuig over verschil- lende wegen in Overijssel, Drenthe en Groningen	600	— Vervolg van een vijftal dpl. soldaten. Vrijspraak van één hun- ner. Vernietiging van het vonnis nu voor het bewijs gebruik gemaakt is van de verklaringen van medebe- klagden. Verworpen het vijfvou- dige verweer: dat het geschrift niet als tuchtondermijnd kan worden beschouwd; dat bij de opstellers van het artikel de opzet tot tucht- ondermijning heeft ontbroken; dat twee der beklagden hoewel lid der redactie niet de eigenlijke opstellers van het artikel waren, zodat zij niet kunnen hebben getracht de tucht te ondermijnen; dat bij één der be- klagden alle schuld afwezig is ge- weest; dat art. 147 W.M.Sr. onver- enigbaar is met art. 10 Verdrag van Rome	339
Militair Juridisch Brevet. Toekenning van het —	512	— Het uiten van al dan niet bedekte be- schuldigen aan het adres van een militaire gezagsdrager op de wijze waarop bekl. dit heeft gedaan, zon- der zich op objectieve wijze te doen informereren over de werkelijke gang van zaken, beoordeeld als een po- ging om de krijgstucht te ondermij- nen	420
Militair Rechtelijke Vereniging. Voor- dracht van Kapitein ter zee mr. P. van Rees: wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten van de zeebod- em	307	— Dpl. soldaat weigert te voldoen aan het zowel door zijn B.C. als door zijn C.C. herhaalde malen gegeven bevel niet deel te nemen aan een be- paalde protestmars doch zich naar zijn legeringsgebouwte verwijderen. Afwijkende kwalificatie van krijgs- raad en H.M.G.	582
Minderjarige beklagde. Toepassing van het voor volwassenen geldende strafrecht voor de — bij overtreding van de artikelen 9, 12 en 26 van de Jachtwet	257		
Mishandeling. — door een soldaat jegens een mede- soldaat door hem in het gezicht te slaan, tengevolge waarvan deze uit zijn mond bloedde. 2 weken mil. detentie	212		
— Dpl. soldaat trapt iemand met de geschoeide voet in het gelaat waar- door deze enige tanden kwijt raakt. Gekwalificeerd als „mishandeling”	580		
Mobiele Krijgsraad voor de KLu. Instel- ling van een algemene — en samen- voeging van arrondissementskrijgs- raden na wijziging Besluit Voorzie- ningen Militaire Justitie	128		
Nato-status-Verdrag. Uitspraak in kort geding inzake verzet van een Ameri- kaanse deserteur om hem niet op vordering van de Amerikaanse au- toriteiten op grond van het — ter beschikking te stellen. Vordering om uitlevering door Amerikaanse autoriteiten ingetrokken	108		
Ondermijning van de krijgstucht in een voor verspreiding onder militairen bestemde publicatie door VVDM afd. bestuurslid. Eindbeslissing door het H.M.G. met verwerping van het			

— **Dpl.** soldaat weigert te voldoen aan het bevel van een sergeant-majoor werkzaamheden te verrichten in de eetzaal officieren/onderofficieren. Door **H.M.G.** krijgstuuchtelijk afgedaan **611**

Ongeoorloofde afwezigheid. Zie ook bij Desertie.

— **Opz.** — gedurende 7 dagen door niet op voorgeschreven tijdstip te Seedorf (Dld.) terug te keren. Krijgstuchtelijke afdoening door krijgsraad **80**

— **Opz.** — door 2 dpl. soldaten gezamenlijk in het buitenland **82**

— **Opz.** — door 2 of meer personen gezamenlijk in het buitenland; samen met een kameraad niet tijdens van bewegingsvrijheid van zijn onderdeel in Seedorf teruggekeerd . . . **82**

— **Opz.** — na zich door een samenweefsel van verdichtels een aantal vrije dagen te hebben verschaft . . **96**

— **Opz.** — waarbij de schuldige zich naar het buitenland begeeft en met het oogmerk zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken. Tevens verduistering en diefstal **147**

— **Opz.** — gedurende 5 dagen. Tevens bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht en ongeoorloofd bezit van een vuurwapen **198**

— **Opz.** — Tevens poging tot diefstal van een auto in vereniging met 2 andere soldaten door tesamen met een hunner die auto een eindweegs weg te duwen, waarna de ander hunner getracht heeft de auto te starten, zijnde dat niet gelukt . . . **202**

— **Opz.** — Tevens opz. —, terwijl hij was dienstdoende (tijdens het ondergaan van licht arrest); diefstal van een auto en overtreding van art. 1 **Wapenwet** door het in zijn bezit hebben van een slaggers-uitbeen-mes **206**

— **Opz.** — van 27 maart 1971 na nachtpermissie tot 29 maart 1971 en van 2 april 1971 tot 19 april 1971 **280**

— **Opz.** — (tuchtspraak) door 1) 1½ uur na het avondappel afwezig geweest te zijn; 2) zonder toestemming een bezoek te brengen aan de Tandheekkundige dienst. Het **H.M.-G.** vermindert de straf en wijzigt een gedeelte van de strafreden, maar niet ten gunste van klaagster . . . **283**

— Driemaal opzettelijke — gepleegd door een korporaal. Tevens oplich-

ting meermalen gepleegd. **Terzake** gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf alsmede ontslag met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen **551**

Ontvankelijkheid strafvordering Fiscaal. Beschikking tot verwijzing van 15 oktober 1971; dagvaarding van 18 november 1971; in persoon aan beklagde betekend op 23 november 1971. Krijgsraad acht Fiscaal niet ontvankelijk op grond van art. 27 **R.Z.** Volgens **H.M.G.** is verzuim van bedoelde termijn om te dagvaarden niet door de wet met nietigheid getroffen. Ook is redelijke termijn, als bedoeld in art. 6 van het Verdrag van Rome niet overschreden. Op uitdrukkelijk verzoek beslist het Hof tevens in de hoofdzaak **260**

Oorlog. Zie Tijd van oorlog.

Oorlogsmidrijven en het beroep op ambtelijk bevel **1**

Opiumwet. **Opz.** in bezit hebben van 2 gr. hashish **16**

Oplichting. 3 maal — gepleegd door een korporaal, die zich telkens goederen en wisselgeld laat afgeven tegenover afgifte zijnerzijds van een postgiro-overschrijvingskaart wetende dat zijn tegoed bij de PCGD ontoereikend is **551**

Overlevering van een gearresteerde Amerikaanse deserteur aan de Regering van de U.S.A. Kort geding. Verbod tot —; zie ook de afwijzing van het verzoek van deze deserteur om als vluchteling h.t.l. te worden toegelaten door de Staatssecretaris van Justitie **108, 117**

Partiële wijziging. De — van de militaire straf- en tuchtrechtwetgeving bij de Rijkswetten van 4 juli 1963 **305**

Personalia.

— Bevordering Mr. A. F. Steffen tot Brigade-Generaal **306**

— In memoriam Prof. Mr. H. H. A. de Graaff **445**

— Mr. E. A. M. Lamers defungeert . **511**

— Toekenning militair juridisch brevet . **512**

— Mr. Steffen treedt uit redactiecommissie **M.R.T.** **512**

Plaats en functie van het tuchtrecht in een krijgsmacht **65**

Raadsman in mil. strafzaken. De — in de beide militaire Rechtsplegingen, door Mr. Th. C. van Gelder . . . **385**

Radiozend- en ontvanginrichting. Zonder de vereiste vergunning een — gebruikt door te spreken via een

walkie-talkie	187	Tuchtrecht.	
Rechten van de mens. De zaken Dona en Schul. Nogmaals: Het militair tuchtrecht en de —	129	— Plaats en functie van het — in een krijgsmacht	65
Rechtsmiddelen in het tuchtrecht . .	74	— Nota inzake de herziening van het militair —	228
Rijbevoegdheid. Beklaagde had in Duitsland gereden, terwijl hem bij Nederlands vonnis de — was ont- zegd. Subsidiaire tenlastelegging van rijden zonder geldig rijbewijs (Fuhrerschein). Volgens de krijgs- raad is de primaire tenlastelegging geen overtreding van art. 32 W.V.W. ; het subsidiair tenlastegelegde wel een overtreding van art. 167 W.M.- Sr. Het H.M.G. handhaaft de schul- digverklaring van het subsidiair tenlastegelegde volgens art. 167 W.M.Sr. Uitvoerige conclusie advo- caat-fiscaal	151	Tijd van oorlog. De betekenis van art. 71a W.M.Sr. voor ongeoorloofde afwezigheid geheel of gedeeltelijk gepleegd voor de datum van inwer- kingtreding (1 juli 1965)	18
Rijbewijs. Als militair te Duitsland 1) een auto bestuurd zonder — en 2) aldaar de veiligheid op de weg in gevaar gebracht. Kwalificatie van feit 1) door krijgsraad volgens art. 168 W.M.Sr. ; door H.M.G. vol- gens art. 167 W.M.Sr. H.M.G. brengt voorts een na de datum van het plegen der feiten opgelegde straf op de voet van art. 63 W.Sr. in reke- ning	84	Uitlevering. Uitspraak in kort geding inzake verzet van een Amerikaanse deserteur om hem niet op vordering van de Amerikaanse autoriteiten op grond van het NATO-statuut ter beschikking te stellen. Vordering om uitlevering door Amerikaanse autoriteiten ingetrokken	108, 124
Samenspanning. — in art. 99 W.M.Sr.	465	„Uittreksel" van een beklagbeschik- king. Betekenis van de uitreiking van een —	286
Samenvoeging van arrondissements- krijgsraden en instelling van een al- gemene mobiele krijgsraad voor de luchtmacht	128	Valsheid in geschrift door in strijd met de waarheid op een declaratieformu- lier te vermelden dat een andere sol- daat bepaalde ritten in zijn privé- auto had meegemaakt	31
Samenweefsel van verdichtfels. Door een — zich een aantal vrije dagen verschafte door in strijd met de waarheid mede te delen dat zijn echtgenote ziek was en geen hulp had; vervolgens ongeveer een week opz. ongeoorl. afwezig gebleven .	96	Veiligheid op de weg. Als militair te Duitsland 1) een auto bestuurd zonder rijbewijs en 2) aldaar de — in gevaar gebracht. H.M.G. brengt voorts een na de datum van het pleg- gen der feiten opgelegde straf op de voet van art. 63 W.Sr. in rekening .	84
Schul. Zie bij Dona en Schul.		Verandering van wetgeving. Het H.M.- G. en art. 1 lid 2 Sr. door luitenant ter zee (A) der 1e klasse S. W. P. C. Braunius	325
Schuld.		Verdrag van Rome.	
— Eigen —	381	— Het H.M.G. verwerpt beroep op het — bij verspreiding onder militairen van een de krijgstucht ondermijnen- de publicatie door V.V.D.M. afd. bestuurslid	39
— Vrijpraak wegens afwezigheid van alle schuld. Beklaagde, als bestuur- der een splitsing met een voorrang- weg naderende, had geen uitzicht naar links in verband met een daar geparkeerd staande auto. Hij stopte en reed vervolgens heel langzaam op. Onmiddellijk daarop werd zijn auto aangereden door een brom- fiets	195	— Het — en het voorlopig arrest . .	513
Statistiek. Zie bij Justitiële —.		Verduistering.	
Steffen. Mr. A. F. — treedt uit de redactiecommissie M.R.T.	512	— van een auto die de schuldige krach- tens huurkoopovereenkomst onder zich had. Tevens opz. ongeoorl. af- wezigheidendiefstal	147
		— Beklaagde had in een zelfbedie- ningszaak enkele artikelen niet in het voor de aankopen beschikbaar gestelde wagentje gedeponerd, doch in zijn zak gestoken en deze artikelen niet afgerekend	352
		— door sergeant-telegrafist, die daar- bij gebruik maakt van de gelegen- heid hem door zijn ambt geschon- ken	471
		— Als buffetbediende in de cantine	

- zich meermalen geld dat hij aldus onder zich had wederrechtelijk toegeëigend 481
- Verkeersdelicten. Zie ook bij Militaire verkeersdelicten.
- Handelen in strijd met art. 14 W.V.W. en art. 13 j° 80a W.V.R. door zijn bromfiets op te voeren door wijziging van de reductie tussen motor en achterwiel, vergroting van de doorlaat-opening van de carburateur en van de aanzuigbuis en vergroting van de uitlaat, alsmede zijn bromfiets te voorzien van een kenteken dat niet was het ingevolge art. 9 W.V.W. aan de eigenaar van een motorrijtuig opgegeven kenteken 35
  - Als militair in Duitsland; (1) oopen voor het openbaar verkeer openstaande weg een auto bestuurd zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs (zijnde hem bij gewijsde die bevoegdheid tot het besturen van motorrijtuigen ontzegd); (2) aldaar de veiligheid op de weg in gevaar gebracht door tegen een voor hem uitrijdende auto, die vaart verminderd had, aan te rijden. Kwalificatie van (1) volgens ar. 167 W.M.Sr. 84
  - Beklaagde had in Duitsland gereden, terwijl hem bij Nederlands vonnis de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen was ontzegd. Subsidiare tenlastelegging van rijden zonder geldig rijbewijs (Führerschein). Volgens de krijgsraad is de primaire tenlastelegging geen overtreiding van art. 32. W.V.W.; het subsidiair tenlastegelegde wel een overtreiding van art. 167 W.M.Sr. Het H.M.G. handhaaft de schuldigverklaring van het subsidiair tenlastegelegde volgens art. 167 W.M.Sr. Uitvoerige conclusie advocaat-fiscaal 152
  - Doorrijden zonder dat zijn identiteit was vastgesteld na een ongeval. Toen een uur later de politie zich ten huize van beklagde vervoegde, ongevraagd meegedeeld, dat hij een aanrijding veroorzaakt had. Vrij-spraak 190
  - Teneinde een door beklagde bestuurde auto te keren daarmede achteruitgereden, waardoor die auto achterwaarts in de Industriehaven te Den Helder is geraakt: in gevaar brengen van de veiligheid op de weg 350
  - Als bestuurder van een auto tegen een voor hem rijdende auto gebotst. Afwezigheid van alle schuld **verworpen**; art. 42 (2) R.V.V. 418
  - Verkeersovertredingen in het buitenland 446
  - Als bestuurder van een mil. vrachtauto daarmede linksaf geslagen, waardoor botsing ontstond met een zich links achter of naast hem bevindend motorrijwiel 465
  - Een auto bestuurd onder invloed van alcohol; bewijs ontleend o.m. aan alcoholgehalte van de urine 473
  - Bromfietser rijdt op voetgangersoversteekplaats voetganger aan. Beroep op afwezigheid van alle schuld **verworpen** 520
  - Automobilist een bromfietser **inhalend** raakt deze, brengt daarmede de veiligheid van het verkeer in gevaar 525
  - Dpl. soldaat onder drankinvloed rijdt als bestuurder van een AMX-rupsvoertuig tegen de voorgevel van een huis; ondanks de toegebrachte schade rijdt hij door zonder dat zijn identiteit behoorlijk kon worden vastgesteld 600
- Verspreiding onder militairen van een de krijgstucht ondermijnende publicatie,
- door V.V.D.M. afd. bestuurslid. Eindbeslissing door het H.M.G. met verwerping van het beroep op het Verdrag van Rome 39
  - door opname van een anonieme inzending in een V.V.D.M.-districtsblad (Emergo) 99
  - Gevoegde zaak van 6 beklagden Het trachten de krijgstucht te ondermijnen door een geschrift, resp. bekend met de strekking van een de krijgstucht ondermijnend geschrift, zodanig geschrift verspreiden . . 173
  - Vervolging van 6 militairen. Vijf beklagden **terzake** schuldig bevonden. Verworpen het drieledig verweer dat de publicaties niet **tucht**-**ondermijnend** zijn of **tucht**-**ondermijnend** kunnen werken; dat de beklagden niet de bedoeling hadden de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen en dat de toepassing van art. 147 W.M.Sr. onverenigbaar zou zijn met art. 10 Verdrag van Rome. Het **terzake** door de krijgsraad gewezen vonnis vernietigd, omdat een verklaring van een beklagde mede t.a.v. zijn medebeklaagden geen in de wet bekend **be-**

- wijsmiddel is 331
- Vervolging van een vijftal dpl. soldaten. Vrijspraak van één hunner. Vernietiging van het vonnis nu voor het bewijs gebruik is gemaakt van de verklaringen van medebeklaagden. Verworpen het vijfvoudige verweer: dat het geschrift niet als tuchtondermijndend kan worden beschouwd; dat bij de opstellers van het artikel de opzet tot tuchtondermijning heeft ontbroken; dat twee der beklagden hoewel lid der redactie niet de eigenlijke opstellers van het artikel waren, zodat zij niet kunnen hebben getracht de tucht te ondermijnen; dat bij één der beklagden alle schuld afwezig is geweest; dat art. 147 W.M.Sr. onverengbaar is met art. 10 Verdrag van Rome 339
- Vluchteling. Afwijzing van het verzoek om herziening van het besluit van de minister van Justitie, waarbij het verzoek om als — te worden toegelaten, was afgewezen 117
- Verzoek om toelating **h.t.l.** als vluchteling door een Amerikaanse deserteur; afgewezen 117
- Voorlopig arrest.
- Is voorarrest van militaire dienstweigeraars onrecht? 321
- Het — 513
- Voorwaardelijke veroordeling in het tuchtrecht.
- Pleidooi voor invoering van het instituut van de — door Mr. G. L. Coolen 71
- Contra invoering: R. H. Post 411
- Vrijheid van meningsuiting.
- Een majoor leverde in verschillende publicaties kritiek, waarbij afbreuk werd gedaan aan de vereiste eerbied voor de in die kritiek betrokken autoriteit. Straf en strafreden in tweede instantie door **H.M.G.** gehandhaafd. 48
- Het recht van (in het bijzonder m.b.t. militairen) Rede Mr E. A. M. Lamers 449
- De krijgstucht eist niet dat de militair zich zal onthouden van elke kritiek op maatregelen en beslissingen van militaire autoriteiten of op in de krijgsmacht bestaande toestanden, mits die kritiek op zakelijke wijze wordt geleverd en naar vorm en toon doet blijken dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vereiste eerbied voor de in de kritiek betrokken autoriteit. **H.M.G. 8-12-71** . . . 48
- Vrijspraak.
- Doorrijden zonder dat zijn identiteit was vastgesteld na een ongeval. Toen een uur later de politie zich te zijnen huize vervoegde, ongevraagd meegedeeld, dat hij een aanrijding veroorzaakt had 190
- wegens afwezigheid van alle schuld. Bestuurder van een auto naderde een splitsing met een voorrangsweg. Er was geen uitzicht naar links in verband met geparkeerde auto. Na gestopt te hebben reed hij vervolgens langzaam door, waarop een aanrijding volgde 195
- van één van een vijftal dpl. soldaten, aan wie ten laste was gelegd het door een geschrift trachten de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen 339
- Wachtdelicten.** Ltz. 3 (KMR), officier van de wacht, gaat in strijd met de als zodanig op hem rustende verplichtingen de wal op 527
- Walkie-talkie. Zonder de vereiste vergunning radiozend- en ontvangstinrichting gebruikt; beklagde en zijn vriend, beiden marinier der 2e kl, Z.M., spraken met elkaar via een —, terwijl zij ieder aan een kant van een weg liepen 187
- Wapenbeheersing. Wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten van de zeebodem 307
- Wapenwet. Overtreding van art. 1 —, door in bezit te zijn van een slagertuitbeenmes. Tevens opz. ongeoorl. afwezigheid; idem, terwijl hij was dienstdoende en diefstal 206
- Weg. De W.V.W. sprekende van een „weg”, ziet op een binnen Nederland gelegen weg 152
- Wegenverkeerswet en wegenverkeersreglement. Handelingen in strijd met —, door bromfiets op te voeren en te voorzien van een kenteken, dat niet was het ingevolge art. 9 W.V.W. aan de eigenaar van een motorrijtuig opgegeven kenteken 35
- Werkgroep militair tuchtrecht. Het interim-rapport van de — van de gezamenlijke officiersverenigingen . . . 65
- Wetgeving. Nota inzake de herziening van het militaire tuchtrecht. Hoofdlijnen van een nieuw militair tuchtrecht in verband met het rapport van de commissie Lagerwerff . . . 229
- Zaakbeschadiging.
- door het in brand steken van een

voordeurmat, waardoor die voordeur gedeeltelijk is verbrand. Voorts desertie	25	zwaard arrest slaat een 7-tal ruiten van het gestraftenlokaalstuk	591
— Dpl. kanonnier gestraft met ver-		Zeebodem. Wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten van de —	307

WETSBEPALINGEN

toegepast in deel LXV, 1972

Art.	Blz.	Art.	Blz.
		Nato Status Verdrag	
		4	84, 152
VII	108	11	104.275.277. 278
XVI	108	13	481
		23	421. 551
		Verdrag van Rome	
		66	172. 542
5	39, 129, 322, 517	71a	18
6	39, 129, 245, 260, 517	76	421
10	39, 129, 172, 331, 339	97	25, 96, 198, 202, 206, 280, 551
		98	25, 91, 147, 608
		98(2)	18
		98(3)	18, 461
7	48, 172	99	25, 147, 206, 608
202	143	99(2)	82, 461
203	143	99(5)	80, 82, 461
		101	96
		108	172, 588, 606
		111	4 2 0
		114	237, 582, 612
		116	269, 591
		117	586, 588, 598
		121	586
		129	527
		132	414
		139	546
		147	39, 99, 172, 331, 339, 420
		164	30, 355, 357, 542, 546, 591, 601
		165	84, 357, 414, 468, 542
		167	84, 152, 446
		168	84, 152, 446
			STRAFRECHT
			Wetboek van Strafrecht
1 (2)	325		
3	277		
4	278		
5	152		
24	99, 331, 339, 360		
36a, b	609		
40	3		
43	1 e.v.		
44	471		
45	202		
47	360		
55	18		
56	18, 96		
57	96		
63	84		
77w	73		
77z	73		
77cc	73		
77dd	73		
82	580		
184	540		
188	104		
225	31		
247	577		
261	420		
285	198, 478, 527		
300	212, 580		
308	360		
310	94, 104, 147, 193, 202, 206, 260, 347, 352		
311	193, 202, 273, 275, 277, 278, 347		
321	147, 352, 471, 481		
326	551		
350	25, 591		
			Reglement betreffende de Krijgstucht
2	152	1	39
		7	39, 48
		14(2)	39
		19a	39
		27	39, 73

Art.	Blz.	Art.	Blz
blz. 30 pt. 16, 17a	14		
blz. 31 pt. 17g	13, 14		
blz. 32 pt. 18	11		
DIVERSE WETTEN EN UITVOERINGSVOORSCHRIFTEN		Opiumwet	
Wet gewetensbezwaren militaire dienst		3	16
2	507	Telegraaf- en Telefoonwet	
4	325	3	187, 609
7	501, 503	20	187, 609
Dienstplichtwet		Vreemdelingenwet	
15	498. 499	15	108, 118
32 sub b	39	29	108
Jachtwet		34	118
9	257	Vuurwapenwet	
12	257	3	198. 591
26	257	Wapenwet	
		1	206

**STRAFRECHTELIJKE, CIVIELRECHTELIJKE,
DISCIPLINAIRE EN ADMINISTRATIEF-
RECHTELIJKE BESLISSINGEN**

opgenomen in deel LXV, 1972

	blz.		blz.
STRAFRECHTSPRAAK		28 juli 1971	95
Sententie (beschikking) van:		11 augustus 1971	99
<i>Hoog Militair Gerechtshof</i>		25 augustus 1971	273, 275, 277, 278
14 mei 1968	522	8 september 1971	147, 193, 280
18 maart 1970	550	22 september 1971	195, 198
4 augustus 1971	16	6 oktober 1971	201, 206, 212, 355, 357, 607, 609
1 september 1971	21	17 november 1971	611
27 oktober 1971	166	<i>Arrondissermentskrijgsraadte Arnhem</i>	
10 november 1971	89	10 juli 1969	586
22 december 1971	171	26 februari 1970	30
16 februari 1972	613	12 augustus 1971	31
15 maart 1972	264	9 september 1971	35
19 maart 1972	584	5 januari 1972	481
12 april 1972	331, 338	9 maart 1972	551
31 juli 1972	540	20 juli 1972	587, 591, 598
Vonnis van:		10 augustus 1972	600
<i>Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage</i>		<i>Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht</i>	
1 februari 1968	520	10 juli 1969	605
29 mei 1969	542	26 februari 1970	80
2 juni 1971	18	26 februari 1970	82
3 november 1971	187	10 juni 1971	84
17 november 1971	190, 257, 577	<i>Mobiele Krijgsraad Luchtmacht</i>	
8 december 1971	260	15 juli 1971	151
9 februari 1972	465, 468, 471	14 september 1971	104
23 februari 1972	346, 473	CIVIELE RECHTSPRAAK	
8 maart 1972	350, 461, 525	<i>President van de Arrondisementsrechtbank te 's-Gravenhage (Kort geding)</i>	
22 maart 1972	352	14 juni 1971	108
3 mei 1972	478	<i>Arrondisementsrechtbank te 's-Hertogenbosch</i>	
17 mei 1972	527	18 juni 1971	427
<i>Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen</i>		TUCHTRECHTSPRAAK	
20 november 1971	268	Beschikking van:	
<i>Arrondisementskrijgsraadte 's-Gravenhage</i>		<i>Hoog Militair Gerechtshof</i>	
10 december 1969	546	4 augustus 1971	283
4 februari 1970	580	17 november 1971	39
4 augustus 1971	25	8 december 1971	48
2 november 1971	582	<i>Arrondisementskrijgsraadte 's-Hertogenbosch</i>	
23 juni 1971	91		
14 juli 1971	93		

	blz.		blz.
8 maart 1972	285. 287	17 februari 1972.	364. 561
31 juli 1972	486	23 februari 1972.	440
<i>Commandant 44e Afdeling Veldartillerie</i>		8 maart 1972	369
26 april 1972	484	30 maart 1972	489
		22 juni 1972	566
		<i>Staatssecretaris van Justitie</i>	
ADMINISTRATIEVERECHTSPRAAK		Besluit van:	
Uitspraak van:		30 augustus 1971	117
<i>Centrale Raad van Beroep</i>			
7 oktober 1971	125	<i>Koninklijk Besluit van</i>	
21 oktober 1971	433	15 juni 1971, no. 13	503
17 november 1971	53	9 juni 1971, no. 63	501
24 november 1971	214	16 juli 1971, no. 68	498
2 december 1971	223. 290	18 augustus 1971, no. 85	499
16 december 1971	298	18 februari 1972, no. 47	507

BIJDRAGEN, MEDEDELINGEN EN OPMERKINGEN opgenomen in deel LXV, 1972

	blz.	blz.
Alkema, Mr. E. A. , De zaken Dona en Schul. Nogmaals: Het militair tuchtrecht en de rechten van de mens	129	
Braunius, S. W. P. C. , luitenant ter zee (A) der 1e klasse. Het H.M.G., en artikel 1, lid 2 Sr.: Naschrift op een naschrift	325	
Buiting, Th. J. B. , res. kapitein M.J.D. Het voorlopig arrest.	513	
Coolen, Mr. G. L. , luitenant ter zee A der eerste klasse, Pleidooi voor invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht	71	
— Een analyse van het begrip bevelsbevoegdheid	452	
Van Gelder, Mr. Th. C. van , luitenant ter Zee (A) der 1e klasse. De raadsman in de beide militaire rechtsplegingen	385	
Kagen, L. , luitenant ter zee (A) der 1e klasse, De rechtsmiddelen in het tuchtrecht	74	
		Kok, A. , res. kapitein v.s.d. inf. Afwijking van de grondrechten in tijden van nood . . . . .
		143
		Lamers, Mr. E. A. M. , Het recht van vrije meningsuiting . . . . .
		449
		Post, H. R. , kapitein-luitenant ter zee, Invoering van het instituut van de voorwaardelijke veroordeling in het militaire tuchtrecht . . . . .
		411
		Rees, Mr. P. van , Wapenbeheersings- en veiligheidsaspecten van de zeebodem . . . . .
		307
		Vermeer, Mr. W. H. , Oorlogsmisdrijven en het beroep op ambtelijk bevel . . . . .
		1
		Vos, P. A. M. de , majoor der Artillerie, Het beoordelingsvoorschrift officieren . . . . .
		5
		Wiersum, Drs. J. , majoor der infanterie, Plaats en functie van het tuchtrecht in een krijgsmacht . . . . .
		65
		Wijk, Mr. J. H. van , Is voorarrest van militaire dienstweigerars onrecht? . . . . .
		321

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Stijging van de papierprijs en van de zet- en drukkosten, alsmede de (te verwachten) verhoging van portokosten per 1 januari 1973 noodzaken de uitgever tot verhoging van de abonnementsprijs van het Militair Rechtelijk Tijdschrift. De nieuwe abonnementsprijs bedraagt vanaf 1 januari 1973 f 14,50. De prijs van losse afleveringen f 2,65.

Feitelijke insubordinatie, buiten dienst gepleegd: in de compagniesbar een meerdere met een glas in de hand in het gelaat geslagen, waarbij het glas brak en de meerdere verwond werd. (W.M.Sr. art. 117 (1), 121)	586
Feitelijke insubordinatie: als dpl. soldaat een sergeant met de gebalde vuist in het gezicht geslagen en met de geschoeide voet in het gezicht geschopt; belediging van een meerdere: die sergeant o.a. toegevoegd: „matennaaiër, fanatieke hond, lafaard”. (W.M.Sr. art. 108, 117)	587
Overtreding Vuurwapenwet: in het bezit gevonden van munitie; joyriding met een mil. vrachtauto van Den Helder naar 's-Hertogenbosch v.v.; zaakbeschadiging; een 7-tal ruiten in het arrestantenlokaal stukgeslagen; een meerdere feitelijk bedreigen met geweld: een geladen pistool-mitrailleur gericht op een meerdere, daarbij zeggende: „achteruit”. (W.M.Sr. art. 116, 164; W.Sr. art. 350; Vuurwapenwet art. 3 (1))	591
Feitelijke insubordinatie door als dpl. soldaat een sergeant met gebalde vuist in het gezicht te slaan. (W.M.Sr. art. 117)	598
Als bestuurder van een AMX-rupsvoertuig zonder toestemming van de kazerne in Havelte naar Steenwijk gereden en v.v., daarbij onder drankinvloed verkerend; bovendien daarbij door een aanrijding de voorgevel van een huis beschadigd en doorgereden zonder dat zijn identiteit behoorlijk kon worden vastgesteld. (W.M.Sr. art. 164; W.V.W. art. 26, 30)	601
Als soldaat een vechthouding aangenomen tegenover een korporaal; deze beledigende en dreigende woorden toegevoegd: („Als ik hem tik komt hij aan het bloeden”, „kutkorporaaltje”). (W.M.Sr. art. 108)	605
Desertie in tijd van vrede, terwijl hij is dienstdoende (terwijl hij gestraft was met licht arrest). (W.M.Sr. art. 98, 99 (4))	607
Aanwezig hebben van een zendingrichting, niet zijnde een radiotelegraaf of radiotelefoon. (W.Sr. art. 36a, 36b; Telegraaf- en Telefoonwet art. 20)	609
Opzettelijke ongehoorzaamheid door het weigeren te voldoen aan het dienstbevel van zijn meerdere om werkzaamheden te verrichten in de eetzaal officieren/onderofficieren. (W.M.Sr. art. 114; W.K. art. 2, 58)	611

Militair Justitiële Statistiek

7 Overzichten over de eerste halfjaren 1971 1972	615
--	-----

Jaarinhoud van deel LXV, 1972

Register	623
Toegepaste wetsbepalingen	635
Strafrechtelijke, civielrechtelijke, disciplinaire en administratiefrechtelijke beslissingen.	638
Bijdragen, mededelingen en opmerkingen	640

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, kolonel van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. W. *Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. C. *Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht; Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. W. A. J. *Wevers*, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, Gerhard Voethstraat 11 te Arnhem; Telefoon 085-4261 70.

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. A. *Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. A. D. *Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. J. M. *van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res. Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov. dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1973 f 14,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,65.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”.